CONSIDERATIONES MODESTÆ ET PACIFICÆ CONTROVERSIARUM, ...

William Forbes

CONSIDERATIONES MODESTÆ ET PACIFICÆ

Controversiarum,

De { JUSTIFICATIONE,
PURGATORIO,
INVOCATIONE Sanctorum
ET
CHRISTO Mediatore,
EUCHARISTIA.

Per GULIELMUM FORBESIUM
S. T. D. & *Episcopum Edenburgensem*
Primum.

Opus Posthumum, diu desideratum.

LONDINI,
Typis *Thomæ Roycroft* Impensis *Jo. Martin*, *Jacobi*
Allestrye, & *Tho. Dicas*, ad insigne Campanæ
in Cemiterio *D. Pauli*, M DC LVIII.

Erudito & Candido
LECTORI.

Rodit tandem opus quod a morte Authoris, totos viginti, & quod excurrit, annos latuit; fuit Author, quod omnes norunt qui ipsum norant, doctrina & pietate insignis, ac Carolo primo Britanniarum Regi tam charus, ut illum nullo commendante, sed proprio, ut loquuntur, motu, seligeret, qui primus fungeretur Episcopatu Edenburgensi, quem ipse ut perrenne apud Scotos pietatis suæ monumentum extaret, erexit, & quem honore, omnibus aliis illius Ecclesiæ Episc. præire voluit. Functus est Presbyteratus munere in Ecclesi. Scoticana viginti quatuor, præter propter, annos, idque variis in locis, aliquamdiu Edenburgi Scotiæ urbe primaria, sed diutius multo Abredoniæ, urbe natali (ibi enim ex honestissima familia oriundus erat) utrobique cum summa laude, amore & honore omnium furiosos modo Zelotas excipias, inter quos & ipsum mutua semper flagrabant odia, in illis iniquissima, sed in ipso sanctissima, idque propter eorum hypocrisin in religione, & incendia perpetua ab ipsis in Ecclesia suscitata. Scripserat hæc, quæ nunc publici juris

 ris

ris fiunt, dum Presbyter esset; nam Episcopatum, proh dolor, immatura mors (vix enim quinquagessimum annum attigerat) & Ecclesiæ multum lugenda, delibare tantum siverat; Et cum per defectum virium ex immodicis studiis contractum, mortem non longe abesse præsentiret, legavit illa amico fidissimo, qui ea tanquam κειμήλιον, summa cura custodiens, circumspiciebat semper si quæ se offerret edendi occasio, quam nunquam ob tristissima quæ inciderunt tempora, huc usque nactus est. Fides summa in edendo præstita est, & qui edit, exemplaria secutus est partim ipsius manuscripta, partim amanuensi ab ipso dictata. Scopus Authoris & Editoris unus plane est & idem, nempe ut (primo) veritas in hodiernis Controversiis de quibus hic agitur (utinam & in aliis vita suppetente, idem fecisset) viris doctis & præjudicio liberis clarius patefiat; deinde ut via hinc ad reconciliandos Christianos facilior se aperiat. Hujus reconciliationis studium absque veritatis necessariæ dispendio & in Authore, dum viveret, summum semper fuit; & adhuc in Editore constanter persistat, qui eam adeo necessariam existimat, ut schismata in Ecclesiis, bella in Regnis, una cum rebellionibus in principes, quæ passim jam cernere est, quæque interim omnia a vera pietate longissime absunt, nunquam cessatura putet, donec unio illa effectum sortiatur, quanquam nunquam minor ejusdem conficiendæ spes fuerat; sed quando spes minima est, vota ut dictum est olim, solent esse maxima, ad quæ concipienda, ut & studia eidem procurendæ conferenda, non opus est, ut multum invitentur, quicunque Deum vere colunt, & Christum syncere profitentur. Liceat hic obiter justum dolorem testari, quod ita regnent odia reciproca, quæ vel ex religione,

simulata

simulata saltem, vel ex Zelo οὐ κατ᾽ ἐπίγνωσιν, sunt concepta, ut nisi Deus se quasi monstret ex machina, omnia quæ faciunt pro Christiana hac pace obtinenda, incassum suscipi videantur. Heu quam deploranda sunt multorum nimis ex utraque parte, Protestantium scilicet & Romanensium, non tantum judicia, sed & voces ac verba non solum libris incerta, sed & auribus meis millies audita, quibus in hanc pacem ut pietati perniciosissimam palam invehuntur, omnesque qui ei favent, non leviter detestantur; tam verum etiamnum, est illud Thucydidis, τὰ ἐν μέσῳ ἀμφοτέρωθεν κλείνονται. Hi sibi solis æternam salutem vindicant, & alios quosvis quibuscum sibi in minimis non convenit, eadem excluannt; cum tamen Si æquiore res velint trutina ponderare, comperturi sint neutra parte salutem exulare, modo utrobique iis quæ credere se profitentur (ea autem sunt ex saniorum judcio omnia ad salutem necessaria) pia vita adjungatur; Sed disputare malumus, ut scribebat non ita pridem Isaacus Casaubonus vir optimus & eruditissimus, quam pie vivere; cum tamen ab Authore hujus operis non Semel auditum sit (quod illi Christianorum concordiam ardentissime exoptanti in ore erat frequentissime) pauca inquit credenda; multa agenda; intelligebat autem pauca, ad salutem (ut nuper dictum) absolute necessaria. Optandum certe est, ut crescant agendorum studia, ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις ἥδε βροτοῖσι & minuantur incredendis jurgia; quod si fieret, non omnis spes decollaret hujus tanti beneficii adipiscendi, cum Sanctissimo Deo nihil magis sit cordi hac concordia. Quæ autem pro pa-

et hac Christiana hactenus dicta sunt; non eo trahi velim, ut inde arripiatur occasio deserendi Ecclesias quas Reformatas vocant, præsertim Britannicas, Anglicanam intelligo omnium Reformatarum reformatissimam, earundemque gloriam, ad effigiem nempe primæ suæ reformationis effictam, & usque ad nuperas turbas omnia pessundantes, & πανωλεθρίαν secum ferentes, florentem, una cum Scoticana, prout Anglicanæ conformari cœpit (utinam peccata nostra & Diaboli νοήματα sic pergere non impediissent!) quamvis utraque nunc gravi afflictionum pondere prematur (sed non omnium dierum Soles occiderunt) & transeundi ad Romanam, quod a quibusdam fieri invitus & mœrens audio, absit, nec ulla suadet ratio ut a magis sana parte Ecclesiæ decedatur, communioque externa colatur cum alia quæ minus sana est, & crassis ac domo Dei aliminandis erroribus pollita; Nunquam sane hoc intenderunt aut intendunt qui ad veram & Christianam hanc reconciliationem anhelant; Quid quod transitus in Romana castra non sine reatu peccatorum & subscriptione errorum, quibus Viri docti reluctante conscientia non facile consentient, vulgo conceditur; Sed quamvis ullos Sic resilire & deficere non amo, nunquam tamen Legitimam reconciliationem non amabo, ad quam promovendam nihil plus conducere autumo (si modo ea sequi velimus) quam quæ scripsit Apostolus ad Philip. 3. Ὅσοι ἐν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει, nempe in quibus veritatem attigimus in iis perseveremus, in quibus aut ipsi erramus, aut alii pleniorem a Deo revelationem, mutuam interea charitatem

ritatem

ritatem colentes, expectemus, Ephes. 4. donec omnes εἰς ἄνδρα τέλειον evadamus, καὶ εἰς πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ coalescamus, γένοιτο, Domine γένοιτο. Cæterum quam pie, libere, & prudenter scribat Author, quam ingenue veritati litet, eam ubicunque cernit, neutri parti addictus, amplectendo & defendendo, & de erroribus eos quos in alterutra parte errare putat, commonefaciendo & redarguendo, quamque firmis argumentis vera astruat, & falsa destruat, penes te, erudite Lector, judicium esto. Stilum forte invenies non adeo politum & floridum, latinum tamen satis ni fallor, & controversiis aptum, quia facilem & planum; spero denique si mentis aciem intenderis, te facturum operæ precium non pœnitendum. Supersunt duo, quæ paucis attingam, primum, quod inter alia perspicuum fiet vel ex hoc opere, quam insignem injuriam a multis passus sit Reverendus Author, qui eum Catholico-Romanum prædicarunt (quæ fuit putida Catharorum calumnia) nam præterquam quod in communione Ecclesiarum Reformatarum & vixerit & mortuus sit, & publicis ac sacro-sanctis muneribus in illis functus sit, clare hic leges errores non paucos Romanæ Ecclesiæ aut plerorumque in illa de Purgatorio, Invocatione Sanctorum, Transubstantiatione, & alios quando occurrunt, notatos & perstrictos, idque aliquando cum satis magna (nec sine ratione) vehementia; quin & ipsi Concilio Tridentino, quod jam omnibus, illius partis instar Palladii est, alicubi non pepercisse videbis. Secundum est, de quo monendus es, quod non licuit Editori prout volebat, testimonia Scripturæ ab Authore laudata, & alia, num vero consonent, examinare, ausim tamen spondere, modo detur venia leviusculis erratis, circa capita, versiculos, vel folia

editionum,

editionum, ubi horum sit mentio, quæ in nullo non inveniuntur opere, & quorum exacta cura superat fere humanam diligentiam, te posse multum fidere tam eruditioni quam sedulitati Authoris; qui erat incredibilis Lectionis, nec solebat alienis oculis niti, nefas etiam fuit ejus pietati quicquam proferre, de quo sibi non bene constaret; ut tamen omnis tibi scrupulus eximatur, si vacat, & librorum tibi copia sit, non male feceris, si tibimet hanc operam naves.

T. G.

Vitæ

Vitæ AUTHORIS Elenchus.

GUlielmus Forbesius, SS. T. Doctor, Episcopus primus Edinburgensis parentibus honestis fuit; Patre Tho. Forbesio cive Aberdonensi modestia & morum probitate nullis non probato, & genere natalitio ex illustri Forbesiorum familia, meliores nota civibus consociato & conjuncto? & matre Janeta Cargilla sorore germana Jacobi Cargilli Abredonensis medicinæ Doctoris celeberrimi: unde viget adhuc, semperque vigebit grata Parentum Forbesii memoria, & vitæ ipsorum innocentia testata, at majore Prolis virtute condecorata.

Natus est Abredoniæ, quæ civitas est in Septentrionali Scotiæ plaga sita, Almæ Academiæ, & dignitatis Episcopalis sedes eximia; quæ olim Athenæ Caledoniæ, & studiorum illic generalium gloria nuncupaba-

tur. Hic natus, hic edoctus & educatus Forbesius, hic virtutis semina jecit, quæ progressu temporis in gloriosam messem evaserunt.

Duodecimum vix egressus annum cum primum in Schola Grammaticæ linguæ Latinæ & Græcæ magnam sibi notitiam comparasset (fœlicissimi ingenii magis magisque excolendi gratia) ad Collegium Mariscallenum sese recepit, & in matriculam Almæ Academiæ Abredonensis se dedit. Ubi quum totum quadriennium non minus fœliciter, quam obstinate, studiis Philosophicis operam dedisset, tandem emenso Philosophiæ curriculo ad Magistri in Artibus gradum est evectus; & viro Clarissimo Gilberto Grayo, Gymnasiarchæ, plurimum ob singularem modestiam, & in studendo indefessam diligentiam charus, ad professionem Logicæ, in eodem Collegio est adscitus; & illic in docendo Logicam Aristotelis, quam tum a Rami calumniis fortiter vindicabat, summa cum laude, & Auditorum profectu quatuor posuit annos.

Ubi autem decurse hunc in modum, primæ adolescentiæ stadio, aliquantum adolevit, viginti natus annos, ad ulteriorem scientiæ perfectionem & rerum ἐμπειρίαν comparandam anhelans, peregrinationem in exteras regiones suscepit. Atque ubi Dantiscum

cum primum cum popularibus suis appulisset, ipsis ei nequidquam suadentibus, ut relictis literarum studiis mercaturæ rem faceret, Prussiæ & Poloniæ magna parte peragrata, propositi tenax, in Germaniam tandem, ad majus operæ-pretium in studiis faciendum contendit; compertum habens ibi maxime florere Theologica studia, quibus præ aliis ipse impensius delectabatur. Jamque Germaniam ingressus, celeberrimas Academias præsertim Juliam, Heydelburgensem invisit, instructissimas Bibliothecas perlustrat, scripta Patrum diligenter evolvit, Scholasticorum operosa volumina scrutatur, &, ne eruditionis Theologicæ apicem præteriret, sanctæ linguæ Hebraicæ vehementissimam dedit operam; adeo ut in illius peritia Judæum quemvis æquare videretur. Et ex his seminibus fœcundo solo satis, & cœlo benigno nutritis prodeunte ocyus generosa messe, omnium Doctorum (quibus innotuit) encomiis, præconiis, clarissimus Philosophus, eximius Theologus, & trium linguarum peritissimus celebratur. Hic permotus fama Academiæ Lugdunensis, multis & magnis Orthodoxæ Religionis luminibus coruscantis, relicta Germania (in qua quatuor transegit annos) plenus eruditionis & laudis, in Belgium commigravit. Cumque Lugdunum Bata-

vorum Achademiæ sedem attigisset, ecce fama jactatur (nam diu illic inter Academicos latere non potuit) doctissimum Scotum, inter illos clam versari, cujus modestia, se suasque dotes palam ostentare non patiebatur. Ilico accitus ab Academiæ Proceribus venit, & Scaligerum, Grotium, Vossium, Heynsium, Homium, Jachæum magni nominis Philosophum, cognatum & compatriotam, aliosque literarum & literatorum Coryphæos convenit, notitiam, amicitiamque cum illis contraxit, & variis colloquiis & amicis disputationibus, hinc inde exercitis, eandem promovit & adauxit, paucos post menses ipsis valedicit, & discedenti, frequens ibi Academiæ Senatus, amplum illi incredibilis facundiæ, prompti & expediti ingenii, & multifariæ eruditionis testimonium dedit.

In Galliam deinde & Italiam peregrinationem cogitabat, quam tamen præ valetudine adversa qua tenue & infirmum corpus (magnæ animæ malũ hospitium distinebatur, agredi non ausus in Angliam transfretandi consilium capit, & intra paucos dies, velis ventisque secundis usus nobilis Londini allabitur oris. Et ut lux e longinquo hominibus, se viderdã præbet, sic delata ad illustris. Oxoniæ Achad. (Europæ lucidissimũ sidus omnibus eruditionis aviclis fama singular. doctrinæ suæ,

&

& in ſancta lingua peritiæ incomparabilis ab Ox. Achad. Præſulibus ad profeſſionem ling. Hebreæ liberali, propoſitio prœmio inviſatur. Sed invaleſcente febre triduana non illic diu ſubſiſtere ſuſtinuit. Nam conſultis Medicis Regis, præſertim Craggio compatriola, Sereniſſimi Regis Jacobi (auguſtæ memoriæ) Archiatro, in patriam ad nativum aera hauriendum, redire ſuadetur & impellitur. Tandem poſt quinquennalem peregrinationis ambitum, in Scotiam revertitur, & natale ſolum Abredoniæ (ubi primos edidit vagitus) reviſit. Redux autem (bono cum Deo) factus, quam clero gratus, quam amicis charus, quam omnibus expectatus advenit ! Conſul, Senatuſque Abredonenſis, omnibus humanitatis officiis complectuntur, & juxta Bonæ Concordiæ priſtinam conſuetudinem, ad teſtandum tam eximio viro, concivis filio, fœliciter reduci benevolentiā, Municipem creant, & jus municipali diplomate, urbis inſignibus & ſigillo munito, conſignant & confirmant. Hic paucos commoratus dies, juxta medicorū de natali aeris beneficio præſagiū, meliuſcule ſe habere incipit; Et ſic Deus illi proſpexit, ut paulatim viribus corporis refectis, & vi morbi deferveſcente ad Eccleſiæ Alfordenſis miniſterium (in illa dioceſi haud ignobile) a Patrono Comite Forbeſio Principe Gentili ſolicitaretur, cui vocationi morā geſſit & Mini-

ſtri munere, paucos illic annos, defunctus eſt.

Verum ingenium tam excelſum, eruditionem tam profundam, pietatem tam ſublimem, in ruſticana latere villa, voluntate Dei non permiſſum iri tandem aliquando exitus comprobavit. Nam eloquentiæ in concionando fama percrebeſcente (erat enim Orator non tantum velox, & vehemens, ſed mellitus & patheticus) non ſolum aures demulcentis, ſed corda ferientis & multum flectentis, poſtulatis Abredonenſium invitatus, & calculis cleri incitatus, ad Verbi Divini præconium Abredoniæ ſuſcipiendum inducitur. Ubi magno cum populi gaudio, magno auditorum fructu, animarum compendio, ipſius indefeſſa diligentia illic Evangelium prædicavit, Sacramenta adminiſtravit, rudes in fide inſtituit, flagitioſos a ſcelere ad meliorem vitæ rationem traduxit, errores & hæreſes convulſit, veritatem fallaciarum involucris conſtrictam expedivit, & ut ſummatim dicam, omnia ſacri Miniſterii & Religionis purioris officia percoluit.

Sereniſſimus Rex Jacobus, ejus nominis Scotorum ſextus, Magnæ Britanniæ & Hiberniæ primus (cujus beata memoria apud omnes adhuc fervet) Scotiam, antiquam Patriam magno inviſendi deſiderio captus, cum magna pompa & magnificentia Regia, Edenb. Lithgov. Sterlin. Falcolan. magnificis Pallatiis

(quæ

(quæ olim Regum Scotorum, & Regiæ prolis erant habitacula) perluſtratis, tandem Andreapolim, Primatis Scotiæ, & illuſtris Univerſitatis ſedem, attigit; quo ſelectum Clericorum conventum indixit, ut de arduis Scotianæ Eccleſiæ negotiis, cum illis conſultaret. Inter alia, conſultum & conventum eſt, de dignitatibus Scholaſt. (quæ abſoletæ, & temporis præſcriptione fere emortuæ) recuperandis, & ad priſtinam vitam & vigorem reducendis. Privilegia jactabant Academiæ, ſed non uſurpabant, aut ſaltem uſurpare non audebant. Proinde Authoritate Regia, & unanimi cleri conſenſu, quod ſtatutum eſt, facto confirmant; & Regis mandato Jo. Junius SS. *Theol.* Doctor, Regius Sacellanus, Scotus vir pius & doctus, promotionis muneri deſignatur. Poſtridie aut nuclius-tertius oratione docta & ornata prævia, Hovæum, Bruſsium, Lyndeſium, Forbeſium noſtrum, Strangium, *&c.* (viros omni laude majores libro, pileo, annulo, Theologici Doctoratus ornamentis donavit, amplexuque fraterno in ſocietatem Theologicam recepit, & SS. Theologiæ Doctores, creavit.

Exinde Theologiæ Doctor, ſed afflicta nonnihil valetudine domum reverſus, conſueto more, Verbi miniſterio incumbit, nec ſegneſcit, donec fragile corpus tot laboribus & ſudoribus impar, & indies gravi conſcionandi

munere magis magiſque attritum, fatiſcere & oneri ſuccumbere cogitur. Sed Senatus, populuſque Abredonenſis, municipis ſui, & Paſtoris digniſſimi, cum adverſa valetudine conflictantis, & in deterius virgentis, vicem & conditionem graviter dolens & deflens, quæ, remedia ejus vitæ prolectandæ, & ipſius Angelico contubernio fruendi, conquiri poſſunt, excogitant. Tandem Collegii Mariſcallani Præfecturam tunc vacantem, Provinciam leviorem & magis honorariam, ejus præſenti infirmitati (quæ a concionandi munere laxamentum poſtulat) leniendæ, maxime idoneũ pharmacũ judicant, & in hanc ſententiã omnes conſpirant. Nulla mora, impetrato a Comite Mareſchallo, Collegii Fundatore & Patrono diplomate, Collegii Mariſchallani Præfectus ſeu Gymnaſiarcha conſtituitur. Hanc Provinciam ſeriis votis commendatam non detrectans, & mira dexteritate & ſollicitudine procurans, Gymnaſiarcham meritiſſimum & Scholæ Philoſophiæ moderatorem inſignem demonſtravit. Et ne Collegii legibus fundatis deeſſet, quibus cautum eſt, ut Gymnaſiarcha ad aperienda fidei myſteria, & reconditos divini verbi theſauros ſeſe aplicet, & Hebreæ linguæ cognitionem propaget, binas ſingulis ſeptimanis Prælectiones Theologicas habuit, & terna vice juventuti, quæ in ſpem

Eccleſi-

Eccleſiarum educabatur, Hebreæ linguæ perdiſcendæ, compendiariam viam proponit & docet; adeo ut ſtudioſos, qui ſacris initiati, aut Sacræ Scientiæ conſecrandi erant, diatribis ſuis, recondita literatura pleniſſimis, ad altiora munia Eccleſiaſtica idoneos præſtiterit, & ut in cautam juventutem, adverſus multiplices hoſtium veritatis ſtrophas inſtrueret, & præmuniret, nullum laborem ſubterfugerit.

Jam ad Gymnaſiarchatum, alius accedit Scholaſticus honos, & ab Epiſcopo Abredonenſi, & Senatu Academico, ad ejus profundam eruditionem obſtupeſcente, Decanus facultatis Theologicæ deſignatur, ut Candidatorum examini præſit, reſpondentium patrocinium ſuſcipiat, & ad gradus Promotor promotionis manus exequatur.

Mox hoc munere defunctus ad Rectoris magnifici dignitatem qua nulla poſt Cancellariatum (qui Epiſcopi ſedis peculiare privilegium eſt) ſublimior, evehitur. Cui officio cum omni laude & omnium gratia defunctus eſt, ut nulli tunc temporis in Academia vixere, qui ope & præſidio Forbeſii, non ſe aliquid doctrinæ ad bene & recte ſentiendum, vel exemplum ad pie & honeſte vivendum adeptos eſſe faterentur.

Unum reſtat nobile induſtriæ & Præfecturæ monumentum prædicandum, quod ſi tacerent

ho-

homines, mœnia, ſigna, tecta loquerentur, Collegii ædificium, (quod olim Franciſcanorum hoſpitium erat) palatii in morem quadrilaterum, præter unum latus (quod honeſtus quidam civis Abredonenſis inſtauravit) fere lapſum & ad rudera revocatum poſtliminio excitavit, ſplendori priſtino majori reſtituit, & libraria eleganti (quam & extruxit & poſt alios inſtruxit) fabricam exornavit. Poſtea fanum Franc. (quo nihil magnificentius in illa urbe viſitur) ex lapide polito & quadrato conſtructum, ſemidirutum, Bubonibus, hirundinibus, aliiſq; cœli volucribus, ad nidificandum patens, eleemoſynis undiq; conquiſitis, & hilariter collatis, reparandum & vitreis feneſtris colluſtrandum curavit. Hic Gymnaſiarcha duos præfuit annos omni laude & memoria digniſſimus, natus ad Collegii ornatum & commodum, tandem rebus ſic ad mentem & ſanitatem compoſitis, Abredoniæ ubi prim. hauſit lucem (bono cum Deo) expirare decrevit.

Nunc ſummatim reliqua pars vitæ eſt percurrenda, quæ variis caſibus & fortunæ vicibus fuit expoſita cives Edenburg. eloquentis & pii Paſtoris cupidi (qualem maxime deſiderabant) omnes unanimi conſenſu Forbeſium cogitant, compellant, & nullum non movent lapidem ut ipſo potiantur, & animarum curæ Edenburgi admoveant. Sed Forbeſi. moleſtam interpellationem ægre ferens, tandem recol-

lecta

Jecta mente gratias quam potuit maximas Edenb. agit, quod illum tali dignarentur honore & jussit excusatum habeant, quippe qui fragilis ætatis reliquias nativæ sedi destinarit & devoverit. Ubi rumor ad Abredonenses permanavit, hi fremere, obstrepere, & Edinburg. indignari, & ut ab incœpto desistant, obnixe rogare. Sed frustra tam hi quam ille reluctantur. Nam Senatus supremi, & Synodi Provin. edicto cautum est, ut Provinciam Pastoralem Edinburgi non amplius detrectet, sed hilariter amplectatur. Jam nulla mora (cum morosum & deficilem se præbere, & potestati tam Eccles. quam Politicæ remitti nefas) itineri se accingit, & multis hinc inde lacrymis fusis populo Abredonensi benedixit, valedixit, & intra paucos dies magna comitante caterva Edenburgum Scotiæ Metropolin, ingreditur, & summo cum populi concursu & applausu recipitur, & Pastorali Officio inauguratur. Sed (Deus bone) quam repente Pastoris & Gregis diversa mens, quam dispar opinio, circa disciplinam Eccles. & Ecclesiastici regiminis formam. Edinburgenses Genevensii disciplinæ zelotæ, Episcopo-martyres, & Presbyterorum ἰσοτιμίας acerrimi propugnatores Forbesii sanam doctrinam de Episcoporum primatu, multis convitiis incessere, ipsumq; Pontificiæ professionis rerum insimulare non verebantur. Ille contra modeste & solide

in

in concionibus ad Clerum & Populum, Primatum Episcopalem, verbi divini auctoritate, praxi Apostolica, & primitivæ Ecclesiæ consuetudine niti, & non ab humano instituto ortum habere demonstrabat. Quum autem tot exantlatos labores populo isti infrugiferos, & velut semen in agro sterili satum, nullos fructus proferre, insuper tenue & macilentum corpus urbis fumo involutum periclitari animadverteret, statuit (communicatis optimis & intimis amicis consiliis) sese hoc jugo pastorali expedire, & Abredoniæ (ubi prius) animarum curæ incumbere, quam primum hoc ejus propositum Abredonensibus compertum, illico gaudio summo perfusi, Procuratores liberali viatico instructos, Edinburgum delegant, ut municipem suum Forbesium Abredoniam reducant, quocum salvus & mediocri valetudine suffultus rediisset, Clerus gratulatur, populus exultat, faustis acclamationibus omnes excipiunt. Sed emersit non multos post annos nova occasio, Forbesium a charissimo grege avocandi, quæ ipsius immaturam acceleravit mortem.

Carolus ejus nominis primus Rex Britanniæ de anno 1633. Londino egressus cum magno apparatu & splendido comitatu omnis generis Aulicorum, & cum selecta & gravi turba Patrum Spiritualium, Episcoporum,

Sa-

Sacellanorum,& aliorum Sacerdotum Scotiæ Edinburgum proficiſcitur, ut avita Regni Scotiæ corona inſigneretur,& Sacro oleoRex Scotiæ inungeretur. Repente accitus Forbeſius, cum ſuis Symmiſtis, (cultiſſimi ingenii & ſanctiſſimi genii viris)utRegem perpolitis ſuis concionibus, & ſeriis precibus clero expectatum & gratum pronuncient. Adſunt ; Ipſe vice prima ut ſtatutū eſt,ad concionem coram Rege habendam ſe ſiſtit;ubi demandatum ſibi penſum,tanta doctrina,tanta efficacia exolvit, ut eximiam ſuæ Angelicæ doctrinæ & facundiæ venerationem ipſi exhibuerunt Rex, & omniū Ordinum Auditores. Dum hoc accedit ad doctrinæ & facundiæ laudes, quod non ſolum memoria pollebat tenaciſſima (de quo vulgo dictum,quod ignoraret,quid ſit obliviſci) ſed etiam judicio ſublimato, quo rerum controverſarum pondera & momenta acutiſſime expendebat & trutinabat. Rex Carolus Eccleſiæ nutribus Pater,&Religionis Orthodoxæ induſtrius propagator, ad compeſcendam luem Presbyteralem, quæ diu, Auſtralem Eccleſiæ Scoticanæ partem afflixit , & ad regimen Epiſcopale promovendum, Epiſcopatum Edinburgenum (perenne ſuæ pietatis monumentum) fundavit , amplis redditibus locupletavit, ædibus ſpatioſis & ſpecioſis,cum hortis,pomariis,paſcuis,Baſilicæ Regiæ & Fano Sanctæ Crucis finitimis dotavit,

vit, & nihil omisit, quod ubivis terrarum, a quovis Fundatore, ad dignitatem Episcopalem amplificandam fieri consuetum est. Cum Rex discedens, ab Archiepiscopo Andreapolitano Scotiæ Primate, consuleretur, quem huic Episc. virum idoneum præficere instituerit; Respondit Rex, quem nisi Forbesium, celsiore (ut nostri) dignitatis gradu dignum? proinde hunc accerse, & juxta Canones Ecclesiasticos, Episcopum Edinburgenum consecra & renuntia. Archiepiscopus literis ad Forbesium scriptis horum omnium certiorem facit, qui paulo post authoritate regia, annitentibus Præsulibus, communibus Cleri suffragiis, secund. priscos Canones Episcop. Edenburg. consecratus & renunciatus est. Sed hic quam subita mutatio! dum Episcopus Forbesius multa præclara parat, egregia molitur, paci & reformationi dioeceseos suæ apprime necessaria; ecce graviori corripitur morbo & mens præscia futuri, augurata est, instare sibi ultimum ævi terminum: proinde tanta cum tranquilitate mentis sese ad mortem componebat, ac si in alieno versaretur foro, mox se recipiens in lectum, primum animæ saluti prospiciens, sacram Eucharistiam (extremum viæ viaticum) sibi administrandum curavit, quam sincera peccatorum confessione, & sacerdotali absolutione percepit: deinde ne corpori curando

curando deeſſet, medicos conſulendos accerſit, qui quantum per artem & induſtriam fieri potuit, indies vi morbi invaleſcenti obnitebantur: ſed fruſtra, quum indomita mali pertinacia ipſi quoq; arte opprobrium faceret. Tandem Cal. *Aprilis* anno 1634. cum Epiſcopatum tres tantum menſes tenuiſſet, & vitam annos 49. de præſidio & ſtationē vitæ ab Imperatore ſummo evocatus, animam exhalavit, & quidē placidiſſimo fine, mitiſſimoque, qualem antiquitas obvenire maximis ſæpe & ſanctiſſimis viris obſervavit.

Corpus animæ hoſpitium, honorifice ſepultum eſt, in Templo Cathedrali, Edinburgi, verſus orientem, & compoſitum tumulo prope locum Altaris illic olim ſiti.

Pauca ſcripſit, ſcire enim maluit quam ſcribere, & hoc dicterium ſcripturienti cuidam, & ei magnos labores oſtentanti, lepide ſed ſolide uſurpavit; Lege plura, & ſcribe pauciora. Opus hoc poſthumum, quod jam in lucem prodit, eſt pacati ingenii & moderati animi, ingens ſpecimen & indicium: in quo tanquam alter Caſſander & Catholicus moderator, rigidas & auſteras, utriuſque tam Reformatæ quam Pontificiæ partis, opiniones in quibuſdam Religionis controverſiis, componere, ſaltem mitigare ſatagit. Quanti moderationem fecerit oſtendens dicto illo frequenter ab ipſo uſurpato, Si plures fuiſſent Caſſan-

dri

dri & Wicelii, non opus fuiſſet Luthero aut Calvino.

Scripſit etiam elaboratas & nervoſas animadverſiones in 4 Bellar. tomos, in tribus voluminibus Editionis Pariſien. emiſſos, & eruditis notis ſua mãu exaratis, margines omnes, infra, ſupra, & a latere, in utraque pagina tria volumina percurrens, replevit: Quas Robert. Baronius S. T. D. & Profeſſor ei ſuccedaneus Vir in omni Scholaſt. Theol. & omni literatura verſatiſſimus, tanti fecit, ut omnibus contra Bellar. ſcriptis prætulerit, & niſi, proh dolor! immatura morte præventus fuiſſet, prælo ſubjicere & publici juris facere propoſuerit. Jacueruntque in ejus Muſæo, poſt obitum disjectæ ſchedæ plures eruditiſſimæ, quibus Theol. Cont. non parum potuerunt illuſtrari; licet illas nobis inexpectata Authoris mors, magno rei literariæ diſpendio, hactenus inviderit.

Sic vixit, ſic mortuus eſt Epiſc. Forbeſius; Vir vere Apoſtolicus, Antiquitatis Catholicæ callentiſſimus, qui nulli Primorum ab ævo Apoſtolico, doctrina, ſanctitate, humilitate, temperantia, modeſtia, gravitate, orationis & jejũii publici & privati frequentia, bonorum operum praxi, induſtria pauperum cura, clinicorum crebra viſitatione & conſolatione, & omnifaria virtute Chriſtiana, erat ſecundus. Cujus beatam memoriam, nullum tempus delebit, nulla vetuſtas obliterabit.

Conſi-

Conſideratio æqua & placida hodiernæ de juſtificatione Controverſiæ, prout quinque Libris a Cardinale BELLARMINO explicata eſt.

Liber primus de juſtificatione, qui eſt de fide juſtificante, ejuſdemque Controverſiæ conſideratio.

CAPUT PRIMUM.

In quo de communi fidei diſtinctione in quatuor ſpecies agitur.

1. Lerique Proteſtantes quatuor numerant fidei ſpecies, fidei, inquam, qua creditur, non quæ creditur, eæ ſunt, hiſtorica, miraculorum, temporaria, & juſtificans.

2. Fidem quam illi appellant hiſtoricam quia; ſcilicet rem quamlibet prout, in hiſtoria ſacra deſcribitur, veram eſſe credit, idque non niſi propter authoritatem Dei revelantis, Romanenſes dogmaticam ſive Catholicam, Patres ſequuti appellare malunt. Ubi de rebus convenit, fruſtra de vocabulis litigatur. Sequamur tamen potius Patres quam quoſdam recentiores in ipſo etiam appellandi modo.

 3. Quod

3. Quod Protestantes communiter affirmant Dœmones eandem fidem historicam aut Catholicam cum Christianis habere, id faciunt propter illa S. Jacobi cap. 2. v. 19. Etiam Dœmones credunt,&c. Contendunt quidem Romanenses multum differre fidem hominum, etiam informem,& fidem dœmonum; quia scilicet dœmones credunt non fide divinitus infusa sed ex subtilitate naturæ, nec voluntariè sed coactè, sed frustra hoc faciunt, agnoscunt enim Protestantes inter fidem qualemcunque Christianorum & fidem Dœmonum, multum interesse, ex parte subjecti & fidei utriusque naturæ & rationis, ex parte objecti tantum convenire affirmant.

4. Fidem miraculorum a fide Catholica differre contra Bellarminum de Justif. l. 1. c. 5. & 15. aliosque cum illo sentientes probant Protestantes ex 1 Cor. c. 12. v. 9. ubi inter dona spiritus quæ non omnibus fidelibus donantur numerat Apost. fidem: fides enim (de qua ibi Apost.) tantum est gratia gratis data, h. e. ad aliorum utilitatem propriè concessa, quemadmodum & alia charismata ibidem ab Apost. enumerata. Fides autem Chatholica pertinet ad gratiam gratum facientem & propter propriam salutem unicuique donatur. Consentiunt veteres, Græci præsertim, Chrysostomus, & abbreviatores, Theophylactus & Oecumenius, Theodoretus, & Hieronymus, sive quis etiam alius in locum. Illud etiam cap. 13, v. 2. si habuero omnem fidem,&c. de fide signorum intelligunt Græci Patres, non de Catholica fide. Suffragantur etiam multi Theologi Romanenses, agnoscente Suarezio ipso de fide Disp.8. Sect.1, Abulensis in 17. Matth. Quæst.165. Vega l. 9. in Concil. Trident. c. 28. & Roffensis Art. 1. qui sentiunt fidem miraculorum esse fiduciam, & consequenter differre a fide Catholica quæ est credulitas seu assensus. Vasquez. in primam 2. Tom. 2. Disp. 210. cap. 4. Idem contra Bellarminum aliosque defendit & ad argumenta contraria respondet Salmero in 1 Cor. Disp.20. & 21. Estius in 1 Cor. 12.9. & 13. 2. Sed disputatio hæc non est adeo magni momenti, nam & sententia opposita, quod fides signorum nihil aliud sit nisi ipsa fides Catholica sed excellens & eximia sua non destituitur probabilitate. Præterea hoc tempore quando licet non omnia omnino miracula fieri desierunt, gratia tamen miraculorum, ut Patres sæpè affirmant, desiit, fere inutilis est, fides enim miraculorum nunquam donata fuit omnibus fidelibus, sed quibusdam tantum; initio quidem multis, postea vero paucioribus, nunc autem paucissimis aut fere nullis.

5. Fides

5. Fides πρόσκαιρος vel temporaria sive potius τῶν προσκαίρων & temporariorum, qui (ut S. Lucas, c. 8. v. 13.) ad tempus credunt & tempore tentationis recedunt, vera fides est & non simulata ejusdemque speciei cum fide justificante, quicquid quidam contra sentiant. Neque enim essentialem fidei distinctionem constituit inconstantia vel constantia credendi, cum ad essentiam rei non facit duratio, distinctionem hanc non nisi ii probant Protestantes qui fidem veram & justificantem amitti non posse contendunt, quod dogma plurimi alii Protestantes docti & moderati rejiciunt, qua de re susius infra.

6. Restat ut de fide justificante dicamus,

CAPUT SECUNDUM.

In quo natura fidei justificantis indagatur & explicatur.

1. Fides justificans proprie non est notitia, sed hæc illius est antecedens, fides enim proprie assensus est, &c. assentiri autem Dei verbo mysteriisque eodem contentis sine notitia & intelligentia, saltem aliquali & secundum τὸ ὅτι, non possumus, ut dictat sensus communis. Exactam & exploratam intelligentiam mysteriorum etiam quoad τὸ διότι a Protestantibus ad fidem justificantem exigi, mera est calumnia. De fide implicita, de qua hodie inter partes controvertitur, quomodo intelligenda & quatenus admittenda sit non est nostri instituti nunc disserere; confutantur qui hodie controversias fidei copiosius (utinam & solidius) tractant. Fidem explicitam primorum & fundamentalium articulorum qui symbolo Apostolico continentur omnibus Christianis, quantum cujusque capacitas fert, necessariam esse docent Romanenses & quidem rectè. In reliquis articulis sufficere aiunt fidem implicitam communi fidelium plebi, & si credant quicquid S. Mater Ecclesia Rom. credit, & credendum tenet, sed hujusmodi fides, si modo fidei nomen, cæcus assensus, & stupor meretur, hoc tristi & infælici sæculo non est facile admittenda. Nam quot, proh dolor, errores, si non contra fidem, saltem præter fidem, sub nomine tamen fidei, communiter hodie in Ecclesia Rom. docentur & tanquam fidei articuli omnibus obtruduntur. Verba

illa Bellarmini de justif.l.1.c.7. Fidem melius per ignorantiam quam per notitiam definiri, licet valde cruda sint & incommodè ab illo prolata, quia tamen limitatè & comparatè tantum ab illo dicta videntur, non esse adeo odiose exagitanda duco, quemadmodum hodie fit a compluribus protestantibus.

2. Neque etiam fides justificans propriè est fiducia, sicut pe rmulti Protestantes contendunt, ipsam formam & quasi animam fidei salvificæ in fiducia constituentes.

3. Non est fiducia specialis misericordiæ sive remissionis peccatorum antè acceptæ. Hæc enim fiducia vel etiam si vis assensus quo speciali quadam applicatione singulatim quisque credit aut certò statuit sibi esse remissa peccata, non est fidei justificantis forma sed quoddam tantum consequens & effectum & non fidei solius sed & aliarum virtutum fidem comitantium; neque etiam necessarium aut inseparabile effectum ut suo loco dicemus. Quis enim certò statuere potest sibi peccata remissa esse nisi ante crediderit Christum esse salvatorem mundi eique omnino parendum esse. Præterea diffiteri non possunt Protestantes neque ulli Christiani remissionem peccatorum esse fidei consequens & effectum, quandoquidem per fidem impetratur (ut accipiant remissionem peccatorum per fidem quæ est in me, Act.26.48.) Ac proinde fides justificationem ordine saltem naturæ & causalitatis etsi non tempore antecedit. Perperàm igitur fides justificans definitur, Fiducia peccatorum in præterito remissorum videatur Apost. ad Eph. 3.12. ubi disertè fiduciam fide posteriorem statuit (In quo habemus, &c. aditum cum fiducia per fidem ipsius.)

4. Nec est fiducia qua credimus quisque nobis remitti peccata in præsenti prout alii volunt prioris sententiæ absurditate perspecta (vide Censuram Confess. Remonstr.pag. 159. aliosque permultos) nam fides justificans est instrumentum vel medium per quod remissionem peccatorum consequimur quocirca causa ejusdem & ordine naturæ saltem, prior. Deinde sive dicamus fide justificante credi, peccata esse remissa sive in præsenti remitti, remissio semper fidei objectum statuitur ac proinde naturâ fidem præcedit neque enim objectum efficitur per actum illum ipsum, cujus est objectum; quia actus intellectus vel voluntatis saltem creatæ non facit objectum suum sed illud semper præsupponit: sicut visio non facit objectum visibile, sed supponit illud. Doleo igitur Danielem Chamierum (ut alios non noninem) virum alioquin nec indoctum nec indi-

sertum Panstrat. suæ Cath. Tom. 3. l. 13. de fide c. 6. adeò inconsiderate has ipsas ob rationes affirmare N. 3. fidem justificantem si non tempore, saltem ratione, sequi justificationem & N. 4. fidem non esse causam justificationis Itaque dicit fidem justificare, non quia efficiat justificationem, sed quia efficitur in justificato & requiritur a justificato, & rursus, Lib. 22. cap. 12. &c. Hæc absurdissima sunt neque Protestans quisquam sanus & sobrius negaverit fidem esse causam justificationis efficientem non principalem quidem neque meritoriam sed instrumentalem, qualem particulæ EX & PEZ (ut recte ex Apost. Rom. 5. 1. & 3. 30. urgent Romanenses) significant, ac proinde justificatione semper ordine naturæ priorem esse. vide, G. Dounamum de Fœdere gratiæ, cap. 8. p. 95. 96. Tertiò, qui contendunt fidem justificantem esse fiduciam remissionis peccatorum ut factæ, sive in præterito, sive in præsenti, non solantur afflictas mentes, quemadmodum existimant: sed plurimis consolationem omnem eripiunt planè, & in desperationis gurgitem tantum non demergunt. Quot enim piæ animæ promissionibus Evangelicis firmiter & ex animo credunt & assentiuntur, atque etiam in Christum unum & unicè recumbunt, *&c.* quibus tamen peccata sua remissa esse certò non sit, nedum fide divina persuasum, quanquam id unum omnium maxime vellent: destituunturne hi fide saultari ac proinde salutis incapaces sunt, absit dicamus. Vide Mayerum Anglum in *cap.* 2. *Ia. v.* 19. *p.* 30. 31. aliosque.

5. Neque etiam tertiò & ultimò fides justificans proprie est fiducia veniæ peccatorum & æternæ salutis per & propter Christum obtinendæ, prout alii paulò moderatiores volunt; nam & hæc fiducia ex fide nascitur, Eph. 3. 12. Atque in voluntate est cum fides in intellectu sit sita. Verum quidem est ista duo in justificatione peccatoris nexu individuo semper esse conjuncta unde & sæpe in Scriptura fidei nomen pro fiducia usurpatur; quod etiam multi Romanenses confitentur, teste Suarezio de fide, Disp. 1. Sect. 1. N. 5. & de Gratia, Lib. 8. *c.* 15. N. 2. & res per se clara est; non tamen propterea ista duo confundenda sunt. Confusio rerum distinctarum multas, proh dolor, lites minimè necessarias cum in hoc argumento, tum etiam in aliis peperit atque indies parit fovetque in Ecclesia.

6. Distinctionem fidei & fiduciæ præter multa scripturæ loca atque etiam Patrum testimonia, quæ vulgò citantur ab iis qui de rebus hisce fusius disputant & ad quæ à contra sentientibus

 tibus

tibus nihil præter mera Cresphugeta reponitur, & præter rationes hactenus allatas, distinctionem, inquam, hanc suis etiam suffragiis comprobant plurimi doctissimi Protestantes, licet non omnes eadem mente & ratione, Besa in annot. ad Eph. 3. 12. P. Martyr in c. 11. ad Rom. Tract. de justificatione pag, 520. R. Smythæo Anglo Romanensi distinctionem hanc urgenti ex loco ad Eph. sæpius citato, ultrò concedit fidem & fiduciam differre, deinde benignè illorum Theolog. Protest. qui ista confuderunt verba explicans, inquit. "Quid aliud ,, ferme sibi vult Philippus aliique nostri fideles doctores cum ,, fidem qua justificamur, appellant fiduciam, nisi eam non ,, esse mortuam, non ignavam, non humanam persuasionem? ,, Sed tam vehementem assensum ut ipsam fiduciam habeat ,, quam intimam & conjunctissimam, *&c.* Zanch. in locum ad Eph. 3. 12. & in miscellaneis, *p.* 488. ubi affirmat eandem fuisse Buceri sententiam multis ab illo demonstratam in Lib. de. Reconciliatione Ecclesiæ art: de justif. Piscat. Resp. ad Duplic. Vorstitii parte 2, *p.* 294. & in Exegesi aphorismorum *pag.* 206. J. Rivius de mysterio redemptionis, Lib. 3. *pag.* 237. Jac. ad portum, Theologus Lansannensis in desensione fidei Orthodoxæ contra Ostorodium Socinianum *cap.* 30. "Ex quibus ,, verbis (*Eph.* 3, 12.) luculenter, inquit, apparet; verum esse ,, id quod præstantissimi Theologi, Calvinus & Beza, observa- ,, runt: nempe fiduciam a fide, tanquam effectum à causa, differ- ,, re, ac proinde à nonnullis perperam confundi, quamvis illa ,, duo indissolubili nexu quoties de fide justificante agitur, ,, cohæreant, *&c.* Ibidem & fusè docet hæc duo differre non tantum ut causam & effectum, sed etiam subjecto, actu, & objecto, & tandem sic concludit. "Qui aliter sentiunt, atque hæc " confundunt summis difficultatibus se involvunt, ex quibus se expedire nequeunt, *&c.* Theologi Remonstr. in Epist. ad Exteros, *pag.* 85, 86. In scriptis Synodalibus Historicis, *pag.* 108. In confessione sua *cap.* 11. *Sect.* 2. & Apolog. pro Confess. *pag.* 109. *&c.* Archiepiscopus Spalatensis de Repub. Eccles. lib. 7. *cap.* 11, *N.* 205. Jacksonius Anglus de fide Justif *pag.* 108. Chibaldus item Anglus in suo, cui titulus est, Fidei Examen, libello, *cap.* 3. prolixe resellit sententiam, ut appellat, Lutheranorum (quanquam etiam multi alii in eodem luto cum illis hæreant) qui fidem justificantem per fiduciam remissionis peccatorum acceptæ definiunt, Errat tamen & ipse cum multis aliis, vide Pemblium in suis Vindiciis gratiæ, *pag.* 257. &

sequentes circa libri finem, aliosque quando fidem justificantem definit per fiduciam, qua in Christum recumbimus pro gratia & salute per eum obtinenda. Vide Georg. Dounamum de Fœdere gratiæ, *&c. cap.* 8. *pag.* 77, 78. & in Appendice 7. *pag.* 211. *&c.* fusè hac de re contra Pemblium differentem, plures non est necesse in re tam aperta nominare.

7. Fides justificans distinctè & Theologicè loquendo nihil aliud est quam assensus animi firmus ac certus a S. S. per verbum eductus, quo omnia a Deo in Scripturis revelata, ac præsertim de mysterio redemptionis & salutis nostræ per Christum factæ, verissima esse statuimus propter authoritatem Dei revelantis.

8. Proinde in se & essentia sua spectata, nihil est aliud quam fides Catholica quæ & ipsa proculdubio hominem justificat, si cætera omnia ad justificationem necessaria, ei adsint.

9. Ejusque subjectum est intellectus, non autem voluntas, quanquam τὸ credere a voluntate imperetur, est enim fides voluntarius animæ assensus, Theodoretus Therapent. 1. "Cætera potest homo nolens, (S. August. Tract. 26. in Joh. *&c.*) " sed credere non nisi volens: Et cum cordi actus credendi tribuitur in scriptura, mens intelligitur; cum credere propriè loquendo nihil aliud sit quam ei quod dicitur assentiri, illudque pro vero habere. Hactenus enim pluribus est demonstratum fiduciam nullam fidei partem esse, ut neque propriè spes est, fiducia enim non est tantum futuri fiducia; sed etiam præsentis, veluti cum quis fidit suo robori dum sarcinam portat, vel celeritati dum currit, magis tamen ad spei naturam accedit quam ad fidei, unde dicitur esse spes roborata. Multis Scripturæ & Patrum testimoniis hæc sententia confirmari posset, sed quia brævitati studemus, lectorem ad eos qui hisce de rebus copiosius scribunt remittentes, Audiamus quid plurimi etiam Protestantes hac de re sentiant. Aud. Rivetus, scriptor nuperus, in sua controversiarum Summa Tr. 4. q, 10. *pag.* 419. fatetur hanc esse quorundam Protestantium sententiam quam nec damnare audet, legat verba apud Authorem cui otium est, Idem tamen aliorum errorem sequutus ibidem *pag*: 421. & in Synopsi illa vulgò jactata & trita purioris Theologiæ, Disp. 31. Sect. 14, 15. 16. 17. *&c.* contendit fidem justificantem non esse habitum unum numero simplicem absolute: sed unum aggregatione & quodam modo ex duobus compositum, nimirum & assensum in intellectu, atque simul fiduciam in voluntate conti-

nere. Beza in Apol. pro justif. contra Anonymum sæpe idem affirmat *pag*. 9. 33. 114. 167. edit. 1592. Jacobus ad Portum loco supra citato. Piscator in Resp. ad Vostii duplicationem ..te 2. *pag*. 294. ubi loca illa *Rom*. 4.20. *Rom*. 10.10. & Act. 15.9. quæ ad sententiam contrariam confirmandam adduci solent, non de fiducia sed de mentis certa persuasione intelligenda esse, contendit; argumento etiam communi, sed, solido usus, nullus habitus in subjectis, genere diversis, ut sunt intellectus & voluntas, simul esse potest, &c. Gerardus Vossius in historia Pelag. *pag*. 407. & seq. R. Hookerus lib. 1. de politia Ecclesiast: Sect. 11. J. Camero operum Tom. 1. *pag*. 78. & Tom. 2. *p*. 359. ubi hæc eadem diserte, astruit plures non cito neque enim necesse est in re tam clara. Quocirca Alsted. Theolog. Polemicæ part 7. *pag*. 641. Inter quæstiones quæ inter Protestantes Theologos ventilantur hanc ponit, *n*. 20. An fides sit in intellectu tantum, vel etiam in voluntate. Fidem quidem fiduciam, charitatem & alia dirigire & gubernare verum est; non tamen est idcirco in earum virtutum potentiis, quemadmodum prudentia in omnibus virtutibus vim exercet suam & operatur, non tamen in omnium illarum potentiis inhæret.

10. Generale & adæquatum objectum fidei justificantis est omnis veritas a Deo in Scriptura revelata fatentibus omnibus Protestantibus ut frustra sit Bell. aliique operosè hoc contra illos probantes quod ipsi non negant, Dico in Scriptura quia regula adæquata & infallibils cui fides salvifica innititur in solis scripturis actu aut virtute continetur. Aliud quidem sentiunt hodie multi Romanenses contra scripturam & Patres, aliosque etiam Theologos in ipsa Romana ecclesia celeberrimos, sed disputatio illa non est hujus loci.

11. Principale tamen objectum illius quodque præ aliis fideles respicit in ipso justificandi actu est Christus ut mediator & redemptio per illum facta ut patet ex clarissimis scripturæ locis *Act*. 13.38.39. Per Christum, &c. ad *Rom*: 3. 21, 22. Justitia dei per fidem Christi, &c. aliisque innumeris. Neque hoc negant Romanenses quia justificatio impii ut inquit Thomas 1. summæ q. 45. Act. 6. pertinet ad bonitatem & misericordiam Dei se superabundanter diffundentem. Hanc autem non est invenire extra Christum & salutem in illo oblatam. Stapleton. de justif. lib. 8. *cap*: 12. "Fides justificans seu dispo-
"nens ad justitiam principaliter quidem respicit Christum ut
"mediatorem & redemptionem per illum factam non tamen
"unicum

„ unicum eſt illud fidei juſtificantis objectum, &c. Suarez. de „ Gratia, lib.8.c.16.*n.* 10. Fides dei, ut juſtificatoris per Chri- „ ſtum, eſt quaſi propria fides juſtificans, &c. Quod confirmat ex Paulo *Rom:* 4. Credenti in eum qui juſtificat impium fides ejus reputatur ad juſtitiam & ex Concil. Trid. decreto de juſtificatione *cap.*6. dum poſt generalem fidem eorum quæ revelata ſunt additur. „ Atque illud Imprimis, a deo juſtificari impi- „ um per gratiam ejus, &c: Cornelius a Lapide 1 *Rom:* verſu 17:*n:* 6: „ Fides quæ inchoat juſtitiam (quidni etiam quæ „ continuat provehitque) propriè & proximè eſt fides in Chri- „ ſtum redemptorem. Jac: Reihingius cum adhuc Jeſuita eſſet & quidem non obſcuri nominis in Germania (poſtea enim ſe Lutheranis adjunxit) contra Meiſnerum, ut legere eſt in Meiſneriana excubiarum papiſticarum depulſione, *pag:* 106: Meiſnerus Fidem relatè ſumptam, ut eſt apprehenſio meritorum Chriſti a pontificiis non agnoſci ſcribit: Audax calumnia, audiamus Trid: Synodum, &c: deinde recitatis verbis decreti, *cap*: 6: „ Ita inquit ſi imprimis credimus impium ju- „ ſtiſicari per redemptionem in Chriſto, ſi fidimus deum no- „ bis propter Chriſtum propitium ſore, quomodo fidem in „ Chriſti merita relatam & fiduciam remiſſionis per Chriſtum „ obtinendæ abjicimus, & ut Meiſnerus blaterat, exſibilamus? „ &c: nemo Romanenſium niſi malè ſanus hoc negaverit ut male Proteſtantes quidam hujus contrarium illis impingant.

CAP: III:

An fides ſola juſtificat ?

1. QUæſtio hæc pleriſq; utriuſque litigantium partis tantæ molis eſſe videtur, ut de ea immortali diſſidio & bello irreconciliabili ſibi contendendum eſſe putent, quam verè nunc in timore Domini & ſepoſito omni partium ſtudio diſpiciamus.

2. Proteſtantes omnes qui ſola fide nos juſtificari contendunt, ſemper tamen fidem vivam intelligi volunt & per charitatem operantem, ſcilicet operibus & charitati conjunctam, propoſito ſaltem bene operandi, cum videlicet bona opera ſpecialiter præſtari non poſſunt, proinde in hac propoſitione (Fides ſola juſtificat) particulam (ſola) non ſubjectum ſed prædicatum

dicatum determinare volunt. Hanc esse communem Protestantium sententiam non diffitentur ipsi Romanenses quando sobriè agunt. Bellarminus de justif. *lib.* 1. *cap.* 14. *Sect.* Respondebunt, *&c.* pluribusque aliis in locis. Stapletonus, quanquam adversarius vehemens, de justif. *lib.* 9. *cap.* 7. denique omnes, ad unum, Protestantes docent fidem quæ justificat esse vivam, & operantem per charitatem aliaqne omnia bona opera. Cui sententiæ firmandæ citat Calvini verba Institut. *lib.* 3. *cap.* 16. *Sect.* 1. Non somniamus, *&c.* qua igitur fide, aut charitate saltem, Bellarminus, cum aliis plurimis Romanensibus, impingit, per distortas consequentias, omnibus hujus temporis sectariis; ut Protestantes, mos illi solennis est appellare, impiissimam hæresim Simonis & Eunomii, eorumque qui tempore Apostolorum exorti (August: *lib*: de fide & operibus *cap*: 14.) solam fidem sine operibus ad salutem sufficere asseruerunt. Bellarminus de Eccles: *lib:* 4. cap. 9 *Sect.* Simoniani, &c. Negari non possunt multa incommodius duriusque a Lutheranis aliisque nonnullis rigidioribus Protestantibus in hoc argumento dicta, quibus tamen non tam impugnare illi individuum bonorum operum cum fide justificante nexum quam coram divinæ justitiæ throno ad actum justificationis concursum negare censendi sunt, modo charitas adsit, ab istiusmodi tamen periculosissimis hyperbolis durissimisque catacresibus nimis patienter huc usque auditis quacunque demum ratione excusari possint, abstinendum est, nec in Ecclesia diutius ferendæ sunt nisi hominum quorundam novorum authoritatem divinæ veritati anteferre velimus.

3. Quod ad nauseam usq; ex Augustino de Fide & operibus, cap. 14. repetunt. (Bona opera sequi justificatum, non autem præcedere justificandum) Næ illi mentem Augustini nunquam sunt assequuti, loquitur enim eò loci August. de operibus justitiæ quæ percepta & professa fide, ut ipse ait, fidelibus deinde diligenter toto vitæ cursu præstanda sunt, seu de operibus illis quæ per justitiam habitualem *i. e.* in ipsa justificatione insusam, inhærentem, & permanentem efficiuntur (semper enim August. ut hoc obiter dicam, justificationis gratiam non in sola peccatorum remissione, sed etiam in sanctificatione, statuit, sed de hoc infra) atque sic speciali quadam ratione dicuntur bona opera, non autem de iis quæ per Sp. Sancti gratiam assistentem & præparantem fiunt, ante, & ad justificationem peccatoris, legatur locus, ut & liber de Sp. & litera, ad quem August. lecto-

rem

rem ibidem remittit c. 29. „Per ſpiritum incorporatus factuſ-
„ que membrum ejus, poteſt quiſq; illo incrementum intrinſe-
„ cus dante, operari juſtitiam,&c. & in Pſ.110.Opera illa juſti-
ficationem præcedentia non facimus per ſpiritum inhabitan-
tem & ſpecialem juſtificationis gratiam, ſed per ſpiritum ex-
trinſecus præparantem & aſſiſtentem,ut Auguſt: clariſſimè di-
diſtinguit (atque cum eo omnes Theologi doctiores) epiſt:
105. ad Sixtum, & per gratiam vocationis & converſionis.

4. Graviter errant, qui nullam Dei gratiam præter unicam in juſtificatione infuſam agnoſcunt, vel ſaltem hanc omnibus aliis præire contendunt, quum fidem ſaltem juſtificationem natura præcedere, negari non poterit, quam certè non ex nobis,ſed ex Chriſti gratia præveniente habemus, vide colloq. Allemburgenſe pag. 48. & Robertum Rollocum de vocatione cap.33.pag.279. cap. 38. pag. 325. & 328. & G. Dounamum de fœdere gratiæ in Appendice pag. 198. Rectius ergo alii ſaniores & moderatiores proteſtantes ultrò concedunt, varios actus diſpoſitorios & præparatorios per Sp. Sanctum aſſiſtentem & non per ſolas arbitrii noſtri vires in nobis productos ante juſtificationem requiri, quanquam vim aliquam juſtificandi eoſdem habere negent illorum plerique; Parçus contra Bellarm. de juſtif.*lib*.1.*cap*:3. pag:35. cum multis aliis.

5. *Dicta* quidem ſcriptave omnia quæ pro ſingulis hiſce actibus diſpoſitoriis communiter a Romanenſibus aliiſque citantur (ut illud Rom: 8. ſpe ſalvi facti ſumus. Lucæ 7. Remiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & quædam alia *&c.*) licet ſolidè non probent intentum, graviter tamen errant ii qui rem ipſam propterea negant, quæ ex aliis innumeris ſcripturæ locis certiſſima eſt.

6. Diſpoſitorios hoſce actus ex fide & gratia præveniente factos, rectè negant omnes Proteſtantes Juſtificationem ulla ratione vel etiam de congruo mereri, ſed id idem inficiantur plurimi Romanenſes contra Bellar. lib. 1. de Juſtificatione *cap*. 21. aliiſque ὁμοψήφους, Dom: a Soto lib: 2. de Natura & gratia *cap*:4. Stapletonus de juſtif.lib.3.*cap*. 16. cujus verba quia obſervatu digna ſunt huc aſcribam. „ Non excluduntur
„ a juſtificatione opera gratiæ & ſpecialis auxilii, concurren-
„ tia cum fide & diſponentia ad remiſſionem peccatorum, quæ
„ tamen etſi dicantur concurrere cū fide, non merentur tamen
„ ullo ſenſu, juſtificationem primam, ut inferunt ex noſtra ſen-
„ tentia adverſarii Nam illud meritū de congruo,reſpectu pri-
„ mæ gratiæ,jam ex Scholis Catholicis pœnè exploſum eſt &c.

Plurimis

Plurimis aliis in illius operum locis eadem legere est, Alvarez de Auxil: grat: lib: 7. Disp: 59. *n.* 10. quæ etiam sententia est, ut ait, multorum gravissimorum Thomistarum ibidem *n.*8. quod etiam confitetur Andreas Vega (quanquam ipse sequutus Scotum, contrarium defendat) lib: 8. de Justif: cap: 8. Sect: Quia) & in opusculo de Justif: 9.7. Sect: (Quarta propositio, *&c.* Paulus Benius de efficaci Dei auxilio cap:18. Hosius in Confess: Petricor. Tom: 2. cap: 13. pag: 51. aliique plurimi quibus citandis supersedeo. Favet Scriptura quoties gratis & per gratiam, *&c.* nos justificari dicit, favent & Patrum testimonia, August: præsertim, quanquam & quædam ex illo contra sentientes proferre soleant propter meriti sive merendi vocabulum latè & laxè ab illo, pro impetratione seu consequutione de facto, hac in causa nonnunquam usurpatum. Favent denique & illa verba Concil: Trid: Sess: 6. cap: 8. in quibus nulla omnino adhibita meriti distinctione, gratis justificari ideo dicimur quia nihil eorum quæ justificationem præcedunt sive fides sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur. Neque tamen idcirco dispositorios hosce actus vim ullam justificandi habere negandum est cum plurimis Protestantibus. Nisi enim plurimis & quidem clarissimis scripturæ locis vim apertam inferre velimus, concedendum est eos esse causas ipsius justificationis aliquo modo efficientes non quidem per modum meriti ullius vel levissimi ac tenuissimi, sed ex sola Dei benignitate ac gratuita promissione.

9 De fidei ipsius causalitate quis sanus dubitet? quis etiam dubitet de causalitate Fiduciæ veniæ propter Christum consequendæ in qua tot Protestantes ut supra dictum, ipsam veluti animam fidei justificantis collocant, licet revera ad spem pertineat? „ Nemo (inquit Ambros: lib: 1. de Pæniten: cap: „ 1.) potest bene agere pœnitentiam (ac proinde nec a pec- „ catis justificari) nisi qui speraverit indulgentiam, *&c:* Quis autem a Deo indulgentiam certò firmiterque speraverit absque aliqua, saltem imperfecta & inchoata, Dei dilectione? Pænitentiam quæ sine spe & dilectione Dei non fit non tantum ad justificationem disponere, sed & medium esse, consequendi remissionem peccatorum, ideoque rationem aliquam causæ obtinere clarissimè probant illa scripturæ loca Ezech: 18. 21, 22. & 27. Lucæ 13. 3. Act: 2. 38. Act: 3. 19 1 Joh: cap: 1. 7. & 9. versibus ut alia infinita mittamus, quibus certe locis non tantum docetur qui, qualesve sint, quibus peccata remittuntur,

ut

ut frigidè ea diversum sentientes Protestantes explicant, sed & quam ob causam, causam, inquam, suo modo & in suo genere vel sub qua conditione remittanrur. Inter alios Protestantes videatur Vorst. in Scholiis Alex: contra Sibrandum *p*.248. & seq. Nihil frequentius apud Patres legas quam per pœnitentiam peccata deleri, ablui, purgari, ut per medicinam abstergi. Idem etiam affirmant doctiores quidam Protestantes & quotquot hoc contentioso & pugnaci sæculo pacis & concordiæ inter partes studiosi fuere A. Fricius de quo postea lib: 4. de Ecclesia cap: 11. Archiep. Spalat: de Rep: Eccles: lib: 7. cap. 11. *n*. 210. & seq. aliquot, Zanchius de Religione cap: 18. de Pœnit. Th.1.*Credimus*. Vorst. in Antibellarm. p. 444. circà finem & contra Sibrandum passim, Remonstrantes in Apolog: *&c*. cap: 22. *p*. 237. Franciscus Whytæus contra Fisherum *p*. 186. sed hac de re paulo post pluribus agemus. De Orationis etiam vi qua supplices a Deo cum publicano aliisque omnibus piis postulamus veniam peccatorum ut eandem consequamur sic edocti ab ipso Servatore nostro *Dimitte* nobis debita nostra uti de aliis quibusdam prævijs actibus quid attinet dicere, res enim ipsa sole meridiano clarior est. Neque tamen non ideo gratis justificamur quemadmodum scriptura docet, nam in his nihil omnino meriti ponimus, non magis quam in fide ipsa qua certum est nos instrumentaliter justificari neque tamen idcirco non omninò gratis. Amandus Polanus scriptor alioqui rigidus vi tamen veritatis coactus in sua Symphonia Catholica *cap:* 27. De Remissione peccatorum p 651. *&c*. hanc ponit thesin (2) tanquam communem omnium Protest. sententiam & Patrum doctrinæ maxime consentaneam. „ Remissionem peccatorum resipiscentiâ, confessione, precibus, lachrymis, ex fide profectis impetramus, sed non meremur proprie loquendo, ac proinde impetramus remissionem peccatorum non merito pœnitentiæ & precationis nostræ, sed misericordia & benignitate Dei. Quam thesin post ejusdem declarationem satis sanam, confirmat quibusdam clarissimis Patrum testimoniis, quibus infinita alia adjicere possemus, nisi res ipsa clarissima ac certissima esset. Utinam omnes Protest. hanc sententiam sic à Polano expressam constanter profiterentur: nihil enim ferè litis hac de re inter saniores utriusq partis amplius superesset. Conradus Pelicanus in *cap:* 5. *Levit: v.* 19. „ Multæ etiam apud Christianos sunt viæ consequendi „ remissionem peccatorum, de quibus Origen. hom: 2. in Le-

„ vit

„ vit. & Cyrillus post eundem lib: 2. suppositítio. Quæ & ab-
„ breviata invenies in glossa ordinaria super 2. cap. Levit. sc.
„ Baptisum Martyrium, Eleemosyna, remissio in delinquentes
„ contra nos, conversio impiorum verbo & exemplo procura-
„ ta, charitatis insignia opera, humilis confessio facta, vel
„ Deo, vel, cum lacrymis & cordis amaritudine, homini, &c.
Hæc quidem damnant rigidi & pertinaces Zelotæ, imprimis Lutherani, tanquam cum doctrina Romanensium coincidentia C.H. Echardus in Fascic. Controvers: &c. c. 14. de Justificatione. quæst:1. & I. Himmelius in suo Calvino-papismo parte 1. c.7. p.63. aliique) Sed quid aliud, Lector cordate, ab istiusmodi hominibus exspectes, qui non tam judicio quam insana contradicendi libidine in scribendo ducuntur Eadeē legere est de vi & efficacia pii fletus & jejunii in delendis peccatis nostris per immensam Dei misericordiam apud R. Hookærum l. 5. Ecclesiasticæ Politiæ Sect. 72. p. 391. contra inanes Puritanorum cavilationes, & apud Gul. Corelum in sua pro Hookæro Apologia Art.6. p. 42. & apud Francis: Whitæum in Orthodoxæ Fidei &c. Explanatione, &c. p. 17.

10. Communiter tamen ferè Protestantes fide sola nos justificari docent, & quidem non per modum dispositionis, ut Romanenses loquuntur, sed per modum instrumenti, hoc est, nulla alia re justificationem accipi, vel, ut ipsi loquuntur, apprehendi, nisi fide.

11. Hic primum inanes & inutiles quasdam logomachias partibus nimium familiares paucis tollamus, postea de re ipsa fusius dicturi.

12. Justificamur nos fide per modum, cum dispositionis, tum instrumenti, hęc enim duo non repugnant, siquidem fides atque etiam cæteræ prę requisitæ dispositiones instrumenta quædam sunt justificationis nostræ, sive quod eodem redit, media, per quę ex dei promisso remissionem peccatorum consequimur. „ Aliqui (inquit Toletus Rom: 3. Annot: 17. *pag*:
„ 152. *&c*.) has dispositiones ad justitiam solent appellare in-
„ strumenta interna justificationis. Concil: tamen Tridenti-
„ num non usum est ea forma loquendi quamvis vera sit, sed
„ dispositiones nominavit, &c. Archiep. Spalat. lib: & capite sæpe citatis *n*. 216. affirmat „ opera dispositoria remissionem
„ peccatorum secum, si debitè fiant, ex divina benignitate &
„ promissione, aliquo modo *sive dispositive, sive instrumentali-*
„ *ter*, afferre. & paulò ante *n*. 213. sunt & alia multa, &c. quibus

„ bus Deus tanquam diſpoſitionibus, aut fortaſſe etiam tanquam inſtrumentis promiſit remiſſionem peccatorum, &c. Non fuit neceſſè adeo timidè & dubitanter loqui, cum res ipſa vera & certa ſit.

13. Quod per fidem, tanquam organum, gratiam juſtificationis accipi vel appræhendi dicunt Proteſtantes, Næ illi Romanenſes (Stephanus Gardinerus Epiſcopus quondam Wintonienſis Coll. Ratisb: ann: 1546. pag. 524. Bellarm: lib: 1. de Juſtif: cap: 16 Sect: Reſtat caput tertium, & rurſus Sect. Dicent excludi, &c. aliique nonnulli) nimium moroſi cenſores ſunt, quibus iſta loquendi forma improbatur, præſertim propter verbum (*Apprehendendi*) eodem enim modo loquuntur etiam multi doctiſſimi Romanenſes Per. in 5. Rom: 2. „ Fides eſt quaſi medium quoddam „ per quod apprehenditur juſtitia & tanquam organum per „ quod virtus mortis Chriſti ad nos derivatur, &c. Maldonat. in 6. Joh. ver. 29. „ Per fidem Chriſtum conſequimur, apprehendimus & poſſidemus. Videatur & Eſtius in 3. Rom: v. 28. Claudius Eſpencæus in 1 Tim: cap: 6. v. 12. ubi horum novorum Criticorum temeritatem rectè caſtigat. Vulgatus Latinus interpres Rom: 9. v. 30. Gentes quæ non ſectabantur juſtitiam, apprehenderunt juſtitiam non aliter certè quam fide, ſed meminerint etiam Proteſtantes permulti verbum (atq; etiam verbo ſignificatam actionem) accipiendi vel apprehendendi non nimis ſuperſtitioſè ſoli fidei tribuendum eſſe, nam etiam bonis operibus ſalutem accipere ſive apprehendere in ſcriptura dicimur. 1. Tim: 6. 12. Certa bonum certamen fidei, apprehende, *i. e.* ut apprehendas vitam æternam, & ibidem verſu 19. mone ut divites benefaciant & apprehendant vitam æternam. Ad Philip: 3. 12. Non quod jam accepimus, &c. ſequor autem ſi quomodo apprehendam, 1 Cor: 9. 24. ſic currite ut apprehendatis, *i. e.* ut brabium— accipiatis, verbum accipiendi legitur Matth: 19 verſ: 29. Luc. 11. 10. 1 Cor: 3. 8. atque aliis innumeris in locis.

14. Mittamus etiam & illam Leptologiam, an ſcriptura diſertè alicubi dicat Fidem ſolam juſtificare, quod rectè doctiſſimi quique Proteſtantes negant. Illud enim Marci 5. 36. tantum crede, & illud Lucæ 8. ver. 50. Tantum crede & ſervabitur, illa, inquam, nihil ad rem faciunt. Quod Lutherus in ſua Germanica verſione ad Rom: 3. ver. 28. particulam excluſivam

addiderit,

addiderit, nos parum solliciti sumus, defendant qui volunt, &c, An saltem æquippollentia legantur, certè in illo ad Galat: 2.16, Scientes non justificari hominem ex operibus legis ἐὰν μὴ nisi per fidem Jesu Christi, doctissimi quique interpretes Græci & Latini plurimique Romanenses vocabulum (nisi) adversativè intelligunt ut idem valeat quod (sed tantum) quemadmodum & alibi sępe in Scriptura usurpatur. Videatur Estius in locum qui etiam illud Rom: 3.28. Arbitramur justificari hominem per fidem sine operibus legis eodem modo intelligi vult, Cornelius a Lapide in eundem locum Gal: 2. Hanc propositionem hic admittit D. Th: & Adamus Sasbout, homo non justificatur ex operibns legis sed tantum ex fide. Quæstio tota est de sensu particulæ (*Sola* vel *Tantum*) quocunque demum modo in scriptura extet, sive actu sive virtute tantum.

15. Inanis etiam est Logomachia quę movetur de distinctione fidei in formatam & informem, illis enim distinctionis terminis nihil aliud intelligunt Romanenses quam fidem vivam & mortuam ut Iac: appellat *cap*: 2. fidei enim formam esse charitatem proprie loquendo & quoad ipsam fidei essentiam, non sunt Romanenses adeo rudes ut affirment, hoc tantum volunt, fidem quoad esse ejus meritorium, ut eorum quidam inepte loquuntur, sed tantum quoad vim & efficaciam, justitiam & salutem proximè afferendi (charitate) significatione vocis (formæ) latius extensa, quasi formari; quandoquidem nulla alia fides valet ad justitiam & salutem consequendam quam quæ per charitatem operatur Gal: 5. & per opera eatenus ut loquitur Iac: *cap*: 2. perficitur & consummatur, imò veluti animatur, quanquam & tota hæc charitatis vis à fide primò & originariè fluat ut infrà dicetur, vide P. Baronem de fide, &c. *pag*: 139. & seq. Sed pertesi Logomachiarum quibus plærique utriusque litigantium partis sese veluti oblectant de re ipsa dicamus.

16. Sacræ literę nusquam nec disertè nec per necessariam consequentiam, fidei soli omnem omnino vim justificandi tribuunt, sive quod idem est, asseruut fidem esse unicum instrumentum & medium accipiendæ & apprehendendæ gratiæ justificationis. Hoc ex parte hactenus est demonstratum exequamur tamen idem paulò plenius. De pœnitentia quæ in se timorem dei cæterosque ferè omnes actus complectitur, plurima, ut supra dictum est, occurrunt in scriptura loca quibus proponitur

proponitur ut necessarium medium per quod venia peccatorum obtineatur; vel (quod re idẽ est) ut conditio sub qua Deus peccata demum ex gratuito suo promisso condonet. Hæc rationẽ aliquã causæ obtinere quis negaverit, nisi cui disputandi pugnacitas & cavillandi libido magis placet, quã amor veritatis? Quoties remissio peccatorum ut effectus seu fructus pœnitentiæ in Scriptura describitur? *Isaia*. 1. & 56. *Ier*. 18. *Ioel*. 2. *Iosua* 29. &c. Innumera sunt scripturę loca, quibus, bonis operibus, ex fide & speciali gratiæ auxilio profectis, remissio peccatorum attribuitur: locum illum *Iac*. 2. ubi disertè dicitur hominem justificari ex operibus & non ex fide tantum, de cujus sensu, tanto animorum ardore inter partes certatur; locum, inquam, illum ut nunc omittam (de quo postea suo loco) vide *Ezech*. 18. *&* 33. *Matth* 6. 14. *&* 18, versu ultimo, *& Lucæ*. 6. 37. *Iac*. 5 19. 20, &c. Immo si quis non oscitant r scripturam legat plura fore numerabit loca quæ conditionem bonorum operum exigunt, ut cum veniam peccatorum tum etiam æternam vitam adipiscamur, quam quæ conditionẽ fidei, simpliciter sic dictæ, requirunt; quanquam hæc semper in illis omnibus necessario intelligenda, imo præintelligenda sit: adeat qui volet syllabum locorum pro bonis operibus ex utroque testamento per *G. Wicelium*, aliosque, sed ipsas præsertim sacras literas diligenter & absque præjudicio legat. Sacramentorum etiam participatione nos à peccatis purgari scriptura sæpissime docet, *Eph*. 5. 26. *Act*. 2. 38. *&* 22. 16. *Tit*. 3. 5, 6, 7. *Matth*. 27. 26. atque alibi frequenter.

17. Non immerito tamen S. Scriptura & B. Paulus imprimis de justificatione agens, præcipuè & valde frequenter fidei meminit, non tantum ut loquitur, Concil. *Trid. sess*. 6. *cap*. 8. Bellarminus, aliique, quia fides est. 1 Humanæ salutis ac justitiæ ipsius initium, 2. Quia est fundamentum omnis nostræ justificationis, ut quæ tota fidei innitatur & ab eo continuò sustentetur, 3. Quia ejusdem nostræ justificationis radix est, quæ rationes veræ quidem sunt & scripturæ Patrumque doctrinæ consentaneæ, sed rem ipsam & Apostoli mentem non satis plene explicant. Sed præter has aliasque, quæ adduci possent rationes, particularis quædam causa est cur fidei potius quam dilectioni aut pœnitentiæ cæterisve operibus justificatio sæpe tribuatur: Quam referam verbis Cardinal. *Toleti in cap*. 3 *ad Rom. Annot*. 17. quia lectu dignissima sunt, & ad protestantium mentem quam proximè accedunt, ea huc adscribam; *Quia*

nempe in fide magis manifestatur, Hominum non propria virtute, sed Christi merito, justificari: Sicut enim in aspectu in serpentem Deus posuit sanitatem in deserto, quia aspectus magis indicabat sanari homines virtute serpentis, non operis alicujus proprii aut medicinæ alicujus, ita fides ostendit justificari peccatores virtute & merito Christi in quem credentes salvi fiunt non propria aliqua ipsorum virtute & merito. Ea causa est cur fidei tribuatur justificatio maxime a S. Paulo qui a justificatione, legis opera, & humanum meritum aut efficaciam excludere, & in sola Christi virtute & merito collocare nitebatur; idcirco meminit fidei id Christum, Hoc nec pœnitentia nec dilectio nec spes habent: Fides enim immediatius & distinctius in eum fertur cujus virtute justificamur. Non tamen propteria S. Paulus dispositiones cæteras exclusit, quas, &c. Eandem etiam rationem affert Estius in 3. *Rom.* 28. vide A. Vegam opusculo de Justif. qu. 3. p.849. [verba brevitatis studio omitto etsi notatu digna.

18. Ut rem paucis expediam. Fides est & animę oculus quo solo & Christum & justitiam ac salutem gratis in illo oblatam intuemur, & simul manus, qua, licet non sola, tamen singulari quadam ratione non solum cum aliis sed & præ aliis actibus arripimus, accipimus, & apprehendimus; & à qua cętera omnia opera quantamcunque virtutem habeant, ab illa in quem totam habent, non propter ipsius fidei pretium & dignitatem sed propter objectum Christum: scilicet, inquam, immediatius & distinctius fides fertur quam cætera, ut jam dictum. Sicut enim fides sine operibus nihil est, mortua est; sic è diverso & opera sine fide nihil sunt, mortua sunt inquit Gregor. *Nazianzenus lib. de Baptismo.* Quocirca & A. Vega (*opusc. de justif.p.* 843.) confitetur hanc esse etiam quorundam Catholicorum sententiam, *quod fides prima & potissima causa sit nostræ justificationis* (quanquam inquit illa certior sit, potissimum apud Scholasticos doctores, quod pænitentia præcipuas partes teneat, &c.) *& omnes opinor hæretici* (verba sunt Vegæ malo Romanensium more viros pios & doctos dissentientes, magis incommodè sæpè Loquentes, quam sentientes titulo hæreticæ appellationis infamantium) *qui dicunt fidem solam justificare nos posse sine operibus, item defenderent; Ubi enim illi admittunt quod negare profecto non possunt alia etiam cum fide concurrere ad nos justificandum, dicent saltem primas partes tribuendas esse fidei. Et ex his duabus sententiis utra verior sit mihi quidem non satis constat, & crediderim posse utramvis citra hæresis periculum defendi atque adeo totam istam quæstionem problematicam esse & problematice posse*

ex utraque

utraque parte in Scholis disputari, &c: hęc ille quem P. Canisiues Iesuita in Operis præfatione, ab eruditione singulari pariqud sanctimonia cum viveret, commendatum fuisse testatur. Seo & primariis Concilii Tridentini Theologis doctorum judiciaunumeratum, Immo & Th. Stapl.(de justif. *l.8. cap ult.* haud procul a fine) *An vero in ipsa justificatione prima priores partes habeat Fides, quam vel pœnitentia, vel dilectio, quæst. scholastica est, &c. satis hoc loco est intelligere fide nos necessario vel ante omnia & maxime justificari, dum impius quidem justificatur, quia a fide oriendum est; Dum justus autem justificatur magis, quia omnia justitiæ opera, in fide recta fieri & a fide procedere debent.* Hæc ille. Neque enim fides in justificationis vel salutis tantum principio sed & in perpetuo progressu præcipuas agit partes, fides enim sic est aditus & janua ad justitiam & salutem, sicut Patres loquuntur, ut perpetuò etiam prosequatur progredientem, & in deducendo atque in actionibus omnibus pietatis præstandis primas semper teneat: seu, ut dictum, præcipuas agat, partes. Proinde, S. Scriptura non immeritò fidei, ut principi, duci, matri ac fonti omnium bonorum operum in fidelibus (fides enim excitat & movet affectum ad dilectionem, pęnitentiam &c. quanquam opera exteriora quæ à fide manant, fiant ab ea mediante charitate, quam ipsa fides excitavit & continuò comitatur, ut rectè *Vasq. in prim. 2. tom. disp. 210. cap. 7. n. 53. 54*) remitionem peccatorum & salutem adeò sæpè asscribit. Sed ne caput hoc nimium excrescat quę supersunt dicenda hac de re, in capita sequentia rejicientes, pergamus.

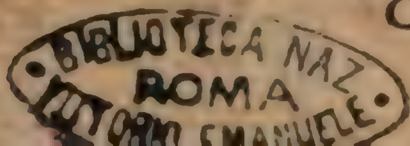
CAPUT QUARTUM.

In quo litis de sola fide justificante justa consideratio continuatur.

1. OPera quæ à negotio justificationis & salutis excluduntur (*Rom. 3. 4. 11. Gal. 2. Eph. 2. Philip. 3. 2. Tim. 1. Tit. 3.*) sunt opera legis naturæ, & Mosaicæ, non tantum ceremonialis, sed etiam moralis a Gentilibus vel Judeis antè & citra fidem & gratiam Christi, solis liberi arbitrii viribus facta, quæ operantes sibi imputabant & non gratiæ Christi, & propter quę se justificationem ac salutem mereri, Judęi maximè, licet falsò, existimabant. Non autem opera ex fide & speciali gratię Christi concursu facta. Libentissimè concedimus omnibus in universum operibus, etiam fidei, vim justificandi rectè adimi, si opera

ipsa unde & per se spectentur, id est extra respectum fidei in Christum seu gratiæ divinæ in Christo datæ, sique propriæ ipsorum operum dignitatis seu valoris ac merito ratio habeatur, imo innumera Scripturæ loca, ut infra dicemus, excludunt omnem superbam fiduciam seu gloriationem coram Deo quorumcumque operum quæ fiunt vel à renatis ex renovatione spirituali, vel ex arbitrii nostri viribus ante regenerationem; ita ut Romanenses etiam plurimi, sua nimium meritorum jactatione, quanquam ex Christi gratia, ut ipsi docent, provenientium, multum Christi gratiam obscurent, quanquam non omninò evertant, quod faciebant ij quibuscum B. Apostolo res erat. Quando tamen de speciali Apostoli scopo & mente in locis supra citatis agitur, certè in illis fatendum est non agere Apostolum de quibuslibet operibus etiam fidei, sed de operibus legis tantum, & per quæ operantes se justitiam ac salutem mereri, quanquam falsò, opinabantur. Hoc enim ex professo & præcipue agit Apostolus in Epist. ad *Rom.* ut & in illa ad *Galat.* atque etiam in aliis quæ citantur locis incidenter, ut ostendat, neque per legem, neque per vires nostras naturales, aut propter propria merita inde profecta, sed per unam Christi fidem & gratiam Dei impromeritam, nos justificari. Hanc esse B. Apostoli mentem ex eo abunde patet, quod in omnibus ferè locis, legis & fidei, operum & gratiæ, ac misericordiæ divinæ antithesis aut expressè legatur aut necessario esse intelligendam, ipsæ locorum circumstantiæ clarissime ostendant. Effecta enim gratiæ & fructus fidei (ut sunt actus spei, dilectionis, pœnitentiæ, orationis, &c.) ex quibus *Iac.* 2. Fides ipsa quodammodo perfici & consummari dicitur, ipsi gratiæ ac fidei tanquam contraria opponi aut ab eadē in justitia ac salute consequenda simpliciter excludi, aut separari, non nisi absurdissimè & contra innumera Scripturæ loca asseritur. Lege obsecro *cap. 9. ad Rom. v.* 30. 31. *& cap* 10. *ver.* 3. ubi Apostolus justitiam *suam*, i.e. ex suis & naturæ viribus ac virtute legis effectis operibus partam, qualem Judæi superbe jactabant sibique arrogabant, manifeste opponit justitiæ Dei, i. e. à Deo & Christi gratia provenienti, atque coram Deo propter Christum & non coram hominibus tantum Justos facienti? & *philip.* 3. 7, 8, 9. ubi Apostolus suam justitiam quæ ex lege est, i. e. legalem seu Judaicam, quamque ante conversionem sui ad fidem Christi, &c. pro detrimento & σκυβαλοῖς, seu stercoribus, habet, de omnibus suis, tum ante tum post conversionem factis, operibus loqui ibi Apostolum & omnia

omnia omnino pro damno & ſtercoribus habere, craſſus eſt quorundam proteſtantium error. Nam quæ S. Paulus ibi σκύβαλα vocat, ea opera intelligit (inquit Hoſp. in libro de formula concordiæ *pag.* 221.) quæ in phariſaiſmo fecerat. Vide etiam Bulling. Hyperium Piſcatorem, alioſque in locum, atque imprimis Vorſtium. in Schol. Alex. contra Sibrandum *pag* 226. 227. 228. & 230. ubi hac de re prolixè diſſerit, & Coll. Aldeb. *pag*. 120. 121. 294. nec aliter loca hæc omnia citata intellexere patres, cum Græci tum Latini; adi-ſis Chryſoſtomū, Theodoretum, Theoph. OEcumenium alioſque veteres, Auguſtinū imprimis gratiæ Chriſti acerrimum propugnatorem toto pœne libro de ſpiritu & litera vide præſertim *cap*. 13. & 29. & *lib*. 83. quæſt. qu. 76. &c. Quod affirmant permulti proteſtantes negare Apoſtolum ſimpliciter *Rom*. 4. 2. & ſequ. Abrahamum ex operibus, etiam fidei, juſtificatum eſſe, falſum eſt; ſic enim S. Paulus apertè contradiceret S. Jacobo diſertiſſimé contrarium affirmanti *cap*. 2. 21, (ineptas horum locorum in ſpeciem pugnantium conciliationes à multis hodie excogitatas hic nihil moror, alibi, cum Deo, ſuſe refutaturus) intelligit tantum B. Apoſtolus eo loci opera legis vel naturæ ſine fide in Chriſtum facta, primo enim non loquitur hic B. Apoſtolus de aliis operibus quam de quibus ante *cap*. 3. *v*. 20. & ſeq. verba fecerat; ubi non ſemel opera legis directè vocavit, ſecus enim argumenta ipſius nec inter ſe nec cum theſi principali (quæ eſt nec Judæos nec Gentiles maximè autem Judæos qui de lege gloriabantur ſine fide in Chriſtum coram Deo Juſtificari nunquam potuiſſe) verè cohærent. 2. Quia verſu 2. negat Apoſt. in Abrahamo juſtitiam & gloriam ex operibus non ſimpliciter nec coram hominibus ſed coram Deo, ſic enim (ut explicat verba Auguſtinus in expoſitione Epiſt. ad Gal. *cap*. 3. Aliud eſt non juſtificari, aliud non juſtificari apud Deum, &c.) oſtendit de illis operibus ſe loqui quæ ab hominibus quidem laudem, ſed mercedem æternam a Deo (quod non niſi per fidem fit) expectare nequeunt. 3 Quia ſtatim verſu 3. ex Gen 15 ſubdit, Credidit Abraham Deo, &c. Hunc enim ſcripturæ locum idcirco Apoſtolum adduxiſſe ut oſtendatur in Abrahami operibus fidē adfuiſſe, egregie docet Auguſt. in præf. Enarrat. pſ. 31. al. 32. quam præfationem lege obſecro diligenter, cui mentem B. Auguſtini hoc de Apoſtoli loco intelligere volupe eſt. 4 Quia verſu 4. & 5. facit oppoſitionem inter operantem cui merces ex debito tribuatur non ex gratia, & inter non operantē ſed

credentem ; ubi per operantem non quemlibet quolibet modo (etiam ex gratia) benè operantem intelligit: sed eum tantum qui justitiam legis unicé sectatur, suisque operibus justitiæ laudem & præmium a Deo promereri se existimat. Et per non operantem, non eum qui nihil simpliciter operatur; ne ex Christi gratia quidem (hoc enim absurdissimum est, nam & credit, sperat, diligit resipiscit, orat, &c.) sed qui operibus suis sine fide & gratia Christi factis non confidit, nec justitiam aut meritum illis tribuit; sed totus pendet a Dei gratia, cum agitur de sui justificatione, ideoque in hac antithesi non opponit solam fidem bonis operibus ex fide factis; sed fidem operibus sine fide & Gratia Christi factis. Denique v. 13. & seq. *Legem, & Fidem* eodem sensu inter se opponit, quo antea opera & fidem opposuit, & quo, alibi legem & gratiam opponere solet. Undè liquido apperet per opera, quæ a justificationis actu Apostolus excludit, intelligenda esse duntaxat opera legis, quæ ex nostris viribus proficiscantur, & quibus perfecta & continua obedientia legi præstatur, ac proinde per quæ quis sese justitiam mereri, quanvis falso, existimat. Non autem opera gratiæ ex fide Christi promanantia. Præter alios viros doctissimos, de quibus infra hoc communiter statuunt qui vulgo appellantur Remonstrantes, vide Arminium, Disp. Theolog. de justificatione Thes. 4. 5. 7. 8. 9. &c. Vorst. in Catal. error. Sibr. Luberti. *pag.* 49. 54. & in Schol. Alex. *pag.* 220. 221. 222. 225. 235. 256. 268. 270. atque alibi passim. Videatur Ioh. Gerhardus Theol. Lutheranus disputationum Theolog. parte secunda de Harmonia Calvinianorum & photinian. *pag.* 912. ubi iniquissimè & fallissimè hanc verissimam sententiam erroribus accenset photinianorum.

3. Quod & ibidem v. 6. et seq. ex authoritate Davidis, *ps.* 31 *al.* 32. confirmat Apostolus Beatum esse hominem cui Deus acceptò fert justitiam sine operibus, *&c.* de iisdem operibus de quibus hactenus demonstratum est Apostolum loqui, ex tota disputatione & verborum serie, verba illum facere manifestum est.

4. Nec possunt omnia omninò opera a causis justificationis excludi, nisi excludatur etiam fides ipsa ; quam esse quoddam opus etiam nostrum (i. e.) auxilio gratiæ a nobis præstitum, quis neget. Atque hic primum injuriam faciunt Romanensibus Remonstrantes in sua nupera Apologia *pag.* 111. ubi affirmant, pontifitios diserte negare, fidem qua justificamur esse actum, nedum actum nostrum sed habitum tantum esse velle, & quidem infusum a Deo. Hæc quidem sententia a plerisque Scholasticis

lasticis defenditur, sed multi sunt Romanenses quibus eadem improbatur, vide A. Vegam (opusc. de justif. q. 1. prop. 1. *pag* 795. ubi expresse affirmat, S. Paulum, locis illis quibus de justificatione agit, non de fide habituali nec acquisita nec infusa, sed solum de actuali inteligendum esse; & compluribus rationibus idem confirmat: quas apud authorem lege, vide & Bellar. de justif. *lib*.1. *cap*. 16. sect. (Dicent excludi etiam fidem &c.) aliosque. 2 Errant & illi protestantes qui fidem non proprie sed correlativè & metonymicè accipi volunt, eum illa justificari dicimur scilicet pro justitia Christi & remissione peccatorum per fidem apprehensis. Certe Scripturam non interpretantur sed manifeste torquent & vim ac efficaciam fidei frigidissime exponunt, qui ita sentiunt. Fides enim verè & proprie, ut causa, concurrit ad justificationem nostri, non quidem ut causa principalis vel meritoria, attamen ut instrumentalis, ut sæpè dictum, ideoque effectus nimirum justificatio nostri de illo propriè & sine tropo prædicatur. Fons hujus erroris ut & aliorum multorum est quod opponant causas instrumentales principalibus in negotio justificatonis nostræ, quæ tamen omnes conjungendæ sunt, quandoquidem amicè inter se conspirent. Verè enim atque etiam propriè dicimur & per fidem & per Christi merita & per remissionem peccatorum, &c. justificari, quanquam non eodem modo. Quid aliud dicunt omnes omninò protestantes, qui quid dicunt inelligunt, Fide nos organice sive instrumentaliter justificari asserentes. Illorum testimonia in hanc sententiam quæ infinita fere sunt allegare inutilis est labor, vid. Meisn. in philosoph. Sobria contra Calvinum *pag*. 427. 428. vide & Sibr. loco infra citando. 3. Ineptè subtiles sunt protestantes illi qui fidem etiam ipsam a negotio justificationis excludi volunt, ut est opus; sed non ut instrumentum apprehendens justitiam. Neque enim fides est instrumentum sive medium justificationis nostri, nisi ut opus; quia non habitu, sed actione & operatione fidei, justiam apprehendimus, sive consequimur: proinde fides in negotio justificationis nostri concipienda est ut actio & operatio, vel ut opus, non meritorium ut sæpè dictum, sed, pure instrumentale, quo justitiam accipimus, sive obtinemus. Ut recte contra. Par. de Iustif. contra Bellarm. *lib*. 1. *cap*. 16. *p*. 280. 281. Theol. Leid. in Recensura, &c. *cap*. 10. *pag*. 148. Aliosque permultos docent Remonstrantes, in Apol. *ca*.10. *pag*. 111. 112. Vorst, in Schol. Alex. contra Sibrandum *pag*. 224. 232. Immo Sibrandus ipse quo

nemo

nemo rigidior, nemo pertinacior, licet hic parum sibi constans. Ita inquit in discept. epist. de fide Justificante contra Bertium *pag.* 20. Atque hæc est communis nostrorum Doctorum sententia(scilicet fidem non propriè sed relativè nos justificare, quam vere hoc dicat Sibrandus hic non moror, falsissimum tamen est quod asserit quando Theologos protestantes communiter ita et ita tantum intelligi vult) *Si quis tamen dixerit Fidem in hac propositione (Homo justificatur fide) instrumentaliter accipi, non negaverim ego hominem isto opere ut instrumento justificari. Fides enim revera est opus per quod, tanquam per instrumentum sive medium, justitiam apprehendimus, &c.* Idem ibidem confirmat authoritate Ursini in Catech. q. 63. *Illo opere justificamur tanquam instrumento sive medio, non tanquam causa impulsiva, &c.* Et in comm.ad errores. Vorstii pag. 659. *Cum fides quæ est opus, instrumentaliter accipitur, non male dicitur credens ex opere sive per opus justificari,* citat ibidem *Vrsin. in catech. f.* 454. *& f.* 459.

5 Quando autem dicit Apostolus Rom. 4. 5. Ei vero qui non operatur, credenti autem &c. non opponit ibi credentem non operanti simpliciter, nihil enim absurdius dici posset. Nam fides opus est nobis mandatum à Deo sub promissione remissionis peccatorum, &c. 1 *Ioh.* 3. 23. ideoque vocatur, opus Dei *Ioh.* 6. 29. quia scilicet Deus ipse id à nobis fieri postulat. Sed non operanti, id est, ut supra dictum, qui non affert sua opera suæ naturæ viribus aut legis adminiculo facta, nec ex iis quærit aut expectat justitiam quasi mercedem iis debitam. Et quod ibidem Apostolus dicit, Deum impium justificare, absit, cum quibusdam rigidioribus protestantibus, intelligas de homine in ipso justificationis actu impio simpliciter existenti(hoc enim cum omni fere scriptura è diametro pugnat) sed eo qui paulo ante talis erat, nunc tamen, suam impietatem serio deplorans & ad thronum gratiæ confugiens, per fidem in Christum gratis justificatur. Inter protestantes, vide *Philippum Melanct. in corpore doct.* (*edit. an.* 72.) *pag.* 100. 106. 455. &c. *Pezel. parte* 4. *Object.* &c. *pag.* 428. & 437. *Vorst. Schol. Alex. pag.* 242. Et seq. ut alios innumeros mittam.

6 Patres plurimi nos sola fide justificari affirmant. *Orig. in ca.* 3. *ad Rom. circa finem. Hilar. Canone* 8. *in Math. Basil. M. homilia de humilitate, Ambrosius, qui illorum Com. author est in cap.* 3. *ad Rom. & in cap.* 4. *& in cap.* 1. *primæ ad Corinth. & Serm.* 45. Nisi hic Maximi potius sit quam *Ambrosii. Nazianzenus*

Orat.

Orat. 26. *de moderatione in disputando. Chrysost. in cap.* 3. *ad Gal. &.* 2. *ad Eph. hom.* 5. *in Sermone de fide & lege &c. hom.* 2. *ad Rom. hom.* 3. *ad Titum. Hieron. in cap.* 4. *ad Rom. & in* 5. *& in* 1. *ad Gal. & in* 2. *& in* 3. *Theodoretus Therapeut.* 7. *Aug. contra duas epistolas Pelag. lib.* 1. *cap.* 21. *l.* 83. *quæst. g.* 76: *de Tempore Sermon.* 68. *& in exposit.* 3. *ad Gal. Cyrill. Alex. lib.* 14. *in Ioh. cap.* 18. *Leo Epist.* 70. *& Sermon.* 4. *de Epiphania. Petrus Chrysologus, Serm.* 34. *propter. Aquitan. Epigram.* 9. *Claudius Marius Victor in Genesin, lib.* 3. *Hesychius in Levit. cap.* 14. *Sedul. in* 4. *ad Rom. & in cap.* 8. *Similiter Primasius in* 4. *&* 8. *ad Rom. in cap.* 5. 2. *ad Cor. ad Gal. Theophil. in* 3. *ad Gal. OEcum. in* 3. *ad Rom. Bern. serm.* 22. *in Cantica, & epist.* 77. *&c.* Lege loca apud authores ipsos. sed si pura mente & ab omni partium studio libera, omnia hæc & quotquot alia in hanc sententiam citari possunt loca legeris, clare videbis per vocem (*Sola*) patres omnia simpliciter fidei & gratiæ opera à causis justificationis & salutis æternæ nunquam excludere voluisse. Sed primo legem naturæ & Mosaicam. Secundò opera omnia propriis viribus sine fide in Christum & gratia Dei præveniente facta. Tertiò falsam fidem vel hæresin cui tunc fidem, non autem operibus opponunt. Quartò operum externorum etiam ex gratia factorum; ut charitatis, pœnitentiæ, sacramentorum, perceptionis, &c. necessitatem absolutam (quando scilicet aut potestas aut occasio deest) ejusmodi opera faciendi, tum enim sufficit sola fides sine operibus, externis, sed non sine omni bono affectu pœnitentiæ, & dilectionis in Deum, quæ opera sunt interna. Denique quinto omnem inanem fiduciam & gloriationē operum nostrorum quorumlibet non tantum fidem præcedentium, sed & ex gratia fidei sive interne sive externe factorum.

Cap. V.

Quo eadem consideratio fuse compluribus virorum doctissimorum protestantium, aliorumque sententiis, confirmatur & concluditur.

1. DOctrina hactenus tradita adeò vera adeò certa & clara est, ut permulti etiam insignes protestantes de particula

patircula *Sola* in propositione, *Fides sola justificat*, presertim cum in scriptura ῥητῶς non inveniatur non esse pertinacius contendendum censuerint, imò posse utiliter omitti pacis causa

2 Anno 1530. quo confessio Augustana Cæsari exhibita fuit, inter septenos conciliatores doctrinæ Romanensium protestantiumque in comitiis utrinque delectos (è protestantibus erant hi tres Theologi, *Melanchton*, qui & ipse confessionem illam scripsit, *Brentius*, *Schneppius*) convenit tranquiliatis publicæ causa non esse docendum quod *Sola fides justificet* sed omittendam voculam *Sola* quia Romanenses dicebant, Eam parere scandala in populo, & reddere homines negligentes circa bona opera, & in scriptura expressè non dici, &c. Sed B. *Iacobum* contrarium asser hoc testantur non solum scriptores Romanenses *Cochlæus* (in actis Lutheri, ann. 1530, & in libro ad Norimbergenses de viis præparatoriis ad concordiam) qui ex tribus Theologis Romanensibus delectis unus fuit, Surius, aliique: sed & multi protestantes *Sleid.* (comment lib. 7. pag. 190.)qui refert inter illos septenos pacificatores de nonnullis convenisse; quænam autem illa fuerint omnino reticet, quod a fideli historico factum non oportuit, cum ea quæ controversa manserunt satis diligentur ibidem annotavit. Sed ut dicamus quod res est, noluit ille rigidiores *Lutheri* sectatores quibus nimiò plus addictus fuit, quibusque conciliatio illa vehementer displicuit, offendere. In aliis etiam nonnullis illius ut ut alias laudatissimi historici narrationibus ut hoc obiter dicamus, candorem desiderant multi viri doctissimi, quidam etiam protestantes. (*Lucas Osiander* ex Sleidano in Epit. *Hist. Eccl. Cent.* 16. *lib.* 2, *cap.* 15. *Chytreus in Hist. Confess. August. Pareus contra Bellarm. de Iustif. lib.* 1, *cap.* 12.) ingenue id factum confitetur, licet conciliationem illam improbet.

3 Anno 1548. Theologi Wittembergici, ex quibus præcipuus *Melanchton*, simul, & *Lipsenses* in actis Sinodicis. (quæ ipsi in lucem ediderunt de justificatione Fidei (tempore interim concordiæ causa) sic scripserunt " Homo præcipue Justus & " Acceptus est coram Deo fide propter Mediatorem. Non pugna- " mus de voce seu particula *Sola*, sed dicimus & confitemur op- " ortere in nobis et alias virtutes et bonum propositum inchoari " et manere : tamen fiduciam non his sed filio Dei oportet niti " (sicut dictum est) et reliquas virtutes velut obumbrare. Hæc illi, Quos viros doctissimos et pacis studiosissimos rigidiores Protestantes, *Adiaphoristas* et *Interinistas*, nominibus ad odium

compositis

compositis, vulgo vocabant: testantur *Luc. Osiander*, (Epit. Hist. Eccl. Cent. 16. lib. 2. cap 72.) *Chemnic.* Loc. com. parte secunda de justif. pag. 777) cujus verba sunt (in colloquio *Ratisbon.* (primo scilicet An: 1541.) et tempore (interim) a multis (Protestantibus scilicet) disputatum fuit, Non esse pugnandum de particula *Sola*, cum sit, ἄγραφον. *Io. Gerhardus* (locorum communium tom. 3. de Justif. per fidem pag. 1327. et seq. vide obsecro apud *Iac. Aug. Thuanum* nobilem Historicum, insigne elogium *Melanchtonis* ejusque moderationis lib. 26. pag. 809. colloqu. *Aldeb.* pag. 6. 9. 128. 155. 303. &c. *Martinus Bucerus* in colloqu. *Ratisb.* 2. a. 46.) licet pertinaciter contenderet, Nos sola fide justificari, concessit tamen, vi veritatis victus, collocutoribus alterius partis " Nos gratiam Dei et justitiam " Christi, etiam spe et charitate, modo quodam, apprehendere, " complecti, & tenere: fide tamen sola nos juificari, quia fide " primum Christi justitiam apprehendimus, & complectimur. Vide acta ab ipso Bucero scripta pag. 213. 213, &c. Quod quid aliud est, quam fidem non solam? sed quia in hoc opere justificandi prima est primaque apprehendit Dei misericordiam & Christi meritum, ideo illam primam, vel primum, nos justificare? quod, ut verissimum, nemo negat. Neque enim quia aliquid prius est in ordine aliquo, ideò quod sequitur ex eo ordine excluditur. Immò ratio ordinis exposcit ut in eo sit prius et posterius, & rectè *A. Fricius*, vir eruditissimus (hoc illum eloquio ornat Cass. in Cons. art. 4.) & concordiæ ac moderationis amantissimus, quamvi protestantium partis in plerisque studiosior, hac de controversia hæc habet (lib. 4. de Eccl. cap. 11. Verba aliquam multa huc libet adscribere, & quia lectu dignissima sunt & quia omnibus ad manum non est liber) " Tu, inquit, fidei " justificationem ideo assignas, quod illa apprehendamus & te- " neamus miserecordiam Dei. Cur non idem de spe & chariate " loqui fas sit, quibus & ipsis Deum amplectimur nos sua bo- " niate justificantem, &c. Sunt enim illa omnia ab eodem " authore profecta, non tantum igitur fidei sed spei & charita- " ti & aliis bonis operibus remissio peccatorum, accessus ad Deū, " & bona alia offeruntur. Loca ex scriptura citata apud ipsum authorem: vide pag. 265. " Multa a contra sentientibus argumen- " ta adferuntur contra opera, sed videndum est ne illa conclu- " dant de operibus a fide sejunctis, sine qua inpossibile est place- " re Deo; loquamur enim de operibus fidei conjunctis, in Dei " quidem misericordiam incumbentibus, in eaque sola proram

&c

" & puppim salutis suæ collocantibus: quid quæso absurdi
" fuerit ut fidei, ita illis justificationem tribui? &c. Scilicet ut
" fructus ab arbore, ita opus à fide sejungendum non est, u-
"trumque vero in Dei misericordia acquiescere debet, &c. Est
" igitur fides instrumentum, vel organum recipiens justificati-
" onem. Quid autem prohibet, quo minus charitati idem tri-
" buamus? dicamusque, ut non propter fidem, ita non propter
"charitatē, sed tamen fide & charitate nos justificari : cū quidē
" multis clarissimis authoritatibus id ostendatur. Illud tamen
"agendū ut avocentur mentes à fiducia operum & gloriatione.
" Ostendatur imperfectio operum: soli Deo gloria tribuatur
" spes salutis omnis, ad meritum Christi & Dei bonitatem re-
"feratur: Hac enim ratione à verbis Divinis nihil disceditur
" quibus remissio peccatorum & vita æterna ut fidei ita & ope-
" ribus frequenter promittitur, &c. Et fusius hac de re disserens de Ecclesia lib. 2. Tract. 2. cap. 1. *Fidene sola an & operibus justificamur*; Ita inquit (pag. 418.) " Quid interest, seu dicas,
" sola fide nos justificari, quæ quidem Dei misericordiam in-
" tueatur : seu fide & operibus, quæ & ipsa eadem misericor-
" dia nitantur; Misericordia Dei est, cui omnino tribuitur justi-
" ficatio nostri. Illa est quæ nobis acceptam refert justitiā qua
"prorsus destituti sumus. Seu igitur misericordiā comprehendas
" sola fide, seu fide operante nihil refert: quando utroque modo
" consequeris quod opus est. Et pag. 419. Hæc scilicet Dei
" misericordia, in summo gradu collocanda est, eaque nos
" gratuito justificari cum nobis peccata non imputantur, sta-
" tuendum est: ac ut certitudo remissionis peccatorum obtine-
" atur respectus nullus ad dignitatē vel operis vel fidei nostræ
" habendus est, &c. Nec enim fides hic alias partes obtinet
" quam organi, quo apprehenditur misericordia nos justificans.
" Huic organo si addas opus tanquam fructum arbori suæ,
" utrumque vice organi erit. Nam & qui solam fidem docent,
" opera esse justificationis causam sine qua non, non inficiantur
" (utinam non inficiarentur nimis multi scilicet rigidiores om-
" nes) At causa qualis est, hoc nomine quia causa est, effe-
" ctum præcedat necesse est. Illud igitur unicè est cavendum ne
" cum ea quæ gratuito nobis donatur justitia, justitia quæ sit
"ex facultatibus virium nostrarum committatur. Hoc constitu-
" to, haud sane intelligo cur lis fiat de illis formulis, Sola fides ;
" Fides cum operibus. Siquidem opera non ad conflictum cum
justitia

" juſtitia gratuita opponuntur, ſed fidei adjungantur tanquam " fructus arbori, ut utraque in Dei ſolam miſericordiam recum- " bant, &c. Quod vero ad meam conſcientiam attinet, libenter " ſane & tranquille acquieſco in miſericordia Dei. Interea " parum mea intereſſe puto, inquirere, ſolane fide miſer cor- " diam apprehendam, an fide & operibus. Utrumque horum " requiri à me non ignoro, utriuſque magnam imperfectionem " agnoſco, verum tamen Deum meum peto ut & imbecillitati " fidei meæ ſuccurrat, & legis juſtitiam in me impleat, remiſſis " peccatis meis. Neque vero dubito permultos eſſe qui & ipſi " in vulneribus Chriſti placidiſſimè recumbunt, qui tamen eo " ingenio præditi non ſint, ut judicent ſoline fidei, an fidei " cum operibus juſtificationem attribuant; Hæc omnia atque alia permulta in eandem ſententiam legere eſt apud authorem obſervatu digniſſima, ex ſerio ſenſu pietatis cum veritate conjunctæ & ſtudio tollendæ diſſentionis inter partes profecta.

6 *Petrus Baro* Gallus S. Th. in Acad. Cantabr. quondam profeſſor, vir doctiſſimus, & pacis amantiſſimus in prælect. in Jonam (anno 1579.) oſtendens qua ratione dirimi, aut ſaltem minui poſſe videatur, controverſia hodie cum Romanenſibus agitata de operum juſtificatione, (minuendis enim litibus (ea verba authoris aurea) dare operam ſemper debemus, ſi filii lucis ſimus, pag 249.) Primo per opera quę *Paulus* à juſtificatione excludit, intelligit opera legis non tantum ceremonialia ſed & moralia fide deſtituta eique oppoſita (pag. 244. Et in Tr. de Fide anno 1580. pag. 28.) Secundò quamvis perperam contendit Dei dilectionem, qua ſcilicet voluntas Deum ſibi ab intellectu demonſtratum amare incipit, & cum eo conjungi cupit, &c. eſſe de fidei juſtificantis natura; quia fides, in intellectu tantũ ſita eſt, ut ſupra fuſè demonſtratum, & non quendam illius effectum ipſa juſtificatione poſteriorem (quod abſurde illius in Academia illa tunc temporis Antagoniſtæ volebant) quo ſcilicet vere & tutò, ſicut exiſtimabat, ſuſtinere poſſet communem proteſtantium ſententiam, fide ſola nos juſtificari, eo ipſo tamen vir doctus & ſagax clariſſime vidit, fidem, ſi ab ea primam illam Dei dilectionem, vel cogitatione ſolum, removeamus, juſtificare non poſſe. Quam ſic ſpectata, mentis tantum actio ſit, cui ſoli vim juſtificandi tribuere abſurdiſſimum eſt, & cum innumeris S. Scripturę locis ex diametro pugnans. Verum (inquit Author tractatu de fide pag. 119.) Si voluntas bonum ſibi à mente oblatum expectat, & cum obtinendi fiducia

quærat

quærat ac consectetur, tum vera fides est una cun spe ac resipiscentia, &c. qua homo consequitur justitiam, &c. Quibus omnibus ibi atque alibi demonstrat manifeste, Non fide sola, proprie sic dicta, & ab aliis actibus contradistincta, sed & spe, dilectione, resipiscentia, &c. nos justificari. Secundò tantum Dei amore (ut author loquitur) ex Christò in nobis per spiritum fidemque habitante exorto, quo illum, non ut Deum modo ac bonorum omnium fontem, a nobis adhuc sejunctum ac remotum, sed jam ut patrem nobisque conjunctissimum, beneficiorum acceptorum memores prosequimur, &c. & externis charitatis, cum erga Deum, tum homines, effectis, negat nos justificari, quum hæc fide justificante & justificatione nostri posteriora sint. Quod tamen cave intelligas nisi de justificationis principio, non etiam de ejusdem progressu et augmento, nisi manifeste errare velis, ut infra dicetur. Hac de re lege prolixas & eruditas disputationes apud scriptorem hunc, Præl. 34. in Jonam per totum, libello prope toto de fidei justificantis natura, &c. Et de præstantia divinæ legis anno 1586. in Egregiæ quęstionis dilucida explicatione, circa finem libri.

7 *Innocentius Gentiletus*, Juris consultus magni nominis inter Protestantes, etiam rigidiores, (in examine concilii *Tridentini* Genevę, excuso anno 1586. dum examinat canones sess. 6. de justificatione) ita inquit (pag. 66, 67, 68) " Si partes Tridentini " ni cum dicunt bona opera cum fide justificationem nostram " cooperari, can. 9. (quanquam hæc loquendi ratio sit impro- " pria) ita sentiunt (scilicet fidem qua justificamur esse illam " solum fidem quæ per charitatem operatur) nequaquam ab " illis dissentimus: neque enim negamus charitatem ergà " Deum & proximum esse bona opera, quin immo singularium " bonorum operum particularium fontem & scaturiginem esse " affirmamus: fidem etiam ipsi fatemur esse bonum opus. Sed si " intelligant Elemosynas, jejunia, & id genus alia charitatis ex- " ercitia particularia, una cum fide Christiana nostram justificationem cooperari quæ eorum videtur esse sententia (sed certe non est, hæc enim ipsi Romanenses non exigunt nisi cum tem- " pus & vires horum præstandorum occasionem suppeditant) " hoc sane fateri non Possumus, latro enim ille qui a Christo in " cruce justificatus est aperte indicavit, cum ad eum precibus re- " fugeret, se in eo spem suam collocare, deumque diligere, & ex " eo quod culpæ suæ socium corripuit ut eum ad eandem fidem " amplectendam impelleret, perspicue apparuit eum quoque

proximum

" proximum suum dilexisse; adeo ut etsi nullas eleemosynas e-
" rogasset, neque ullis se jejuniis macerasset, aut alia ejusmodi
" privata charitatis opera bona præstitisset, justificatus sit tamen,
&c. Unde patet authorem hunc non, nisi externa pietatis opera, à justificatione excludere in casu scilicet jam dicto; non autem interna spei, charitatis, &c. "Quocirca hæc expressiora subjungit, "Cæterum cum dicimus nos sola fide justificari, hoc
" non ita accipimus quasi fides sit sola causa efficiens nostræ
" salutis (nam ea est misericordia Dei, quam nobis per meritum
" filii sui exhibet) sed tantum causam instrumentalem qua nos
" sibi conjungit & devincit, conjunctique, virtute Sp. Sancti
" justificationem nostram ab eo haurimus. Itaque haud mul-
" tum refert solam fidem (quæ, ut ante dictum est, a charitate
" sejungi non potest) nostræ justificationis causam esse dica-
" mus, an etiam charitatem cooperantem esse asseramus,
" dummodo hoc nobis persuasum sit, Solū Christum, patris ergà
" nos dilectionem impetrantem, causam efficientem esse. Nam
" cum una sine altera esse nequeat, ambas conjunctim causas
" instrumentales dicere possumus. Quæ subnectuntur, (rectius tamen dixeris, fide nos justificari quam fide & charitate &c.) In gratiam tantum rigidiorum ab illo addita sunt, ne scilicet per antedicta eos nimium offenderet, vel, quod probabilius est, ab aliena sunt manu profecta.

8 De C. Vorstii sententia super hac re nemo dubitare potest, qui illius Scol. *Alex.* contra *Sibrand.* diligenter legerit. Quamplurimis, enim, in locis hoc asserit, probatque. Hæc tantum verba huc libet ascribere ex pag. 270. circa finem. " Imò ne
" pium quidem piis operibus justificari dico, si opera propriè
" ac per se sumantur fideique ac gratiæ opponantur, sed hoc
" solum cum scriptura & patribus dico, nos fide viva & ope-
" rante justificari, eoque & operibus fidei hactenus justificari,
" quatenus, hæc pro fide illa sumuntur & ut fructus, immo
" quasi anima fidei considerantur.

9 *Remonstrantes* (Confess. cap. 10. n. 2.) Fidem in negotio justificationis non alio modo considerandam esse affirmant, quam quatenus obedientiam fidei includit, & tanquam fæcunda bonorum operum mater est, totiusque Christianæ pietatis ac sanctimoniæ fons ac scaturigo. Tantum abest ut huic obedientiæ ac pietati & ipsa opponi debeat, aut jure possit. Et in Apologia (cap. 1. pag. 113.) sic inquiunt, " An non mera
" logica pugna est, si disputetur an fides quæ est viva, an qua
viva

"viva est, requiratur ad justificationem? Certè utrinque in de-
"scribenda fidei natura est consensio: utrinque bonorum ope-
"rum præsentia necessaria esse statuitur, de respectu tamen
"quem fides viva ad justificationem habet, quæstio manet.
"At de respectu statuere non est nostrum sed judicis, deinde
"quid habet respectus ille merus quod justam magnæ liti cau-
"sam dare poterit? Imo quid non habet quod occasionem om-
"nem liti debeat præcidere apud eos qui pietatis & bonorum
"operum sunt studiosi. . Sane si dicatur, fidem requiri ad ju-
"stificationem, quatenus vel qua est fides viva, necessitas
"bonorum operum & pietatis Christianæ fortius adstru-
"itur quam si dicatur fidem requiri ad justificationem,
"quæ viva est, nam natura rei id evincit, &c." Et pag.
"114. circa finem Remonstrantes sic statuunt litem pœne to-
"tam quam hic movent censores de respectibus Metaphysicis
"esse, quos fides vera & viva habet ad justificationem, de
"quibus statuere Judicis & Domini est, non subditorum.
"Enimveró (utinam omnes rigidiores utriusque altercantium
"partis alte animis suis hæc verba infigerent) quis sine gemitu,
"sine suspiriis, sine lachrymis cogitet quod nos homunciones,
"misselli, tardi & negligentes in iis quæ officii nostri sunt accura-
"tè examinandis, & fideliter præstandis; tantum otii — & au-
"daciæ nobis sumamus ut involemus in partes Domini &
"Judicis nostri, & quo respectu hi aut illi actus nostri ab illo
"sint judicandi in extremo judico, audeamus definire; &
"nisi alii conservi, istas definitiones nostras, præter officium
"& vocationem nostram factas à nobis, admittant, aut popu-
"lum Christianum, peculium Dei & Domini nostri Jesu
"Christi, in partes scindere, conservos cædere, flagellare,
"ejicere anathematismis & omni genere immisericordiæ in
"eos sævire non vereamur, &c. Verba hæc ultima digna
sunt quæ aureis scribantur characteribus. Iidem in examine
Cens. cap. 22. pag. 237. Ad verba Censorum. (Quod fidei
& obedientiæ mandatorum ex æquo veniam peccatorum &
vitam æternam attribuunt) Hæc respondent Remonstrantes;
"Phrasis (ex æquo) æquivoca est si eam pro æque principa-
"liter accipiat Censor, tum injuriam facit Remonstrantibus,
"fidei enim ut principi, duci, matri, ac fonti obedientiæ, ve-
"niam peccatorum & salutem adscribunt. At si eam pro
"Conjunctim accipiat, tum agnoscunt Remonstrantes se
"fidei, quæ & quatenus conjunctam sibi habet obedientiam &

"ex fide profectam, propositum saltem obediendi, cum scilicet "actus obedientiæ specialiter exerceri non possunt, &c. proinde Obedientiæ etiam, &c. Veniam peccatorum et salutem æternam adscribere. At hoc nihil aliud est, inquit "Censor, quam justificationem & salutem fidei & operibus, "indistinctim seu conjunctim, tribuere. Ita est, Scripturam "sibi præeuntem habent non tantum in famoso illo loco S. "Jacobi, cap. 2. ubi diserte dicitur. Concludimus ergo hominem justificari ex operibus & non ex fide tantum. Sed "& in aliis plus quam mille locis ubi operibus bonis remissio "peccatorum & vita æterna tribuitur, &c. Lege Apologiam ipsam, & in examine Cens. cap. 25. pag. 307. circa finem: "Nimirum huc edit universa, quæ circa articulum istum (de "justificatione) est, dissensio. An fides sive creditio illa, ut "sic loquamur, qua credimus nobis remissa esse peccata nostra, sive qua apprehendimus misericordiam Dei, & Christi, "pro nobis satisfactionem, nos coram Deo justificet, qua simpliciter talis actus est, an quatenus actus vivus est, *i. e.* "Conjunctam sibi habens vel actualem resipiscentiam, vel "saltem firmum ac deliberatum animi propositum de vita tota "normam Christianæ religionis auxilio divinæ gratiæ cum "timore ac tremore instituenda. Hoc est quod Remonstrantium declaratio asserit & profitetur nihil aliud, &c. Idem repetunt in responsione sua ad specimen calumniarum, &c. *pag.* 111. Thammeri Argumenta, quæ anno 1547. & 1548. Marpurgi proposita fuerunt contra sententiam de fide sola justificante una cum Bened. Aretii responsionibus infirmissimis; vide in hujus Authoris Problematibus Theologicis, loc. 24. de Justificatione, pag. 134. & aliquot sequentibus. Theodorus Bibliander, Theologus Tigurinus Antisophist. lib. 3. pag. 167. "Quamquam, inquit, ea quæ religionem Christianam "absolvunt, ita cohærent, ut invicem nequeant separari: "tamen synechdochicos sæpenumero una res aut duæ pro "omnibus aliis ponuntur. Quod, meo judicio, præbuit ansam altercandi, non paucis, in disputatione de hominis justificatione; qui tropum non observarunt, quo una res pro aliis "pluribus aliquoties ponitur, &c. vide authorem.

10. Omnes illi Protestantes qui fidem justificantem definiunt quod sit notitia & assensus, & expetitio misericordiæ promissæ & in eum qui promisit fiducia firma, quod faciunt multi, vel quod sit fiducia, &c. aut assensus fiducialis atque

D etiam

etiam obsequiosus, quod volunt alii permulti, quicquid verbo contendunt, Solam fidem justificare; reipsa tamen idem destruunt si modo actuum fidei, spei, dilectionis, pœnitentiæ, orationis, &c. distinctionem salvam volunt, res adeo diversas ad fidei essentiam reducere nec Theologia neque etiam recta ratio permittit, nisi sub ejusmodi rerum & verborum confusione & ipsi falli atque etiam alios fallere velimus.

11. Archiepiscopus Spalat. de Rep. Eccles. lib. 7. cap. 11. n. 206. Fatetur fidem, si in sola sua pura formalitate sumatur, quatenus est solius actus intellectus; nos justificare non posse, &c. *Sed in vera & viva fide nos* (inquit) *præter actum intillectus,* &c. *ponimus etiam bonam dispositionem voluntatis, quæ inchoata charitate erga deum,* &c. *afficiatur, eique seipsam subdat, & ad ei parendum disponit, magnamque in eum spem collocet, concipiatque fiduciam,* &c. Et rursus, num. 208. *Cum præsertim vera fides includat affectum pium voluntatis, in quo est inchoata erga Deum charitas, & magna ex Christi meritis fiducia,* &c. Et ibidem, *Et quicunque justificantur prope mortem, ut latro in cruce, & similes, profecto sola fide cum illa saltem inchoata dilectione, & fiducia quæ est in omni vera fide viva, justificantur,* &c. *Quid aliud hæc omnia innuunt, quam fide sola (proprie & contradistincte ab aliis actibus conjunctis fidem intelligendo) nos non justificari?* Archiepiscopus quidem unitatis & charitatis Christianæ studiosissimus ibidem, *n.* 216. affirmat S. Scripturam aliis quoque actibus antecedaneis tribuere vim quandam obtinendæ remissionis peccatorum, ex Dei promissione, & teneri in conscientia Pastores ad hæc ipsa opera populum adhortari, tanquam remissionem peccatorum secum, si debitè fiant, ex divina benignitate & promissione, aliquo modo, sive dispositive sive instrumentaliter offerentia. Cum quibus tamen (ut gratificetur rigidioribus Protestantibus) putat stare posse; Fidem solam esse quæ apprehendat formaliter justificationem. Idem tamen paulo ante *n.* 211. dixerat, fiduciæ solius quæ ad spem reducitur, & ex fide nascitur, sive fidei effectum est *n.* 205. propriam esse, aut saltem videri actionem, formaliter & proxime Christi justitiam, apprehendere, &c. Quomodo autem hæc cohærere possunt, fide sola apprehendi formaliter Christi justitiam & tamen non nisi fiducia, quæ fidei effectus est? Deinde quod ait *n.* 216. circa finem sine omni bono opere, licet cum nullo malo opere solam fidem plene justificare, falsum est; nisi bona opera exteriora intelligat

gat (quod proculdubio facit, licet nimis generaliter & incaute loquatur) Nam inchoatam Dei dilectionem & fiduciam quę sunt bona opera interna, a fide viva excludi posse, & in se absurdum est, atque etiam idem ante ea includi sæpe confessus est Conciliator. Ac proinde solam fidem sine aliis quibusdam bonis operibus seu actionibus internis nos justificare, intelligi non potest. Pium authoris studium partes conciliandi vehementer probo & laudo, sed conciliationes solidas & veritati consonas semper adhiberi velim. G. Cassander multum ab illo nobili Historico Jac. Aug. Thuano Hist. lib. 36. ob summum animi candorem ac moderationem laudatus in Consult. art. 4. de justif. *Multis eruditis & piis viris satius videtur ut in concionibus popularibus vox illa S O L A, &c. Prætermittatur (quia scilicet perperam plerumque a populo intelligitur) sed scripturæ tantum verba usurpentur: ut, Gratia salvi facti estis per fidem absque operibus. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Arbitramur hominem justificari fide, non ex operibus legis.*

12. Georgius Wicelius, vir etiam doctissimus ac moderatissimus in Via regia ad art. 20. Confess. Aug. de Bonis operibus, *Vellemus*, inquit, *de fide justificante quoties differunt (Protestantes) ut exclusivam istam (S O L A) pacifice & amice omittant, quando sacræ nullæ literæ eam addant, aut ex Scripturis Canonicis potius loqui, ac docere ament, quam ex propriis.* Vide Erasmum tom. 9. adversus Censuras Theol. Paris. Titulo de fide & operibus, pag. 682. 683. & contra Natalem Beddam, pag. 398. 399.

13. Episcopi Ecclesiæ Anglicanæ in Chatholica Christiani hominis institutione Londini excusa, A. 1544. triennio ante Henrici 8 obitum, licet multa, quæ hodie communiter a Romanensibus defenduntur dogmata rejiciant, De justificatione tamen sic loquuntur 13. *Atque ex his quæ diximus liquido apparet, non solam fidem (quatenus fides quidem unum ac simplex donum est, à charitate & spe distinctum) sed cætera etiam gratiæ dona justificationem nostram conficere & in eadem semper adesse oportere, non modo misericordiæ fiduciam, sed emendandæ etiam vitæ, & benę operandi voluntatem ac propositum*, &c. Vide librum. Vide etiam Enchirid. Colon. de Justificatione, pag. 141. 142.

14. Quum igitur ut hanc considerationem concludamus, nuspiam in sacris literis (quibuscum tamen & sentiendum & loquendum esse de rebus fidei nulli mortalium Protestantibus

vehementius hodie contendunt) disertè legatur, *Sola fide nos justificari*, neque Patres quos sic loquutos sæpè constat unquam tamen sensu a Protestantibus hodie communiter recepto intellexerint, quum explicationes & conciliationes nuper excogitatæ prorsus inanes sint. Quumque tandem viri quidem doctissimi & harum & illarum partium, litem hanc minimè necessariam esse existimarint atque etiamnum existiment. Nos etiam veritatis & unitatis Ecclesiæ studio inducti illis accedentes, censemus de illa non amplius pertinaciter altercandum esse, & proinde omnium Rigidiorum Protestantium sententiam, & à veritate & Christiana charitate alienam esse qui assertionem de sola fide non justificante communiter à Romanensibus defensam, citra omnem vel fidei ipsius vel meriti opinionem etiam, impropriè dicti re aliorum operum seu actuum cum fide ad justificationē concurrentium; Non solum cum S. Scriptura & piis patribus e diametro pugnare contendunt; sed etiam præter alia innumera, justam protestantibus à Romana Ecclesia secedendi causam præbuisse & præbere. Lege, præter innumeros alios, extrema verba Paræi lib. 1. de Justif. contra Bellarminum.

15. Atque sic ex prædictis liquidò apparet contentionem illam, An fides vera & justificans poterit reipsa à dilectione aliisque virtutibus separari, nihil esse nisi meram logomachiam. Nam si per fidem veram & justificantem intelligatur fides dogmatica (quemadmodum proprie & distincte de fide loquendo nihil aliud intelligi debet) Protestantes ferè omnes id affirmant. Sententia enim illa Martini Buceri quæ etiam fuit. P. Mart. in Rom. 11. aliorumque quorundam) in Col. Ratisb. pag. 242. & seq. minime absurda est, Omnem hominem, qui peccatum mortale admittit, aut in peccato tali hæret, habere in animo suo assensum Catholicæ fidei contrarium, nec assentiri verè ulli fidei articulo, aut ulli verbo Dei, immo nec credere Deum esse, eum nimirum qui se nobis in Scriptura revelavit, &c. Dogmaticam fidem (inquit R. Abbotus Episc. Sarisburiensis; contra R. Thomsoni diatribam pag. 213. hanc sententiam taxans, omni graviori lapsu excuti, & cum mortali peccato consistere non posse, contra communem sensum est, & omni experientia falsum esse convincitur, Cum videamus homines non ullo modo pios, &c. dogmata fidei serio propugnare. & formam religionis omni animositate defendere, tantum

ad

ad ſe non applicare quæ uſui ad vitam eſſe debeant, &c. Sed ſi per fidem Juſtificantem intelligamus fidem vivam & charitati conjunctam, quod certè proreſtantes atque etiam multi alii intelligunt; nihil abſurdius dici aut fingi poteſt, quam eam à dilectione ſeparari poſſe, aperta enim eſt ἀντιλογία &c. fides, ut inquit Aug. lib. 15. de Trinitate cap. 18. ſine charitate poteſt quidem eſſe, ſed non, ut prodeſſe ac proinde nec, juſtificare, Vide Aug. lib 2. contra literas Petil. cap. 77. & Tract. 7. in Johan. cap. 1. &c.

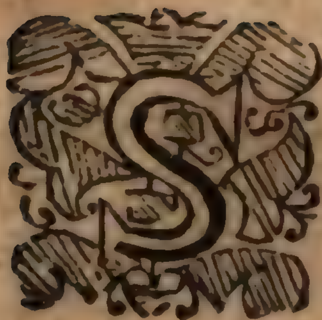

LIBER SECUNDUS.

Quo Controversia de causa formali Justificationis Consideratur.

CAP. I.

Quo generaliter de ea lite agitur.

UCCEDIT disputatio de causa formali Justificationis, *i. e.* Non propter quam, si proprie loqui velimus, sed per quam, vel secundum quam, homo dicitur justus coram Deo. *Magna sane quæstio, inquit Bellarm. l. 2. de justif. cap. 1. & hoc tempore præter cæteras maxime necessaria. Iure* Magnam *dicit Bellarm. (inquit Paræus contra Bellarm. loco citato) hanc quæstionem, ea siquidem potißima fuit, & est causa divortii, quod Evangelici a Rom. Papatu facere coacti fuerunt.* Hæc ille, Sic hodie, proh dolor! plærique utriusque controvertentium partis judicant, sic scribunt, Vivimus enim addicti studiis. Quis tamen veritatis quæ est secundum pietatem & unitatis Ecclesiæ magis quam rixarum & schismatum amans, non aliter sentiat? Conveniunt enim omnes, ut infra videbimus, in his, Homini quum primo justificatur peccata gratis remitti, justitiam Christi imputari, Eundem etiam simul per Sp. Sanctum renovari & sanctificari. Hæc omnia necessaria sunt creditu atque etiam extra omnem dubitationis aleam posita. Sed an justificationis ratio formalis posita sit in sola remissione peccatorum, an vero etiam in imputatione justitiæ Christi, aut an etiam in interna renovatione & sanctificatione, dissidia

videri

videri possunt firmè Metaphysica (ut inquit Spal. lib. 7. cap. 11. n. 217.) haud absimilia disputationi Logicæ vel Metaphysicæ potius in quonam ponenda sit essentialis sive formalis ratio quantitatis an in mensura, an in divisibilitate, an vero in extensione partium aliisque plurimis, id genus, dissidiis. In Romana Ecclesia quam multæ discrepantes hac de re sententiæ fuerunt atque etiamnum sunt ? quarum mille hæreseos jure damnari potuit aut potest ? Audiatur Magister sententiarum, lib.3. dist. 19. A. *Mors Christi nos justificat, dum per eam Charitas excitatur in cordibus nostris, qua scilicet diligimus Deum qui pro nobis tanta fecit. Dicimur quoque & aliter per mortem Christi justificari, quia per fidem mortis ejus a peccatis mundamur.* Unde Apost. *justititia Dei est per fidem Iesu Christi.* Et item, *Quem Deus proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius,* i. e. *per fidem passionis: ut olim aspicientes in Serpentem æneum, in ligno erectum, a morsibus serpentium sanabantur. Si ergo recte, fidei intuitu in illum respicimus, qui pro nobis pependit in ligno, a vinculis diaboli solvimur,* i.e. *a Peccatis, & ita a diabolo, liberamur, ut nec post hanc vitam in nobis inveniat quod puniat: Morte quippe sua, uno verissimo sacrificio, quicquid culparum erat, unde nos diabolus ad luenda supplicia detinebat, Christus extinxit &c.* Hæc ferè hodiè est sententia Protestantium, quę aliorum fuit tunc temporis Orthodoxorum in ipsa Rom. Ecclesia. Videantur & alii plurimi, suis locis infra citandi. Certè verba Bellarmini de diversis, imò adversis, Romanensium sententiis, de efficacia Sacramentorum, loquentis de effectu Sacramentorum &c. lib. 2. cap. 1. Observatu digna sunt. *Et hoc (scilice Sacramenta esse efficacia signa gratiæ, in quo omnes conveniunt) sufficit ad fidem, & ad legitimum usum Sacramentorum; quod in miraculis Christi non requirebatur, ut homines qui curandi essent, scirent in quo genere causæ fimbria Christi sanaret; satis erat, ut scirent & crederent tactum illius fimbriæ adferre sanitatem, neque opus erat ut ipsi Apostoli,* &c. quæ sequuntur. Et rursus de dissidiis Rom. de materia & forma Sacramenti Matrimonii, de Matrim. lib. 1. cap. 6. circa finem. *Et quamvis etiam tum de materia, tum de forma maxime inter se Catholici dissiderent: nihil id officeret certitudini, quam habemus de Sacramento Matrimonii. Nam ad fidem Catholicam de Sacramentis habendam, & ad eadem Sacramenta fideliter ministranda, vel suscipienda satis est scire, quid necessario requiratur ad Sacramentum celebrandum, & quæ sint illa sine quibus non perficitur Sacramentum, quid autem in his proprie*

forma sit, quid materia sine fidei præjudicio disputari, & etiam ignorari potest, &c. *quæ sequuntur lectu dignissima.* Hæc omnia inquā Bellar. verba, mutatis mutandis, huic controversiæ aliquatenus aptari possunt. Quæ in justificatione peccatoris pœnitentis & credentis à Deo unico nostri justificatore fiunt vel efficiuntur, ut certe fiunt omnia tria prædicta, firma fide omnes teneamus & complectamur, subtiles autem & scholiasticas disputationes, in quibus forte hæc est; In quo præcise ponenda sit formalis justificationis ratio; Et definitiones audaces atque peremptorias sub pœna anathematis, *&c.* (cujusmodi sunt permultæ Tridentinæ) fugiamus, ad salutem enim vel plebis vel etiam doctiorum non sunt necessaria & per eas Charitas Christiana gravissime læditur. Satius esset habere justitiam coram Deo atque etiam coram hominibus, quam de ea contentiose disputare. Tamdiu ac toties rixamur de justificatione (ut non immerito queritur vir quidam moderationis studiosissimus) & nunquam anhelamus ut justi simus revera, & justi reperiamur ad salutem, disputare enim malumus quam bene vivere. Quum tamen fata Ecclesiæ præsentia nos trahant ad specialem eorum; quæ hac de re inter partes disceptantur, considerationem æquam & placidam, age, sequamur quo volunt illa, cum bono Deo.

CAPUT SECUNDUM.

Quo specialiter de ea disseritur & imprimis de Imputatione Justitiæ Christi.

1. NON imus inficias in multorum Protestantium scriptis varias, incommodas & crudas, atq; interdum contrarias, de causa formali justificationis nostræ sententias ac loquendi formulas, inveniri, quas licet aliqui excusare multum laborent, nos tamen quibus veritas & Ecclesiæ pax paucorum quorundam præsertim recentium authoritate multo charior est, non excusamus nedum defendimus, ne lites, & iniquas & inutiles, foveamus. Studiose quidem illas Romanenses ex variorum Protestantium scriptis excerpunt & curiose numerant: sed certe non semper candide & bona fide. Nonnullas tamen discrepantes super eadem re sententias in suorum etiam

tiam ſcriptis extare meminerint, ut infra dicemus, ac proinde cum Proteſtantibus tanto æquius agendum eſſe.

2. Fidem eſſe Formalem cauſam juſtificationis noſtræ, dixerunt quidem multi magni nominis Proteſtantes, ut Lutherus, Brentius, Scheghius, imo Calvinus ipſe, cum alibi tum, *Inſtit. lib.* 3. *cap.* 14. *Sect.* 17. aliique, & fidem pro juſtitia noſtra vera & perfecta, per gratioſam Dei dignationem & acceptationem, propter Chriſti obedientiam habere dixerunt iidem ſupra nominati (Calvinum excipio) & inter recentiores J. Arm. in Epiſt. ad Hippolytum à Collibus, & in articulis perpendendis tit. de Juſtif. &c. Petrus Bertius cum adhuc Leidæ Theologiam profiteretur in Epiſt. diſcept. de Juſtif. cum Sibrando, aliique fidem quidem vivam ſemper intelligentes: Sed Proteſtantes communiter utrumque hodie negant & quidem recte. Fides enim etiam proprie & non Metonymice pro Chriſti juſtitia fide apprehenſa accepta; (quicquid contra multi Rigidiores Proteſtantes cavillentur) nobis imputatur ad juſtitiam illam obtinendam qua proprie ac formaliter coram Deo juſtificamur, vel pro ipſa nimirum conſequenda, hoc enim ſæpe Scriptura teſtatur *Gen.* 15. *Rom.* 4. &c. Sed fides nec eſt neque uſpiam dicitur eſſe illa ipſa juſtitia proprie dicta, &c. Sed juſtitia dicitur eſſe ex fide & per fidem, &c. Quod ſi etiam cum Romanenſibus libet ſic explicare quod in Scriptura dicitur, fidem in juſtitiam imputari vel reputari quia fides vera juſtitia eſt (Dei enim reputatio vel exiſtimatio ſemper cum veritate conjuncta eſt) ſaltem ſecundum inchoationem. Nam ejuſmodi fides à peccatore per Dei gratiam concepta initium eſt juſtitiæ & renovationis ejus & quidem tale quod ipſam juſtitiam apprehendat & ex quo velut ſemine tota juſtitia progerminet, ut loquitur Eſtius in *cap.* 4. *Rom.* 4. Fides tamen quocunque explicetur modo, illius imputatio ad juſtitiam proprie loquendo nec eſt nec habetur pro perfecta illa juſtitia qua proprie & formaliter coram Deo juſti ſumus. Et in hoc cummuniter Proteſtantes & Romanenſes conveniunt ita ut Bellarm. tota illa diſputatione *lib.* 2. *cap.* 4. fidem non eſſe integram formalem cauſam juſtificationis noſtræ ſuperſedere potuerit.

3. De ſententia A. Oſiandri & peregrinis atque abſurdis loquendi formulis ab illo uſurpatis, quum Proteſtantes omnes non minus quam Romanenſes rejiciant, nihil eſt neceſſe dicere.

4. Ad justificationis nostræ formalem rationem spectare remissionem peccatorum quum fateantur omnes utriusque partis, disseramus nunc de imputatione justitiæ Christi, & an illa etiam formaliter justificemur.

5. Iustitia Christi nobis imputata consistit non tam in habituali illa justitia qua sanctissima Christi anima à primo suæ conceptionis instanti donata fuit & consors divinæ naturæ facta, quam in justitia ejus actuali, quam in tota hac vita mortali & agendo & patiendo operatus est, quæque alterius effectus fuit. Habituali quidem sua justitia nobis justificationem etiam meruit Christus. Talis enim nos decebat Pontifex sanctus, innocens, impollutus, à peccatoribus segregatus Heb. 7. 26. sed actualis illius justitiæ specialior quædam fuit merendi ratio ac proinde scripturæ in justificationis nostræ doctrina de illa præsertim loquuntur.

6. Meruit nobis Christus per omnia quæ in terris egit aut passus est, infinitè enim Deo Patri placuerunt omnia, & immensi atque inexhausti meriti fuere propter unionem hypostaticam personæ divinæ. Humana enim opera divinè operabatur ut docet Dion. de divinis nominibus, & Damasc. lib. 3. de Orthod. fide. Inter omnes tamen Christi actiones & passiones pro nobis susceptas ejus mors & passio eam proximè antecedens nobis maximè & potissimè justificationem meruit. In ea enim singulariter emicuit obedientia Christi ergà patrem & dilectio ergà humanum genus & tota illius obedientia consummata fuit ut præclarè docet Apost. ad Phil. 2. Hoc infinita Scripturæ & Patrum loca testantur, in hoc etiam omnes Protestantes & Romanenses consentiunt, sed de merito obedientiæ vitæ nonnulla est inter ipsos Protestantes controversia, qua de re, quid vere sentiendum sit, non est omninò ab instituto nostro alienum paucis disserere & explicare.

7. Affirmant nonnulli Protestantes Christum nullo modo obedientia activa, sive vitæ, ut ipsi loqui malunt, sed sola passiva, sivè mortis, nobis justificationem meruisse. Sed errorem errant crassissimum, Nova enim est hæc sententia, ac in Ecclesiam primum invecta a quodam M. Georgio Kangio Pastore Onoldino, ann. 1570. teste Mentzero disp. Theol. Ciess. tom. 3. pag. 451. & Joanne Gerrardo loc. com. tom. 3. de Justiff. pag. 1010. &c. Quam tamen ille rectius a viris piis & eruditis edoctus revocavit. Eadem tamen postea à Zach. Ursino & J. Piscatore Theologo Herbornensi imprimis quasi non plus satis

satis esset hactenus rixarum in Ecclesia denuo excitata & animosè imò pertinaciter defensa fuit. Hos complures postea sequuti sunt. Eandem etiam sententiam defendit Charolus Molinæus Annot. in 51. partem Harmoniæ. Vide Fr. Fenard. dialogo 4. Cornelium Schultingium contra Instit. Calvin. Tom. 3. pag. 482.

8. Sed sententia hæc adversatur primò S. literis quæ non sola Christi morte sed integra ejusdem vitæ simul & mortis obedientia salutem & justitiam nobis etiam per modum meriti comparatam esse compluribus locis clarè testantur. Is. 9. 6. Lucæ 2. 11. Matth. 3. 15. 2 ad Cor. 8. 9. Gal. 4. 4. 5. imprimis Rom, 5. 18. 19. & Phil. 2. 5. & seq.

9 Secundo pugnat cum communi & perpetuo Patrum consensu. Just. Martyr in Expositione Fidei pag 299. edit. Corumel. Iræneus lib. 5. adversus hæres. cap. 14. juxta Galasii distinctionem, & cap. 15. & cap. 18. Ambros. in 2 ad Cor. 4. & in 1 Cor. cap. 15. Chrysost. in Episc. ad Rom. cap. 5. hom. 10. Cyrillus lib. 11. in Joh. cap. 25. & lib. 12. in Joh. 16. & lib. de recta fide ad Reginas. Primasius in cap. 11. Rom. lib. 1. epist. 70. ad Juvenalem episc. Hierosolym. Damasc. lib. 3. de Orthod. fide cap. 24. Ansel. sive potius Hertæus in cap. 4. Gal. & in libello meditationum. Bern. Serm. 1. de Circumcisione, & Serm. 3. de eadem. In Serm. de verbis Domini pag. 25. Quis ascendet ad montem, &c. & Serm. ad milites Templi, &c. verba ipsa Patrum brevitatis studio omitto: legantur apud authores ipsos.

10 Repugnat tertiò unanimi omnium Romanensium sententiæ, hac in re minimè contemnendæ; ut quæ cum Scriptura & Patribus maximè consentiat, Gravissimam enim injuriam facit Romanensibus Barth. Battus, Theol. Luther. lib. 1. de Iustif. cap. 8. contrà Bel. &c. Illis etiam hanc novam sententiam adscribens ingenuè id confitente I. Gerhardo ipsius Gregali, tom. 3. de Justif. pag. 1011. licet Batti nomen supprimat. Concilium enim Tridentinum Sess. 6. cap. 7. Christum non Simpliciter passione sua, sed sanctissima sua passione, nobis justificationem meruisse dicit: sicut ipse Battus idem agnoscere cogitur. Bellarm. quidem lib. 1. de Justif. cap. 2. solius passionis Christi in assignanda meritoria Justificationis causa; meminit etiam lib. 2. cap. 5. affirmat (Sect. At longè &c.) nihil frequentius omnem Scripturam testari, quam Christi passionem & mortem plenam atque perfectam satisfactionem

fuisse

fuisse pro peccatis ; excludit tamen non sanctitatem vitæ Christi, sed justitiam illam, qua Christus non ut homo, sed ut Deus essentialiter justus est : quemadmodum A. Osiander (contra quem ibidem disputat Bellarminus) contendebat ; & justitiæ mortis Christi tantum meminit, qua scilicet in passione & morte Christi, meriti justificationis nostræ complementum & consummatio fuit. Alioqui idem lib. 5. de Christo Med. cap. 9. initio cap. diserte scribit, Christum operibus ac laboribus suis, non solum nobis omnibus gratiam & gloriam acquisivisse, sed etiam, &c. Vide præter alios ——. Rom. Greg. de Valent. lib. 1. de Christo Redemptore cap. 3. ubi prolixe hac de re disserit, Ruardum Tapperum art. 8. de Justif. pag. 26. Th. Staplet. de Justif. lib. 7. cap. 5. & 6. Costerum in Enchirid. pag. 296. &c. Male igitur etiam Amandus Polanus Symphoniæ suæ Cath. thesin. 10. cap. 12. de Justif. inscripsit (Contra Papanos) qua justitiam illam Christi, quæ nobis imputatur, affirmat esse satisfactionem ejus, qua legem totam implevit, obedientiam nobis præceptam perfectissime præstando & mortem nobis comminatam sustinendo, quamque etiam satis diligenter confirmat consensu Patrum. Sed cum Romanenses non negent, inscribenda fuit (contra Piscatorem ejusque sequaces.)

11. Pugnat quarto cum constanti omnium Lutheranorum sententia ; quorum permulti diversis tractatibus & disputationibus in publicum editis, hanc sententiam refutarunt.

12. Repugnat quinto & ultimo communiori sententiæ etiam eorum Protestantium. qui vulgo Calvinistæ dicuntur, ut ex variis illorum scriptis abunde constat, quæ adeat curiosus lector. Unde Pastores Callicani in Syn. * Appinensi congregati an, 1603. Piscatorem per literas, quæ publice extant, admonuerunt ; ut dogma hoc non probum atque Evangelio contrarium publice retractaret ; nec in posterum animos studiosorum misere eodem imbueret ; aut infirmis scandalorum, Collegis dissensionum & Pontificiis insultandi occasionem præberet, &c. Hugo Grotius, vir Antiquitatis peritissimus (ut merito Remonstrantes in nupera sua Apologia illum laudant, pag. 230. facie altera) in erudītissima sua defensione fidei Catholicæ de satisfactione Christi contra Socinum cap. 6. pag. 107. *Quanquam vero hactenus*, inquit, *ostendimus Christi pœna Deo satisfactum, negare tamen nolumus vim satisfactionis esse etiam in ipsa Christi actione*, &c.

* *Vel Cappinensi.*

Et

Et pag. 108. (nota contra errorem Roberti Rolloci lib. de vocatione cap. 4. pag. 43, 44. aliorumque.) *Sicut opera temporaliter bona valent ad temporalem impunitatem, ita Christi opus perfecte & spiritualiter bonum ad liberationem à pœna æterna valuit. Quo illud spectat, Per obedientiam unius, justi constituuntur multi, i. e. justificantur, habentur quasi insontes. Rom. 5. vers. 19. &c.* & rursus, *Quod vero de satisfactione jam diximus, eam primo quidem pœnæ, deinde vero ipsi etiam actioni obsequiosæ tribui; idem de placatione Dei, de Redemptione nostra & de expiatione intelligi debet*, &c. Et. Gerh. J. Vossius vir doctissimus & in antiquitate versatissimus in docta sua præfatione libro nunc laudato præfixa, non procul ab initio hæc habet: *Beneficia ejus (Christi) partim in iis consistunt, quæ vita & morte acquisivit nobis*, &c. & rursus, *Nam actiones & perpessiones Christi minores æstimet necesse est quisquis illum non quatenus est, agnoscit, &c.* Extat epistola quædam D. Parei ad Illustrem Comitem, *&c.* annexa Explic. Catech. *&c.* Edit. *1621.* qua suam sententiam exponit de justitia Christi activa & passiva, & in quibus ab utraque litigantium parte, peccetur: Denique qua ratione controversia hæc conciliari poterit. Sed multa in ea inveniuntur, in quibus ipsemet haud leviter peccat; In quibus, ut cætera mittam, præcipuum est illud; quod habitualem & actualem humanitatis Christi conformitatem cum lege, pro justitia personæ Christi, more suo, tantum habet; & non pro justitia meriti Christi. Neque unquam viris doctis satisfaciet ista ab eo proposita conciliationis ratio, cum manifesta veritatis injuria conjuncta.

13. Errant tamen, ut alios errores brevitatis studio non attingam, omnes illi Protestantes, qui hanc novam & singularem sententiam impugnantes, affirmant peccatum originis nobis remitti propter Sanctam CHRISTI conceptionem; peccata omissionis propter Sanctam CHRISTI vitam; Peccata denique Commissionis propter sanctissimam illius passionem; aut obedientiam CHRISTI activam & passivam ratione meriti: ita distinguunt, ut hæc nobis liberationem à morte æterna, illa vero vitam æternam promeruerit. CHRISTI enim justitia, in justitia & salute nobis promorenda, non ita est in partes vel frusta distrahenda vel discerpenda; CHRISTUS enim integra sua obedientia habituali & actuali, vitæ & mortis,

non

non solum omnia nostra peccata, quæcunque illa sint expiavit, & mala in quæ per peccatum incideramus abstulit, sed & bona quæ amiseramus, imò illis longè præstantiora acquisivit: ut plurima scripturæ loca testantur: Math. 20.28. John 1.29. Tit. 2.14. Gal. 3.13. & 14. Heb. 2. vers. 9. & 10. 1 Pet. 3. 18. &c. Nec activa illius justitia à passiva; vel hæc ab illa, ratione meriti, sic distinguenda est: neutra enim sine altera meritoria fuit; utraque autem à personæ Christi agentis & patientis infinita dignitate valorem ac pondus habuit. Sed, paucis sic ostensa justitia illa Christi, qua justitiam & salutem nobis promeruit, quæque nobis imputatur, in disquisitione cœpta, pergamus ad sequentia.

14. Quibusdam Theologis in concilio Tridentino nimium superstitiosis, vel etiam contentiosis, vocabulun *Imputationis* (justitiæ Christi scilicet) ita invisum, aut saltem suspectum erat (sicut testatur historia illius Concilii lib. 2. pag. 219. 220. edit. lat. & de Dom. à Soto ex illius scriptis constat) ut sublatum cuperent: quia scilicet, Protestantibus adeo esset familiare: cum tamen nec in scriptura, nec in patribus unquam usurpetur; & propter consectaria quæ Prorestantes inde eliciunt. Certè nusquam in Scriptura diserte legimus, Christi justitiam nobis ad justitiam imputari: legimus quidem in Scriptura, fidem nobis imputari ad justitiam; propter Christi justitiam Deum non imputare nobis peccata nostra; & imputari nobis justitiam Rom. 4. 6, 11. Nusquam tamen Scriptura expressè dicit; Deum nobis imputare ad justitiam, Christi justitiam. Sententia tamen ipsa rectè intellecta passim in S. literis traditur, justitiam enim, h. e. obedientiam Christi nobis imputari, i. e. quoad effectum vel fructum, scilicet remissionem peccatorum, Justitiam inhærentem, & acceptationem ad vitam æternam, nobis communicari, attribui, ac donari, toties reipsa in Scriptura dicitur, quoties expressè asseritur Christi, vel obedientià vel morte, justitiam & salutem nobis comparatam, vel nos à peccatis redemptos ac Deo reconciliatos: quod Scriptura passim docet: vel quoties docetur, Christum à Deo factum esse nobis justitiam. 1 Cor. 1. vel pro nobis factum esse peccatum, ut nos in ipso afficeremur Dei justitia, 2 Cor. 5. vel ejus justitia & obedientia nos coram Deo justos constitui, Rom. 5. Similiter in Patribus, communicationis, participationis, donationis, diffusionis, derivationis, applicationis, copulationis & conjunctionis vocabula sæpè leguntur:

at

ut constat, & confitentur illi ipsi, quibus imputationis vox maximè displicet; cum tamen hac voce nil aliud præcisè quam illis aliis significetur. Quocirca cum de reipsa satis constet, frustra de verbis litigatur. Quinimo & imputationis vox in Bernardo legitur epist. 190. ad Innocent. Papam: *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, ut videlicet satisfactio unius omnibus* Imputetur; *sicut omnium peccata unus ille portavit.* Lege quæso diligenter totam illam epistolam. & Serm. ad milites Templi cap. 11. *Mors in Christi morte fugatur, & Christi nobis justitia imputatur &c.* Hoc idem concedunt plurimi Romanenses. A. Vega de Justif. lib. 15. cap. 2. Bellarm. etiam confitetur rectè dici Christi justitiam & merita nobis imputari, cum nobis donentur ac applicentur; ac si nos ipsi Deo Satisfecissemus: sed non ita ut per Christi justitiam formaliter justi nominemur & simus, de Justif. l. 2. c. 7. Sect. (Quarto refellitur) cap. 10 Sect. (Deinde) & ibidem Resp. ad tertium argumentum & cap. 11. circa finem Sect. (Potest tamen. Suarez de Gratia lib. 7. cap. 7. n. 29. Ruardus Tapperus, art. 8. de Justif. pag. 25, 26, 27. Vasquef. in primam 2. Tom. 2. disp. 202. cap. 6. n. 45. Staplt. de Justif. lib. 7. cap. 9. Costerus in Enchirid. pag. 292. A. 93. aliique complures. Et multis ante Bernardum sæculis Athanasius adversus eos, qui damno afficiunt genus nostrum, eo quod negant Servatorem ex natura nostra sumpsisse primitias. Tom. 2. edit. Commelini pag. 270. affirmat, nostrum esse credere sacris scripturis &c. impletionem legis à primitiis (i. e. Christo) factam toti massæ ascribere seu imputare nam in Græco est λογίζεσθαι, verbum quod Apostolus ad Rom. 4. usurpat, &c. vid. loc.

15. Christi justitiam seu obediendiam, quatenus per fidem nobis applicatur & imputatur, esse causam Justificationis nostræ formalem, qua coram Deo justi simus & pronunciamur, dicunt multi Protestantes: formæ voce non propriè accepta pro causa interna, quæ subjectum constituit & denominat, vel informante; omnis enim istiusmodi forma intrinseca & inhærens est; sed latè & impropriè, pro qualibet causa, quæ definitionem rei constituit, & dat esse rei, cujus est forma; quaque remota, res amplius non consistit; sive illa inhæreat, sive assistat, sivè quomodocunque per relationem subjecto applicetur aut uniatur. Hanc sententiam Romanenses hodie erroris stulti imò impii damnant: & justitiam Imputatam vocant Putatitiam, Fictitiam, Imaginariam

nariam

nariam & fantasticam, spectrum cerebri Lutherani, amentissimam insaniam, Et quid non? Imo Patres Tridentini eo usque processerunt, ut sic sentientes anathemate percutere haud sint veriti: Sess. 6. Can. 10. *Si quis dixerit, homines sine Christi justitia, per quam nobis meruit, justificari, aut per eam ipsam formaliter justos esse, Anathema sit:* Ubi primo, quam inique & odiose copulantur, & pariter Anathemate damnantur, qui dicunt nos sine Christi justitia justificari & qui per eam ipsam formaliter nos justos esse affirmant? Secundo, quam otiose (ne quid gravius dicam) & præter omnium Veterum Conciliorum morem, terminus (formaliter) non è sacris literis nec ex patrum scriptis; sed ex solis scholarum distinctionibus petitus, quique etiam diversimode accipi potest, conciliari Canoni inseritur? Et qui formalitatem hanc asserit, anathemati subjicitur? Certe nec ii Protestantes qui per ipsam Christi justitiam imputatam, & fide viva apprehensam, nos formaliter justificari dicunt (voce Formæ (ut dictum) latius accepta) Inherentem justitiam negant; aut nos formaliter ea (voce (Formæ) proprie accepta) justos denominari ac esse asserunt. Sed hoc est quod contendunt, Nos non per inhærentem justitiam, propter suam imperfectionem, coram divino tribunali justificari; sed tantum per perfectissimam Christi obedientiam, *&c.* Qua de re infra videbimus. Unde quidam etiam rigidiores Protestantes, attendentes propriam vocis (Formæ) acceptationem, negant nos per imputationem justitiæ Christi formaliter justificari; sed imputative seu relative tantum; licet vere & realiter. Pareus de Justif. contra Bellarm. lib. 2. cap. 7. pag. 469. *Nos, imputari nobis Christi justitiam, ut per eam formaliter justi nominemur & simus, neque diximus unquam, neque sentimus, ut aliquoties jam ostendimus: Id enim non minus sane cum recta ratione pugnaret, quam si reus in judicio absolutus diceret, se clementia judicis donantis sibi vitam, formaliter justum esse, &c.* Joh. Prideaux, Theologus Oxoniensis, in suis lectionibus Theologicis nuper emissis, Oxon. lect. 5. de Justif. pag. 163. Ad verba Bellarm. lib. 2. de Justif. cap. 7. sect. Quarto Refellitur, *&c.* Si justitiam seu merita Christi solum vellent (Protestantes) nobis imputari, *&c.* respondens, ita inquit, *At quis unquam è nostris, nos per justitiam Christi imputatam formaliter justificari, asseruit?* Imo quamplurimi Protestantes, ut neminem latet? Quinimmo ipsemet,

licet

licet hic sui oblitus, paulo ante, hac eadem lectione, pag. 156. disertè asseruit formam justificationis nostræ, &c. esse tam activæ quam passivæ obedientiæ Christi imputationem (sed hoc est quod dixi, æquivocatione vocis (formæ) luditur, &c.) "Annon formam quamlibet inhærentem, qua formaliter justi "denominemur, semper explosimus: sic ille. Sibrandus contra Vorstii errores, pag. 604, 605. &c. Chamierus de Justif. lib. 21. cap. 20. n. 21.

15. Eandem propè sententiam cum hisce Protestantibus, quidam etiam Romanenses ante Concil. Tridentinum sequuti sunt, testibus Romanensibus ipsis, Bellarm. de Justif. lib. 2. cap. 1. *Staplet.* de Justif. l. 7. c. 9. & imprimis A. Vega de Justif. lib. 7. cap. 21. aliisque. Alb. Pighius strenuus alioqui & peracris Protestantium adversarius. Controvers. 2. de Fide & Justif. cujus verba omnia in hanc sententiam non libet hic adscribere, nam hac in re multus est. Postquam ibi fusè ostendit neminem mortalium esse, quem si ad regulam divinæ justitiæ exigas, etiam illam imperfectionem, & nostræ fragilitati attemperatam, ad quam exigimur merito, &c. qui non etiam injustitiæ convincatur, quamvis justissimus sit inter homines: subdit divinam misericordiam nobis succurrisse per Christum, "in quo (inquit) justificamur coram "Deo, non in nobis; non nostra, sed illius justitia; quæ "nobis cum illo jam communicantibus, & ut postea loquitur, "ei insertis, conglutinatis, & unitis, imputatur. Propriæ "justitiæ inopes extra nos in illo docemur justitiam quærere, &c. Et paulò post, "In Christi autem obedientia quod no"stra collocatur justitia, inde est, quod nobis illi Incorporatis "ac si nostra esset, accepta ea fertur, ita ut ea ipsa etiam nos "justi habeamur. Atque hanc sententiam Pighius multis Scripturæ testimoniis, quæ à Protestantibus communiter adducuntur, confirmat; eandemque illustrat exemplo haud inelegantí benedictionis Jacobi Patriarchæ, quo Protestantes multum delectantur. Concludit denique in hunc modum, "dissimulare non possumus, hanc (scilicet de Justificatione) "vel primam doctrinæ Christianæ partem obscuratam quam "illustratam magis Scholasticis spinosis plerunque quæstio"nibus & definitionibus; secundum quas nonnulli magno "supercilio primam in omnibus authoritatem sibi arrogantes "& de omnibus facilè pronunciantes, fortassis etiam nostram "hanc damnarent sententiam, qua propriam, & quæ ex suis

"operibus esset, coram Deo justitiam derogamus omnibus "Adæ filiis, & docuimus una Dei in Christo niti nos posse "justitia, una illa justos esse coram Deo, destitutos propriâ, "nisi hoc ipsum adstruxissemus aliquanto diligentius. Hæc ille. Prolixitatis vitandæ studio, cætera quæ dicenda sunt in caput sequens rejicienda duxi.

CAP. III.

In quo fusius adhuc de Imputatione Justitiæ Christi tractatur.

1. CAnonici Colon. in suo Antidid. cap. quo tractant de causis per quas justificamur, hæc habent de causa Formali. "Justificamur (inquiunt) à Deo justitia duplici, tanquam per causas formales & essentiales. Quarum una & "prior est consummata Christi justitia, non quidem quo"modo extra nos in ipso est, sed sicut & quando eadem nobis "(dum tamen fide apprehenditur) ad justitiam imputatur. "Hæc ipsa ita nobis imputata justitia Christi, præcipua est & "summa justificationis nostræ causa, cui principaliter inniti "& fidere debemus. Aliter vero justificamur formaliter per "justitiam inhærentem, qua remissio peccatorum simul cum "renovatione Sp. Sancti, & diffusione charitatis in corda "nostra, secundum mensuram fidei uniuscujusque, no"bis donatur, insunditur, & fit propria, &c. Hæc illi.

2. Inclinasse videntur in hanc sententiam, inquit Vega, Authores etiam libelli, à Carolo Quinto, Collocutoribus in Comitiis Ratisb. ad promovendam conciliationem oblati ann. 1541. ut legere est apud Goldast. Constit. Imper. tom 2. pag. 186. cap. 5. de Justificatione hominis. Ubi inter cætera bona nobis communicata in justificatione nostra ponunt imputationem justitiæ Christi, & fide eatenus dicunt nos justificari, *i, e.* acceptari & reconciliari Deo, quatenus apprehendit misericordiam & justitiam, quæ nobis imputatur, propter Christum & ejus meritum, non propter dignitatem seu perfectionem justitiæ, nobis in Christo communicatæ: & fidelem animam aiunt non inniti Justitiæ sibi inhærenti, sed soli justitiæ Christi nobis donatæ; sine qua omnino nulla est,

est nec esse potest justitia, &c. "licet enim non utantur hi "(inquit Vega loco supra citato) verbo FORMALITER, neque dicant justitiam Christi causam formalem "nostræ justificationis, sicut Colonenses; tamen eandem "cum illis videntur sequuti sententiam, quia præter justitiam "inhærentem, alteram justitiam (nempè Christi) communi-"cari nobis asseruerunt, qua præcipuè fiamus justi; cuique, soli, debeamus inniti.

3. Contarenus Cardinalis, vir doctrina & vitæ integritate insignis, qui Comitiis illis Ratisb. interfuit, in Tract. de Justif. ita inquit, "Quoniam ad duplicem justitiam pervenimus per "fidem, Justitiam inhærentem nobis & charitatem ac gratiam "qua efficimur consortes divinæ naturæ, & justitiam Christi "nobis donatam & imputatam, quoniam inserti sumus Chri-"sto & induimus Christum; restat inquirere utranam de-"beamus niti & existimare nos justificari coram Deo, *i. e.* "sanctos & justos haberi. Ego prorsus existimo piè & Christi-"anè dici, quod debemus niti, niti inquam tanquam re stabili, "non quæ certò nos sustentat, justitia Christi nobis donata, "non autem sanctitate, & gratia nobis inhærente. Hæc etenim "nostra justitia est inchoata & imperfecta, quæ tueri nos "non potest quin in multis offendamus, quin assidue pecce-"mus ac propterea indigeamus oratione qua quotidie peta-"mus dimitti nobis debita nostra. Idcirco in conspectu Dei "non possumus ob hanc justitiam nostram haberi justi & "boni, quemadmodum deceret filios Dei esse bonos & san-"ctos. Sed justitia Christi nobis donata est vera & perfecta "justitia, quæ omninò placet oculis Dei in qua nihil est quod "Deum offendat, quod non summopere Deo placeat. Hac "ergò sola certa & stabili nobis nitendum est, & ob eam "solam credere nos justificari coram Deo, *i. e.* justos haberi "& dici, hæc ille.

4, Multò æquius & moderatius etiam post concilium Tridentinum de hac loquendi formula, tantopere à Patribus illius concilii damnata, quod scilicet Christi justitia nobis imputata justi simus formaliter, pronunciavit Ru. Tapperus, quanquam & ipse de re ipsa diversum à Protestantibus sentiret art. 8. de Justif. pag. 27. "Et si (inquit) in re ipsa esset con-"sensio (*i. e.* si non excluderetur justitia inhærens) non esset "multum de verbis sermonisque forma pugnandum; quæ ob "varios tropos, quibus Sciptura et etiam nos plerunque

"utimur, permitti & dissimulari possit; quod videlicet
" Christi justitia nobis imputata justi simus. formaliter, tam-
" etsi nostra justitia non sit justitiæ Christi participatio, nisi in
" genere causæ efficientis, &c. Et paulo post, "Simili ita-
" que tropo & nos justi nominari possumus imputatione justi-
" tiæ Christi, sicut figurata est loquutio, quod Christus no-
" bis factus est sapientia, justitia, &c. 1 Cor. 1. Item
" quod enim, &c. pro nobis peccatum fecit, ut nos afficeremur
" justitia Dei in ipso 2 Cor. 5. Item Dominus justitia nostra,
" Jer. 23. super hac igitur sermonis forma & loquendi modo,
" non multum esset contendendum, si nobis concederent
" adversarii, quod propria justitia nobis inhæreat, sicut
" proprium ex Adamo contrahimus peccatum nos intrinsecè
" commaculans. Hæc ille.

5. Rectius tamen nonnulli alii Theologi Protestantes & Romanenses communiter, justitiam vel obedientiam Christi nobis imputatam seu applicatam, non causam formalem, sed causam meritoriam tantum & impulsivam, quam προκαταρκτικὴν nominant, Justificationis nostræ esse statuunt. Justitia enim Christi nos justificari, &, ut causa formali, atque etiam ut meritoria ut asserunt ij, qui priorem tuentur sententiam, dici non potest; nequit enim fieri ut eadem res simul sit causa efficiens ad quam meritum reducitur, & formalis ejusdem effecti: quia sic simul & de essentia effecti foret & non foret; cum causa formalis interna sit & τὸ τί ἦν εἶναι, efficiens autem externa tantum, uti constat.

6. Dico rectius statui, Justitiam Christi causam meritoriam non formalem justificationis nostræ; quia præter id quod dictum est, illud primò universa clamat Scriptura; hoc autem nulla omnino Scriptura clarè & necessarió evincit. Quod enim Jer. 23. 6. Christus nominatur, Dominus justitia nostra, (quem locum cum sequentibus, ut cæteri omnes Protestantes, qui hanc sententiam tuentur, vehementer urgent, ita nemo magis quam Episcopus Wintoniensis in concione quadam Anglicana, doctissima alioqui, de justificatione in Christi nomine super hunc locum) & in loco illi parallelo, 1 Cor. 1. 30. dicitur factus nobis a Deo sapientia & justitia, &c. sensu causali & figurato non propriè intelligendum est: quia scilicet Christi merito veram justitiam & divinam sapientiam, sanctificationem & redemptionem à Deo accipimus. Quomodo,

Eph.

Eph. 2. 14. Christus pax nostra vocatur; quia pacem nobis suo merito conciliavit: sic locorum peristases diligenter excussæ cogunt, sic interpretes omnes doctiores suadent hæc dicta explicanda. Quod 2. Cor. 5. vers. ult. dicitur Deus Christum, qui non noverat peccatum, &c. hunc habet sensum, Deus Christum, &c. peccatum fecit pro nobis, *i. e.* hostiam seu sacrificium pro peccatis nostris: ut multi, cùm Veteres, tùm Recentiores, vocabulum peccati hoc loco ex variis veteris Scripturæ locis intelligunt; vel hominem morti, miseriis ac ærumnis variis obnoxium & per hæc peccatoribus similem, ut per peccatum similitudo peccati vel pœna peccati intelligatur; sicut alii: vel tertiò, ut Chrysost. aliique Græci, Nostri causa tractavit eum tanquam ipsum peccatum, ipsum scelus, *i. e.* tanquam hominem insigniter sceleratum, ut in quo posuerit iniquitatem omnium nostrum Esaiæ 53. quando scilicet eum pro nobis morti crucis subjecit quo maledicto & ignominioso supplicii genere solent affici famosi latrones; ut nos per eum, Græcè, ἐν αὐτῷ, Hebraismus est pro δι' αὐτοῦ, sic etiam exponit Oecumenius, per ipsum, *i. e.* per Christi meritum efficeremur Justitia Dei, *i. e.* vere justi: eâ nempè justitia, quæ à Deo nobis donata, & Deo probata, propter Christum sit: remissis scilicet peccatis nostris omnibus & nobis per Spiritum Christi sanctificatis. Consulantur Interpretes omnes doctiores, Veteres atque recentes, in locum; nos enim nunc commentarios non scribimus. Ita ut nihil minus ex hoc loco intelligi possit, quam ab iis, qui hanc sententiam propugnant, hinc infertur; omnem scilicet nostram justitiam, qua coram Deo justificamur, externam esse, ipsam scilicet Christi justitiam, quæ nostra fiat, dum nobis illam gratuitò deus imputat. Eodem (ut loquuntur illi) modo quo Christus peccatum, sive peccator factus est; non propter peccatum sibi inhærens, sed propter imputationem nostrorum peccatorum, &c. Nihil nunc dicam quam a vero alienum sit, quod hinc atque alibi passim ab illis affirmatur, Christum verè & realiter per imputationem coram Deo peccatorem habitum fuisse. Suscepit quidem Christus in se, sponte atque etiam ex patris mandato, debitum solvendæ pœnæ nostris peccatis debitæ (ex quo non peccator sed justus, imo justissimus, dici meruit) peccata tamen

nostra eorumque reatum in se propriè non recepit. Longè enim aliud peccatum est, quam debitum solvendæ pœnæ, hic enim est effectus consequens, potestque quis debitum hoc pro alio velle solvere, quamvis illius peccatum in se propriè non recipiat. " Peccatum non suscepit, inquit Augustinus de " verbis Apost. serm. 14. sed pœnam peccati suscepit; susci- " piendo sine culpa pœnam, & pœnam sanavit & culpam. Et contra Faustum, lib. 14. cap. 4. " Suscepit Christus sine " reatu supplicium nostrum, ut inde solveret reatum nostrum " & finiret etiam supplicium nostrum, sic ille. Nam nec decuit, neque etiam fieri potuit, ut Christus veram injustitiam in se reciperet, sic enim minimè fuisset idoneus ad satisfaciendum Deo pro injustitia nostra. Sed de tota hac nova atque etiam falsa hujus loci expositione lege inter recentiores Protestantes doctiss. Bilsonum, Episcopum quondam Wintoniensem, in sua recognitione passionum Christi, *&c.* pag. 271. 272.

7 Neque etiam testimonia Patrum, quæ ad hanc sententiam firmandam vulgò citantur, hoc probant. Verba illa Aug. in Enchirid. ad Laurent. cap. 41. quæ clarissima illis videntur. " (Ipse ergò peccatum, ut nos justitia; nec nostra, sed " Dei sumus; nec in nobis, sed in ipso. Sicut ipse peccatum " non suum sed nostrum; nec in se, sed in nobis constitutum, " similitudine carnis peccati, in qua crucifixus est, demon- " stravit, *&c.*) Sic sunt intelligenda, ut cuivis locum legenti clarissimè patet, Christum in quo peccatum non erat pro nobis peccatum fecit Deus. Cui reconciliandi sumus, inquit August. hoc est sacrificium pro peccatis per quod reconciliari valeremus: Ipse ergo peccatum, *i. e.* in similitudine carnis peccati, in qua venerat, sacrificatus est, ad diluenda peccata nostra, non sua; ut nos justitia, *i. e.* ut nos justi essemus, non nostra, *i. e.* non justitia nostris viribus parta, sed Dei, *i. e.* a Deo donata; nec in nobis, *i. e.* non ex nobis ipsis profecta, sed in ipso, *i. e.* ex ipso & per ipsum. Nihil enim magis alienum à mente S. Aug. fingi potest, quam justitia divinitus infusa? sed semper cum remissione peccatorum conjuncta, propter Christi meritum nos non justificari. Eodem modo intelligenda sunt omnia quæ hanc in rem ex Augustino citantur; ex tom. 10. Serm. 61. de verbis Domini sub finem. Ex Serm. 6. de verbis Apostoli ex tom. 8. in Psal. 30. conc. 2. & in Psal. 70. in enarratione primæ partis, sicut & verba

Bernardi Serm. 61. ſuper Cantica. Domine memorabor juſtitiæ tuæ ſolius; ipſa eſt enim & mea &c. & epiſt. 190. ad Innoc. Papam, & in Serm. ad milites Templi conc. ij. & verba Juſtini Martyris in epiſt. ad Diogenetum. Quid enim aliud potuit peccata noſtra tegere quam ejus juſtitia, &c. Hæc inquam omnia atque alia conſimilia non ſunt aliter intelligenda, quam de imputatione ſeu communicatione juſtitiæ Chriſti nobis per modum meriti; aut alia quacunque ratione à Theologis obſervata; non per modum cauſæ formalis juſtitiæ, ſeu juſtificationis noſtræ; ut evidenter patet legentibus hæc aliaque Patrum dicta & Scripta.

8. Neque etiam ulla neceſſaria ratio ejuſmodi imputationis juſtitiæ Chriſti afferri poteſt. Quicquid enim imperfectionis cum peccato conjunctum ineſt, vel in eſſe creditur in juſtitia noſtra inhærente, vel habituali, vel actuali inde emanante (an enim omnis omninò imperfectio ſive defectus & exiguitas juſtitiæ noſtræ in hac vita verè & propriè peccatum ſit infra dicetur) id totum gratis remittitur propter meritum juſtitiæ Chriſti nobis imputatum: ita ut præter remiſſionem peccatorum & juſtitiam inhærentem, quæ utraque effectus eſt ſatisfactionis & meriti Chriſti nobis imputati, haud quaquam opus ſit ad formalem juſtificationis rationem conſtituendam nova illa imputationis juſtitiæ Chriſti ratione. Immo ſi per juſtitiam Chriſti imputatam juſti haberemur & eſſemus, perindè ac ſi propria ſit noſtra intrinſeca & formalis juſtitia, hæc incommoda indè ſequi viderentur. Primo, ut urgent Romanenſes, non minus juſti cenſeri deberemus coram Deo quam ipſe Chriſtus. Hoc quidem diſcriminis intercedit, quod Chriſtus a ſe & in ſe ſeu inhærenter juſtus ſit, nos tantum precariò & imputativè, *i. e.* ab illo & in illo. Nihilominus tamen per Chriſti juſtitiam nobis ſic imputatam veriſſima Dei æſtimatione æquè juſti cenſemur & ſumus quam ipſe Chriſtus: quod Chriſtianæ aures vix ferre poſſunt. Certè nec Scriptura, nec patres unquam aut uſquam ita loquuntur. Secundo, omnes qui juſtificantur æquè juſtificantur, quia non diverſa participatione juſtitiæ a Chriſto transfuſæ juſti ſunt, ſed ſola imputatione unius & ejuſdem juſtitiæ Chriſti quæ tota ſingulis æquè imputatur. Diſtinctio hic adhiberi ſolita ab iis, qui huic ſententiæ favent, ad hoc incommodum vitandum inter juſtitiam juſtificationis & ſanctificationis, non eſt ſatis ſolida, ut cap. ſeq. monſtrabitur.

bitur. Denique hinc ſequitur, juſtos in hoc ſeculo juſtiores eſſe quam in vita æterna futuri ſint; quum hic omnes per ipſam Chriſti juſtitiam omnium longè perfectiſſimam ſibi imputatam verè coram Deo juſti habeantur & ſint, illic ſinguli ſuam tantum habituri ſint; quum nihil amplius loci ejuſmodi Chriſti juſtitiæ imputationi futurum ſit, propter perfectionem juſtitiæ inhærentis, quæ tamen ipſa Chriſti juſtitia multò erit inferior.

9, Denique illis Proteſtantibus qui formam juſtificationis, immò totam eſſentiam, in ſola peccatorum remiſſione conſtituunt, (quod faciunt ex iis non pauci) hæc imputatio juſtitiæ Chriſti non per modum cauſæ meritoriæ tantum, ſed & per modum cauſæ formalis, aut ſaltem quaſi formalis (ut quibuſdam loqui placet) non probatur. Calvinum in his cum Bellarm. de Juſtif. lib. 2. cap. 6. ipſo capitis initio, & cum quibuſdam etiam Proteſtantibus, vix numerare poſſum. licet enim aliquando Calvinus totam juſtitiam noſtram in gratuita peccatorum remiſſione conſtituat, ut lib. 3. Inſtitut. 2. Sect. 21. 22. & in Antid. Conc. Trid. ad ſeſſ. 6. & comment. ad Rom. 4. 5. & in Pſal. 32. alibi tamen (ut Bellarm. ipſe, de Juſtif. libro dicto cap. 1. Sect. (Joh. Calvinus) & cap. 2. Sect. (ſed non minore fraude, &c.) fateri cogitur diſertis verbis, juſtificationem in peccatorum remiſſione & juſtitiæ Chriſti imputatione poſitum eſſe, dicit. lib. Inſtitut. jam dicto, cap. 11. Sect. 2. & rurſus ibidem Sect. 3. Juſtificare nihil aliud eſt, &c. Locos hos Calvini in ſpeciem pugnantes, aut certe valde ambiguos, qui illius dictis mordicus inhærent, ut Pareus, Chamierus, aliique, conciliare ſatagunt: an ſolidè ſatis, judicet candidus lector. Piſcator Exegeſi Aphoriſmorum doctrinæ Chriſtianæ ex Calvini inſtitut. maximam partem excerptorum de Iuſtif. aphoriſmo 14. pag. 305. affirmat, formam juſtificationis eſſe ipſam remiſſionem peccatorum, ſive non imputationem, ſive (quod idem valet) juſtitiæ imputationem; quod etiam pag. 306. ex pluribus Scripturæ locis probare nititur. & aphoriſmo 15. pag. 307. Chriſti juſtitiam ſeu obedientiam illam quam Patri præſtitit, &c. pro cauſa tantum procatarctica ſeu meritoria habet. Vorſtius Teſſerard. Antipiſt. parte 2. pag. 32. "Atque hoc dnum ſenſu, inquit, "alienam juſtitiam nobis imputari docemus (Proteſtantes)

"quatenus

"quatenus aliena, hoc est, Christi solius obedientia, tan-
"quam causa meritoria, formalem nostram justitiam, *h. e.*
"remissionem peccatorum per quam omni modo iusti coram
"Deo constituimur, nobis comparatam esse affirmamus.
"Interim justitiam Christi proprie dictam, *h. e.* obedien-
"tiam ejus tum activam tum passivam; item sanctitatem
"ejus nativam, *&c.* sic nobis imputari, ut ipsa nobis
"subjectivè inhæreat, atque ita nos formaliter per eam justi
"constituamur: id neque nos asserimus, neque uspiam in S.
"literis judicatum esse dicimus. Et rursus ibidem, pag. 49.
"justitiæ Christi nomine, vel ipsam a Christo præstitam obe-
"dientiam intelligimus, & tum obedientiam illam Christi non
"quidem proprie in se & per se, sed effective tantum, sive
"ratione fructus & effectus sui, nobis imputari, *h. e.* im-
"partiri & communicari dicimus, vel per justitiam Chri-
"sti, ipsam in abstracto, sive in genere acceptam justitiam,
"ex gratia Dei nobis imputatam, sed tamen obedientia
Christi revera partam, intelligimus: & tum verbum impu-
"tandi per verbum donandi, sive re ipsa attribuendi facile
"patimur explicari: nam certe utrumque verissimum est:
"ut fructum obedientiæ Christi reipsa nobis donari, ita
"ut subjective nobis inhæreat, adeoque obedientiam ipsam
"hoc sensu nobiscum communicari (prout jure spiritualis con-
"jugii nostrum est quicquid Christus habet) & propter ean-
"dem Christi obedientiam nos, quicunque in Christum cre-
"dimus, justos a Deo reputari? sicut Rom. 3. 4. & 5. item
"1 Cor. 1. & 2 Cor. 5. & alibi videre licet. Interea fatemur,
"longè tutius esse ipsas Scripturæ phrases in hoc gravissimo
"argumento præcise et simpliciter usurpare, quæ vel
"justitiam nobis in genere (non in specie hujus vel illius
"justitiam) imputari, vel, fidem ad justitiam nobis impu-
"tari, dicunt; & utramque phrasin per remissionem sive
"non imputationem peccatorum declarant. Vide & pag.
114. *&c.* Idem etiam in suo Antibellarmino pag. 600. as-
firmat multorum Protestantium nomine, formam justifi-
cationis veram & propriam esse ipsam justitiæ imputatio-
nem; vel quod idem est, peccatorum remissionem: &
pluribus argumentis idem confirmare satagit. pag. 601. 602.
lege & pag. 607. 608. 611. Vide ejusdem Scholia Alexicaca
contra Sibrandum, pag. 207. 208. 210. 285. Remonstrantes
in responsione ad specimen calumniarum, *&c.* pag. 111. *&c.*

An

An obedientia Christi formaliter est nostra justitia? "Fatemur hoc à nonnullis dici, sed quomodo hoc consequenter "dici possit, non videmus. Nam si Christi obedientia formaliter est justitia nostra, quomodo fides nobis imputatur "in justitiam propter obedientiam, sive meritum Christi? "obedientiam enim Christi formaliter, propter obedientiam "Christi ut causam προκαταρκτικὴν nobis imputari, absurdum est, &c. videatur etiam Th. Mortonus Apell Protest. lib. 5. cap. 11. Sect. 2. n. 4.

Sed ut Protestantes alios silentio transeamus, Archiep. Spalat. de Rep. Eccles. lib. 7. cap. 11. 217. Protestantium sententiam, sive potiùs diversas super hac re exponens sententias, ita inquit. "Posteriores (Reformati scilicet) volunt, justificationem nostram formalem esse obedientiam Christi, ejusque "justitiam nobis imputatam; sive in justificatione requiri "quidem hanc imputationem justitiæ Christi nobis sed formaliter, justificationem nostram esse ipsam peccatorum "remissionem per non imputationem, &c. Et paulo post. "An verò justitia illa, per quam post justificationem justi dicimur, sit sola imputatio justitiæ Christi nobis, an verò sit "aliquid inhærens, quod Deus nos justificando in nobis "ponat, &c. an verò etiam justitia formaliter sit ipsa remissio peccati, h. e. carentia illa injustitiæ, res est disputabilis, &c. Hæc ille plus æquo partibus dissentientibus placere studens. Atque hæc de imputatione justitiæ Christi.

CAP. IV.

Quo disquiritur an Justitia Dei nobis infusa & inhærens spectet ad Formalem Justificationis rationem.

1. NON quæritur, quemadmodum rigidiores Protestantes arbitrantur, ac proinde de malè nec satis candidè ab illis formato statu quæstionis, de formali justificationis ratione graviter conqueruntur Romanenses. (Bellarm. de Justif. lib. 2. cap. 2. Sect. (Est autem hoc loco, &c.) Staplet. Quæst. quodlib. de varia Protest. astutia, &c. pag. 408. &c. aliique) Quid sit id propter quod Deus peccatorem

justificet & in gratiam recipiat? An sit meritum Christi, an inchoata in nobis novitas? Nam si de causa meritoria justificationis nostræ quæratur, quæ proprie designatur voce (propter) libenter concedunt Romanenses hanc solam, esse Christi meritum, neque quicquam nobis inhærens. Quod si de causa formali quæ propriè non voce (propter) sed (per) denotatur, *i.e.* quid illud sic per quod homo justificatur, affirmant Romanenses justificari hominem per justitiam sibi à Deo propter Christi merita donatam & inhærentem, & non per ipsum Christi meritum extrinsecus imputatum. Interim pluris se facere perfectissimum atque absolutissimum meritum Christi, quam renovationem nostram hic imperfectam & inchoatam profitentur, vide Bellarm. loco supra citato Sect. (Deinde, *&c.*) Quæ hic contra pro Chemnicio, aliisque respondentur à Joh. Gerhardo, Luther. loc. Theol. Tom. 3. de Justif. per fidem pag. 1480. & seq. & Pareo ad lib. 2. Bellarm. de Justif. cap. 2. pag. 384. aliisque, *&c.* solida non sunt, nec statum quæstionis rectè propositum attingunt.

2. Patres Concil. Trid. Sess. 6. cap. 7. unicam formalem causam justificationis esse dicunt, Justitiam, videlicet Dei, nobis infusam & inhærentem. Videantur ipsa Concilii verba; dum primo dicunt, Justitiam Dei esse quæ nos justos facit, qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, *&c.* Et paulo infra id in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimæ passionis merito, per S. S. charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret, *&c.* Iidem tamen capitis ejusdem initio, hanc dispositionem inquiunt, justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola remissio peccatorum, sed & sanctificatio & renovatio hominis interioris, *&c.* Et paulò infra. Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo per Christum, *&c.* Ex hac præcisa & peremptoria determinatione unicæ tantum formalis justificationis causæ, ex Scholarum altercationibus & contentionibus, quemadmodum ex ipsis terminis patet, nata et deprompta, non autem ex Scripturis vel Ecclesiæ veteris doctrina, neque etiam ea sibi satis constante, mirum quantum contentionis inter eos etiam quibus Concil. Trid. utramque facit paginam ad illius authoritatem tuendam, exortum sit. Vasquez 1. 2. parte 2. disp. 404. cap 3. *&c.* acriter contendit, remissionem peccati nihil

nihil prorſus in re eſſe, niſi infuſionem juſtitiæ: tribuitque hanc opinionem aliis quibuſdam Romanenſibus: vere ne an falſo non laboramus; ſed præcipue diſputat. ex Concil. Trid. verbis de unica cauſa formali juſtificationis. Hanc ſententiam Vaſquis impugnant acerrimè multi alii Romanenſes & Proteſtantes omnes, vide Davenantium de Juſtitia habituali, cap. 28. pag. 353. &c. alioſque Bellarm. de juſtif. lib. 2. cap. 2. ſect. (Quod ſi concilium, &c.) rectius agnoſcit remiſſionem peccatorum eſſe aliquid reipſa diſtinctum ab infuſione gratiæ, ac proinde concilium in eodem loco ſeparatim utriuſque meminiſſe: non quidem ut ſignificaret, ut inquit ille, duplicem eſſe cauſam formalem juſtificationis, ſed ut iudicaret, duos eſſe terminos ejus motus, qui dicitur juſtificatio, ſive, duos effectus ejuſdem cauſæ. Quæ gloſſa quam conſentanea ſit verbis Concilii Trid. judicet æquus lector. Si enim renovatio noſtri per Sp. Sanctum eſt unica formalis cauſa juſtificationis, quemadmodum concilium diſertiſſime loquitur, quomodo juſtificatio noſtra, formaliter & eſſentialiter proculdubio, ab eodem concilio dicitur eſſe non ſolum peccatorum remiſſio, ſed & renovatio? &c. Atque etiam a Bellarmino aliiſque, remiſſio peccatorum eſſe renovationis noſtræ, quæ cauſa formalis eſt juſtificationis, effectus? In eandem ſententiam cum Bellarm. diſputat Suarez. de gratia divina, lib. 7. de ſanctificatione hominis, cap. 11. n. 24. ubi "Concedo (inquit) "intervenire in juſtificatione impii duos effectus gratiæ "quaſi partiales, unum poſitivum, & alium privativum, ſeu "excluſivum peccati, &c. & n. 25. Neque hinc ſequitur "dari plures cauſas formales juſtificationis, quia formalis "cauſa non eſt niſi poſitiva forma; Privatio enim formæ "contrariæ potius eſt effectus ſecundarius ejuſdem cauſæ "formalis, ut in, &c. Quod ſi quis de nomine contendat, "vocando privationem frigoris, formam conſtituentem "lignum in non eſſe frigidum; eodem modo loqui poteſt "de carentia peccati, & tunc reſpondebit facile, concilium "fuiſſe loquutum de forma poſitiva, & de illa dixiſſe eſſe "unicam, &c. Hic fructus eſt Scholaſticarum diſputationum & determinationum maxime, ne quid gravius dicam, ambiguarum, in res fidei, ab illo nupero Concilio Triden. infœliciter invectarum. Sed omnes hi Theologi remiſſionem peccati cum ipſius deletione ſeu abolitione,

quæ quidem effectus est, aut saltem nunquam fit ordinariè absque infusione gratiæ justificantis, semper confundunt; cum tamen, ut recte Fr. Sylvius a Bramo in 3. The. q. 86. art. 2.;pag. 422. Conclus. 2. "Reatus pœnæ "proprie tollatur per remissionem peccati. Proprie enim "peccatum remittere est peccatorem liberare ab obliga-"tione pœnæ luendæ, siquidem is peccatum remittit "qui illud condonat; condonat autem, qui pœnam "relaxat, & quam exigere poterat, non exigit. Scrip-"tura vocat alio nomine, non imputare; scilicet ad pœnam "Psal. 32. Ad Rom. 4. 2 Cor. 5. Ac proinde peccati "remissio, non est proprie ipsius deletio vel abolitio, sed "pœnæ illi debitæ condonatio, peccati autem deletio, "est maculæ abstersio, quæ nunquam fit (si loquamur de "macula peccati mortalis) absque infusione gratiæ justi-"ficantis. Hæc ille. Rectius ergo alii dicunt, justificationem peccatoris duas res continere, diversas quidem illas inter se, verum insolubili societate conjunctas, remissionem peccatorum & donationem gratiæ & justitiæ Dei. Perer. in Genes. cap. 15. vers. 6. disp. 3. Cropperus in Enchirid. Colon de justif. pag. 132. Ant. Delphinus de salutari progressu lib. 5. duas appellat justificationis partes. Andrad. Orthod. explicationum, lib. 6. &c. aliique multi.

3. Protestantes unanimi consensu fatentur inhærentis justitiæ seu sanctitatis infusionem, cum gratuita nostri justificatione necessariò ac perpetuo conjunctam esse, quemadmodum nec ipsi Romanenses quando sobrie loquuntur, negare possunt: eam tamen esse justificationis nostræ partem aliquam, aut ad formam hujus essentialem pertinere, communiter non admittunt: sanctificationem esse & appellari volunt, quæ accuratè & necessario, ut inquiunt ipsi, à justificatione nostra, cum hujus tantum sit consequens, distinguenda est.

4. Dissentionem hanc, licet magni momenti esse videatur Theologis dissidentibus, præsertim rigidioribus Protestantibus, omnibus tamen recte & sine præjudicio expensis, fortè verbalem & notionalem magis quam realem esse comperiemus; immo sententiam rigidiorum Protestantium nec Scripturis nec Patribus, neque etiam recte rationi satis consentaneam videri.

5. Verba

5. Verba A. Vegæ quibus lib. 15. de Justif. cap. 5. circa finem, Calvinum super hac re sic affatur, observatu dignissima sunt. "Ac ne te amplius, inquit, super his urgeam, "illud tandem pacificè velim tecum perpenderes; Si semper "dum quis justificatur etiam secundum tuam sententiam sanctificatur quod peccatum est statuere aliquod verbum quo "explicemus utrumque, & generatim omnia beneficia quæ "illo momento peccatori à Deo fiunt? si aliquem docere velimus, quid à Deo accipiat cum ei remittuntur peccata, aut "cum ad gratiam divinam admittitur, non patieris nos dicere, "velle illum docere beneficia quæ in sua justificatione assequatur? Quo verbo commodius utamur ad complectenda illa "omnia una voce, quam hoc quod frequentissimum est in "Scriptura? & ab illis verbis etymologiam suam ducit, "quibus & absolutio a peccatis & reconciliatio cum Deo & "amicitia ipsius atque adoptio & exequutio operum justitiæ "designatur? *&c.* Quæ verba a nupero Scriptore Protestante Francisco White in sua Orthodoxæ fidei, *&c.* explicatione pag. 18, 19. recte, expendenda ad Ecclesiæ pacem conciliandam hac in re, censentur.

6. Verbum Justificari (Hebr. *Tsadack Hilsdik.* Græc. δικαιῶν δικαιῶσαι) forensem, seu judicialem significationem in Scriptura sæpè habere, immo & in quibusdam D. Pauli locis, quæ de justificatione nostra loquuntur, libenter concedunt multi Romanenses: *i. e.* idem significare quod justum pronunciari seu declarari, *&c.* Marinarius Carmelitanus in Concil. *Trid.* contra Dom. à Soto id ursit; ut legere est in Historia Concil. lib. 2. pag. 219. ex illo ad Rom. 8. ver. 33. 34. ubi voces judiciales, accusandi, & condemnandi oppositæ verbo justificandi evincunt hanc vocem ex usu forensi pro declaratione justitiæ sumendam esse. Joh. Pineda Jesuita in cap. 4. Jobi allato etiam hoc ipso loco Rom. 8. Vega lib. 5. de Justif. cap. 3. præter per multa alia loca adducto loco ex Rom. 6. vers. 7. Toletus in cap. 2. ad Rom. vers. 13. annot. 13. ait significationem hanc in Scriptura frequentissimam esse, ex sexcentis testimoniis probari posse. Et illud ad Rom. 8. 33. in illum locum, eadem in significatione justificandi verbum accipit propter oppositum condemnandi. Estius in 2 Rom. vers. 13. Pererius in eundem locum ubi & illud D. Pauli sæpius jam dictum ad Rom. 8. eodem modo intelligendum esse affirmat, Ru. Tapperus art. 8. de Justif. pag. 20. Bellarm. de Justif. lib. 1.

cap.

cap. 1. & lib. 3. cap. 3. ſectione (præterea quamvis, &c.) & c. 9. Sect. (Primum ſumit, &c.) aliique plurimi : ut fruſtra hoc contra illos probare ſatagant permulti Proteſtantes.

7. Sed & verbum(Juſtificari) quandoque etiam in Scriptura ſignificare, Juſtitia imbui, vel donari, non diffitentur per multi docti Proteſtantes; contra aliorum rigidiorum id pertinaciter negantium ſententiam Rom. 8. 38. Quos vocavit eos & juſtificavit, &c. ubi Rigidiores, Pareus in illum locum, aliique multi ſanctificationem, cujus nulla in aurea illa catena mentio fit, non in juſtificatione, ſed in glorificatione includi abſurde volunt. & ad Tit. 3. 7. cenſet Calv. ipſe, fatente Pareo de *Juſtif. lib.* 2. cap. 3. p. 408. poſſe concedi ſub juſtificatione regenerationem ſeu ſanctificationem comprehendi; licet addat nulla neceſſitate hoc fieri, &c. diſertiùs Beza in cap. 3. ad Titum verſ. 7. " Juſtificationis nomen, " inquit, largè accipio ita ut complectatu quicquid a Chriſto " conſequimur tum per imputationem, tum per Spiritum in " nobis ſanctificandis efficaciam, &c. Sic quoque accipitur " juſtificandi verbum Rom. 8. 30. hæc ille. Idem in quæſt. " Sic interdum nomine juſtificationis intelligitur etiam ſan- " ctificatio, quoniam hæc duo prorſus cohærent. Idem etiam contra Heſhuſium, pag. 330. fatetur juſtificationis nomine utrumque interdum intelligi. " Licet (inquit communi errore " abreptus) accurate diſtingui debeant iſta duo, ſicut paſſim " apud Apoſtolum diſtinguuntur. In Synopſi purioris Theologiæ, Ant. Thyſius diſp. de Juſtif. theſi 3. " Neque tamen " diffitemur propter ſummam & arctiſſimam connexionem, " juſtificationem quoque ſanctificationem ipſam, ut conſe- " quens, videri nonnunquam complecti, Rom. 8. 30. Tit. 3. 7. " &c. ad Cor. 1. cap. 6. verſ. 11. Et hæc quidam fuiſtis; ſed abluti, ſed ſanctificati, ſed juſtificati, eſtis, &c. Hier. Zanchius in cap. 2. ad Eph. verſ. 4. loco de Juſtif. affirmat per juſtificationem ad ſanctificationem unum idemque intelligi; theſi enim 13. verbum juſtificandi duplicem habere ſignificationem aſſerit; primùm ſignificare aliquem à criminibus, &c. abſolvere, juſtumque pronunciare, & verbo condemnandi opponi : atque hanc ſignificationem plane forenſem eſſe. " Altera (inquit) verbi ſignificatio eſt, hominem ex iniuſto " juſtum fieri, ſicut etiam ſanctificari eſt, ex profano ſanctum " fieri; qua ſignificatione dixit Apoſtolus, (loco jam citato) Et hæc eratis quidem, &c. *i. e.* ex immundis mundi, ex prophanis

"phanis sancti, ex injustis justi facti estis per Sp. Sanctum "propter Christum in quem creditis. Ad quam significatio- "nem illud etiam Apocalyp. 22. spectat, Qui justus est ju- "stificetur adhuc, *i. e.* fiat reipsa ex justo magis justus, "nempe sicut etiam ex injusto factus est justus. Et juxta "hanc significationem (inquit) Patres, atque imprimis August. "verbum hoc interpretati sunt, &c. Hæc sunt duo certa "hujus verbi justificandi significata. Hæc ille. H. Bullingerus in eundem locum, 1 Cor. 6. &c. ita loquitur, "Diversis verbis eandem rem significat Apostolus cum ait, "Abluti, sanctificati, & justificati estis: Abluti vero dixit "propter S. Baptisma, Sanctificati propter Sp. S. Justificati "autem propter fidem justificantem, &c. Versu ultimo capitis 4. ad Rom. Qui traditus est propter delicta nostra, & suscitatus est propter justificationẽ nostrã justificationis nomine intelligi posse, vitæ nostræ novitatem, quam Apostolus illo loco diserte a remissione peccatorum distinguit, Concedit P. Martyr in illum locũ scribens, "Propositis enim duabus interpretationis loci, admodum (ut inquit) verisimilibus, quarum "prima hæc est, fidem mortis & resurrectionis cap. 10. justi- "ficationem afferre: sed Paulum hæc disjunxisse, ut ele- "ganter analogiam inter hæc ostenderet, &c. inquit, rursus "quia justificatio in eo videtur declarari, quod incipimus "novam vitam; ideo ea ad Christi resurrectionem refertur; "quoniam ille tum visus est, cœlestem & fœlicem vitam "inchoasse, &c. utra autem istarum expositionum verior "sit, neque pugno, inquit, neque facile dixerim, &c. "Deinde cum Christus dicitur excitatus a mortuis propter "nostram justificationem, facile (inquit) videmus nos ab eo "evocari ad novam vitam, &c. Hæc ille. Martinus Borræus in Genes. cap. 15. ad verba (Reddidit Abraham Deo, &c.) pag. 161. eundem explicans locum Apostoli Rom. 4. vers. ult. hæc habet verba; "utramque hanc (justificationis sci- "licet) partem Apostolus his verbis expressit: Qui traditus "est propter peccata nostra, &c. In morte igitur ejus spe- "ctatur satisfactio pro peccato; in resurrectione donum "Spiritus Sancti, quo nostri justificatio ad vitam conficiatur, &c. Idem hæc verba immediate præmiserat, "Duo in "Christo cernuntur quæ ad justificationem nostri necessaria "sunt: alterum mors est; alterum excitatio ex mortuis, &c. "morte ejus expiari mundi peccata oportuit, &c, Per exci-

tationem

"tationem vero ex mortuis, Sp. S. tribuere eidem bonitati
"dei placuit, per quem & Evangelio crederetur, & amissa
"justitia primi Adami vitio, restitueretur. Deinde sequuntur
"verba suprà citata utramque hanc partem, &c. Martinus
Bucerus in eundem locum, Rom. 4. &c. scribens Obs. 4. sic
inquit. "In peccatis nat: cum simus, & nihil quam offendere
"Deum valeamus ex nobis restitui non possumus, nisi sit, qui
"& pro peccatis nostris satisfaciat & deinde spiritu nos afflet
"justitiæ; utrumque perficit Christus. In morte Christi,
"peccata nostra sanguine ejus esse expiata semper cogitemus:
"In resurrectione ejus, qua vitam inivit cœlestem, vivitque
"jam Deo, &c. Agnoscamus nos ad novam & Deo placitam
"vitam vocatos, eamque eum ipsum collaturum, &c. Loco
Apost. Rom. 5. v. 17. & 19. Si enim per unius delictum, &c.
Justificari per Christum non esse solum pronunciari justos,
sed etiam verè fieri & constitui justos, per donationem justitiæ
inhærentis, affirmat idem M. Borræus loco super citato in
Gen. pag. 162. "Atqui hic (inquit) quærat aliquis, quod-
"nam sit illud donum justitiæ, quod ex capite Christo in
"nos dimanat? &c. De hoc dono sic loquitur Apostolus;
"Etenim si per unius delictum, &c. quibus verbis S. Paulus de-
"clarat Adami secundi merito & beneficio multos justitiæ &
"vitæ donum sumere, ut Adami primi culpa noxam & mor-
"tem ejus posteri contraxissent. Hoc autem domum quid
"aliud fuerit, quam Sp. Sancti donum, qui pariter justitiam
"& vitam iis qui eo præditi sunt, afferat? &c. Et rursus in lib.
3. Reg. cap 9. v. 4. pag. 681 hæc habet verba, "Utraque ergò
"justitiæ ratio in justificatione continetur, & neutra ab alterâ
"separatur: atque ita in definitione justificationis meritum
"sanguinis Christi cum remissione delictorum atque cum do-
"no spiritus sancti justificatoris & regeneratoris includitur.
"De quo dono justitiæ Apostolus his verbis. Etenim si per
unius delictum, &c. quæ lege apud Authorem, in hoc enim
multus est Bucerus itidem in eundem locum, ad verba vers. 16.
Non sicut per unum, &c. hæc habet; "Cum ex uno Adæ
"peccato orbis perditus sit, gratia Christi non hoc solum
"peccatum, & mortem quam intulit, abolevit, sed simul infi-
"nita illa sustulit peccata, &c. inque plenam justificationem,
"quotquot ex Christo sunt, adduxit: ut Deus jam illis
"non solum & Adæ & sua ipsorum, &c. peccata
"remiserit, sed spiritum simul donaverit, solidæ ac perfectæ

"justitiæ, qui conformes nos reddat imagini primogeniti.
" δικαίωμα hic habetur, quod ut opponitur κατακρίματι,
"ita propriè justificationem significat, qua Deus eos qui Chri-
"sti sunt, peccatis omnibus absolvit, &c. Et quia plenam ju-
" stificationem intelligit, absoluta quoque justitiæ collatio in
" hac justificatione continetur : Nam ea tum demum consum-
" mabitur, quando cum peccato ultimus hostis, mors quoque
" fuerit abolita, & sancti omni fructu justitiæ impleti."
Et ad verba per J. Christum. " Hoc quoque semper cogitemus
" (inquit) totum Christi beneficium huc pertinere, ut justi-
" tiæ dono polleamus, rectè & ordine viventes omni virtute or-
" nati, *h. e.* ad imaginem Dei restituti. hac verba habentur
" observ. 3. &c. Videantur & hæc P. Martyris sic explicantis
" antithesin, quam facit ibi Apostolus inter Christum & Ada-
" mum in L. C. exc. Londini anno 1576. pag. 149. Sect. 4.)
" ubi probans peccatum Adæ non propagari tantum per imita-
tionem, quemadmodum Pelagiani volebant, hæc habet ver-
ba. " Deinde hæc opinio confutatur ex eo, quod Paulus Anti-
" thesin facit inter Christum & Adamum : At Christi justitia
" non tantum proponitur nobis imitanda : sed etiam ut qui
" credunt in eum, animo mutentur, spiritu corrigantur, &
" omnibus viribus emendentur : Quamobrem vicissim requi-
" ritur ad rationem ἀντιθέσεως, ut præter malum exemplum
" quod Adamus exhibuit posteris, naturam etiam illorum de-
" pravaverit, utque Augustinus de peccatorum meritis & re-
" missione loquitur (lib. cap. 9. & 15.) tabe quadam tabifi-
" caverit, &c. Rursus pag. 178. " Non agitur hic (Rom. 5.)
" de imitatione alieni peccati, aut persuasione ad peccandum.
" Verum in eo jam est Apostolus, ut doceat ex quo, tanquam
" ex principio, peccatum per propagationem traductum fuerit
" in humanum genus. Atque hoc esse Apostoli consilium pro-
" bari potest, ex ea Antithesi quam facit inter Christum &
" primum Adamum Non enim instauravit nos Dominus,
" aut nos justos effecit, tantum se proponendo exemplum ad
" imitandum, aut se exhibendo fidelissimum monitorem ; sed
" nos prorsus immutando & per Spiritum gratiamque instau-
" rando, &c. Hæc ille. Ut perperam rigidiores, Chamierus
de Justif. lib. 21. cap. n. 4. Pareus de Justif. lib. 2. cap. 3.
pag. 392. &c. aliique (ipsius P. Martyris inconstantiam
non excuso) neganti Apostolo hoc loco idem significare justos

con-

constitui; quod Justificari, si justos constitui etiam de inhærente justitia intelligamus; nam quum Apostolus utatur verbo futuro δίκαιοι κατασταθήσονται (justi constituentur) indè sequi putant, si illa duo idem valent neminem in præsens (verba parxi sunt) justificari per Christum. Deus bone! quam debilis & infirma est hæc ratiuncula? Nam & in hoc sæculo per Christi meritum, tum peccata remittuntur (quod illis est totum justificari nostrum) tum inchoatè justi constituimur (quæ revera est altera justificationis nostræ pars) & in vita futura, solennis nostræ absolutionis à peccatis sententia pronunciabitur, ac perfectè justi constituemur, & efficiemur. Apostolus igitur ut cum principium, tum culmen & fastigium operis significaret usus est verbo temporis non præsentis sed futuri. Immò Chamierus loco citato n. 5. affirmat nihil obstare, quominus illud, per obedientiam Christi constituentur justi, sic intelligamus, ut sensus sit, erunt apud Deum justi non sue sed Christi justitiâ imputatâ: frustra igitur verbum illud κατασταθήσονται, tam miserè urgetur & vexatur à contrasentientibus, ad sanctificationem nostram in hac vita inchoatam, à justificationis beneficio vel ratione penitus excludendam. Piscat. in loc. putat Apostolum de Industria uti verbo futuri temporis, propter eos qui tum credituri erant, & etiamnum credituri sunt. Apostolus in ejusdem cap. 5. 9. & 10. utitur verbo futuri temporis σωθησόμεθα, (multo magis, justificati nunc sanguine ejus servabimur per) &c. (multo magis reconciliati, servabimur, &c. licet quotquot in Christum fide viva credunt, cum in hoc sæculo ex humana infirmitate delinquentes, ab ira Dei hostili & exterminante serventur, tum in futuro, ab omni omninò illius ira liberandi sint. Danielis 12. Qui justificaverint multos, &c. justificandi verbum non in significatione forensi usurpari, sed pro justos facere, D. Chamierus agnoscit de justif. lib. 21. cap. 5 n. 11. Ita enim inquit, "Ad illam inhærentiæ significationem, qui certò pertineat ego locum nullum observavi (fallitur tamen ut jam vidimus) unicum ex Daniel 12. Qui justificaverint multos, &c. & alterum ex 18. Eccles. qui Apochrypus est, Ne differto usque ad mortem justificari: Et tertium ex Apocal. Qui justus est justificetur adhuc; His exceptis audacter dico, non posse dari alium; Hæc ille. Sed nimis audax est hæc asseveratio. Ben. Aretius in Problem. Theol. loc, 24. de Justif. "Quarto loco

" (inquit) significat justificare ad justitiam alios promovere
" docendo & instituendo Daniel, 12. ver. 3. Qui alios justifi-
" cant, hoc est, instituunt, doctrina & institutione efficiunt
" justos; & Apocal. 22. ver. 2. Qui justus est, justificetur
" adhuc, h.e. proficiat bene agendo, &c. De hoc Apocal. loco proximè citato nihil est necesse plura dicere: omnes enim ferè etiam Rigidissimi, verbum Justificandi eo loci sensum forensem non habere agnoscunt, sed profectum inhærentis justitiæ significare, Alios locos ut illum Esaiæ 53. In scientia sua justificabit justus servus meus multos, & consimiles, brevitatis causa nunc non attingam. Audiatur confessio D. Chamieri quam ei vis veritatis extorsit Tom. 3. de Sanctificatione lib. 10. cap. 1. n. 6. " Non sumus tam inepti vocabulorum æ-
" stimatores, ut nesciamus; aut tam importuni Sophistæ,
" ut nolimus justificationis, sanctificationisque voces permu-
" tari.: immo Sanctos hac præcipue ratione scimus appellari,
" quod in Christo habeant remissionem peccatorum: Et le-
" gimus in Apocal. Qui justus est, justificetur adhuc, quod
" nisi de profectu inhærentis justitiæ nequeat intelligi; & aliis
" fortè locis non negamus promiscuè venire in usum: Apud
" Patres maxime, &c.

8. Immo quandocumque Scriptura facit mentionem de justificatione impii coram Deo, ut loquitur B. Paulus & ex illo passim, præter alios S. August, Justificandi verbum necessariò significare non tantum justum pronunciare more forensi, sed & revera ac inhærenter justum facere ex eo patet, quod Deus aliter justificet impium quam terreni Judices. Ille enim cum justificat impium injustumque, pronunciat quidem illum, quod & hi faciunt, sed pronunciando justum, quia ejus judicium est secundum veritatem simul facit illum ex injusto revera justum quod hi facere non possunt: Proinde homines qui justificant impios Deo sunt abominabiles, &c. Prov. 17. Deus autem quum impium justificat omni laudi dignissimus est. Respondent hic Rigidiores Protestantes, Deum quidem nos & justificare & justos facere, verum non eo justificare quo justos facit. Immò justificare prius, post justos facere, ut loquitur Chamerius de justif. lib. 21. cap. 5. n. 25. Eadem est & cæterorum mens. Sed viderint ne nimia ista imò inani subtilitate scripturis & patribus plane incognita pondus & dignitatem tanti divini beneficii & tantopere in scripturis celebrati, justificationis scilicet impii minuant & elevent. Si enim ad justificationis.

ficationis impii formalem rationem omninò non spectat, ut ita loquar, Justi-factio, in peccatoris igitur justificatione quamvis justificatur, inquam, non tollitur peccati macula, sed eadem in illius anima adhuc inhæret, sicut ante justificationem: Atque sic non obstante justificationis beneficio manet sicut antea, injustus & peccator; nihilque aliud tollitur quam reatus sivè obligatio ad pœnam & offensa atque inimicitia Dei per non imputationem. Scripturæ tamen ut & Patres in justificatione peccatoris non solum peccata remitti, condonari, tegi, non imputari, affirmant; sed & tolli, deleri, mundari, ablui, purgari, longissimè a nobis removeri, &c. ut ex plurimis. S. Scripturæ locis constat: ita ut post justificationem nihil maculæ peccati mortalis & gravioris maneat in anima peccatoris, quod nunquam ordinariè fit absque infusione inhærentis gratiæ. Reatus pœnæ & offensa possunt quidem tolli sine infusione justitiæ, ut rectè Bellarm. de justif. lib. 2. cap. ult. Sect. (Reatus pœnæ, &c.) "Nihil enim impedire videtur quo minus poterit Deus velle, non ordinare ad pœnam & condonare offensam & non habere pro inimico illum cui donum inhærentis justitiæ non concesserit, tamen sine ea ordinariè non tolluntur, &c. Immò probabile est, ut rectè Fr. Sylvius à Brama loco suprà n. 2. citato, conclus. 3. Quod per absolutam dei potentiam poterit etiam macula tolli sine infusione gratiæ justificantis, quia status gratiæ & status peccati simpliciter loquendo sunt contraria mediata. Qui enim poneretur in puris naturalibus esset in statu medio & sicut potest Deus aliquem in illis creare, ita potest in iis non creatum in eis constituere. Si vero peccatum sic ab aliquo tolleretur is neque esset Deo amicus, vel gratus ad finem vitæ æternæ, neque inimicus, sed medius; ipsaque macula non deleretur per contrarii positivi introductionem, sed per nudam abolitionem; ut inquit ille, ordinarè tamen hæc semper simul junguntur, remissio peccatorum & gratiæ collatio qua peccati macula deletur, &c.

9. Quod dixi, per gratiam justificantem omnis peccati mortalis seu gravioris maculam omninò deleri, paucis, & quantum præsentis instituti ratio patitur paulò explicatius sic accipe: Licet habitualis concupiscentiæ seu fomitis reatus baptismi vi plane solutus & sublatus sit, atque ipsa etiam viribus fracta & debilitata; manent tamen adhuc etiam in justificatis, ejus quædam reliquiæ quæ in illis interdum sese exerunt, &

per se etiam moraliter malæ, vitiosæ, deoque odiosæ sunt quemadmodum confitentur ipsi Romanenses (licet admodum inconsideratè post tantam adhibitam curam. Patres Trid. sess. 5. can. 6. dixerint, (In renatis nihil odisse Deum) Nisi id candidè & dextrè accipiatur; multo aliter quam multa quæ à Protestantibus incomodè quidem sed non mala mente dicta & scripta sunt ab illis accipiuntur) Non consentientibus tamen sed viriliter per Christi gratiam resistentibus nocere non valent, Nec coram gratioso Dei tribunali in peccatum imputantur (ut August. loquitur de nuptiis & concupiscentia, lib. 1. cap. 5. & cap. 26.) vel pro peccato amplius habentur. C. Vorstii (ut hoc obiter dicam) hac in quæstione, de qua partes tam contensiosè concertant, moderatio in suo Anti-Bell. in Tom. 4. pag. 538. Non est omnino improbanda. "Si adversarii "(inquit) concesserint Concupiscentiam hanc quamvis eti- "am condonatam & per Sp. S. subactam, per se malam & vitiosam esse, (quod certè concedunt, ut ex omnibus illorum "scriptis constat) prout vicissim nostri concedunt eam in re- "natis minimè dominari nec proinde damnationem iis inferre: "Atque hoc demum sensu peccati rationem non habere; jam "certè præter inanem Logomachiam nihil fortasse hic "reliquum manebit, de quo deinceps operæ prætium sit liti- "gare nimia enim subtilitas in his talibus fugienda est. Hæc ille. vide Cassandri Consult. art. 2. Tit. de Concupiscentia, &c. "Manent etiam justificati adhuc obnoxii peccatis levioribus & "brevioribus sine quibus hæc vita non ducitur; quorum tamen "venia Justus humiliter ea agnoscentibus & remitti sibi postu- "lantibus facilè ex immensa Dei misericordia in Christo para- "ta est: Nec per ea gratia Justificans perditur seu amittitur. "Omnis autem peccati mortalis sive gravioris, & exitiosi, ut lo- "quntur Patres, non tantum reatus sed & macula per Justifica- "tionem tollitur.

10. Quod communiter affirmant Protestantes Rigidiores tanquam certum, Deum, licet non tempore, ordine tamen naturæ, prius peccatorem justificare, seu peccata illi remittere, quam justum facere, seu sanctificare; viderint hic obsecro ne forte nimis audacter & temerè ordinem actionum divinarum in script. manifestè non revelatum definiant. In ipsis scholis multum hac de re certatur & adhuc sub judice lis est. "An "infusio gratiæ (inquit Stapl. de Justif. l. 5. c. 8.) ordine naturæ præcedat remissionem peccatorum ut: Tradit S. Th. 1. 2.

" q. 113. art. 8. &c. An contra ut alii acerrimè disputant; " Quæstio est magis Scholastica quam hodie controversa, & de " qua nihil in alteram partem in Ecclesia vel olim vel nunc definitum est, &c. Th. Bezæ, alioquin satis rigidi, modestia hac in re probanda est. Is Contra Fl. Illyrici demonstrationes, &c. pag. 218. Sic scribit. " Si Justificationem generaliter ac- " cipias, ut interdum usurpatur ab Apost. sanctificatio non " erit ejus effectus, sed pars aut species: sin vero pro justitiæ " tantum imputatæ dono, sive gratuita peccatorum remissio- " ne, tum sanctificatio alterum erit donum, quod prius illud " semper consequitur, quoniam quicumque gratis in Christo " justificatur, idem quoque ejus spiritu sanctificatur, &c. Ne- " que hic multùm nobis contendendum est, utra ordine præce- " dat; cùm uno eodemque momento Christus, &c. nos " justificet, & nos suo spiritu sanctificare incipiat, &c. & pag. 237. " Quum dixissem id quod res est, nempe dummodo " constaret oportere nos imprimis fieri ipsius Christi partici- " pes, ut in eo justificemur & sanctificemur, non esse magno- " pere laborandum utrum istorum duorum ordine præcedat; " Illyricus Calvinum opponit, qui in Antidot. Concil. Tri- " dentini dicat; simulatque Justificatur quispiam necessariò, " innovationem quoque sequi: Atqui Calvinus istic Trid. " Concil. placita resellens quibus justificatio cum sanctificati- " onis dono confunditur, non de istorum duorum ordine sive " serie, sed connexione disputat; Ideoque dicit, si quis est " Justificatus, Innovationem quoque sequi, *i.e.* necessario con- " cludi, si quis est justificatus, necessario consequi ut dicatur " quoque sanctificatus. Obsecro vero, si dicam, si vivit quis- " piam, sequitur ut sit anima præditus? an inde recte conclude- " retur, quod anima præditum esse, saciam esse quiddam " vita posterius? & pag. 238. circa finem. Simul nos & justi- " ficari & renovari dico in Christo per fidem nobis & applica- " to; neque hæc an illa ordine antegrediatur, tantillum labo- " randum censeo, cùm unam sine altera nunquam recipiamus, &c. Utinam hanc modestiam non rigidiores modo Protestantes, sed & alii plurimi Theologi utriusque partis, qui tot & tantas hodie in Ecclesia turbas excitant circa modum & ordinem divinarum operationum, religiosè sequerentur.

11. Multis etiam aliis rationibus ex Scriptura depromptis sanctificationem etiam, & non solam remissionem peccatorum, ad justificationem pertinere probari posset: ut, quod justifica-

tione

tione non solum à pœnâ peccatis nostris debitâ liberamur, sed & gloriam æternam consequimur, Rom. 8. 30. Quos justificavit hos & glorificavit, &c. quod efficimur amici Dei, filii per adoptionem, dilecti, hæredes regni cœlestis, &c. ut scripturæ passim testantur. Quæ omnia sola remissione peccatorum absque gratia sanctificante non præstantur, neque etiam stante lege communi, præstari possunt. Has rationes aliasque etiam nonnullas vehementer urgent, Rom. nec ad illas contra sentientes (Pareus ad c. 6. lib. 2. Bell. de justif. Chamierus de justif. l. 21 c. 15. aliique) quicquam solidi respondent. Qua de re judicet lector æquus & harum rerum intelligens.

CAP. V.

Quo doctrina cap. precedente tradita uberius confirmatur.

1. HAnc fuisse communem Patrum omnium, cum Græcorum tum Latinorum, sententiam, ex quamplurimis illorum dictis, Augustini imprimis, acerrimi gratiæ Christi propugnatoris, nemini in Veterum lectione versato obscurum esse potest. Certe si singula citare ac persequi quæ huic sententiæ firmandæ afferri possent, animus esset; non caput unum vel alterum, sed integrum fere volumen nobis contexendum foret. Sed res adeò certa & manifesta est ut dissentientes ipsimet id ultro concedant. Calv. Instit. lib. 3. cap. 2. Sect. 15. " &c. ne Augustini quidem, inquit, (quem tamen aliis " fere omnibus alibi præfert.) sententia, vel saltem loquen" di ratio, per omnia recipienda est. Tametsi enim egre" giè hominem omni justitiæ laude spoliat, ac totam " Dei gratiæ transcribit : gratiam tamen ad sanctifica" tionem refert, qua in vitæ novitatem per Spiritum re" generamur. Hæc ille. Chemnicius in Exam. Concil. Trid. de justif. pag. 129. " Patribus, licet plerumque " verbum (justificare) accipiant pro renovatione, qua " efficiuntur in nobis per Spiritum opera justitiæ, non " movemus litem, &c. & pag. 130. " Et patres quidem

" verbum

"verbum (justificare) in hac significatione (justum scilicet
" faciendi) sæpe usurpare non ignoro; sed de proprietate lin-
" guarum quæstio est, &c. Deus bone quid audio? adeone
rudes & imperiti existimas, lector, fuere patres, clarissima
Ecclesiæ Christi lumina, rerum & verborum in scripturis
usurpatissimorum, & ad salutis negotium quam maxime spe-
ctantium; ut ignorarent etiam propriam verbi (justificari)
juxta mentem Spiritus Sancti in verbo loquentis vim & signi-
ficatum? Et rursus: "Patres quidem licet plerumque sequan-
" tur Analogiam Latinæ compositionis in verbo (justificare,
&c.) Bexa in Apolog. pro justificatione ex sola fide pag. 291.
" Fateor Patres interdum duo ista beneficia (justificationis
" scilicet & sanctificationis) non tam accurate distinxisse,
" quam opportuit: nempe quod ante Pelagianos hæc questio
" de justitia ex operibus in Ecclesia non agitaretur, &c. Sed
audacissima, est hæc immo fallissima, assertio. Hæc enim quæ-
stio de qua nunc agitur nunquam, nec ante nec post Pelagia-
nos in Ecclesia, nota fuit, ante hoc postremum sæculum, quo
tot lites antea incognitæ infæliciter natæ sunt. Zanchius in
cap. 2. ad Ephes. v. 4. loco de justif. Thesi 13. "Et juxta
" hanc significationem (Justum scilicet faciendi) Patres, at-
" que imprimis Aug. verbum justificandi interpretati sunt:
" Ut justificari illis nil aliud fuerit, quam ex injusto justum
" fieri, per gratiam Dei, propter Christum. Legatur, præ-
ter alia loca, Tom. 2. epist: 105. ad Sixtum, item Tom. 7. de
Gratia Christi contra Pelag. & Cælest. l. 1. Item, de peccato-
rum meritis & remissione l. 1. Item Tom. 3. de spiritu &
Gratia cap. 28. &c. M. Bucerus in Colloq. altero Ratisb.
p. 285. "Nos ultro diximus nos agnoscere & hunc (scil.
" August.) & alios S. Patres, vocem & rem justificationis
" ad hunc modum non uno in loco explicare, &c. videatur
idem in Præfatis in Enarrationem Epist. Pauli ad Rom: cap.
8. p. 12, 13 Pareus ad cap: 8. l. 2. de Justif: p. 477. re-
spondens Bellarmino multa Patrum testimonia pro justitia
Inhærente adferenti, inquit, "De hoc cum adversario
" hic non litigabo. Fateor in Patrum libris, quos habemus,
" nonnulla legi, quæ ejus sententiæ favere videantur, &c. Ubi
inaniter & falso jactat multa etiam legi in Patribus quæ con-
tra faciant. Chamierus de justif: l. 21. cap: 7. n. ult. "Con-
" stat justificandi vocabulum alias usurpatum ad Etymolo-
" giam Grammaticam, alias, ad usum illum forensem: August.

Sed

"Sed & Veteres reliqui, aut sæpe aut etiam sæpius hæserunt "grammaticæ; eoque sensu usi sunt vocabulo, &c. Et eodem libro c. 19. n. 7. Idem agnoscit de sanctif. lib. 10. cap. 1. n. 6. in fine. & proinde n. 7. " Justificationem maluimus "cum Paulo ad Rom. & ad Gal. priorem illam partem ap"pellare : alteram autem sanctificationem, &c. Quam"quam, si cui aliter sedeat animo, protestamur nolle λογομαχεῖν, &c. Supervacaneum est in re adeo manifesta plures nominare.

2. Imò multi etiam doctissimi Protestantes hanc ipsam sententiam sequuti sunt, aut saltem eam non omnino improbarunt. Lutherus ipse, qui primus sinceram de Justif. doctrinam è tenebris Pontif. eruisse à suis sectatoribus creditur, duas diserte justificationis partes recenset, in psal. 51 tomo Jenensi quarto Latino p. 386. ut legere est in Actis Colloq. Aldeburg. Lipsiæ excus. Anno 1570. pag. 241. & 374. Verba Lutheri sunt. " Hæ sunt duæ partes Justificationis; prior est gra"tia, per Christum revelata, quod per ipsum habeamus placa"tum Deum, ut peccatum amplius non poterit nos accusare, "sed conscientia, fiducia misericordiæ Dei, sic reducta in secu"ritatem : posterior est donatio Sp. S. cum donis suis illumi"nantis contra inquinamenta carnis & spiritus, &c. "Hoc dictum Lutheri cùm Theologi Electoris D. Augusti Ducis Saxoniæ opponerent Colloquutoribus adversæ partis, dictum hi negare non potuerunt, neque etiam quicquam ad illud solide respondere. Videantur Acta Loc. cit. Lutherus quidem hac in sententia ut & in multis aliis non diu perstitit, sed quod vis veritatis illi extorsit, dicimus.

3. In Apologia Confess. August. cujus author fuit Melanchton, sæpe legimus; justificari fide in Script. non tantum significare Justos pronunciari, sed & ex injustis justos effici seu regenerari. pag. 43. 55. 57. 90. 91. 92.

4. Joh. Brentius Magni inter suos nominis Theologus, cum Augustino Justificationis vocabulo in ipso Justif. negotio renovationem etiam intelligi semper sensit, atque etiam ea de re ad Ph. Melancht. scripsit: Responsionem Philippi admodum frigidam, una cum Appendice Lutheri hyperbolica lege in Phil. Consiliis Theolog. parte. 1. p. 245. 246. Idem Brentius

in

in Apol. Conf. Wirtembergensis de justif. pag. 287. sic scribit, citante Joh. Gerardo L. Th. tom. 3. cap. de Justif. per fidem. pag. 1529. " Cùm homo credit in Christum, duplici ratione justificatur: Una, juxta alterum ac Hebræum "significatum Justificationis, quod absolvitur à peccatis & "consequitur remissionem peccatorum, ac imputatur ei justitia Christi, &c. Altera ratio est juxta alterum & Latinum "significatum Justificationis, quòd cùm credimus in Christum, donamur Spiritu S. qui renovat nos & efficit in nobis "opera Justitiæ, &c. Quæ justitia & obedientia, etsi fit in "homine per Sp. S. tamen in hac vita non est perfecta, ideoque "semper respiciendum est ad priorem illam justificationem, "qua condonantur nobis peccata gratis per fidem propter "Christum. Hæc omnia Brentius, "Quem absit, inquit "Gerardus, ut propterea pontificii erroris de Justif. reum suspicari velimus, quod termino Justificationis in latiori significatione, Latinam vocis compositionem sequutus, utatur, &c. Et M. Chemnicius in Exam. &c. Loco de Justif. supra n. 1. citato, pag. scilicet 129. "Sæpè etiam a nostris (Brentinum aliosque etiam Lutheri sequaces intelligens) "monstratum est discrimen illud significationum verbi Justificare, "quomodo juxta analogiam fidei, & perpetuam script. sententiam rectè, piè & dextrè intelligi & admitti poterit illa etiam "significatio, si cum Patribus accipiatur, juxta morem Latinæ "compositionis, &c.

5. Joh. Spangenbergius in sua Margarita Theol. in qua se Melanchtonis doctrinam & verba potissimum sequi profitetur, de Justif. pag. 19. diserte affirmat, Justificationem tria membra complecti; Remissionem peccatorum, acceptationem ad vitam æternam, & donationem Spiritus Sancti.

6. Joh. Æpinus Ecclesiastes Hamburgensis, & magnæ apud suos auctoritatis Justif. definit remissione peccatorum, & regeneratione seu sanctificatione, citante G. Cassandro Consult. art 4. de Justif.

7. M. Bucerus in præfatis in Enarrationem epist. Pauli ad Rom. cap. 8. pag. 12. "Nunquam ita Justificandi verbo utitur D. Paulus, quin eo non minus hanc veræ Justitiæ communicationem, quam principium illud, & caput totius salutis, peccatorum condonationem dicere videatur. Cap. 3. ad Rom. cum manifestatam dixisset tempore revelati Evangelii

justitiam

justitiam, *h. e.* in vita credentium, tam plane exhibitam, ut mundus jam agnosceret, hos solos justitiæ veræ compotes esse: cumque secundò dixisset Christum venisse, ut orbi ἔνδειξιν, *i. e.* certam omnibus divinæ Justitiæ ostensionem inferret, subjecit: ut sit ipse justus, & justificans ex fide J. Christi. Hic indubie verbo Justificandi eam Justitiam Christo simul complexus est, quam Deus Spiritu suo in credentibus operatur, ac vult testimonium esse ejus, quod his peccata jam remisit, interque eos habet, quos decrevit justificare, *i. e.* habere inter justos, non tantum condonando illis quod peccarint, sed etiam reddendo imagini filii sui conformes. Ad hunc modum Apostolus de nostri justificatione ubique loquitur, nunquam non complectens illam nostræ salutis summam, quam precatus est Philippensibus cap. 1. vers. 9. 10. 11. Istud oro, inquit, ut dilectio vestra, *&c.* Sic ergo cùm Paulus loqui soleat, & justificationis voce, remissionem peccatorum primùm quidem exprimere, simul tamen semper significare, etiam illam justitiæ communicationem quam Deus eodem in nobis spiritu quo de venia peccatorum certos reddit, juxta operatur & illius σφράγιν esse statuit, plerique Patrum Sanctorum spectantes nimirum quod in justif. sese magis profert, δικαιοῦσθαι *i. e.* Justificari, Justos fieri intellexerunt.

8. In Colloq. Ratisb. a D. 1541. inter Colloquutores utriusque partis Articulus Justificationis sic conciliatus est, & ut Conciliatus Carolo 5. Imp. per Colloquutores exhibitus. "Id quod tamen nulli obtingit scil. ut remissionem peccatorum accipiat, nisi etiam simul infundatur Charitas sanans voluntatem, ut voluntas sanata, sicut ait August; incipiat implere legem. Fides ergo viva est, quæ & apprehendit misericordiam in Christo ac credit justitiam quæ est in Christo sibi gratis imputari & quæ simul pollicitationem Sp. S. & charitatem accipit, *&c.* Etsi autem is, qui justificatur, justitiam accipit & habet per Christum etiam inhærentem, sicut dicit Apost. abluti estis, sanctificati estis, justificati estis, *&c.* Hanc Conciliationem Bucerus in actis Colloq. alterius Ratisb. anno 46. vehementer urget pag. 45. *&c.* Et ad eam subinde provocat. In hac eadem Explicatione profitetur Cassander in Consult. art. 9. nihil se videre quod etiam gratiæ Dei studiosissimus desiderare potuit.

9. Idem

9. Idem Bucerus in Colloq: hoc altero Ratisb: p. 286. sic scribit. " Hinc declaravimus id non controverti inter " nos; An S. Patres per (Justificari) in Paulo, intellexe- " rint hominem donari inhærente Justitia; & An hæc neces- " sario insit justificatis; sed an hæc inchoata Justitia illud sit " quod hac voce (justificari) in Apost. primum significatur, " quoque ratio nostræ justificationis coram Deo primum con- " stat, &c. Eodem plane modo hic agit quo supra in hoc eod. Coll. disp. de sola fide justificante, ubi pag. 213. 218. &c. concessit Colloquutoribus alterius partis; nos justitiam Christi etiam spe & charitate modo quodam apprehendere & complecti, fide tamen sola nos justificari; quia fide primum Christi justitiam apprehendimus, &c. Sed quod lib. 1. illa de quæstione differens dixi, nunc huic quæstioni applicando, repetitum volo. An quia peccatorum remissio id est, quod Apost. primum cum in voce justificationis intellexerit, tum in ratione ejusdem collocavit, ut loquitur ille, idcirco donationem inhærentis justitiæ Apost. nec in voce justificationis intellexit, nec in ratione ejusdem omnino collocavit? Certe, non quia aliquid prius aut principalius est in ordine aliquo, ideo quod necessario consequitur aut comitatur ex eo ordine protinus excluditur. Romanenses ipsi problematice inter se disputant; An magis proprie & principaliter, quasique ex natura rei, Infusio gratiæ, seu interna renovatio, & legis obedientia, ad veram justitiam pertineat, quam remissio peccatorum; quia illa sine hac esse potest, & illa proprie includit largitionem vitæ æternæ, & novam formam: Altera vero evasionem supplicii, & veteris peccati abolitionem, &c. An contra æque ad justitiam spectet remissio peccatorum quia reputatur apud Deum pro justitia, dum removendo prohibens æque ad vitam ducit æternam, ac vera obedientia: estque in statu naturæ jam reparatæ (in qua sine peccatis non vivitur) prorsus necessaria justitiæ pars, &c. Hæc omnia Staplet. verba sunt, qui hanc quæstione ut Scholasticam tantum, nec dum in Ecclesia definitam rejicit, de justificatione. lib. 5. cap. 8. circa finem, August. lib. 19. de Civit. Dei cap. 27. Justitiam nostram in hac vita potius peccatorum remissione constare, quam perfectione virtutum diserte asserit. Qua de re postea dicemus.

10. M.

10 M. Borhæus sæpe nobis antea in hoc argumento laudatus, in hoc Genes. citatum p. 162. " In imputatione, inquit, qua Christus credentibus adscribitur ac imputatur pro " justitia, pariter & meritum sanguinis ejus,& Sp. S. vi meritorum nobis donatus includitur. Atque ita Christum tum a " merito, tum a satisfactione & impetrata remissione peccato- " rum & a dono spiritus justitiæ, nostram justitiam fatebimur " esse. Atque hoc si facimus, in justif. nostri totum Christum " ad salutem nobis propositum, non unam aliquam ejus par- " tem considerabimus, &c. Idem pag. 169. " In justificati- " one igitur nostri Christus consideratur, qui in nobis spiret, " & vivat,nimirum per spiritum suum a nobis indutus : de quo indumento Apost: (Christum induistis) pag. 171. Idem conciliians diversas si non adversas, protestantium sententias hac de re sic inquit ; " Qui dicunt nos justificari uno merito, sa- " tisfactione & obedientia Christi, sine respectu justitiæ in " nobis inhærentis, hi in justif. nostri Christum quatenus a sa- " tisfactione pro culpa, nostra justitia est, considerant. Nam " intelligunt hac parte contra peccatum, mortem, infernum, " & contra Authorem peccati & mortis Satanam, in pugna " ac lucta condemnantis nos legis solum se consistere posse. " porro cum lex Dei requirat plenam obedientiam his verbis " præceptam, Ama Dominum Deum tuum toto corde tuo, " & alterum ut teipsum ; & illam obedientiam in nobis non " reperiat, damnandi nos sane rebellionis jus haberet, nisi sa- " tisfactionis pretium quo nos redimeremur, & perfecta abso- " lutaque justitia, quam ut nostram severo legis judicio objice- " remus, occurreret. Hoc pretium, hæc justitia absoluta " Christus est, &c. Hactenus (inquit p. 172) de ea parte qua " per fidem, Christum nostram justitiam, à merito, satisfactione " & remissione peccatorum agnoscimus, quam Dei judicio contra legis accusationem & condemnationem objiciamus, meminimus. Hanc partem præcipuè tractant hi, qui Justif. definiunt, nostri in gratiam Dei receptionem, per fidem meriti, & obedientiæ Christi. At vero cum Christus non poterit " nostra justitia à merito agnosci, sine Sp. S. neque meritum " ejus alijs prosit quam ijs qui Fide illud apprehenderunt. & " hæc non solum meritum, satisfactionem, & obedientiam " Christi, sed & hunc etiam ea parte qua nostra justitia est, a " donis vitæ & Justitiæ communicatis ; nos in Justificatione " nostri, non partem Christi, sed hunc totum quatenus ex om-

" ni

"ni parte nostra justitia est, tractare elaboramus, &c. & pau-
"lo infra. Ut igitur B. Paulus in justificatione nostri, cum
"ait, Quos justificat, eos glorificabit, comprehendit omnia
"quæ ad reconciliandos nos Deo patri, & ad renovationem
"nostri aptam assequendæ gloriæ pertinent, ut sunt Fides, ju-
"stitia, Christus, & donum justitiæ à Christo exhibitum, quo
"regeneremur ad implendam Iustificationem quam lex requi-
"rit; ita etiam nos omnia in hac causa, quæ recuperatione ju-
"stitiæ & innocentiæ continentur, complecti volumus. Hæc
"autem cum traduntur, non nova, sed Confessa omnibus, &
"Veteribus & Nostris sacrarum literarum professoribus, qui
"quidem verè & recte docuerunt, traduntur: nisi fortassis quæ-
"dam distinctius dicuntur à nobis, quàm vulgo dicuntur in
"hoc justificationis negotio; sed in re ipsa abesse dissensio-
"nem, nequaquam dubitamus. Etenim omnes in impiorum
"justificatione hæc comprehendi movent; Christum justiti-
"am nostram; remissionem peccatorum morte illius nobis
"partam; Sp. S. vi imputatæ & ascriptæ Justitiæ Christi no-
"bis donatum; quo freti & peccatorum gratiam nobis fieri
per fidem credamus; & renovationem nostri, Deum & proxi-
mum puro amore diligendo, meditemur, &c. "Et infra, Sed
"dices, charitatem quidem in justificatione non excludi, sed
"nimimem illam pro justitia habere. Pro justitia quidem sa-
"tisfaciente, & meriti non habent, &c. Sed pro justitia obe-
"dientiæ, merito sanguinis Christi nata qua conformentur
"animi credentium divinæ voluntati, charitatem habendam
"illi concedunt, &c. Et infra, "Hoc modo, in justificati-
"onis causa, justitia Dei explicata, graves controversiæ com-
"ponuntur dum alii merito Christi justificari nos sine respe-
"ctu alterius rei; Alii in nobis justitiam versari volunt,
"quam divinam naturam atque vim esse contendunt. Utrique
"recte sentire intelligerentur, si perpendatur quæ sit illa justi-
"tia quam fide ad justificandos nos amplectimur. Nam si in
"Christo nostra justitia, eam partem spectemus, qua meruit
"morte sua reconciliationem nostri cum Deo Patre; in ea par-
"te & ea sola, nulla alia in re justitiam meriti & satisfactionis
"pro peccato reponemus. Sin vero Christum nostram justiti-
"am consideremus, quatenus nobis in justificatione nostri,
"suum Sp. impertit, quo ad novam justitiam, & vitam inno-
"vemur, plane justitiam quæ non humana, sed divina vis sit,
"qualis est Sp. S. nobis communicari, confirmabimus: Alteri
igitur,

" igitur, qui meritum spectant, Christum quatenus est piacu-
" laris Justitia, & reconcilians nobis Deum considerant; alte-
" ri vero, qui donatum Sp. merito et beneficio mortis et resur-
" rectionis Christi perpendunt, Christum Justitiam esse intel-
" ligunt, quatenus nos reconciliatos patri regenerat, & novos
" homines fingit atque format. et p. 180. Justificationem sic
" definit; Est gratuita imputatio Justitiæ quà nos deus in filios
" adoptatos, per fidem à Sp. S. sub Evangelii administratione
" excitatam, remissis sanguinis J. Christi beneficio peccatis,
" justos reddit ad cœlestis regni hæreditatem possidendum, &c.
" p. 181. Forma inquit, justificationis nostræ est, ipsa divina
" justitia, qua Justi et probi formamur: Hæc Christus J. est
" qui partim á condonatione peccatorum, partim a renova-
" tione et instauratione ad integritatem, vitio primi Adami
" amissam, justitia nostra habetur, eo ut novo et cælesti Ada-
" mo, a nobis induto? de quo Apostolus (Christum indu-
" istis) Induistis, inquam, tanquam formam, *h. e.* Iustitiam,
" sapientiam et vitam Dei, &c. eadem legere est apud illum in
lib. 3. Regum c. 9. ad verba, et feceris omnia &c. p. 681.
" Dicat (inquit) aliquis, si res ita habet, ergo et merito
" Christi, & condonatione peccatorum, & Spiritu Sancto
" dicimur Iustificari, Ita sane, De merito enim & obedientia
" Christi legimus, &c. Demum autem, de Spiritu justificatore
" hæc legimus, Sed justificati estis per nomen Domini Jesu,
" & per Spiritum Dei nostri, &c. Tot hujus Theologi in
Academia Basiliensi quondam professoris celeberrimi (vide
vitas Theologorum Germanorum p. 399. & seq. dicta huc
adscribere minime piguit; nemo enim Protest. disertius aut
copiosius hanc sententiam astruit et confirmat, licet in mul-
tis aliis dogmatis hodie controversis communi errore sapè ab-
ripiatur cum aliis gregalibus suis.

2. Claudius Alberius Triuncurianus, Philosophiæ quondam
professor in Academia Lansamiensi, & in Aristotele (ut de
eo loquitur Zanchius epist. l. i. p. 346.) optimè versatus, sed
nec in rebus etiam Theologicis male versatus, ut ex illius
scriptis apparet, & idcirco Th. Bezæ, & Abrah. Musculo
Theologis in Colloquio Montisbelgardensi cum Theologis
Lutheranis habito A. 1586. adjunctus, acerrimè defendit
sanctificationem sivè renovationem nostri (quam ille inso-
lenter qualitatem patibilem nuncupare solebat) justificatio-
nis nostræ partem alteram esse. vide Orat. illius Apodicticas

Lausannæ

Lausannæ excus. A. 1587. Orat. 2. pag. 86. 87. & seq. errare tamen eos qui dicunt justificationem esse causam, & quasi arborem, sanctificationem autem esse effectum & quasi fructum, contendit pag. 96. 97. Hic (quod obiter te monitum velim lector) ille Anonymus scriptor fuit (vide Polanum in cap. 9. Danielis, pag. 185.) cujus tractatum hac ipsa de re scriptum Beza, in Apologia pro justif. ex sola fide, &c. refutare conatus est, sed quam solide id præstiterit, judicet lector eruditus & æquus. Damnata quidem fuit hæc Alberii atque aliorum quorundam ὁμοψήφων, Sc. Jo. Bovii, & Jo. Merulæ Verbi Ministrorum Lausannæ sententia; sicut & aliæ quædam aliorum de Prædestinatione etiam verissimæ sententiæ, in Synodo quadam per Dominos Bernates, ex quibusdam Helveticarum Ecclesiarum, & tribus Genevensis Ecclesiæ, ex quibus Beza præcipuus fuit, Pastoribus, Bernæ collecta A. 1588. & Theses de justificatione & sanctificatione ab illis perscriptæ, quibus dissentientes subscribere, coacti fuerunt. Vide Bez. Apol. pag. 263, 264, &c. & Jacobi Coveti Apolog. de Justif. pag. 141. &c.* Sed hoc mirandum non est. Nihil enim ferè aliud in plerisque, utriusque partis Synodis hoc tristissimo sæculo coactis, quæsitum & actum quis non videat, qui oculos habet ad videndum? quam ut veteres ac veriores sententiæ opprimerentur & damnarentur, & novæ ac recens in Ecclesiam invectæ, majori parte eorum qui Synodis istis interfuerunt, meliorem, ut plerumque evenit, vincente, omni vi stabilirentur, & in Ecclesia ac Scholis solæ dominarentur. Ita ut veterem illam Greg. Nazianzeni querimoniam de sui Temporis Synodis epist. 42. ad Procop. de plerisque etiam omnibus nostri sæculi Synodis renovare & repetere jure merito possimus. Sed Deus, in cujus solius manibus situm est, Ecclesiæ suæ nunc afflictissimæ, mederi, omnium hominum malis, cum Ecclesiastici, tum politici ordinis, corda ad meliora quam hactenus sequuti sunt consilia flectati, & saniores nobis pro immensa sua clementia concedere dignetur Synodos, quam quas miserrima hæc ætas magno suo malo vidit & experta est. In illo speremus, etiam contra spem, ipse aliquando ecclesiæ suæ misertus faciet,

12. Extat in fine Dialogorum Seb. Castelionis de prædestinatione, &c. Goudæ excus. 1613. Tractatus cujusdam Anonymi, sed revera Castellionis ipsius, ut ex præfatione con-

ſtat, de Juſtif. in quo fuſe hæc eadem ſententia probatur, & ad rationes quæ contra opponi ſolent, licet non ſemper ſatis ſolide reſpondetur.

13. Joh. Himmelius Theologus Lutheranus ineptus in inepta illa ſua farragine, quam Calvino-papiſmum inſcripſit c. 7. p. 60. hæc citat verba Zuinglii in epiſt. ad Principes Germaniæ : Sanctificatio Spiritus eſt vera juſtificatio, quæ ſola ad juſtificationem ſufficiat. Et hæc Joachimi Curæi in Exeg. pag. 36. 37. Sumus Juſti primùm imputatione propter obedientiam filii Dei derivantis in ſe pœnam pro peccatis generis humani : ſed altera pars Juſtificationis eſt ſanctificatio. Nominat etiam Phil. Melancht. qui in narratione Colloqui Marpurg. An. 1529. habiti recitat de Zuinglio & ejus Sociis, quod incommode loquuti fuerint & ſcripſerint de hominis Juſtif. coram Deo ; & doctrinam de Fide non ſatis inculcarunt ; ſed ita de juſtif. docuerint quaſi ſanctificatio & bona opera, quæ fidem ſequuntur, ſint juſtificatio hominis. Sed ſive bonâ ſive malâ fide hæc recitat ille, illius certe Judicio nihil omnino tribuendum eſt, qui hominum doctorum & piorum ſententiam, ſcripturis & Patrum doctrinæ maxime conſentaneam, erroris, immo ut putat ille, papiſticæ hæreſeos accuſare & damnare haud veretur. Sed hic ſolennis eſt multorum contentioſorum hujus ſeculi ſcriptorum mos, multa quæ ipſimet nunquam rite expenderunt, aut a præceptoribus ſuis non acceperunt, confeſtim ut falſa, immo & impia damnare in viris etiam doctiſſimis & optimis, quos ſæpiuſculè a rigidis & pertinacibus Zelotis diſſentire ipſa cogit veritas. Homine enim imperito nunquam quicquam injuſtius.

14. Fieldus Anglus, magni nominis inter ſuos Theol. in Append. ad l. 3. de Eccleſia, edit. ult. a 1628. cap. 11. de juſtif. pag. 290. 291. diſerte affirmat, In primâ juſtif. peccatoris, præter remiſſionem peccatorum præteritorum, & receptionem in Dei gratiam, ètiam includi donationem Sp. S. ſeu ſanctificantis & renovantis gratiæ, qua apti ſeu habiles ad peccata in poſterum vitanda, & opera juſtitiæ præſtanda reddimur atque hac de re inter omnes utriuſque partis Theologos convenire, etiam ad Colloq. Ratisb. anno 1541 (de quo ſupra dictum) provocat. Hoc etiam & non alio ſenſu intelligendum quod Proteſt. communiter urgent, verbum juſtificandi

ficandi in negotio justificationis nostræ coram Deo esse verbum forense. Vide notam ad oram pag. 291. Idem etiam in fine cap. illius asserit, nos formaliter justificari per remissionem peccatorum, gratiosam Dei acceptationem, & donationem justitiæ inhærentis.

15. R. Montacut. in libro quem contra quendam Romanensem controversiarum hodiernarum abbreviatorem edidit, anno 1624. Art. 18. de justificatione per solam fidem, &c. affirmavit: justif. peccatoris primario, in peccatorum remissione & secundario, in gratiæ infusione positam esse. vide pag. 141. & 143. Idem tamen in libro contra Puritanos edito An. 1625. & inscripto, Appello Cæsarem; propter illorum clamores, de justificatione tantum late, non autem stricte accepta, hoc sese intellexisse asseverat; pag. 172. & seq. Sed quam constanter viderit ipse. vide etiam Franc. Whitlæum in Eplan. Fidei Orthod. pag. 18. & 19.

16. Arch. Spalat. de Rep. Eccles. lib. 7. cap. 11. n. 217. &c. asserit tum scripturas, tum Patres docere, utroque modo justitiam dari, sc. tum imputative, tum inhæsive, & utroque modo peccata nostra aboleri, & per ipsorum tectionem, seu non imputationem, &c. quod volunt Protest. communiter (ubi tamen nota, dicta quædam patrum, ut Augustini de Grat. Christi contra Pelag. cap. 47. de Spir. & Lit. cap. 9. & epist. 85. ad Cosentium, perperam ab illo videri intelligi de imputatione Justitiæ Christi nobis per modum causæ formalis: quasi nobis illa sit veluti commodata a Christo, ut illa tanquam veste induti placeamus Deo Patri: neque enim unquam S. August. imputationem justitiæ Christi nobis, hunc in modum intellexit, &c.) atque etiam per veram deletionem, seu emundationem & dilutionem maculæ peccati ita ut nihil ipsius in anima maneat; proinde utrique parti missis illis quæ ut loquitur ille, sunt pura quædam Metaphysicalia, ad salutem nihil necessaria, studium pacis vehementer suadet & commendat. Quædam maxime probamus, quædam minus.

17. G. Cassander in Consult. art. 4. pag. 917. "De ipsa "inquit, justitia, qua justificamur, magna hactenus certami- "na extiterunt: Aliis in sola Christi Justitia nobis imputa- "ta, Aliis in justitia novæ vitæ nobis communicata, justifi-
 cationis

" cationis formam ponentibus ; etiamsi postea a doctissimis " viris observatum sit, ex Apostolica doctrina, & patrum tra-" ditione, utramque Justitiam in justificationis ratione con-" jungi debere, &c. & paulo post multo explicatus : " Ve-" rum hic rursum necesse est, ut ii qui Protest. vocantur reli-" quis Catholicis in eo consentiant, qui dicunt hanc Justifica-" tionem, seu justitiam, qua justificamur, non in sola remissio-" ne peccatorum, sed etiam in renovatione interioris hominis esse positam, &c. Quæ lege apud Authorem ipsum & veritatis & concordiæ Ecclesiasticæ amantissimum : ubi etiam vide quomodo vir hic eruditissimus (ut hoc obiter dicam) intelligat juxta scripturas & Patres, Christi justitiam nobis imputatari : Et quidem, inquit, de justitia, *i. e.* merito & satisfactione Christi, nobis imputata. *h. e.* nobis ac si propria esset attributa, scripturæ satis aperte loquuntur, per eam enim justitiam, *i. e.* meritum & intercessionem sanguinis Christi, peccata nobis remittuntur, id est, non imputantur, &c. Vide sequentia, & hoc quidem extra controversiam est, &c. Hoc observatum volo, propter nuperum quendam Scriptorem, qui inter alios Romanenses existimantes justitiam Christi, per modum etiam causæ formalis nostræ justificationis nobis imputari Cassandrum etiam recenset, hoc loco citato. Sed manum de tabula.

CAP. VI.

Quo Objectionibus quibusdam occurritur ; & hæc disquisitio concluditur.

1. QUod objicitur juxta hanc sententiam duas formales Justificationis nostræ causas statui ; quod absurdum videtur. Respondemus solide, missis vanis Bellarmini aliorumque Romanensium effugiis ad Concilii Trid. can. 7. unicam tantum esse causam formalem justificationis nostræ, justitiam sc. nobis infusam, falso, neque etiam constanter satis pronunciantis, authoritatem statuminandam, & sartam tectam conservandam excogitatis ; respondemus, inquam, justificationem esse ens unum aggregatione & ex duobus composi-tum,

tum, quæ necessaria conjunctione & coordinatione unum tantum sunt. Proinde nihil esse absurdi si in rebus etiam diversis illius essentiam constituamus. Suarez. Jesuita non ignobilis multum sudans & misere sese torquens in explicanda & defendenda unica illa a Concilio Trident. causa formali justif. definita, de Gratia l. 7. cap. 11. n. 24. "Ad "primum inconveniens, inquit, concedo intervenire in justif. "impii duos effectus gratiæ quasi partiales; unum positivum "& alium privativum, &c. ex utroque autem coalescit in-"tegra Justitia & sanctitas, a qua homo habet ut sit & nomi-"netur simpliciter justus & sanctus. Neque est inconveniens "in una justificatione includi plures gratias quasi partiales, "cum ipsa justitia integra in quadam collectione consistat: & "quot sunt virtutes ex quibus consurgit tot sunt gratiæ po-"sitivæ partiales, &c. Verba hæc multo melius responsioni nostræ firmandæ accommodari possunt. Sed multi etiam Rigidiores Protest. duas statuunt justif. nostræ partes (ac proinde causam justif. formalem duplicem) Remissionem peccatorum & justitiæ Christi imputationem; & diversos his partibus effectus attribuunt: ut ex illorum scriptis constat. Vide Bezam, Zanchium, Polanum, Synopsin purioris Theologiæ disp. de justif. pag. 436. th. 8, aliosque plurimos. Protest. alii qui remissionem peccatorum & imputationem justitiæ, immo imputationem etiam justitiæ Christi, id est, quam Christus sua obedientia nobis acquisivit, (nam de imputatione justitiæ Cstristi, An. sc. & quatenus admittenda sit inter Protest. ipsos contenditur, ut supra hac de re diximus: vide præter alios tunc citatos Vorstivum Tom. 4. Anti-bellar. pag. 608. "Ubi licet (inquit) Alii imputationem Justitiæ "Christi, *h. e.* morte & passione Christi comparatæ ab "hac peccatorum remissione, tanquam rem diversam, in-"terdum distinguant, tamen plerique doctores (Evangelici) "id non faciunt; & qui faciunt, improprie loquuntur, quatenus una cum formali causa, proximam efficientem, seu meritoriam, conjungunt. Vide etiam p. 611. &c) non re sed tantum τῷ λόγῳ differre existimant, ratione sc. testimoniorum, a quo & ad quem, ut Chamierus de justif. lib. 22. cap. 15. n. 21. Pareus, Vorstius, Joh. Gerardus l. Theol. Tom. 3. de justif. pag. 1415. 1416. Aliique plurimi, licet in illos hoc argumentum retorqueri non potest, ut in alios; falso tamen

Justificationem sola peccatorum remissione, seu imputatione justitiæ definiunt, sicut abunde demonstratum est. Fides jujustificans juxta plerorumque Protest. sententiam, notitiam & assensum in intellectu, & simul fiduciam in voluntate includit, unde eam non esse habitum unum numero simplicem absolute, sed aggregatione tantum confiteri coguntur. Vide præter alios Synopsin Purioris Theol. disp. de Fide th. 16. Formam peccati originalis Protest. permulti, ut de Romanensibus nihil dicam, constituunt in imputatione primi peccati Adami, & in justitiæ originalis carentia, atque etiam in positiva quadam prava inclinatione vel proclivitate ad omne malum; quæ tria multum inter se differunt. Formalem rationem sacramenti Protest. omnes doctiores cum Romanensibus constituunt, non solum in significando, sed etiam in sanctificando instrumentaliter sc. At significare & sanctificare res sunt diversorum prædicamentorum; illa Relationis, hæc Actionis. Protest. qui communiter Christum secundum utramque naturam mediatorem esse contendunt, consequenter docent & docere coguntur formalem rationem mediationis illius non tantum in merendo, sed etiam in donando Sp. S. &c. positam esse quæ tamen actiones sunt toto genere differentes, sed necessario juxta illorum sententiam conjunctæ ad munus Mediatorium perficiendum.

2. Quod objicitur Scripturam justificationem a sanctif. aliquando distinguere Rom. 6. 22. 1 Cor. 1. 30. & rursus cap. 6. v. 11. Apocal. ult. vers. 11. Resp. 1. Cum A. Vega de justif. lib. 15. cap. 5. An propter unum aut alterum locum in quibus justificatio a sanctificatione distinguitur, contra communem scripturæ sensum omnibus fere in locis, & Patrum consensum, verbum & rationem totam justificationis ad solam peccatorum remissionem restringere æquum est? 2. Sed singulos, age, qui objiciuntur, locos paucis excutiamus. Rom. 6. 22. (Nunc autem liberati a peccato, servi autem facti Deo) Hæc inquiunt est justificatio nostra (habetis fructum vestrum in sanctificationem) hæc sanctificatio nostra est dicente Apost. justif. fructus. Sic vir quidam, alioqui doctissimus, locum hunc Apost. intelligit. tract. quodam de justif. Sic & cum illo alii: Sed næ omnes hi male locum intelligunt: Nam liberatio a peccato hoc loco non significat liberationem a solo peccati reatu, in qua Illi totam justificationis rationem constituunt;

stituunt;

ſtituunt ; Sed liberationem etiam a dominio peccati, cui Romani antea ſerviebant ; ſicut clariſſime patet ex verſibus præcedentibus 19. & 20. & verbis immediate ſequentibus (ſervi autem facti Deo ſeu mancipati Deo, vel ut prius dixit, ſervi facti juſtitia, & habetis fructum veſtrum in ſanctificationem) Hebraiſmus eſt, *i. e.* ipſam ſanctificationem ſive ſanctimoniam, vitæque munditiam, ejuſque continuationem & incrementum velut fructum ex illa ſervitute Dei & juſtitiæ, capitis ſeu habetis. Ad 1 Cor. 1. verſ. 30. Ubi Chriſtus dicitur eſſe nobis factus a Deo, &c. & juſtitia & ſanctificatio. Reſp. Apoſtolum vel rem eandem diverſis ibi juſtitiæ & ſanctificaticationis verbis ſignificare (quod S. ſcriptores ſæpe ſine tautologia facere conſueverunt, ut neminem latet) ad rem ipſam plenius et diſertius exprimendam. Vel ſi diſtinctæ ſignificantur res quemadmodum quidam veteres (ut recentiorum interpretationes ſilentio præteream) intelligunt juſtitiæ nomine remiſſionem peccatorum, & per ſanctificationem id quod communiter ſic appellatur, ut forte Chryſoſt (neque enim ille ſatis plene & clare hanc in ſententiam loquitur) Theodoreti : certe ſectatoris magni Chryſoſtomi in locum & Thophyl. Chryſoſt. abbreviatoris, & OEcum. verba non ſunt ſatis expreſſa. Bernardi expreſiſſima ſerm. 22. in cantica & ſæpe repetita, illud tamen tantum inde colligi poteſt, hoc loco juſtitiæ verbo non totum juſtificationis noſtræ beneficium intelligi, ſed nomen totius præcipuæ ejuſdem parti, altera non excluſa ſed diſerte expreſſa, κατ' ἐξοχὴν tribui; quod non raro aliis etiam in rebus in ſcript. fieri ſolet. Ad locum tertium 1 Cor. 6. 11. Reſpondemus vel ut ſupra, rem eandem diverſis ablutionis, ſanctificationis, & juſtificationis verbis ad majorem emphaſin & beneficii per Chriſtum accepti amplificationem ſignificari & efferri; quemadmodum & ſupra cap. 4. n. 7 ex ipſis Proteſt. Zanchio & Bullingero obſervavimus. Vel ſi diſtinguenda ſunt iſta, diſtinctionem tantam partium & totius admittendam eſſe ; ut ſenſus ſit, Abluti eſtis, *i. e.* ab his omnibus vitiorum ſordibus abluti atque mundati eſtis baptiſmo, per quem omnia vobis peccata remiſſa ſunt. " At ne (inquit " Eſtius in loc.) in ſola ablutione, *i. e.* peccatorum remiſſio- " ne conſiſtere putaretur juſtitia Chriſtiana , addit alterum " gradum, vel partem ; Sed ſanctificati eſtis, *i. e.* puritatem " conſequuti, ita ut jam vere & coram Deo ſancti ſitis, deni-

 " que

"que summam beneficii accepti uno verbo quod utramque "ncludit partem, exprimendo sed justificati estis) & subjun- "git Apost. In nomine D. N. J. C. *i. e.* per meritum ejus est "in Spiritu Dei nostri *i. e.* Sp. S. a Deo nostro procedentis & "nobis per Christum communicati. Ad locum Apoc. 22. 11. Resp. Qui justus est non significare qui per remissionem peccatorum tantum justificatus est sed qui nemini nocet sed unicuique reddit quod suum est, ut recte notat in locum Fr. Ribera. Justificetur adhuc. *i. e.* Hic agendo pergat & proficiat & qui sanctus est, *i. e.* purus & sine sordibus, sanctificetur adhuc, *i. e.* sic pergat, &c. Nam Apost. hoc loco justum opponit τῷ ἀδικοῦντι, *i. e.* ei qui injuste agit vel alterum injuria afficit & sanctum τῷ ῥυπῶντι *i. e.* sordescenti vel qui in sordibus est, nulli sc. nisi sibi ipsi nocens ; ut clarissime patet ex textu, & ut præter Riberam aliosque multos agnoscit Piscator in locum. Ita ut turpiter erret. Pareus quando l. 2. de justificatione contra Bell. cap. 3. pag. 398. 399. inquit, "Qui justus est justificetur adhuc, *i. e.* in justitia fidei perseveret ; "de infusione nempe vel de incremento habitualis justitiæ non "potest intelligi sine manifesta tautologia membri sequentis, "Qui sanctus est sanctificetur adhuc, &c. Hæc ille, sed male.

3. Quod ex cap. 4. ad Rom. frequentissime objicitur, Apost. ex Davide Justificationem, seu τὸν μακαρισμὸν, *i. e.* beatitudinem, vel beatificationem peccatoris, in sola remissione peccatorum collocare : Næ illud magni momenti non est. Nam & illi Protest. qui justificationem non sola peccatorum remissione, sed etiam imputatione justitiæ Christi constare contendunt, Negant verbis his, quæ Apost. ex Davide totam justificationis rationem plene exprimi. Beza in Quæst. & Resp. "Qu. Atqui David collocat beatificati- "onem in peccatorum remissione, Cur igitur adjicis etiam "Christi impletionis legis imputationem ? R. Quid si "tibi, inquit, objiciam illa, Beati qui sunt mundo "corde, Beati qui sunt inculpati in via, & cætera ejus- "modi, An hinc colligeris excludi peccatorum remissio- "nem ? Nequaquam opinor. Sic interdum nomine justifica-

"tionis

"tionis intelligitur etiam ſanctificatio; quoniam hæc duo
" prorſus cohærent. Quidni igitur illud quoque reſponderim,
" unius peccatorum remiſſionis interdum mentionem fieri,
" non ut excludantur aliæ beatificationis partes, ſed quod taci-
" tè cum illa comprehendantur? &c. ſic ille. Videatur & ſyn-
opſis Theol. purioris, diſp. de juſtif. th. 8. Sic & nos Reſpondemus, non ſequi ex verbis Davidis ab Apoſt. citatis, beatitudinem ſeu juſtitiam hominis in ſola peccatorum remiſſione, ſeu juſtitiæ imputatione conſiſtere, cum alibi idem Pſalmiſta beatos pronunciet immaculatos in via, qui ambulant in lege Dei, quique cuſtodiunt judicium, & faciunt juſtitiam. pſ. 1. &. 119. & 106. Et hoc ipſo pſ. 32. poſt verba ab Apoſt. citata, Beatus homo, cui non imputat Deus iniquitatem, addat David, Nec in ſpiritu ejus dolus eſt, *i. e.* homo recti cordis eſt, ut dicitur ultimis illius Pſ. verbis, &c. Itaque nomine remiſſionis peccatorum, tota hominis ſanctificatio ſeu renovatio comprehenſa debet intelligi. Nam propter arctiſſimam utriuſque partis conjunctionem, quia nunquam fit remiſſio peccatorum ſine interna mentis ſanctificatione, una alteram ſæpe ſynecdochicos complectitur, & remiſſio quidem peccatorum, κατ' ἐξοχὴν ſæpè cum in ſcript. tum in Patribus nominatur.

Hic eſt omnis fructus, ut auferatur peccatum. Iſaiæ. 27. 9. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Joh. 1. 29. Hic ſervabit populum ſuum a peccatis eorum Math. 1. 21. Sic & 2. Cor. 5. 10. & in compluribus aliis ſcrip. locis. Bern. ſerm. 22. Cantic. Factus eſt nobis ſapientia, juſtitia, &c. Sapientia, inquit, in prædicatione, juſtitia in abſolutione peccatorum. Et infra. delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, & juſtus ſum: & Serm. 23. in Cantica " Sufficit
" mihi ad omnem juſtitiam ſolum habere propitium, cui ſoli peccavi. Et paulo poſt " Non peccare Dei juſtitia eſt, hominis juſtitia, Indulgentia Dei. Et rurſus, " Juſtitia Dei eſt non peccare, juſtitia hominis eſt non imputari peccatum. Et epiſt. 190. ad Innocent. Papam " Ubi reconci-
" liatio, ibi remiſſio peccatorum. Et quid ipſa, niſi juſtificatio, κατ' ἐξοχὴν; juſtificationis verbum, cum in ſcript. tum in Patrum ſcriptis remiſſioni precatorum ſæpius tribui, ſequutus clariſſima Auguſtini verba lib. 19. de Civit. Dei cap. 27.

"Ipsa quoque nostra justitia quamvis vera sit, propter veri "boni finem, ad quem refertur, tamen tanta est in hac vita, ut "potius peccatorum remissione constet, quam perfectione vir-"tutum, &c. Quibus verbis hæc duo sanctissimus & doctissimus ille pater docet. 1. Justitiam nostram constare, *i. e.* Justos nos esse, cum remissione peccatorum, tum perfectione virtutum, qualis sc. statui hujus vitæ convenit: 2. Sed longe remissionem peccatorum perfectioni virtutum præferendam prius illud sensisse August. hoc loco, ut & plurimis in aliis, ingenue agnoscit Chamierus de justif. l. 21. c. 19. n. 7. 8. "Non excludi virtutes, nos agnoscimus; qui scimus, & alias "testati sumus Augustinum uno justificationis nomine utram-"que partem comprehendere, *i. e.* tum quam nos propre ju-"justificationem dicimus, tum sanctificationem. Et hactenus non ψευδολογεῖ Jesuita, &c. Sed male Pareus de justif. l. 2. c. 13. p. 540. 541. "Glossa (inquit ille) adversarii de justitia "divisa in remissionem peccatorum & perfectionem virtutis, "haud dubie est falsa, &c. Manifestum enim est, August. re-"missionem peccatorum & perfectionem virtutis, non ut par-"tes unius justitiæ componere, sed ut res disparatas oppone-re, &c, Sed major Augustini verbis vis, vix a quoquam inferri potuit. Posterius Bell. ipse fateri cogitur de justif. lib. 2. cap. 13. Sect. (Respondeo) "Illud (potius) inquit, hoc "loco non excludit perfectionem virtutum, sed præponit re-"missionem peccati, ut sensus sit, justitiam nostram, quæ "partim in remissione peccati, partim in perfectione virtutum "sita est, magis illa quam hac constare, &c. Et quidem duplici assignata ratione cur id dicat August. Sect. (Currant) Una: "Quia peccata in baptismo perfecte delentur & pur-"gantur ut nihil omnino remaneat, quod habet rationem "culpæ; virtutes autem infusæ, ita suo quodam modo per-"fectæ sunt, ut quotidie magis ac magis perfici debeant: Al-"tera, quoniam remissio peccati semel facta non eget nova in-"fusione virtutum; At virtus semel infusa, eget quotidie no-"va remissione peccati, non lethalis, quod cum justitia simul esse non potest, sed venialis, &c. Eadem legere est apud Leon. Coquæum, in suo Comment. ad locum August. citatum, ex Bellarmino verbatim exscripta. Videtur tamen Bel. illo eodem l. 2. de justif. c 6. sibi contradicere, quando Sect. (Primum igitur) sic inquit, "Hic (Rom. 4. ult.) Apost. no-

"men

" men justificationis potius tribuit renovationi internæ, quam
" remissioni peccatorum, ac per hoc docet justificationem non
" modo non constare sola remissione peccatorum, sed neque
" præcipue ea constare, &c. Mentem B. Augustini hoc in
loco optime vir doctissimus & optimus Lud. Vives in Comment. sic expressit ut potius, &c. " Magna nempe ex parte,
" inquit ille, sumus boni, non quod bene vivimus, sed quod
" commissorum scelerum nobis fit a Deo gratia. Joh. Hessel.
super Matt. 6. v. 12. " Hujus vitæ justitia præcipue (ut ait
" Aug. de Civit, Dei l. 19. c. 27.) in remissione peccatorum
" consistit. Vide eundem in explicatione Symboli Apostolici p. 37. " Hac ergo (scil. remissione peccatorum) tanquam
" præcipua expressa, subintellexerunt Apostoli, &c. v. loc.

4. Quod ultimo multis & & script. & Patrum testimoniis coacervatis objicitur, inhærentem nostram justitiam in hac vita imperfectam esse, & multis permixtam peccatis, ac proinde divinum judicium sustinere non posse, nec nos per illam formaliter justos in Dei judicio censeri. Ref. 1. loca quæ contra adducuntur, fere omnia ad justitiam actualem, seu operum nostrorum potius spectare quam ad justitiam a Deo donatam seu habitualem, quæ non opus est nostrum, sed Dei opus (licet in nobis receptum) qui simul peccata remittit, & dona fidei, spei & charitatis infundit. Unde & infantes nuper baptizati, vere coram Deo justi sunt, licet nihil operis fecerint ; idcirco nos hanc disputationem de imperfectione justitiæ nostræ in sequentia rejicere, ubi de justitia operum, Deo juvante, pluribus differemus. 2. Quod si etiam imperfectio illa, quæ in ipsis donis Sp. S. nobis in justif. communicatis inest, quamdiu nos hic vivimus & illa in nobis augeri possunt atque etiam debent, proprie peccatum est (August. enim certe vitium & peccatum non veretur appellare, epist. 29. ad Hieron. " Plenis-
" sima charitas, quæ jam non potest augeri, quamdiu hic ho-
" mo vivit, est in nemine, quamdiu autem augeri potest, pro-
" fecto illud quod minus est, quam debet ex vitio est, ex quo
" vitio non est, qui faciat bonum & non peccat. Et L. de perfect. justitiæ cap. 15. "Peccatum, inquit, est, cum vel non est
" charitas, quæ esse debet, vel minor quam debet, &c. Sed an largo tantum modo peccatum appellet, ut Rom. communiter, atque etiam Protest. quidam doctissimi volunt, aliis etiam ad suam sententiam confirmandam ex ipso Aug. locis prolatis ; An vero etiam proprie, ut alii sentiunt, alias dicemus) sen-

tentia

tentia quam nos astruximus nihil inde læditur qui cum donatione justitiæ semper remissionem peccatorum conjunximus: Atque non per illam solam, sed etiam per hanc, immo per hanc potius, ut jam dixit Aug. formaliter nos justos coram Deo nominari & esse contendimus.

5. Multa sunt de quibus etiam inter Rom. ipsos de causa formali justif. nostræ disputatur; ut, An per habitus virtutum infusos justificemur, ut volunt per multi, vel an perpetua Dei motio & operatio in nobis sit illud quo justificamur, An denique horum neutrum præcise, sed ipsa mentis & voluntatis rectitudo ex utrisque resultans sit formalis nostra justitia: Atque etiam an justitia, qua formaliter justificamur, sola habitualis sit, an actualis, *i. e.* opera vere justa? atque etiam quædam alia, de quibus videantur Staplet. de justificatione l. 5, c. 8. Bell. de justif. l. 2. c. 15. & 16. Suarez. Vasquez. aliique id genus scriptores plurimi, viri certe doctissimi, sed in dogmatibus fidei, quæ simplicitatis plena sunt, eamque maxime amant, discutiendis sæpe nimio plus subtiles, ne dicam an audaces sunt? Proinde illis aliisque omnibus ab instituti ratione alienis missis, huic libro hunc terminum ponentes, ad alia inter partes controversa transeamus. Deus veritatis & pacis cœptis adspiret.

LIBER

LIBER TERTIUS,

De Justificatione; quo lites de incertitudine, mutabilitate, & inæqualitate Justitiæ considerantur.

CAP. I.

Quo de certitudine & incertitudine Gratiæ seu Justitiæ præsentis agitur.

1. Utinam plærique utriusque litigantium partis magis satagerent per bona opera suam vocationem & electionem certam & firmam facere, sicut monet B. Pet. 2. c. 1. v. 10. quam de certitudine utriusque mensura & gradu ad fovendum triste schisma hodiernum nimis anxie & contensiose disputarent. Sed hoc infelici sæculo rixarum & contentionum admodum feraci, veræ verò pietatis & Justitiæ sterili, plerique magis amant inaniter & inutiliter altercari, quam utiliter & fructuose operari.

2. Mart. Eisengrenius Academiæ Ingolstadiensis quondam procancellarius in vestibulo libri sui Apologet. pro Conc. Trid. de certitudine gratiæ Colon. 1569. (de cujus tamen hac de re sententia multo mitiori, ut judicant Protest. quam multorum aliorum gregalium mox plura) affirmat ex hoc unico articulo,

quamvis

quamvis minutus a plerisque reputari queat, universum Papatum & Lutheranismum dependere. M. Lutherus in cap. 41. Gen. "Etiamsi (inquit) nihil præterea peccatum fuisset in "doctrina Pontificia, quam quod docuerunt nos debere vagari "& fluctuare ambigentes & dubios de remissione peccatorum, "gratia & salute nostra, justas tamen haberemus causas cur ab "Ecclesia infideli nos sejungeremus, &c. Vide Chem. in Exam. decr. Concil. Trid. de Fide justif. p. 165. aliosque fere utriusque partis innumeros. Sed nos omnia seposito omni partium studio tanquam in Dei ipsius conspectu paucis discutiamus.

3. Nunc non quæritur de certitudine finalis perseverantiæ, ac proinde non de certitudine electionis nostræ, qua de re infra, sed de certitudine Gratiæ seu Justitiæ præsentis; permulti enim Protest. ut postea dicemus, illa negata, hanc tamen constanter tuentur.

4. Neque quæritur aut poterit homo fidelis certo imo certitudine fidei statuere sibi remissa esse peccata sua, si modo eidem, certo atque eadem prædicta certitudine constet de vera & seria sua pœnitentia. Quis enim sanæ mentis hoc neget? Vide Bell. de justif. lib. 3. c. 2. Sect. (Porro statum quæstionis, &c.) Non enim hypothetice sed absolute, hodie inter plerosque utriusque partis de certitudine justitæ controversia, magna contentione disputatur, ut inquit ille ibidem.

5. Neque etiam quæritur, an omnis omnino propria & peculiaris applicatio, qua quis fidelis ita apprehendat generales, verbi divini promissiones, ut sibi etiam certo confidat vel speret remissa esse peccata, illicita sit. Neque enim Rom. ipsi negant (vide Bell. loc. cit. Sect. deinde, &c.) certam fiduciam in Deo collocandam esse, & certo confidendum, post actam legitime penitentiam & Sacramentum Baptismi vel absolutionis rite perceptum, remissa esse peccata, &c. ut proinde male Chamierus de fide lib. 13. affirmet Bell. videri sibi impugnare cum omnem applicationem propriam, tum etiam certitudinem ejus applicationis: cui adjungit Costerum, negare autem plærosque alios Rom. tantum applicationis certitudinem, non autem omnem omnino applicationem peculiarem. Quod enim scribit Bellarminum c. 8. primi de justif. negare prorsus fidei justificantis objectum esse specialem misericordiam, &c. id totum ad applicationis certitudinem spectat. Disputatio enim

enim tota est, non de applicatione sed de applicationis certitudine, ejusdemque mensura & gradu.

6. Communior Romansium hac de re sententia negat certitudinem fidei divinæ, justo, de sua justificatione, citra speciale revelationis privilegium, libenter tamen admittit ex vivæ fidei sensu, seu charitatis & bonorum operum experimento, certidinem aliquam minoris & inferioris gradus oriri, quæ conjecturalis & probabilis nominari potest, & quæ licet non omnem formidinem pellat, tamen tollit omnem anxietatem & hæsitationem, & ipsam etiam dubitationem, si dubitatio sumatur pro mera animi fluctuatione sine ullo assensu, quæ sola apud Philosophos nomen dubitationis propriè obtinet. Ideoque quando de aliqua aliqui Rom. dubitatione loquuntur, non aliud intelligere, quam quandam formidinem quæ in omni assensu etiam certo qui non sit infallibilis aut evidens reperitur & latè dubitatio vocatur. vide Bell.l.cit.c.11.sect.(Tertia sententia, &c.) aliosque plurimos. Negant igitur, quia docent fideles non habere certitudinem fidei de sua justificatione, inde igitur sequi, jubere se fideles semper dubitare, & anxiè hæsitare de sua cum Deo reconciliatione, quemadmodum Rigidiores Protest. illis impingunt, quia datur aliquid medium. inter hæc extrema, scil. certitudo quædam moralis ex parte intellectus, & spes, ac fiducia ex parte voluntatis; ut loquitur Bell. præter alios innumeros, loco citato, Rectè Remonstrantes in sua nupera Apol. (licet ejusdem p. 215. profiteantur se dubitationem Pontificiam de salute propria, & conscientiarum cornificinam, ita cæterorum Rigidiorum Protest. more loquentes, minimè asserere) de re alia loquentes, p. 7. (Inter du-
" bitationem & divinam assertionem, humana certitudo
" media est, quæ etsi formidinem contrarii (cum dubitatione scil. conjunctam) excludat, infallibilliatem tamen divinam non includit; rationibus nititur, sed quæ à divinis oraculis differunt, &c.

7. Progrediuntur quidam alii Rom. ulterius, & certitudinem aliquam aliam, minorem quidem certitudinem fidei divinæ, Conjecturali tamen majorem, quam certitudinem Moralem appellendam censent, admittunt. affirmant enim posse, immo etiam solere præsertim, homines spirituales & perfectos (scil. secundum statum viæ) ad eam certitudinem seu securitatem venire, ut nullam habeant de sua justificatione formidinem " plane ad eum modum (verba Bell. de justif.l. 3.

cap. 11.

" cap. 11. Sect. Altera ſententia, aliorumque plurimorum) quo " credimus ſine ulla hæſitatione & formidine deceptionis, " Romam fuiſſe & eſſe, Cæſarem in Italia aliquando regnaſſe, &c. Dom. a Soto ab hac ſententia non abhorruit in Apol. contra Cathar. cap. 2. neque etiam Greg. a Valentia diſp. 8. q. 5. p. 4. tom. 2. Neque Carthuſ. in 1. ſent. d. 17. q. 5. & 10. referente Suarezio de Gratia lib. 9. c. 11. n. 1. Sed Andreas Vega diſerte tuetur de juſtiſ. lib. 9. c. 46. cujus verba exhibeo numero ſequente.

8. " Mature tamen (inquit Vega) omnibus hinc inde pen- " ſatis probabilius profecto eſſe crediderim, poſſe aliquos viros " ſpirituales tantopere in exercitiis ſpiritualibus, & in famili- " aritate divina proficere, ut abſque ulla temeritate poſſunt " certo & abſque ulla hæſitatione credere, ſe inveniſſe gratiam " & remiſſionem peccatorum ſuorum apud Deum, &c. Hanc ſententiam ſuam multis egregiis argumentis ibidem confir- mat; Verba argumenti 9. quo utitur digniſſima putavi aſſcri- ptu. " Familiaritas item & eximius amor, quem Cantica " Canticorum indicant Deum habere in Eccleſiam, atque ei nonnunquam oſtendere, exigunt revera ut aliqui ſint ſem- " per viri ſpirituales in Eccleſia, quibuſcum Deus ſic familia- " riter loquatur, quique certi ſunt & nihil dubitent de ipſius " in eos amore, &c. Illa inſuper quies & ſecuritas, qua ple- rique migrant de hac vita, illud ardens deſiderium, quo cha- " ritas, cum perfecta fuerit, clamat: Cupio diſſolvi & eſſe cum " Chriſto. Phil. 1. illa lætitia, qua permulti exultant, dum " intelligentes ſibi propinquum eſſe diem mortis, dicunt cum " Davide pſ. 122. lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, In " domum Domini ibimus: Alacritas etiam & admiranda con- " ſtantia martyrum, & deſpicientia omnium tormentorum, " quam præ ſe ferebant, quid aliud ſunt, quam teſtimonia " apertiſſima certitudinis moralis, quam habebant de ſua " juſtitia & gratia apud Deum? &c. Unde & Ambroſ: in " expoſitione illius verſiculi pſal. 119. Memor fui judiciorum " tuorum a ſeculo Domine, &c. idemque de Hilario Martino, & Paulino, aliorumque ſanctorum exemplis doctè & elegan- ter oſtendit Epiſc. Cathar. &c. quæ apud ipſum Authorem legantur, multa enim ſunt & obſervatione digniſſima. Hæc demum ſubjungit verba ſuis argumentis " Licet hæc argu- " menta (inquit) non extorqueant certitudinem fidei, certe " non plene multis ex illis ſatisfit, niſi concedamus poſſibilem

" eſſe

"esse justis aliquam certitudinem de sua gratia, alienam ab om" ni metu & formidine, &c. Idem etiam ad suam sententiam roborandam multa adducit Patrum testimonia: ut alios mittamus, Augustini lib. de Bono Perseverantiæ, cap. 2. (Sicut ergo sanctus, &c. Et Bernardi imprimis, Serm. 69. in Cantica, Quod si quis, &c. Et rursus ibidem, Si senserim aperiri mihi, &c. Et Serm. 37. in Cantica, Ideo spes non confundit, &c. Et Epist. 107. At vero si superna, &c.

9. Hanc sententiam licet Bell. lib. sæpe citato cap. 11. Sect. De qua etiam sententia, &c. non probet, ut nec Vasquez. in 1. 2. tom. 2. disp. 200. cap. 8. Neque etiam alii Rigidiores Rom. alii tamen illius etiam partis viri doctissimi probabilem esse putant, & problemmatice defendi posse: ut Ruardus Tapperus Art. 9. Lov. de fide & spe, &c. Cujus verba quia prolixa sunt nec graveri, quæso lector apud ipsum Authorem legere, pag. 79. & 8. Tom. 2. Pererius disp. 9. in cap. 8. ad Rom. Sibi etiam Tapperi judicium de hac & Vegæ sententia probari asserit. Thomas a Jesu, recens scriptor Romanæ partis de Oratione Divina (excus. Antuerp. 1623.) lib. 4. cap. 12. "Ex his (inquit) constat, valde esse probabile " eos, qui ad hanc infallibilem unionem singulari Dei benificio " fuerint sublimati, reddi de sua gratia & acceptatione securos, &c.

10. Idem Vega concedit hanc certitudinem moralem a fide divina bona ex parte profluere. lib. 9. cap. 47. "Quamvis " autem (inquit) fides infusa neque inclinet nos ad assentien- " dum, neque faciat nos certos, neque moveatur a Sp. S. ut ul- " lum efficiat nobiscum immediate assensum, nisi eorum quæ " ante ipsius concursum prius saltem natura, constat nobis " esse a Deo revelata vel ex iis deducta, tamen media- " te ad certitudinem moralem de nostra justitia concurrit & ei " debent bonam partem, perfecti, suæ certitudinis moralis. " Nisi enim per fidem assentientur illi majoribus illis proposi- " tionibus de fide,—facienti quod in se est Deus non denegat " gratiam: Convertens se ad Deum ex toto corde, invenit & " obtinet gratiam ipsius; sc. Nunquam illi certitudinem ali- " quam haberent de sua gratia, &c. Et per fidem hoc, quod si in gratia simus, sciri posse ait Concil. Trid. non negare, sed tantum negare sciri hoc posse certitudine fidei; lib. eodem cap. 8. Immo propter Ecclesiæ pacem, hanc certitudinem hac

 ratione

ratione certitudinem fidei appellare posse admittit, cap. 47. Quare recte dixit Joh. Baconus hanc certitudinem consequentem fidem. Quod si hoc putas esse satis ut vocetur Certitudo fidei, non admodum repugnabo, sed ut pax sit & omnes in unum conveniamus dabo quod vis & me volens victusque remittam. In eandem sententiam Tapperus Art. 9. prædicto, de Fide & Spe "Quæ (inquit) certitudo (scilicet Moralis) "quamvis multo sit inferior certitudine fidei, quia tamen a "sententiis Script. pendet, ideo fides quæ est virtus infusa me-"diate ad illam inclinat, & si accedat confidens voluntas illa, "magis firmare potest assensum, sed non adeo ut liceret pro "ejus veritate, quod scil. in gratia sit, mortem subire, in quo "est differentia ab assensu fidei, &c. Hanc Tapperi sententiam diximus Ben. Pererium loc. cit. probare.

11. M. Eisengrenius (de quo in libri vestibulo) in Tract. Apologet. de certitudine gratiæ pro Can. 3. Sess. 6. Concil. Trid. "Hæc (inquit) est Sacri Concilii (Trid. scil.) "doctrina & sententia, prout Ecclesia Catholica & universi "Christiani doctores nunquam aliter docuerint, tales homi-"nes si legitime ac strenue sese exerceant in bonis ac piis ope-"ribus & jam justificati indies magis ac magis justificari sata-"gant, &c. tunc demum illos pro certo statuere & indubita-"tam fiduciam concipere posse, sibi remissa peccata seque in gratia Dei constitutos, &c. Immo affirmat eum qui suam recte examinabit conscientiam, peccatorum remissionem & gratiam Dei non solum sperare, verum etiam credere posse ac debere eo sensu quo verbum Credo communiter solet intelligi, &c. & ea certitudine qua credit bis duo esse quatuor, &c. Item totum esse majus qualibet sui parte. Item qua credit ea quæ oculis suis vidit & manibus suis contrectavit, &c. Liber hic approbatus fuit a Collegii Theologici Ingolstadii decano, ut patet ex fine libri, In Indice tamen librorum prohibitorum atro stigmate notatur & libris prohibitis accensetur.

12, Progrediuntur adhuc etiam ulterius alii Rom. & hominem fidelem vel posse vel etiam debere Certitudinem fidei divinæ sine peculiari revelatione, habere de propria gratia & justitia affirmat. Pro hac sententia citatur communiter inter veteres Scholasticos Alexander Alensis parte, 3. q. 61. membro 7. art. 3. sed multum renitente A. Vega. l. 9. c. 36. alijsque & Joh. Baconus Carmelita in L. 3. sent. dist. 30. q. 1. qui

qui diserte quidam non dicet cuiquam esse certam suam gratiam certitudine fidei, sed tantum certitudine consequente fidem, quod quomodo exponi possit Vega super monstravit, Sed quam recte, viderint Carmelitæ, aliique qui sententiæ huic favent.

13. Author Enchiridii Coloniensis in Tr. de Justif. p. 139. edit. Paris 1550. " Non jubemus ut perpetuo de justificatio-
" ne & acceptatione sua dubitent homines, &c. Fatemur enim
" verum esse, ad justificationem hominis omnino requiri ut
" homo certo credat non tantum generaliter quod propter
" Christum vere pœnitentibus rimittantur peccata, sed &
" quod ipsimet homini credenti remissa sunt propter Christum
" per fidem, &c. Multa in hanc sententiam ibidem legere est, & p. præced. 138. & p. 140. & 141. Consultat diligens Lector Authorem ipsum, Bellarmino proinde l. 3. de justif. cap. 3. " Liber is hac in re ut & in multis aliis censura Ecclesiasti-
" ca dignus esse videtur certe (inquit) in modo loquendi do-
" ctrinam Melanctonis & Buceri valde redolet. Sed multo modestior fuit Georg. Cassander in sua consultatione art. 4. de justif. Quod vero additur in Confess. scil. August. " Cum
" credunt se in gratiam recipi & peccata remitti propter Chri-
" stum, merito ut impium rejici non debet, cum Eruditissimo-
" rum virorum ex iis, qui Catholici nomen retinent sententiæ
" & scriptis consentiat ut patet ex Enchir. Chr. Religionis in
" Concil. Provinciali Coloniensi An. 1536. edito; qui liber ab
" omnibus eruditionibus Theologis etiam per Italiam & Gal-
" liam summoppere fuit collaudatus ut qui summam sententiæ Veterum de Chr. Religione ex quorum scriptis quasi conformatus est, pulcherrime referat. deinde verba a nobis allegata recitat. Idem tamen Cassander hoc eodem loco, hujus authoris (ut & aliorum quorundam Romanensium proxime citandorum & non Protest. tantum) sententiam improbat, quod scil. hanc certitudinem fidei, natura ipsam justificationem & remissionem peccatorem præcedere dicat, Nam (inquit) donum est Sp. S. quod justificatis infunditur, quo de remissione peccatorum & gratuita Dei Patris erga se benevolentia certi redduntur.

14. Authores Antididag. Col. Titulo de justif. idem insinuare videntur, dicunt enim nos justitificari per fidem qua absque dubitatione firmiter confidimus nobis qui veram peccatorum pœnitentiam habemus, peccata nostra propter Christum esse

 remissa,

remissa, & de eo oportere intrinsecus per fidem, Sp. Sancti testimonio certificatos nos esse & justitia inhærenti, tanquam quodam experimento, certificari, nobis remissionem peccatorum esse factam: vide Vegam l. 9. c. 7.

15. Authores libelli Ratisbonæ Imperatori oblati A. 1541. Art. 5. de Justif. Hominis "(Docendum est ut qui vere pœ-"nitent, semper fide certissima statuant se propter Mediato-"rem Christum Deo placere, *&c.* Claudius Gmlliaudus Bellijocensis in Collatione sua in Pauli Epistolas in secunda Consideratione ultimi capitis 2. ad Timoth. dicit certos nos posse esse de nostra salute, non ex nobis neque ex natura nostra aut ex operibus vel prosperis vitæ successibus sed per fidem verbo & promissionibus Dei innixam; qui dicit, Omnis qui audit vocem filii Dei & credit in eum, habet vitam æternam, Hæc verba citat Vega. Sed in Editione Paris. 1548. ex Recognitione Authoris hæc omissa sunt, neque absque suspicione aliqua, quandoquidem in Indice libr. prohibitorum vetatur Collatio hujus Authoris, *&c.* nisi expurgetur.

16. In hanc sententiam citari possent quædam ex Ja. Fero, præsertim in commentario loci Joan. 14. & alium Paracletum dabit vobis. Sed de mente Feri multum inter se Dominicus a Soto & Michael Medina contendunt, ut legere est apud Sixtum Senens. Biblioth. s. l. 6. Annot. 210. Vide etiam Ferum in verba Joan. 17. Tui erant, & mihi eos dedisti; & eundem Sixtum Sen. ubi supra Annot. 215. Jo. Baptista Folengius professione Benedictinus (ut Ferus Franciscanus) vir insigni pietate ac charitate præditus, & de emendatione Ecclesiæ & scissura tollenda serio cogitans (sic eum, nec immerito, laudante Jac. Aug. Thuano Histor. lib. 23.) ab hac sententa alienus non fuit, aut saltem non fuisse videtur in Comment. 1. Epist. Joan. cap. 5. ad verba, Hæc est victoria, *&c.* fides nostra. Et, Hæc scribo vobis ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, *&c.* "Nolem, inquit, (sic me "servet Deus) quæ huc usque de certitudine habenda "in fidei causa diximus, cuiquam scandalo esse atque "admiratione. Diximus, quæ nos quotidie experimur: "ut alii hac in re afficiantur, nec quæro, nec scribo. "Ad hæc, qui verbum illud (scimus) tam frequens "apud Joannem unquam intelligere potero? *&c.* Adisis

authorem

authorem ipſum iſtic atque alibi compluribus in ſctiptorum ſuorum locis. Florentinus Voluſenus Scotus Catholico-Romanus De animi tranquilitate pag. 384. & ſeq. A. 1543. "Omnes quicunque legitime Chriſtiani ſunt, debent certo " perſuadere ſibi, ſe gratos & eſſe, & perpetuo fore Deo Patri, propter eum, quem amplectuntur, Chriſtum, &c. Hujuſque ſententiæ affirmat ibidem fuiſſe Roffenſem Epiſcopum, & Hieronymum Hangeſtum Theologum Pariſienſem. Imo hanc ſententiam multi Catholici, teſte Vega ubi ſupra ante editum decretum de juſtificatione, probabilem cenſebant Tridenti, & compluribus argumentis ſuadere illam conabantur.

17. Verum non tantum ante editum decretum illud ut ait Vega, Ambr. Cath. cum ſuis fautoribus Ant. Marinario Carmelita (cujus oratio ad Patres in Concil. Trid. habita hac de re, & quibuſdam aliis, Dominica 4. in quadrageſſima 1546. publice extat inter Acta Concilii illius excuſa Venetiis 1552.) Immo Carmelitanis omnibus, quorum doctor Joh. Baconus, eam tuebatur, cum Epiſcopis etiam quibuſdam, acerrime contra Sotum alioſque defendit, Certitudinem fidei, etiam divinæ, quam ſic neque aliter nuncupandam eſſe cenſuit, quia ſcilicet nititur iis quæ in Dei verbo revelata ſunt & teſtimonio Sp. S. Rom. 8. & hanc privatam cujuſque juſti fidem æque certam atque indubitatam eſse ac fidem Catholicam, licet non ſit omnino cum ea eadem. Atque hæc ſententia utut prima facie ardua viſa fuerit ipſis Catharini fautoribus, diligenter tamen poſt expenſis rationum momentis, admirabili ſpectatiſſimorum e præſulibus conſenſu fuit approbata (ut refert fide digniſſimus author Hiſt. Concil. Trident. lib. 2. pag. 227. edit. Latin. Francof. 1621.) inclamante Soto nimis favorabilem eſſe Lutheranis, aliis viciſſim aſserentibus Lutherum non fuiſſe damnandum ſi dixiſset poſt juſtificationem, fidem illam ſequi, ſed damnari quod dicat, eam eſſe fidem juſtificantem.

18. Sed etiam poſt decretum editum, cæteris omnibus de propria opinione decedentibus & ſimpliciter auſcultantibus, ut jacet, decreto Synodi ut refert Sotus in Apolog. contra Cathar. cap. 2. ſi modo fides illi hac in re habenda ſit, Idem Cath. recens factus epiſcopus Minorienſis,

riensis, eandem sententiam animose contra Sotum defendit, contenditque contra suam sententiam nihil pronunuciat se Synod. Trid. " Quod (inquit ille in confirmatione Defens. Cathol. &c.) ego in primo meo detexi libello, quem ad præ-" sidentes ipsi concilio (quorum alter, Deo gratia, sum-" mus est Pontifex Julius tertius) & ad ipsam Synodum de-" stinaui, eos alloquens his plane verbis: Addo, quod sæpius " hoc protestati sint ambo Præsidentes, & specialiter in hac " controversia, tum in conventu Patrum, tum vero in congre-" gatione Theologorum: & ambos audivimus Contestantes, " non videri sibi quæstionem hanc discussam satis ad dicisio-" nem. Immo ipsamet S. Synodus bis declaravit, hujus rei de-" finitionem tunc omittendam esse, & in aliud tempus servan-" dam, sicut in Actis possit apparere, denique ipse titulus 9. "capitis hoc manifestat abunde, qui sic habet: Contra inanem hæreticorum fiduciam, &c. Hæc ille. Sed de concertationibus Cath. & Soti super hoc argumento, lege ipsorum Apologias & Antipologias, & de ambigua, immo vafra & versuta illius decreti Conc. Trid. ad quod uterque provocabat concinnatione a patribus illis facta, ne partibus diffidentibus displicerent, Vide Hist. Concil. Trid. lib. 2. pag. 254. 255. &c. Quinimo nuper Jo. Barnesius Anglus, Monachus Benedictinus doctissimus ac pacis Ecclesiæ amantissimus in suo Catholico Romano pacifico manuscr. SS. S. De Justificatione, &c. eandem sententiam defendit. " Cum, inquit, fides sit scientia sa-" lutis, & credere sitq; quoddam scire, sequitur quod quem-" admodum sciens scit se scire; ita quisquis ad salutem " credit, credit se credere salutari fide; ex quo efficitur pie in " Christum credentes certos esse de sua fide justificante qua " justi sunt. Hæc ille; & in Paralipomenis in SS (hanc) certitudinem infallibilem salutis operose probare satagit ex Patribus, ex veteribus Scholasticis & recentioribus Theologis Romanensibus, inprimis Cajetano, Antonio Marinario, Claudio Guilliando. Hier. ab Angesta & late ex Catharino. Atque hæc de diversis imò adversis Romanensium super hac re sententiis.

CAP. II.

Quo ejusdem litis æqua consideratio ex Scripturis, Patribus, Protestantibus, aliisque viris Moderatissimis continuatur & concluditur.

1. COmmunior Protestantium sententia est posse vere fideles certa fide & divina statuere, per gratiam Sp. sibi remissa esse peccata, *&c.* immo debere etiam omnes hoc de se statuere, quia ad eam certitudinem, Scripturam fideles ubique hortari arbitrantur, sed male adjicit Bel. lib. 3 cap. 3. tanquam ex communi Protest. qui sic sentiunt, opinione, alioqui nec fideles nec justos futuros, detur enim quosdam Rigidiores aliquando adeo incommode & inconsiderate loqui, haud gravate tamen concedunt omnes, alias, quando paulo explicatius loquuntur, in multis etiam fidelibus & justis, certitudinem hanc ἀμετάπτωτον, de facto non inesse & in quibus aliquando est, non semper inesse, sed non raro carnis infirmitatibus interturbari, fidem enim aliquando magnam & vividam esse, aliquando modicam & languidam, ut alios silentio prætereeam, Remonstrantes qui in sententia sua Synodo Dordr. exhibita circa articulum. 5. de perseverantia, *&c.* Thesi 7. Vere fidelem pro tempore præsenti de justitia & salute sua certum esse posse ac debere affirmant & hic Pontif. sententiam se improbare (vide Acta Remonstr. art. 5. pag. 186.) in declaratione suæ sententiæ pag. 195. sic loquuntur. Ne-
" que tamen diffitemur fieri posse ut quis vel errore aliquo, vel
" contrariæ opinionis diutina consuetudine, vel infirmitate,
" vel tentatione aliqua gravi correptus, hæsitet & vacillet inter
" spem metumque, qui tamen alioquin probissimus & inno-
" centissimus est: Neque id saluti ipsius ullatenus obsuturum
" credimus. Si quis enim sincere, ex animo Deo obediat, sive
" sciat & persuadeat sibi se obedire, & in statu proinde Justi-
" tiæ ac salutis versari, sive id persuadere sibi aut non possit aut
" non audeat, salvare tamen nihilominus poterit. Non enim
" scientia aut certitudo, quod obedientiam talem præste

" quam æterna salus sequutura est, sed obedientia ipsa ad
" salutem necessaria est, &c. Vide & Fr. Whitæum contra Fischerum Jesuit. de Certitud. salutis pag. 166. & Jo. Mayerum in cap. 2. Jacob. vers. 19. pag. 30. 31. & Dounamum de Fœdere gratiæ cap. 8. pag. 102. & in Appendice pag. 218. &c.

2. Multi etiam Protest. hac ipsa fide, ac sola hac fide (ut refert Bell. loco citato, sed non satis bona fide, eam sententiam omnibus Protestantibus attribuens) quam tamen semper vivam esse existimant, homines justificari volunt: Sed quid de hac ultima multorum Protestantium sententiæ parte judicandum sit, abunde dictum est lib. 1. quo lectorem remitto.

3. Posse autem & debere vere fideles de præsenti gratia & justitia, fide divina, certos esse, non solum Protest. plærique docent, sed etiam nonnulli Rom. ut cap. præced. fuse ostensum est. " Alteri vero (inquit Hist. Concil. Trid. lib. 2.
" pag. 227.) certitudinis Patroni, ab adversariis (Soto ali-
" isque) coacti animi sui sensum diserte exprimere, utrum
" crederent hominem posse certitudinem gratiæ habere;
" aut vero etiam hominem putarent ad id credendum teneri,
" & utrum fides ea divina esset an humana, tandem profes-
" si sunt, quando quidem fides ea exhibeatur testimonio Sp.
" S. non posse eam relinqui hominis libertati, cum unusquis-
" que teneatur credere revelationibus divinis, ac proinde fi-
" dem illam non aliter appellendam quam divinam, &c. Bell. etiam ipse lib. 3. de Justif. cap. tertio Sect. His erroribus, &c. concedit sententiam quam hodie communiter tuentur Rom. communem tamen esse fere omnibus Theologis non igitur esse omnium Theologorum sententiam. Horum suorum sodalium sententiam, licet alii Rom. erroneam esse judicent atque etiam decreto Concillii Trid. adversari; hæreseos tamen damnare nec volunt nec audeant. Vide Bell. loco citato Sect. Tertia sententia, &c. aliosque plurimos, in Protestantibus tamen hæresin esse volunt. Utinam illi se adeo æquos Protestantibus, ut suis præberent, certe sic candorem suum & charitatem magis probarent Deo & omnibus piis, & quod eos προσωποληπτας arguerent, minus hodie haberent Protestantes.

4. Sententia tamen hæc plurimorum Protest. atque nonnullorum

nullorum etiam Romanensium de certitudine fidei divinæ quo ad hanc rem, ut libere quod res est dicamus, non satis tuta esse videtur.

5. Pugnat enim primo cum multis Scripturæ locis, ut fuse ostendunt ii qui hodiernas controversias pertractant: quos adi lector studiose. Memineris tamen, ne erres, locos quosdam communiter ab illis adduci qui nihil ad hanc rem faciunt; verba enim illa Ecclesiastæ 9. Nescit homo utrum odio vel amore dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta, quæ argumentum palmarium plærisque Rom. præbere videntur, nihil ad hanc causam spectant, nam locus a multis utriusque partis viris hæbraice doctissimis multo aliter & melius ex hæbreo vertitur quam ab Interprete Vulgato; cujus tanta apud Rom. ex decreto Concil. Trid. autoritas est, & Salomonis mens non alia est eo loci quam ex eventis externis Dei amorem odiumve certo cognosci non posse. Quod ingenue agnoscunt etiam quidam Rom. doctissimi, Arias Montanus aliique quos nihil necesse est commemorare. Unde Alph. de Castro cum in primis editionibus operis adversus Hæreses lib. 7. Titulo gratia Hæresi 3. ex hoc loco firmissimum argumentum duci posse putasset, ultima tamen errorem revocavit, & hunc Salom. sensum candide agnovit esse. "Nemo aliquid horum (sitne electus an non) scire potest ex "consideratione rerum externarum, sive prosperæ sive ad"versæ sint, quia hæc omnia possunt justo perinde ac pecca"tori contingere; Et paulo post rejecto primo illo testimonio propterea quod dubium est & non convenit inter omnes de sensu illius, oportet aliunde capiamus testimonia. Florentinus Volusensus de Animi tranquilitate pag. 388. "Locum Salom. 9. referendum arbitror ad casus hujus. vitæ: "quod præsenti fortunæ non sit confidendum, eo quod nesci"amus quid superventura pariat dies, certe absolute vix ac"cipi potest: eo quod nemo nostrum non novit, aut saltem "noscere debet, se esse odio dignum, &c. Verba etiam illa (quæ tam solite imo jactanter a Bell. aliisque urgentur) Ecclesiastici 5. juxta veterum versionem, de propitiato peccato noli esse sine metu, &c. nihil probant: aliter enim græce se habent verba, & authoris sententia alia plane est. Vide Jansen. in locum & Hist. Concil. Trid. lib. 2. pag. 227. & 228. Forte etiam quidam alii qui citantur loci parum habent roboris,

roboris, firmiter tamen id probant multi alii, quos, qui judicio valetl,ector facile discernere possit, de locis script. qui contra objiciuntur legantur Controversiarum Tractatores & doctissimi Scripturarum interpretes. Testimonium Spiritus, quod affirmat Apost. Rom. 8. testimonium reddere spiritui nostro, quod simus filii Dei (quo loco maxime nituntur omnes qui contrariam sententiam tuentur) est quidem per se certissimum, & sine ulla dubitatione credendum, utpote a Sp. S. qui est Spiritus veritatis proveniens : nobis tamen istud testimonium non est certitudine fidei compertum, esse a Spiritu Sancto, neque enim Sp. id testatur per verbum aliquod expressum seu per revelationem, sed tantum id probabilibus conjecturis, & signis, vel summum, certitudine quadam morali nobis est cognitum. Ejusmodi autem testimonium Spiritus Sancti, quo persuadetur viris justis ipsos esse in gratia Dei, pro majori minorive profectu in vita spirituali, & in studio cultuque virtutum, magis, minusve, clarum datur a Spititu S. qui novit optime omnia moderari, & suavissime, & accomodatissime, pro cujusque (ut sic loquamur) merito, atque utilitate, in tempore atque oportune disponere ac dispensare. Aliquando enim Sp.S. testimonium suum probabiliter tantum facit notum homini, aliquando certum facit certitudine humana & morali : aliquando etiam (licet rarissime) certitudine fidei divinæ, per specialem aliquam, videlicet ipsius, revelationem, ut recte & solide respondet Pererius Disp. 8. in c. 8. ad Rom. videantur & alii in eundem locum.

6. Plurima apud Patres legere est, quæ huic sententiæ repugnant, de quibus alii, sed ipsi inprimis Patres consulantur. Neque ullus ex iis locus afferri potest, qui certitudinem fidei, cuiquam citra specialem revelationem efficaciter suadere possit, etsi plurimos admodum consolatorios præsertim in Cypr. Ambr. Bern. facile invenias.

7. Pugnat cum ratione, Minor enim Syllogismi istius, Omnes vere credentes & pœnitentiam agentes certi sunt & quidem certitudine fidei de peccatorum suorum remissione & gratia Dei, sed ego vere credo, &c. ergo, &c. Minor inquam, nemini fidelium quantamcunque certitudinem habeat, citra revelationem specialem (quæ non misi paucissimis, omnibus sæculis sapientissimo Dei consilio indulta est) æque certa est atque Major, ut quæ expressum Dei verbum sit. Unicuique enim fidelium in Scripturis commendatur magna solicitudo

&

& cura quotidie ſeipſum probandi, & magis magiſque ſerio examinandi, an vere & ſicut oportet credat, reſipiſcat, &c. Concluſio autem partem debiliorem ſemper ſequitur.

8. Pugnat cum communi fidelium ſenſu & experientia Ecquis enim fidelium auſit dicere ſibi tam certo conſtare ſe eſſe in gratia, quam quod Deus ſit unus, & trinus, vel Chriſtus Deus & homo? &c. De fidei articulis nefas eſt dubitare: dubitatio enim infidelem vel hæreticum facit, mille, potius mortes in eorum teſtimonium oppetendæ ſunt. Illud autem, quod ego vel ille in gratia ſit, in hoc certitudinis gradu certum non eſt, neque etiam eſſe poteſt. Immo audacter provoco ad ipſorum acerrimorum, hujus ſententiæ aſſertorum conſcientias, an hoc fidei divinæ certitudine de ſeipſis in particulari credere ſe audeant dicere, ſecus nullam ſibi in Dei gratia & regno partem in æternum optare. Audaciſſime ſane M. Bucerus vir alioqui doctiſſimus, & quidem omnium Proteſtantium nomine, illud in Colloq. Ratisb. 2 p. 463. effutiit. "Noſtra, inquit, eſt confeſſio, Chriſtianum hominem non eſſe qui non eadem fidei certitudine credat, & Chriſtum eſſe filium Dei, & ſe per eum percepturum eſſe vitam æternam, &c.

9. Sententia etiam hæc pias mentes non tam ſolatur, quod arbitrantur illi qui mordicus eam propugnant, quam miſere ſæpenumero cruceat & torquet. Quando enim hanc fidei certitudinem, quæ ex lege communi non eſt poſſibilis in ſeipſis non inveniunt, neque etia invenire poſſunt, nihil tamen vehementius urgere audiunt multos indoctos & imperitos animarum medicos, incredibiles inde dolores & cruciatus in optimis mentibus ſæpe naſcuntur, ut triſtis quotidie teſtatur experientia.

10. Merito igitur hæc ſententia non paucis nec obſcuri nominis Proteſt. aliiſque improbatur, ut ſeq. numeris apparebit.

11. J. Armin. in declaratione ſententiæ ſuæ, &c. hac de re ſic loquitur. "Quantum ad certitudinem ſalutis ſtatuo "eum, qui credit in J. C. tam ex actione Spiritus S. intus "ipſum agentis; & fructibus fidei, quam ex propria ſua con-"ſcientia & teſtimnio Spiritus una cum ea teſtanti certum "perſuaſumque poſſe eſſe atque etiam reipſa certum eſſe, "ſi cor ſuum ſe non condemnet, filium ſe eſſe Dei, & in "gratia J. Chriſti ſtare; quinimo cum certa fiducia gratiæ "Dei & miſericordiæ in Chriſto ex hac vita migrare poſſe, "& coram tribunali gratiæ comparere, citra anxium timorem,

&

" & terribilem metum; semper tamen orare debere, ut Domi-
" nus secum non ingrediatur in judicium. Sed cum Dominus
" major sit corde nostro, & omnium conscius, homoque seip-
" sum non judicet, quinimo etiam quamvis nullius sibi ipsi
" conscius, in hoc tamen non justificatur, sed Deus sit qui ip-
" sum judicet, hanc certitudinem non audeo Tanti facere
" quanti est illa certitudo qua scimus Deum esse & quod
" Christus sit salvator mundi, &c.

12. Theologi M. Britan. in suffragio suo de Quinto articu-
" lo, &c. edit. Lond. 1627. p. 89. th. 30. licet Loquantur de
perseverantiæ fidelium Certitudine, quoad nos, hæc habent
verba, quæ non minus contra certitudinem fidei de præsenti
justitia militant "Prima debilitas oritur ex ipsa fundamentali
" hujus personalis fiduciæ dependentia quæ infra fidei dog-
" maticæ certitudinem videtur subsidere, assensum quippe
" nostrum afficiunt fidei Catholicæ Articuli ut principia im-
" mediata ac prima; Fidei autem specialis veritas non inde
" deducitur ut quiddam necessario consequens, sed tamen sub-
" jungitur per modum assumptionis, Ergo illius, quæ hanc
" persuasionem facit, conclusionis non potest esse firmitudo
" major quam quæ præmissarum debiliori inest; subsumptio
" autem illa experimentabilibus nititur judiciis per privatam
" hominis conscientiam pensitatis quæ cum nonnunquam in
" dubium vocentur an sint signa genuina, &c. Hæc illi vi ve-
" ritatis coacti; nam p. 91. thes. 4. hujusmodi certitudinem, ve-
ræ fidei, cui falsum subesse non potest, actum esse volunt.

13. Franciscus Whitæus episcopus nunc Norwicensis in
suo de Controversiis opere contra Fisherum Jesuitam de cer-
titudine salutis p. 166. ita scribit " Particularis certitudo re-
" missionis peccatorum, quam Justi ex resipiscentia & fide
" obtinent, in assensus firmitudine minimè æqualis est certi-
" tudini quam circa commune fidei objectum viz. de Articulis
" de creatione, Trinitate, &c. habent, quia articuli hi immedia-
" tè & totaliter in S. Scriptura revelati sunt, sed quod Huic vel
" illi pœnitenti peccata sua remissa sint, illud ex argumento
" pendet cujus pars una tantum immediatè Dei verbum est,
" altera autem collectio ex reflexione mentis supra suum ac-
" tum & diligenti ac solicita suarum vertutum & actionem
" observatione exsurgens. Unde conclusio magis minusve se-
" cundum assumptionis conditionem, certa est. Citat in Margi-
ne Bannelium 22. q. 6. art. 2. concl. 5. p. 235. cujus verba probat

&

& B. Medinam sup. Th. Aquin. 1. 2. q. 112. art 5. &c. brevitatis studio verba ab illo notata omitto. Quod proxime subjungit, certitudinem hanc fidelium de sua præsenti justificatione vel justitia, à Protest. ad fidei certitudinem reduci, quia partim innititur propositioni seu sententiæ immediatè divinæ partim propositioni quæ ex ea quæ divina est, infertur & colligitur; regulam enim per quam quispiam se credere & resipiscere dignoscit, esse Dei verbum quo fidei & resipiscentiæ conditio seu qualitas explicatur, næ id frivolum est, tota enim quæstio est de certitudine applicationis regulæ, illiusque gradu quam ille jam concessit certitudini fidei divinæ non esse æqualem. Unde tantam agnoscit dissensionem hac de re inter quosdam doctos Rom, qui etiam post Conc. Trid. Vixere & Protestantes, exigui tantum esse momenti si modo ulla sit omnino dissensio. Nominat (vide Marg.) A. Vegam, Tapperum, Perer. Eisengr. &c. de quibus omnibus supra.

14. R. Montacutius episcopus nunc nisi fallor Cicestriensis libro (cujus & antea mentio facta) quem (Appello Cæsarem) illi appellare visum est c. 14. acriter contendit contra Puritanos suos adversarios, Ecclesiam Auglicanam minimè docere aut tenere talem absolutam salutis certitudinem in Justis qualem de aliis Fidei objectis expressè & directe per Deum revelatis habent. probat etiam illorum eruditorum Romanensium (quorum Fr. whitæus, per quem liber approbatus, proximè meminit) sententiam ibidem p. 212. 213. denique sic Puritanos ironicè compellans, inquit "Sed "Vos forte ex meliori tuto ficti homines, non tantum om- "nia quæ ad præsentem justitiam spectant, æque certo cog- "nita & perspecta habetis atque I. C. in cœlis esse, Sed &, &c.

15. Robertus Abbottus episcopus nuper Sarisburiensis in sua defensione Pirteinsiani Catholici Reformati contra Bishoppum de certitudine salutis parte 1. p. 285. Concedit, vulgus fidelium, non ita certo & infallibiliter suam in particulari salutem credere ut ab omni formidine contrarii & dubitatione liberi sint, hac ratione addita Quia conclusiones quæ ex principiis & immediatis Dei verbis ad nos ipsos de salute nostra derivantur, seipsis ignotæ sunt & quicquid habent lucis, à principiis tantum id habent, proinde non adeò firma fide vel assensu apprehenduntur ut principia ipsa, hominibus forte dubitantibus ne in principiorum applicatione

&

& usu, aliquid admiserint vel admittant erroris, &c. Quod quid aliud reipsa est, lector, quicquid, verbo, vel ille vel alii etiam contradicant, quam certitudinem Minoris, ac proinde Conclusionis, etiam illius supra formati syllogismi non esse æqualem certitudini Majoris quæ fide divinâ & firmissimâ creditur, quia immediatum Dei verbum est, & communem & maximæ fidelium partis sensum id ipsum clarissime testari.

16. Vide etiam lector, quia brevitati studeo, I. Whitæum (Fr. supra nominati fratrem) in sua defensione Viæ ad Veram Ecclesiam cap. 16. n. 2. circa finem, p. 136. & n. 4. p. 140. 141. ubi post multa admodum perplexè & intricatè dicta, sententiam Vegæ aliorumque supra laudatorum admittere videtur, & hanc privatam fidelium de sua salute persuasionem esse quidem effectum fidei vult, & mordicus defendit, non tamen æque certò & firmiter hoc fide apprehendi atque ea quæ immediatè revelata & expressè in Dei verbo scripta sunt.

17. Vorstius in suo Anti-Bellarmino multum a multis Protest. quondam laudato In Tom. 4. p. 613. & 647. " In " hac autem parte (inquit) scil. De certitudine præsentis " Justitiæ &c. primum merito conqueruntur Evangeli- " ci, statum quæstionis non satis fideliter ab adversariis expli- " cari solere. Non enim absolutam ejusmodi certitudinem, " qualis est in historica fide, sed fiducialem persuasionem " cum prepetua illa inquietudine & dubitatione animi " pugnantem, &c. homini fideli attribuimus. licet hanc " persuasionem multò certiorem esse statuamus, quam ut " Conjecturalis tantum aut Moralis dici debeat quum non " ex obscuris signis, aut frivolis conjecturis, neque ex incerta " aliorum hominum attestatione, sed ex interiori animi nostri " sensu, seu potius arcano Sp. S. testimonio, & apertissimis " gratiæ promissionibus oriatur, eoque conscientiam planè se- " curam efficiat, &c. Pro hac igitur sententia (quæ tantam " propriæ justitiæ certitudinem homini fideli attribuit, " quanta ad conscientiam coram Deo tranquillandam, & " prepetuam dubitationem excludendam, sufficit) Hæc fere " argumenta Nostri afferunt, &c. Hæc ille, paulo mollius " & melius quam multi alii, sententiam Protestantium explicans.

18. Archiep. Spalat. de Rep. Eccles. l. 7. c. 11. n. 223. "

Fides

" Fides nostra est circa thesin & hypotheticè h. e, dari remissi-
" onem peccatorum a Deo, si quis vere pœniteat eaque agat
" quæ ab illo Deus requirat ut eum justificet, & in hoc
" neminem fidelem hæsitare debere, certo scio; sicut
" neque in debita fiducia debet hæsitare qui plurimum
" confidat etiam merito sibi dimitti peccata etiam in
" hypothesi, a divina misericordia, ubi confidat etiam me-
" ritò se esse verè pænitentem, sed tamen in hypothesi
" & absolutè fide, posse quenquam aut debere credere sibi
" esse remissa peccata non video quicquam quod cogat.
" Video quidem multa quæ magnam ingerant, probabilitatem
" de præsentia gratiæ & justificationis immo & moralem
" certitudinem per gravissimas & vehementissimas con-
" jecturas, interim tamen non pauca quoque suppetunt
" ordinarie omnibus, &c. Authorem ipsum adi Curiose lector, paulo post admodum prudenter (inquit) " Sinant ergo
" isti (Protest.) nos (Rom.) abjecta hac fidei certitudine,
" consolationem sumere, & ex debito ac sancto metu
" cautius coram Deo ambulare; Ipsi vero modo caveant
" a nimia præsumptione & inde se oscitantiæ non tra-
" dant; abundent in sensu suo, nec inde alteri alteros
" damnent, &c. & inferius, viderint ipsi, interim nos
" quoque videamus ut salvemus Pauli dictum valde Consola-
" torium (Spiritus Dei testimonium reddit Spiritui nostro
" quod sumus filii Dei) Sed ad hoc necessaria est discretio
" spirituum. Hæc cujus viri in controversiis hodiernis exercitatissimi, & concordiæ inter partes studiosissimi sententia fuit.

19. Sed ut hanc fortasse multis nimis molestam diatribam tandem concludamus. 1. Infirmis & pavidis conscientiis quæ cum gravi & anxia dubitatione sepe luctantur, quæ etiam dubitatio, ex propriæ infirmitatis & imperfectionis justitiæ intuitu nata, virorum sanctissimorum mentes non raro exercet, utrinque, præsertim morte imminent, ab omnibus fidelibus pastoribus occurratur & tales sedulò admoneantur ut hujusmodi dubitationibus dulcissimas Evangelii promissiones fortiter opponant & fidem atque fiduciam sibi augeri instanter orent. Hoc Rom. ipsi solenniter se & facere & fieri ab omnibus pastoribus, jubere, protestantur, & gravissimam sibi injuriam a Rigidioribus Protest. fieri conqueruntur

quando

quando illis impingunt quod doceant & jubeant homines de Dei gratia & salute semper dubitare, provocant ad sua ipsorum scripta & ad quotidianam praxin. Vide etiam Cassand. in Consult. art.]4. de Justif. 2. Neque etiam illa summi gradus certitudo seu fidei divinæ plerophoria nimis importune urgeatur, nec a fidelibus quasi præcise necessaria exigatur (utinam moralem illam certitudinem de qua supra dictum assequi possent omnes) 1. ne pavidæ conscientiæ inde magis paveant, 2. ne timor Dei etiam filialis piorum animis excutiatur, aut saltem minuatur; & carnis securitas alatur, beneque operandi studium remittatur. Vide Cassandr. loco supra citato. Solicite studeant omnes utriusque partis suam de præsenti justitia & Dei gratia persuasionem, quantacunque illa sit, per bona opera magis magisque certam & firmam facere, ut monet Apostolus Petrus 2. 1. Quantum enim crescis in gratia, tantum & in fiducia dilataris, inquit Bern. Serm. 3. in Cantic. Denique a nimis curiosa & scrupulosa de hujus certitudinis gradu & mensura disputatione, maxime autem ab omni temeraria & audaci cum aliorum dissentientium damnatione conjuncta definitione, utriusque partis Theologi abstineant. Atque hæc de hac controversia satis sint.

CAP. III.

Quo de certitudine Prædestinationis & finalis in fide & justitia preseverantiæ, & simul an fides & justitia semel habita amitti possint, paucis disseritur.

1. NIhil certius quam certitudinem Prædestinationis sive Electionis ad gloriam, sine certitudine finalis præseverantiæ, ab homine vere fideli haberi non posse, ut omnibus constat, cum autem de hac, absoluta certitudo hic nec habeatur neque etiam sine speciali revelatione haberi possit, ut jam dicturi sumus, certe necessario inde efficitur: neque etiam illius certitudinem absolutam & fidei, haberi posse.

2. Sententia M. Buceri in Colloq. Ratisb. (de qua etiam supra

supra nonnihil dictum) Christianum hominem non esse qui non eadem fidei certitudine credat, &c. aliorumque multorum & magni nominis Protest. sed in hac causa plus æquo rigidorum, nec cum clarissimis Script. testimoniis nec cum Patrum sententiis congruit: Consulantur qui controversias hodiernas fusius tractant. Ut tamen aliquid dicamus, quid clarius illis B. Aug. libr. de Correptione & Gratia cap. 13. "Quis ex multitudine fidelium quamdiu in hac mortalitate "vivitur, in numero Prædestinatorum se esse præsumat quia "id occultari opus est in hoc loco ubi cavenda est elatio, &c. Et de bono perseverantiæ l. 2. cap. 13. Ad quam vocationem, &c. & 22. & lib. 11. de Civ. Dei c. 12. "licet sancti (inquit) "de suæ perseverantiæ præmio certi sint, de ipsa tamen perseverantia sua reperiuntur incerti; Quis enim hominum se in actione, profectuque justitiæ præservaturum usque in finem sciat, nisi aliqua revelatione ab illo fiat certus, qui de "hac re justo, latentique judicio non omnes instruit, sed neminem fallit? &c. Et in plurimis aliis Aug. locis eadem legere est. Vide & Prosperum in Resp. ab Ob. Vincentiani. Resp. ad duodecimam & Authorem de Vocatione Gentium lib. 2. c. ultimo. Et, ut alios antiquiores omittam Bernard. Serm. 1. de Septuagessima, "Quis potest dicere, Ego de electis sum? &c. certitudinem, inquit, utique non habemus: "sed spei fiducia consolatur nos, ne dubitationis hujus anxietate penitus cruciemur, propter hoc data sunt signa quædam, "& indicia manifesta salutis, ut indubitabile sit eum esse de "numero electorum, in quo ea signa permanserint, propter hoc, "inquam, quos præscivit Deus, & prædestinavit conformes fieri "imagini filii sui, ut quibus certitudinem negat causa solicitudinis, vel fiduciam præstet, gratia consolationis. Hoc enim "unde semper soliciti, & in timore & tremore humiliemur "necesse est, sub potenti manu Dei, quoniam quales simus, "nosse possumus, vel ex parte; quales autem futuri simus, id "nosse penitus nobis impossibile est. Itaque qui stat videat ne "cadat: & in forma, quæ salutis indicium est, & argumentum "prædestinationis, perseveret atque proficiat, &c. vide eundem epist. 107. Hunc authorem in controversia de justif. Prot. etiam rigidores imprimis laudare solent: Quæ autem ad hæc a contra sentientibus responderi solent nimis frivola sunt & a patrum mente omnino aliena, immo plane contraria; audeo provocare ad judicium cujuslibet Lectoris in quo vel uncia est judicii liberi & non affectui mancipati.

3. De finali fidelium perservantia plurimi etiam doctissim Protest. contra alios gregales suos sic statuunt, quod vere fideles, si in timore & cum pia solicitudine pergant salutem operari, de continuo divinæ gratiæ auxilio in ista operatione, & ex eodem, de sua finali in fide & gratia perseverantia certi esse possint ac debeant, nisi ipsi sibi desint, penes Deum certe, quo minus perseverent, non staturum: sed absolutam certitudinem fidelibus se officio suo in posterum nunquam defuturos, sed in fide viva & per charitatem efficaci, uti fideles decet, in hac militiæ Christianæ schola semper perseveraturos, uspiam in Scripturis promissum esse negant. Immo nec necessarium nec utile fuisse ut promitteretur, quin-imo ut non promitteretur, utilissimum affirmant. Hanc sententiam tuentur, ut constat, Lutherani omnes, & qui in Fœderato Belgio Remonstrantes vocantur: Aliique & alibi doctissimi Protest. ut jam dicemus. Maxima enim animorum & calamorum contentione de hac quæstione inter Protest. etiam ipsos semper certatum fuit, atque etiamnum certatur.

4. Existimant enim Protest. ante nominati fidem justificantem & gratiam regenerantem non esse electorum propriam, sed aliis quoque multis vocatis, immo omnibus infantibus baptizatis, non κατὰ δίκησιν tantum, nec solum sacramento tenus quemadmodum diversum sentientes respondent, sed vere etiam contingere, qui tamen a fide & gratia justificante excidere possunt, immo non raro excidere solent, cum totaliter, tum finaliter. Mitissime & mollissime G. J. Vossius Patrum qui de aliquorum fidelium & justorum defectione loquuntur, sententiam exponens, ita inquit in præfatione Hist. de controversiis Pellagianis, &c. "Unde consequitur non aliud "eos Patres scilicet voluisse quam primordia quidem veræ fi-"dei & Christianæ spei ac charitatis communia esse electis "ac reprobis, & quamdiu electus in initiis istis & ut ita dicam "inter atria adhuc hæret, de electione sui certum non esse "cum non desint qui ab eo fidei gradu resiliant nec redeant, "decidant nec resurgant, &c. Aliquanto plenius, August. de Correp. & Grat. cap. 13. "Credendum est quosdam "de filiis perditionis non accepto dono perseverandi usque in "finem in fide quæ per dilectionem operatur incipere vive-"re & aliquandiu fideliter & juste vivere & postea cadere, Neque de hac vita priusquam hoc eis contingat auferri, &c.

Atque

Atq; hanc suã sententiam plurimis S.Script.locis, Patrum testimoniis, Augustini etiam ipsius, & qui eum sequutus est Prosperi, qui Prædestinationem absolutam defenderunt, variis etiam rationibus confirmant.

5. Existimant etiam ipsos electos justificatos, lapsos in gravia & atrocia peccata & crimina conscientiam vastantia, ut adulterium, homicidium, idolatrium, abnegationem Christi, *&c.* a fide viva & justificante posse ad tempus deficere & reipsa interdum deficere quodammodo, & fere totaliter, licet non finaliter. Dixi quodammodo & fere totaliter quia sic se intelligi volunt etiam qui hanc sententiam acerrime propugnant. R. Thomsonus Anglus in diatriba de Amissione, *&c.* Justificat cap. 9. pag. 48. & 49. "Cum dicimus electum justificatum excidere a fide & justificatione, non ita intelligendi sumus quasi statuamus ipsum fidei habitum aut omnes fidei effectus simul auferri, *&c.* Et paulo post, "Nemo sane nostrorum sic insanivit unquam, Exempla enim Ecclesiarum initio Apocal. plane contrarium evincunt Apoc. 3. Esto vigilans & confirma cætera quæ moritura erant; & 1 Joh. 3. 9. diserte dicitur, Semen Dei in illis manere, ideoque non posse peccare, scil. ad mortem, *i.e.* finaliter, ut post Veteres aliquot, etiam nostrorum quidam recte exposuerunt Sp. S. enim certo excitaturus est semen Dei ad salutarem pœnitentiam cui illud sevit, est inquit Cypr. Epist. 52. in illis quod pœnitentia sequente revalescat. Non itaque hoc est quod docemus, sed dicimus fidem, quoad actum illum vivum quo justificat, delinquere & justificationem interrumpi donec homo lapsus, per pœnitentiam ad gratiæ thronum confugiens veniam & pacem impetret, *&c.* In eandem sententiam eruditissimus Vossius Hist. Pelag. Lib. 6. Thes 13. pag. 575. "Cum vero justificantem fidem deficere posse & reipsa interdum deficere Patres docent, intelligunt hoc ratione actuum qui e potentia sive habitu fidei emanant, nam potentiam hanc quam dicere possumus semen fidei actualis, haud plane tolli saltem in electis minime diffitentur sed otiosam fidei aut charitatis potentiam, fidei aut charitatis nomine haud dignantur, eo quod talis non sufficiat ad salutem; unde optime M. Cellarius, sive Borrhæus lib. de operibus Dei, "Fidei virtus non jacet iners, non languet, non friget, sed negotiosa est, fervet ac calet, *&c.* Et Greg. Homil. 30. habita Die festo Pentecostes, "Nunquam est Dei amor otiosus,

"operatur enim magna, si est, si vero operari renuit, amor "non est, &c. Digna proinde sunt illo equidem Thomsoni verba Loc. citato circa finem capitis. "Est autem hoc loco "notanda & diligenter attendenda summa Dei in electos suos "benignitas & misericordia quod ex eorum animis habitum "hunc fidei effluere nunquam sinit. Cum enim in fidei actum "non nisi mediante & cooperante cum Spiritus Sancti gratia (male R. Abbottus in sua animadversione in hanc Thomsoni diatribam cap. 9. pag. 239. legit Typographi errore non observato, Et ex eo in Authorem inaniter insurgit, cooperante "cum Spiriu Sancto gratia) voluntate nostra, prorumpamus, quo suavius, promptius, citius mens interne sese exerat, & in Deum feratur, ejusdem Spiritus beneficio & initio "datus est habitus ille & postea diligenter in cordibus electorum conservatus, ut si quando labantur & a Deo recedant "facilius revocentur ad pœnitentiam; quod in Davide & "Petro manifestissime videre est, Quorum ille inaudita tantum concione Nathanis, hic galli cantu aut potius suavissimo Christi, &c. aspectu ad pœnitentiam conversus est, &c. Eundem legere est apud Vossium L. supra citato pag. 575. "quod vero dicebamus potentiam sive habitum fidei non plane extingui, etiam cum fides renuit operari, eoque salvifica "non est, id mire ob oculos ponit immensam Dei bonitatem, &c. Vide Authorem.

6. Immo contendit idem Vossius multos Patrum agnovisse quendam fidei ac pietatis gradum ad quem ubi quis adscenderit, excidat nunquam; atque etiam de æterna sui electione sit certus (illius verba sunt in epist. ad Lectorem Hist. Pelagianæ præmissæ) de quo tamen multi alii vehementer dubitant an citra specialem revelationem id fieri possit, fuse tamen & multis Patrum sententiis adductis confirmare nititur L. 6. thes. 13. pag. 585. & seq. "Talium fides inquit confirmata "dicitur seu roborata sive ut vulgo appellant, radicata; qualis non solum Apostolorum erat postquam miraculose Spiritum Sanctum acceperant; sed & olim multorum Sanctorum fuit & nunc est, in quibus fidei donum paulatim precibus ac crebris actibus piis ita est auctum ut tandem fidelem reddiderit stabilem ac insuperabilem, &c. quæ apud Authorem ipsum Lector studiose legere ne graveris.

7. Negant

7. Negant autem omnes omnino cum Protest. tum Rom. quamcunque de Prædestinatione sententiam tueantur, electorum fidem & justitiam utcunque ad tempus deficiat seu amittatur, finaliter amitti posse, ut constat. siquidem impossibile est prædestinatum seu electum posse a gratia finaliter excidere; & ex electo reprobum fieri, *&c.* manifestam enim contradictionem implicat, *&c.*

8. Hanc sententiam de fidei & gratiæ justificantis amissibilitate ratione prædicta, defendunt, ut dixi omnes Lutherani, quorum innumeri pene tractatus & disputationes hac de re extant, inter & post alios nuper An. 1620. opposuit Barth. Battus S. Theol. Professor in Acad. Gryphisivaldensi librum super hoc argumento Libello Sebast. Benesceldi S. Theol. professoris in Acad. Oxoniensi. Lege lector (si ita tibi visum fuerit) Ph. Melanchton communis Germaniæ præceptor olim a Protestantibus habitus & appellatus cum suis sequacibus, viris doctissimis, & in multis moderatissimis. Remonstrantes omnes in Belgio Fœderato sic nuncupati qui plurima hac de re scripta ediderunt.

Hugo Grotius vir omnisaria eruditione præditus in pietate Ordinum Hollandiæ, *&c.* pag. 24. 25. & in Disquisitione An Pelagiana sint ea dogmata quæ nunc sub eo nomine traducuntur Paris. excus. an. 22. pag. 123. & seq. aliquot Ger. Jo. Vossius, vir in Patrum lectione versatissimus, ex iisdem idem fuse demonstrat Hist. Pelag. lib. 6. thesi 11. 12. & 13. immo in confirmatione theseos 12. pag. 566. hæc habet verba.
" Communem fuisse antiquitatis sententiam quam diximus,
" soli hodie negare possunt qui cætera fortasse viri sunt non
" ineruditi sed in antiquitate tamen plane sunt hospites vel
" animum habent unius & alterius sententiis ita mancipatum
" ut eorum oculis videre malunt quam suis cumque iis errare
" præoptent quam cum aliis bene sentire, *&c.*

Ex Patribus idem prolixe ostendit J. Corvinus Anti-bogermanni parte 2. cap. 18. & 19. & ex multorum Protestantium scriptis cap. 21.

Petrus Baro Gallus S. Theol. quondam Prof. in Acad. Cantabrigiensi doctissimus aliique cum illo sentientes contra Whitakerum & illi ὁμοψηφεῖς, ut ex assert. Lambethanis constat de quibus historicam narrationem

apud Corvinum lib. supra citato cap. 24. pag. 566. & seq. vide multo certiorem illa, quam Antonius Thysius nonnullis scriptis Anglicanis a se nuper editis præfixit. In Colloquio Hamptoniensi An. 1603. coram Jacobo 6. M. B. R. Joh. Overalus Theologus eximius, tunc temporis Decanus ædis Paulinæ & Episcopus nuper Norwicensis aperte defendit, quod & sæpe antea in Academia Cantabrigiensi contra rigidiores adstruxerat; Justificatum si in peccata graviora incidat, antequam pœnitentiam agat, quoad præsentem conditionem in statu esse damnationis, hoc tamen adjiciens quod vocati & justificati secundum propositum divinæ electionis, licet in gravia peccata incidere possint & reipsa interdum incidant, atque sic in præsentem statum iræ & damnationis, nunquam tamen excidant, aut totaliter ab omnibus Dei donis, ita ut omnis gratiæ etiam semen in illis plane tollatur aut finaliter a Justificatione sed quod semper per Dei spiritum mature ad fidem vivam & pœnitentiam renoventur atque sic ab illis peccatis eorumque in quæ lapsi fuerant reatu justificentur, addit Gul. Barlous qui ejus conventus Historiam scripsit contrariam sententiam quæ statuit semel justificatum etiamsi in graviora peccata labatur, justificatum tamen manere antequam de iisdem pœnitentiam agat, &c. Regis ipsius ore gravissime reprehensam & damnatam fuisse vide Hist. Conventus p. 41. 42. &c.

R. Thomsonus Anglus, vir multis literarum nominibus non immerito commendatus testante etiam Adversario de quo jam dicemus, diatribam de Amissione & intermissione gratiæ & Justificationis scripsit excus. Lugd. Bat. an. 18. in quam mox emisit Rob. Abbottus episcopus nuper Sarisburiensis, vir etiam doctissimus, Animadversionem bre em sed de illius soliditate judicet æquus lector. Qualia enim sunt ista obsecro quæ scribit in fine cap. 22? "Verissimum est, inquit, mansisse "Davidem in morte, *i. e.* in reatu mortis quousque mansit in "homicidio, nec habuisse vitam æternam in se manentem, "quia fidei per quam manet in nobis vita æterna, vertutem "& actum infregerat, & excidisse quidem a Justificatione "quoad effectum, non quoad rem, privandum quoque reipsa "nisi quod cœlesti generatione conservatus & fideli pœnitentia restitutus est, &c. Et quod cap. 24. Davidem integro fere anno quo nondum resipuerat, affirmat non secundum hoc peccatum Justificatum & tamen simpliciter quoad personam

Justi-

Justificatum, futurum tamen ab hac justificatione recidivum nisi ab hoc quoque peccato Justificatus fuisset, Davidem enim periturum fuisse (quod etiam ante illum dixit Beza in Colloq. Mompelg. parte 2. p. 74.) si ante pœnitentiam mortuus fuisset pag. 215. Quam asystata hæc sint, vel saltem œnigmatica, quis non videt? Multa alia hujusmodi perplexissima & intricatissima dicta, ex R. Abboti libro desumpta legere est in Suffragio Theologorum Brittanorum de articulo 5. &c. Thesi. 3.4.5.6. Quod enim aiunt; effectum justificationis interveniente particulari tali peccato ad tempus suspendi, statum tamen justificationis non intercidi ne id omnino frivolum est, siquidem licet omnium peccatorum præcedentium veniam Deus peccatori pœnitenti indulserit, si tamen is in reatum peccati alicujus gravioris & conscientiam vastantis postea lapsus fuerit necdum actu resipuerit, omnis illa primum concessa remissio ad salutem æternam consequendam nihil prorsus confert; sufficit enim vel unum peccatum atrox admissum & cognitum ad hominem quem nondum ejus serio pœnitet, a regno cœlorum excludendum.

R. Montacutius in lib. quem de quibusdam controversis articulis contra Romanensem Anonymum scripsit. cap 20. & in suo, (Appello Cæsarem) parte 1. cap. 4. multa affert, huic sententiæ firmandæ, & acriter contra Puritanos contendit, hanc fuisse communem Patrum sententiam, atque etiam doctissimos in Ecclesia Anglicana Theologos eidem semper assensos atque etiamnum asentiri hunc librum, ut constat, approbavit Fr. Whitæus Episcopus nunc Norwicensis. Videatur etiam Th. Jacksonus Anglus de Fide Justificante Sect. 2. cap. 8. edit 1. p. 257.

Doctissimus Casaubonus eandem probavit sententiam, ut patet ex illius epist. ad Petrum Bertium scripta an. 1611. quam lege in principio Bertiani libri super hoc argumento scripti, cui Tit. (Hymen Desertor) " Tua inquit quæstio (hæc illa " sc. de qua nunc agitur) pendet ex alia vel aliis potius, de qui- " bus video nostros contraria docere antiquis Patribus, ridicule " faciunt qui hoc negant, &c. ibidem etiam librum R. Thomsoni viri, ut inquit, doctissimi & sibi amicissimi ejusdem argumenti cum Bertiano nominat & laudat. Quæ ex P. Martyris in epist. ad Rom. Comment. cap. 7. ad verba. Non enim quod volo facio, &c. (Nec tamen ex his quisquam arbitretur me statuere, &c.) & cap. 8. ad v. 9. (Quod si potiores partes

dentur

dentur carni, discedit spiritus, &c.) citari possent, brevitatis causa omitto.

Illa etiam quæ Wolfgangus Musculus hac de re habet in locis Com. Titulo de Peccato ubi agit de discrimine peccati mortalis ac venialis pag. 40. Quod si is qui cœlestis fuerat gratiæ particeps factus, ab ea gratia exciderit, &c. & Tit. de Remiss. Peccatorum explicans an semel impetrata peccatorum remissio poterit fieri irrita : Si quis igitur præteritorum peccatorum condonationem per gratiam Dei consequutus, &c. pag. 63. prætereo, ipse per se lector visat loca signata.

Mitto etiam illa quæ legere est tom. 1. Operum Z. Ursini loco de Peccato, edit. Heidelberg. pag. 613. 614. 615. ubi peccatum regnans *i. e.* ut explicat, errorem contra Articulos fidei fundamentales, aut peccatum contra conscientiam excludens ex corde fiduciam remissionis peccatorum & obnoxium faciens peccantem morti æternæ, nisi in hac vita fiat conversio, in ipsos etiam electos aliquando cadere affirmat & fuse probat atque ad contraria objectamenta respondet. cap. 8.

Pareus super hac controversia acriter cum Bell. dimicans lib. 3. de justif. cap. 14. &c. sæpe respondet, Protestantes non negare fidem in lapsibus Sanctorum ut Davidis, &c. amitti quoad actum, manere tamen semper quoad habitum seu ut vocant quoad semen fidei. Sed an otiosus fidei habitus vel semen in electis lapsis manens, justificet & ad salutem sufficiat necne, dicat idem Pereus eopse loco ad quem nos amittit de justif. lib 3. cap. 14. pag. 872. Nam contra Bell. disserens hac de re, de Amiss. gratiæ lib. 1. cap. 7. pag. 74. hæc habet verba, " Ut rectius intelligat lector quattenus fides " justificet, maneat vel amittatur lapsibus sanctorum, dico fi- " dem esse habitum cujus actus proprius est ex misericordia " Dei accipere remissionem peccatorum propter Christum, " justificat igitur fides non qua habitus habitualiter, sed qua " actus actualiter remissionem peccatorum accipiens, in san- " ctis lapsis manet nec omnino evanescit fides qua habitus. " Nullus enim habitus uno vel altero actu contrario penitus " amittitur quod nullus Sophista negaverit. Non manet ve- " ro sed evanescit qua actus accipiens justitiam Evangelii; San- " cti enim lapsi donec per recipiscentian sese ad Dei misericor-

" diam erigant, non spiritus sed carnis actus exercent, tunc
" igitur fides in lapsis habitualiter tantum manens, proprie
" justificans dici aut eos justificare non potest, &c. Hæc ille
ex doctrino sui præceptoris Ursini hauserat.

9. Sed ut hanc controversiam tandem concludamus. Archiep. Spalat. de Rep. Eccl. lib. 7. cap. 11. postquam ostendit n. 225. & aliquot sequentibus ex multis script. locis, Patrum testimoniis, variis etiam rationibus a Bellar. adductis (quibus tamen ipse quædam alia adjicit) & optime ut inquit excogitatis, fidei & gratiæ justificantis amissibilitatem, n. 231. 232. 233. ne diversum sentientes nimium offenderet, subjicit sed admodum frigide, neq; etiam sibi aut veritati satis consentanee, oppositam opinionem modernorum multorum habere sua fundamenta non contemnenda proinde se non oppugnare, &c. denique sic concludit, " Non possum tamen hoc loco non monere quod
" sæpius adverti & observavi, nimios interdum divinæ gratiæ
" exaltatores ut Pelagianismum effugiant, in ipsissimum
" Pelagianismum incidere aut saltem ei non parum appropin-
" quare; Liberi arbitrii usum aut tollunt aut vinculis gratiæ
" undequaque arctant, ita ut electi jam ne ad peccandum qui-
" dem mortaliter suo possint prolabi arbitrio. Atque hoc
" ipsum Pelagiani contendebant posse hominem cum divinæ
" gratiæ auxilio, omnino nunquam peccare in quo tanquam
" gravis erroris ab Hieron. lib. 1. adv. Pelag. pluribus argu-
" untur, peccant ergo etiam filii sed recipiscunt, veniam certam
" obtenturi, sed quia nemo scit se esse filium prædestinatum,
" cum timore & tremore quisque debet suam salutem operari.
Atque hæc de hac quæstione sufficiant, ad quam tamen tollendam vel saltem minuendam hoc paucis adjectum volo.

10. Admittant qui in hac causa rigidiores sunt non tantum electos sed etiam multos reprobos seu, ut Scholæ loquuntur, præscitos, ad tempus vere credere & Justificari, postea tamen a sua fide & justitia vel si ita vis, fidei & justitiæ initiis penitus & in perpetuum excidere. Quod certe verissimum esse plurima clarissima S. Scripturæ & Patrum testimonia atque etiam multæ rationes efficacissimæ (de quibus omnibus alii consulantur) evincunt. Et quæ ad hæc responderi solent, inanes tantum sunt argumentorum solidissimorum elusiones & futiles evasiones. Et quod ad electos

justificatos, in gravia peccata lapsos attinet, si negant, illos vel ad tempus aliquod a fide & gratia justificante totaliter deficere, diserte profiteantur, quod doctiores non negant se hoc dictum velle, propter potentiam sive habitum fidei, &c. quæ potentia in electis haud unquam plane tollitur, sed ex immensa & impromerita Dei bonitate semper in illis relinquitur fidei quasi semen, unde per externum Dei verbum & internam Spiritus Sancti cooperationem, salutaris fidei actus facile postea eliciatur: fateri se alioqui non otiosum fidei habitum, sed actum fidei vivæ illos justificare: Qui autem affirmant plane & totaliter fidem & gratiam justificantem in illis ad tempus tolli profiteantur itidem quod doctiores faciunt, hoc se intelligere tantum ratione actuum salutarium qui e potentia sive habitu fidei emanant, potentiam enim hanc in electis haud unquam omnino extingui agnoscere se, sed otiosam & inefficacem pro præsenti statu fidei aut charitatis potentia, fidei aut charitatis nomine minime dignari, eo quod talis ad justitiam & salutem consequendam non sufficiat. Finaliter autem electos deficere non posse consentiunt omnes qui electionē describunt vel a priori *i.e.* ab absoluto quodam Dei decreto, vel a posteriori *i. e.* a finali in fide gratia & perseverantia. Qua re semper in Ecclesia dissidentes fuere sententiæ, sed non hostiles & ab omni Christiana charitate alienæ ut hodie. Hac moderatione adhibita, lis hæc quæ nunc adeo fervet, & tanta animorum contentione agitatur, si non plane tolli, saltem minui facile poterit. Qua de re judicet lector eruditus & rerum harum intelligens. Videatur etiam H. Zanchius in hac causa alioqui rigidissimus, epist. l. 2. epistola ad Davidem Chaillettum pag. 85. Impr. Hanov.

CAP. *Ult.*

Quo de Inequalitate Justitiæ fidelium paucissimis agitur.

1. DOcent quidem multi Protestantes una & eadem Christi justitia fide apprehensa atque a Deo imputata, omnes vere fideles formaliter, vel quasi formaliter,

ter, ut loquuntur, coram Deo justificari: docent multo plures per fidem, spem, dilectionem, aliasque virtutes neminem justificari, sed sanctificari tantum credentes & justificatos. Sed de utroq; errore satis superq; antea nobis dictum est. Nulli tamen omnino Protestantes, fatente ipsomet Bellarmino lib. hujus cap. 16. dicunt omnes justos inter se pares esse, neque esse unum alio Majorem quod attinet ad ejusmodi virtutes. Quam enim absurdum esset dogma istud ? potuit igitur Bell. a tam operosa rei minime negatæ probatione abstinere, posse scilicet justos in justitia inhærenti crescere, & unum eatenus alio justiorem esse, licet, ut sæpicule dictum antea, perperam permulti Protestantes justitiam inhærentem non a justificato quidem sed tamen ab ipsa justificationis ratione formali procul removeant, & justitiam non justificantem sed sanctificantem appellent.

2. Quod quidam Protestantes justitiæ inhærentis inæqualitatem haud inficiantes, sed novitatis nimio plus amantes, excipiunt contra rationem Bellarmini cap. 16. Sect. (Denique idem probant) & Sect. (Quinto pugnant) &c. aliorumque huic sententiæ firmandæ ductam ab imparitate præmiorum in cœlo, non satis firmam esse, ut P. Martyr in Comment. in 15. cap. 1. ad Cor. qui etsi protestetur se nihil certi circa hanc quæstionem, audenter varii in vita æterna gloriæ gradus, definire, ita tamen eam tractat ut facile apparebit eum in sententiam negativam propendere, sic & Schonfeldius Theologus Marpurg. & J. Camero S. Theol. in Achad. Salmuriensi nuper professor prælect. tom. 2. pag. 325. & multis seq. Immo & Pareus lib. 3. de Justif. cap. 16. pag. 917. licet affirmantem partem se quidem facilius ut probabiliorem admittere profiteatur, sententiam tamen P. Martyris id in dubium vocantis non improbat sicut oportuit, sed liberum cuique hic esse debere judicium nimis audacter affirmat. Hanc sententiam communiter rejiciunt cœteri omnes Protestantes, nec immerito; adversatur enim sacris literis quæ ut alia plurima mittam loca, sæpe testantur Christum in die judicii omnibus pro qualitate ac quantitate operum suorum præmia justa pœnasque condignas assignaturum, pugnat etiam cum Patrum communi consensu, quod nec ipsi problematici disputatores negare audent; fatetur enim ingenue P. Martyr loco supra citato, quod Patres omnes præmiorum discrimina

discrimina statuerint & hic error ante multa sæcula in Joviano damnatus fuit Hier. lib. 2. contra Jovin. pugnat etiam cum recta ratione. Sed de tota hac re alii multo fusius agentes consulantur atque hic hujus libri finis esto. Nunc cum bono Deo ad sequentem transeamus.

LIBER

LIBER QUARTUS,

Quo de Justitia Operum agitur.

CAP. I.

Quo de Operum bonorum necessitate ad salutem, & quaestionibus coincidentibus, Utrum Justi, &c. usque ad Cap. 10. libri Bellarminiani disseritur.

1. NEgari nec potest nec debet multa de operum necessitate ad salutem, a Luthero illiusque sequacibus rigidioribus, admodum incomode atq; etiam inconsiderate dicta quae quocunque demum sensu sive respectu dicta vel scripta fuerint, nos pravo aliorum more non excusamus nedum defendimus; immo reprehensione digna inprimis esse judicamus, illa atque istiusmodi alia quae Bell. hoc libro cap. 1. ex Petro Canisio refert, ex illorum libris excerpta commemorare non libet; aeterna enim silentii nube illa sepeliri quam in apertum proferri multo satius est & Deo piisque omnibus gratius. Sed in hoc manifestam sibi injuriam a Romanensibus fieri conqueruntur omnes saniores Protestantes, quod paucorum errata male & calumniose omnibus Theologis Reformatis ab illis impingantur.

2. In Colloq. Altenburg. A. 1568. in hoc convenerunt Theologi & Flacciani sic dicti & Electorales, Bona Opera justificatis & salvandis esse necessaria, sed uterum ista propo-

litio

sitio (Opera sunt necessaria ad salutem) simpliciter esset rejicienda, nec ulla ratione in Ecclesia toleranda, disceptatum fuit, Electorales adversariis suis multo doctiores & saniores dicebant necessaria esse ad salutem, non quidem necessitate efficientiæ (non aliam tamen efficientiam quam proprie meritoriam intellexisse sive exclusisse illos ex variis Actorum locis mihi admodum probabile videtur) sed necessitate Præsentiæ ac proinde propositionem prædictam illo sensu (vide Acta p. 430.) quo a Pontif. traditur, bona viz. opera nostra causam esse seu meritum justitiæ & salutis, detestari se. Et moto de hac forma loquendi certamine periculoso & scandali pleno (scil. tempore Germanici Interim) nunquam se illa forma usos esse, ac ne nunc quidem tueri illam velle, nec deinceps ea uti decrevisse (in quo ex nimio pacis studio doctissimi hi viri plus æquo adversariis suis cesserunt) simpliciter tamen ac sine determinatione ulla, se damnare hanc formam, ut per se ac simpliciter falsam & impiam, non posse, &c. Flacciani autem licet non negarent Bona Opera esse justificatis, &c. necessaria necessitate præsentiæ, multas ob causas, quod Bell. etiam agnoscit, tamen propter scandalum & erroris periculum contendebant propositionem prædictam. Bona Opera Simpliciter necessaria ad Salutem esse, non esse in Ecclesia tolerandam.

3. Hanc Flaccianorum sententiam Lutherani hodie communiter tuentur V. lib: Concordiæ p. 666. &c. Chemnicium L. Th. parte 3. de Operibus renatorum q. 7. I. Gerhard. L. Th. tom:4. de Bonis operibus cap: 9. cæterosque fere omnes. Pareus etiam (cum Jo. Davenantio epist: Sarisb: Disput: de Justitia actuali c. 31. p. 400. &c. aliisque permultis) cap: 1. Hujus lib: de justif. contra Bellar. "Qua in parte (inquit) "facile nos eis (Flaccianis scil.) subscribimus, &c. & paulo "post eadem p. 931. Non quod dicere non liceat opera neces-"saria esse ad salutem nempe non impediendam, non vero ad "salutem efficiendam, sed quia volumus ambigue loquendo scandalum ponere, &c. Quinimo idem Pareus de Amis. gratiæ & statu peccati L.5.c.1. affirmare non veretur Flaccianorum dogmata de Providentia, Prædestinatione, Gratia, Libero Arbitrio, Bonis operibus, Adiaphoris, Statutis, & nonnulla alia saniora fuisse quam adversæ partis, sed modum ea tradendi atque tuendi plane turbulentum & furiosum fuisse, &c. Deus bone, quam morosa & ab omni moderatione aliena

na sunt plerorumq; qui hodie controversias tractant Theologorum ingenia & judicia. Nulli enim fere unquam Theol: Protest: Flaccio & Flaccianis aut pertinaciores aut turbulentiores fuere. Sed de Ph. Melanchtonis singulari eruditione & moderatione in plærisque quæ hodie contravertuntur fidei capitibus (quam etiam discipulorum multi sequuti sunt) cui non constat? Ne gravere Lector apud Historicum Nobilissimum & Candatissimum I. A. Thuanum singulare hujus viri elogium legere Hist: lib: 26. p. 809.

4. Sed plærique fere alii Protest, hodie concedunt & solicite urgent, bonorum operum necessitatem etiam ad salutem; Plurimi etiam non necessitatem tantum præsentiæ sed & efficientiæ admittunt, si nomine efficientiæ non aliquod proprie dictum meritum, aut propria vis ac dignitas ipsorum operum in salute comparanda intelligatur, sed tantum causalitas sive efficientia quædam secundaria minoris ac inferioris ordinis & gradus, & divinæ gratiæ ac fidei semper subordinata, Existimant enim Bona Opera in Justificatis & salvandis necessario exigi, non tantum ut signa & effecta veræ & vivæ fidei, sed etiam ut viam quandam salutis seu causam sine qua non; seu conditionem, qua non præstita, a nemine adulto & cui tempus bene operandi concessum, salus æterna obtineri potest. Immo ut nihil non largiantur quod ipsa veritas fateri cogit, esse causam salutis suo modo & loco adjuvantem & efficientem, non tantum ad salutem non impediendam, seu retinendam & conservandam atque etiam consummandam, quod dicunt quidam licet non satis plene, sed & ad eam consequendam, sed citra omne omnino meritum proprie sic dictum. Ita ut Bellarminum tam operosa immo etiam odiosa rei minime controversæ probatione omnino supersedere potuisse & debuisse judicent omnes doctiores & saniores Protest. Quæcunq; enim quibusdam imperitis, rerum controversarum tractatoribus tenere & inconsiderate aliquando exciderint, cogitare tamen debuit Bell. (atque cum eo etiam alii Rom.) rem sibi fuisse non cum Simonianis, Gnosticis, Eunonnanis, & ejusmodi hominum monstris, Christi gratiam in Lasciviam vertentibus, sed cum hominibus cum timore & tremore, pro modulo lucis & gratiæ concessæ, salutem suam operari satagentibus. Sed proh dolor, plærique qui hodie ad scribendum de controversiis fidei accedunt, nihil fere aliud afferunt præter judicicium affectui mancipatum & affectum perturbatissimum.

5. Licet

5. Licet hæc quæstio de necessitate operum, secundum efficientiam, ex parte pertineat ad lib. 5. in quo de bonorum operum meritis Deo juvante disseretur, quia tamen a Bell. cap. 7. 8. & 9. hujus libri & iis qui ad Bellarmini argumenta respondent, disputatur, non erit abs re nec ab instituto nostro alienum, in præsentiarum paucis eam discutere.

6. Plurima S. Scripturæ loca, quorum quædam a Bell. adducuntur sed quibus innumera prope alia adjici possunt Heb. 10. 36. 1. Timoth. 2. 15. Phil. 2. 12. cum timore & tremore operamini salutem vestram 2. Cor. 7. 10. & 2. Cor. 4. 17. Momentanea levitas tribulationis nostræ excellenter pondus gloriæ κατεργάζεται, operatur in nobis, Rom. 8. 13. & 17. & 10. 10. Math. 25. 34. 35. possidete regnum cœlorum, esurivi enim, &c. & ibidem juxta vulgatum interpretem vers. 21. Quia in paucis fuisti fidelis, supra multa te constituam Jac. 1. 25. & 2. 14. Gal. 6. 8. qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam Apoc. 7. 14. 15. Hi sunt qui venerunt ex magna tribulatione, &c. Ideo διὰ τοῦτο sunt ante thronum Dei, &c. clarissime demonstrant in adultis opera bona ad salutem relationem habere, non ordinis tantum (ut frigide cum aliis respondet Pareus ad cap. 7. hujus libri p. 1029.) qualem habet medium ad finem, antecedens ad consequens, conditio sine qua non, ad effectum, cujus conditionis præsentia quidem non efficit, absentia vero potest impedire salutem; sed etiam relationem, causalem qualis est relatio causæ suo modo & loco efficientis, vel adjuvantis, ad effectum. Similiter Pareo respondet Davenantius passim cap. 32. Disputat. de justitia actuali.

7. Eaden semper fuit sententia Patrum, quorum plerosque etiam vocabulo, meriti, ad hanc efficientiam significandam usos constat, licet non eo sensu quo hodie a multis Rom. intelligitur & usurpatur, ut postea dicemus. Quod autem ex Bernardo de Gratia & libero arbitrio communiter objicitur (Bona opera esse viam regni non causam regnandi) næ illud valde debile est; Negat tantum Bernardus Opera esse causam proprie sive ex condigno meritoriam regni cœlestis quod patet ex ipsis Bernardi verbis, (alioquin si proprie appellentur ea quæ dicimus nostra merita, &c. Via sunt regni non tamen causa

causa regnandi) affirmat tamen esse viam ac proinde aliquomodo causam regni, nam via quando in ea ambulatur, sive potius ambulatio in via (sicut in Bonis operibus incedere seu ambulare dicimur Ephes. 2.) revera est causa perveniendi ad metam. Non igitur satis considerate loquuntur ii Protest. qui opera relationem habere ad salutem Medii seu Viæ concedunt, negant tamen relationem ullam causæ habere, nisi illius (sine qua non) quæ proprie causa non est, Omne enim medium respectu propositi finis, omnisque via respectu metæ ad quam tendit, in ipsa praxi sive actuali rerum usu, rationem causæ obtinet, ut nemini non constare potest.

8. Suffragantur etiam plurimi doctissimi & maximi nominis Protest. M. Bucerus in Colloq. Ratisb. 2. p 94. "Cujus igi-"tur rei dicit Dominus hoc loco (Math. 25) causam esse "sanctorum bona opera? Cum causali enim conjunctione "subjiciuntur, Esurivi enim &c. plenæ perceptionis & frui-"tionis hujus regni, non juris in hoc regnum, &c. (nota tamen obiter lector hanc Buceri distinctionem minus solidam esse nisi de principali juris causa intelligatur) & paulò post, "Deus itaque bona suorum opera causas facit & augendæ "indiesque perficiendæ salutis tandemque plenè etiam per-"fruendæ, &c. Et p. 569. "Causas autem esse aliquomodo "mercedes æternæ etiam bona sanctorum opera quis nostrum "unquam inficiatus est? non enim hac de re sed de eo pugna-"mus unde vim habeant, &c. & in cap. 2. ad Rom. in conciliatione horum, Deus reddet unicuique secundum facta, &c. Sæpe repetit, bona opera causas esse beneficiorum Dei & salutis æternæ, nec id negari posse, cum Deus id passim in Script. testatur, sed non primas neque per se verum secundarias causas & id etiam non nisi ex ultronea benevolentia Dei, &c. p. 99. 100. 101. & seq. aliquot.

J. Calvinus lib. 3. Institut. cap. 14. Sect. 21. Istis nihil obstat quo minus opera Dominus tanquam causas inferiores amplectatur? sed unde id? Nempe quos sua misericordia, æternæ vitæ hæreditati destinavit eos ordinaria sua dispensatione per bona opera inducit in ejus possessionem, Quod in ordine dispensationis præcedit, posterioris causam nominat: Hac ratione ab operibus interdum vitam æternam deducet, non quod illis referenda sit accepta, sed quia quos elegit, justificat ut demum glorificet, priorem gratiam quæ gradus est ad sequentem, causam quodammodo facit, &c. Subjungit quidem

ibidem istis scripturarum loquutionibus seriem magis notari quam causam &c. Quibus tamen verbis causæ rationem simpliciter non negat, Loquitur enim comparate tantum, neque etiam satis ad mentem Sp. S. in Scriptura loquentis.

H. Zanchius L. 5. de Natura Dei cap. 2. " Non simpliciter negamus bona opera esse causam salutis nempe instrumentalem potius quam efficientem (intellige principalem efficientem, secus enim sibi ipsi aperte contradiceret) &c. ut causam quam vocant sine qua non &c. et postea, Bona opera causa sunt instrumentalis possessionis vitæ æternæ, per hæc enim tanquam per media & legitimam viam ducet nos Deus in possessionem vitæ æternæ.

Piscator frequentissime, & disertissime in 25. Matth. ad verba, Esurivi enim, &c. " deinde esto, notari hic causam, inde tamen non sequitur notari meritum seu causam meritoriam, etenim causæ nomen latius patet quam ad meritum, & sane bona opera respectu vitæ æternæ habent rationem causæ efficientis non ut merita, &c. Sed ut via seu ambulatio quæ ad vitam æternam pervenitur ex ordinatione Dei; simili, inquit, res hæc declarari potest ut si cui donetur Thesaurus in cacumine montis reconditus, sed hac lege, ut si potiri eo velit, montem conscendat illumque effodiat; hic certe conscensus montis & effossio thesauri, rationem habent causæ efficientis respectus possessionis ac fruitionis thesauri, at non habent rationem meriti quippe quum thesaurus ille fuerit donatus, &c.

Eadem fere verba legere est apud Anglum illum qui supplementum adjecit Commentario Perkinsiano in cap. 6. ad Gal. v. 7. idem piscator in cap. 1. ad Eph. vers. 4. " Hæc autem ipsa nostri sanctificatio (qua sancte vivimus) actio Dei est qua nos inter alias, ad salutem adducit, ac proinde rationem aliquam causæ efficientis habet. Vide eundem in cap. 6. ad Rom. v. 23. & in Exegesi Aphorismorum p. 336, 337.

Propter hæc ante citata Calvini, Zanchij, Piscatoris, &c. dicta, magnas hodie excitant tragœdias theol. Lutherani et vociferantur Calvinianos in hac doctrina cum Pontificijs consentire et contra veritatem conspirare; vide J. Gerhard. loco supra-cit. num. 3. Joh. Himmelium in suo Calvino-Papismo parte 1. cap. 7. &c. aliosque sed sæpius dictum hosce scriptores in plerisque hodie controversis magna judicii infirmitate laborare,

laborare, utut in paucis quibusdam aliis rectius sapiant. Matthias Martinus in Notis in Methodum suam S. Theol. ad cap. 5. pag. 436. " Ad vitam æternam bona opera aliquid " conferre est planissimum, neque propterea illico causa meri- " toria aliqua hic statuitur. Nam vocabulum causæ latius pa- " tet quam meriti, &c. G. Vossius in Thesibus Theologicis excus. 1628. de bonis operibus quæst. 1. thesi. 1. pag. 57. & de bonorum operum meritis thesi 10. pag. 79. & 80.

J. Arminius in articulis Perpendendis de Bonis Operibus n. 3.

Vorstius in Anti-Bel. pag. 628. in Antipist. parte 2. pag. 126. " Ut igitur deinceps calumniari desinat (Pistorius) " aperte fatemur bona opera non tantum ut viam quandam " antecedere ipsam salutem tanquam metam nobis proposi- " tam sed etiam causam esse salutis suo modo adjuvantem vel " efficientem, &c. Vide etiam eundem in Examine libelli J. Piscatoris de Prædest. Goudæ excus. an. 1618. p. 150. 151. " Quæ efficacem nostri vocationem seu fidem & con- " versionem nostram consequuntur, aliquam in nobis salutis " causam habent, non quidem meritoriam (absit) sed ta- " men infimi ordinis aliquam, &c. Id quod serio hic no- " tandum est, maxime propter eos, qui ut merita salutis con- " tra Pontif. fortius scilicet elidant, ne causas quidem ejus " ullas in nobis reperiri posse contendunt, Hæc ille.

Alstedius Theol. Polemicæ parte 4. (an bona opera sint necessaria) " Si Bell. nomine efficientiæ, non intelligit aliquod " meritum aut propriam vim & dignitatem ipsorum operum " in comparanda salute, phrasis ista potest admitti, Bona siqui- " dem opera faciunt ad consequendam vitam æternam, sed non merendo p. 496.

Remonstr. in sua nupera Apol. c. 22. p. 237.

Fr. Whitæus in Opere contra Fisherum supra nominato p. 514. affirmat bona opera esse instrumentalem sed non meritoriam salutis causam, atque sic etiam intelligit illud Bernardi dictum cujus supra mentio facta, & pag. 517. & 520. circa finem & 546. circa principium, ubi bona opera in relatione ad regnum cœlorum, causas admittit esse dispositivas, adjuvantes & impetrantes, non autem meritorias.

R. Rollocus de Vocatione efficaci cap. 3. pag. 28. " Sunt " quidem fateor ad vitam æternam opera regenerationis ne-

"cessaria, sed non tanquam merita aut causæ meritoriæ, ve-
"rum tanquam media per quæ progrediendum est, &c.
"Causæ quidem etiam dici possunt suo quodam modo & lo-
"co placent enim Deo in Christo eumque suo quodam modo
"movent. &c.

Plures alios in re certissima & apertissima plane supervacaneum est nominare. Vide tamen Lector qui Rigidissimorum scriptorum dictis maxime delectaris, viri ipso rigore fere rigidioris G. Amesii Medullam S. Theologiæ lib. 2. cap. 1. thes. 30. "Obedientia (inquit) nostra licet non sit principalis "aut meritoria causa vitæ æternæ, est tamen causa aliquomodo "administrans, adjuvans & promovens versus possessionem "hujus vitæ, &c. lege & thes. 31. aliosque id genus plurimos quorum sententiis chartas hasce meas commaculari ægre patior. V. Davenant. episc. Sarisb. De justitia actuali. cap. 32. pag. 406. circa finem, licet sibi non semper hac in re satis constet.

9. Conclusionem itaque illam quam ponit Bell. in fine cap. 9. Necessaria esse ad salutem opera bona, non solum ratione præsentiæ, sed etiam alicujus efficientiæ, & non minus opera, quam fidem ad salutem suo modo referri, ut verissimam admittunt plurimi etiam doctissimi Protest. ut jam vidimus, & disputationem hanc inter partes plane inanem & inutilem, immo magnam partem, meram esse logomachiam nos existimamus. Quod ad alia quædam nunc consideranda attinet, ne hæc præsens diatriba in immensum excrescat, in cap. seq. rejicimus.

CAP.

CAP. II.

An Christus Dominus noster vere Legislator fuerit, & Evangelium proprie ejus lex sit, & vocari debeat, & alia nonnulla.

1. IN disputatione Bell. de falsa & vera libertate Christiana magnam partem otiosa, immo & calumniosa, ut Protest. conqueruntur, perperam immo periculose etiam, negant Rigidiores quidam Protest. rectius tamen forte sentientes quam loquentes (vide cap. 5. atque etiam 2.) Christum Mediatorem & Redemptorem nostrum, verum etiam fuisse legislatorem, & Evangelium esse quandam legem, vere & proprie sic dictam & non lata tantum vocis significatione, Hebræisque familiari, quibus vox (Torah, lex) late doctrinam significat, quo significato tantum Christum esse Legislatorum *i. e.* doctorem & Evangelium esse legem *i. e.* doctrinam in Script. locis vulgo citatis appellari affirmant. Vide Lutheranos, Pareum ad cap. 5. Bell. p. 1007. aliosque nonnullos.

2. Christus enim Mediator, & qua Mediator noster, fuit non tantum doctor & propheta noster & quidem summus, quem audire *i. e.* cujus doctrinæ & præceptis per omnia obedire tenemur Deutr. 18. 18. Act. 3. 22. & 7. 37. Heb. 2. 1. 2. 3. & c. 3. v. 5, 6, 7, &c. Sed etiam Dominus seu rex, qui nomine Patris sui a quo missus fuit, ut non suam sed ipsius voluntatem nobis annunciaret, varias nobis leges tulit & præcepta dedit, præter illa Vetera & Mosaica, Evangelii etiam propria, quibus obsequimur velut subditi præstare tenemur etiam additis promissis & minis Psal. 2. 6. Es. 33. 22. Mat. 5. 2. Lucæ 1, 33. Apocal. 1. 5. & 19. 16. Proverb. 8. 15. Gal. 6. 2. 1 Cor. 9. 21. Rom. 3. 26. Matth. ult. vers. ult. Joh. 14. 21. & 15. 10. & seq. &c. Idem etiam ultimo die Judex futurus eorum omnium qui vel evangelio paruerunt vel parere recusarunt, ut S. Script. passim testatur, Certe magna & Pophetici & Regii muneris parte atque honore Christum privant & spoliant qui ipsum qua Mediator est,

 verum

verum Legislatorem fuisse & veras nobis leges tulisse vel incaute vel nimis forte audacter negant.

3. Præcepta de fide in Christum & resipiscentia, Novæ seu Evangelicæ legis propria esse, non audent diffiteri plurimi etiam rigidissimi Protest. Vide Pareum ad cap. 3. hujus libri pag. 985. aliosque, ut nec præcepta de suscipiendo Baptismo & Eucharistia, ut omnibus constat. Circa Polygamiam etiam & divortium extra casum adulterii, alias tulit nobis leges Christus quam Moses, sicut ex Matth. 5. & 19. & 1. Cor. 7. evidentissime apparet. Imperfectus enim Veteris Testamenti status ita ferebat, ut piis sub illo viventibus tanquam pueris quædam indulgerentur, quæ postea sub Novo degentibus tanquam adultioribus prohibenda essent.

4. Eadem etiam communis fuit Patrum sententia ut constat plærisque, enim omnes fere, maximo consensu Christum a ver. 21. cap 5. Matthæi usque ad finem capitis, existimarunt non tantum falsas Scribarum ac Pharisæorum traditiones & Veterum Legum interpretationes correxisse, (sicut Protest. communiter arbitrantur & quidam etiam Rom. vide Maldon in cap. 5 Matth. vers. 21. in quibus Bell. ipse cap. 3. hujus libri Sect. Quod attinet, &c. qui tamen ibidem Sect. Deinde, &c. Christum affirmat non tantum Pharisæorum corruptelam & depravationem legis de repudio emendasse, sed & legem ipsam de libello Repudii quam scilicet Moses tulerat, penitus hic abrogasse. Et paulo ante, Sect. Morales leges, &c. In hoc (inquit) præstat Evangelium legi scil. morali, quod quædam graviora quæ a Judæis propter infirmitatem ipsorom, in lege non exigebantur, a Christianis in Evangelio exiguntur, ut patet de libello repudii & Polygamia, &c. (An Bell. satis hic sibi constet judicet æquus lector) sed etiam legem ipsam Veterem correxisse, sive adjunctis iis quæ ad perfectionem Evangelicam desiderabantur, partim præceptis, partim consiliis, perfecisse, non quod lex in suo genere perfecta non fuerit, sed quod minus perfecta quam Evangelium, Pædagogum enim fuisse Judæis tanquam pueris ruditer erudiendis adhibitum, donec melior Magister Christus firmioribus jam ingeniis perperfectiora proponeret ut loquitur Maldonatus in cap. 5. Matth. qui acerrime hanc sententiam propugnat, cui etiam favet Nicolaus Serarius Jesuita in suo Trihæresio lib. 2. cap. 8. ipsis Maldonati verbis & rationibus bene multis, verbe-

ratim

batim repetitis. Vide etiam Adamum Couzen Jesuitam in cap. 5. Matth pag. 82. " Mihi (inquit) certissimum vide-" tur quædam ex Veteri lege Christum tollere, & nova eorum "loco reponere, Quædam vero a Pharisæorum corruptelis vin-" dicari ac recte interpretari, & sua declaratione mentem Le-" gislatoris ostendere, Itaque qui unam tantum responsionem " adferunt, a vero sensu aberrant, quod eo magis miror, quod " jam olim inter Augustinum & faustum Manichæum tribus " libris disputata sit illa quæstio, &c. Media igitur via hic incedit Jesuita iste, nec fortasse omnino male. Vide etiam Erasmum in idem cap. Matth. & inter Protest. Hugonem Grotium virum juris & divini & humani peritissimum de jure Belli & pacis lib. 1. cap. 2. n. 6. " Sed ne illos quidem sequar (inquit) " qui aliud sibi sumunt non exiguum, Christum scil. in tra-" dendis præceptis quæ extant Matth. 5. & deinceps, Inter-" pretem tantum agere Legis per Mosem datæ, aliud enim so-" nant verba toties repetita, audistis dictum fuisse Veteribus " Ego vero dico vobis, quæ oppositio sed & Syriaca & aliæ " versiones ostendunt illud (Veteribus) significare ad Vete-" res non a Veteribus (nota contra Bezam in locum, aliosque) " ut (vobis) est ad vos, non a vobis. Veteres autem illi non " alii fuerunt quam qui Mosis tempore vivebant, nam quæ ut " Veteribus dicta recitantur, non legisperitorum sunt sed Mo-" sis, aut verbo tenus aut sensu, &c. quæ apud authorem ipsum lege & ibid. p. 26. " Sciendum est virtutes quæ a Chri-" stianis exiguntur, etiam Hebræis aut commendari aut præ-" cipi in eo gradu ac latitudine quo Christianis, utroque au-" tem hoc sensu (lege obsecro locum ipsum integrum apud " authorem) Christus sua præcepta opponit Veteribus, Un-" de liquet verba ejus non continere nudam interpretationem, &c. Et Vorstium in Catalogo errorem Sibrandi errore 87. & in Schol Alex. pag. 240. 241. Remonstrantes in Apol. sua cap. 12. pag, 138. licet quæstionem de expositione mandatorum a Christo facta Matth. 5. An sit per novorum præceptorum additionem, an vero tantum per interpretationem legis Mosaicæ, necessariam esse non judicent, agnoscunt tamen constantem & communem Veterum pene omnium sententiam fuisse, Christum nova quædam & perfectiora præcepta, Legis Mosaicæ præceptis addidisse. citant ex Maldonato plurima Patrum loca quæ lege apud Patres ipsos, & signum hujus rei manifestum est (inquiunt) quod Interpretes non pauci Evangelici

qui vocantur, Authores Veteres non leviter taxent & culpent eo nomine, quod sententiæ isti de præceptorum Noborum additione per Christum facta patrocinati fuerint, & rursus cap. 15. p. 151. facie altera, "Ista omnia (inquiunt) "quæ nunc in Novo Testamento à Christo clare proposita "sunt, in Vetere testamento etiam, sive sub lege licet obscure "proposita fuisse, aut potius sententiâ legis contineri, fal-"sissimum est, Nam primò certum est præceptum legis 4. "de præcisa diei septimi sanctificatione nunc sub Novo "Testamento, per Christum sibi Apostolos ejus clare abroga-"tum esse. Secundo certum est præceptum 7. (Non mœ-"chaberis) sub lege non adeo late se extendisse, ut primo Po-"lygamiam etiam vetitam esse ea lege censeri deberet, secundo "ut divortium ob nullam aliam causam quam ob adulte-"rium comprehenderet, At hoc pacto nunc præceptum "istud accipiendum esse non obscure fatentur pene omnes "Christiani, denique certum est multa olim permissa fuis-"se sub Vetere Testamento quæ tum sine peccato aut "violatione legis divinæ fieri poterant, quæ nunc vetita "sunt & sine certo salutis æternæ periculo fieri non pos-"sunt. Hæc illi, qui tamen ut dictum est quæstionem hanc, An mandata Christi sive Novi Testamenti perfectiora sint mandatis legis seu veteris Testamenti, non tantum necessariam non esse & inutilem, sed etiam quia quæstio hæc Magnis animis inter Christianos agitatur. periculosam etiam & noxiam videri debere, affirmant, Conradus Rittershusius I. C. doctissimus ad illud Salviani . 1. contra Avaritiam (Aliud vetere aliud Nova lege præceptum) Novam legem vocat doctrinam Evangelii, quæ multo majoris est perfectionis quam doctrina legis. id manifesto apparet ex concionibus Christi in monte habitis Math. 5. v. 21, 22, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 38, 39, 43 44, ubi sæpissime hæc habetur antithesis. Audistis quia dictum est Antiquis, &c. Ego autem dico vobis, &c. Fluxit autem hæc appellatio Novæ Legis ex Ierem. c. 31. vers. 31. & seq. Hæc Rittershus. Quod Rigidiores. Protest. affirmant Polygamiam & divortium extra casum adulterii lege morali non fuisse concessa, Sed legibus tantum, forensibus, & Mosem ut politicum Magistratum majoris mali vitandi causa, utrumque hoc contra moralem Dei legem permisisse, falsum est; Christus

enim

enim qui res forenses nunquam attingere volunt Math. 22. 18. 19. &c. Luc. 12. 13. 14. Sed Rectoribus Politis eas ordinandas reliquit, hisce de rebus tamen veras nobis legis tulit Mat. 5. & 19. & 1 Cor. 7. adde quod, ut alia quæ secum trahit hæc sententia incommoda transeam, hinc manifeste sequeretur sanctos Veteris Testamenti, toties scientes, (nisi forte communi eaque fortis crassa ignorantia laborasse illos omnes affirmare malis) contrà legem moralem peccasse h. e. mœchatos fuisse, quoties Poligamiæ aut divortii libertate, à Mose, lege forensi, ut ipsi asserunt concessa, usi sunt: vide præter plurimos alios H. Grotium de Jure belli & pacis L. 2. c. 5. n. 9. Vorst. in Schol. Alex. loc. supra citato Sed hisce de rebus alias fortasse Deo juvante fusius disseremus.

6. Christum Redemptorem, vere etiam legislatorem fuisse & Evangelium legem esse proprie sic dictam, cum Patribus affirmant multi etiam doctissimi Protest. Ph. Melanchton & illius sequaces, in doctrina de propria Evangelii essentia vel difinitione & de discrimine legis & Evangelii, Evangelio tantum & non lege recipiscentiam & fidem in Christum præcipi semper docuerunt. vide præter alios innumeros Hemmingium in Syntagmate, A. tit. Evangelium. Victor. Strigelium in L. Theol. titulo de discrimine legis & Evangelii p. 224. vide etiam Chemnicium ipsum licet alioqui satis rigidum in Loc. C. tit. de justif. tractat. de usitata definitione Evangelii n. 5. p. 570. edit. Trancofurt. 1608. Quod si tibi hic atque alibi vacillare videatur, de illius inconstantia non laboro, qui rigidioribus Lutheranis semper se & sua accommodare studuit, ut omnibus doctis constat.

Lanc. Andr. Episcopus nuper Wintoniensis vir doctissimus & gravissimus, gravissime, concione 17. de Christi nativitate super verbis Ps. Narrabo legem p. 162, sententiam eorum qui Evangelium pro lege vere & proprie sic dicta non habent, taxat & refellit.

Rich. Fieldus cuius supra aliquoties nobis mentio facta de Eccl. l. 5. c. 21. circa finem.

I. Arminius in disp. Theol. publicis th. 14. n. 19. & privatis th. 37. n. 5. & 7. De Regio Christi munere, &c. Remonstrantes in nupera sua illa Apol. c. 13. pag. 143. ubi sententiam hanc, Nullum præceptum Evan-

gelio

gelio proprie tradi, legis esse præcipere, Sola promissa ad Evangelium, qua tale, pertinere, valde periculosam & noxiam esse affirmant, & multis rationibus clarissime ostendunt.

J. Scharpius scriptor alioqui rigidissimus in cursu suo Theologico. "Errant primo Flacciani, qui in Evangelio nul-"lum præceptum esse volunt, cum manifeste præcipiatur ut "credamus & pœnitentiam agamus, fides autem est tantum "ex Evangelio ut & pœnitentia quæ μετανοῖα, &c. vide Titulum de Evangel. col. 654. & in thesibus Theol. nuper Edinburgi editis n. 27. "libertas Christiana nec nos omnino "a lege morali nec sub Novo Testamento ab omni lege "Evangelica liberat ac si Christus Mediator tantum & non legislator esset.

Vorstius in Anti-Bell. in 4. tom. p. 628. & in Schol. Alex. pag. 239. fuse idem demonstrat contra Sibrandum Audi obsecro D. Chamierum de opernm necessitate lib. 15. cap. 4. n. 7. "Admittimus (inquit) Christum esse Legislatorem sed nega-"mus sequi, Christus est Legislator ergo Evangelium est lex "vere & proprie, & quare obsecro? "Quia (inquit) Evange-"lium tantum obedientiam exigit & peccata remittit, cujus "causa potest aliquomodo lex dici, sed Evangelium nulla pu-"nit peccata, nullas comminatur pœnas ibid. n. 4, 5, 6, 10, &c. Nihil a vero alienius dici potuit an non Christus Legislator in sua lege Nova & Evangelica, sicut & Scripturæ & Patres passim loquuntur, obedientiam suis mandatis debitam exigit, addita sanctione per prœmia amplissima & pœnas gravissimas quæque statui legis Evangelicæ maxime proprie conveniunt? Evangelium enim obedientibus summa & præstantissima quæque bona promittit, unde etiam ut a parte nobiliori & potioris nomen Evangelii impositum est ad significandum potissimum Apostolicæ prædicationis officium, inquit Bell. cap. 2. ss. At si res ita se habet, &c. Eadem tamen qua lex Evangelica est, ex propria & sua natura & non ex lege Mosis tantum, ad quam propria novæ legis mandata omnino non spectant, pœnas comminatur maxime tremendas. Vide Luc. 13. 3. Joh. 3. 5. & ult. 1. Cor. 11. 27. & 29. atque alia innumera Script. loca, quid, quod ipsa ratio dictat eandem esse legem contrariorum, & eandem regulam, esse recti & curvi mensuram.

Agnoscit

Agnoſcit etiam Pareus in hoc argumento cum rigidus, tum lubricus, Evangelium habere quædam mandata propria de fide in Chriſtum, de reſipiſcentia quæ lex proprie dicta non habet ad cap. 3. lib. 4. pag. 985. & de Baptiſmo & Euchar. ad cap. 5. lib. ejuſdem pag. 109. ubi quam miſere tergiverſetur, tuis vide oculis lector. Evangelium etiam proprio ac ſtricto ſenſu habere promiſſiones Salutis, ſub ſola conditione fidei, & comminationes mortis (qd. tamen jam negavit Chamierus) ſub ſola conditione incredulitatis, Marci. 16. 16. Joh. 8. 24. (licet utrumque hoc de ſola conditione, &c. manifeſte falſum ſit) ſed cum hoc diſcrimine, quod licet utræque ſint Evangelii propriæ, promiſſiones tamen per ſe comminationes tantum per accidens Evangelico proprie dicto conveniant. Atqui quanquam admodum improprie & catachreſtice loquatur Pareus, hoc non ſolius Evangelicæ legis proprium eſt, ſed illi cum omnibus aliis legibus commune, obedientibus per ſe, ut ait, prœmia polliceri, & tranſgreſſoribus per accidens pœnas comminari.

Pudet autem referre, quæ ſcribit idem Pareus ad cap. 5. p. 1009. "Si vero mox, qui aliquid præcipit, Legiſlator dicen-"dus eſt, omnes parentes, Pædagogi, præceptores, doctores, "magiſtri, opifices, ruſtici, legum latores erunt. Nemo enim "horum eſt qui non multa ſuis præcipiat. Deus bone quam rarapit tranſverſos homines alioqui nec ineruditos nec non Dei timentes, inſana contradicendi libido.

Archiep. Spalat. de Repub. Eccleſ. lib 7. cap, 11. n. 234. "Hic vero operum nomine intelligere debemus mandatorum "divinorum obſervantiam, eorum videlicet quæ naturalia di-"cuntur & continentur in decalago legis quæ ſunt præſertim "a Chriſto approbata & confirmata, eorum pariter quæ ipſe Chriſtus toti Eccleſiæ præſcripſit ut eſt baptiſmi ſuſceptio, "Monogamia & ſi quæ talia ſunt quæ dicuntur de jure divino poſitivo, &c.

7. In explicando diſcrimine legis & Evangelii ſeu Veteris & Novi Teſtamenti nonnullos rigidiores Proteſt. ut in quibuſdam aliis, ita in hoc etiam erraſſe doctis omnibus facile conſtare poteſt, Quod fœdus cum Patriarchis olim factum quodque ſancivit Deus promiſſionibus de Chriſto, idemque ſubſtantia eſt cum Novo Teſtamento ſeu fœdere Evangelico, con-

confundere semper soleant cum Fœdere legali & Vetere Testamento quod diu postea in monte Sinai pepigit Deus cum populo carnali, plane contra S. Scripturas Rom. 4. 13. & seq. Gal. 3. 4, 15, 16, 17. & 4. 1, 2, 3, &c. & 19. Heb. 8. 6. & seq. Jerem. 31. 31. Et contra Patrum mentem. Vide August. lib. 2. contra Adversarium legis & Prophetarum cap. 8. & l. 3. ad Bonifacium contra duas epistolas Pelag. cap. 4. aliosque. Vide Calvinum Instit. lib. 2. cap. 11. Sect. 4 sibi ipsi forte contradicentem. "Quod si malis (inquit) (malo inquam " ego, & quotquot cum script. loqui amant) ita accipe; Vetus " fuisse videlicet testamentum, quod umbratili & inefficaci " ceremoniarum observatione involutum tradebatur, " ideoque temporarium fuisse, quia veluti in suspenso " erat, donec firma & substantiali confirmatione subnite" retur. Tum vero demum Novum æternumque sa" ctum fuisse, postquam Christi sanguine consecratum stabi" litumque fuit, &c. Et Sect. 10. "Quod autem ipsas pro" missiones, scil. ante legem editas, sub Veteris Testamenti " nomine censendas August. negavit (lib. 3. ad Bonif. cap. 4) " optime in eo sensit, siquidem ad illas Jeremiæ & Pauli sen" tentias respiciebat, ubi Vetus Testamentum a Verbo Gratiæ " & misericordiæ discernitur, &c. affirmat quidem Calvin. ibid. Augustini sententiam a sua non dissidere, sed fallitur, loquitur enim Augustinus hac de re multo distinctius quam Calvin. & S. Literis congruentius, in quibus Vetus Testamentum nunquam pro fœdere Gratiæ usurpatur: vide etiam Synopsin purioris Theologiæ loco mox infra citando.

8. Sed quia minutiora prolixe persequi non fert animus, vide præter adversæ partis Theologos plurimos, Theologos etiam Lutheranos hac in re paulo saniores. P. Melanchtonem cum suis in doctrina de discrimine Veteris & Novi Testamenti. I. Arm. in disp. Thol. publicis thesi 13. de legis & Evangelii comparatitone qua de re fuse ibidem disseritur, & in privatis thesi 51. de Ecclesia Veteris Testamenti seu sub pormissione. P. Cunæum. l. 3. de Republ. Eccles. Hebreorum cap. 9. Vorstium etiam si adire libet in Notis ad Disp. 8. de Deo, &c. ad thesin 25 de discrimine Veteris & novi Testamenti. Joh. Cameronis de tripilici Dei cum homine fœdere theses Operum tom. 3. thes. 63. In ipsa etiam Synopsi pur. Theol. disp. 23. de Veteri & Novo Test. thesi 5. 6, 7, 12. non

nihil.

nihil candoris animadvertere licet quanquam postea disputator communi errore abreptus a vero deflectat. Certe ut huic considerationi finem imponam, confusio promissionis seu fœderis gratuiti cum Patriarchis facti & Veteris Testamenti seu fœderis legalis quod Deus diu postea in monte Sinai pepigit cum populo carnali, plurimis Scripturæ locis apertissime repugnat & non unius hodie erroris causa est. Vide quæso tota hac de re Corn. Schultingium variarum lectionum & animadvers. in Calv. Just. tom. 2. p. 453. & aliquot seq.

Verissimum etiam & Scripturis ac Patribus maxime consentaneum est, quicquid contra sentiant & dicant Rigid. quidem Protest.) proprie & directe Vetus Testamentum bona carnalia ac temporalia, sed in figura & symbolice, sub carnalium rerum typis promittere spiritualia ac æterna. Vide Bell. cap. 3. Sect. (Quod attinet ad promissa &c.) Sed quia res hæc clarissima est, & innumeris tum scripturarum tum Patrum testimoniis, si necesse esset, confirmari posset, nos prolixiori super hac re disputatione abstinebimus. Vide inter recentiores Protest. Gerh. Vossii Resp. ad Ravensperg. cap. 23. & Hist. Pelag. lib. 3. parte 2. pag. 334.

CAP. III.

Quo de possibilitate præstationis Legis Dei in hac vita disseritur.

1. LEgem Dei consideratam rigide & κατ' ἀκρίβειαν, ut omnis etiam haud plene voluntarius concupiscentiæ motus, & titillatio, omnisque omnino vel minima cum levi assensu deflexio a charitate erga Deum & proximum mandata, & uno verbo, quicquid minus est quam omni-

modo

modo spiritualis vitæ perfectio pro statu viæ exigit, in censum veniat illorum quæ adversus legem Dei committuntur, ab ullo sanctorum non dico per solas naturæ vires quæ impia & ante multa sæcula damnata fuit Pelagii hæresis, sed nec per illam gratiæ mensuram quam Deus sanctissimis etiam in hac vita admetitur, vel per omnem vitam vel etiam longo ejus tempore, actu impleri, vel etiam impleri posse, recte negant Protest. omnes saniores.

2. Hoc enim clarissime docent Scripturæ, vide psal. 143. 2. Eccles. 7. 20. Proverb. 20. 9. 1 Reg. 8. 46. Jacobi 3. 2. 1 John. 1. 8. Oratio etiam dominica justissimis quibusque non veraciter minus quam humiliter quotidie dicenda apertissime demonstrat egre nos quotidiana peccatorum remissione (dimitte nobis debita nostra, &c.) Communis fidelium omnium experientia in quotidianis delectis & tristissimi quorundam aliquando lapsus idem comprobant.

3. Idem etiam innumeris fere Patrum dictis clarissime probari posset, nisi quod Rom. ipsi ultro concedant ut infra dicemus neminem sanctorum in tota vita mortali immo ut quidam moderatiores volunt, nec per longum vitæ tempus posse omnia peccata etiam leviora, vulgo venialia appellata, vitare, &c. vide prolixum Patrum Catalogum apud Suarezium de Gratia lib. 9. cap. 8. n. 20. & 21. & Vossium in sua Historia Pelag. lib. 5. parte 1: Adi imprimis Patres ipsos cui otium & libri.

4. De B. Augustini & quorundam aliorum sed paucorum Patrum sententia, super hac re multum inter doctiores Theologos contenditur, Ille enim acerrimus alioqui Pelagii oppugnator, pacis tamen Ecclesiæ studiosissimus, & homo in sustinendo judicio miræ prudentiæ (ut de eo loquitur Maldonatus) in cap. 16. Lucæ v. 22. differens ubi fuerit sinus Abrahæ cum Pelagio, de potentia per gratiam Christi absque peccato vivendi contendere nolebat, utut neminem qui id fecisset, ostendi posse putaret. Vide lib. 2. de peccatorum meritis & remissione cap. 6. Qui dicunt esse posse hominem in hac vita sine peccato, &c. & lib. de Natura & Gratia contra Pelag. cap. 50. Recte quidem, &c. & 60. Utrum enim in hoc sæculo fuerit, &c. & de Spiritu & Litera cap. 1, &c. & libro de Sancta Virginitate cap. 50. Immo libro, de Natura & Gratia cap. 42. a potentia ad actum progressus, deserte affirmat, se non velle acriter contendere an sit aliquis qui ad eam

Justitiæ

Justitiæ perfectionem hic perveniat, ut sit sine peccato, quanquam non esse ei verius videatur; Nam neque illud inquit nimis curo utrum hic fuerint aliqui, *&c.* Vide etiam ut supra notatum est cap. 60. & 63. libri de Natura & Gratia & de Gestis Concilii Palæstini cap. 7. & 11. & de peccato Orig. lib. 2. cap. 11. vide & epistolam 95. ab Episcopis quinque Africanis, quorum unus Augustinus, ad Innocentium Papam missam, in qua haud procul a fine fatentur esse viros Catholicos, quibus non videretur a veritate alienum esse qui per gratiam, legem Dei sine peccato præstare valeant in hac vita, atque hos, si errent, tollerabilius sane errare dicunt, quam Pelagium; diligentius hoc pertractandum, *&c.* Nec diabolicam impietatem, sed errorem humanum esse, elaboranda & optanda affirmare, etiamsi is, quod affirmat, non possit ostendere. Id enim, inquiunt, credit fieri posse, quod certe laudabile est velle, Nobis autem sufficit, quod nullus in Ecclesia Dei fidelium reperitur in quolibet profectu, excellentia, atque justitia qui sibi audeat dicere, non necessariam precationem Orationis Dominicæ, Dimitte nobis, *&c.* & dicat se non habere peccatum, *&c.* quamvis jam sine querela vivit. Vide etiam Gelasium in disput. contra Pelag. quæ habetur tom. 1. epist. Pontif. post epist. 5. ejusdem Gelasii. "Sin vero quispiam (inquit) non possibilitate facultatis humanæ, sed per divinam gratiam hoc asserat in hac vita quibuslibet sanctis (posse) conferri, bene quidem facit (nam Dei dono, cuncta possibilia sunt) talia confidenter opinari & sperare fideliter, *&c.* & deinde hæc subjicit; "Sed utrum aliqui tales extiterunt qui usquam ad hanc perfectionem vitæ præsentis accederent, sicut nusquam evidenter astruitur, sic nos facile firmare vel infirmare non convenit, *&c.*

5. Augustini hac de re sententiam Rigid. Protest. (inter quos P. Molin in Anat. Armin. cap. 49. & Davenant de Justitia actuali cap. 51.) non satis recte explicant, cum affirmant August. quando concedit hominem posse esse sine peccato, ac legem Dei perfecte implere per Dei gratiam, hoc tantum velle, Deum posse, si etiam vellet, allicui istam gratiam in hoc sæculo præstare, neminem tamen inveniri, cui eam præstet, August. enim locis multis citatis non tantum simpliciter affirmat hominem posse esse sine peccato per gratiam, sive si voluntas ejus non desit, ope divina adjuvante, ut loquitur de Sp. & litera cap. 1. sed etiam licet ei probabilius videatur neminem

esse

esse sine peccato, tamen se nolle id cum contentione negare profitetur: Augustini sententiam explicat meliori fide Pareus in c. 12. hujus libri p. 1084. & 1087. lege diligentur. Fallitur " Bell. cum ad quæstionem, An possit homo vivere absque " peccato, scribit libri hujus cap. 12. Augustinum sem- " per respondisse negando, contrarium enim ex plurimis " Aug. locis signatis clarissimè apparet. Affirmat A. Vega fidentur, penè certam veritatem visam fuisse Augustino quod homo justus tota vita absque omni peccato etiam veniali per gratiam perseverare possit (quam sententiam ipse etiam mordicus tuetur ut infra dicemus) & quinque illos episcopos Africanos qui in sua ad Innocentium Papam ante memorata epistola sententiam hanc, errorem licet tolerabilem, &c. esse dicunt, non veretur taxare, iisque opponere Augustini ut illis multò doctioris authoritatem l. 14. c. 22 p. 716. & quamvis (inquit) quinque illi episcopi qui videntur fuisse præcipui in Concil. Milevitano, in epist. quam ad Innocent. Papam scripserunt de Pelag. erroribus, tolerabilem & humanum errorem dicunt esse neque impium existimandum, quod jam tum quidam asserebant, posse hominem post suam justificationem perseverare tota vita absque peccato, per adjutorium gratiæ & Spiritus Dei, tamen Aug. qui multo fuit illis doctior non humanum errorem sed pene certam veritatem hoc putavit, &c. Sed vir doctissimus non advertit Augustinum ipsum unum fuisse illorum quinque episcoporum qui hanc epistolam scripserunt, episcoporum enim nomina lege in Epistolæ inscriptione, Aurelius, Alipius, Augustinus, Evodius & Possidius. Suarez de Gratia l. 9. c. 8. n. 22. existimat August. locis citatis ut & Hieronymum dialogo 1. contra Pelag. quando dicunt posse justos hîc vitare omnia peccata, etiam venialia, licet non hoc faciant; loqui vel de potestate physica, seu ad singula vel de potestate cum gratia non communi tantum sed singulari. Vossius in Hist. Pelag. l. 5. parte 1. Antithesi 5. circa finem censet August. aliosque cum illo Africanos patres, quando dicunt posse aliquam per dei gratiam hic sine peccato vivere & legem dei implere, considerare legem non rigidè sed κατ' ἐπιείκειαν, & pro viribus gratiæ quas habemus in hac vita, & illud solum peccati nomine intelligere, quod vulgi judicio peccatum censetur, quomodo sine peccato vivunt qui sine querela vivere dicuntur

dicuntur in scripturis. J. Armin. affirmat August. hoc sensisse, quod homo in hoc sæculo gratia Christi sine peccato esse possit, &c. "Sed ego (inquit, in declaratione suæ sententiæ "de hoc capite pag. 208, 209.) nunquam dixi quod fidelis "præcepta Dei in hac vita perfecte servare potuit, sed neque "id negavi unquam; verum totum in medio semper reliqui "contentus illis quæ Aug. hac de re dicit, &c. & ibid. pag. "307. 308. "Huic Augustini sententiæ (inquit) non re-"pugno, de tota autem re non contendo: puto enim tem-"pus felicius & utilius impendi precibus ad impetrandum "quod nobis deest, & monitis seriis, ut quisque proficere & ad "metam perfectionis contendere conetur, quam hujusmodi "disputationibus, &c. Sed quicquid hac de re Aug. aliis in scriptorum suorum locis senserit, vel eruditis sensisse videatur, nobis sententia quinque Episc. Africanorum qui in Concilio Milevit. præcipui proculdubio fuerunt & e quibus unus, ut sæpe jam dictum fuit, August. ipse, in epist. illa ad Innocent. Papam crebro jam laudata, maxime probatur, errare sed errorem humanum, & falli sed tollerabiliter, quia etsi non invenitur homo in hac vita sine peccato, id tamen dicunt posse fieri per adjutorium gratiæ & Spiritus Dei, &c. quæ illorum sunt verba. Hæc enim communior fuit Patrum sententia & pro qua nonnulla etiam ex variis Aug. scriptis citari possent. Nihil enim certi habebat sanctissimus ille pater, quod hac de re in contrarium pronunciare posset, aut auderet; unde nec mirum est aliqua etiam in speciem saltem pugnantia, in illius scriptis dicta inveniri. sed quia hoc abunde ab aliis viris doctissimis ut supra dixi præstitum est, nos hoc labore supersedentes pergimus.

6. Fatentur etiam ut supra dixi, ipsi Trident. Patres Conc. Sess. 6. can. 23. Neminem justificatum posse in tota vita peccata omnia etiam venalia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio quemadmodum (inquiunt) de B. Virgine tenet Ecclesia; Sed quod hodie Rom. communi consensu tenent, B. Virginem ex speciali Dei privilegio ab omni actuali peccato semper immunem fuisse (nam de immunitate, ab originali peccato jamdiu acriter belligerarunt hodieque etiam belligerant multi magni nominis viri, Romanæ partis, ut omnibus constat, legatur inter alia, legatio Philippi 3. & 4. Regum Hispaniarum ad Paul. 5. & Greg. 15. de deficienda controversia immaculatæ conceptionis B. Virginis, &c. nuper excusa Antuerpiæ

in fol. cujus summam legere est in A. Kesleri Theol. Luther. Resp. de Bello Ubiquistico ad Laur. Fozerum Jesuit. &c. Nec tamen sententia aliqua definitiva super hac controversia ad hoc bellum finiendum. a Pont. Romano etiam instantissime solicitato unquam obtineri potuit) utut Veterum quosdam idem sensisse negari non potest, plurimi tamen eorum aliter senserunt Hier. contra Pelag. ad Ctesiphontem & P. Orosius Apolog. de L. A. Nulli mortalium hanc sanctitatis perfectionem absque omni peccato semper vivendi, convenisse, præterquam Christo diserte affirmant Chrys. in ps. 14. ad verba, Non est qui faciat bonum, &c. & in cap. 2. Joh. homil. 21. Orig. homil. 17. in Lucam ad verba, Et tuam ipsius animam pertransivit gladius; Scriptor Quæst. Veteris & Novi Testamenti inter opera Aug. q. 73. Theophil. Euthimius aliique. Vide Maldonatum in cap. 2. Lucæ ad verba supra citata, Et tuam ipsius animam, &c. & in cap. 2. Joh. ad verba vers. 4. (Quid mihi & tibi est mulier, nondum venit hora mea,) "Ubi, inquit, inter veteres auctores paucos admodum invenio, qui non aut aperte dicant aut obscure significent aliquam culpam aut errorem certe fuisse quod filium ad faciendum miraculum incitaverit si non ob aliud, certe quia intempestive & ante tempus id fecit, &c. Vide Chamierum de peccato Orig. lib. 5. tomi. 3. cap. 13. n. 2. ubi singularem illius moderationem hac in re non possum non laudare. "Probabitur (inquit) Virginem peccasse aliquando ex scripturis iisque non nostro arbitrio interpretatis, sed Veterum Patrum observationibus illustratis, ut constet antequam, &c. liberiores fuisse Christianorum sententias in censenda Virgine, neque persuasum, impium esse qui nonnihil nævorum in ea ut in formosissimo corpore observaret quod, &c. jam Papistarum pars maxima induxit in animum; Id autem eo fiet illustrius, quo certius erit in quibusdam nos Virgini esse æquiores quam Veterum nonnullos, qui ejus peccatis imputarunt nonnulla, in quibus nos non habent assentientes, &c. Lege totum caput diligenter dicit quidem August. tom. 7. lib. de Natura & Gratia cap. 36 (Excepta Sancta Virgine Maria de qua propter honorem domini nullam prorsus cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem, &c.) sed nihil certius quam de solis peccatis actualibus ibi loqui August. ut omnes loci circumstantiæ ostendunt, & de immunitate ab his loquitur tantum dubitanter, & more suo, sanctissimus pater

nihil

nihil in alterutram partem definiens. Vide Dom. a Soto de Natura & Gr. l. 3. cap. 4. pag. 209. " Neque tamen, inquit, " affirmans (B. Virginem a peccatis omnibus actualibus im-" munem fuisse) sed nolens facere de illa mentionem, propter " honorem Domini, &c. Sed Rom. hodie ab August. modestia longe recesserunt, qui tanquam certissimam veritatem hoc asserunt & Conciliaribus canonibus inserunt, ut jam vidimus pie certe credimus B. Virginem ab omni peccato actuali graviori immunem fuisse, in pauciora etiam venialia, quam quisquam alius sanctorum incidisse. Sed absque ullo certo & perspicuo Script. fundamento, & constanti veteris Ecclesiæ consensu, eam ob omni omnino peccato actuali liberare non audemus. Immo plus satis audacem esse Romanam Ecclesiam affirmamus, quæ hodie id ut certum & de fide statuit, credique imperat.

7. Contendit quidem ut supra innui, multis argumentis A. Vega lib. 19. cap. 21. posse justos per Dei gratiam, per totam vitam omnia peccata venalia vitare, non tantum singula seu divisive, sed etiam collective, intelligit autem per gratiam communem, sine speciali privilegio ut recte Suarez observat illius mentem explicans, alias (inquit) frustra laboraret, &c. de Gr. lib. 9. cap. 8. n. 13. Sed hæc illius sententia ut de Script. & Patribus nihil nunc dicam plerisque Romanensium improbatur, cum definitione etiam Concilii Trident. supra dicta, iisdem non satis congruere videtur quicquid ille contra sudet cap. ult. illius libri. Vide Suarez. quo supra audi & Vegam ipsum cap. 21. Quoniam autem hoc novum & durum plærisque videbitur, sicut & mihi sæpe visum est, adnitar &c.

8. Immo communiter sentiunt Rom. nullum sanctorum vitare posse omnia venialia peccata per longum vitæ tempus Suarez. quo supra n. 26. Ex quibus inquit colligitur neminem vitasse seu vitare posse omnia venalia peccata per longum tempus, etiamsi non sit totius vitæ. " Hoc (inquit) non est " tam certum sicut de toto tempore vitæ, &c. nihilominus " tamen hæc illatio est communitur recepta & mihi videtur " consequenti ratione omnino tenenda, &c. Sed alias incertas & temerarias immo periculosas & pernitiosas de temporis mora longiori vel breviori (quoad actualem omnis omnino peccati vitationem vel etiam vitandi potentiam) scholarum

quæstiones & decisiones missas facio, & quisquis cum timore & tremore salutem suam operari satagit, idem facito.

9. Sed cum nemo sanctorum nec tota vita neque etiam longo vitæ tempore, peccata omnia & singula etiam venialia, vitare possit, ut jam dictum est, perperam Bell. & cum eo alii Romanensium multi, legem Dei κατ' ἀκρίβειαν, quasi, simpliciter atque absolute, hic servari posse contendunt, eo quod peccata venialia sine quibus non vivimus, non sunt peccata simpliciter (ut inquit Bel. lib. hujus cap. 14: sect. solida igitur Responsio, &c.) sed imperfecte & secundum quid neque sunt contra legem sed præter legem ut S. Thomas recte docet, &c. Sed sententia hæc omnino a vero dissentanea est, Peccata enim venialia vel omnino non sunt peccata, vel recte legi Dei contraria sunt, omne enim peccatum est ἀνομία, vel legis transgressio 1 Joh. 3. 4. neque enim intelligi quidem peccatum potest quod non sit alicujus legis violatio: peccatum est dictum vel factum vel concupitum contra legem Dei Aug. contra Faustum lib. 22. cap 27. omne peccatum contra mandatum Dei præsumitur, Bernard. de præcepto & dispensatione cap. 14. Inter ipsos etiam Rom. idem censet Vega (confitente ipso Bell. ubi supra sect. Respondeo) lib. 14 cap. 13. "distinguunt (inquit) & alii (intelligit autem Thomam 1. 2. q. 88. art. 1. & 2. & sectatores ipsius ut in margine notat) "peccata venialia a mortalibus, quod hæc contra mandata sunt, "illa vero leves, quædam culpæ duntaxat, præter ipsa commissæ, &c. verum hanc sententiam permulti scholastici impugnant & contra mandata illa esse affirmant eorumque sententia communior nunc videtur in scholis, &c. Vide & propositionem primam quam paulo infra ponit, & decet ubique ut nostros sermones & Scripturis & sanctorum Patrum verbis attemperemus, &c. quæ apud authorem ipsum lege, quibus tamen paulo post subjungit quædam animadversione digna. Vasquez. in 1. 2. Disp. 212. cap. 2. n. 5. Estius in 2. Sent. Dist. 35. Sect. 2. fuse probat, tum ratione tum authoritate venialia peccata esse contra legem Dei. Imo Joh. Baptista Desbois Bell. breviator cap. 14. hujus libri, hanc Bellarmini distinctionem non probavit. Vide marginem ubi ad illa verba, (Et si dicantur peccata venialia scilicet contra legem, &c.) hæc habet, " Si enim vere peccata sunt, quomodo non contra legem

"legem aliquam, cum peccatum ſit prævaricatio legis, & in "contextu, Nam ſive veniale peccatum ſit ſupra legem (ſcri- "bendum fuit præter legem) ſive contra, nuſquam juſtus "dum venialiter peccat, legem dicetur implere, &c. aliis nunc citandis ſuperſedeo, exactior enim huius rei conſideratio alterius eſt loci, loquendo igitur de abſoluta legis etiam ſecundum illius rigorem impletione, non ſunt duæ diverſæ quæſtiones, ut affirmat Bell. cap. 12. Sect. At Kemnitius, &c. utrum præcepta ſervari poſſint, &, utrum poſſit homo vivere abſque peccato, ſed una eademque, &c. Neque unquam aliter ſenſit Auguſt. in omnibus ſuis contra Pelag. ſcriptis ut neminem in iiſdem verſatum latere poteſt.

10. Legem tamen conſideratam non rigide, ſed κατ' ἐπιείκειαν, ſeu pro modulo noſtro, & viribus, quas in hac vita habemus, κατὰ μέτρον δωρεᾶς τοῦ Χριςοῦ, ut inquit Apoſt. ad Eph. 4. atque quoad eum legis præſtationis gradum, quem Deus ſœdere Evangelico a nobis præciſe requirit, ut promiſſæ remiſſionis peccatorum & ſalutis æternæ participes fiamus, impleri poſſe, negari non poteſt, neque etiam debet.

11. Quicquid enim Deus alias juxta rigorem a nobis poſtulare poteſt tamen ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν in Chriſto ſœdere gratiæ, nihil poſtulat niſi ſecundum ἐπιείκειαν & vires quas dedit poſtulato ſemper proportionatas. Neque enim adeo præciſe nobiſcum agere vult ut damnare velit, ſi vel in nimium delictum aliquod incidamus vel non in ſummo perſectionis gradu Deum amemus ſed pro paterna ſua bonitate & indulgentia, omnia infirmitatis delicta condonare paratus eſt & crimina etiam gravia, ſi modo ſeria pœnitentia & propoſitum ſtudiumque ea vitandi non leve, non deſultorium, non inaccuratum, ſed quale ipſi Deo probatur, interveniat, ut recte Remonſtr. Apol. cap. 17. pag. 158. Hoc totum quantum eſt, gratiæ Chriſti acceptum reſerimus.

12. Hoc clariſſime docent ſcripturæ Matth. 11. verſ. ult. Jugum meum ſuave eſt & onus meum leve. 1 Joh. 5. 3.

Hæc est charitas Dei ut mandata ejus servemus & gravia non sunt Luc. 1. 6. & alia innumera Script. loca quæ non tantum de potentia, sed etiam de actu legem modo prædicto præstandi, loquuntur.

13. De Patrum sententia dubitari non potest, qui Deum justum & bonum, simpliciter impossibilia nobis præcipisse, sub pœna damnationis æternæ, constanter negant, singulorum testimonia hic congerere ut brevitati consulamus, & quia res ipsa omnibus qui in Patrum scriptis non sunt plane hospites, certissima & clarissima est, non libet. Nos etiam hoc labore levarunt plurimi alii viri doctissimi non tantum Romanæ partis sed etiam Protest. Inter alios Gerhar. Vossius Hist. Pelag. lib. 5. parte 1. Antith. 6. qui etiam quod Bernardus serm. 2. in Vigilia Natalis Domini, & supra Cancica serm. 50. atque ante Bernardum August. etiam ipse dixit lib. de Sp. & Lit. cap. 36. Hoc in illa vita complebimus, *&c.* & de Actis cum Fœlice Manich. lib. 2. cap. 11. data est enim lex superbis hominibus, *&c.* Deum impossibilia plene præstitu in hac vita præcepisse, cum eo quod reliqui Patres atque ipse imprimis August. contra affirmant, posse per gratiam, legem hic impleri; haud difficulter concilliari posse ostendit duplici legis, duplici item virium nostrarum consideratione adhibita. Nota tamen obiter Lector studiose in hac Antithesi pag. 487. circa finem, sermonem illum 191. de tempore qui ut Aug. citatur & quo Hieronymi sententia lib. 1. adversus Pelag. mandata Dei non a singulis, sed ab omnibus tantum in communi servari posse, ut blasphema & execrabilis damnatur Augustini non esse, ut putavit Vossius cum aliis sed libellum quendam Pelagii ut observat R. Usserius in Gotteschalici Historia nuper edita cap. 1. pag. 13.

14. Pro communi Patrum sententia accipe verba Concil. 2. Azansic. Can. ult. "Hoc etiam secundum fidem Catho-"licam credimus, quod accepta per baptismum gratia omnes "baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem "pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, implere, ubi adimpletionem intellige non rigidam & exactam, ut sæpius monui, sed pro modo justitiæ quæ huic competit vitæ ut loquitur August. lib. de sp. & lit. cap. 36. Appellant alii, nec imcommode, perfectionem partium, quæ statui viæ congruit, & imperfecta quædam perfectio est, (ut loquitur Hier.

Hier. lib. 1. adversus Pelag. Hæc est hominis vera sapientia, imperfectum se nosse; atque ut ita loquar, cunctorum in carne justorum imperfecta perfectio est) alteram autem quæ post hanc vitam erit, perfectionem graduum.

15. Ratione etiam idem efficacissime probatur hoc ipso enim potissimum lex seu Vetus Testamentum ab Evangelio seu Novo Testamento discriminatur, quod lex venerit sola, rigide imperans & exigens, Evangelium autem non solum, sed cum gratia ac proinde juvans & vires subministrans idoneas ac sufficienres pto statu viæ, ad officia quæcunque illo præscripta exequenda v. Ezech. 36. v. 26. 27. Jer. 31. 33. Heb. 8. Joh. 1, 17. atque alia plurima. Vide August. compluribus in locis sed præcipue toto lib. de Sp. & Lit. Immo in hoc consentiunt Theologi omnes cum veteres tum recentiores qui recte quæ dicunt, expendunt, Evangelium sive legem gratiæ, nihil supra vires quæ a Christo conceduntur tanquam ad salutem æternam assequendam simpliciter necessarium exigere. Et negare, perfecte hominem, legem Dei sic consideratam implere posse, secundum vires quas accepit, contradictionem plane implicat. Hoc enim quid aliud est quam negare hominem posse, quod tamen posse affirmatur, sive non posse pro posse.

CAP. IV.

In quo doctrina capite præcedenti tradita fusius ex variorum Protestantium aliorumque scriptis confirmatur.

1. IDem docent multi Protest. doctissimi, aliique viri moderatissimi.

Ger. Vossius sæpe jam nobis ante laudatus Hist. Pelag. lib. 5. parte 1. Antithesi. 5. pag. 482. " Patres inquit (Aug. " scil. & alii Africani) qui aiunt posse aliquem eo usq, pervenire " ut servet totam legem, Deumque ex tota anima & om- " nibus viribus diligat, hi considerant legem non rigide sed

κατ' ἐπιείκειαν, pro viribus quas habemus in hac vita, &c. "Hoc pacto ex omnibus viribus nostris possumus obedire Deo "quia manifesta esset ἀντιλογία non posse nos aliquid pro "viribus præstare vel etiam cum sine peccato eos vivere di- "cunt, illud solum peccati nomine intelligunt quod Vulgi ju- "dicio peccatum censetur, quomodo sine peccato vivunt qui "sine querela vivere dicuntur in script. At Patres qui contra "docent, nec sanctissimos longo tempore obedire posse legi "divinæ, hi legem considerant κατ' ἀκρίβειαν, ut etiam in "peccatorum veniat censum omnis concupisentiæ titillatio, "cum levi assensu, &c.

J. Arminius in declaratione, &c. pag. extrema 320. Ad quæst. propositam, An fideles sub gratia Novi Testamenti possunt in hac vita legem Dei perfecte servare, sic Respondet, "sic Deus rigide velit in summo perfectionis gradu legem suam observari, non posse hominem legem Dei perfecte præstare, si vero postulet secundum ἐπιείκειαν tantum, & vires "collatæ sunt postulato proportionatæ quod dicendum est, "cum Evangelico fœdere postulet, posse perfecte servari; atque in margine huic quæstioni hoc ex adverso opponit Anterotema, An Deus a consortibus N. Testmenti postulet ne caro adversus spiritum concupiscat, tanquam officium gratiæ fœderis istius respondens nec ne?

Remonstr. in Resp. ad Epist. Ministeriorum Walachrianorum pag. 88, 89. "Credunt Remonstr. ab homine perfecte "legem Dei & ad amussim præstari in hac vita non posse, nec "quenquam mortalium præstitisse unquam, disquiri tamen "patiuntur, an quam in Evangelico fœdere obedientiam exigit Deus, non secundum justitiæ suæ rigorem sed secundum "ἐπιείκειαν, eam non possit homo præstare, instructus sufficientibus Sp. Sancti viribus. In cujus problematis affirmativam partem, nonnulli nostrum propendent, &c.

Iidem (Remonstr.) in nupera sua Apolog. cap 11. pag. 130. 131. perfectionem istius præcepti, diliges Deum toto corde, tota anima, &c. quatenus nobis fœdere gratiæ mandatur, negant

negant esse perfectionem Arithmeticam sive legalem sive numeris & gradibus omnibus absolutam quæ nævos, imperfectiones, imbecillitates omnes præcise excludat sed Ethicam, sive moralem tantum esse aut potius Evangelicam, quæ ex æquo & bono æstimatur, & quæ coram exacto Dei judicio stare non possit, si per exactum Dei judicium rigidissimum judicium intelligatur, nam si judicium intelligatur quod ad gratiosi fœderis regulam accurate exactum est, quodque juxta eam Deus exigere ac ferre vult, tum inquiunt alia ratio est, hoc enim judicium proprie exactum judicium non est, &c. Et cap. 15. pag. 152. circa finem. "Hac in re observatio præ-"ceptorum Evangelica differt a legali, quod hæc plena rigida "& præcisa esse debeat, & si unum modo interveniat pecca-"tum, nec remissioni nec pœnitentiæ locus sit. Illa vero ut "plena præcisa & rigida sit observatio, non requirat, dummo-"do adsit voluntas nihil unquam faciendi contra ullum legis "seu præceptum seu interdictum, & in melius semper profi-"ciendi. Si enim fiat ut is in quo voluntas ista est, incidat in "grave aliquod peccatum, interveniente pœnitentia, pecca-"tum illud non imputatur a Deo & præcedens mandatorum "divinorum observatio, propter Christum habetur pro obser-"vatione quæ Deo accepta & grata est. Vide etiam c. 17. pag. 157. 158.

J. Corvinus in Anti-Molinæo. cap. 34. Sect. 8. "diserte, "inquit dico (in Anti-Tileno sc. pag 492.) me fateri nemi-"nem esse etiam ex iis qui maxime sunt regeniti, qui ea per-"fectione legem Dei impleat aut etiam implere possit, ut ex ea "secundum fœdus primum legale, vitam possit accipere, tan-"tummodo dico, regenitos per Spiritum Christi, vitam ita "posse secundum legem instituere, ut ad eum obedientiæ gra-"dum perveniant, quem Deus ab illis requirit, ut promissæ "remissionis peccatorum fiant participes, &c. Vide etiam c. 35. Sect. 2.

P. Baro de præstantia divinæ legis lib. 1. cap. 13. pag. 37. 38. idem docet, verba brevitatis causa omitto.

R. Thomsonius in diatriba sua, &c. cap. 7. haud procul a fine. "Sed, inquies, etiam peccatum omnino vitare jube-"mur, ergone possumus? Sane lex hujusmodi perfectionem "a nobis exigit: sed Evangelii doctrina conatu & bono pro-"posito contenta est. Et tamen quis dubitat, hominem in

gratia,

" gratia posse se, τῆς ἄνωθεν πεπηγυμένης ῥοπῆς, ut lo-
" quitur Pelusiota, ab omni graviori peccato & crimine absti-
" nere? quamdiu scil. intentus est animus quamdiu chorda
" nullo vitio laxatur in cithara. Hieron. lib. 2. contra Pelag.
" & August. serm. 56. de tempore. sicut sine minutis pecca-
" tis nemo unquam fuit aut esse poterit, ita sine capitalibus
" criminibus, dante & auxiliante Deo, omnimodis esse possu-
" mus & debemus.

R. Fieldus in Apend. ad lib. 3. de Ecclesia cap. 11. de justificatione p. 298. doctrinam Stapletoni super hac re de justif. l. 6. sequentibus propositionibus comprehensam approbat, propositiones dignæ sunt observatu, ideoque huc adscribere minime piget.

" Prima Renovati & justificati in Christo, gratiam Spiritus
" Sancti accipiunt, qua legem impleant, quam propositionem
Stapleton fuse confirmat, quo supra c. 2.

" Secunda, Hæc tamen impletio legis non intelligitur ne-
" cessario & præcise in omnibus mandatis legis, toto tem-
" pore & cursu vitæ humanæ, sed ille censetur implere le-
" gem, satisfacere legi, & in conspectu Dei justus habe-
" tur, qui voluntatem & effectum habens implendi, uni-
" versa legis præcepta eatenus implet, quatenus huma-
" na fragilitas, in reliquiis naturæ corruptæ, per grati-
" am adjuta, implere in hac vita vel potest vel solet.
hanc propositionem egregie confirmat cap. 3. ex scrip. & Patribus.

Tertia cap. 5. " Omnimoda mandatorum impletio, & si
" talis in hac vita ad veram justitiam non requiritur, ut omni
" prorsus peccato careat, tamen talis ac tanta est, ut gravibus
" illis, & letiferis peccatis omnino carere possit, ac debeat,
" utrunque levioribus illis & venalibus non careat. Hanc pro-
positionem copiose probat ibidem.

" Quarta. Justitia hujus vitæ Evangelica, etsi non careat
" omni prorsus peccato, ideoq; ex hac parte perfecta non sit, ta-
" men suo modo perfecta est, quia id semper agit ut careat pec-
" cato, proficiendo de die in diem; lege obsecro diligenter c. 6.
quo idem uberrime confirmatur.

" Quinta, Justitia bonorum operum in fide, est vera coram
" Deo justitia, utcunque mixta peccatis & imperfecta, tum
" quoad universa mandata implenda, tum quoad modum im-
plendi,

"plendi, vereque & plene legi Dei satisfacit, non solum quia "quam proxime accedit ad plenam & perfectam justitiam, aut "quia gravioribus saltem criminibus caret, aut etiam quia "id agit proficiendo de die in diem, ut omni prorsus peccato "careat, & plene satisfaciat, sed adhuc præterea, quia quicquid deest, ad plenam, & perfectam adimpletionem, mandata prætermittendo, & venialiter frequenter peccando, sive "propter imperfectionem, in modo & ratione implendi, id totum Christi misericordia & gratia indulget, atque ignoscit, "facitque indulgendo ut perinde simus coram Deo justi, "ac si universa ad amussim mandata, eademque perfectissime fecissemus. Hæc propositio inquit Stapl. cap. 8. ut est cognitu dignissima; & consolatione plenissima, ita ab adversariis hodie non negatur quidem, sed perperam tamen intellecta, &c.

Hanc, inquam, doctrinam Stapletoni prædictis propositionibus expressam affirmat. Fieldus neminem Protest. improbare posse, &c. Conqueritur quidem ibidem de fraudibus quibusdam a Stapl. eodem cap. Protestantibus impactis circa hanc propositionem, sed quia ad præsentem controversiam non pertinent, de quibusdam etiam eorum supra abunde dictum, nunc silentio præterimus.

Thomas Mortonus in appellatione Protest. lib. 5. cap. 12. hac de re agens Sect. 3. propositionem illam secundam Stapl. supra memoratam laudat & Sect. 4. in quæst. expedienda, hac ipsa distinctione, de observatione legis rigida & secundum ἐπιεικειαν, Evangelicam uti cogitur, ne Scripturis & Patribus appertissime contradiceret.

Similiter distinguit Fr. Whitæus contra Fisherum Jesuitam pag. 524. & 533. adisis lector benevole loca signata.

R. Hookerus de Ecclesiastica Politia lib. 5. Sect. 48. pag. 285. "Certe quamvis hic immunes esse non possumus ab omni peccato collective ita ut nulla illius pars in nobis inveniatur, distributive tamen omnia magna saltem & gravia actualia peccata sicut se offerunt unum post aliud, evitari & possunt & debent, ita ut hoc sensu ab omni peccato liberari impossibile non sit, &c. Et cum huic assertioni ut & aliis nonnullis, Puritani in putida quadam ad illum data epistola con-

tradixissent

contradixissent, respondit pro illo Gul. Covellus. Vide Apolog. art. 9. sed non satis solide.

L. Andreas Episc. Wintoniensis in concione super Deut. cap. 23. 9. quando, &c. custodies te ab omni re mala pag. 190. & super Heb. 13. v. 20. pag. 586. & super Joh. 14. 15. Si diligitis me mandata mea servate pag. 621. 622.

Vorstius in Apologia pro Eccles. Orthodoxis disput. 1. pag. 61. "Impossibilis est nobis (scil. legis præstatio) aliquatenus etiam sub gratia constitutis, nempe quatenus hic & præstatio perfectissima, & gratia communis sive ordinaria intelligitur, sed possibilis tamen eadem lex est per Dei gratiam idque duplici modo, nempe quatenus neque respectu communis gratiæ, exquisita perfectio requiritur, neque respectu hujus perfectionis, gratia singularis sive extraordinaria excluditur, &c.

Et in Anti-Bell. tom. 4. p. 632. "Evangelici fatentur præcepta Dei renatis non modo possibilia, sed & suo modo facilia observatu esse, si modo duæ istæ conditiones addantur viz. primo non ex propriis suis viribus sed ex Dei gratia, illos hæc præstare posse. Et secundo quicquid defectus in ipsorum obedientia reperitur id gratiose a Deo condonari, &c. (utrumque admittunt Rom.) alioqui si de nostris ipsorum viribus deque summe perfecta illa & perpetua morum integritate quam lex Dei severe requirit ex professo agatur, non immerito & facilitas ac possibilitas ista negatur. Ubi (inquit) nota non quamlibet perfectionem sed eam tantum quæ supremi ordinis & numeris omnibus absoluta (quæ vulgo perfectio graduum appellatur) renatis in hac vita non simpliciter, sed plerumque & ordinarie denegari (sed ut hoc obiter dicam cui obsecro mortalium hanc supremi ordinis perfectionem, &c. concessam esse certo constat?) quum alioqui perfectio partium, item ea perfectionis species, quæ sinceritas vel integritas alio nomine vocatur, iisdem ultro concedatur ab omnibus Evangelicis, &c. & pag. 633. dicimus omnia Bell. argumenta eatenus a nobis admitti quatenus supra dicta duplex cautio in iis habetur.

Idem acriter defendit Seb. Castellio tract. inter Opuscula An possit homo per Spiritum Sanctum perfecte obedire legi Dei atque etiam author tractatus de justificatione in Opusculorum fine (qui fuit Castellio ipse ut ex præfatione constat ut supra monui) nisi forte in sententia hac defendenda modum

uterque

uterque excedat, quod faciunt nonnulli hodie fanatici integris libris contendentes hominem exacte legem Dei præstare in terris, saltem posse.

Videatur & R. Montacutius in l. sæpe ante memorato contra Nuperum Controvers. abbreviatorem articulo 17. p. 122. &c.

Archiep. Spalatensis de Republ. Eccles. lib. 7. cap. 11. n. 235. " Ante omnia impossibile videtur ut sanus intellectus " quiete percipiat, quo pacto Deus det hominibus leges de se " impossibiles, aut in toto, aut etiam in parte, ita tamen ut ex " ea parte qua impossibile sit eas impleri, culpa & peccatum " conjiciatur in hominem, eas plene & perfecte non adimplen- " tem, deinde in contrarium lego, &c. Ubi ex plurimis Script. locis probat legis Dei necessariam observationem non esse impossibilem & n. 236. " Non videtur igitur dubitandnm (inquit (præcepta omnia sigillatim ex ea parte impleri posse, ex " qua à Deo proponuntur ut obligativa, sub periculo & pæna " damnationis æternæ, circa crimina nimirum, non circa pec- " cata minora. Quod si humanæ imbecillitati sit impossibilis " aliqua particula, seu conditio, & circumstantia perfectæ " adimpletionis, eam dicam aut non esse sub præcepto, ac " propterea, si non adimpleatur, vix ullum esse homini grave " peccatum, aut saltem non imputari, & de hac non imputa- " tione intellige Augustinum ubi ait Retract. l. 1 c. 19. omnia " mandata facta deputantur, quando quicquid non fit, ignoscitur. &c. quæ apud authorem lege. & paulo "præceptum itaque diligendi Deum super omnia, quatenus homines obligat " satis adimplebitur, si homo præferat Deum omnibus quæ ha- " bet in hoc mundo, etiam vitæ propriæ, &c. quod justi omnes per gratiam præstare possunt, &c. & paulo inferius " sensus " præcepti, Non concupisces, hic esse potest, Non concupisces " h. e. non modo actu externo ne fureris, ne occidas, ne mœ- " cheris, Sed etiam solo assensu voluntatis interno ne feraris in " furtum, homicidium, &c atque hoc non assentiri per grati- " am possibile est, &c. Et n. 240, 241, 242. ad Script. loca quæ vulgo pro impossibilitate præstationis legis citantur fuse respondet, numero autem 239. sententiam Romanensium cum sententia Protest, facile conciliari posse affirmat. "Si (inquit) res " quas utrinq; asserimus, non verba quibus eas asserimus, ponderemus adscribam authoris verba quia observatu digna sunt " Nos Rom. volumus teneri homines servare præcepta divina; " quantū cū divina gratia fieri potest, & hoc tantū sub præceptū

cadere,

" cadere, qua vero ex parte non possumus ea singula servare
" perfecte, dicimus id non esse sub præcepto, & ita neque nos
" peccare in illa imperfectione necessaria, Protest. dicunt præ-
" cepta ex ea parte qua possibilia sunt, omnino esse servanda,
" &c. ex ea vero parte qua sunt impossibilia, volunt adhuc ea
" transgredi, esse peccatum, quia etiam ex hac parte obligativa
" esse censent, sed tamen hoc peccatum, Christi legis obedientia
" legi, & nobis non imputari. In re ergo ipsa (inquiunt) conve-
" nimus, idem enim mihi beneficium est, si in me actio aliqua
" non sit ullum peccatum, atque si sit peccatum, sed non im-
" putetur, &c. Lege & n. 249. 250. Atque hæc de hac controversia sufficiant, in qua, quicquid Theologi partium studiosi ultro citroque disputent, hoc certum est, Deum lege seu fœdere gratiæ nihil a nobis præcise postulare, quod non per vires collatas eatenus saltem præstare possumus, ut Deus ipse clementer & gratiose propter Christum in hac præstatione & obedientia tandem acquiescat.

" Deus omnia dat (inquit Davenantius Scriptor certe non indoctus, sed in quibusdam plus satis rigidus, in disp. de justitia actuali cap. 51.) " quæ secundum fœdus Evangelicum
" necessario pertinent ad salutem obtinendam, & tamen inquit
" non dat in hac vita possibilitatem implendæ legis. Quod ut de stricta & secundum legis rigorem observatione verum esse concedimus, ita de præstatione & perfectione ea, quæ est cum ἐπιεικεία, Evangelica conjuncta, falsum esse jam sæpius diximus & probavimus. Sed quid ego in re plana diutius moror?

CAP. V.

An omnia justorum opera quantumvis bona, sint peccati labe aliqua maculata.

1. EXistimant Protest. rigidiores manifestam sibi a Romanensium plerisque injuriam fieri, quando illis impingunt, quod omnia omnino justorum opera peccata esse affirment; & quidem damnabilia, sive ut loquuntur, mortalia. Vide Belar. cap. 15. atque alibi passim, aliosque Romanæ partis Scriptores plurimos.

2. Hoc

2. Hoc tamen se docere profitentur Protest. ante nominati, quod opera bona justorum, etsi vere bona sint, Deoque placentia, non sint tamen absolute & pure bona & justa, atque sine omni peccati sorde cum justis, quamdiu hic vivitur, contagio & infirmitas carnis seu veteris hominis semper adhæreſcat; & optimis etiam fidelium actionibus talis peccati macula adhæreat, quæ in mortem etiam æternam eos pertraheret, si ex rigore legis seposita misericordia, eos judicare vellet Deus. Sed missis criminationibus & recriminationibus partibus nimium familiaribus, de reipsa candide dicamus.

3. Ingenue & vere Vega de justificatione lib. 11. cap. 40. respondens ad verba Gregorii Magni in Job. 9. moral. cap. 1. Quia sanctus vir omne meritum virtutis nostræ vitium esse conspicit, si ab interno arbitrio si districte judicetur: ideo, &c. Et infra cap. 14. ut enim sæpius diximus, omnis humana justitia injustitia esse convincitur districte judicetur, affirmat. "Si Deus districte opera nostra judicaret, posse dici esse vitia, "& justitias nostras esse injustitias: quia multa quæ nunc sunt "bona opera & justa & meritoria, ad eam sanctitatem & puri- "tatem exacta, qua Deo deberemus servire, quamque Deus a "nobis posset ex rigore exigere, tum propter suam bonita- "tem, tum propter eximia sua in nos beneficia, vere vitia es- "sent, & mala opera & injustitiæ. Non solum enim verum "est, inquit, vitam quorumvis justorum, multis peccatis veni- "alibus jugiter sordidari & deturpari; sed ipsa etiam perfe- "ctorum opera, a bonitate illa longe deficere, quia deceret "nos deum colere, laudare & honorare. Sunt quippe multis "imperfectionibus, quoad hic vivitur, conjuncta neque tam "pura neque tam sancta & ferventia, quam magnitudo divi- "vinæ bonitatis & beneficentiæ in nos exigeret. Et cum "Deus modo, propter eximiam suam in nos dulcedinem & "suavitatem, ne ad culpam quidem venialem, eos nobis de- "fectus & imperfectiones imputet, posset tamen culpæ eos no- "bis tribuere, si districte & præter suavitatem suam & benigni- "tatem, nobiscum vellet agere. Et in fine cap. "Multa nunc "fiunt a nobis bona opera, & absque ulla macula peccati, quæ "tamen si Deus districte vellet nobiscum agere, vitia & inju- "stitiæ essent, ac mala & non bona probarentur. Hæc ille. Petrus Cotonus instit. pag. 904. "Cum Calvinus scribit, "omnia opera nostra, quantumvis bona, peccata esse coram "Deo, dicere noluit, id quod a Deo in nobis est, bonum non

"esse:

" esse sed voluit aût debuit docere, id quod in nobis vel acti-
" onibus nostris, a nobis est, & non a Deo, nihil esse præter
" sordes. Quoniam autem ordinare aliquid nostri semper
" admixtum est, cum opere Dei, quemadmodum videmus sco-
" riam metallo admixtam, propterea justitias nostras compa-
" rari panno maculato. Et dici potest, quod si consideren-
" tur separatim, a meritis Filii, vel sine misericordia exami-
" nentur, vindictam potius peterent, quam remunerationem, &c. Vide Riveti Catholicum Orthodoxum, Tom. 2. pag. 333.

4. Sed cum Deus semper naviter & benigne nobiscum agere velit, nec quicquam fœdere Evangelico, ut sœpe supra dictum, exigat, quod vires gratiæ collatas omnino excedat: certe nimio plus rigidi & hyperbolici sunt Protest. ij qui præstantissima etiam justorum opera peccato inquinata, & ex se æterna morte digna, quanquam per Christi gratiam facta esse contendunt.

5. Sæpe justorum operibus aliquid peccati immisceri negari non potest; neque etiam negant Rom. ipsi Audiatur Suarez in 3. tom. 3. disp. 74. 9. 83. art. " Hæreticorum, inquit,
" judicio omnia opera nostra, quantum vir bona, sunt aliquo modo coinquinata, & immunda quod licet ita universe dictum
" verum non sit, sæpe tamen ita accidere non est dubium. Arch. Spalat. Vir moderationis studiosissimus de resp. Eccles. lib. 7. cap. 11. n. 255. " Non negarim tamen sæpissime,
" non tamen semper infici opus, vel aliqua vanitate, vel fine
" humano, vel aliis circumstantiis, & tunc non dubito opus
" jam fieri, peccatum. Bonum enim ex integra causa, malum
" autem ex quocunque defectu, ut est apud Areopagit. &c.

6. De bonis justorum operibus longe aliter loquuntur Sacræ literæ quam hujus durissimæ sententiæ assertores, suæ enim ea sæpe absolute & simpliciter bona opera nominant; item opera lucis, hostias Deo placentes & acceptas, vestes mundas, puram & immaculatam religionem, byssum; & qui sancte hic vivunt justitiæ opera fecisse, & vestimenta sua non inquinasse dicuntur Apoc. 3. 4. bene etiam operantibus magna, ut constat, passim promittitur, cum in præsenti tum inprimis in seculo futuro, merces; in multis, inquit Jacob. cap. 3. offendimus omnes, non igitur in omnibus. Mitto innumerabilia quæ in hanc sententiam ex scripturis citari possent; de quibus legantur

tur alii; & ad quæ contra sentientes nihil reponunt, præter inania effugia.

7. Patres autem ab hac sententia adeo abhorruisse constat, ut ii etiam, qui Pelagii dogma de perfectione hominis in hac vita acerrime oppugnarunt, licet negaverint posse hominem justum per omnem vitam, aut etiam longo vitæ tempore, omne omnino peccatum evitare; semper tamen concesserunt, aliquanto saltem tempore, modo diligenter sibi caveat justus, id præstare posse. De Augustini super hac re sententia, & quousque ille progressus fuerit, satis superque paulo ante dictum. Hieron. lib. 3. adversus Pelagium. "Hoc, inquit, & nos di-"cimus, posse hominem non peccare, si velit pro tempore, pro "loco, pro imbecilitate corporea, quamdiu intentus est ani-"mus, quamdiu chorda nullo vitio laxatur in cithara. Quod si paululum se remisserit, *&c.* Et rursus eodem libro, "Hoc "est quod dixeram, in nostra esse positum potestate (per gra-"tiam scilicet adjuta) vel peccare vel non peccare, *&c.* Sed hoc pro modo & tempore, & conditione fragilitatis humanæ; perpetuitatē autem impeccantiæ soli reservari Deo, *&c.* nec quia ad breve possū, cogis me ut possim jugiter; possum jejunare, vigilare, ambulare, legere, psallere, *&c.* nunquid in perpetuū? *&c.*

8. Pugnat etiam hæc sententia cum recta ratione. Ecquid fere magis injuriose & contumeliose dici potest in Christi gratiam, quæ non tantum a reatu, sed etiam a dominio nativæ corruptionis nos liberavit, teste omni scrip. & omnibus omnino Theologis consentientibus quam asserere nos nihilominus nihil prorsus vel cogitare vel dicere, vel agere posse quod purum sit a peccati sorde? Certe qui sententiam hanc tuentur, licet sibi videantur omnium maxime Dei misericordiam & Christi gratiam prædicare, & laudare, revera tamen, sed imprudentes, Veteris Adami & peccati inhabitantis magis quā Christi illiusque gratiæ vires, evehunt Quod enim vim gratiæ Christi ad aliquid vel minutissimū & ἐν ἀτόμῳ prope præstandū (ut si gemens dicā abba pater vel κύριε ἐλέησον) absq; omni peccati inquinamento, in futurū tantū sæculum, ubi pleraq; quæ nunc pro statu viæ præcipiuntur officia cessabūt, rejicere audent; judicet is in quo recti judicii, vel mica, inest, quā absurdum sit id dictu. Quam male etiā cum recta ratione convenit, unū idemq; opus ex duobus principiis tam adversis, carne scilicet sive naturæ corruptione, & spiritu ejusque gratia, procedere, ac proinde vere bonum esse, quod non inficias eunt, quem-

admodum hanc ſententiam mordicus defendunt, & ſimul carnis vitio pollutum; dignum præmio divina ſaltem dignatione, & ſimul pœna damnationis. Fruſtra reſpondent rigidiores omnes, nihil eſſe hac in re contradictionis, niſi eadem opera dicantur bona & non bona, &c. ad idem & ſecundum idem Davenantius de juſt. art. cap. 38. pag 456. cæterique, &c. manifeſtam ἀντιλογίαν diverſi imaginarii immo plane contrarii reſpectus non tollunt, ſed potius confirmant. Si enim opus aliquod eſt carnis vitio aliquantulum impuratum, certe non modo non perfecte, ſed nec vere & ſimpliciter bonum eſſe cenſeri poteſt. Nam ut ſupra recte ex Dionyſio cap. 4. de divinis nominibus dictum, Bonum opus non exiſtit niſi ex integra cauſa, malum vero ex quolibet defectu vel vitio: videantur alii, qui fuſius hæc pertractant.

9. Locus ille Iſaiæ cap. 64. de panno menſtruato, &c. vulgo notus ex quo potiſſimum Proteſt. rigidiores ſententiam ſuam apertiſſime & invictiſſime probari putant, multorum etiam doctiſſimorum Proteſt. judicio ad rem hanc nihil ſpectat. Luther in annot. in Eſa. in hunc locum affirmat ſententiã hanc nihil ad hoc pertinere quod juſtitia noſtra impura ſit: & recan- quod aliquando (in aſſertatione ſcil. art 3. &c.) illum ſenſum uſurpaverit, aliumque aſſignat ſenſum. Neque ad hoc Lutheri teſtimonium rigidiſſimi ipſius ſectatores quicquam reſpondent, cum a Bellar. aliiſque oppoſitum eſſet, ſed tacite prætereunt. Vide Gerard. L. Th. tom. 4. de bonis operibus p. 113. &c. Barth Battum lib. 3. de juſtif. cap. 16. pag. 483. I. Calv. in eundem locum. "Hic ſe non nulli, inquit, torquent quod propheta de ſcelerum inquinamentis loquens ſine exceptione judeos omnes exprimat, in quibus tamen nonnulli reſtabant puri Dei cultores, ſed fruſtra, quia non loquitur de ſingulis, ſed de univerſo corpore. Quod cum infra omnes homines objectum atque extrema clade affectum eſſet, panno ſordido comparat, &c. "Hic locus, inquit, a quibuſdam citari ſolet, ut probent adeo nihil eſſe meriti in operibus noſtris, ut coram Deo putida & fœtida ſint: ſed hoc mihi videtur alienum a Prophetæ ſententia, cum de toto genere humano non loquatur atque eorum querimoniam deſcribat, qui in exilium miſſi iram Domini in ſe ſentiebant, ideoque ſe cum juſtitiis ſuis panno inquinato ſimiles eſſe fatebantur, &c. Aug. Marlotarus in ſua expoſitione Eccleſiaſtica in hunc locum verba

verba Calvini recitat, & illius judicium probat. Musculus in locum "Solenne erat huic populo, ut de justitiis legalibus "plurimum præsumeret, quasi per illas in conspectu Domini "mundarentur. Verum nihilo plus habebant illæ munditiei "quam vestimentum immundi hominis, &c. Exponunt alii "de omni justitia carnis nostræ, &c. Vera quidem est hæc "sententia, puto tamen prophetam ista magis ad populi hujus "impuritatem legalibus vocibus accommodasse. Etenim ob "id quoque abominabilis in conspectu Dei fuit, quod cum "corde procul abesset ab ipso, omnem justitiam ceremoniis "externis citra fidem metiretur, &c. Vorstius in antipist. parte 2. pag. 117. "de loco autem Esa 64. &c. tametsi mul- "to aliter sentiunt, non desunt tamen etiam inter nostros, qui "in illo explicando facile adversario assentiantur: præsertim "cum idem propheta cap. 59. similiter hypocrisin aliosque "mores impiorum ita describat, ut se quoque illis accensere "videatur. Et in Antibel. p. 635. locum Esa. 64. "de panno "menstruato, quem Bern. huc accomodat, nos tamen utpote "controversum hic omisimus, &c. Author (vulgo existimatus Bertius) Epistolæ præfixæ dissert. Arm. de vero sensu cap. 7. ep. ad Rom. "apud Esaiam Ecclesia judaica multipli- "ci idolatria, defectione a Deo, aliisque infinitis sceleribus in- "quinatissima, cum à Deo propter istas fœditates graviter "puniretur lamentabunda querens de gravitate pœnarum, si- "mulque etiam exomologesin faciens peccatorum, fatetur "inter cætera justitias suas ut pannum menstruatum esse; de- "signans nimirum optima opera quæ durante publica defecti- "one sua præstiterat. Hic locus vulgo pernitiosa torsione "corrumpitur; allegatur enim perpetuo ac si sensus illius in- "ferre, excellentissima quæque præstantissimorum Christia- "norum opera, &c. De aliis Protest. paulo post dicemus. Archi. Spalat. de Rep. Eccl. lib. 7. c. 11. p. n. 255. "Quod "vero Esaias clamat, omnes justitias nostras, &c. loquitur de "scelestis & contaminatis illius temporis, & de justitiis legali- "bus Festorum, &c. Et sacrificiorum tunc Deo odibilium, ut "optime explicat Bell. Hæc ille.

10. Verum est Bern. in serm. 5. de verbis Isaiæ & serm. 1. in Festo omnium Sanctorum, & serm. de verbis Origenis Gers. parte 3. de consolatione Theolog. & quosdam nuperos Romanæ etiam partis scriptores hoc prophetæ dictum ad justitiam etiam sanctissimorum hominum accomodare. Sed primo illud

præter prophetæ mentem faciunt. Secundo licet de toto cursu operum Sanctorum loquentes dicant, & quidem vere justitiam nostram in hoc sæculo plurimis, quæ illam quotidie comitantur, peccatis maculari; nemo tamen eorum eousque progressus est, ut affirmaret, omnia omnino ad unum usque opera sanctissimorum peccato fœdata esse.

11. Quod objiciunt opera nostra bona nunquam hic fieri illa mensura charitatis quam ipsa lex exigit; proinde abundantiam hujus saltem perfectionis debitæ inesse labem peccati, optimis etiam renatorum actionibus, aspergere. Resp. Renatorum opera, licet ex ea fidei & charitatis mensura hic non fiant, quæ ab ipsis jure exigi posset, si Deus cum illis rigide agere vellet, ut supra dictum; non tamen idcirco esse omnia peccato inquinata, quia in quæstione de præstatione legis semper ad mentem Dei præcipientis respiciendum est. Cum igitur non rigidum & in summo perfectionis gradu legis observationem sic a nobis postulet; sed secundum ἐπιείκειαν tantum & pro viribus gratiæ concessis, ut superiori diatriba fuse demonstravimus: opera, quæ a renatis hic fiunt illa fidei & charitatis mensura quæ fœdere gratiæ præscribitur, & nobis possibilis est, atque in qua Deus gratiose acquiescit, a peccati macula & reatu omnino immunia sunt unde facile apparet quid respondendum sit ad illud Augustini lib. de perfectione justitiæ cap. 15. " Peccatum est, cum vel non est charitas, quæ esse " debet; vel minor est quam debet. Et ad alia quædam quæ in eandem sententiam tum ex August. tum ex aliis nonnullis Patribus vulgo objici solent. Peccatum certe esset minor dilectio quam esse debet etiam proprie, si Deus nobiscum summo jure agere vellet. Cum autem Deus miserator generis humani nunc suaviter & benigne propter Christum agat, peccatum omnino non est stricte loquendo, sed tantum in lata vocis peccati acceptione; pro defectu vel imperfectione. Videantur hic alii Controversiarum tractatores. Et audiatur Aug. lib. de spiritu & litera c. vel. " si dici potest quædam justitia " minor huic vita competens, qua justus ex fidelibus, quamvis peregrinus a Domino, *&c.* non absurde dicitur, etiam ad " istum pertinere ne peccet: neque enim si esse nondum potest " tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plene perfecteque " debetur, jam culpæ deputandum est. Aliud est enim to- " tam nondum assequi charitatem, aliud nullam sequi cupidi- " tatem.

" tatem. Quamobrem debet homo, quamvis longe minus a-
" met Deum, quam eum potest amare conspectum, nihil tamen
" appetere illicitum; sicut etiam in his quæ adjacent sensibus
" corporis potest oculus nullis tenebris delectari, quamvis non
" possit in fulgentissima luce defigi, &c. quæ apud S. Antisti-
tem legantur, dignissima enim sunt observatu.

12. Quod objicitur optimas etiam justorum actiones non vacare motu aliquo malæ concupiscentiæ, ac proinde peccati non esse expertes næ id falsum est ut nihil nunc dicam quænam sit illa concupiscentia, quæ præcepto illo, Ne concupisces, juxta tenorem fœderis Evangelici intellecto, ut peccatum vetatur qua de re supra dictum; & videatur vel locus Augustini jam proxime citatus, & nimis audax & hyperbolica est illa Davenantii, viri alioqui perdocti, assertio de justitia, Act. cap. 34. pag. 427. " Qui inquit, in bonis suis actionibus (omnibus
" scilicet) hanc peccati (concupiscentiæ scilicet quam ma-
" lum inquies appellat, &c.) adhesionem non sentit, illum
" ego nunquam vel unam actionem bonam edidisse sentio, &c.
(Quam sententiam ipse Ambros. quem eopse loco citat ad illam probandam manifestissime refellit. " Frequenter (inquit
" Ambros. de fuga sæculi cap. 1.) irripit terrenarum illecebra
" cupiditatum & vanitatum effusio mentem occupat, ut quod
" studeas vitare, hoc cogites animoque volvas. Quod cavere
" difficile est homini (scil. semper vel diu) exuere autem
" (scil. omnino) impossibile. Fideles hoc quidem semper agere debent, ut carni in insidiis semper positæ & ad rebellionem natura sua pronæ aditus omnes obstruant; (ut recte Remonstr. in Nupera Apol. cap. 11. pag. 128, 129.) ne ad reluctandum incitetur, quod sine perpetua & solicita cura fieri non potest. Sed in omni opere etiam hominis sanctissimi carnem actu reluctari vel concupiscere adversus spiritum, falsum est. Natura enim habitus (gratiæ scilicet) id redarguit. Habitus enim proprium est efficere, ut voluntas, actiones quæ antea ei molestæ & graves erant, facile & libenter velit faciatque. Nec Apost. ad Galat. 5. 17. affirmat, (ut vulgo Rigidiores putant) carnem actu semper in regenitis adversus spiritum concupiscere; sed tantum carnis eam esse naturam, ut quando concupiscit, adversus spiritum concupiscat, &c. Contra vero Spiritus eam esse naturam, ut non concupiscat, nisi quod carni contrarium est: ut Remonstr. loco citato vere ex parte affirmant. imo ipsa Apostoli verba hoc ma-

nifeste probant, caro, inquit, concupiscit, &c. ut non quæcunque vultis ea faciatis, &c. "Non enim (ut recte Aug. "Staplet. de justif. lib. 6. cap. 20. circa finem) dicit Apost. "nos nulla prorsus facere quæ volumus, sed non omnia facere "quæ volumus. Hoc enim non est facere quæcunque vollu-"mus facere. Quia videlicet interdum etiam quod nolumus "id facimus, scil. concupiscimus, &c. Lege Authorem. Damus ergo libenter carnem, illius scil concupiscentiam sæpe in regenitis adversus spiritum moveri, in quibusdam sæpius in aliis vero minus sæpe, pro majori vel minori in gratia profectu. Sed semper & necessario in omnibus etiam obluctari spiritus negamus. Quædam enim ab iis saltem quos scripturæ adultos, & (comparate ratione imperfectiorum scillicet) perfectos vocant, absque omni lucta & animi ægritudine imo cum magna lætitia fieri negari non potest. Reclamat enim scriptura compluribus in locis, reclamat etiam ipsa multorum fidelium experientia assertioni contrariæ.

13. Sententia hæc rigida multis etiam doctissimis Protest. aliisque viris moderatissimis semper improbata fuit.

Qwinglius in expositione fidei tom. 2. fol. 558. "Ex no-"stris quidam (Lutherum aliosque nonnullos cum illo senti-"entes intelligit) Paradoxeos asseruerunt omne opus no-"strum esse abominationem. Jacobus Covetus Gallus, verbi minister in Ecclesia Gallica Basil. in Apol de justif. contra A. Lescaleum ejusdem Ecclesiæ seniorem (lege Lector narrationem brevem litis hujus ortæ Basiliæ Anno 1590. &c. impress. Paris. Anno 1597. in qua certe miser hic homo miserrime (ut quod res est dicam) ab adversariis suis habitus fuit. pag. 78. "interea tamen, &c. ex quorundam bonorum viro-"rum consilio jam mihi est admonendus lector, nobis nun-"quam in mentem venisse, ea sententia, quæ extat Es. 64. v. 6. "abuti adversus bona opera, in qua dicuntur omnes justitiæ "nostræ similes esse sordidissimo panno quasi id, quod bonum "est in bonis nostris operibus & a spiritu sancto proficiscitur, "vellemus pro re sordida & immunda haberi. Sed, &c. Quod "si quis superbia inflatus sua opera Deo offerre vellit, quasi "legi & justitiæ ejus satisfacientia, ut scil illorum merito co-"ram ipsius tribunali justificetur; futurum ut Deus illa in ex-"quisitissimo justitiæ suæ speculo considerata, non priora es-"se judicet, quam sit pannus menstruatæ. Nec dicimus sim-"pliciter bona nostra opera coram Deo consistere non posse,

"imo

" imo speramus fore, ut propter ejus misericordiam subsistant, &c. Multa hic aliena & impotentia admisceri vides lector' negari tamen non posse, quin bona opera nostra, juxta legem, Dei τῇ ἐπιεικείᾳ temperatam, Deo gratia sint atque in extretremo judicii Dei coram throno gratiæ consistere possint. Arm. in Articulis perpendendis tit. De operibus bonis fidelium.

Primo, An de bonis operibus fidelium vere dicatur immunda esse instar panni menstruatæ, eisque competat dictum illud Esa. 64. omnes justitiæ nostræ, &c.

Secundo, Quo sensu recte dicatur fideles in quovis opere bono peccare mortaliter. In cap. 7. ad Rom. pag. 11. " Regenitus non quæ carni & concupiscentiæ adlubescunt, " sed quæ Deo grata sunt, facit, &c. non semper citra inter- " ruptionem; impingit enim aliquando, labitur, aberrat, pec- " cat, &c. sed subinde & plerumque. Et pag. 90. inspician- " tur interpretes nostri Calvinus, Musculus, Guallerus, &c. Et constabit totum istum locum Esa 64. v 6. etiam quod ad antecedentia male a multis citari ad probandum quod volunt.

Remonstr. in considerationibus circa confessionem Belgicam in art 24. " ubi locorum scriptura doceat non posse a nobis præstari bona opera, quæ non sint carne inquinata & " pœna digna? An non distinguendum sit inter imperfectio- " nem & inquinationem? An tituli quibus sancti eorumque " opera insigniuntur. in scripturis cum hisce inquinationibus " rite conveniant? An ergo fideles in quolibet opere mortaliter peccent? Vide scripta Historica Remonst. pag. 95. Et in consider. in Cathechesi Heidelberg. ad Esa. & Resp. 62. " An opera regenitorum, quamvis ex ea fidei & charitatis men- " sura non fiunt, quæ ab ipsis jure exigi posset, peccatis in- " quinata esse merito dici queant? Cum in scripturis passim " opera bona insignibus elogiis ornentur, &c. An non re- " sponsionis verba respicere videantur ad locum Esa. 64? & " an is ad rem hanc faciat? pag. 113. & rursus pag. 126. " Quo scripturæ loco probabitur præstantissima nostra opera " esse peccatis inquinata? Et nunc locus ex Esa. 64 citatus ad " marginem Catechismi id citra contradictionem Doctorum " Ecclesiasticorum evincat? Quæri etiam posset, quandoqui- " dem Abrahamus ad mandatum Dei immolando filium præ-

" stitit obedientiæ opus, quo peccato illud opus fuerit inqui-
" natum? & rursus pag. 131. eadem legere est; an præstantis-
sima, &c. " Annon locus Esa. 64. de panno menstruato in-
" epte ad supradicti probationem adferatur, quippe cum vel
" ad justitias legales vel irregenitorum, vel peccata populi, a
" doctoribus reformatis communiter accommodetur? Immo
" ipse Calvinus & Marloratus suis ad eum Commenta-
" riis quasi ex professo hunc sensum impugnent.

3. Jo. Corvinus in Anti-Molinæo cap. 32. pag. 520. sic Molinæum alloquitur; " ipsi statuit non tantum Ethni-
" corum, sed etiam regenitorum opera peccatis mortalibus
" inquinata esse, quæ defectus suos habere nos etiam non ne-
" gamus.

Gerard. Vossius Hist. Pelag. lib. 5. parte 1. fuse ex Patribus contra Pelag. differens, de imperfectione Sanctorum in hac vita sese intra terminos a Patribus positos semper continet neminem scil. per gratiæ vires tota vita aut etiam longo ejus tempore peccatum omne evitare, &c. neque illos unquam egreditur.

Vorstius in scholis Alexicacis contra Sibrandam pag. 180.
" Addis, omnia etiam sanctissimorum opera multis peccatis
" contaminata esse; idque probare niteris locis illis Esa. 64.
" 6. &c. Dan. 9. 18. Sed præterquam quod nimis hyperbo-
" bolice loqueris etiam probatio neutra quidquam valet. Nam
" prior locus, &c, & rursus pag. 182. " Multa hic aliena &
" impertinentia accumulas, ut fidem semper inquinatam esse
" in hoc sœculo ostendas. Non enim sequitur quia cognitio
" quædam hic imperfecta est, ideo fiduciam quoque obsequi-
" osam (quæ certe notitiam rerum necessariarum præ-exigit)
" peccatis semper contaminatam esse, cum neque omnis im-
" perfectio peccatum sit, neque omnis cognitio ad essentiam
" fidei salvificæ requiratur. Multo minus sequitur, quia san-
" cti quoque interdum labuntur, & quia ipsi Apostoli aliquan-
" do (ante Spiritum Sanctum acceptum) modicæ fidei fue-
" runt ideo & illorum fidem perpetuo inquinatam esse,
" & istos in fide semper debiles fuisse & quidem necessario,
&c.

Author (de quo supra) epistolæ præfixæ dissert. 1 Arm. in
" 7. ad Rom. hic locus Esa. 64. &c. allegatur enim perpetuo,
" ac si sensus illius inferret excellentissima quæque præstan-
" tissimorum Christianorum opera, ac proinde etiam arden-
" tissimas-

"tissimas preces in nomine Christi susas; eleemosynas ex a-
"nimo vere & intime misericordia commoto præstitas; deni-
"que & martyrum propter Cristum ad sanguinis susionem
"usque obitum, esse ut pannum menstruatum *h. e.* fœda, *&c.*
vide Authorem.

Author tractatus de justif. qui extat in fine opusculi Castellionis pag. 42. "Sic isti (Rigidiores scil. contra quos disputat) omnem hominis justitiam in hac vita imperfectam "et porro vitiosam esse tradunt, quia vel ipsa fieri major possit, vel alia major inveniatur. Hanc ob causam nullam cujusquam in hac vita justitiam dignam esse, *&c.* quæ in Dei "judicio justitiæ nomen obtineat. Hanc sententiam ego dico esse plus quam Stoicam. Consule Authorem ipsum qui in perfectione nostræ justitiæ in hac vita asserenda modum videtur excedere, ut supra monui.

Anonymus ille Scriptor (de quo supra) adversus quem Beza Apologiam pro justif. Scripsit, multis argumentis contendit, optima regeneratorum opera non esse impura & malo admixta: quæ in dicta Apollogia legantur. Bezæ certe, responsiones minus solidæ sunt, nec satisfaciunt argumentis oppositis.

R. Montacutius contra quendam Rom. partis Controvers. breviatorem art. 17. pag. 122. "Nemo (inquit) renatorum "per ordinariam gratiæ mensuram unquam vel observavit, "vel etiam observare potest omnia Dei mandata, in omnibus "& singulis, & omni tempore. Aliquando potest, in quibusdam particularibus, vel sorte in omnibus partibus, aliquo tempore vel in aliquibus omni tempore, *&c.*

Arch. Spalat. de Ref. Eccles. lib. 7. cap. 11. n. 255. "Bonum opus ab homine ex charitate & divina gratia factum, "etiamsi vix possit adeo perfectum esse, quin illi aliquid "desit integritatis & summæ puritatis, in suo genere "tamen potest esse ita bonum, ut Deo gratum sit & "acceptum. Talis fuit strages quam Phinees exercuit, "Deo acceptissima. Tale templum a Salomone extructum, "Deo gratissimum. Talis Apostolorum prædicatio & innumeræ humanæ bonæ actiones propter Deum factæ, in scriptura laudatissimæ, in multis quidem offendimus omnes "Jac. 3. 2. Ergo non in omnibus. Ergo multa adhuc sunt "vere bona opera & Deo placentia, *&c.* asserere ergo omnia "nostra opera esse peccata mortalia meas plurimum lædit aures.

aures. Non negarim tamen sæpessime, non tamen semper, &c. Verba supra habes. Legatur totus hic numerus apud Authorem ipsum, in quo ut in plerisque aliis hodie controversis dogmatis, ita in hoc etiam magnum concordiæ inter partes procurandæ studium ostendit. Erasm. Tom. 9. de lib. Arbit. contra Lutherum pag. 1020. "Quum audio adeo "nullum esse hominis meritum, ut omnia quamvis piorum "hominum opera peccata sint, hyperbole est Lutheri scil. "Quomodo toties legis Sanctos plenos operibus bonis fecisse "justitiam, ambulasse rectos coram Deo, non declinasse ad "dextram nec ad sinistram, si quicquid agunt etiam eximie "pii, peccatum est, & tale peccatum, ut ni subveniret Dei mi- "sericordia, demersurum esset in tartarum eum pro quo mor- "tuus est Christus? &c.

Verum ut concludamus, nulli quidem justorum de ullo opere bono nimium gloriandum est, quasi rigidissimum Dei judicium sustinere possit: sufficit, judicium Dei gratia & misericordia propter Christum temperatum sustinere posse: neque tamen, quod alterum extremum est pariter nobis vitandum, gratiæ Christi adeo simus ingrati & injurii, ut inficias eamus per illius vires quicquam omnino hic a nobis præstari posse quod non sit peccato aliquo modo inquinatum. Mediam tenuere beati.

CAP. *Ult.*

Quo paucis, an bona opera justificent, & de loco famoso ac celebri Jacob. 2. præsertim disseritur.

1. PErperam a Protestantibus rigidoribus rejicitur distinctio usitatissima justificationis in primam & secundam. Nam ut de justificatione prima quæ in omnium præcedentium peccatorum remissione, & gratiæ sanctificantis donatione posita est, nihil nunc dicamus cum de ea sacræ literæ passim loquantur, & nos satis superque lib. 2. dixerimus necessario etiam agnoscenda & admittenda est justificatio. Secunda, quæ consistit

ſiſtit in progreſſu, augmento, & complemento (pro ſtatu vitæ) juſtitiæ primum donatæ,& in remiſſione eorum delictorum, in quæ quotidie juſti incidunt. De hac loquuntur ſcripturæ Apoc. ult. Qui juſtus eſt juſtificetur adhuc. Jacob. 2. ubi dicitur, Abrahamus juſtificatus ex oblatione filii, cum tamen diu antea juſtificatus fuiſſet, & plurimis in locis, de quibus videantur Controverſiarum tractatores.

2. De Patrum ſententia hac in re quis dubitet ? Rigidioribus enim Proteſt. ulterius hic progreſſi videntur quam par ſit : ſed falſe, ut paulo poſt dicemus.

3. Ratio etiam idem non modo ſuadet, ſed & fateri cogit. Cum enim juſtificatio homini, coram deo, ſecundum communem omnium & Proteſtantium ſententiam ſit remiſſio peccatorum, & hominis in Dei gratiam acceptatio propter Chriſtum ; certe quanto magis homines in fide viva illiuſque operibus creſcunt & proficiunt, tanto magis coram Deo juſti, illique grati & accepti, illiuſque, ut ſcriptura loquitur, amici ſunt ; & quotidianorum delictorum Veniam facilius hic conſequuntur, atque etiam majorem in ſæculo futuro, ex immenſa Dei benignitate mercedem accipient.

4 Nimis igitur abſurda eſt illorum rigidorum Proteſt. ſententia, qui non tantum cum cæteris Rigidis a juſtificationis ratione formali inhærentem in nobis juſtitiæ habitum, & emanantem ex eo operum juſtitiam omnino excludunt ; ſed etiam Deum omnia peccata præterita & futura ſimul & ſemel remittere in juſtificatione noſtri aſſerunt.

5. Juſtificatio certe actus eſt continuus, qui eſt & durat quamdiu vivæ fidei actus durant : interrumpitur vero ſemper & toties, quoties, illi ceſſant ; Chriſtianæ pietatis officio contrarium poſtulante.

6. Et quod ſicut quotidiana eſt offenſio, ita quoque remiſſio quotidiana ſit, ut loquitur apud Aug. tom. 4. Author libri de vera & falſa pœnitentia cap. 5. diſerte docet Calvinus ipſe Inſtit. lib. 1. cap 14. Sect. 10, 11, 12. lib. 9. cap. 1. Sect. 21, 22, 23. Bucerus in defenſione Reformationis cap. 13. pag. 85. 86. Urſin. in Catecheſ. Palatin ad petition. Orationis D. remitte nobis debita noſtra. qu. 3. cur petenda ſit nobis peccatorum remiſſio ? Pareus de amiſſione Gratiæ lib. 1. cap. 7. pag 73. 74. Zanch. epiſt, ad Dav. Chailettum p. 85. impreſſ.

impreſſ. Hanoviæ 1609. G. Dounamus de Fœdere gratiæ c. 8. pag. 109. 110.

R. Abbattus contra Thomſoni diatribam cap. 24. pag. 211. Gerar. Voſſius diſp. 2. de Sacramentorum vi & efficacia, n. 44. "juſtificatio & ſanctificatio ſunt actus quidem perpetuus, in "quo & Deus ſemper donat & homo ſemper accipit, &c. Synopſis pur. Theologiæ diſp. 33. de juſtificatione hominis Th. 4. Jackſonus de fide juſtificante. S. 2. cap. 8. pag. 256. edit. 2. Perkinſius in expoſitione Orationis Dominicæ; dimitte nobis, aliique plurimi.

De ſecunda juſtificatione paulo rectius quam alii ſentiunt & loquuntur R. Fieldæus lib. 3. de Eccleſia in append cap. 11. de juſtif. pag. 298. "affirmat, inquit, Stapletonus (lib. 6. "de juſtif. cap. 8.) ex ſententia Proteſtantium, nec operati-"onem virtutum, aut obedientiam mandatorum ad ſecundam "juſtificationem ſive ad augmentum, curſum, & proceſſum, "& perfectionem juſtitiæ aliquid valere, &c. Sed calumnia "eſt, inquit, illi enim (Proteſt.) juſtificationem ſecundam "ſtatuunt duabus conſtare partibus, quotidiano ſcil. in bene "agendo progreſſu, quo juſtitia inhærens magis magiſque per-"ficitur, & quotidiana remiſſione vitioſorum defectuum, qui "in actionibus noſtris inveniuntur: idem repetit eod. cap. pag. 312. Secunda juſtificatio, inquit, conſiſt. &c. Vide authorem Montacut. contra nuperum controverſiarum Breviatorem art. 18. pag. 142. qui tamen ſœpe ſibi non conſtat. Vorſt. in Schol. Alexicacis pag. 214. juſtificationis augmentum & complementum contra Sibrandum pluribus urget. "Quid in-"quit, juſtificatio hominis coram Deo aliud eſt, quam re-"ceptio illius in hujus gratiam & amicitiam? Quanto igitur "magis hæc tanto magis & illa proficere atque augeri indies "poteſt, ac ſolet. Augeſcit autem hæc pro augmento fidei; "Ergo & illa. Fides denique augeſcit cum operibus, & ex "operibus perficitur, ut ante ex Apoſtolo audivimus. Ergo "quo magis opera bona creſcunt & proficiunt, eo magis ipſa "juſtificatio in hominis animo (imo & coram Deo) perficitur. Vide Authorem.

Quod ad locum Jac. 2. unde clariſſime probatur juſtificatio ex operibus fidei tum prima tum ſecunda, ut paulo poſt dicemus. Reſpondent multi Proteſt. juſtificationem apud Jacob. neceſſario intelligendam eſſe de oſtenſione juſtitiæ apud

apud homines, non de vera justificatione coram Deo, ne scil. Jacobus Paulo directe contradicere videatur: id falsum est, ut ex tota serie contextus Apostolici manifeste patet: primo enim quærit Apostolus in disputationis principio v. 14. Quæ utilitas si fidem dicat aliquis habere se, opera vero non habeat? num potest fides illa eum servare? De ipsa salvatione, qua coram Deo homo vere servatur, & non de ejusdem tantum ostensione, quis ambigit, servandi verbum hic accipiendum esse? Neque igitur aliter verbum justificandi postea in eadem disputatione aliquoties usurpatum intelligi debet aut potest, quam de ipsa coram Deo justificatione: secus enim Apostoli disputatio secum ipsa convenire non posset. Secundo, quæ versu 15, 16, 17, 20, & 26. loquitur Apostolus de inutilitate Charitatis tantum verbalis, & de fide absque operibus mortua, & de corpore mortuo sine spiritu, clarissime demonstrant Apostolum hoc unum agere, ut fidem sine operibus sive fidem mortuam ad justificandum & servandum coram Deo prorsus inutilem & inefficacem esse doceat. Tertio, Quod versu 21, 22. loquitur Apostolus de justificatione Abrahami ex operibus, non esse accipiendum de sola justitiæ apud homines declaratione, sed de ipsa coram Deo justificatione evidenter probatur ex versu 23. ubi Apostolus expresse affirmat, impletam esse Scripturam, quæ affirmat fidem (vivam & operosam scilicet) ipsi ad justitiam imputatam fuisse, & ipsum amicum Dei vocatum vel pro amico a Deo habitum fuisse per illam justificationem. Neque aliter intelligi potest alterum esse quod ad propositum confirmandum affertur, exemplum vers. 25. de justificatione Rahab ex operibus. Quarto, Quod versu 24. dicitur, videtis igitur, ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum, de declaratione justitiæ apud homines intelligi non potest nisi dicamus declarationem illam fieri non tantum per opera, sed etiam per ipsam fidem, quod fieri non posset cum nemo alterius fidem, utpote in corde absconditam, videre possit; in se scilicet & per se, per opera tantum eam licet videre aliquo modo (ut recte Piscator in locum) non infallibiter quidem, ut scilicet viva & efficax sit, sed probabiliter tantum, unde versu 18. dicitur, ostende mihi fidem tuam ex operibus tuis, &c.

8. Veteres

8. Veteres semper intellexerunt locum hunc de vera justificatione coram Deo, ut sæpe ante diximus, & paulo infra plenius dicemus.

9. Protestantes etiam permulti idem censuerunt: Bullinger. in locum, Piscator alioqui rigidissimus in analysi capitis vers. 21. "Non est necesse, inquit, ut dicamus, justificari hic "idem esse quod justificatum esse declarari apud homines. "Etenim Jacobum loqui de justificatione Abrahæ coram Deo "planum est, tum ex quæstione proposita, quam exemplo "Abrahæ confirmat, tum ex loco illo Genes 15. quem de "justif. Abrahæ citat, is enim locus citra controversiam intel- "ligendus est de justificatione coram Deo, ut liquet ex epist. ad Rom. &c. Et rursus a vers. 24. "Si quis verbum justificari hic "interpretatur, justificatum declarari apud homines, sequitur, &c. Consule Authorem. Paræus post sententiam de Homonymia in verbo justificandi apud Jacobum pro justificationis scilicet ostensione coram hominibus, &c. diu & acriter desensam in Comment. ad Rom 3. dub. 9. & contra Bel. hoc l. cap. 18. in Commentario tamen, quem paulo ante mortem Anno 1621. in epist. B. Jacobi evulgavit, hujus sententiæ infirmitatem clare vidit. In præfatione enim ad Joh. Pisc. ita inquit, "Ad consiliandum apparentem Pauli & Jacobi "ἀντιλογία, &c. tam ipsis (Rom.) quam nobis sufficiet "ostensio æquivocationis in voce fidei, &c & neque nobis, "neque ipsis necesse erit ὁμωνυμίαν in verbo justificandi "ulterius urgere, &c. Et in Comment. ad vers. 21. cap. 2. "Paulus negat hominem operibus justificari *h. e.* a peccatis "coram Deo. Jacobus affirmat hominem operibus justifica- "ri, hoc est, justum declarari coram mundo. Hæc concilia- "tio etiam sustineri potest (vide lector æque, quam frigide "nunc loquatur) prout in Comm. nostro ad Rom. cap 3. "dub. 9. & ab interpretibus aliis sæpe ostensum est. Est vero "etiam, inquit, alia conciliationis ratio, ex textu evidens & "solida, &c. priorem igitur sententiam nec evidentem, nec "solidam esse satis perspexit. Ita secundæ curæ sapientiores esse solent. Remonstrantes in nupera Apologia cap. 10. pag. 113. "Nec evadunt hunc ictum censores quando lo- "cum hunc Jac. cap. 2. 24 pro more suo, de declaratione justi- "ficationis intelligendum esse dicunt, &c. Nam præter mul- "ta alia, &c. ipsa verba quibus negatur hominem ex fide

" tantum justificari, id perperam dici evincunt. Quis enim " adeo Vecors furit isto sæculo, qui cum Apostolo contendere voluerit, an homo justificetur *i. e.* declaretur justus ex " fide tantum? Fides enim quatenus fiducia est, & distincta ab " operibus pietatis, non est nisi in corde hominis, *&c.* Vorstius in Schol. Alexica c. pag. 253. & aliquot seq. & pag. 271. 272. fuse hac de re contra Sibrandum differit. Jacksonus Anglus de fide justificante Sect. 2. cap. 6. n. 1. pag. 209. 210. edit. primæ, hanc prolixe sententiam improbat & refellit, Downamus Theol. pag. 508. Guil. Pemblius in tract. de justificatione Sect. 6. cap. 1. pag. 191. 192. & Sect. 6. cap. 2. pag. 211. Videatur Bucerus in defensione Reform. *&c.* c. 15. p. 89. 90.

10. Quod permulti Protest. ad tollendum hanc appatentem Apostolornm ἀντιλογίαν affirmant, secundum Paulum hominem justificari sola fide, nempe operante per charitatem; secundum Jacobum hominem non justificari sola fide, seu tantum fide, nempe otiosa & mortua, & inani potius fidei simulachro, quam fide; sic nullam esse ἀντίφασιν; quia de diversa fide loquuntur Apostoli, ne illud nihil solidi habet. Nulla enim omnino inter Apostolos ἀντιλογία Lectori oculato vel videri potest esse. Verissime enim passim B. Paulus docet hominem fide juficari absque operibus Legis, sed nunquam & nusquam excludit a justificatione nostri opera in fide Christi fundata, & ex ea profecta: ut satis superque lib. 1. probatum dedimus. Intellexit igitur semper ex fide viva & quatenus viva est, nos justificari. Atque hoc ipsum est quod B. Jacobus hic sed Paulo clarius & distinctius affirmat; Hominem ex operibus justificari & non ex fide tantum. Eadem est fides, considerata ratione formali fidei, de qua uterque loquitur Apostolus; Sed Paulus habita ratione fidei ut actu justificat, & servat; fidei nomine & ambitu etiam opera, interna saltem, ex fide orta, & ad justificandum hominem omnino necessaria, complectitur. Jacobus vero distincte, & explicite de fide & operibus ex ea natis loquitur; atque sic ait, hominem ex operibus justificari, & non ex fide tantum, ubi frustra ad evadendum loci argumenti ictum, particulam μόνον jungi voluit cum verbo πίστεως proxime præcedente; quasi dixisset Apostolus, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον, *i. e.* inquiunt, μόνης

non

non ex fide solum *i.e.* sola vel solitaria & operibus vacua; non autem cum verbo δικαιοῦται; ne scil. fide simul & operibus nos justificari dicamur. Quum sententia B. Apostoli tota disputationis serie diligenter perpensa luce meridiana clarior sit. Videtis igitur, quod ex operibus justificatur homo, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον *i. e.* καὶ οὐ μόνον ἐκ πίστεως. Fidem autem, de qua loquitur Jacobus, non esse inanem tantum fidei professionem aut vanum fidei simulacrum, ut illi volunt, sed veram fidem esse, seu veræ fidei essentiam habere ex eo abunde patet; quod, licet absque operibus inutilem & mortuam esse eam dicit Jacobus *i.e* ineficacem ad justificandum & servandum; tamen si bona adsint opera interna & externa, quando fieri possunt, diserte dicat hominem ex ea fide justificari, eam operibus cooperari; & ex operibus consumari seu perfici *i.e.* non tantum ut interpretantur ejus integritatem & sinceritatem apud homines declarari; sed quando adjuncta habet opera plene, tum demum coram Deo ad justitiam & salutem, ex immensa illius propter Christum misericordia, valere: denique tunc vivam seu vivificam esse, quæ ante non nisi mortua fuit. Hæc de inani fidei professione aut fidei umbra, ubi deest vera fides, in genere scil. fidei, vere enunciari non posse quis non videt? Sed de vera fidei ratione seu definitione abunde lib. 1. disputatum est. Opera ipsam fidei essentiam ingredi, maxime ἀθεόλογον est & dictu per absurdum.

11. Quod tertio, quando Apostolus vers 21. 24. 25. justificationem diserte operibus tribuit, multi Protest. ante nominati affirmant, per opera Synechdochice seu per metonymiam effecti intelligi ipsam fidem opera bona parientem, & illis conspicuam: quam rationem conciliationis Apostolorum Paræus Comment in locum ait ex textu evidentem & solidam esse, inane tantum effugium est. Sic enim Apostoli sensus erit, uti illum effert Piscator in locum; "Homo justificatur ex ope-"ribus *i.e.* inquit ille ex tali fide, quæ conjuncta sit cum o-"peribus, & non ex fide tantum, *i.e* non autem ex fide quæ "operibus caret. Hunc sensum verborum Apostili Deus bone! quam insolentem & absurdum ut tueatur, non veretur taxare hanc Apostoli loquutionem ut impropriam. Quare, "inquit, hic est impropria locutio. Neque enim sensit Jaco-"bus fidem & opera, tanquam duas diversas causas concurrere "ad

"ad effectum justificationis producendum, &c. Certe qui hunc Scripturæ locum (ut de aliis nihil dicam) sic interpretantur Scripturam tantum στρεβλοῦσι ut inquit Petrus 2. ep. cap. 3. & detorquent ad dogmata præconcepta mordicus tuenda. " Est dura Catachresis (inquit durissimus & rigidissimus scriptor Sibrandus in Comment. ad errores Vorstii pag. 715. hanc Piscatoris aliorumque glossam refellens) opera per " metonymiam effecti ponere pro fide, neque, quod sciam, in scriptura locum habet, &c. Quum toties hic emphatice & " contradistincte fides & opera ab Apostolo nominentur; " præsertim vers. 24. ubi dicitur, Hominem ex operibus justificari non ex fide tantum; per opera non, quæ semper hic intelliguntur & appellantur opera, ut quod Abrahamus filium obtulit, &c. sed fidem tantum intelligere, quæ conjuncta sit cum operibus, nullo tamen modo ad justificationem concurrentibus, sed justificationem tantum consequentibus; & per fidem, fidei tantum umbram, non autem veram, secundum fidei rationem fidem, peregrinum & admirabile est interpretamentum. Et si hujusmodi in scripturarum interpretatione pro libitu fingantur & admittantur tropi, quid certi in religione nobis relinquetur?

12. Quod Bell. cum permultis aliis Rom. (de quibus vide Suares de Gratia lib. 8. cap. 22. n. 13.) ad hos Apostolos conciliandum; affirmat, Paulum de prima tantum justificationis loqui, qua homo scil. ex impio fit justus Jacobum de secunda qua justus efficitur justior. Et ideo recte Paulum dicere justificari hominem sine operibus, Jacobum justificari ex operibus, &c. id rejiciunt & prolixe refellunt multi alii doctissimi Rom. G. Vasquez in 1. 2. tom. 2. disp. cap. 8. quem consule. Cornelius a lapide in cap. 4. ad Rom. vers. 3. " Melius, inquit, censent alii tam Paulum quam Jacobum de " utraque justificatione prima scil. & secunda loqui. Primo, " quia uterque producit justificationis Abrahæ exemplum, " hæc autem justificatio Abrahæ tám prima quam secunda ac" cipi debet, &c. Secundo, quia Jacobus profert exemplum, " Rahab, quæ impia erat & meretrix. Ergo cum ipse ait eam " adeptam esse justitiam, primam intelligit, &c. Estius in cap. 2. Jacobi vers. 21. " Quod aliqui pro conciliatione di" cunt, Paulum agere de prima justif. & Jacobum de secunda " parum solide videtur dici nam & ad primam justificationem " opera fidei requiruntur, de quibus loquitur Jacobus: &

" ad secundam justificationem inutilia sunt opera legis, de " quibus Paulus, &c. Suarez. de Gratia, loco quo supra n. 19. " multi graves authores putant utrumque Apostolum loqui " de utraque justif. &c. Bell. ipse qui contendit Jacobum lo- " qui de secunda justif. affirmat tamen probabile esse valde Ra- " hab (cujus exempli meminit Jac:) usque ad illud tempus, " quo suscepit nuncios Josuæ, fuisse, non solum meretricem, " sed etiam infidelem: Sed ab eo tempore credidisse in Deum " & tum primum justificatam, &c. S. Porrò sicut Paulus, &c. Multò rectius Suarez. l. quo supra. n. 15. " verisimilimum est, quando Rahab nuncios suscepit, & alia via ejecit, jam fuisse " justificatam à peccatis, & vocari meretricem, quia talis an- " tea fuerat, & fortasse in populo talis esse credebatur; non " quia coram Deo in illo statu, vel peccato adhuc permaneret, &c. Quam plurimis argumentis id ipsum ibidem suadet, Adisis authorem ipsum; id ipsum etiam censent multi Protest. contra alios rigidiores, quorum nomina & testimonia brevitatis causa nunc omitto.

13. Nulla igitur alia solida Jacobi verba explicandi & cum Paulo conciliandi ratio relinquitur, quam hæc, quam supra sæpè exposuimus Paulum à negotio justificationis excludere tantum bona opera, quæ fidem Christi præcedunt, & ex sola legis cognitione profluunt. Quandoquidem contra Judæos illi instituta erat disputatio, qui legem sibi ad justitiam & salutem sufficere existimabant. Jacobus vero de operibus loqui fidem consequentibus, & ex illa natis, atque ab ea directis; sine quibus utique (ut recte Estius in locum) fides inutilis est. " Ex hujusmodi igitur operibus, inquit ille, homo justificatur, tum quia per ea tanquam per actualem justitiam " est, & declaratur homo vere justus, eoque nomine Deo gratus; tum quia per ea necesse est justitiam conservari; denique, " quia per opera augetur, roberatur & perficitur justitia. Sic cum Paulo Jacobum conciliat multis locis S. Augustinus: ut in libro de Fide & operibus cap. 14. de Prædestinatione Sanctorum cap. 7. in præfatione enarrationis in Ps. 31. &c. " Atque hunc etiam concordiæ modum (inquit Suarez. loco quo supra n. 21.) indicat Anselmus ad Rom. 4. & Thom. eundem breviter insinuavit 1. 2. q. 5. art 7. ad 3. &c. aliique etiam multi Rom. de quo videantur ipsi in locis a Suarez. aliisque signatis.

14 Hoc tamen certissimum est, quod sicut fides in toto justi-

justificationis nostræ negotio sine operibus ad justificandum inutilis est, ita etiam opera sine fide: fidei tamen pariter potiores semper sunt, utpote diligentis & operantis; ut loquitur Estius loco supra citato, ad vers. 22. Certissimum etiam est, quod opera nostra ex fide etiam profecta nullo modo proprie, seu ex condigno (ut loquuntur Romanenses) justitiæ sive gratiæ justificantis incrementum, nedum æternam gloriam mereantur, ut lib. seq. cum Deo fusius demonstrabimus. Atque hic hujus libri finis esto.

Episcopi Ecclesiæ Anglicanæ in Catholica institutione, &c. Edita tempore Henrici 8. ut lib. 1. dictum est de Justificatione, ad 13.

" BOna opera, quæ a justificatis fide viva efficiuntur; " valent ea quidem, tum ad fidei & charitatis in- " crementum in nobis; tum ad justificationis nostræ " augmentum & conservationem; ac denique æternæ sa- " lutis adeptionem.

Enchirid. Colon. de Justificatione.

" De hisce spiritus & fidei operibus, tum quæ in pœni- " tentia per operationem gratiæ prævenientis justificationem " præcedunt; tum quæ in ipsa justificatione peraguntur; " tum quæ justificationem sequuntur, proprie dixit Aposto- " lus Jacobus: videtis quoniam ex operibus justificatur ho- " mo, & non ex fide tantum jam si forsan in dubium voces; " quomodo hæc opera, quæ fides per charitatem post justifica- " tionem operatur, justificationem sequi dicimus, & ta- " men eisdem hominem justificari cum Jacobo pronunci- " amus; Respondemus, hominem non justificari ad eum

" modum, ut semel veluti in momento justificatus, alia
" justificatione a modo non indigeat : Quinimo qui justi-
" ficatus est per gratuitam remissionem peccatorum, & im-
" partitionem Spiritus, dehinc continua & perpetua justifi-
" cationis auctione indiget, donec hoc corpore exutus, in
" æterna vita glorificetur.

LIBER

LIBER QUINTUS,

De Justificatione, in quo de meritis Operum agitur.

CAP. I.

Sintne Opera Bona Justorum vere ac proprie meritoria Salutis æternæ : usque ad Caput 7. Libri Bellarmini.

1. Rustra inter partes contenditur, an Meriti vox uspiam in Scripturis inveniatur; etiam in Ecclesia, hoc præsertim sæculo, ferenda sit, & non potius in totum damnanda.

2. Latinum meriti vocabulum in fontibus, ut constat, legi non potest, licet exret apud Veterem interpretem Ecclesiastici, qui liber extra Canonem Scripturæ positus est, cap. 16. 14. ubi pro κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ reddidit ille, non quidem ad verbum, sed tamen juxta communiter receptum tunc temporis in Ecclesia loquendi morem, Secundum meritum operum suorum. Et ad Hebr. 13. 16. ubi Apostolus ait talibus hostiis εὐαρεστεῖται ὁ Θεὸς, placatur vel conciliatur Deus, ut aliqui vertunt; vel ut alii potius, delectatur Deus, placetur Deo, reddidit ille, Deus promeretur passive, etsi parum Latine, ut inquit Estius in locum, usurpato merendi verbo. Primasius tamen B. Augustini

 quondam

quondam discipulus in hunc locum similiter legit promeretur Deus.

3. Frequenter tamen legitur in Scripturis nomen dignitatis sive ἄξιον & ἀξιοῦσθαι & καταξιοῦσθαι, Luc. 20. 35. 2 Thes. 1. 5. Apoc. 3. 4. &c. Et apud Græcos Patres, ἀξιαπῶν ἔργων, quibus verbis nihil fere aliud Græci designare solent, quam Veteres Patres Latini vocabulis meriti & merendi. Dico, nihil fere aliud, quia meriti vocabulo proprie nullum vocabulum respondet apud Græcos, ut nec apud Hebræos.

4. Passim autē in Patrum Latinorum etiam antiquissimorum & purissimorum sæculorum Scriptis hæc vocabula meriti & merendi legi quis ignorat? Sed quo sensu explicet vir doctissimus & moderatissimus G. Cassander in Hymnis Ecclesiasticis, ad verba Hymni, Nocte surgentes, &c. Cum suis sanctis meremur autem ingredi cœlum simul & beatam ducere vitam. "Vocabulum merendi (inquit) apud Veteres Ecclesiasticos "Scriptores fere idem valet quod consequi seu aptum idoneumque fieri ad consequendum, id quod inter cætera vel ex "uno Cypriani loco apparet. Nam quod Paulus inquit 1 Tim. 1. ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, quod vulgo legitur misericordiam "consequutus sum, vel ut Erasmus vertit, adeptus sum, id "Cyprianus ad Jubaianum legit, misericordiam merui; & "multa loca sunt in Ecclesiasticis officiis & precibus, ubi hoc "vocabulum hoc intellectu accipi debent. Quæ vocis notio "si retineatur, multa quæ durius dici videntur, mitiora & "commodiora apparebunt. Quæ verba more suo, *h. e.* plane tyrannico, expungi jusserunt Hispanici Censores. Sed hac de re plenius paulo infra dicemus.

5. Hoc antiquo sensu plurimi doctissimi Protest. meriti & merendi vocabula nunquam damnarunt, quinimo ipsi etiam usurparunt, licet quibusdam rigidioribus ut nimis fastuosa & scandalosa omnino improbentur, & fugienda, hodie præsertim censeantur.

Apologia confessionis Augustanæ artic. 20. confitente ipso Bellar. "Concedimus Opera vere esse meritoria non remissionis peccatorum aut justificationis, &c. Sed sunt meritoria aliorum præmiorum corporalium & spiritualium, quæ "redduntur tum in hac vita, tum post hanc vitam, &c. Et paulo infra. "Cum igitur opera sint quædam impletio legis, "recte dicuntur meritoria; recte dicitur eis deberi merces, &c.

&c. intelligunt autem ſemper ex Dei immenſa benignitate mereri, &c.

Confeſſio Wirtenberg. cap. de bonis operibus. Vide Harmon. confeſſionem Chemnitius Examinis parte prima de bonis operibus, quæſt. 4. Et in hanc ſententiam noſtri etiam a vocabulo meriti non abhorrent, ſicut etiam Patribus uſitatum fuit, &c.

In Actis Colloquii Aldeburg. Theologi Electorales pag. 110. & pag. 265. " Hoc ſenſu Eccleſiæ quoque noſtræ a me-" riti vocabulo Patribus uſitato, non abhorrent ; nec tamen "eæ propterea quicquam Patrocinantur Pontificio dogmati de " merito, &c.

Bucerus in Actis Colloquii Ratisb. Anno 1546. pag. 597. " Si ſancti Patres aut alii per (mereri) intelligunt facere ex fide " gratiæ Dei bona opera, quibus Deus mercedem promiſit, " & rependet. &c. Et ſi per merita intelligant facta ex fide " Chriſti bona opera, quibus Deus mercedem pollicitus eſt ; " & fateantur ſimul ea opera per ſe ut bona ſunt, *h. e* ut facta " ex gratia, nullam tamen omnino mercedem a Deo mereri " poſſe ex condigno, (quo ſcilicet ſignificatu & S. Patres bo-" na ſanctorum opera merita vocarunt) cum his nos, de no-" mine tum de re conveniat, nihil contendemus. Nec etiam " ſi quis talia opera velit vocare meritoria.

Nota obiter Lector manifeſtum a Bellarmino cap. 1. S. Porro, &c. injuriam fieri Bucero, quando aſſerit hunc negare Scripturam vel Patres nomine meriti uſos eſſe ; addere tamen, ſi forte Patres hoc nomine uſi ſint, duram eſſe in ea voce Catacreſin. Bucerus enim pag. 590. & 591. &c. Ingenue agnoſcit, in Patrum ſcriptis paſſim uſurpari voces Mereri & Merita ; ſed bona ſanctorum opera meritoria negat apud Patres appellari, quod equidem legiſſe, inquit, me memini. Et ſi apud aliquem attributa bonis opperibus hæc appellatio ſcil. meritorii reperiatur, hoc durior eſt ea Catachreſis. 'Ut mentem Buceri rectius intelligas adi ipſum loco citato.

G. Voſſius in Theſ. Theol. de bonorum operum meritis, haud procul a principio. " Nos merendi vocabulum non in " totum quidem damnare auſi ſumus ; ut quo tum veterum " plurimi utantur, tum Eccleſiæ reformatæ uſæ ſint in Con-feſſionibus ſuis : Auguſtana dico & Wittenbergenſis. Subdit autem continuo in gratiam rigidorum hæc. " Nihilomi-" nus potius cum Scripturis loquendum putamus, preſertim

" cum meriti vox ambigua sit ac nostro inprimis seculo superbiæ nomine periculosa. Similiter & Davenant. in disput. de justitia operum cap. 53. pag. 569. " Non igitur cum Patribus " neque cum sanioribus Pontificiis lis ulla nobis erit de nudo " meriti vocabulo (quanquam multo melius & tutius est ab " hoc verbo abstinere) sed contra, &c.

R. Hookerus, Eccles. politiæ lib. 5. Sect. 72. pag. 391. & Gul. Covellus in defens. Hookeri art. 6. de Fide & operibus p. 43. 44.

Recte & prudenter Cassander consult. art. 6. de bonis operibus fidelium. " Quo sensu hoc vocabulo meriti & merendi " usi sunt Patres, obscurum non est; nempe ut per illud gratiæ " Dei, ex qua merita omnia oriuntur, nil detrahatur. Quare " nihil est, cur aut Ecclesiastici ab hac loquendi formula & sen" tentia in Ecclesia jam olim usitata discedant, aut Protestan" tes eam tam odiose repudient & condemnent, &c. Vide Erasm. de amabili Ecclesiæ concordia pag. 104.

Sed missa disputatione de nomine Meriti, ut de re ipsa dicamus. Graviter errant plurimi Rom. qui bona justorum opera vere proprieque, *i. e.* non ex promissione solum, sed etiam justitiæ debito propter aliquam, ut affirmant operum, & mercedis proportionem & æqualitatem, sive ut verbo dicam, ex condigno vitæ æternæ meritoria esse contendunt.

7. Destinguit quidem Bellar. inter quæstionem hanc; sintne bona opera justorum vere ac proprie vitæ æternæ meritoria; in quo Catholicos omnes contra Sectarios omnes convenire ait, cap 1. & quam quæstionem tractat primis sex libri capitibus, ut dictum; & inter quæstionem, an sint meritoria vitæ æternæ ex Condigno, quam tractat c. 16. & seq. Sed male, quia meritum proprie dictum in formali sua ratione includit æqualitatem vel condignitatem ad illam mercedem, cujus dicitur esse meritorium; ut recte Davenantius, de justitia operum cap. 60. " Vera ratio meriti (inquit Vasquez. in 1. 2. " disp. 213. cap. 6.) in eo posita est, ut opus sit dignum glo" ria, secundum æqualitatem condignitatis, &c. Sed hac de re pluribus postea dicemus.

8. Hunc Romanensium errorem multi doctissimi Protest. copiose cum ex scripturis tum ex Patribus confutarunt; quos quia passim obvii sunt, Lector Sedulus adeat. Nos proinde eo labore supersedentes pauca tantum annotabimus, in quibus Protest. quidam non satis clare neque etiam satis solide ad argumenta

gumenta non nulla a Rom. ex Scripturis & Patribus opposita respondent. Quo responsionibus solidioribus oppositis Romanensibus plenius satisfiat, & veritas ipsa tanto fortius actuatur & propugnetur.

9. Ad argumentum quod ducitur ab aliis scripturæ locis, ubi vita æterna merces nominatur. Vide Bellar. cap. 2. Protest. quidam non sufficienter respondent, mercedem dici præmium quod Deus reddit, non quia debeatur operibus, sed quia debetur promissioni. Certe quicquid Deus vel in hoc sæculo vel in futuro, atque hoc maxime nobis promisit donare, non aliunde primo quam ab ipsius immensa & impromerita gratia & benignitate profluxit; Sed cum nec promiserit dare, neque juxta promissum reddat, nisi bene operantibus (de adultis loquor) vitam æternā, necesse est in considerationem aliquam veniant saltem in rei promissæ redditione opera bona, juxta conditionem requisitā præstita; & rationem aliquam habeant causæ suo quodam modo efficientis, & ut Patres loqui solent sensu in noxio, merentis, nempe impetrantis; præsertim cum id quod redditur toties mercedis nomine in Scripturis insigniatur. Recte Bucerus in Actis Colloquii Ratisbon. pag. 517. "illud ergo solum in hac quæstione de mercede bonorum "operum controversum est inter nos, an sit in iis aliquod me-"ritum ea condignum mercede quam eis Deus retribuit, & "maxime vita æterna, &c. Et pag. 568. "Sanctis bona ope-"rantibus reddi vitam æternam etiam coronæ & mercedis no-"mine & loco ultro nos semper dedimus. &c. Vere Arch. Spalat. de Rep. Ecclesiast. lib. 7. c. 11. n. 256. "Gratia me-"ra est quod Deus promittat operi nostro mercedem, non enim "ulla ratione tenetur. Sed non satis Scripturis consentanee, "ac proinde dubitanter ac timide hæc subjungit. Et sic non "operi nostro, sed suæ gratuitæ promissioni debetur, & fortasse redditur merces, &c. Conc. Arausf. 2. quod adversus gratiæ adversarios celebratum fuit can. 18. "debetur merces "bonis operibus; sed gratia, quæ non debetur, præcedit, ut fi-"ant. Debetur igitur merces etiam operibus, sed propter re-"missionem primum gratiose factam, & conditionem requi-"sitam pro modulo nostro juxta vim gratiæ concessæ, a nobis "præstitam; eatenus saltem, ut obedientia nostra Deo pro-"pter Christum probetur. Vide Aug. Serm. 16. de verbis Apostoli.

10. Quid respondent alii Protest. vitæ æternæ mercedem appellari

appellari non proprie, quoniam vita æterna in Scriptura vocatur & est proprie hæreditas, &c. Vide Bellar. l.cit. Multo clarius & tutius respondet Vossius in Thes. Theolog. de meritis bonorum operum Thesi 8. "Non loquuntur (inquit) Sacr. "literæ de mercede, qualis ob dignitatem merito ἀνάλογον, "jure mercenario debetur, sed ea quæ non segnibus verum la- "borantibus ex υἱοθεσίας ac gratuitæ promissionis jure con- "fertur. Unde & hæreditas alibi nominatur. Nec hæreditatis "appellatio obstare censenda est, quo minus mercedis nomen "mereatur: Siquidem & filio adoptivo, qui morem adop- "tanti sedulo gesserit, & multa illius causa sit perpessus, sic "hæreditas jure venit filiali, ut tamen ea ratione operum, quæ "is præstitit, & ratione afflictionum quas is subiit, merces possit appellari. Unde & Bell. ipse loco citato; "Datur, in- "quit, vita æterna ex promissione laborantibus, quod est mer- "cedis proprium; & non datur nisi filiis quod est proprium hæreditatis; ac proinde utriusque mercedis, scilicet & "hæreditatis conditionem habet. Utinam hic substitisset Bellar. quando affirmat dari vitam æternam ex promissione laborantibus, &c. absque illo odioso additamento quod alibi cum suorum sodalium plurimis defendit, de intrinseca operum condignitate ad prœmium. De mercedis apta & vera appellatione pax facile inter partes conciliari posset.

11. Quod Protestantium quidam non ipsam vitam æternam, sed gradum aliquem gloriæ celsiorem in ea tanquam mercedem operibus nostris reddi affirmant. Bell. loco quo supra S. Ad hæc, &c. quod etiam censet Arch. Spalat. de Rep. Eccles. lib. 7. cap. 11. n, 257. "Vita æterna ipsa essentialis "& gloria donum est mere gratuitum, quod ab æterno Deus "iis, quos in filios adoptavit, non tanquam mercedem, sed "tanquam hæreditatem prædestinavit, &c. Nonnulli etiam Rom. vide Bell. cap. 10. S. 4. Primum igitur. &c. sunt enim (inquit) qui sentiunt, &c. Cum sacris litteris non satis congruit; quæ diserte docent, non tantum gloriæ incrementum, sed ipsam etiam gloriam, ut mercedem operibus bonis reddi, Matt. 19. 29. & 25. versib. 34. 35. Rom. 2. 6. 7. Galat. 6,7,8. Coloss. 3. 23, 24. ubi ipsa hæreditas Dei dicitur reddi operibus bonis, & ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, nempe merces hæreditatis appellatur. Jac. 1. 12, &c. Imo Deus ipse Gen. 15. v. 2. Merces nostra appellatur; certe opera etiam

optima

optima proprie & ex condigno non merentur; *i. e.* suo valore non exæquant vel infimum gradum gloriæ cœlestis, nedum ipsam per se gloriam cœlestem ac vitam æternam.; propter gratuitam tamen Dei promissionem etiam ipsam vitam æternam, & non gradus tantum in ea præstantiores, bonis operibus reddi negari non potest. Unde & Pareus ad cap. 3. hujus libri pag. 1241. 1242. deserta responsione Apologiæ Aug. Bona opera scilicet esse meritoria præmiorum temporalium & spiritualium, Sed non ipsius vitæ æternæ: inquit "Concedamus verò in præmiis bonorum operum etiam esse vitam "æternam, *&c.* Et Vorst. Antipist. part. 2. p. 125. "Quod "ad Confessionistas (ut vocat Pistorius) attinet, qui non qui-"dem vitam æternam, sed gradum aliquem eminentiorem in "ea nostris operibus nos promereri tradunt; tametsi pro iis "duo quædā facere videntur; unū quod passim dicitur, merce-"dem nostram in cœlo copiosā futurā Matth. 5. *&c.* alterum "quod minus quiddam esse videtur gradum aliquem gloriæ "cœlestis promereri, quam *&c.* tamen quia neutrum satis soli-"dum est ad opinionem istam probandam idcirco nos eorum "hac in parte hallucinationem non admodum defendemus.

12. Quod respondent Protest. quidam, vitam æternam non reddi operibus, nisi ut signa sunt fidei, scripturis ex diametro adversatur, quæ passim disertè docent, præmium cœleste unicuiq; reddi secundū opera & proportionē laborū & operū ipsius? & non tantum secundum fidem, *&c.* Unde Paræus ad cap. 3. hujus libri p. 12.42. "Nos dicimus vitam æternam "promitti operibus, non solum ut sunt signa fidei. sed etiam "ut sunt obedientia Filialis, Patri cœlesti debita; seu ut sunt "positio conditionis, sub quâ Deus filiis hæreditatem vitæ "æternæ donare promittit. Vossius in thesib. prædictis "thesi. 10. eos & nimiū dicere putamus, qui mercedem operi-"bus promitti censent ut causæ meritoriæ: nec satis dicere "judicamus, qui tantummodo ut signis fidei, promissionem "factam arbitrantur si quidem multa sunt scripturæ loca, quibus, *&c.* Vide authores hosce; ut plurimos alios brevitatis studio omittamus.

13. Quod ad argumentum, quod sumitur ex illis scripturæ locis quibus ratio seu causa, cur vita æterna justis reddatur, ab ipsorum operibus petitur, ut particulæ causales, Quia, enim, ideo, clarè demonstrant. Respondent quidam Protest: (vide etiam Cassand: qui in eandem sententiam propendere videtur epist. 19. ad Joh: Molinæum citatis quibusdam

Schola-

Scholastius p. 1109. &c. quorum ex Cassandro testimonia Verbatim repetit. Arch. Spalat: l. quo supra c. 11. n. 259. Vide & n. 258) his locis indicari non meritum, neque causam sed ordinem tantum, & seriem seu viam salutis adipiscendæ; infirmum est, ut abundè supra lib. 4. cap. 1. ostendimus, Absit tantum ratio causæ propriè meritoriæ, plurimi doctissimi Potest:non negant opera bona causas etiam aliquas esse regni cœlestis adipiscendi. Davenant: de justitia actuali cap. 60. p. 608. &c. "si omnia (inquit) concedamus, quæ in promissis ponuntur, nihil aliud inde deduci potest, quam opera bona esse causas, non juris nostri ad vitam æternam, Sed introductionis in Vitam æternam: neque esse causas meritorias, Sed motivas solummodo, juxta ordinationem voluntariam, & promissionem gratuitam ipsius Dei, &c. Adi authorem ipsum. Obiter tamen nota, lector, malè negare hunc cum aliis quibusdam Protest: opera bona esse causas non juris nostri ad vitam æternam, Sed tantum, &c. Quæ enim rationem causæ habent in introductione nostri in vitam æternam necesse est etiam habeant rationem aliquam causæ juris nostri ad vitam æternam; non quidem principalis aut meritoriæ, secundariæ tamen & subordinatæ; neque enim dedit Christus hoc jus, τὴν ἐξουσίαν, Joh. 1. 12. nobis ut filii Dei essemus, nisi in nomen ejus credamus, eumque accipiamus. Fides autem semper intelligenda est viva, & per bona opera efficax, atque etiam quatenus viva & Efficax est. Vorstius in Anti-Bell: p. 640 "Hic vero sub Matth. 25. & ætiologia à signis ad signatum, vel à causis quidem ad effecta sed non tamen à causis principalibus aut meritoriis deducitur, &c. vide & eundem Antipist. part. 2. p. 126 "à causa (inquit ad hoc ipsum argumentum respondens) generatim accepta ad causam efficientem meritoriam non valet argumentatio. Adi Authorem ipsum.

Quod attinet ad argumentum sumptum ab illis scripturæ locis, ubi præmium bonis operibus ex justitia dicitur esse reddendum, missis brevitatis causa quorundam Potest. responsionibus minus solidis; de quibus lege Bellar: Respondendum est cum aliis, mercedem operibus promissam gratuitam quidem esse, seu ex gratia donari, nullo autem modo propriè & ex justitia æqualitatis meritam esse; donum Dei inquit Apostol. Rom. 6. vita æterna est, attamen etiam justè, seu ex justitia distributiva, Sed gratiosa, sive gratia temperata fideliter benè

operantibus

operantibus respectu pacti; seu promissionis divinæ dari. Hæc enim non pugnant. Rectè Bernardus l. de Gratia & lib: arbitro haud procul à fine "promissum quidem ex misericordia, "sed tamen ex justitia persolvendum est; justum quippe est "ut reddat Deus quod debet, debet autem quod pollicitus est, "&c. idē tamen doctissime simul & sanctissime librū illum sic "claudit, alioquin si proprie appellentur ea quæ dicimus nostra "merita, &c. via sunt regni, non causa (scil: proprie meritoria) "regnandi. Recte Davenant: ad hoc ipsum argumentum res-"pondens, inquit p. 610. Deum dici justum in retributione hu-"jus præmii, & injustum per impossibile supponi, si non "retribueret Uitam æternam fidelibus benè operantibus; non "secundum rationem justitiæ propriè dictæ, quæ meritum "condigni infert, ex eo quod æqualitatem supponit inter "opus & mercedem, sed secundum rationem justitiæ com-"muniter dictæ ex qua meritum non potest deduci, &c. Lege sis Authorem ipsum.

Remonstrantes in nupera Apologia. c. 2. p. 47. recte & fuse idem contra Oppositam censuram demonstrant "Aliud, inqui-"unt, est vitæ æternæ præmium promittere, aliud præmium "promissum distribuere: promissio pure pute gratuita; Dis-"tribuere post promissionem factam, suum cuique proprium "pro ratione præstitæ conditionis ad præmium consequen-"dum requisitæ, justitiæ actus est; tum respectu ejus qui promisit, tum respectu eorum, quibus promissio facta est, &c. "Nec refert an res promissa sit proportionata labori ejus, cui "Promissio sub conditione facta est, an non: id enim non ad "distributionem, Sed ad promissionem considerandam venit. "Quod vero dicit Censor: Ergo vita æterna est stipendium "potius ac pretium debitum, quam donum gratuitum: nimis est futile. Debitum enim ex promisso impromerito, & gratio-"sum donum non repugnant; imo eo ipso, quia aliud est de-"bitum ex promisso libero & liberali, adeoque pure pute gra-"tioso, gratiosum donum est & manet. Quod vero ex pro-"misso debetur alicui, id justum sanè est, ut ei detur; quia "justitiæ est suum cuique dare. Quod autem mihi debetur "meum est, quocunque tandem modo debeatur, & qualecunque tandem sit, &c. Vide Cyprianum: in serm: de Eleemosyna. Aug: in psal. 109. Fulgentium ad Monimum, &c. Ex prædictis liquido apparet, quomodo solide ad cætera quæ ex Script. a Rom. plurimis urgentur argumenta respondendum

sit

sit, videantur multi doctissimi Protest. qui hæc susius pertractant.

16. Ad testimonia patrum, qui meriti & merendi vocabula, præsertim de Justorum operibus frequentissime & quidem sensu innoxio, ut supra dictum, usurpant. Recte doctiores Protest: respondent, eos nihil aliud intelligere, quam opera bona justorum non absoluta & exacta, quam in se habent, dignitate sive æqualitate ad præmium, sed ea quam obtinent ex acceptatione & dignatione divina & ex gratuito pacto, quod nobiscum facere dignatus est Deus Clementissimus & indulgentissimus pater simul & judex, mercedem gratiocissime promissam consequi vel impetrare. Atque hæc hac de quæstione dixisse sufficiat. Qui plura desiderat, adeat copiosiores controversiarum tractatores.

CAP. 2.

Quo an fiducia in meritis seu bonis operibus Collocari possit, & de intuitu mercedis æternæ in bene operando paucis disceptatur Bellermin. Cap. 7. 8. 9.

1. Fiduciam sanctorum apud Deum non ex fide sola, sed etiam ex bonis operibus, quæ a fide profluunt, & merita a Patribus Latinis communiter ut dictum appellantur, licet non sint merita proprie sic dicta, nasci atque ali, augeri, & magis magisque in dies confirmari, non negant Protest: ut perperam affirmat Bellar; & irrito conatu ex scripturis & Patribus Contrarium probare satagit. C. 7. S. Hæc propositio directe Contra Calvinum ponitur, &c. Calvinus ipse instit: lib. 3. cap. 14. S. 18. hæc habet "sancti dum se coram Deo recog-"noscunt, nonnullam illis & consolationem & fiduciam affert propriæ conscientiæ puritas. & rursus "Quando igitur isthæc "operum fiducia locum non habet, nisi totam prius animi "fiduciam in misericordiam Dei rejeceris, non debet illi "videri contraria, unde pendet, &c. Chamiærus de "operum merito Tom. 3. l. 14. cap. 5. n. 7. si pro meritis

"meritis, opera nominasset (Bellarm.) possemus concedere
"ex operibus nasci confidentiam fidelibus, quæ tota consti-
"tuatur in misericordia divina. Nimirum quia sanctitas
"vitæ sit effectus inhabitantis gratiæ : ac proinde ejus-
"dem testimonium non leve : ideoque nonnullus ad spem
"salutis gradus, *&c.* Vide authorem. Pareus idem tradit ad
"hunc Bell: locum p. 1321. 1322. Cæterique omnes Protest.

2. An vero licet summa ac præcipua fiducia salutis in sola Dei misericordia & Christi meritis collocanda sit, de quo dubitare nefas est; spem tamen nonnullam etiam in bonis operibus, tanquam in mediis ad salutem necessariis & illius aliquo modo causis licet non proprie meritoriis, cum Dei gratia fideles sub Deo sine peccato reponere possint, inutiliter inter partes contenditur. Certe licet totis viribus studendum sit operibus bonis, quam minimum tamen fiduciæ in illis collocandum esse semper censuerunt Viri omnium sæculorum doctissimi juxta ac sanctissimi. Atque hoc sufficit.

3 Unde & Bellarm: qui sententiam hac de re affirmantem defendit propositione secunda; propositione tamen tertia ingenue sic loquitur; "propter incertitudinem (intellige sem-
"per incertitudinem fidei) propriæ justitiæ, & periculum
"inanis gloriæ, tutissimum est fiduciam totam in sola Dei
"misericordia & benignitate reponere: quam propositionem fuse deinde confirmat plurimis argumentis ex scripturis gravissimis, publicis Ecclesiæ precibus, & Patribus. Castigat quidem hanc Bellarmini propositionem Vasquez in 1. 2. Tom. 2 disp. 212. c. 7. n.41. "Quod dicunt, inquit, Theologi allegati, *&c.*
"propter incertitudinem propriæ justificationis, fiduciam
"nostram in sola Dei benignitate collocandam esse, sano modo
"intelligendum est : non quidem ita, ut existimantes non esse
"necessaria merita, nec in illis sperandum esse, nullam in illis
"spem collocemus, sed in sola Dei benignitate & munificentia
"quæ nullo nostro merito beare nos debeat, aut velit; hoc enim
"esset incidere in sententiam Calvini, & hereticorum : Sed ita,
"ut non habeamus fiduciam ex meritis jam factis, quasi securi
"de præmio, quin potius non curantes de illis, a sola Dei boni-
"tate nova merita speremus, in quibus fiduciam constituamus
"perseverantiæ, & adipiscendæ beatitudinis. securum
"igitur nequaquam est, spem collocare in meritis, rec-
"tum tamen consilium est non sperare ex meritis fac-
"tis. Hæc ille, sed male: tutissimum enim est, ut inquit Bellar.

in

in nullis omnino meritis vel bonis operibus sive hactenus factis sive porro faciendis, sed in una Dei misericordia & Christi meritis fiduciam omnem salutis collocare.

4. Tho: Stapletonus de justificat. lib. 10. cap. ult. " Nemo " inquit Catholicus recte institutus in suis meritis confidit, " vel quia supervenientibus peccatis impediri possunt quæ- " cunque merita, vel quia nemini satis constat de suis meritis, " vel denique quia videri hoc modo posset in se non in domino gloriari, &c. Harum trium causarum prima a Bellarm: in sua propositione omissa est, Sed ab utroque omissa & alia causa, cujus imprimis meminisse debuerunt, hæc scil: Atque etiam propter peccata, quæ justitiam nostram quotidie comitantur ex humana infirmitate; quorum venia humillime ac supplicissime a Deo propter Christum postulanda, & recte vita æterna humiliter & non confidenter quærenda est; ut recte dicit ibidem Stapleton. ex Bernardo; inter cujus flores hæc saluberrima legitur sententia " Vitam etiam æ- " ternam, inquit, fortassis aliqui non similiter quærunt, sed " tanquam in suorum confidentia meritorum, &c. Oratio " quæ pro vita æterna fit, circa bene placitum Dei intenta sit, " & in omni humilitate præsumens de sola miseratione divina. Hæc Bernardus. Unde & ipse Staplet: paulo ante. " Quia " primum, inquit, & potissimum meriti fundamentum est gra- " tia Christi, adjutorium inquam gratiæ, quæ in singulis actibus ad bene operandum divinitus adjuvamur, propterea & " scripturæ & patres diligentissime docuerunt in solo Deo ac " Christo ejus, non nobis ipsis, non in justitia propria, non in " meritis nostris esse confidendum, &c.

5 A. Uega in opusculo de meritis. in generali q. 4. p. " 857. Et quanquam, inquit, multa faciunt homines " justi meritoria opera beatitudinis, verissime tamen dicitur, " non oportere quenquam in suis meritis fiduciam adipiscen- " dæ beatitudinis collocare. Et hoc quidem ne cuiquam du- " bium sit, possumus tripliciter persuadere, &c. Lege Authorem. paulo tamen post. p. 858. ita inquit " Quamquam " autem ista verissima sunt, siquis tamen, &c. Fiduciam pio- " rum modestam & humilem minime damnandum censens, si " scilicet quis non excludat merita Christi aut gratiam divi- " nam a quibus illa opera sua habent totum suum valorem & " acceptationem, sed intelligat se in suis meritis fidere, quatenus

" tenus meritis Christi & gratiæ Dei innituntur, verbo, qua-
" tenus non tam nostra merita seu opera sunt, quam Dei ipsius
" dona.

6. Hosius confess. Petricov. Tom. 2. cap. 13. pag. 65. " Quamvis exempla sanctorum commemorare liceat, qui " cum jam essent morti proximi, non omnino suis operibus " diffidere visi sunt, ut Ezechias Esa. 38. Paulus 2. Tim. 4. " &c. Vide authorem. Sed quotum quemque reperire licet, " his præsertim temporibus, quibus abundavit iniquitas, " refrixit Charitas multorum, qui sic vitam suam transegerit, ut peræque confidenter, ut isti loqui possit ex diversorio corporis hujus æternam illam in domum migraturus. " Quamobrem tutius fuerit ut cum sancto Job. c. 9. vereamur omnia opera nostra, cum non sine causa videamus " in Ecclesia Catholica semper observatum, ut qui morti " jam sint proximi, diligenter admoneantur etiam simulachro Christi crucifixi ante oculos posito, quo propriæ justitiæ " diffisi in una Christi justitia spem suam & fiduciam omnem " habeant collocatam, illam Patri cœlesti repræsentent, illi " uni innitantur, &c. idem Hosius in confutatione Proleg. Brentii l. 5. p. 394. " non gloriamur de meritis nostris, non " habemus in illis fiduciam nostram collocatam; de hoc " solo gloriamur, in hoc solo confidimus, quod membra sumus illius corporis tum quod pro nobis mortuum " abunde pro peccatis totius mundi satisfecit. Quamobrem si merita à nobis requiris, Domine, Ecce proferimus tibi merita corporis tui, quod cum de nostro sit " nostra sunt & illius merita: proferimus tibi meritum " passionis tuæ, &c. Hæc sunt merita nostra, quæ " tu clementissime Domine nobiscum pro immensa benignitate tua communicare dignatus es, secundum hæc " merita abs Te judicari postulamus, iis meritis freti " coram tribunali tuo nos intrepide sistimus, &c. Hæc " merita interponimus inter nos & inter judicium tuum: aliter judicio tecum contendere nolumus, de quo solenniter " protestamur, &c.

7. M. Eisengrenius de Ecclesia cap. 5. p. 93. &c. Summam doctrinæ Catholicæ de merito Christi exponens, Sic loquitur " iterum atque iterum diserte & palam pronuncio, doctrinam Ecclesiæ Catholicæ non aliam fuisse, " quam nunc à nobis dictum est; nimirum quærere

" nos remissionem peccatorum, reconciliationem cum Deo,
" & regni cœlestis hæreditatem in solo passionis & mortis
" Christi merito: præsertim vero quando eo deventum est,
" ut hinc migrandum sit, multis in locis memoratæ Scholæ
" Doctores expresse scripserunt, ejusmodi hominem in ex-
" tremo spiritu constitutum ad solum Christi meritum con-
" fugere debere, atque in illud spem & fiduciam omnem
" collocare; quod vel ex solo Gersone perspicuum esse Po-
" test. (Tom: de mendicitate spirituali parte 2.) Qui
" cum a dæmonibus ad desperationem solicitaretur, res-
" pondit: Non opus est, ut mihi mea peccata commemo-
" retis, inserentes hinc me cœlestibus præmiis esse penitus in-
" dignum; id enim scio, sed scio quod pius ille meus pater Jesus
" Christus meum debitum solvit et mea omnia quotiescun-
" que mihi displicuerunt, delevit peccata, mihi que suo pre-
" tiotissimo sanguine cœleste regnum lucrifecit, & emit; &
" hoc titulo, & nullo alio possessionem hujus regni præsto-
" lor, cælestiumque bonorum retributionem peto sub titu-
" lo & in spe gloriosi mei Redemptoris Jesu Christi. Hæc
" quidem, inquit Gerson de sua duntaxat persona pronunci-
" avit. Verum Anselmus Archi-Episcopus Cantuariensis,
" qui ante Gersonem vixit, interrogationes quasdam con-
" scripsit, infirmis in extremis constitutis proponendas; ubi
" sane satis evidenter declarat, quem in scopum ducenda sit
" ipsorum fiducia; nempe non in aliud quicquam, quam in
" mortem, in passionem & meritum Christi inter has inter-
" rogationes Agonizantibus proponendas, hæc est postrema:
" Credis te non posse salvari, nisi per mortem Christi? Res-
" pondet infirmus, Etiam. Tum illi dicitur; Age ergo, dum
" superest in te anima, in hac sola morte fiduciam tuam con-
" stitue, in nulla alia re fiduciam habe, huic morti te totum
" committe, &c. Legantur reliqua quæ brevitatis studio
omitto apud Authorem hunc. Apud Hosium loco quo su-
pra pag. 65.

Apud Cassandrum in appendice ad opuscul. Joh: Roffensis de fiducia & misericordia Dei edit: Colon: Anno 1556. cujus hæc verba sunt " Formula illa infirmos jam animam agentes
" interrogandi, in Bibliothecis passim obvia, quæ & sepa-
" ratim Anselmo Cantuariensi inscribitur, & parti Epis-
tolarum inserta reperitur, &c. vide & Casparum Ulenbergium in Causis, Causa 14. edit: Coloniensis Anno

1589

1589 aliosque Romanæ partis. lege & Chemnit. Exam: parte 1. de justificatione, p. 143. edit: Genev: 1614 jacobum Usserium nunc Archi-episcopum Armachanum in Responsione ad Jesuit: Hibern: de meritis, &c. 513. aliosque plurimos Protest:

8. In ordine Baptizandi cum modo visitandi, edit: Venet: Anno 1575. hæc habentur verba "Credis non propriis meri-
"tis, sed passionis Domini nostri J. Christi vertute & morte
"ad gloriam pervenire? Credis quod Dominus noster J.
"Christus pro nostra salute mortuus sit, & quod ex propriis
"meritis vel alio modo, nullus possit salvari, nisi in meri-
"to passionis ejus? Non erit desperandum vel dubitandum
"de salute illius, qui supra positas positiones corde crediderit,
"& ore confessus fuerit, &c.

Hæc quidem verba pontificii Censores in suis indiciis expurgatoriis expungi jusserunt, sed fide pessima. Verba enim sunt verissima & consolationis plenissima, præsertim hominibus de vita migraturis. Florentius Voluseius Scotus Catholico-Roman: de animi tranquillitate Lugd: 1543. p. 366. &c.
"Fieri potest, inquit, ut divina bonitas, quia divina, h. e.
"immensa est, etiam imperfecta illa nostra officia, cujusmo-
"di esse omnia dixi, boni consulat, meriti loco habeat, &
"laude ac præmio digna judicet. Verum mihi ægre licere
"arbitror, Statuere aliquod meum ulla in re meritum;
"quando quidem ab eo, cujus imperium detractare nefas est,
"jubemur, cum fecerimus omnia quæ officii nostri sunt, fa-
"teri nos servos esse inutiles: neque profecto ille voluit, ut
"aliud in lingua, aliud in animo haberemus, & fucata qua-
"dam uteremur modestia. Deponenda est ergo, quæ ex o-
"peribus, aut rebus nostris gestis; quamlibet præclaris, nas-
"citur fiducia: nos totos in Deum conjiciamus, ille nobis
"sit sacra anchora; una illius bonitate atque misericordia
"nitamur, nos totos in illius fidem ac clientelam conferamus;
"neque sic salutis nostræ laudem dividamus, ut partem al-
"teram Deo permittamus, alteram nobis vendicemus.
"Quod cum nefarie fiat, quid sentiendum est de iis, qui me-
"rita sua jactare, atque venditare, tanquam ipsis superessent,
"non verecundantur, &c.

Innumera alia Virorum doctissimorum Veterum & recentiorum testimonia huic sententiæ firmandæ adduci possent.

 Sed

ſed in re tam aperta atque omnium fidelium experientia comprobata nihil eſt neceſſe diutius morari. Videantur alii. "Hoc faciunt, inquit A. Rivetus ſummæ controverſ. Tract. " 4. q. 12. p. 435. opera bona, non tanquam cauſæ & fundamenta fiduciæ noſtræ (intellige non tanquam cauſæ " principales aut proprie meritoriæ, &c.) ſed tanquam argumenta, indicia, & teſtimonia Virtutis S. ſancti in nobis " tanquam fidei effectus (Adde, & tanquam ſalutis conſequendæ etiam cauſæ aliquæ licet ſecundariæ) ut de miſericordia Dei erga nos confidamus, ſed non ob dignitatem operum: ſic quæſtio de fiducia aliqua in bonis operibus facile tollitur aut ſaltem minuitur. Vide Eraſm. Tom. 9. contra Theol: Pariſ: tit: 17. de fiducia bonorum operum & meritorum. p. 718. Lege eundum p. 744. 750, &c.

9. Licere bene operari intuitu mercedis æternæ nunquam negarunt Proteſt. etiam Rigidiores: ac proinde Patres Concilii Trident: ſeſſ. 6. cap. 11. & Can: 31. Bellar: cæterique Rom: qui contrarium illis impingunt dogma manifeſtam faciunt injuriam. Hoc tantum negant Proteſt: licere bene operari intuitu vitæ æternæ tanquam mercedis pro meritis, etiam proprie ſic dictis; ſive ex Condigno nobis debitæ: affirmant etiam non tantum nec præcipue intuitu mercedis æternæ bene operandum eſſe, quando hoc non tam filios deceat, quam mercenarios, à quibus citra mercedis ſpem nihil impetres, ſed primum quidem propter gloriam Dei; deinde etiam propter mercedem vitæ æternæ bene operantibus ex immenſa Dei propter Chriſti merita benignitate promiſſam. Quod ipſum docent etiam Romanenſes omnes. Tam operoſa ergo rei minime controverſæ probatione ex ſcripturis, Patribus, &c. facile ſuperſedere potuiſſet Bell. c. 8. ſed, proh dolor, plerique Theologi qui hodie controverſa fidei dogmata tractant, ſtudio partium adeo miſere ducuntur tantum non (quod gemens dico) dementantur; ut nihil fere ab illis, quos in plurimis non tam adverſarios habent, quam faciunt & fingunt, recte dictum eſſe velint.

10. Quam timide enim loqui cogitur Bell: quando c. 8. &c. ait Calvinum l. 3. inſtit. c. 16. S. 3. &c. negare, videri operandum eſſe intuitu mercedis, & quonium negare

negare non potuit, ſcripturas interdum hortari homines ad bonum ſpe mercedis, addere, ſaltem non eſſe à tali exhortatione ducendum exordium? &c. ſed videantur ipſa ex Calvino citato loca: atque alia etiam, quæ ex aliis allegari ſolent à Rom: & ut dixi, manifeſtam illis injuriam fieri, luce clarius apparebit.

11. Certe Proteſt: omnes, ſi recte & candide illorum dicta in ſpeciem forte durius aliquando ſonantia, accipiantur, agnoſcunt quod, etſi in bene operando præcipue Deum ejuſque gloriam tanquam ultimum finem ſpectare debeamus; quia tamen ſubordinata non pugnant, & noſtra ſalus cum Dei gloria arctiſſime conjuncta eſt, idcirco ad excitandum ſocordiam noſtram, omnino licitum ſit etiam mercedem promiſſam, ut finem ſacundarium, qui propter Deum ejuſque gloriam expetatur, ſemper ob oculos habere: ſic tamen, ne ſervilis & mercenaria fiat noſtra erga Deum obedientia, ſed ut Deum imprimis propter ſe ipſum, non propter noſtrum aliquod commodum, ſincere ſemper diligamus, amore ſcil: amicitiæ, non amore concupiſcentiæ, uti vulgo vocant, quemadmodum recte Vorſtius Anti-Bell: Tom 4. p. 642. "Verbo, illud "Bernardi, lib. de diligendo Deo, recte intellectum ſi-"bi probari profitentur. Nam ſine præmio diligitur Deus, "etſi abſque præmii intuitu (*i. e.* quamvis nullum pro-"mitteretur præmium) diligendus ſit. Vacua namque "vera charitas eſſe non poteſt, nec tamen mercenaria eſt, &c.

12. Imo non tantum ſervile aut mercenarium non eſſe, "æterni præmii, aut mercedis cœleſtis intuitu, bene opera-"ri exiſtimant Proteſt: ſed nec ſervile eſſe, comminationi-"bus, æternæ mortis reſpectu ad bene agendum mereri. "Imo quod majus eſt, ne quidem promiſſis hujus vitæ "incitari ad bona opera, ſervile aut ſordidum eſſe, ſi "tantum moveamur eam ipſam ob cauſam, quia gratioſe "à Deo promiſſiones iſtiuſmodi bene operantibus factæ "ſunt. Quo enim argumento utitur Deus in ſcripturis "paſſim ad movendum & perſuadendum, eodem moneri nos "non eſt ſervile aut mercenarium. Pietas ad omnia utilis eſt, "promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & future, &c. 1 "Tim.4.8. Vide, ut alios innumeros Proteſt: ſilentio prætereamus

amus, Bucerum in 2. ad Rom. pag. 102, 103. &c. Joh. Davenantium Episc. Sarisburiensem in cap. 1. ad Colos. v. 5. pag. 42. 43. &c. & Remonstrantes in nupera sua Apologia cap. 11 pag 126. fuse hac de re differentes. Alsted. Theol. Polemice parte 4 controvers. 15. sic loquitur. "Cum nulla "sint nostra merita proprie dicta, in iis nulla potest poni fidu-"cia. Alias fiduciam possumus ponere in operibus, quate-"nus testimonia sunt electionis & fidei infallibilia. Ita enim bona conscientia ex iis oritur, &c. Et controvers. 16. "In "bene operando præcipue debemus spectare Deum, ejusque gloriam tanquam finem ultimum. Col 3. & secundario nostram salutem, &c. Vide Authorem, quædam magis, quædam minus commode pronunciantem.

CAP. III.

De meriti vitæ æternæ vere ac proprie dicti conditionibus brevissime differitur. Vide Bell. a Cap. 10. ad cap. 16.

1. DE prolixa hac Bellar. disputatione; Quæ sint & quot conditiones, ut aliquod opus dici possit vere ac proprie meritorium felicitatis æternæ, paucis hæc monuisse sufficiat.

2. Primo Protestantes nullum tale in operibus nostris agnoscunt meritum, ac proinde de hac disputationis Bellarminianæ parte minus soliciti sunt.

3. Secundo, Neque etiam conditiones illæ septem a Bell. commemoratæ. 1. Ut meritum sit opus bonum. 2. Ut fiat in obsequium Dei. 3. Ut fiat a viatore. 4. Ut opus sit liberum. 5. Ut fiat ab amico & grato Deo. 6. Ut intercedat promissio. 7. Ut ex charitatis virtute procedat, ad verum & proprie dictum meritum vitæ æternæ constituendum sufficiunt; aliæ enim præter has requiruntur conditiones, ut opera justorum proprie vitam æternam mereri possint; uti recte

recte docent Protest. scil. Primo, Ut opera nostra sint undequaque perfecta, non tantum ratione partium, nempe ut nihil unquam faciendum omittamus, nec omittendum committamus, sed etiam graduum ratione. Atqui etiam cum facimus facienda, semper tamen abest illa charitatis perfectio, quam legis ἀκρίβεια requirit, ut recte Vossius disp. sæpe memoratis de Bonis operibus eorumque meritis, frequentissime etiam illa quæ juxta mensuram donationis Christi hic concedatur, ac pro statu viæ renatis possibilis est. Secundo, ut quod præstamus indebitum sit. Tertio, Ut opus plane vel inprimis nostrum sit, non ejus, a quo mercedem expectamus. Quarto, opus est etiam proportione & æqualitate inter opera ac mercedem. Hæ conditiones si desint vel earum una; certe opera hominum mortalium & peccatorum quantumvis regeneratorum nihil meriti proprie dicti quod vitæ æternæ adeptionem habere possunt apud Deum.

4. Tertio, De tribus solum e septem illis conditionibus inter Rom. convenire, de cæteris vero dissentire Bell. ipse ingenue confitetur, initio cap. 10.

5. Libertatem enim arbitrii ad merendum non esse nostram contra communem Theologorum sententiam ex Joh. Pici Apologia q. 8. sensisse Rob. Holcot. refert Bell. ibidem S. Omissis igitur, &c. sententia hæc, si modo Holcoti sententia fuit, qua de re non disputo, nec scripturis nec Patribus nec recte rationi satis consentanea est, ut recte demonstrat Bell. & libenter concedunt multi doctissimi Protest. qui tamen ab omni merito proprie dicto vitæ æternæ asserendo abhorrent. Sed disquisitio hæc alterius est loci cum spectet ad controversiam de libero arbitrio tantopere hoc sæculo cum inter Rom. tum etiam inter Protest. ipsos agitatum; ac proinde in præsentiarum missam facimus.

6. Ad meritum vitæ æternæ non requiri, ut in statu gratiæ & adoptionis filiorum fiat, censuit Michael Baius Theol. Lovaniensis (vide Bell. c. 12. & 13.) Bellarmino quidem non nominatur, sed cujus sententia hac de re ut de aliis quibusdam recte damnata fuit, licet de aliis nonnullis iniquissime taxata & damnata Bulla Pii 5. Pontificis a Gregorio 13. renovata

7. Ad meritum vitæ æternæ promissionem Dei sive pactum liberale atque gratuitum, requiri negavit idem de quo supra Baius; (vide Bel. c. 14.) atque cum eo multi alii Teol. Rom.

ut mox dicemus. De Michaele Baio jam bis nominato, & de censura Pii 5. & Greg. 13. aliquarum illius assertionum audi Suarez. de Gratia, Proleg. 6. c. 2. Fuit nostris temporibus in Lovaniensi Achademia doctor quidam Catholicus & eruditus, cujus nomen cum Pontifices silentio præterierint, libenter tacerem nisi jam ex aliorum libris & scriptis esset notissimum, scil. M. Baius, ille igitur in aliquibus libris, quos de charitate & rebus aliis scripsit, varios articulos seu assertiones posuit, in quibus nunc ad Pelagianismum, nunc ad Luthranismum, & Calvinismum inclinat. Cumque esset spectatæ probitatis & doctrinæ, ut in Bulla dicitur; potuit authoritate sua plures in suam sententiam ducere, & Academiam illam Catholicam & insignem corrumpere aut perturbare. Cui malo ut occurrerent dicti Pontifices, hanc Bullam ediderunt, *&c.* Vide Bullam apud hunc Authorem immediate post subjectam, & n. 11. & 12. censuræ & Judicii Theol. cujusdam Jesuitæ de quibusdam interpretantibus Bullam illam (perperam ut affirmat Jesuita ille, sed negat Suarez.) censuram vero hujus Jesuitæ a Suarezio non nominati, lege Lector Benevole in opusculis Vasquesii, qui Michaelis Baii sententias nonnullas a Baio non intentas, iniquissime torqueri, contra alios Rom. acriter contendit; licet ipse cum Baio nonnunquam graviter erret.

8. Bonum opus meritorium esse posse vitæ æternæ, nisi ex charitate procedat, quis sanæ mentis dixerit? Gul. Altisiodorensis nihil aliud censuit, teste Bell. ipso cap. 15. quam meritum prius & principalius a fide quam a charitate pendere. Quæ sententia inquit Bell. non parum favere videtur erroribus hujus temporis hæreticorum, *&c.* Falliter igitur hic doctissimus Vossius, quando disputatione de meritis bonorum operum Thesi. 4. circa finem affirmat opinionem Gul. Altisiodorensis fuisse, non opus esse, ut opus vitæ æternæ meritorium ex charitate proficiscatur. An vero opus bonum seu meritorium salutis, ut loquuntur Patres, prius & principalius a fide, quam a charitate pendeat, sæpius supra dictum cæteris omissis ad sequentia pergamus.

CAP.

CAP. IV.

An opera bona justorum meritoria sint vitæ æternæ, ex condigno, &c. a Capite 16. usque ad finem libri.

1. PRotestantibus maxime probatur sententia illorum Romanæ partis, qui in hac quæstione censent non esse utendum his vocibus de condigno & de congruo, "inquit Bell. c. 16. Sed absolute dicendum opera bona justorum esse meritoria vitæ æternæ ex gratia Dei locum integrum Thomæ Waldensis in hanc sententiam Tom. 3. de sacramentalibus c. 7. quia insignis est, & paucula quædam tantum ex illo communiter a Protest. & ipsis citari solent, huc adscribere minime piget. "Quantum mea sapit modicitas, hæc ipsa determinatio scripturarum, quam sic ex Apostolo & psalmista annotant S. Patres, congruentius jungeretur locutionibus de meritis hominum quam absolute diceretur, quod homo ex meritis est dignus regno cœlorum, aut hac gratia vel illa gloria: quamvis quidam Scholastici invenerunt ad hoc dicendum terminos de condigno & congruo. At Chrysostomus dicit, quid dignum facimus in hoc seculo, ut participes Domini nostri in regnis cœlestibus fieri mereamur? Ideo juste dicit Apostolus, existimo quod non sint condignæ passiones hujus temporis, ad futuram gloriam. Reputo igitur saniorem Theologum, fideliorem Catholicum, & Scripturis sanctis magis concordem, qui tale meritum simpliciter abnegat, & cum modificatione Apostoli & scripturarum, concedit, quia simpliciter quis non meretur regnum cœlorum, sed ex gratia Dei, aut voluntate largitoris. Sic enim dicit Apostolus, non quod sufficientes simus, *&c.* Vide authorem. Et paulo post, Meritorum nostrorum in articulo minime Deus attendit, sive rationem congrui, vel condigni, sed gratiam suam, aut voluntatem suam, aut misericordiam suam, *&c.* Hæc ille, quem A. Vega opusc. de meritis in generali q. 4. uberimum appellat

appellat fontem ex quo hauserunt bonam partem pene omnes qui Lutheranam sectam impugnarunt

2. Quibusdam tamen Protest. aliisque viris moderatis & pacis Ecclesiæ amantibus non omnino improbatur sententia etiam eorum Rom. qui meritum de condigno proprie sumptum simpliciter rejicientes, admittunt tamen in bonis justorum operibus meritum aliquod sed improprie dictum, meritum scil. congrui; sed non ut vulgo Scholastici illud meritum intelligunt. Inter Rom. videantur Gregor. Armin. in 1. sent. dist. 17. q. 1. art. 2. Durandus in 1. dist. 17. q. 2. & in 2. dist. 17. q. 2. & in 3. dist. 18. q. 2 Marsilius in 2. q. 18. art. 3. Burgensis in additionibus super Psal. 35. Jo. Eckius in Centuriis de prædestinatione, &c. Vide Bell. c. 16. Vegam opusc. de meritis ex condigno q. 5. aliosque plurimos. Hanc sententiam phrasi tantum discrepare a priore recte affirmat Paræus ad cap. 16. hujus libri Bell. sensu enim convenit. Licet enim concedat meritum congrui, quod non nisi late loquendo meritum appellatur; meritum tamen condigni, de quo solo revera controvertitur, negant; sicut fatetur Bell. S. Alii volunt, &c. Bucerus in actis Colloq. Ratisb. 2. pag. 568. " Congrui " quidem meritum in justificatorum operibus inest: Congruit " enim cuique creaturæ & operi, Dei id quod Deus omnium " conditor ipse cuique rei & operi suo deputat. Cum jam a- " mantissimus nostri & benignissimus Pater decreverit nostra " bona opera, quæ in nobis tamen ipse efficit, propter filium " suum tam liberaliter remunerare, hinc certe decet jam illa " opera & eos qui ea fecerunt, atque congruum eis est, ut id " ipsis Deus præstet, quod eis non minus juste quam benigne " est pollicitus) And. Firicius, cujus supra sæpius meminimus. " lib. 4. de Ecclesia cap. 12. Hac ipsa de re disputans contra eos qui meritum de condigno mordicus defendunt, inquit, " Multa in Theologia disceptatrice, de ejusmodi condignitate, " &c. disputantur. Verum qui de hoc apposite ad usum con- " scientiarum differunt, meriti congrui mentionem fecerunt, " condigni non fuerunt. Pighius vocat meritum ex congruo, quod non ex se, sed ex Dei gratia aliqua dignitate æstimatur Erasmus etiam dicit, " meritum congruum cum gratia non pug- " nare, quemadmodum nec merces nec debitum cum eadem " pugnat: præsertim si referas ad Dei promissionem, &c. p. 276. Et rursus tract. 3. de meritis nostrorum operum pag. 649. " omne meritum fidelium est quod tamen non ex se, sed

" ex

"ex Dei misericordia meriti in loco habetur. Cumque hoc
" Dei dignatione fidelibus contingat, non immerito condigni-
"tas detrahitur de operibus illorum : congruentia quædam
"tribuitur illis : Congruum enim esse videtur liberalem ali-
"quid dare, quod qui accipit, ex condigno non me-
"ruit.

3. Communem autem sententiam Theologorum admittere simpliciter meritum de condigno, eandemque verissimam esse affirmat quidem Bellarm. cap. 16. Sect. communis sententia, &c. sed hic multa studiose Lector observatu digna occurrunt.

4. In Concil. Trident. Ses. 6. cap. 32. absque omni mentione meriti vel de congruo vel de condigno, hoc tantum dicitur; " Si quis dixerit justificati hominis opera bona non " vere mereri vitam æternam, anathema sit. Ubi tamen si per vere mereri intelligunt Patres illi proprie & exacte loquendo mereri, meritum condigni necesse est admittant. Neque enim ullum est, si proprie & exacte loqui velimus meritum, nisi meritum condigni; meritum enim quod appellatur, congruum, est meritum diminutum & improprium, & tittulo tenus non reipsa. Sed Patres ii non ignari acerrimarum, quæ in Scholis agitantur, contentionum & digladiationum de merito condigni, illiusque ratione & fundamento, more suo hac de re, ut & de plurimis aliis generaliter tamen & ambigue loqui maxime tutum & commodum esse censuerunt.

5. Cornel. Schulting. Theol. Choloniensis variarum lectionum & animadvesionum in Calvini institutionis tom. 2. cap. 11. lib. 3. adversus Instit. Calvin. sic scribit. " Quod ad
" meritum condigni attinet, aboleri sinimus, aut certe Scholis
" remittimus; ut sine quo subsistere potest Orthodoxæ fidei
" veritas; Cum nec ipse persuaderi potuerit Origines ullum
" esse opus nostrum quod ex Debito Dei remunerationem
" deposcat. Cum neque etiam hoc ipsum quod sumus,
" quod agere, quod cogitare, quod proloqui possumus, nisi
" ex Dei dono ac largitione sit. Nec etiam existimavit
" Apostolus condignas passiones esse etiam eorum, qui Christo
" incorporati sunt, ad futuram gloriam, quæ revelabitur in
nobis.

6. Jesuita Anglus S. R. in responsione ad librum Th. Belli cui titulus Ruina Papatus p. 220. 224 & 231. affirmat Bellum manifeste Romanibus injurium esse, quando illis impingit,

git, quod de fide certum esse existiment, atque etiam in Concil. Trid. definitum bona justorum opera vitæ æternæ ex condigno meritoria esse. Nihil enim tale inquit Concilium definivit & qui meritum illud tenent, non pro fidei dogmate, sed pro opinione solum habent. Vide etiam si libet ejusdem Bell. Catholicum, ut nuncupat, Triumphum hoc ipso de argumento c. 9 p. 274. 275.

7. Quocirca Bell ipse communem tantum appellat Theologorum sententiam, fidei autem dogma esse, aut a Concil. Trident. (quod alioqui haud pauca nimis temere definivit quæ melius indecisa & indefinita mansissent) definitum non audet dicere.

8. Sed communem esse Theologorum sententiam, quod bona opera ex condigno & proprie loquendo mereantur, &c. quemadmodum affirmat Bell. ex prædictis falsum esse abunde patet, quo tamen dilucidius adhuc pateat, audi porro alios Romanæ partis Theologos.

Stephanus Brulifer (quem & Hosius in confessione citat) c. 53. in 2. dist. 27. q. 6. "nullus purus viator, quantumcum-" que purus & perfectus sit, potest mereri cœlestem gloriam de " condigno, sed si meretur tantum meretur illam de congruo. Et opinio ista est valde devota & fulcitur multis authoritatibus. Pighius de l. arbitr. l. 5. f. 81. facie altera, "Leve hoc & mo-" mentaneum (ut inquit Apostolus 2 Cor. 4) operatur æternum " gloriæ pondus. Nulla ergo hujus ad illud condignitas, " nulla comparatio. Operatur nihilominus hoc illud, opera-" tur inquam merendo; neque enim alium, quo ipsum ope-" retur, modum imaginari est: merendo inquam non quidem " de condigno, sed de congruo. Qui meriti modus, uni ni-" hilominus, retribuentis benignitati, liberalitatique innititur, " ac gratiæ, &c.

Videatur Clichthovæus in Can Missæ ad verba "intra quorum nos consortium non æstimatos meriti, sed veniæ quæ sumus largitos admitte. Lucidatorii Ecclesiast. pag. 156. Et ad verba Hymni Ecclesiastici de Sancto Michaele. Paradiso redde tuo nos sola clementia pag. 72. Quamvis idem alibi longe aliud doceat, ut affirmat Vasq. in 1. 2. Tom. 2. disp. 214. cap. 4.

9. " Quid quod Scholastici omnes pene (inquit Cassan-" der ep. supra citata 19. scil. ad Jo. Molinæum) Dignitatem,

" tem ; æqualitatem, & commensurationem meriti & præ-
" mii non in re ipsa & intrinseca bonitate actus , sed in
" divina acceptatione, pactione , & ordinatione , consti-
" tuunt. Quamvis autem nonnulli sint, qui hic æquali-
" tatem quandam & justitiam ex divina pactione & con-
" ventione statuant ; affirmantes Deum homini jure pro-
" missionis , ad reddendum præmium obligari. Hæc
" tamen ipsa obligatio principium habet gratuitum ,
" neque ullam operibus intrinsecam virtutem addit, sed omne
" jus consequendi præmii in gratuita promissione consistit, &c.

10. Quocirca Vasquez ipse prima secundæ, parte 2.
" disp. 214. c. n. 1. 2. inquit operabona ex se spectata, &c.
" non habere condignitatem & rationem meriti, &c. Sed
" totam rationem meriti habere petitam ex promissione &
" pacto Dei, affirmant, Scotus, Gregor. Arimini. Ga-
" briel Biel, Occam, Alphonsus de Castro, Vega, &c.
" Hi doctores revera negant meritum condignum operum,
" & totam vim meriti adscribunt solis operibus Christi in-
quit Vasq. ibid. c. 5. n. 23. rursus ibid. c. 1. n. 2 "Contin-
" gere potest ut si veram causam & rationem meriti condigni
" non assigemus, verbis solum à Protestantibus dissiden-
" tes , re ipsa cum eis conveniamus , atque in eorum
" sententiam, velimus nolimus, consentire cogamur : quod
" sane aliquibus Catholicis in hac controversia accidisse, non
" obscure inferius patebit. Nam desendentes veram rationem
" meriti condigni in operibus justiorem, eorum dignitatem
" usque adeo extenuarunt, ut eam simpliciter negare videantur.

11. Assertoribus hujus sententiæ a Vasque enumeratis licet non paucis plurimi alii adjungi possunt, non tantum Veteres Scholastici, quod agnoscit Bell. c. 17. S. Alii contra, &c. Sed etiã recentiores scriptores non obscuri nominis, Vasqu. & Bell. non Lecti. Clingius in L.C. Ferus in multis operũ suorũ locis, quorũ quædam proinde expungi jubent Rigidi illi Romanæ partis Censores, Isidorus Clarius, Genebraldus in expos. Symboli Athan p. 99. aliique complures, quorum nomina in re tam certa & clara commemorare nihil necesse est.

12. Horum Rom. sententia omisso vel potius expuncto, & quidem merito, odioso illo additamento de Condigno, quod ad rei summam attinet, nihil a Protest. saniorum sententia differt; quicquid contra affirmet Bell. loco quo supra S. Distat, &c. ut enim omittamus sententiam rigidiorum Protest.

Protest. qui opera justorum non esse vita æterna digna contendunt, propter aliquam peccati maculam omnibus etiam rectissime factis adhærentem, qua de re superiori libro dictum; tamen in hoc cum Protest. omnibus Theologi memorati conveniunt, quod citra promissionem & acceptationem divinam opera nostra nullam habere condigne meritoriam vitæ æternæ dignitatem arbitrentur; ut recte observat Vasquez. loco quo supra. cap. 5. n. 22. & 23. " Porro, inquit, Doctores primæ " opinionis (jam scilicet recitatæ) bonis operibus secundum " se dignitatem vitæ æternæ negantes, totam dignitatem no" strorũ operum referunt in Dei favorẽ,& acceptationẽ propter " Christi merita; quod quidem nihil aliud est, quam veram & " perfectam rationem meriti scilicet condigni nostris operibus " denegare, & totam vim meriti solis Christi meritis ascribere; ut supra diximus. Bell. etiam ipse ubi supra confiteri cogitur ex Theologorum prædictorum sententia, justorum opera, licet vere bona sint, non esse tam excellentia ut proportionem habeant cum vita æterna, & ideo acceptari quidem a Deo, ad justitiam & dignam mercedem vitæ æternæ, sed ex pacto & promissione, non ex operum dignitate.

13. Sententiam illam Protestantibus maxime invisam, quam cum quibusdam aliis Romanensibus mordicus tuetur Vasquez. cap. 4. & seq. aliquot; bona opera justorum ex seipsis, absque ullo pacto aut acceptationis favore, condigne mereri vitam æternam, rejiciunt & prolixe refellunt non tantum Protestantes omnes, sed multi etiam doctissimi Rom. Bell. Suarez. aliique quos vide sis.

14. Sententia Bellar. aliorumque quorundam, opera bona justorum meritoria esse vitæ æternæ ex condigno ratione pacti & operis simul, solide refellunt & multi Romanenses qui ut dictum, opera bona habere dignitatem & rationem meriti ad vitam æternam, sed ex ordinatione sive acceptatione Dei, non ex intrinseco operum valore contendunt: ut Scotus cum suis sectatoribus, &c. & Protest. omnes.

15. Sententiam Tapperi, Lindani, Hosii, aliorumque quos recuset Vasq. loco quo supra cap. 2. opera nostra esse meritoria, ex dignitate intrinseca, quam habent a gratia ex promissione Dei, & ex meritis Christi, quibus quasi ornantur & tinguntur; quam sententiam videtur amplecti etiam Gregor. de Val. Et huc spectat illud tritum inter Rom. dictum. opera quatenus tincta sunt sanguine Christi mereri vitam æternam, refellunt alii

alii dissentientes Theologi Romanenses ut de Protest. nihil dicamus; quorum disputationes lege si libet.

16. Ex quibus Romanensium dissensionibus in hac materia, hoc clarissime apparet; quod cum in nomine solo meriti condigni consensio sit, in re autem ipsa multisaria dissensio (quicquid enim extruit unus, destruit fere alter) non leve signum atque argumentum est vanitatis hujus dogmatis; & consensionem illam aliunde quam ex vi manifestæ veritatis proficisci; plana enim & aperta veritas hujusmodi operosis distinctionibus & limitationibus opus non habet, ut intelligatur. Adde quod inanes hæ hominum otiosorum & infeliciter curiosorum disputationes non modo in scripturis & Patribus nihil fundamenti habent; sed utrisque plane repugnant, & ad veram pietatem promovendam non solum nihil faciunt, Sed mirum quantum eidem officiunt. Innumera hujusmodi incommoda & prava cum rectæ fidei tum veræ pietati noxia & perniciosa dogmata peperit Ecclesiæ Christi hic in Occidente Theologia Scholastica sive disputatrix fœdissime à plerisque fere omnibus semper vitiata & corrupta.

17. Quod disputat Bell. c. 19, contra suorum gregalium quosdam, Deum bona justorum opera ex mera liberalitate remunerare ultra vel supra condignum, næ libentissime illi concedunt Protest; quinimo urgent omnes. Etenim eo ipso meritum vitæ æternæ de condigno validissime everti existimant. Responsio autem Bellarm. in fine cap. 18. S. Respon. miserum tantum subterfugium est.

18. Quid de iis, quæ Bell. disputantur à cap. 20. usque ad finem libri. Quænam scilicet sint illa, quæ cadunt sub meritum de condigno, judicandū sit. ex prædictis facile cuivis intelligenti constat. De tota autem hac meritis disputatione, ut alios innumeros Protestantes silentio transeam, lege sis J. Usserium Archiepiscopum nunc Mathanum contra Jesuitam Hibernum Fr. Whiteum contra Fisherum Jesuit. J. Daven. Episcop. Sarisburiens. Disp. de justitia Actuali fusissime a cap. 53. usque ad fin. lib de hoc argumento disserentem. Adi etiam. Theses Theolog. Ger. Vossii de meritis.

19. Sed quia tota hæc lis de Meritis multis Theol. moderatis logomachia tantum videtur (vide Archiep. Spalat. de Rep. Ecclesiastica l. 7. c. 7. n. 8. "Dissidium, inquit, in verbis "est, ubi de meritis certant partes, &c. idem est & aliorum

etiam

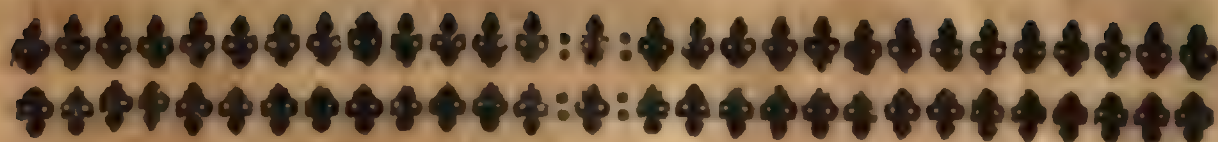
etiam judicium. Certe non imus inficias, ut nec Protest. doctiores & saniores, si opinio meriti de condigno tollatur, quatenus scilicet Bona justorum opera seu merita, ut Patres Latini appellant, quà à spiritu sancto proficiscuntur, intrinsecum quendam valorem ac dignitatem mercedi æquivalentem habere asseruntur, & qua ratione duntaxat cum gratia Dei in Vita æterna donanda conciliari non possunt: & si dignitas sive condignitas operum (nihil enim refert, sive hoc sive illo modo loquaris) omnis in Dei promissionem mere gratuitam, & illius gratiosam eorundem acceptationem transferatur, hanc controversiam inter Viros moderatos facile non componi tantum, sed etiam omnino cessare posse. Sed sententiam aliorum multorum Romanorum. Jesuitarum imprimis,qui operum ipsorum bonorum intrinsecam dignitatem, etiam quatenus à gratia spiritus sancti profluunt, adeo afferunt & extollunt, ut eis etiam ob illam (& non propter solum Dei promissionem & gratiosam æstmationem, *&c.*) ex condigno, etiam proprie loquendo, Vitam æternam deberi contendant, ex Ecclesia explodendam censemus, ut quæ scripturis & Patribus manifeste repugnet, imo quam etiam plurimi alii Romanenses adeoq; quotquot uspiam Gentium Christi nomen invocantes, tenuitatis suæ sibi conscii sunt, toto pectore detestentur & aversentur. Hoc igitur novo dogmate profligato, priscam tantum Ecclesiæ Catholicæ doctrinam hac in materia, ut & in aliis, omnibus hodie obtinere & vigere cupimus, & ardentissimis votis optamus ac postulamus à Deo ter optimo. Maximo.

20. Deus proprie " (inquit Erasmus de amabili Eccle-
" siæ Concordia) nulli debitor est nisi forsitan ex gratuito
" promisso, quanquam & hoc ipsum, ut præstemus promissi
" conditionem, illius est munificentiæ; non tamen rejicien-
" dum est mercedis aut meriti vocabulum, quod Deus quæ
" in nobis aut per nos operatur, pro sua bonitate acceptat ac
" pensat, *&c.* Episcop. Eliensis contra Bellarm: Apolog:
c. 7. p. 165. "Reddi cuique secundum opera in judicio fa-
" temur, sed non ex pondere humani meriti, sed ex vi pro-
" missi divini: cujus promissi ex gratia fons quoque; qua
" gratia sua benignus servator, mercedem plenam, operi
" non pleno; mercedem diariam operi horario repromisit;
" quodque ex gratia promisit, ex justitia reddit; justus ne-
" quaquam futurus nisi dictis maneret. Redde quæ promisisti

cum

" cum ea, qua par est, humilitate dicere possumus; Redde
" quod merui, quod mihi ex merito debes, puto, non debemus. Denique aliter in missa Cardinalis loquitur, aliter hic in
" Apologia in Missa, ut non æstimator meriti, sed veniæ lar-
" gitor. Hic jam per ἀτιςροφὴν, ut non veniæ largitor sit,
" sed æstimator meriti, audacter postulat, &c. Vide etiam Andr. Fricium antea nobis sœpe laudatum, in locis superius citatis. Quid quod Bell. ipse c. 18. S. Ratio negari non potest, &c. concedere cogitur, æternam vitam & gloriam longe excellere actioni meritoriæ, & quod ibidem ad meritum condigni non requiri absolutam æqualitatem inter meritum & præmium, secundum justitiam distributivam, sed sufficere aliqualem proportionem, affirmat. Vide etiam cap. 17. S. jam vero, &c. ubi in opere ex gratia procedente frigide dicit esse tantum quandam proportionem & æqualitatem ad prœmium vit. ætern.) vanum & frivolum est : eo ipso enim meritum vitæ æternæ condignum, proprie sic loquendo, diserte destruit; (quicquid ille contra contendat) utpote ad quod constituendum non sufficiat quædam proportio, sive proportionalis qualitas ; sed absoluta & perfecta æqualitas, sive exacta proportio requiratur, ut constat. Sufficiat ergo dicere esse meritum aliquod, sive dignitatem aliquam operum bonorum (quomodo tantum pia vetustas loqui amavit) quæ tota ex gratia & dignatione divina pendeat, sed a merito de condigno proprie & exacte sic dicto; *i. e.* a nupero & novitio quorundam Scholasticorum commento, asserendo ac defendendo abstineatur. Multos enim nodos, ut jam alia eoque multo graviora argumenta non allegemus, qui novas & falsas sententias mordicus defendendas suscipiunt, ipsi sibi inducunt, quos sine aperta contradictione dissolvere non possunt. Sed hic hujus libri, imo universæ de justificatione controversiæ, quinque libris a Bellarm. pertractatæ, & totidem a nobis optima fide pro modulo lucis & gratiæ concessæ examinatæ finis esto.

Benedictus Deus, qui dat lasso virtutem; & quibus non est robur, vires multiplicat. Esa. 40. 29.

PART. II.

CONSIDERATIO
Æqua & Placida
CONTROVERSIÆ
DE
PURGATORIO.

CAP. I.

An Purgatorium Romanensium firmum habeat in Sacris Literis fundamentum, Nec ne?

1. OMissis in præsentia iis, quæ de circumstantiis Purgatorii, *viz.* De loco, tempore, pœnarum genere, suffragiis & hujus generis aliis, minus certa apud ipsos Roman. habentur, & de quibus multum inter se variant: (videatur Bell Lib. 2. de Purgatorio per totum) de iis tamen quæ apud eos certa & de fide habentur, dicamus.

2. Quod locus sit aliquis, in quo tanquam in carcere post hanc vitam, eorum fidelium animæ, quæ alicujus temporalis

pœnæ peccatis mortalibus debitæ reatu adhuc obstrictæ, vel cum aliquibus peccatis venialibus migraverunt secundum justitiæ divinæ rationem gravissime cruciantur, quoad penitus ab hujusmodi peccatis purgatæ in cœlum ingredi valeant, quo nihil intrabit coinquinatum (vide Bell. de purgat. lib. 1. c. 1. &c.) Dogma esse fidei communiter asserunt hodie Roman. & creditu tam necessarium (ut audacissime affirmat Bellarm. lib. 1. de Purgat. cap. 15.) ut qui non credit purgatorium esse, ad illud nunquam sit perventurus, sed in gehenna sempiterno incendio cruciandus. Idem etiam odiosissime repetit in apolog. Torti contra Seren. M. Brit. R. I. vide Episcopi Eliensis respons. ad illam apolog. cap. 8. pag. 209. Imo Panigorolla insaniens non dubitavit negare Deum esse, si purgatorium non sit, Lect de Purg. Taurini habitæ vide Synopsin purior. Theol. disp. 39. de purgat. thesi. 4.

3. Hanc tamen sententiam de Purgat. utut locum forte habere possit inter opiniones Scholæ, quæ non sine formidine contrarii sunt : ut loquitur doctis. Episc. Eliensis ubi supra pag. 208. inter fidei tamen articulos non posse imo nec dogma quidem Ecclesiasticum haberi posse, recte judicant Protestantes.

4. Primo enim dogma hoc nullum habet in Sacris Literis fundamentum neque ex vero, certo & perspicuo scripturæ loco demonstrari potest; cum tamen in his quæ aperte in Scriptura posita sunt, inveniantur illa omnia, quæ continent fidem moresque vivendi, ut ait August. lib. 2. de doctr. Christi cap. 9.

5. Jactat quidem Bell. lib. 1. de Purg. cap. 15. jam vero atque etiam contra Regem (ubi supra) ex viginti Scripturæ locis Purgatorium patere, atque etiam hoc se probatum dedisse; sed quam misere illa scripturæ loca detorserit, luculentissime demonstrarunt plurimi doctissimi Protest. aliique viri moderatissimi ex ipsis locorum illorum circumstantiis, ex Patribus, quos & interpres citat, & ex aliorum Romanens: in eadem loca commentariis; Lector diligens eos adeat, qui hanc controversiam copiosius contra Rom. tractarunt.

6. Idem etiam memini non clarissime apparere potest ex plurimis frigidissimis & timidissimis ipsius Bell. dictis, in omnibus fere prædictis locis explicandis & urgendis : mirum enim est, quantum sæpe frigeat Bellarm. in hac disputationis parte ad rem calidissimam probandum suscepta sed cogitationes

mortalium

mortalium non possunt non esse timidæ, & sententiæ incertæ, (ut verba sapientis, Sapien. 9. vers.14. cum quadam variatione hic usurpem) quando scil. divinitus non diriguntur, per sapientiam ab eo acceptam.

7. Quum incerta enim & lubrica sunt ista lib. 1. cap. 3. ad 5. dum respondere conatur ad id quod objiciunt Protest. Eos pro quibus ex Judæ Machabæi præscripto oratum oblatumque fuit. 2 Machab. 12. in mortali peccato decessisse; ut qui de anathemate, *h. e.* de rebus quæ idolis Jamniæ sacratæ erant, sussurati essent. v. 40. contra legem Deuter. 13. 17. & comminationem quæ est Jos. 7.12. cum Roman. pro Veniali tantummodo peccato orari & offerri debere doceant. "Dico, inquit Bellarm. peccatum illorum aut fuisse veniale quia forte "ignorabant legis prohibitionem, *&c.* aut certe si mortale fuit, *&c.* aut saltem Judam Machabæum ita existimasse, *&c*, Sed quam dubie & hæsitanter hæc a Bellar. dicuntur? Certe sacrificium pro tanti criminis reis, de quorum pœnitentia haud certo constaret, fieri non debuit, *&c.*

8. Ibidem S. ad 7. *&c.* "Præter hunc locum (Macab. "scil.) sunt, inquit, alia quædam (testimonia nimirum) quæ "solum probabiliter suadent, *&c.* Hæc autem sunt omnino novem, quæ post subjungit & urget; ut ibidem videri est: quæ non cogunt, seu solum probabiliter suadent, & quæ fere omnia varie exponi variosque sensus habere possunt, diserte confitente ipso Bellarm. vide loco citat. usque ad finem capitis.

9. Ex loco Matth. 12. ubi dicit Dominus esse quoddam peccatum quod non remittitur neque in hoc seculo, neque in futuro cap. 4. infert; quædam peccata remitti in futuro seculo, nisi in Purgatorio, *&c.* tamen respondeo, *&c.* inquit, "respondeo non sequi secundum regulas Dialecticorum id quod inferimus ex verbis Domini, *&c.*

10. De argumento & Palmario, quod fere omnes Roman. urgent & premunt (ex 1 Cor. 3. vers. 11. & seq.) confitetur idem Bellar. cap. 5. In ipso capitis principio locum istum esse unum ex difficillimis totius Scripturæ; quod etiam ex August. confirmat. Quomodo igitur ex eo Purgatorii dogma perspicue demonstrari potest? Ut videas quam misere seipsum fatiget, imo torqueat, ut purgatorium inde non eliciat, sed extorqueat; lege obsecro, æque Lector, totum illud cap. 5. atque intuere illud (ne inobservatum abeat) quod haud procul

cul a fine Bellar. respondens ad objectionem gravissimam suæ explicationi loci hujus oppositum; absurdum scil. esse, Apostolum in eadem sententia varie accipere nomen ignis, semel pro judicio,& semel pro vero igne purgatorio,inquit S. respondeo primo, &c. "respondeo nos cogi ab ipso textu ad æqui-"vocationem non unam, sed duas admittendas, &c. Male Bellarm. affirmat se ab ipso textu cogi; ipse enim tantum cogit textum æquivoce loqui, ad sensum suum incongruum (ut loquitur Hieron. ad Paulin.) aptando scripturæ testimonium; & ad voluntatem suam scripturam trahendo repugnantem, ut paulo post dicemus.

11. De loco 1 Cor. 15. quem urget cap. 6. quid faciunt qui baptizantur pro mortuis? &c. Sic loquitur Bellar. "hic lo-"cus aperte convincit, quod volumus, si bene intelligatur (caute admodum dictum, si bene. id est, ad mentem Bellarm. intelligatur) longe enim aliter Patres locum hunc intellexerunt, ut ibidem videre est, unde continenter: subdit Bell Sex invenio hujus loci expositiones, &c.

12 Quod ad locum Matth 5. & Luc. 12. attinet, Esto consentiens, &c. amen dico tibi non exibis inde donec reddas novissimam quadrantem. Audiatur Bell. c. 7. S. de sexto, &c. "de sexto conveniunt etiam fere ommes, &c. & paulo post, Augustinus putat hic agi de pœnis æternis gehennæ, &c. legatur caput totum.

13. In urgendo loco Matth. 5. Qui irascitur fratri suo reus erit judicio, &c. inquit ca. 8. S. respondeo primo, &c. "se-"cundo dico, saltem ex hoc loco posse deduci pœnas aliquas post hanc vitam purgatorias esse. Ibidem de loco Philip. 2. ut in nomine Jesu, &c.S.utuntur, &c. "utuntur inquit, nostri "hoc loco, sed tamen non videtur multum urgere, &c.

14, Vides igitur Lector, quam inaniter glorietur Bellarm. locis supra citatis, purgatorium etiam ex viginti Scripturæ locis probari posse,atque etiam demonstrasse se illud ad fidei dogmata ita perspicue pertinere, ut quodlibet aliud certissimum dogma fidei.

15. Sed priusquam hinc abeamus, libet pauca ex Guil. Estio de loco illo celebratissimo, & in quo quasi fortunæ Purgatorii positæ plerisque Romanenses videntur, huc adscribere ex Comm. in 1 Cor. 3. &c. ad vers. 13. "Rursum alii, in-"quit, Bellarminum præcipue intelligens, cujus sententiam hic tacito illius nomine refellit) "existimant, Apostolum

"non

" non una significatione ignem accipere. Nam primo qui-
" dem loco conflagrationis ignem intelligunt, secundo ignem
" interpretantur severum & justum Dei judicium, quo proban-
" tur & examinantur omnia hominum opera : tertio denique
" loco cum dicitur, ipsum hominem salvum fore, sic tamen
" quasi per ignem, intelligi volunt ignem purgatorium anima-
" rum post hanc vitam. Verum aliis absurdum haud imme-
" rito videtur, Apostolum in uno contextu paucorum verbo-
" rum tam varie loqui de igne : nec facile quisquam sibi per-
" suaserit tertio loco purgatorium ignem animarum significa-
" ri, si primo & secundo loco diversus ignis significatus fue-
" rit. Quare, inquit, ut in hac obscuritate Pauli mentem at-
" tingamus imprimis apparet ignem uno modo in hoc con-
" textu accipi debere, &c. Affirmat igitur locum hunc totum de igne conflagrationis in die extremi judicii intelligendum esse; atque hic multa veterum citat testimonia de igne novissimi diei; ut Basil. Hilar. Ambros. in Psal. 118. serm. 3. & secundo, Eucheri, Alcuin. Lactant. &c. Vide authorem ipsum late hac de re disserentem. Movet tamen in fine explicationis hujus loci inter alias quæstiones & hanc, S.3." Tertia questio,
" an & quomodo probetur ex hoc loco Purgatorium anima-
" marum post hanc vitam. Si enim, inquit, opus uniuscujus-
" que probabit ignis, atque ea probatio demum futura est in
" die Domini, & ad eundem diem referendum est illud, Salvus
" erit quasi per ignem, non modo non videtur ex hoc loco con-
" strui Purgatorium animarum statim a morte corporum, ve-
" rum etiam destrui, cum tota purgatio reservetur extremo
" judicio. Atqui Purgatorium ex hac scriptura Latini Patres
" in concilio Florentino, licet Græcis dissentientibus, statuen-
" dum putaverunt. Author, ne gregales suos irritaret & nimio plus offenderet, paucis respondet, Purgatorium animarum ex hoc etiam Pauli loco bene & solide colligi : sed quantum frigide id præstet, lector judiciose ipse tuis oculis vide. Ludit enim potius quam serio agit in ista sententia / hinc deducenda. Movet etiam immediate post, quæstionem; cur Apostolus omissa mentione purgationis animarum, quæ fit medio tempore, loquatur tamen de igne extremi judicii. Ejusdem responsionem ad quæstionem hanc expende Lector, & clarissime videbis locum hunc totum nulla ratione ad purgatorium animarum, sed ad ignem extremi diei omnium opera probaturum, referendum esse. Licet longe aliter vir hic doctis-

ſimus hunc locum intelligendum cenſuerit in 4. ſent. diſt. 21. Sect. prima & quarta de purgatione ſcilicet animarum poſt mortem.

16. Audiatur etiam idem Eſtius de ſenſu loci 1 Cor. 15. quid facient qui baptizantur pro mortuis? &c. in comment. in locum ubi ſic refellit expoſitionem illam, quam, Bellermin. cap. 6. veram & germanam, imo veriſſimam eſſe affirmat " ſunt, inquit, alii quidam recentiores, qui Baptizari interpretantur affligi, quomodo ſumitur Luc. 12. &c. proinde ſenſum hunc faciunt, Fruſtra quidam pro mortuis juvandis orando, jejunando, & alia quædam dura ſubeundo ſeſe fatigant & affligunt, ſi mortui non reſurgunt, &c. Verum certe non multum probabilitatis habere videtur iſtiuſmodi commentarius; primum quod illa baptiſmi ſignificatio valde figurata ſit ac rara, nec ab alio quam a Chriſto uſurpata. Quod enim ad verba Præcurſoris attinet, loquentis de baptiſmo ignis Matth. 3. melius ea referuntur ad rem geſtam in die pentecoſtes, &c. deinde refellitur ille commentarius, quia baptiſmus iis duobus locis, qui allegantur Luc. 12. et Marc. 10, non ſignificat afflictionem ſeu paſſionem quamlibet, ſed vehementem eamque forinſecus illatam aut irruentē, ut ſunt in ſcriptruis, perſecutionum ac tribulationum, quibus qui merguntur & obruuntur, baptizari videantur. Hoc autem ad voluntarias afflictiones, ut ſunt orationes, eleemoſynæ & jejunia, quæ pro mortuis adjuvandis ſuſcipiuntur, accommodari non poteſt. Quas ſi Paulus omnino ſignificare voluiſſet, non dixiſſet, qui baptizantur, tanquam ab aliis, ſed qui baptizant ſeipſos pro mortuis; quomodo ſecundum ſcripturam, qui voluntaria ſubeunt jejunia, ſeipſos aut animas ſuas affligere dicuntur, ut Levit 16. & 23. & alibi. Hæc ille. Vide etiam Cornelium a Lapide in hunc locum qui Chryſoſtomi expoſitionem omnium ſimpliciſſimam eſſe judicat. Adi etiam theſes Voſſii de reſurrect. carnis theſ. 18. & de utroque loco, vide notas J. Scaligeri in fine Novi Teſt. Græci excuſi Londini, Anno 1628.

17. Quam incerte & hæſitanter Epiſcopus Roffenſis hac de re contra Luther. art. 37. (qui eſt; Purgatorium non poteſt probari ex S. Scriptura, quæ ſit in Canone.) diſſerit? " primū, inquit, dicimus, quod tamen ex Scripturis non poſſit probari purgatoriū veritas ejus nihilominus Chriſtianis cunctis

" credenda

"credenda est, &c. Paulo post, sibi certe contradicens: "quoniam Scriptura S. conclave quoddam est omnium veri-"tatum, quæ Christianis scitu necessariæ sunt, (nota hoc "obiter lector pro Scripturarum perfectione, &c. nemini "potest ambiguum esse, quin Purgatorii veritas in ipsa conti-"neatur, & quin ex ipsa quoque probari possit, &c. Et paulo infra: "quanquam fortassis unam aliquam Scriptu-"ram quæ protervientem adigat, uti rem velit nolit, confitea-"tur, in promptu non sit adducere, potest esse nihilominus "illic aliqua tametsi diligentissimos hactenus inquisitores ipsa "latuerit, &c.

18. Joachimus Perionius in Topicis Theologicis, "Solus, "inquit, locus, Machabæorum, depromi potest ex Scripturis di-"vinis, qui aperte doceat preces & sacrificia prodesse mortuis, &c. Hosce autem Machabæorum libros canonicos non esse concedit (ut alios prope innumeros testes silentio prætereamus) ipse etiam Gregor. magnus moral. lib. 19. cap. 17. "Non inordinate agimus, si ex libris, licet non canonicis, sed "tamen ad ædificationem Ecclesiæ editis testimonium profe-"ramus, &c. Et postea adducit locum ex 2 Machab. Unde "Julius Cæsar Bulingerus (referente Chamiero de Purgat. tom. 3. lib. 26. cap. 2. n, 3.) cum Mornæus hoc Perionii objiceret apothegma: nullum se scire Scripturæ locum ad Purgatorium probandum; adjecit difficile esse dari aliquem textum expressum & clarum, seque eam ob causam hæsisse locis iis, quos Patres Purgatorio applicarint, ut ostenderet non esse hanc rem novam, sed fuisse in primitiva Ecclesia. "Nam si rati-"onibus, inquit, agatur, de horum locorum interpretatione, "annus abiret totus, & tandem res maneret indefinita.

19. Petrus a Soto (qui Tridenti tempore Concilii obiit) in assertione Catholica p. 83. "Non est, inquit, cur mirari de-"beamus quod nec prophetica nec Apostolica scripta aliquid "certi & perspicui de Purgatorio tradiderint, cum certum sit "multa sine Scripturis esse tradita, &c. Et 84. "illis Scriptu-"ræ locis (quæ scil. pro Purgatorio citari solent) fatemur "non apte Purgatorium probari; sed quod ex certa fidei re-"gula credimus, id authoritatibus illis advertimus judicari, &c. Et pag. 85. "Nec eorum, qui purgatorium negant, "argumenta efficacia sunt sumpta ex eo maxime, quod in scri-"ptura nihil perspicue de eo traditur, cum jam constet, multa

"non

" non scripta fuisse eorum, quæ credenda sunt, sed authoritas
" Ecclesiæ satis est, &c.

20. Idem in sacerdotum instructione lect. 1. de purgat. ingenue confitetur; " Minus apertas, minus efficaces esse, &
" minus probare authoritates scripturæ, quæ ad probandum
" purgatorium a suis doctoribus adseruntur: illis itaque non
" esse utendum, &c. Item non esse necessarium nec oportu-
" num initi loco Matt. 12. Non remittetur neque in hoc seculo,
" &c. quia responderi potest, dictum esse secundum quandam exaggerationem & hyperbolen. Neque etiam ex illo 1 Cor. 3.
" sic tamen quasi per ignem, probari esse aliquod tale purgatori-
" um post mortem; quia talis ignis debet intelligi, ut ambo per
" eum transeant tam qui aurum, quam qui fœnum ædificant.
" Quæ ratio, (inquit idem) efficacissime arguit, ibi non pro-
" bari purgatorium post mortem, aut si cui videtur, nihilo-
" minus probari posse, certe propter ambiguitatem sensus mi-
" nus est evidens. Quare nec illi innitendum: locus autem ex
" Machabæo 2. cap. 12. de igne aliquo purgatorio aut loco in
" quo animæ ustulantur, nihil habet, & ita potest explicari,
" ut ex eo suffragia pro mortuis saltem ex facto inde probari
" non possit. Sed præterea de libri illius authoritate, an scil.
" Canonicus sit, dubium fuit apud antiquos, quod tempore
" Augustini nondum satis explicatum videbatur, ait idem Soto: qui asserit, dogma de purgatorio certius & evidentius quam sit libri illius authoritas: nec esse evidentiora minus evidentibus confirmanda, &c. Vide Synopsin purior. Theol. loco supra citato.

21. De authoritate 2 Mach. Adi sis inter alios innumeros viri longe doctissimi Petri Picherelli judicium in appendice de Missa pag. 34. " Quo ex loco (2 Machab. cap. 2. 29.) in-
" quit (ut hoc obiter annotem) Author ipse Epitomes satis
" indicat, quantum ipsi veritatis & sinceræ exactæque dili-
" gentiæ sit tribuendum qui eam non a se, sed ab autore Jasone
" velit requiri, &c. Et in dissertatione de Missa, pag. 142. de loco cap. 12. vers. 43. in omnibus bibliis latinis corrupto, ita loquitur " 2 Maccab. 12. περὶ ἁμαρτίας θυσίαν, pro
" peccato sacrificium dicit author, sed corruptus locus Latine
" corrupte adhuc legitur in templis, in omnibus bibliis pro
" peccatis mortuorum.

22. Imo purgatorium, quod hodie astruunt Roman: non

modo

modo nihil ſundamenti habet in ſcripturis, Sed etiam cum plurimis illarum teſtimoniis aperte pugnat: ſicut Proteſtantes aliique etiam viri moderati abunde demonſtrarunt. Quos quia nos brevitatem affectamus tibi conſulendos reliquimus, Lector ſtudioſe.

23. Sufficiat impræſentiarum locus maxime inſignis & illuſtris quo (ut recte Picherellus diſſert. de Miſſa pag. 156.) paucis verbis B. Johannes purgatorium ignem extinxit, Apoc. 14. v 13. beati mortui, qui in Domino moriuntur; a modo (etiam dicit ſpiritus) ut requieſcant a laboribus ſuis, &c. quem paulo accuratius excutere & a corruptelis contradicentium vindicare fortaſſe nec ingratum nec inutile erit Lectoribus.

24. Ad hunc locum reſpondent. 1. multi Rom. non eſſe intelligendum niſi de martyribus, ita ut mori in Domino ſit mori pro Domino, aut propter Dominum, quia ſcil. ſæpe præpoſitio] in, apud Hebræos idem valet quod propter aut pro, &c. In hanc etiam ſententiam explicant quidam Proteſtant. Beza & Piſcator in locum Bellarm. lib. 1. cap. 12. affirmat loqui B. Joan de viris perfectis, ac præſertim de ſanctis martyribus (eos enim eo loco, inquit, conſolari volebat) qui ſimpliciter moriuntur in Domino, neque aliquid purgandum ſecum ferunt. Similiter & Eſtius in locum, &c. de viris perfectis intelligit.

25. Sed expoſitio hæc repugnat communi fere omnium expoſitorum ſententiæ, quæ eſt, (ut confitetur Ribera ipſe in locum) hæc de omnibus juſtis dici. " Primaſius illi in Do-
" mino dicuntur mori, qui fide vitaque probabiles hinc meruer-
" runt evocari, &c. vide Authorem. Arethas Cæſarienſis in
" locum, non omnes prædicat beatos mortuos, ſed in Domino
" morientes. τοὺς νεκρωθέιτας τῷ κόσμῳ, καὶ τὴν νέκρω-
" σιν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντας,
" mortificatos mundo, & mortificationem Domini Jeſu in
" corpore circumferentes.

Videatur Gagnæus in locum ſententiam Veterum Græc. referens Beda, citante Ribera, " gratias tibi ago, Jeſu, qui bea-
" tificas eos in cœlo, qui in te moriuntur in terra. Quanto
" magis illos, qui & in tua & pro tua fide felices ponunt
" animas! Anſelmus, qui in confeſſione Domini vera diſſol-
" vuntur.

Haymo,

Haymo, quem Bellarm. & Ribera citant, sententiam hanc non improbat. "Qua, inquit, sententia Beati qui, &c. simpliciter potest, intelligi. Beati mortui seculo, qui in Domino moriuntur, viventes virtutibus, qui scil. pleni fide, & cæteris bonis operibus de hoc mundo migrant. Hæc vox tam ad ipsum Johannem pertinet, quam ad omnes fideles, qui remunerationem sempiternam expectant. Quod superius dicit, Beati qui in Domino moriuntur, omnibus electis congruit, &c. videantur & alii.

26. Unde, Ribera in locum, "quæritur, inquit, an probanda sit communis illa expositio, de omnibus fidelibus scil. &c. Respondeo, veram etiam esse & probandam, eique favere consuetudinem Ecclesiæ, quæ in officio defunctorum hæc verba proponit, quasi de omnibus velit quodammodo intelligi: causa est, quod esse in Domino, sive esse in Christo, significat intra ejus corpus contineri, non quomodocunque, sed ut viva membra. Roman. ultimo salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino, vers. 11. Salutate Andronicum & Juniam, qui & ante me fuerunt in Christo, v. 7. Rom. 8. 1. ad Gal. 1. v. 22. &c. Denique idem est esse in Domino & manere in Domino, nec dicuntur in Domino manere, nisi qui cum fide jungunt charitatem. Joh. 15. Manete in me & ego in vobis. Qui manet in me, & ego in eo, &c. ita etiam in Domino moriuntur, qui usque ad mortem in eo manent, & cum moriuntur, viva Christi membra sunt. (vide 1. Cor. 15. 18. 1 Thes. 4. 14.)

" Est autem & hic sensus ad id, quod Apostolus agit, aptissimus, quoniam & priorem illum complectitur, & latius manet, ad omnesque justos pertinet: & quamvis plurimi eo tempore Martyrio vitam finient, tamen multi etiam fugati & spoliati a ministris Antichristi, & multi, incommodis affecti, tandem sine martyrio morientur in summa sanctitate; de quibus etiam Apostolo loquendum fuit, & quos non putandum ab hac beatitudine excludi. Beati mortui, qui in Domino moriuntur, cum eis causa, quæ subditur, conveniat; a modo etiam dicit spiritus ut requiescant, &c. Hæc omnia Ribera, qui alioqui sententiam de solis martyribus hic intellectis maxime probat.

27. J. Lorinus Jesuita in Acta Apostol. cap. 7. vers. 60. obdor-

obdormivit in Domino, &c. " Nihilominus, inquit, pri-
" or expositio loci (scilicet, Beati mortui, qui in Domino
" moriuntur, de cujus loci sensu illic agit) recipienda est de
" omnibus, scilicet justis, quam Ecclesia agnoscit, proponens
" in officio defunctorum illa verba de omnibus justis, eamque
" sequuntur And. Cæsariensis, Beda, Richardus de S. Vi-
" ctore (quem tamen Bellarm. affirmat, locum intelligere
" solum de viris perfectis , &c.) Primasius, Answertus,
" Joachimus Abbas, Hugo Cardinalis, Carthusianus, Vie-
" gas noster (Jesuita scilicet) & alii, nec Haymoni displi-
" cet; (nota obiter contra Bellarm.) ita locum illum Ber-
" nardus etiam intellexit (in sermone ad milites Templi
" cap. 1. epist. 98 & Serm. 29. ex parvis) Favet quo-
" que eadem Epistola Pauli ad Roman. modo citata cap.
" ultimo v. 7. 11 & Epistola ad Gal. cap. 1. v. 22. aliaque
" ex utroqne Testamento exempla colligit noster Sa. in in-
" dice Scripturæ. Ex quibus intelligi potest, quod esse in
" Domino, vel in Christo significat esse, &c. ut supra
" apud Riberam habes. Quare in Domino etiam moriun-
" tur & obdormiunt, inquit, qui manent in eo usque ad
" mortem, & in ipsa morte sunt viva ejus membra. Qui
" sensus congruit proposito Johannis, quia etsi sub Anti-
" christo plurimi vitam Martyrio finituri sint; alii tamen,
" et jam non pauci, ab ejusdem ministris affecti variis aliis in-
" commodis morientur sancte, sed sine Martyrio : quibus ta-
" men omnibus, & his convenit quod ibidem subditur, a mo-
" do etiam dicit Spiritus, &c. Hæc ille ex Ribera fere omnia
verbatim conscribens.

28. Ex prædictis liquet quam absurdum, imo monstrum sermonis novum sit, quod dicet Bellarm. lib. 1. cap. 12. circa finem; Fideles aliquos non simpliciter mori in Domino, sed partim in Domino ratione charitatis, quam secum ferunt, partim non in Domino ratione peccatorum, quæ nihilominus secum ferunt.

29. Concessio enim quod multi Patres, & viri quidam hujus sæculi doctissimi & moderatissimi ut probabile admittunt, (qua de re infra plenius dicemus) fideles aliquos posse & solere ex hac vita decedere cum peccato aliquo, vel etiam aliquibus levioribus hic non remissis, sed in vita futura post mortem intercessione Ecclesiæ, non autem pœnarum Purgatoriarum a Romanensibus fictarum tole-

toleratione, remittendis; moriuntur nihilominus & hi simpliciter in domino, nempe in Christi gratia; & in morte viva illius membra sunt, alioqui perpetuis suppliciis mancipandi essent; & beati sunt pro statu tali intermedio; neque pœnis illis gravissimis & acerbissimis, quæ finguntur in purgatorio, cruciantur, sed statim a morte & vitæ hujus ærumnis ad quietem vel requiem cœlestem abeunt: majorem interim beatitudinis cœlestis gradum in die visionis Dei claræ & plenæ ardentibus votis expetentes & cum plena fiducia ut plurimum expectantes.

30. Bellarminum nihil juvat quod Augustinus lib. 3. contra 2. Epistolas Pelag. cap. 3. dicat; justos in hac vita partim esse filios Dei, partim filios hujus seculi, ac proinde neque mirum videri debere, quod aliquos dicat ipse mori partim in Domino, partim non in Domino? Etenim dicet quidem August. eo loci, justos hic esse filios Dei, & filios seculi; diversa scil. ratione, qua peccant vel non peccant; sed nusquam dixit August. eosdem esse partim filios Dei, partim non filios Dei: siquidem filii Dei, non filii Dei repugnantia sunt, ut non possit, qui filius est Dei, esse non filius Dei. Diversa autem hic sunt Filii Dei, filii seculi, sed non repugnantia: sed mori in Domino, non mori in domino ut loquitur Bell. non diversa sed potius contradicentia sunt.

31. Sed respondet Bellarm. ad locum, cum Anselmo, illud a modo non significare a morte uniuscujusque, sed ab extremo judicio, de quo, inquit, toto eo cap. S. Joh. loquitur, &c. Sed quam absurde locus hic sic exponitur? Beati qui in Domino moriuntur, quia a modo, nempe a die extremi judicii, in æternum requiescent a laboribus suis. Ecquis enim & qualis interim erit status in Domino morientium, sive animarum piarum a corpore separatarum ante finale judicium? Beatusne an vero miser erit, quærat quispiam? Quis non videt ad idem tempus præsens scil. utrumque referri? Beati mortui qui in Domino moriuntur, & a modo, beati scil. sunt sive per trajectionem τὸ ἀπάρτι cum nomine Beati cum quibusdam connectere libet (vide Bezam in locum) vel etiam cum sequentibus nectere magis placet cum interprete Latino, a modo etiam, &c. (ubi hoc obiter annotetur hic in Latinis Codicibus pro etiam val legi jam. Vide Riberam in locum ut Petr. Picher. de Missa p. 128. & in appendic. de Missa pag.

pag. 341. 342.) sensus enim loci sic erit, ἵνα, ut, ut per trajectionem transposita, ut a modo requiescant a laboribus suis quam particulæ hujus transpositionem non raro invenire est in Scripturis Act. 19. 4. Rom. 11. 31. 2 Cor. 2. 7. & 12. 7. &c. Vide Picherellum ubi supra pag. 128. & 341. & 342. (quod vero cum verbo Moriuntur potius construendum, indicant quidem etiam e Protestantibus, Piscator, qui ad supplicia Christianorum tempore Antichristi locum restringit. Chamiærus autem tom. 3. lib. 23. cap. 5. n. 5. arbitratur non posse cum sequentibus construi; quia scilicet particula ναὶ non solet subjici primæ commatis voci, sed incoare potius ipsam sententiam, utrumque infirmum est. "Est enim hæc particula, inquit Beza in locum, cum μακάριοι necessario connectenda, quoniam alioqui prioribus seculis mortui in hac sententia non comprehenderentur, &c. Ribera, "si autem "dicamus, Beati mortui, qui in Domino moriuntur, a modo, "cur additum est, a modo, cum semper beati fuerint, qui in "domino moriuntur? illud etiam Chamerianum infirmum esse, ex sequentibus Riberæ patet, dicamus ergo, a modo etiam dicit spiritus, sive ut legit Primasius, ab hinc etiam Spiritus, nempe quoniam spiritus sanctus dicit & jubet, ut ex hoc tempore requiescant a laboribus suis, id est, a tempore mortis, &c. Grebræ enim multarum istiusmodi particularum trajectiones in sacris literis occurrunt.

32. Sed ut de re ipsa dicamus; audiantur Veteres, qui τὸ ἀπάρτι a tempore mortis exponunt. Confitente Ribera Ambrosius, vel qui illi tribuitur Commentarius in Apocal. a modo nempe a tempore mortis suæ requiescent sancti a laboribus suis. Haymo, Beda, qui etiam affert illud Psalmi 126. cum dederit dilectis suis somnium, ecce hæreditas Domini. Aretas, illis enim revera exitus a corpore requies est liberans a laboribus. Ansbertus, &c. Vide Riberam, "in quibus inquit verbis ostenditur sanctos in hoc mundo nequaquam a "laboribus cessaturos, nec requiem illis esse quærendam. Quousque enim labor consummetur, necesse est, "ut ab opere manus intentionis non dissolvantur, &c. Adi Riberam.

33. Quod affirmat Bellarm. toto illo cap. 14. agi de extremo judicio, falsum esse probat, vel ipsa textus inspectio

vers.

verſ. 8. &c. Concedunt etiam Romanenſes plurimi: ac proinde huic ſolutioni non admodum confidens Bellar. inquit loco ſupra citato; " vel ſi id minus alicui probetur, reſpondere " poſſumus cum Ric. de S. victore, &c atque hæc de hoc Scripturæ loco imprimis claro ſufficiant: pergamus ad ſequentia.

CAP. II.

An ex Patribus certo, & perſpicue Purgatorium Romanenſium probari poſſit.

1. SED neque etiam ex Patribus ante Gregorii Papæ ætatem Purgatorium quale aſtruunt Rom. certo & clare probari poteſt, ut jactitet Bellarm. lib. 1. cap. 15. S. De tertio, &c. Omnes veteres Græcos & Latinos ab ipſo tempore Apoſtolorum conſtanter docuiſſe Purgatorium eſſe; & cap. 10. S. deinde, &c. appertiſſima eſſe loca in Patribus (Græcis & Latinis, vide titulum capitis) ubi aſſerunt Purgatorium. Multo parcior & modeſtior fuit Roffenſis, qui contra artic. 18. Luth. hæc ſcripſit; " apud priſcos nulla, vel quam rariſſima " fiebat mentio. Sed & Græcis adhuc uſque diem non eſt " creditum Purgatorium eſſe. Legat qui velit Græcorum Veterum Commentarios, & nullam, quantum opinor, aut quam rariſſimum de Purgatorio ſermonem invenit. Sed neque Latini ſimul omnes, ſed ſenſim hujus rei veritatem conceperunt.

Suffragatur Alphonſus de Caſtro adverſus hæreſ. lib. 8. tit. indulgentiæ. " In Veteribus de purgatorio fere nulla, potiſſimum apud Græcos ſcriptores mentio eſt, qua de cauſa " uſque in hodiernum diem purgatorium non eſt a Græcis creditum, &c. Eadem legere eſt apud Polydorum Vergilium de invent. rerum lib. 8. cap. 1. ex Roffenſi Epiſcopo verbatim repetita.

2. Citat Bellarm. lib. 1. cap. 5. S. ex Græcis, &c. inprimis Originem apertiſſime ut ait, purgatorium docentem Homil. 6. in Exod. & Homil. 14. in Levit. & Homil. 12. in Hier. vide

vide & cap. 10. &c. Sed Deus bone qua fide! cum certum sit Origenem præter pœnalem hujus seculi purgationem non aliam agnovisse quam per ignem talem, quem extremo judicii die subituri sint Apostoli etiam ipsi, omnesque omnino mortales, uno Christo accepto.

Vide varia Origenis loca hujus rei firmandæ apud Sixtum Senensem Bibliothecæ S. lib. 5. annot. 170. Tutetur etiam idem Bellarm. ipse de purgat. lib. 2. cap. 1. S. adde quod, &c. Imo omnes malos tam dæmones, quam homines, tandem inferno penitus evacuato salvandos, & proinde omnes pœnas post hanc vitam esse Purgatorias, censuisse Origenem referunt & errorem refellunt Epiph. August. lib. 21. de civit Dei cap. 17. & 23. & libri de hæres. c. 43. &c. Vide Bellarm. ibidem S. secundus error, &c. & lib. 1. c. 2. S. porro non defuerunt, &c. Et Sixt. Sen. Biblioth. lib. 5. annot. 131.

3. Citatur a Bellarm. & quidem primo loco, ubi supra cap. scil. 10. Greg. Nyssenus in oratione de mortuis, operum tom. 2. edit. Græco-Latinæ pag. 1066. "vel, inquit, in præsenti "vita precibus sapientiæque studio purgatus, vel post obitum "per expurgantis ignis fornacem expiatus ad pristinam vellet "redire felicitatem. Et infra pag. 1067. non poterit a corpore egressus, &c. Et infra pag. 1068. aliis post hanc vitam, &c. Sed parum advertit Bellar. Greg. Nyssenum apocatastasin sive redintigrationem illam, quam etiam peccatores omnes in fine consecuturos existimavit Originem intellexisse & probasse. Audiatur Author tractatus illius Græci de purgat. qui extat cum Nili opusculis excusus Hanoviæ Anno 1608. (apologia fuit Græcorum de purg. igne in concil. Basil. exhibita) pag. 146. "Superest unus, *viz*. Greg. Nyssenæ Ecclesiæ Præsul. "qui magis quam alii quæ pro vobis faciunt dicere videtur, at- "qui satius erat illius autoritatem præterire nullaque ratione "nos cogere eorum quæ dixit, defensionem aperte in medium "proferre; dicendum tamen nobis est, salva quoad ejus fieri "potest patris illius existimatione. Homo erat, &c. cum ita- "que quæstio de pœna æterna nondum agitata, discussaque "esset, bene etiam Greg. Nyssenus opinioni ἀποκαταστάσεως "sive restitutionis aut redintigrationis, quam peccatores con- "sequentur, & quæ finem supplicii infert, accessisse poterat: "nihil aliud supplicium illud esse statuens, quam purgationem "quandam, & fornacem attractionemque ad Deum per dolo- "rem & labores; tanquam futura tandem perfecta instaurati-

"one omnium, etiam dæmonum ipsorum; ut sit inquit Deus "omnia in omnibus juxta dictum Apostoli, &c. Lege authorem, & paulo infra pag. 150. "quæ dicta sunt igitur, tam-"etsi etiam a B. Gregorio de igne illo dicta sint, purgationem "non particularem, sed perfectam inferunt, καὶ τελείαν πάντων "ἀποκατάστασιν, absolutam omnium redintigrationem. Ne-"quaquam vero nobis fidem faciunt, qui ad communem to-"tius Ecclesiæ sententiam respicimus, & sacris Scripturis tan-"quam regula ac norma utimur, neque quid unusquisque pe-"culiariter scripserit, consideramus. Neque si quis alius de "Purgatorio igne alia quædam scriptis mandavit, ea amplecti necesse habemus. Neque enim Scriptura duplicem pœnam "(temporalem scilicet in Purgatorio & æternam) & dupli-"cem ignem (purgatorium & æternum gehennæ) neque "quinta Synodus Oecumenica (quæ scilicet sententiam "Origenis & sequacium damnavit) nobis tradidit, &c. Hanc autem fuisse sententiam Gregorii Nysseni clarissime liquet ex oratione in illud: Quando sibi subjecerit omnia, tunc ipse quoque filius subjicietur, &c. Oper. tom. 1. pag. 844. "Quisnam est ergo scopus verbi, cujus in ea parte dogma tra-"dit divinus Apostolus? quod aliquando ad nihilum transibit "mali natura plene & perfecte deleta ex rerum essentia: divi-"naque & ab omni interitu aliena bonitas in se continebit "omnem naturam ratione præditam, nullo ex iis qui a Deo "facti sunt excidente a regno Dei; quando omni vitio, quod "rebus fuerat immistum tanquam aliqua natura adultera, per "ignis purgatorii fusionem consumpto, omne quod a Deo or-"tum habuit, tale factum fuerit, quale erit ab innitio; quan-"do nondum susceperat unum, &c. Ecquid clarius dici potest? Nec alia est Gregorii mens in locis a Bellarm citatis, ut diligens & considerata illorum lectio clarissime demonstrat. Similia etiam legere est in Oratione de anima & resurrectione tom 2. pag. 654. & 661. Vide Scholia idcirco in margine utriusque loci in editione sæpe nominata, ad authorem ab errore Origenico vindicandum, si fieri possit, adjecta. Vide & locum de hominis opificio, cap. 21. &c. tom. 1. pag. 99. & 100. Unde in præfatione Nysseni operibus præfixa hæc legere est. "Huic item Catholico libro, sicut & ille de anima & "resurrectione disputationi cum sorore Macrina, quidam hæ-"retici, ut in plerisque veterum lucubrationibus, dogmata

"non nulla, præcipue vero Origenis injecerant, Nicephoro "teste lib. 11. cap. 19. &c. Adi etiam si libet Arch. Spalat. ad prædicta Nysseni loca respondentem, lib. 5. de Rep. Eccles. cap. 8. n. 143. 144.

4. Quæ ex Ambrosio in psal. 63. & in psal. 118. serm. 20. Hilario in illa verba Psalmi 118. concupivit: lactantio lib. 7. cap. 21. Divin. Instit. anima mea, &c. Hieron. in cap. 7. Amos. Ruperto lib. 3. in Genesin. cap. 32. a Roman. allegantur nihil ad purgatorium Scholiasticum, sed ad Origenicum dogma, de omnium post hanc vitam, tam bonorum quam malorum, uno Christo excepto, igne ultimæ conflagrationis, purgatione spectant. Vide Sixt. Senensem Bibl. lib. 5. annot. 271. ab horum, inquit, authorum sententiis, &c. Imo Bell. ipse, qui horum patrum testimonia tanquam appertissima purgatorio probando adduxerat, lib. 1. cap. 10. libro tamen 2. c. 1. S. primus, &c. " Hæc sententia, inquit, purgari scil. debe-"re post hanc vitam tam bonos quam malos, solet tribui Alcu-"ino, sed videtur esse non ejus solum, sed multorum Patrum, "Orig. Ambr. Hil. &c. Et paulo infra. Hæc sententia accepta, ut "sonat, manifestum errorem continet, &c. & infra, adde quod "Patres adducti, origine accepto (cujus verba Homil. 14. in "Lucam, non patiuntur commodam expositionem) videntur "sano modo intelligi posse. Nam aliqui eorum per ignem non "intelligunt ignẽ purgatoriũ sed ignẽ divini judicii, &c. Ita vi-"dentur de igne loqui Hilarius & Hieron. & in loco posteriore "Ambrosius. Aliqui vero videntur intelligere per ignem, ve-"rum ignem purgatorii, per quem tamen dicunt transire san-"ctos sine ulla læsione, ita ut transeant per purgatorium ma-"terialiter, non formaliter. Ita videntur, inquit, loqui Lactantius, Ambros. & Rupert, &c. Vide etiam hic, lector, qua fide Bellarm. supra lib. 1. cap. 10. horum patrum loca, tanquam disertissima, purgatorio firmando, produxerit; nunc tamen pleraque longe aliter intelligenda videri affirmat. Quam etiam inepta est subtilitas ista transeunt etiam sancti, ex Lactantii aliorumque quorundam Veterum sententia, per purgatorium materialiter, non formaliter? Lactantium de igne in die resurrectionis tantum loqui ingenue fatetur etiam Suarez, ipse, tom. 2. in thes. g. 59. art. 6. disp 57. S. vide etiam Estium in 1 Cor. 2. Locus ipse vel leviter inspectus idem efficacissime probat. Expendantur verba, nec tamen omnes in una commansionis custodia, &c.

 5. Illud

5. Illud Tertulliani L. de Materia c. 35. " Ille te in carcerem " mandet infirmum, unde non dimitteris, nisi modico quo-" que delicto mora resurrectionis expenso, (vide etiam caput " ultimum illius libri, quod a Bellarm. bis citatur; lib. 1. c. 7. atque rursus cap. 10.) ad Purgatorium Romanensium nihil facit. Longe enim aliud est, modicum quodque dilictum, mora resurrectionis (quam absque Dei visione esse multi veterum existimabant) quæ non sensus, sed damni tantum pœna est, quam pœnis purgatoriis, quæ sensus finguntur esse, & quidem gravissimæ & acerbissimæ, expendi sive resolvi. Præterea expendi mora resurrectionis, nihil aliud esse potest, quam pro peccatorum discrimine alios aliis maturius vel tardius resurgere. Chiliastarum enim errorem approbavit Tertullian. vide lib. 3. adversus Marcionem, haud procul a fine. " Hæc, inquit, ratio regni cœlestis, post cujus mil-" le annos, intra quam ætatem concluditur Sanctorum resur-" rectio pro meritis maturius vel tardius resurgentium, &c. Vide Sixt. Senensem, Bibl. lib. 5. annotat. 233. & lib. 6. annotat. vel Riberam in Apocalypf. cap. 20. vers. 9.

6. Triumphant fere omnes Romanenses in illo Cypriani lib. 4. epist. 2. ad Antonianum, " aliud est ad veniam sta-" re, aliud ad gloriam pervenire, &c. Vide Bellarm. lib. 1. cap. 7. & 10. aliosque innumeros. Sed hic locus primo obscurus est, unde nihil certi aut perspicui colligi potest. Secundo, respondet Matthæus Sutlivius lib. de Purgatorio contra Bellarm. cap. 15. pag. 175. & cap. 17. pag. 237. hæc verba sibi adhibita videri a falsario. " Plane enim, inquit, interum-" punt Cypriani sententiam, & nihil attinent ad ipsius propositum. Sed hoc modum est secare non solvere. Huic incertæ, si non plane inani & falsæ conjecturæ repugnant omnes codices, 3. Respondent communiter Protestantes fere omnes hisce verbis comparari statum lapsorum pœnitentium in hac vita cum statu Martyrum post mortem; quia scilicet hac in epistola tractat Cyprianus de satisfactionibus Ecclesiasticis, sive Canonicis, &c. Ac proinde ut illa ad gloriam pervenire, & cætera quæ ut ἰσοδυναμοῦντα a Cypriano ponuntur, ad statum Martyrum post mortem spectant: ita & illa ad veniam stare, & missum in carcerem non exire, nisi soluto novissimo quadrante, & longo dolore cruciatum emun-

dari

dari & purgari igne diu, &c. ad statum pœnitentium in hac vita pertinere. "Nam his omnibus allegorice designati pu-"tant (verba sunt Chamier. tom. 3. lib. 26. de purgat. cap. 7. n. 26.) "statum eorum, qui pœnitentiam solennem "agerent. Nam hujusmodi ad veniam stabant, &c. Lege Chamiærum aliosque Protestantes in eandem sententiam respondentes. 4. Sed si locus Cypriani recte expendatur, videtur potius Cyprianus hic eorum Patrum sententiam sequi, qui purgationis animarum eundem finem statuunt cum mundi purgatione per ignem extremæ conflagrationis; oppositio enim (ut utar Chamiæri verbis loco quo supra n. 29.) manifestior est, quam dissimulari possit: martyres quidem statim a morte sua coronari sed hos pœnitentes differri in ultimum diem judicii, tum demum judicandos, &c. Subjungit quidem Chamiærus ibidem, non esse necesse verba Cypriani sic intelligere, &c. Sed si verba ipsa recte perpendantur, & addantur illa, quæ paulo ante habet Cyprianus ibidem, "utrumne diabolis favemus, "&c. an vero ut sacerdotes Dei & Christi, &c. Vulneratum de adversariis faucibus rapimus, ut curatum Deo judici reservemus, &c. clare apparebit, Locum vix aliter intelligi posse. Clara enim sunt ista; "aliud est ad veniam stare, & pendere in die judicii ad sententiam Domini, &c. Et quæ interferuntur, missum in carcerem non exire inde, &c. pro peccatis longe dolore cruciatum emundari & purgari diu igne, figurative tantum dicta sunt de igne doloris; quo propter divinæ visionis privationem, cum aliqua etiam saltem aliquarum incertitudine ejus quod futurum est, animas multorum usque ad judicii diem gravissime affici multi Patrum existimabunt. Chamiærus ipse non nisi timide communem Protestantium responsionem approbat. Unde lib. dict. nihil absurdi, inquit, esse potest, &c. n. 26. Et hic dolor, imo universa hæc pœnitentiæ probatio cur non ignis, &c. (licet idem cap. 13. n 49. paulo audacior sit) & n. 27. hoc certe verius, vel saltem propinquius vero, &c. Responsio Archi-Episcopi Spalatensis de Rep. Eccles. lib. 5. cap. 8. n. 141. In quibusdam ejus loci verbis explicandis a communi Protestantium responsione & sententia non nihil discrepat; sed nec ea per omnia nobis probantur. Videatur Author. Sed ad Purgatorium Romanensium, quicquid demum hic senserit Cyprian. nihil prorsus facit, hic locus: neque enim qui in Purgatorio

torquentur dici possunt ad veniam stare, dum ab iis exigantur pœnæ gravissimæ ad ultimum quadrantem usq; nec ad sententiam Domini in die judicii pendere, id est, incerti sententiam domini in dei judicii expectare, quæ-nam illa scilicet futura sit; nam animas in Purgatoria Romanenses ipsi docent de salute sua certas & securas esse.

7. Hieronim in ultima verba Esaiæ: sicut diaboli & omnium negotiorum, &c. loquitur de pœnis peccatorum atque impiorum Christianorum, quorum opera in igne probanda atque purganda sunt; igne scilicet ultimæ conflagrationis; ut supra sæpe dictum, & quorum moderatam arbitratur, mistam clementiæ sententiam judicis, nempe damnationem æternam quidem futuram, contra quam censuit Origenes; aliquanto tamen leviorem ac mitiorem præ ea, quæ futura est omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, non est Deus. Similiter & locus alter lib. 1. contra Pelagianos intelligendus est, si autem Origenes, &c. Et Christianos, si in peccato, &c. Salvandos esse, post pœnas scilicet in illo extremi judicii igne. Quod si autem hæc benigna locorum Hironimi explicatio non satisfacit, observa Lector, esse aliquos (teste Bellarmino ipso de Purgatorio lib. 2. cap. 1. Sect. Est autem, &c.) qui arbitrentur, B. Hieronym. in hoc errore fuisse; omnes scilicet Christianos, (modo recte de fide sentiant) quantumvis impios, in fine post pœnas inferni salvandos; atque ex duobus locis prædictis idem collegisse. Idem non nisi timide ibidem Bellarminum negant, quando ait, "videtur tamen Hieronymus in hoc errore non fuisse. Sed si verba diligentur considerentur, Hieronymus in locis citatis ab hac sententia non omnino abhorruisse videbitur. Frustra enim Bellarmin. in priore loco affirmat, Hieronymum dicere quidem Christianos impios salvandos, sed addere conditionem restringentem; cum ait, quorum opera in igne probanda & purganda sunt: *id est*, interprete Bellarmino aliisque etiam Romanensibus, illos solos Christianos impios salvandos, quorum opera mala jam purgata quo ad culpam, purganda erunt quo ad reatum pœnæ.

Certe Hieronymus loco dicto non distinguit inter peccatores Christianos, quorum nonnulli igne purgatorio probandi, atq; a peccatis purgandi sint, atq; sic demum salvandi, alii vero

ad

ad ignem purgatorium nunquam admittendi, sed ad pœnas æternas amundandi: sed inter diabolum & omnes negatores atque impios, qui dixerunt, *&c.* quorum æterna credit tormenta, & peccatores atque impios, & tamen Christianos, quorum (simpliciter & solum) opera in igne probanda sunt atque purganda, *&c.*

Præterea, quam male convenit hoc, quod dicet Hieronymus, impiorum & tamen Christianorum opera igne purgatum iri, cum purgatorio Romanensium, quod solis mediocriter bonis Christianis paratum esse contendunt? Locus autem posterior Hieronymi ex 1. adversus pelag: si ab illis verbis " illud vero quod insequenti ponis capitulo in die judicii, *&c.* usque ad isthæc " si autem Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & diabolo tribuit pœnitentiam: quid ad nos, qui & diabolum & satellites ejus, omnesque impios & prævaricatores dicimus, perire perpetuo; & Christianos, si in peccato præventi fuerunt, salvandos esse post pœnas? *&c.* diligenter consideretur, liquido patebit; Hieronymum ab hac sententia non omnino fuise alienum distinguit enim ibidem studiose inter impios & inter iniquos & peccatores " omnis, inquit impius iniquus est, & peccator, licet è converso non omnis peccator, & iniquus etiam impius sit: impietas enim, inquit, proprie ad eos pertinet. Vide sis Lector benevole authorem ipsum. Non ignoro quædam huic sententiæ contraria ex illis Hieronymi scriptis a Romanensibus aliisque proferri. Sed nec miror: nihil enim certi ille sibi habere videbatur, quod super hac re non parum tunc contraverso pronunciaret, licet cum pietate, ut existimabat, in sententiam molliorem propenderet. Vide Archiepisc. Spalat. de Rep. Eccles. lib. 5. cap, 3. n. 149 & inter Protest. Chemnit: exam: Concil: Trident: R. Fieldum de ecclia editionis novissimæ p. 781. 782, aliosque plurimos, sed nullum Hieronymi dictum Purgatorio Romanensium favet.

8 Gregor: Nazian, ratione in S lumina eirca finem: Forte illic baptizabuntur igne, *&c.* per ignis baptismum, teste Niceta in commentario in orat Illum 39, intelligit examen censuramque extremi judicii; juxta id, quod ait Apostolus 1 Cor. 3. unius cujusque opus, quale est, ignis probabit: & cursus, dies enim declarabit, quia in igne revelabitur, *&c.* vide Greg: Naz: oratione 26. haud procul a principio: " revelationis, inquit, dies perspicue declarabit ignisque illo

 postremus

postremus quo nostra omnia κρίνεται καθαίρεται judicabuntur aut purgabuntur. 2. Loquitur etiam de igne illo quo dicit " Forte illic baptizandos, ζυχὸν ἐκεῖ I. E. in extremo die,
" Novatianos qui lapsis pœnitentibus reditum in Ecclesiam
" negabant, qui gravis & pernitiosus fuit error Romanensibus etiam ipsis judicibus. Vnde Nicetas paraphrasi in locum quod
" si vos inquit, non flectimus, pro vobis utpote incurabili
" morbo correptis lachrymas effundemus, igni enim baptisabimini sempiterno. 3. imo hanc ipsam ob causam, ut observat Chamiærus ex Turriano. præfatione Græca in διαταγὰς Clementis, visa fuit olim oratio hæc Gregor: Loco hoc quibusdam ab Origenistis corrupta. 4. adde quod Gregorium Theologum, dogma Origenistarum tunc temporis tanto-pere Controversum, nec satis clare in Ecclesia, ut videbatur, definitum, in universum damnare non ausum esse; testantur, Græci in Apologia sua, de igne purgatoria supra memorata hisce verbis; quod vero jam olim controversum fuerit hoc dogma, neque ita repurgatum, ut ejus veritas esset certa, testis est gregorius Theologus in oratione de baptismo (orat: 40. p. 665. novissimæ editionis Paris:) ubi de inextinguibili illo igne differens, subjungit " Nisi quispiam malit etiam hic be-
" nignius id ipsum intelligere, & punientis dignitati convenientibus, &c. Vides, inquiunt, quo pacto liberum faciat volentibus ignem illum benignius interpretari, &c. locum tamen hunc aliter intelligit Nicetas comment: in locum quem vide.

9. Basilius in cap. 9. Esaiæ, si igitur, &c. Et infra, non omnimodam internecionem, &c. atque etiam paulo ante, declarat in gratiam & beneficium animæ terrenæ ipsa tradi depascenda igni punitivo, &c. (qui locus Bellar. omissus, quia illi parum ad rem suam facere videbatur) De igne tamen ultimæ conflagrationis loquitur. Vide sixt: Senens. bibli: lib. 5. annot. 171. Johannes Duræus Scotus Jesuita in defensione Campiani contra Whitakerum. p. 338. hæc habet verba " Quæ res in causa fuit, ut Basilius Greg:
" Nazianz. aliique veteres. Ecclesiæ scriptores, in ipso ju-
" dicis adventu quosdam illo igne purgandos senserint, quo
" sine ulla peccati ac contagionis labe divino sisti judicio queant, &c. idem affirmat Estius in 1 Cor. 3. Oecum: in 1 Cor. 3. Bas. dicta de igne æterno interpretatur; in quo, in Æternum purgatur peccator, i. e. pænas peccatorum luit æternas. Audiatur

diatur ipse in expositione Isaiæ "B. Basilius, cum bis deve-
" niret in hujus loci mentionem, de Purgatione interpretatus
" est, quasi per ignem ; omnia metaphorice dixit. Sed
" vide, non quasi fascis exustus ad nihilum redigatur.
" Sed quid? ipse vero salvabitur: βωτηείαν καλᾶν τὴν ἀεὶ ἐν τῷ πυρὶ ζωὴν καὶ τὸ ἐν αὐτῷ διασώζεσθαι, salutem vel
" conservationem appellans vitam in igne perpetuam, & in eo conservari. Unde videre est, quam male, ne quid asperius dicam, Bellerminus Oecumenium intellexerit, & citavit l. 1. cap. 5. quando inquit S. Ex Græcis œcum: testari Basilium hunc locum intellexisse de igne purgatorio, Romanensium scilicet.

10. Locus, qui ex Eusebio Eucisseno Homil. 3. de Epiphania citatur (ut de dubia authoris fide nihil inde dicam; qua de re videantur alii plurimi imprimis Critici, tum Romanens: tum Protestant: &c.) de igne tamen ultimi judicii loquitur. Estius in 1 Cor. 3. "id, inquit, apertius testatur Eucherius Lugdunensis (quidem enim has Homilias quæ Eusebio Eucisseno adscribuntur, Eucherii potius Lugdunensis Episcopi esse existimant) "Homil: 3. De Epiphania Domini, &c. Vide sis authorem.

11. Verba quæ citat B. Thomas in opusculo ; contra Græcos, ex Theodoreto in 1 Cor. 3. hunc credimus ignem purgatorium, &c. Et Gagneus in hunc locum, Græce, non ut ait Bellarm. l. 1. cap. 5. ex Græcorum Scholiis, Sed ex ipso Theodoreto si credere fas est: τοῦτο τὸ πῦρ πιστεύομεν &c. nusquam nec in Latinis nec in Græcis Theodoreti commentariis extant; Confitente Sixto Senens Bibl. l. 6. annot 258. " Credi inquit, potest, ea vel a Græculis quibusdam pur-
" gatorio infensis subtracta ; vel ex alio quopiam opere, ubi
" Theodoretus hunc locum sic exposuit, a D. Thoma
" desumpta. Vide obiter, Lector, quam mala fide sæpe Veteres Patres a Romanensibus ad sua dogmata stabilienda hodie allegentur. Græci in sua Apologia de purgatorii igne p. 145, &c. hæc habent "Quæ dicitis B. Theodoretum sen-
" sisse, virum & sapientem & divinum, & magnam eloquentiæ
" laudem consecutum: si quidem etiam apud nos ita se ha-
" bere deprehenderentur, haberent utique aliquam ratio-
" nem, & nonnulla fortassis defensione egerent. Nunc vero

cum

"cum in multis illius quæ apud nos extant scriptis nihil tale
"unquam dixisse comperiatur, ne verbis quidem ad illa opus
"esse censemus, &c.

12. De Augustini super purgatorio sententia nihil fere certi statui potest. Purgatorias enim aliquas pœnas post hanc vitam ante resurrectionem futuras non nullis locis asserere videtur, videtur, inquam, potius quam diserte asserit. in hanc sententiam citantur hi loci, præsertim a Bellarm. aliisque Romanensibus.

13. Ex lib. 21. de civit. Dei cap. 16. ubi de infante baptizato moriente loquens August. non tantum, inquit, pœnis, &c. Sed quando ait, nec ulla post mortem purgatoria tormenta pati, intelligi possunt verba de tormentis purgatoriis in fine mundi, &c. Similiter & illa in fine ejusdem cap. Purgatorias autem pœnas nullas futuras opinetur, nisi ante illud ultimum tremendumque judicium, *i. e.* nisi ante illam ultimam sententiam prolatam. Manifeste enim alioqui sibi contradiceret August. nam l. 20. de civ. Dei cap. 25. hæc habet "Ex his quæ dicta sunt, videtur evidentius apparere in
"illo judicio quasdam quorundam Purgatorias pœnas fu-
"turas, &c. & l. 16. cap. 24. significatur isto igne dies ju-
"dicii dirimens Carnales salvandos per ignem & in igne dam-
"nandos.

14. Ex Augustini eodem opere l. 21. cap. 24 citantur a plurimis Romanensium hæc verba "tales (adultos scil.
"fideles cum venialibus peccatis decedentes) constat ante
"judicii diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus
"patiuntur, purgatos, receptis corporibus æterni ignis sup-
pliciis non tradendos, &c. Citat etiam Bellarm. hunc locum bis. l. 1. c. 10. & rursus cap. ultimo S. ad quartum; & vocem illam, Constat, cum aliis Romanensibus valde urget. ac proinde fallitur Vossius doctissimus & diligentissimus alioqui scriptor, quando in disputatione altera de statu animæ separatæ thesi 5. p. 109 ait; mirari fortasse aliquem posse loci tam illustris non meminisse Bellarm. &c. Sed ut recte monet Vossius ibidem, in plurimis Augustini editionibus, ut Basiliensi Anno 1556. Lugdunensi 1560. & aliquot aliis adde etiam Parisiens. 1613. locus hic longe aliter exstat apud Augustinum: sic enim habent editiones hæ, "nam pro de-
"functis quibusdam, vel ipsius Ecclesiæ, vel quorundam
"Piorum exauditur oratio: Sed pro his, quorum in Christo

rege-

" regeneratorum, nec usque adeo vita in corpore male gesta " est, ut tali misericordia judicentur digni non esse, nec " usque adeo bene, ut talem misericordiam reperiantur " necessariam non habere. Sicut etiam facta resurrectione " mortuorum non deerunt, quibus post pœnas, quas pati" untur spiritus mortuorum, impertiatur misericordia, ut " in ignem non mittantur æternum, *&c.* In antiquis etiam libris (teste Ludov. Vive in comment. in locum) Brugens. & Colon. non leguntur isti decem aut duodecim, qui sequuntur, versus. " Sic enim scribitur, inquit, nam pro " defunctis quibusdam, vel ipsius Ecclesiæ, vel quorun" dam piorum exauditur oratio; sed pro iis quorum in " Christo regeneratorum, nec usque adeo vita in corpore " male gesta est. *&c.* reliqua non habentur, ac neque in " exemplaribus Friburgi excusis, & tamen stylus non ab" horret ab Augustiniano; forsan aut desunt in aliis codi" cibus, aut ex alio aliquo Augustini opere huc sunt " adscripta, ceu scholium primum, deinde contextui ora" tionis admista, hæc ille. Hoc affirmat August: ut probabile tantum, non ut quid certum & definitum (nisi forte hac in parte a se ipso aperte alibi dissentire Augustinum malimus) admissa etiam lectione illa dubiæ fidei, Tales Constat, *&c.* neque enim diserte & clare dicet, Constare animas mortuorum purgari post hanc vitam, ante resurrectionem scil. (ut affirmat Bellarm. l. 1. cap. ult. S. ad quartum, *&c.*) Sed tales, inquit, Constat ante judicii diem per pœnas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos (quod illi probabile videbatur) receptis corporibus, æterni ignis suppliciis non tradendos, *&c.* de quo ille certo constabat ex Dei verbo.

15. Locus ex Homil. 16. e numero 50 homil. qui temporalibus pœnis, *&c.* de igne extremi judicii intelligendus est. Præterea de authoritate illius Homilæ, ut & aliarum quarundam ex illis 50. Dubitant multi cum Romanenses tum protestantes Vide R. Coci censuram, *&c.* p. 196. *&c.* Certe bona pars homiliæ 3. de Epiphania, quæ Eusebio Emisseno adscribitur, & de qua supra dictum, eadem est cum postrema hujus homiliæ parte, in qua leguntur hæc verba, quæ pro purgatorio citari solent.

16. Locus quem citat Bellar. l. 1. c. 5. ex August. in psal. 37, alias 38. " in hac vita purges me & talem me reddas, cui

jam

"jam emendatorio igne non opus sit, &c. (Nota obiter Lector in quibusdam Codicibus legi, cui jam emendato, igne non opus sit, atque hanc lectionem quibusdam protestantibus maxime probari, alteram autem depravatam videri. Vide Chamiær. de purgat. c. 5. n. 25. sed nihil est quod vetet legere cum diversis Augustini editionibus, Cui jam emendatorio igne non opus sit. Lectio enim hæc optime cum verbis & sensu etiam Augustini congruit. Videatur locus ipse, &c.) & infra. "Quia dicitur, inquit, salvus erit, &c. De igne etiam extremi judicii intelligendus est. Videatur August. in ps. 6. ubi hæc habet "arguuntur enim in die judicii "omnes qui non habent fundamentum, quod est Chris-"tus: emendantur autem, *i. e.* purgantur, qui huic "fundamento super ædificant lignum, fœnum, stipulam, &c.

17. Locus lib. 2. de Genesi contra Manich. cap. 20. qui forte agrum non coluerit, &c. similiter intelligi potest, ut etiam locus de civit. Dei lib. 21. c. 13. "sed temporarias pœ-"nas alii in hac vita tantum, alii post mortem, alii etiam "nunc & tunc, veruntamen ante judicium illud severissimum novissimumque patiuntur, &c. locus etiam sermone 41. de sanctis; ita peccata in hoc seculo purgantur, &c. Sed sermones isti de Sanctis non sunt omnes Augustini, ut ingenue fatentur multi etiam Romanenses. Videatur Coci censura. Atque sermo hic 41. idem est cum homilia 1. de Eleemosyna, quæ Eusebio Emisseno, sive ut alii malunt, Cæsario Arelatensi adscribitur. Videatur idem Cocus p. 201.

18. Quod si autem in quibusdam locis prædictis, vel etiam alibi, Augustinus ἀφοριστικῶς seu assertive, de purgatoriis pœnis animarum ante resurrectionem corporum loqui videtur; qua de re nihil audacter pronuncio; Certe non nisi problematice & dubitative hac de re loquitur; lib. 21. de civit. Dei c. 26. post istius sane corporis mortem, &c. non redarguo, quia forsitan verum est. In Enchirid. c. 69. "Tale aliquid "etiam post hanc vitam fieri, incredibile non est, & utrum "ita sit, quæri potest; & aut inveniri aut latere, &c. Et de octo quæstion. Dulcitii eadem leguntur. "sive in hac tan-"tum vita ista homines patiuntur, sive etiam post hanc vitam "talia quædam judicia subsequuntur, non abhorret, quan-

tum

" tum arbitror, a ratione veritatis iste intellectus hujus sententiæ. Quæ ipsa verba repetuntur lib. de Fid. & operib. cap. 10.

19. Frustra & omnino præter Augustini mentem respondet Bellar. cum multis aliis Roman. l. 1. cap. 10. vide etiam cap. ult. non dubitare his in locis August. de pœna animarum purgatoria, sed de modo & qualitate " nam " in illo de civit. Dei, inquit, dubitat solum Augus- " tinus, an ignis purgatorius idem sit in substantia cum " igne gehennæ, qui æternus est, in Enchiridio autem, " an post hanc vitam urendæ sint animæ igne illo doloris " de amissione temporalium, quo hic uti solent, cum " rebus valde dilectis carere coguntur. Sed hoc certe non est verba Augustini interpretari; Sed in sensum plane a mente illius alienum detorquere: multum enim ista differunt, Augustinum dicere, Forte verum esse, spiritus defunctorum, qui ligna, fœnum, stipulum secum portaverunt, ignem aliquem transitoriæ tribulationis perpeti, quem non sentiens illi, quibus non sint ligna, fœnum, stipula; quæ verba sunt Augustini loc. cit: de civit: Dei, &c. Et dubitare Augustinum, an ignis ille purgatorius idem sit cum igne gehennæ; de quo dubio nullum inibi verbum legere est. Et rursus, longe aliud est, nonnullos fideles forte per ignem quendam purgatorium, quanto magis minusve bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusve salvari, quod dicit Augustinus in Enchirid; & ad Dulcitium, quam dubitare Augustinum, an urendæ sint animæ igne doloris de amissione temporalium, &c.

20. Dubitavit Augustinus non solum de qualitate pœnarum, & circumstantiis aliquibus purgatorii, Sed etiam de ipso purgatorio: sicut ex locis citatis, si recte expendantur, cuivis perspicuum esse potest. Atque sic etiam Augustinum intellexit Erasmus Contra Parisienses tit. 8. p. 685. edition. Basiliens. tom 9. " multa, inquit, sunt, de qui- " bus non solum dubitarunt olim homines contentiosi, ve- " rum etiam docti juxta ac pii. veluti de purgatorio diu dubitavit Augustinus, nec ille tamen solus, &c. Alphonsus de Castro adversus hæreses l. 12. tit. purgatorium, similiter hunc locum Augustini in Enchirid: intellexit; nulla habita ratione glossæ Bellarminianæ " B. Augustin. inquit,

" inquit, in Enchir, &c. postquam locum illum Pauli " (1 Cor. 3.) exposuerat de igne tribulationis in hac vita " cap. 69, sic ait, tale aliquid etiam post hanc vitam fieri incredibile non est, &c. Et J. Homeisterus in expositione precationis Missæ, edition. Pariliens. 1573. p. 126. in Enchirdio, &c. inquit "tamensi, cap. 69, videatur Augustinus de purgatorio dubitanter scribere, tamen in 110. disertis verbis in hunc modum scribit; non negandum est, " defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, " &c. Sed hoc nihil ad purgatorium Romanens. probandum facit, ut infra dicemus. Sic & Author Examinis pacifici de purgatorio, cap. 1. vers. anglicæ pag. 17.

Suarez. etiam in defensione Fdei Catholicæ, l. 2. c. 15, n. 14. " Item, inquit, in libro de octo quæstionibus ad Dulcit. " licet in quæst. 1. solum dicat August. Salvari aliquos " sic tamen quasi per ignem; & non esse incredibile ita " contingere aliquibus post hanc vitam, utrum vero ita " sit, quæri posse. tamen in quæst. 2. repetit, quæ dixe" rat l. de Cura pro mortuis agenda cap. 1. quod allegat & definite, & tanquam certum docet suffragia vivorum prodesse aliquibus ex mortuis licet idem. infra numero 21. Augustini dicta in quibus dubitat eodem modo quo Bellarm. explicet, Fateor inquit, J. Barnesius vir doctissimus & moderatissimus in suo catholico Romano pacifico 9. de purgatorio, Augustinum aliquando vacillasse de punitione in purgatorio, de civit. Dei l. 21. c. 26. Et de Fide & operib. cap. 16, &c.

21. Græci in Apologia sua de purgatorio igne " Augus" tinus, inquiunt, Ambros. & Gregor. ὁ Θεόλογος (legen" dum διάλογος ut mox dicetur) partim nihil in universum " aperte de purgatorio igne, sed docent tantum mortuos litur" giis & precibus, quæ pro ipsis fiunt, juvari, &c. Et infra " Quid, quod & hisce patrum dictis moderatio quædam & medela ad ferri possit, & quidem valde recte. Ex ipso enim " B. Augustino & Gregorio manifeste apparet, neque ipsos, " neque quotquot hoc dixerunt, pro authoritate potestateque " sua id statuisse, neque sententiæ suæ tanquam veræ mor" dicus inhæsisse; Sed veluti impulsos quodammodo, & " angustiis rationem constrictos ad majus malum tollen-

" dum

" dum coactos fuisse. Erat autem hoc, omne peccatum esse
" expiabile;ut nonnullis visum est. Multorum enim opinio-
" ni ex adverso reluctari, violentum esse existimantes, ut veri-
" simile est ; & metuentes, ne parum probabilia dicerent, si
" cum illi omne peccatnm expiabile esse statuerent, ipsi e
" contrario nullam mediam viam ingressi sunt, & minus ma-
" lum admittentes, ut opinionem suam probabiliorem facien-
" tes, majus malum tollerent. Iis vero, quæ nonnulli certo
" quodam respectu dispensative dixerunt, non esse omni ex
" parte firmiter acquiescendum, omnes facile judicaverimus.
" Quin imo etiam si, tanquam ita sentientes planeque statu-
" entes hæc dixerint, ne sic quidem necessarium est, ut eos se-
" quamur, eorumque sententiæ acquiescamus. Si enim ex
" dicto B. Pauli ad hoc feruntur, atque inde argumentantur,
" existimantes ilium ibi (1 Cor. 3.) de tali aliquo tempo-
" rario igne loqui (quid autem ille senserit abunde dictum est,
" *&c.*) quo nam pacto nos facile fidem adhibuerimus illi sen-
" tentiæ, quæ ex tali aliquo initium sumit, quod nobis non
" probatur, atque inde procedenti unde contrarium infertur?
Hæc illi.

22. Citantur inprimis multa ex Gregorii Magni dialogis pro Purgat. Romanens. Sed primo dialogi hi videntur plurimis Protestantibus, atque aliis etiam quibusdam viris perdoctis, ipso etiam Possevino fatente, suppostititii & non legitimus Gregorii primi fœtus. Ut innumeros alios Protestantes silentio prætereamus, vide Criticos, Cocum in censura scriptorum Gregorii Magni pag. 222. & seq. qui pluribus contendit alium quemvis potius recentiorem, quam Gregorium cognomento Magnum, illorum authorem extitisse ; & Rivetum Critici sacri. lib. 4. cap. 26. Sed eos ut legitimum Gregorii fœtum recipiunt alii, inter Protestantes Vossius inprimis, in Patrum lectione versatissimus disputatione altera de statu animæ separatæ, thesi ultima pag. 3. Et de historiis latinis lib. 2. cap. 23. ubi prolixe hac de re disserit. Sed hoc Gregorii opus esse non tantum præter alios multos veterum affirmat Beda lib. 1. hist. Anglic. cap. 14. sed ipse etiam Gregorius lib. 2. Epist. 89. cap. 50. cum ait : *Fratres mei, qui mecum familiariter vivunt, omnimodo me compellunt aliqua de miraculis Patrum, quæ in Italia facta audivimus, sub brevitate scribere.* Secundo de dialogorum illorum fide, in nonnullis dubitat etiam M. Canus lib. 11. cap. penultimo. Unde adver-

ſus Canum vehementiſſime inſurgit, & diſſerit Baronius in Martyrologio Rom. ad 23. decembris, authores ipſos, Lector erudite, conſule. Sed quicquid contra Canum hic ſuo more declamet Baronius, nos quidem Gregorii Magni ut & Bedæ magnam pietatem, & zelum promovendæ religionis ſuſpicimus & veneramur; utriuſque tamen nimiam illam miraculorum & apparitionum credulitatem, quæ neccum S. Literis, nec cum Patrum priorum & meliorum ſeculorum ſententia ſatis congruit, probare non audemus, imo admodum ſuſpectam habere profitemur.

23. Græci in ſua Apologia præter prædicta hæc habent de Grægorio notatu digna. " atqui, inquiunt, dicitis etiam B. " Gregorium in quarto dialogorum libro multis exem- " plis & revelationibus demonſtrare Purgatorium. Statuit qui- " dem revera Purgatorium ignem poſt mortem, ante " futurum illud judicium, ſive allegorice hoc intelli- " gens, ſive etiam vere ita ſentiens. Quæ vero teſtimonia ex " S. Scriptura ad hoc ſtabiliendum confirmandumque adſert, " nihil omnino neceſſarii ſecum adferunt : quemadmodum & " antea a nobis dictum eſt, & narrationes revelationeſque, " quas adſert, nihil in univerſum definiti habent, quo in loco " Purgatorium ignem ſtatuant. Nonnullos enim eorum qui " purgantur, ad thermas relegatos iis qui lavantur miniſtrare " dicit:alios per revelationem apparuiſſe uſtos diverſis in locis. " Quæ quidem omnia videntur nihil aliud eſſe, quam miracu- " la & revelationes ad converſionem & reſipiſcentiam viventi- " um a Deo privatim oſtenſæ, univerſalem autem eſſe ignem " purgatorium, nulla ex iis neceſſaria ratione probatur. At " vero per ea, quæ poſtea ſubjungit, tale de Purgatorio igne " dogma plane evertitur. Nonnulla enim eorum, quæ dicun- " tur levia ſive minutiſſima peccata in juſtis, per recompenſati- " onem aliorum bonorum operum in hac vita ab ipſis præſti- " torum purgari dicit; nonnulla vero, in exitu animarum è " corpore, per ipſum & quidem ſolum metum purgari tradit; " nonnulla etiam poſt mortem per beneficia & oblationes,quæ pro ipſis fiunt, &c.

24. Nota autem obiter, Lector, dialogos hos Gregorii Papæ ſeſquiſeculo poſt authoris obitum græce redditos fuiſſe à Zacharia Papa, ut teſtatur Petrus Diaconus lib. 4. de vita Gregorii Magni, & Sigebertus de illuſtribus Scriptoribus, cap. 77. (vide Voſſium de hiſtoricis Latinis ubi ſupra) & Gregorium

gorium horum dialogorum conditorem a lucubratione isthac dialogi seu dialogistæ, non Theologi, ut mendose in Apologia Græcorum legitur, cognomen accepisse.

25. Ad ea, quæ citantur ex aliis multis Scriptoribus Latinis, Augustino atque etiam Gregorio Magno posterioribus, multis respondere non libet. Sensum enim pravum, valde saltem incertum, licet probabilis illis videretur, loci obscurissimi Apostoli, 1 Cor. 3. imprudentes secuti sunt. Deinde Augustini etiam dubitationes, & postea audaciores Gregorii Magni assertiones, ut alia sicut vocantur motiva prætermittam, huic opinioni de purgatorio magnas in multorum animis addiderunt vires, & tandem tantam conciliarunt fidem & autoritatem in Ecclesiis Occidentis, ut jam dogma fidei statuant esse Romanenses de quo dubitare nefas sit.

26. Hoc tamen observandum (utut nonnulli Augustino posteriores animas justorum post mortem, ante corporum resurrectionem, propter peccata venialia igne purgatorio puniri censuerint) nullos tamen ignem illum purgatorium statuisse, pro solis etiam peccatorum mortalium pœnis temporalibus, hic non plene ex solutis, quemadmodum hodie communiter docent Romanenses. Unde Gregorius ipse dialog. lib. 9. cap. 39. hæc tantum habet, « sed tamen de quibusdam levibus « culpis esse ante judicium purgatorius ignis credendus est.

CAP. III.

In quo Purgatorium Romanensium Patrum doctrinæ repugnare ostenditur, & simul de Oratione pro mortuis agitur.

1. MUlta in Patrum Scriptis legere est, quæ ad purgatorium Romanensium refellendum clarissime faciunt. Nos pauca tantum è multis brevitatis gartia citabimus. Hoc tamen hic in limine te præmonitum volumus lector, licet nemini unquam concessuri simus piæ vetustati, plus debitæ auctoritatis ac venerationis ut tribuat, plusve timoris ac honoris deferat, quam ipsi facimus; in Patribus tamen jam citandis

aliisque etiam haud pauca occurrere loca, in quibus de statu & loco animarum post mortem, etsi purgatorium Roman. Maxime improbent, non modo tamen alii ab aliis, sed etiam ipsi a seipsis nonnihil desentire videntur. Neque mirum; de rebus enim futuri seculi citra revelationem divinam, quam extra sacras literas de iis omnibus, quæ ad salutem cognitu necessaria sunt, reperiri non est, ecquid certi & explorati habere possunt mortalium etiam doctissimi & sanctissimi? Sacræ autem literæ admodum parce & quidem consulto de rebus istiusmodi loquuntur, utpote ad salutem minus necessariis, ut homines etiam falli & aliquando pugnantia dicere potuerunt.

2. Dionys. Areopag. l. de Ecclesiastica Hierarchia c. 7. parte 1. loquens de sanctis quibuslibet, & non de solis perfectioribus ut Bellarm. aliique Romanens. volunt, in morte constitutis: "norunt, inquit, profecto se totos jucundam gratamque Græce "τὴν Χριστὸ ειδῆ λῆξιν, ad Christi speciem, requiem esse ad-"epturos, cum ad extremum vitæ hujus venerunt, viamque ad "immortalitatem suam, & viciniorem jam factam, clarius intuentur, &c. Videatur author ipse. Subdit autem immediate, sceleribus nefariisque sordibus coopertorum finem metuendum, &c. Locum hunc Dionysii inter primos producit Bellarm. cum aliis Roman. contra Græcos, de sanctorum Beatitudine lib. 1. cap. 4. S. secundus sit Dionys. &c. Vide Bellarm. qui alia quædam ex eodem cap. parte 3. ibid. profert verba,

3. Sed quandoquidem in hujus Dionysii mentionem nunc incidimus, hoc post alios notatum volumus: scriptorem hunc vetustum quidem esse & insigniter doctum, quem tertio vel quarto potius seculo vixisse verisimile est; minime tamen illum Apostolorum contemporaneum, cujus mentio facta est, Act. 17. quemadmodum communiter hodie cum permultis Græcorum existimant Romanenses. Hoc multis argumentis præter alios Protest. demonstrant R. Cocus, in censura pag. 50. & 51. &c. Rivetus in spec. Critici Sacri, lib. 1. cap. 9, 10, 11. Chamierus de Canone lib. 9. cap. 3. n. 28. Et aliquot sequentibus. Et de autore hujus operis non dubitant, ut audacter affirmat Bellarm. de Scriptoribus Ecclesiasticis, soli hæretici Lutherani & quidam Scioli (ut viros doctos, Vallam, Erasmum, &c. appellat ille) Sed alii etiam viri graves; Theodorus Gaza in præfatione ad problemata Aphrodisæi, Cajetanus

tanus in Act. 17. de Valla & Erasmo in eundem locum nihil nunc dicam Guilielmus Grocinus Anglus Theologus summus & Romanensis, teste Erasmo; vide Erasm. non tantum loco citato, sed & epistola præfixa Paraphrasi in 1 Cor. tom. 7. operum; & in Schol. in Hieronym. de Ecclesiasticis Scriptoribus; & contra censuras Theologorum Paris. titulo 31. Bellarm etiam ipse non nisi timide lib. 2. de Sacramento confirmationis cap. 7. S. jam vero Cemnitius, &c. ait opus hoc esse autoris antiquissimi & optimi, licet non sit certum, an sit illius cujus nomen præ refert. P. Faber vir doctissimus, & in Tolosano Senatu præses in dodecameno sive de Dei nomine, &c. cap. 4. pag. 55. " adde, inquit, alterum Dionysii sive Areopa- " gitæ seu vetustissimi alterius auctoris testimonium, &c. & " rursus pag. 200. " Magnus ille (sive Areopagita sive alius " quispiam) Dionysius, auctor sane vetustus ac locuples, &c. Cassander de baptismo parvul. edit. operum Paris. pag. 683. ad marginem hæc habet, " Si Dionysius Areopagita ille sit " vixit ætate Pauli Apostoli: sin post Clementem Alexandri- " num, ut minimum centesimo ab excessu Johannis anno, & rursus in Epistolis epist. 47. pag. 1142. " de Dionysii, inquit, " ætate non satis convenit, &c. Videatur author ipse. Videatur etiam Coelius Rodigin. antiq. Lect. lib. 2. c. 3. addi possent ex aliis plura, sed quia res non tanti momenti est, ea missa facimus.

4. Justinus Martyr sive potius recentior aliquis, lib. quæst. & respons. ad Orthod. q. 75. a Bellarmino etiam productus, contra Græcos, ubi supra. " post exitum animarum e corpore " illico εὐθὺς, justi ab injustis segregantur. Abducuntur " enim ab Angelis ad condigna sibi loca: ac justorum quidem animæ in Paradisum, ubi consuetudine & aspectu fruuntur an- " gelorum & archangelorum per visionem Dei & ipsius serva- " toris Christi pro eo atque dictum est, peregre absumus a cor- " pore, & præsentes adsumus apud Dominum, &c.

5. In aureis libellis Cypriani de mortalitate, & Ambrosii de Bono mortis, tot extant clarissima & præclarissima in hanc sententiam dicta, ut pauca quædam aliorum more inde huc adscribere neutiquam placeat, Legantur potius atque etiam sæpius relegantur libelli ipsi toti dulcissima consolatione contra acerbissimas, quæ in purgatorio post mortem finguntur pœnas, plenissimi.

6. Locus extat illustris apud Cyrillum l. 12. in Johannem cap. 36. quem etiam citat. Bellarm. contra Græcos: " crede-
" re debemus cum a corporibus sanctorum animæ abierint,
" tanquam in manus charissimi Patris bonitati divinæ commen-
" dari, &c. Et paulo post, Firmiter credentes in manibus
" Dei nos post mortem futuros, vitamque multo meliorem ac
" perpetuo cum Christo victuros. Ideo enim Paulus deside-
" ravit resolvi et esse cum Christo.

7. Gregor. Nazianz. in oratione funebri in laudem Cæsarii fratris. " Sapientum verbis adducor, ut credam, pulchram
" omnem animam & Deo charam, posteaquam hinc excesserit,
" protinus (εὐθὺς) bonum, quod eam manet, persenti-
" entem, & contemplantem, &c. Mirabili quadam volup-
" tate affici, &c. Et summa cum hilaritate ad Dominum suum
" tendere.

8. Macarius Eremita Ægyptius homil. 22. De duplici statu eorum, qui ex hac vita decedunt, ubi evolaverat e corpore anima hominis, &c. " Sanctis servis Dei ἀπὸ τοῦ νῦν, ab hoc tempore astant angeli, ac spiritus illi sancti cir-
" cumdant & custodiunt eos: καὶ ὅταν ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ σώ-
" ματος, cumque exierint e corpore, Chori angelorum assum-
" tas eorum animas in suam partem pertrahunt in seculum per-
" petuum, & sic adducunt eos ad dominum. Videatur author
" ipse pro in seculum perpetuum Græce, εἰς τὸν καθαρὸν αἰῶνα legitur in seculum purum.

9. Insignis habetur locus apud Chrysostom. homil. 3. in epist. ad Philip. quem & allegat Bellarm. contra Græcos: " Peccatores, inquit, ubi fuerint, procul a rege sunt, atque
" ideo digni qui fleantur. Justi vero sive hic sive in futuro se-
" culo fuerint, cum Rege sunt, illic tamen magis & propius οὐ διὰ εἰσόδου non per ingressum (mendose sic legit Bellarminus cum aliis:) legendum οὐ δι' ἐσόπτρου non per speculum (vide edition. Savilianam in margine) alludit enim Chrysostomus ad verba 1 Cor. 13. οὐ διὰ πίστεως, ἀλλὰ, &c. Facie ad faciem. Eadem legere est homil. 69. ad popul. Antioch. & homil. in illud Sap. 5. justorum animæ in manu Dei sunt.

10. Aug-

10. Augustinus, qui de Purgatorio quodam punitivo post mortem dubitasse videtur, ut supra diximus lib. 13. de civit. Dei in fine capitis 8. hæc habet; " in requie sunt animæ pio-" rum a corpore separatæ; impiorum autem pœnas luunt, " donec istarum ad æternam vitam, illarum vero ad æternam mortem, quæ secunda dicitur, corpora reviviscant. Et tractatu 49. in Joannem: " habent omnes animæ, cum de seculo " exierunt, diversas receptiones suas; habent gaudium bonæ, " & malæ tormenta: sed cum facta fuerit resurrectio, & bo-" narum gaudium amplius erit (quando scilicet cum corpore " gaudebunt) & malarum tormenta graviora, quando cum " corpore tarquebuntur, &c. Et paulo post; " requiem quæ " continuo post mortem datur, si ea dignus est, tunc accipit " quisque cum moritur, &c. quotidie boni fideles, &c. inepte respondet Bellarminus ad hunc locum lib. 1. cap. 13. ingens gaudium & requiem habere etiam animas quæ in Purgatorio torquentur; quia scilicet certæ sint æternæ suæ salutis. Atqui hæc ex diametro inter se pugnant, torqueri animas pœnis etiam gravissimis, & simul etiam gaudere & requiescere, & nulla pati tormenta.

11. Locus qui non ex Augustino, sed ex Gennadio Mossiliensi presbytero apud Augustinum tom. 3. ex libro de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 79. citatur: " post ascensionem " Domini ad cœlos, omnium sanctorum animæ cum Christo " sunt, & exeuntes de corpore ad Christum vadunt, expectan-" tes resurrectionem corporis sui, ut ad integram & perpetuam " beatitudinem cum ipso pariter immutentur, &c. Notatu dignus est; ut & ille, qui licet Augustini non sit, extat apud Augustin. tom. 9. de vanitate seculi cap. 1. " Scitote quod " cum anima a corpore evellitur, statim aut in Paradiso pro " meritis bonis collocatur, aut certe pro peccatis in inferni tar-" tara præcipitatur. Et ibidem de consolatione mortuorum, Sermone 2. cap. 1. " recedens anima ab angelis suscipitur, & col-" locatur aut in sinu Abrahæ, si fidelis est, aut in carceris infer-" ni custodia, si peccatrix est, donec veniat statutus dies, quo suum recipiat corpus.

12. Citant contra Purgatorium plerique omnes Protest. atque etiam nonnulli moderatiores Roman. Erasmus in margine ad illa verba, tertium penitus ignoramus. &c. P. Picherellus de missa p. 152. J. Barnesius in Catholico Rom. pacifico ubi supra) locum ex authore Hypognost. (apud August. tom. 7.)

lib. 5. cap. 5. "primum locum fides Catholicorum divina authoritate regnum credidit esse cœlorum; secundum gehennam, " tertium penitus ignoramus, imo nec esse in Script. S. invenimus. Sed locus iste ad rem parum videtur facere; loquitur enim author ille de locis æternis, quemadmodum vere respondent Roman. quæ (omnibus vere catholicis confitentibus) duo tantum sunt, cœlum scilicet & gehenna. Fingebant autem Pelagiani, contra quos hic disputatur, parvulus non baptizatos æternum beatos fore loco aliquo tertio extra cœlos & gehennam, ubi nec visione Dei gaudeant, nec dolore aut molestia ulla afficiuntur, unde verbis hunc locum immediate præcedentibus dicitur "da mihi (Pelagiane) præter hunc " (regnum scilicet cœlorum) alterum locum, ubi vitæ possit requies esse perennis. Et verbis proxime sequentibus. " Finge, Pelagiane, locum ex officina perversa dogmatis tui ubi " alieni a Christi gratia requiem etiam gloriæ possidere parvuli possint, &c.

13. Nec aliter intelligendus est locus ille lib. 1. de peccat. mer. & remiss. cap. 28. "nec est ullus ulli medius locus; ut " possit esse nisi cum diabolo, qui non est cum Christo; ut patet ex verbis quæ continentur subdit August. " Hinc & ipse " Dominus volens auferre de cordibus male credentium istam " nescio quam, medietatem, quam conantur quidam parvulis " non baptizatis tribuere; ut quasi merito innocentiæ sint in " vita æterna, sed quia non sunt Baptizati non sint cum Christo in regno ejus, &c. Similiter intelligendus est locus ille August. tom. 10. serm. 14. de verbis Apost. c. 3. " Nullus relictus est me- " dius locus, ubi ponere queas infantes. Et rursus; " nullum " medium locum in Evangelico novimus. Non negasse enim simpliciter Augustinum, aut authorem Hypognost. quisquis fuit, Augustini sequacissimum, tertium locum temporarium post hanc vitam, non tantum ex eo constare potest, quod ante Christi passionem animas fidelium V. Test. in sinu Abrahæ, id est, loco a gehenna distinctissimo & remotissimo, atque etiam extra sanctuarium cœli fuisse existimaverit; sed etiam, quod nonnunquam cum aliis plurimis Patrum in secretis receptaculis quietem animarum justorum post excessum suum collocaverit; ut jam dicemus. Limbum commentitium infantem non baptizatorum hæc Augustini dicta manifeste resellunt; sed contra Purgatorium non æque directe militant. Loca etiam alia nonnulla Augustini

ad

ad rem minus facientia consulto mittimus.

14. Augustinus sequutus plurimorum aliorum Patrum sententiam, animas justorum usque ad diem resurrectionis corporum in sinu Abrahæ, vel in quibusdam abditis & secretis receptaculis extra cœlum beatorum requiescere, affirmat; aut saltem de loco ambigit: in psal. 36. lib. 9. confess. cap. 3. in Enchirid. cap. 108. lib. 12. de civit. Dei cap. 9. &c. Sed quicquid de loco. in quo Sanctorum animæ usque ad diem ultimum requiescunt asserat, vel dubitet; affirmat tamen easdem quiescere, sine fine felices esse, gaudere, &c. quæ nulla ratione cum gravissimarum Purgatorii pœnarum expressione conciliari possunt. " Non dubitat, inquit Ludovicus Vives in locum illum duodecimo de civit. Dei c.9. " Secretis animarum receptaculis, de animarum gloria etiam ante judicium, sed de loco " gloriæ. Nam ubique possunt beatæ esse, cum ubique sit " Deus, cujus fruitione fiunt beatæ.

15. Gregorius primus Papa, cui tamen plus quam ulli alii Patrum Purgatorium Romanensium debet, ut diximus lib. 13. in Jobum cap. 20. hæc habet. " Quia auctoris nostri gratia " redempti sumus, hoc jam cœlestis muneris habemus, ut cum a carnis nostræ inhabitatione subtrahimur, mox ad cœ- " lestia prœmia ducamur, &c.

16. Multa alia testimonia Patrum, quibus clarissime purgatorium Romanens. refellitur, citari possent; Sed brevitati studemus. Audiatur post alios Olympiodorus, in Ecclesiast. 11.3. Vide Bibliothec. Patrum edit. 4. tom. 2. Græco-Latin. " In quocunque loco, seu illustri, seu tenebroso, hoc est, " sive in turpi scelerum statione, sive in honesta virtutum depre- " hendatur homo cum moritur in eo gradu atque ordine per- " manet in æternum. Nam vel requiescet ἐν φωτὶ μέγα τῶν δικαιῶν, &c. In lumine felicitatis æternæ, inquit inter- " pres, cum justis & Christo Rege universorum, vel in " tenebris cruciatur cum iniquis, & principe hujus mundi " diabolo.

Dicamus nunc de Orationibus & oblationibus pro mortuis, unde Romanenses Purgatorium suum validissime probari existimant.

17. Sed hic primum improbanda est quorundam rigidiorum

 Protest-

Protestantium sententia, qui preces pro mortuis omnino improbant, & damnant: quia scilicet nec in Canonicis V. Test. neque etiam N. Test. libris ullum talium orationum præceptum vel exemplum legere est. Certe consuetudinem hanc esse vetustissimam, & in universa Christi Ecclesia receptissimam, ut in publicis etiam Ecclesiæ precibus commemoratio fiat defunctorum, & quies illis petatur a Deo, qui pie & in pace Ecclesiæ mortui sunt, inficiari non audent etiam quibus mos hic maxime improbatur.

Ut Tertullianum, Cyprianum, Arnobium, Dionysium Areopagit. sive quicunque ille fuit, brevitatis causa omittamus.

Audiatur Augustinus testis fide dignissimus, lib. de cura pro mortuis cap. 1. "Adjungis, inquit, vacare non posse, "quod universa pro defunctis Ecclesia supplicare consueverit, *&c.*

Et infra, confirmans hanc sententiam Paulini, ad quem scribit Augustinus; "In Machabæorum, inquit, libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam "in Scripturis Veteribus omnino legeretur, non parva tamen "est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas; ubi in precibus sacerdotis, quæ Deo ad ejus altare "funduntur, locum suum habet etiam commendatio de-"functorum.

Et tom. 10. de verbis Apost. serm. 32. "Hoc a Patribus "traditum, universa observat Ecclesia, ut pro eis, qui in Cor-"poris & sanguinis Christi communione defuncti sunt, cum "ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemorantur.

Esse etiam Apostolicam traditionem affirmat Chrysostom: homil. 3. ad Philip. ut alios mittam, quod tamen vix pro certo affirmare ausim. Dogma adversarium Aerii, orationes & oblationes pro mortuis damnantis, damnatum fuisse ex Epiphanio, & August. cui non constat? Fuit etiam mos ille antiquissimus pietatis plenus; Verissime etiam Cassand. consult. art. 24. "Omnibus, inquit, Christianis animis hoc perpetuo insitum "fuit; ut Spiritus eorum, qui Christi Sacramento initiati, in "confessione nominis ejus cum aliquæ pœnitenti significati-"one ex hac vita excesserunt, Dei clementiæ commendarent, "ut eis remissionem peccati, quietem æternam, & consortium "electorum precarentur. Et quamvis de statu illo animarum,

"quibus

" quibus hæc prodessent, non satis constaret; nec inter om-
" nes conveniret; omnium tamen hoc officium, ut testi-
" monium Charitatis erga defunctum & ut professionem
" fidei de immortalitate animarum, & futura resurrectione
" Deo gratum & Ecclesiæ utile esse judicarunt.

18. Hanc antiquissimam, & universalem ecclesiæ consuetudinem permulti etiam doctissimi protestantes haud improbant. Apol. confess. Augustan. " scimus veteres loqui de
" oratione pro mortuis, quam nos non prohibemus. Videantur Chemnicius in exam concil. Trid. de purgator. Mentzerus contra Pistorium disp. 12. Thes. 26. & 39. Lutherus teste Chemnicio ubi supra, in confessione sua dicit. " pro
" mortuis, quia scriptura nihil meminit existimo non esse
" peccatum ex libera devotione, ita vel similiter orare,
" ut Deus; animæ si in tali statu sit, misereatur, utque
" satis sit, quando semel vel bis id factum fuerit,
&c.

I. Gerard. Loc. Theol. tom. 8. de morte p. 147. "Quæritur,
" inquit, an quando in oratione funebri pro beata defuncto-
" rum ad Dominum emigratione gratiæ aguntur, liceat clau-
" sulam illam εὐκτικὴν subjungere; deus det ei pacatam quie-
" tem, & beatam ad vitam resurrectionem. Negat Calvinus
" epist. 366. Sed August. confessionis Apologia illud concedit,
&c.

Urbanus Regius in formula caute loquendi, cap. de sanctorum cultu, " hæc, inquit, erat olim & nunc est in Ecclesia,
" memoria defunctorum, quæ evidens testimonium est Cha-
" ritatis & fidei de gloriosa carnis resurrectione; & cum sit
" fidei fructus, quæ per charitatem operatur, nemo eam reji-
" ciat, nisi Epicureus & Sadduceus. Hujusmodi defuncto-
" rum memoriam celebravit vetus Ecclesia, ut est apud or-
" thodoxos, a quorum sententia recedere non est tutum nisi
" repugnet verbo Dei, &c.

Vide Cassand. ubi supra. Vorstius in antipist parte. 2. Vota & preces ad Deum pro beata ipsorum resurrectione, seu consummata ipsorum gloria, neminem bonum improbare posse asserit p. 435. Vide & ejusdem Enchiridion controversiarum, &c. de purgatorio, & Anti-Bellar. p. 260. circa finem.

Gerhardus Vossius in disput. Theol. super hoc eodē argum.

R. Fieldus de Ecclesia l. 3. c. 29. in append : ad hunc librum p. 221, &c. Et in altera appendice parte 1. sect. 5. Episcop. Vinton : in respon : ad cap. 18. libri Replicationis Cardin : Perronii, &c. "Quod ad orationes & oblationes pro defun-"ctis attinet, parum est quod eis contradici queat; nega-"ri non potest consuetudinem eam esse vetustam, &c. Sed ut innumeros alios in re tam perspicua silentio transmittamus, audiatur Ecclesia Anglicana in Rituali sive Libro communium precum, tempore Edovardi impresso 1549. & latine verso ab Alexandro Alesio Scoto, S. Theol : Doctore, verba numero sequente sibi exhibemus Lector. in administratione Cœnæ Dom :

19. "Commendamus etiam tibi, ô Domine, reliquos om-"nes servos tuos, qui ex vita hac decesserint, cum signo fidei, "& nunc requiescunt in somno pacis. Concede illis, quæ-"sumus, misericordiam tuam, & æternam pacem, & ut in "die universalis resurrectionis, nos & omnes, qui sunt mem-"bra mystici corporis Filii tui, sistamur a dextra ipsius, ut "audiamus illam suavissimam vocem; Venite ad me bene-"dicti, &c. Et de sepultura mortuorum; Deus cui omnes "spiritus mortuorum, & cum quo omnium Electorum ani-"mæ post liberationem oneris carnis, feliciter & in gaudio "vivunt, præsta huic famulo tuo, ut peccata, quæ in hoc "mundo commisit, non imputentur ei; Sed ut superatis "portis mortis, & æternæ caliginis, semper in regione lu-"cis habitet cum Abrahamo, Isaaco & Jacobo; ubi nul-"lus luctus, dolor aut mæror. Et cum tremenda dies judicii "advenerit, fac eum resurgere cum omnibus justis & elec-"tis, &c. Hasce preces antiquissimas & piissimas Buceri aliorumque monitu & consilio, postea præsules Ecclesiæ Anglicanæ expunxere; aut in aliam, nescio quam formam, hodiernam novitatem redolentem convertere. Isaacus Casaubonus in respon : ad epist : Card : Perronii nomine Serenissimi Su. Brittanniæ Regis scripta, affirmat hunc ritum orandi pro mortuis Ecclesiam Anglicanam & si non damnet in primis seculis, hodie tamen sibi non putare retinendum, &c. p. 54, &c. Sed utinam (ut nihil detraham laudibus serenissimi, & nunquam satis laudati principis Jacobi sexti, qui cum nihil haberet prius & antiquius pacis & concordiæ piæ inter Christianas Ecclesias procurandæ studio, nunquam tamen per morosa & rixosa multorum Theologastarum ingenia

id

id consequi aut effectum dare potuit, quod maxime voluit) Ecclesia Anglicana, quæ singularem certe alioqui meretur laudem; ob magnam multis aliis in rebus, & si forte non paris momenti, moderationem adhibitam, universalis Ecclesiæ antiquissimæ consuetudini hoc in negotio, ut & in aliis nonnullis, sese potius conformas, sed; quam ob errores & abusus, qui paulatim irrepserant postea, ingenti cum aliorum fere omnium Christianorum scandalo simpliciter rejecisset, & penitus sustulisset.

20. Ex orationibus autem & oblationibus pro mortuis apud Patres purgatorium Romanorum. Minime probari posse loculentissime demonstrarunt infiniti viri doctissimi, Græci, Romanenses, Protestantes.

21. Censuerunt enim primo, complures ex veteribus, cum Græcis tum latinis, justorum animas ante diem judicii Dei visione non frui, sed in abditis quibusdam receptaculis, vel cœlestibus, vel extra cœlos detineri: ubi quiescunt beatam corporum resurrectionem, & gloriæ promissæ consummationem, cum gaudio in visione humanitatis christi, & frequenti angelorum visitatione expectantes. Prolixum Patrum, quibus istud persuasum fuit, Catalogum vide apud Staplet: in defensione Ecclesiasticæ autoritatis cap. 2. Sixt. Senen. Bibl. l. 6. annot. 345. Bellar. de sanctorum beatitudine l. 1. c. 1. qui cum aliis quibusdam Romanens. pleraque illorum dicta ad alium quidem sensum, sed frustra, trahere conatur. Videatur etiam Maldon: in Matth. 27. ad verba, Hodie mecum eris in Paradiso. Sanderus de visibili Ecclesiæ monarchia l. 7. aliique plurimi. Et ante synodum Florentinam circa annum Christi 1450. ita sentire licuisse, sine periculo hæresis, fatentur etiam ipsi Romanenses citati. Adde Pamelium in Tertul. paradoxo, 9. Tertulliani, & Bellar. l. 4. de pontif. cap. 14, ubi disserit de Johanne 22 Papa. qui eandem etiam sententiam defendit. Vide & Bellar: de sanctorum beatitudine cap. 2.

22. Eadem etiam fuit atque etiamnum manet sententia Græcorum, aliorumque plurimorum Christianorum Orientalium ab externa Romanæ Ecclesiæ Communione dis-junctorum, ut satis omnibus constat.

23. De Johan: Calvini inter Protestantes sententia nullum inter Partes contenditur: an scilic: existimaverit etiam il-

le, justorum animas ante diem judicii visione Dei frui & in cœlos recipi necne, Inter Romanens. videantur Bellarm. ubi supra de sanctorum Beatitudine. Becanus de Purgatorio Calvinistarum, aliique plurimi; inter Protestantes Chamiærus tom. 3. lib. 25. de beatitudine animarum, *&c.* I. Rainoldus de Rom: Ecclesiæ idololatria lib. 1. aliique complures. Videatur etiam Archi-Episcopus. Spalat: de Rep: Eccles: lib. 5. cap. 8. n. 110. & aliquot seq. ubi ex plurimis operum Calvini locis ostendit contra Bellarm. Calvinum omnem animæ beatitudinem & gloriam, nisi in sola spe, ante resurrectionem non negare; & agnoscere eum passim quandam inchoatam gloriam & beatitudinem; negare tantum animas ante extremum diem frui tota & completa illa summa Dei gloria, in scripturis promista; & quæ visio Dei scil. clara & cominus nuncupatur.

Hisce autem in locis jam citandis quam parce & sobrie hac tota de re. Multis verba facere videatur, audi & æqua mente expende Lector. Institut: 3. cap. 25. S. 6. " Quum scriptura ubique jubeat pendere ab expectatione adventus Christi, & gloriæ Coronam eousque differat, contenti simus his finibus, divinitus nobis præscriptis: animas piorum militiæ labore perfunctas in beatam quietem concedere, ubi cum fælici lætitia fruitionem promissæ gloriæ expectant, atque ita omnia teneri suspensa, donec Christus appareat redemptor, *&c.*

Ibidem tamen paulo antea affirmarat, Christum illis præsentem esse, & eas recipere in Paradisum, ut consolationem percipiant, *&c.* Et. lib. 4. cap. 5. S. 12. " Quæ ob hoc unum Ecclesiæ dissideant, si altera citra contentionis libidinem, citra pervicaciam asserendi, animas a corporibus demigrantes in cœlum convolare putet; altera nihil ausit definire de loco, cæterum vivere tamen Domino certo statuat, *&c.*

Et in libro quem inscripsit Psychopanych: p. 78. & seq. " sunt sanctorum animæ post mortem in pace, quæ extra manum hostis evolarunt. Sunt in opulentia, de quibus dictum est, ibunt de abundantia in abundantiam. Ubi vero surrexerit in gloriam suam cœlestis Je-

" rusalem, & verus Solomon Christus, Rex pacis, subli-
" mis sederit in tribunali, regnabunt cum suo Rege veri
" Isaraelitæ, &c. Hæc ex scripturis facile discere pos-
" sunt, quicunque Deo auscultare didicerunt. Hæc e-
" tiam nobis per manus tradiderunt, qui parce & reveren-
" ter tractarunt Dei mysteria, &c. plurima deinde subjicit Patrum testimonia, quæ legere ne graveris, &c. Alia ejusdem dicta omitto.

Nicolaus Gallasius Theologus Genevensis in fine notarum suarum in Ireneum, dicit; non esse nostrum inquirere ubinam interea, *Viz.* post mortem, futuræ sint justorum animæ, cum qui in cœlo esse dicunt, nihil aliud intelligunt, quam cœlesti & immortali vita potiri. Vide authorem, & Balthasari Lydii notas in disputationes Taborit. ad cap. 19.

24. Tho. Bilsonus Episcopus nuper Winton. in recognitione passionum Christi parte 2. p. 540. & seq. pluribus contendit ex scripturis, Patribus, Calvini locis nunc citatis, Justorum animas ante diem judicii in supremum cœlum, ubi Christus ad dextram Patris sedet, &c. non admitti, neque plena gloria & beatitudine, non solum extensive, ut volunt Romanenses sed neque & intensive frui. atque hic ille est, de quo loquitur R. Fieldus honorifice, suppresso tamen illius nomine, append. ad lib. 3. de Ecclesia p. 223.

25. Gerardus Vossius in disputatione de statu animæ separatæ p. 106. hanc eandem sententiam non improbat; affirmat enim cum cæteris supra citatis, justorum animas Domino vivere, gaudioque eas frui, sed imperfecto, & post resurrectionem complendo, & de loco non esse pertinaciter contendendum.

Imo Bellar. ipse de Sanctorum Beatitudine lib. 1. c. 6. S. ad Tertium dico, &c. hæc habet " dico Christi animam ante re-
" surrectionem corporis sui non ascendisse quidem ad cœlum
" corporeum, tamen fuisse in Paradiso cœlesti formaliter;
" nempe fuisse beatam & gloriosam. Quod si hoc tribuere
" vellent adversarii (Græci scil. cum aliis) animabus sancto-
" rum, non essemus multum soliciti de cœlo isto corporeo.
Hæc ille.

26. Hanc ob rem quid miri est, si veteres defunctis optarunt refrigerium, pacem, lucem? Quis etiam dubitet hac mente primi-

tus in canone Missæ precationem fieri solere, " ut Deus meminerit eorum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, &
" dormiunt in somno pacis. ipsisque & omnibus in Christo
" quiescentibus locum refrigerii, lucis, & pacis indulgeat?
" nempe respicientes (ut inquit Vossius, ubi supra de Orationibus pro defunctis, &c.) statum animæ separatæ,
" refrigerium postulabunt propter æstum desiderii, quo ad
" resurrectionem, & gloriæ plenitudinem animæ anhelarent: Lumen item iis optabant, hoc est, lumen beatæ
" visionis: item pacis: h. e. ab omni etiam damni, malo
" immunitatem, &c. Hanc orationem apud Veteres usurpatissimam corporum resurrectionem & judicium extremum tantum spectasse, quemadmodum affirmat P. picherellus, De Missa p. 149. 150. & multi protestantes, quorum sententiæ Vossius etiam loco citato se multum adversari nolle dicit, probabile non est. Certe oratio hæc nulla ratione de animabus in pœnis purgatoriis constitutis, quam admodum hodie communiter Roman. sentiunt, intelligi potest; cum ipsa orationis verba glossam istam clarissime refellunt. Unde etiam qui Johann: 22. Papæ sententiam, de qua nunc dictum, tutati sunt, eidem firmandæ hanc orationem Ecclesiæ allegare solebant; teste Occamo dial: parte 2. to. 2. cap. 3. " Rursus,
" inquit, ad hoc, quod animæ sanctæ in cœlo Deum ante
" diem judicii scil: minime sunt visuræ, allegatur oratio
" Ecclesiæ, quæ dicit pro defunctis: Qui nos prœcesserunt, &
" dormiunt in somno pacis, &c. pro quibus orat Ecclesia,
" ut lucem vivendi Deus eis concedat, in futurum, scil: post
" diem judicii. Etsi dicatur eis, quod hæc oratio est pro defunctis, quorum animæ sunt in purgatorio, hoc improbare conantur, dicentes? quod hoc non est Verum,
" quia in oratione Ecclesiæ præmittitur, quod dormiunt
" in somno pacis, & non pœnæ & afflictionis. Ex quibus clare patet, quod oratio illa non sit pro animabus
" in Purgatorio existentibus, sed pro illis animabus,
" quæ sunt in pace & quiete, & expectant post ultimum
" judicium, & non ante, Dei visionem, &c. Hæc Occamus joannitarum, ut appellat, argumentum proponens;
ad quod ille communi Romanensium more respondet, *i. e.* omnino præter & contra Veterum mentem. Subjungit deinde responsionem multo meliorem; hanc scil, quod Ecclesia
" in oratione prædicta orat etiam pro animabus sanctis in

" cœlo

" cœlo; ut scil: animæ sanctæ, quæ dormiunt in somno
" pacis, resumtis corporibus, ad locum refrigerii, lucis & pa-
" cis quæ ultimum gradum essentialem & accidentalem pa-
" cis, æternæ, quam quandoque habituræ sunt, includit, per-
" veniant; quam pacem animæ in cœlo ante diem judicii
" non habebunt. Quamvis enim nunc videant Deum, &
" sint beatæ, beatitudo tamen earum, & per consequens pax
" earum æterna erit post judicium augmentata, quia tunc cla-
" rius videbunt Deum; & de resumptione corporum, & com-
" pletione civitatis æternæ, & aliis pluribus tunc post gaude-
bunt

27. Alias etiam fuisse veteribus causas, citra purgatorium, propter quas preces oblationesque pro mortuis facerent; & quod etiam orarint & obtulerint veteres pro universis in fide defunctis, etiam pro Patriarchis, prophetis, Apostolis, Evangelistis, Martyribus, Confessoribus, quos in cœlis esse non dubitant, ipsis ex patrum scriptis, & antiquis Liturgii, quarum pleræq; quidem suppositititiæ, quædam tamen genuinæ eorum, quorum nomina præ se ferunt, sed diversimode a posteris interpollate, fuse demonstrarunt multi doctissimi Protestantes, aliique. quos adi.

28. Peccata etiam quædam leviora in hac vita quo ad culpam & pœnam forte non remissa, post mortem remitti, per intercessionem Ecclesiæ in precibus publicis; ac præsertim illis, quæ fiebant in Tremendorum mysteriorum celebratione, & per orationes, oblationes seu eleemosynas a privatis pro illis factas seu datas, censuerunt plurimi Patrum, nixi loco 2. Machab. 12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis orare, ut a peccatis salvantur, & illo Matth 12. ubi dicit Dominus, esse quoddam peccatum, quod non remittitur, neque in hoc seculo, neque in futuro. Ex priore loco non negant Protestantes hoc probari: Sed quia liber ille a multis extra Canonem positus est, probationem eam tanti non faciunt. Ex altero loco concedunt ipsi etiam Romanenses, secundum regulas Dialecticorum non sequi id quod infertur ex verbis Domini, sed tantum secundum regulas Prudentiæ, *&c.* complures tamen ex Patribus hisce non obstantibus sic censuerunt, quibus suffragantur etiam multa concilia, & vetustissima Ecclesiæ consuetudo, nemini temere spernenda aut rejicienda, nisi scripturis aperte adversetur, quod hac in re difficillimum certe est demonstratu. Loca multa ex veteribus huc

con-

congerere cum res tam clara sit, plane super-vacaneum est.

29. Repondere quidem solent Protestantes ad loca quæ ex Patribus objiciuntur; *Ecclesiam Deum rogasse, ut pie defunctis extremi judicii die, juxta promissionem in Christo factam, peccata sua non imputaret; non quasi peccata aliqua, quæ hic remissa non sunt, istic sint remittenda; sed quia quod semel remittit, remittat semper, completamque extremo judicio habiturum sit remissionem.* Quæ verba sunt Vossii, ubi supra. Communis autem est Protestantium responsio, minime tamen satisfacit plerisque Patrum locis, ut cuivis ea vel leviter inspicienti perspicuum est.

30. Multo magis ingenue Græci, quibus tamen purgatorium nunquam creditum, in sua Apologia. "De Testimonio "a vobis (alloquuntur Latinos) ex Machabæis & divino "Matthæo allato non multa faciemus verba. Manifestum enim "cuivis est remissionem peccatorum nonnullis vita functis "concedi. Quonam vero modo & an per punitionem, & qui"dem illam per ignem, ne meminerunt quidem in universum: "porro quod hæc purgatorium ignem non inferant, sole clarius "est. Quid enim commune est remissioni cum purgatione per "ignem & punitione? aut enim punitione, aut remissione, sive "condonatione est opus, & non simul utroque. Ei enim qui "blasphemaverit in Spiritum S. non remittetur, neque in præ"senti sæculo, neque in futuro, nihil amplius addit. Præterea "nihil, etiam illud ex Machabæis (dicens Bonum esse ac sa"lutare, pro mortuis orare, ut a peccatis suis absolvantur) ni"hil inquam, de pœna, atque hac quidem nominata agit, sed "tantum hortatur, ut Deum pro mortuis oremus, spem fore, "ut ipsis peccata remittat, *&c.* Et paulo ante dum statum quæstionis controversæ formant. "Quod Deus post migrati"onem e corpore peccata remittat iis, qui venalia commiserunt, "quod & primum erat eorum quæ in quæstionem venerunt. "Hoc etiam a Doctoribus dicentibus audivimus, ita ut illa "docent. Hæc illi.

31. Archi-Episc. Spalat. de Rep. Ecclesiast. lib. 5. cap 8. n. 132. "deinde etiam stantibus iis quæ de statu animarum "supra consideravi non esset absurdū fateri peccata leviora, si "quæ in hac vita quoad culpam remissa non sunt, post mortem "remitti, idque paulo post obitum, dum piæ & religiosæ exe"quiæ Ecclesiasticæ peraguntur; virtute Ecclesiasticæ intercessionis,

" tercessionis in precibus publicis, ac presertim illis quæ fie-
" bant in sacra Liturgiæ celebratione, ut supra Chrysostomus
" (homil. 3. in epist. ad phil. &c.) observabat. Et concil.
" Carthaginense 3. & 4. satis clare commemorat, &c. Et
numero 133. " Cum vetera concilia, quæ pro purgatorio pro-
" fert Bellar. nihil aliud contineant, nisi hanc peccatorum scil.
" leviorum post mortem, etiam quoad culpam, a nobis hac-
" tenus explicatam remissionem, & Ecclesiæ pro illis interces-
" sionem, ad confirmandum purgatorium nihil valent, &c.
" Et n. 134. Hæc quæ dixi de remissione alicujus culpæ veni-
" alis post mortem, per Ecclesiæ intercessionem, licet ut cun-
" que modo explicato admitti possint, & sua meo judicio,
" non careant probabilitate, ut sic Ecclesiæ preces pro defun-
" ctis utiles esse, & non ociosas asseramus, quatenus ex Apos-
" tolica institutione mos ille Ecclesiæ orandi pro defunctis,
" putetur, ut fatetur Chrysostomus, & videtur valde probabi-
" le, promanasse: ponere tamen remissionem venialium per
" Ecclesiæ preces, etiam diu post mortem hominis pro quo
" oratur, seu pro omnibus defunctis in genere, etiam pro
" illis, qui jam diu e vivis excesserunt, non videtur esse adeo
" constans, adeo tutũ, adeo probatũ, ut ad apostolicã traditionẽ
" id quoq; duci trahive debeat, &c. vide & n. 150. " Si inquit, ut
" admodũ probabile concederem, aliquẽ posse & solere ex hac
" vita decedere cum aliquo ex his peccatis venialibus, quod in
" hac vita remissum non fuerit, idq; in alia vita paulo post mor-
" tem remitti, hinc tamen purgatorium nostrum non necessario
" colligeretur; remitterentur enim talia peccata intercessione
Ecclesiæ. Vide & n. 162. 163. Quod autem toties dicit Author
hic paulo post mortem, &c. de hoc non-nihil cap. seq. dicetur.

32. Ut hoc caput tandem concludamus; quicquid nonnulli etiã Catholici & non ii tantũ, qui pro hæreticis habiti sunt, aliquando dubitaverint, utrum orationes & oblationes quæ fiunt pro defunctis, aliquid eorum conferant animabus? ut studiose colligit Jac. Usserius Archi-Episcopus, nunc Armachanus in sua responsione ad Jesuitam Hibernum, loco de oratione pro mortuis p. 251. 252. ex Augustino ad Dulcit: q. 2. Cyrillo Catechef. 5. Mystagog. ex Anastasio Sinaita p. 540. editione Græco-latina: ex p. Cluniacensis Epistola contra Petrobrusianos; Maxim. Schol. in Eccles. Hierarch. cap. 7. imo an etiam preces & oblationes pro mortuis licitæ sint, ut idem ibidem probare nititur ex Grego. 2. vel 3. epist. ad Bonisac. in tomis conciliorum, & ex Hug. Etheriano de Animar.

regress. ab inferis cap. 13. Ecclesia tamen universa hunc ritum non solum licitum, sed etiam defunctis aliqua ratione utilem esse existimavit, & religiosissime ut si non ab ipsis Apostolis, saltem a patribus antiquissimis traditum semper observavit, quod ex innumeris Patrum locis, præsertim ex Augustino de cura pro mortuis c. 2. & c. 4. atque aliis permultis decantatissimis, ipso sole clarius patet, unde Isaac Casaubon. in resp. ad Epist. Card. Perronii de precibus pro mortuis inquit; "Quicquid est, quod in hac parte veteres fideles fecerunt, id omne Rex ad illud caput utilium vel licitorum refert, de quo supra dictum &c. Quod autem subjungit hunc ritum non esse absolute necessarium, exigui est momenti; concedatur enim, licitū atque etiam utilem piæ vetustati semper visum, & universalissime in Ecclesia receptum fuisse, atque etiam ut jam hodieque usurpetur, de absoluta illius usurpandi necessitate haud magnam Theologi moderatiores litem movebunt contradicentibus. Videatur doctissimus Desiderius Heraldus ad Arnobii librum 4. ad verba: pax cunctis & venia postulatur, &c. adhuc vitam degentibus, & resolutis corporum vinctione, &c. ubi multa præclare hoc de ritu annotat: & Conradus Rittershusius J. C. prudentissimus in Comment. ad Salviani Massiliensis l. 2. de Avaritia, ad verba; ut eorum memoria dignus fiam, &c sententia autem de liberatione animarum ex pœnis purgatoriis per orationes & oblationes pro illis factas, locum in Ecclesia non habuit, neque etiam habere potuit nisi circa annum Christi quadringentesimum, ut supra dictum.

CAP. *Ult.*

Quo ex plurimis Virorum doctissimorum & moderatissimorum dictis, quid de Purgatorio Romanensium & orationibus pro mortuis ad illud relatis sentiendum sit, ostenditur.

1. OTTho Frisingensis qui scripsit Anno Dom. 1146. l. 8. chro. c. 26. Esse, inquit, apud inferos locum purga- " torium, in quo salvandi vel tenebris tantum afficiantur, " vel

" vel expiationis igne decoquantur, Quidam asserunt, &c. " Unde patet Purgatorii assertionem, privatam tantum quorundam fuisse tunc temporis opinionem, non autem communem Ecclesiæ fidem.

2. Græci in sua Apolgia de Purgatorio igne a nobis jam antea sœpius memorata ; " ignem purgatorium & punitionem per ignem temporarium finemque omnino habiturum, nos a nostris Doctoribus traditum non accepimus, neque Orientalem Ecclesiam ita sentire scimus. Porro Ecclesiæ pro de functis preces cum iis quæ ipsorum obitum antecesserunt precibus conjunctus aliquid præstare posse, hoc etiam prorsus statuimus, Credentes iis quæ hac de re a Patribus sunt decreta, &c. Et rursus, " Animas per ignem purgatorium transmissas ad vitam æternam pervenire nequaquam statuimus ; quod neque a quoquam Doctorum hoc traditum accepimus : ac præterea non exiguus metus nos incessat, ne temporarium atque purgatorium ignem statuentes, universum Ecclesiæ consensum labefactemus, &c. Videatur libellus ipse. His igitur de causis nunquam in hunc usque diem tale quicquam statuimus, neque omnino statuemus, &c. Et in fine Apologiæ, " has ob causas nunc etiam propositum dogma de purgatorio igne exterminandum est ab Ecclesia, ut negligentiam sedulorum animis inducens, ac persuadens ipsis ne omnibus viribus adnitantur, ut in hac vita seipsos expurgent, cum alia post hanc vitam purgatio expectetur. Fuit hæc Apologia a Marco Motropolita Ephesi conscripta, teste Sixto senensi lib. 6. Bibliothec. S. annot. 259. & Lecta ac data reverendissimis Patribus & Dominis Deputatis , Synodi Basilli. die Sabbathi. 14. Mensis Junii, Anno 1438. in sacristia Fratrum Minorum, Basileæ præsentata Nicolao Cusano, teste Martino Crusio in Turco-græcia libro 2. pagina. 186. ex lib. M. S. Johannis Capnionis.

3. Græci quidem anno proxime sequenti 1439. quo facilius a Latinis auxilia contra Turcas impetrarent, & quam celerrime in Patriam redirent, in synodo Florentina Latinis concessere ; " si vere pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis purgatoriis post mortem purgari, & ut a pœnis hujusmodi releventur, prodesse

" eis fidelium virorum suffragia, &c. Sed hoc atque alia etiam sine totius orientalis Ecclesiæ authoritate fecere. Legantur ipsa Concilii Florentini acta, Multum semper reclamavit Marcus Ephesius & concilio Durante, & post Concilium in epistola Encyclica contra Concilii illius definitionem, quam legere est apud Binium in Historia concilii Florentini. Unionem autem hanc, Græcorum Ecclesiæ nunquam sunt amplexæ, teste Laonico Chalcocondyla de rebus Turcicis lib. 1. haud procul ab initio " Græci reversi, Byzantium (a synodo Florentina) acta edocent eos qui domi manserant; qui quidem noluerunt stare his, quæ acta erant in Italiæ synodis; putantes sibi neutiquam fas esse, Consensum præstare Romanis nefaria asserentibus. Hinc prepetuo discordiam fovisse Græcos in negotio religionis adversus Romanos constat, &c. Eandem Græcorum sententiam contra purgatorium Romanensium hodieque ut & antea semper innumeræ aliæ Christianorum in Oriente atque etiam alibi Ecclesiæ mordicus retinent & tuentur, ut omnibus eruditis constat.

4. Wesselus Groningensis, a multis Lux Mundi appellatus, qui etiam Concilio Basileensi interfuit, in Epistolis de purgatorio, &c. p. 906. " hanc seriem ducatus animarum a lumine Lucernæ presentis exsilii, quo pusilla sapientia fidei nostræ sicut granum sinapis est, & velut parvum Centrum, quod crescere oportet in illam cœlestis globi immensitatem, universum processum, & felix animarum incrementum usque ad orientem solem, purgationem puto. Et in hac purgatione non pœnam, sed ad omnia valentem pietatem, & illam pietatem per se purgatricem. Habet nihilo-omus illa pietas imo flagrans amor dilatus, languorem & pœnam suam, habet etiam felicem consolationem. Consolatur presentia pastoris & salvatoris. Verum quia Doctor & Evangelista est, Missus a patre, docens amorem, quo ipse Patrem amavit & amat, & illum suum amorem imitari, inardescunt igitur illic amore. Sed quia nondum digne amant, adhuc differuntur, & adfligitur anima eorum. Hæc adflictio non dolor est, sed mæror est secundum Deum, &c. p. 907. " Neque putat Augustinus mox deposita carne omnes malos amores una depositos, omnemque simul charitatis imperfectionem transiisse ad perfectum. Estque in eun-

" dem sententiam Guilielmus Paris. cap. 100. primæ partis: &
" id multis argumentis ad longum. Unde istos malos amo-
" res arbitror peccata illa, quæ in futuro seculo remittentur:
" ut etiam illic, donec perfectæ justitiæ Sol eis oriatur, dice-
" re non possint, sese peccatum non habere. Contrarium
" vero per quem locum regulæ fidei. Stabiliri possit, nondum
" video. Unde valde miror communem Doctorum scholæ
" nostræ inadvertentiam, qui non veterina primævæ Eccle-
" siæ auctoritate moventur, purgatorium ignem punitorio
" distinguentium. Gregor: Nazianzenus purgatorium ig-
" nem dicit, quem Dominus Jesus Misit in terram, volens
" ut arderet (Luc. 12. 49.) Et illum, quia sordes rationa-
" nales imperfectæ sapientiæ, imperfecti de Deo judicii, &
" imperfectæ justitiæ purgare debet, rationabilem esse o-
" portebit; quod etiam Paulus innuit, quando dicit 1. cor.
" 3. v. 13. ignem illum Probaturum: qui si probat, uti-
" que cognoscit quale uniuscujusque opus fuerit. Puni-
" torium vero ignem dicit illum, quem præparat Dia-
" bolo & angelis ejus. Multum enim insolens & nova
" verborum licentia, ut purgare dicamus illum, qui
" nihil impurum aufert, *&c.* p. 908. vide reliqua apud
authorem loco jam citato & de purgatorio p. 829,
& aliquot seq. Edit. Johannis Lydii Amsterodami Anno
1617.

5. Georgius Wicelius Methodi Concordiæ Ecclesiasticæ
cap. 8. tit. Funus " Neque errat neque peccat Ecclesia pro
" filiis suis orans, sive in corpore sive extra corpus illi sint.
" Præterea non pontificium inventum est, exorare pro mor-
" tuis; Sicuti non novum est, oblationes & Eleemosynas
" pro iisdem largiri. Revolvant partes Apostolicorum Vi-
" rorum Scripta, qui & ipsi spiritum Dei habuisse putandi
" sunt, *&c.* Cæterum Vetus contentio est de purgatorio ig-
" ne. At mea sententia melius ageretur cum rebus Eccle-
" siæ, si vitam hanc ocyssimam ita viveremus, ut non sit cur
" metueremus a pœna. Qui potissimum de hoc disputant,
" fere ita vivunt, ut citius in gehennam quam purgato-
" rium sint involaturi; ab utraque futuri tuti, si cum
" scriptura & priscis Patribus pure sentientes, Christum
" viæ vitæque Ducem recta sequerentur. Erat igitur
" cautius disputandum de eo, quod Deus in universum
" scire nos voluit. Nam ut maxime sint loci purgabiles, sic

" enim loquitur Bernardus, qui excipiant corpore nudatas
" animas non tamen deceat ſapientes ac graves viros, tam cer-
" to omnia definire & metiri, quod ſcripturæ Dei non ſatis
" expreſſerunt, nec antiquorum traditio expoſuit. Neque
" enim nitendum eſt allegoriis Ambroſii & Gregorii, præſer-
" tim cum regula Theologiæ habeat, allegoriam non pro-
" bare, pie creditur locum eſſe in quem deferantur, pro
" quorum peccatis exorat Eccleſia; ſed ubi qualis, qui-
" bus tormentis inſtructus, quo fine circumſcriptus, nun-
" quam fuit cognitum, &c. Proinde ut in unum coaleſ-
" cant Chriſtianorum animi, temperent ſibi Theologi ab
" immodica aſſeveratione & qualitatum deſcriptione. Lu-
" therani contra temperent ſibi ab audaci & pertinaci nega-
" tione ac convitiorum diritate. Recolat Lutherus verba ſua,
" Ego credo purgatorium eſſe, & conſulo ſuadeoque creden-
" dum, ſed neminem volo cogi. Hæc ille, &c. Videatur Au-
thor ipſe.

6. Idem in via Regia, articulo de Miſſa. "illud extra contro-
" verſiam liquet, hoc ſacrum Euchariſticum olim in Eccleſia
" Græcorum & Latinorum ad ſublevamen eorum, qui in fi-
" de deceſſerant, peractum fuiſſe; etiam id, quod arbitror,
" per preces vivorum, ac obſecrationes accidiſſe, &c. Li-
bellum hunc pro pacificatione Eccleſiæ univerſalis juſſu
Ferdinandi primi, & Maximiliani ſecundi Romanorum im-
peratorum immortali laude dignorum ſcripſit author hic
Anno 1564. G. Caſſander in Centuria prima Epiſtolarum
ſelectiorum illuſtrium & Clarorum virorum, &c. epiſt. 16.
ad Rever. & illuſtrem Dominum Guilielmum, electum Mo-
naſterienſem "Vitium præcipuum in his (Romanæ ſcilic.
" Eccleſiæ precibus pro mortuis) eſt, quod a multis ad purga-
" torium ſtabiliendum hæc detorqueantur, quod hic totum in
" opinione eſt poſitum, &c.

7. Idem in conſultatione art. 12. de pœnitentia, &c. "Quod
" has temporias pœnas, quibus peccati ſordes in animo
" nondum perpurgato hærentes, eluuntur, etiam ad futu-
" rum ſeculum ſcholaſtici referunt, in eo graviſſimos & anti-
quiſſimos auctores (ſed modum hic excedit Caſſander;
longe enim antiquiores auctores & aſſertores habet con-
traria ſententia) & longiſſimum Eccleſiæ uſum ſequun-
" tur; nihilque quod merito paſſionis Chriſti, quo ſo-
" la pæna æterna & culpa condonatur, adverſum ſit,
" & im-

" & impium merito damnari debeat, asserunt; quamvis ab
" imperitis & superstitiosis hominibus, multa inepta & suspitiosa affictæ, & simplici populo persuasa sint, quæ
" graviori concilio prudentiorum pastorum dissimulari,
" & paulatim in desuetudinem & oblivionem adduci debeant,
&c.

8. Idem ubi supra, artic. de Missa, ut dictum ante "Et
" quamvis de statu illo animarum, quibus hæc (orationes
" scil. pro mortuis) Prodessent, non satis constaret, nec
" inter omnes conveniret; omnes tamen hoc officium, ut
" testimonium charitatis erga defunctum, & ut professionem
" fidei de immortalitate animarum, & futura resurrectione
" Deo gratum, & Ecclesiæ utile esse judicarunt.

9. Episcopi Ecclesiæ Anglicana in pia & Catholica Christini hominis institutione edita sub Henrico 8. Anno 1544. in fine de oratione pro mortuis " quandoquidem & charitas
" dictat, & Machabeorum liber, ac veterum Ecclesiæ Doctorum scripta confirmant, sanctum & salubre, esse orare pro mortuis; & quoniam hic mos in Ecclesia ab antiquis, atque adeo ipsis, Apostolorum temporibus duravit,
" proinde orationes pro defunctis Deo gratas nequaquam
" irritas esse, existimandum est. Et certe palam est, Christianæ Charitati consentaneum esse, ut proximos seu vivos seu vita defunctos precibus Deo commendemus;
" aliosque, ut ita nobiscum orent, invitemus; & juxta Ecclesiæ consuetudinem, atque antiquorum Patrum sententiam, fratrum mortuorum memoriam in missarum celebratione & exequiis haberi, aut eleemosynas pro illis
" dari curemus. Hæc enim ut illis pro quibus fiunt, utilitatem & fructum adferre sperandum est; ita nostram
" etiam in vita functos charitatem declarant, &c. Quantum autem aut quibus, aut quatenus hujusmodi preces
" nostræ valeant, aut quanto, quove temporis spatio a nobis
" subleventur, solus Deus novit; qui etiam solus ejusmodi
" orationem merita & fructus recte pro sua sapientia dispensat & inæstimabili justitiæ & misericordiæ suæ libra trutinat: nostrum vero est arcana in abysso judiciorum
" Dei recondita omittere, & pietatis tantum officium & sinceræ orationis pro universis tum vivis tum mortuis præstare,
" &c. Porro, quoniam de loco, ubi animæ degant, de illius
" nomine, de illarum statu & conditione incerti sumus, prop-

"terea hæc & cætera hujusmodi omnia Deo relinquenda "sunt. cujus misericordiæ æquum & congruum est, eos a "nobis commendari, cum hac spe & fiducia, quod Deus "preces nostras gratas acceptasque habiturus sit. Quod su"perest Deo totum committamus, cui animarum status & "conditio explorata est. Nos vero nihil in alterutram par"tem temere definiamus in his rebus adeo ab hominum cog"nitione remotis. Postremo necessarium admodum est, om"nes ejusmodi abusus, qui ante hac per Romani papatus "assertores, & illius farinæ homines in Ecclesiam intro"ducti sunt, penitus abrogari; & proinde ut abstineatur a "vocabulo purgatorii, nec amplius de eo disputetur, sub "cujus fuco multa inania & indigna in Ecclesiam irrepserunt "atque in pretio habita sunt, ut indulgentiæ ille Romanæ, "quibus vulgus a pœnis & culpis statim liberari credebat; "& quod Missæ scalares aut certis locis decantatæ animas, "expiarent, quodque certæ & præscriptæ precatiunculæ, "aut illarum constitutus numerus, idque adeo ad certas sta"tuas præ aliis, animas liberarent. Nam ejusmodi som"niis imperiti fidebant. Qui omnes abusus omnino abolendi "& rejiciendi sunt. Hæc illi: quos hoc singulari elogio ornat Lancelotus Andreas Episcopus nuper Wintoniensis in responsione ad Cardinal. Bellarm. Apologiam, Cap. 1. p. 23. "Viri, inquit, fuere summi, eruditionis lau"de (quam late patet orbis Christianus) notissimi, &c.

10. Græci venetiis degentes in responsione ad quæstionem 9. Claudii Cardinal. Guisani; scilic. credunt ne Græci purgatorium quendam ignem esse, quo prius animæ purgentur, quam in cœlum perveniant? hæc habent "ne"quaquam post mortem restare purgatorium quendam ig"nem credimus, &c. Tentationes quidem illas, quas "in hac vita experimur, quasi purgatorium quendam ig"nem esse statuimus. Nam ejusmodi tentationum diutur"nitate, quæ nostri castigandi causa contingunt, homi"nes interdum a peccatis expurgantur, quemadmodum "in illo dicto significari vides, per ignem & aquam tran"sivimus, & eduxisti nos ad recreationem. Quod si "esset ante judicium ejusmodi purgatorius animarum "ignis a morte, nimirum universæ animæ infinita tem-

"temporis diuturnitate sic perpurgarentur, ut judicii tempore "nulla pœnis obnoxia reperiretur. Ex quo porro consequere-"tur, a Christo frustra dictum, hi quidem ad supplicium æter-"num, justi vero ad vitam æternam abibunt, &c. Hæc est "Orientalis Ecclesiæ sententia inquiunt, quam in hodiernum "usque diem retinet. Et ad quæst. 10. "Existimantne (Græ-"ci) post hanc vitam animas suppliciis quibusdam propterea "purgari, quod in hac vita meritas pœnas non dederint? Sic "respondent; Eorum hominum animæ, quorum quasi media "quædam conditio est, qui scilicet mortiferis in peccatis diem "extremum non clauserunt, nec tamen omnino expertes cul-"pæ fuerunt, pœnitentiæve fructus declararunt, harum, in-"quam, animæ creduntur a nostris ejusmodi delictorum ratio-"ne purgari, non per purgatorium aliquem ignem, vel deter-"minata certo quodam loco supplicia (nam id nusquam tra-"ditum extat) sed nonnullæ in ipso diremptu a corpore per "solum metum; uti Gregorius ille cognomento Theologus "(lege dialogus ut supra dictum) pronunciat, nonnullæ post "diremptum e corpore, fortassis etiam apud Orcum detentæ; "non quod in igne suppliciose sint, sed velut in custodia & "vinculis coerceantur. His omnibus opitulari preces eorum "nomine factas dicimus, concurrente cum his divina bonitate "& clementia, quæ ad hujusmodi peccata plæraque connivet, "eaque mox condonat, nimirum si quæ ex imbecillitate hu-"mana, commissa sunt, &c Fuerunt hæ quæstiones 12. & responsiones ad easdem Latine versæ a J. Leuvenclavio & Basileæ impressæ Anno, 1571.

11. In Concilio Tridentino, ut legere est in Histor. lib. 8, pag. 893. Ex prælatis, quibus tradita est provincia formandi decretum de Purgatorio, aliqui de loco & foco purgatorii, sicuti in Concilio Florentino mentionem factam cupiebant: alii quod ea res non careret difficultate, nec facili negotio verba inveniri possent, ad id exprimendum, quæ omnibus satisfacerent putabant nihil aliud dicendum, quam bona opera fidelium mortuis ad pœnarum remissionem conducere, &c. Videatur historia loco citato.

12. Erasmus operum tom. 1. pag. 685. ut supra etiam dictum est; "multa sunt, de quibus non solum dubitarunt olim homines contentiosi, verum etiam Docti juxta ac "pii veluti de purgatorio diu dubitavit Augustinus, nec ille ta-"men solus, &c:

13. P. Picherellus cujus singulare legere est elogium apud Jac. Ang. Thuanum in libro 4. de vita sua in dissertatione de Missa pag. 150. & aliquot seq. multis Rom. Ecclesiæ dogma de purgatorio gravissime impugnat; & purgatorio fovendo, imo ne excitando quidem nulla in omnibus Bibliorum sylvis ligna inveniri affirmat. Vixit tamen hic Author, atque etiam mortuus est in externa Romanæ Ecclesiæ communione.

14. Author examinis pacifici doctrinæ Hugonottorum, &c. quem falso J. Brierleus in Apologia protestantium pro Romana Ecclesia, tractatu secundo cap. 2. Sect. 14 p. versionis latinæ. 427. authorem proculdubio protestantem fuisse asseverat (contrarium enim ex ipsius libelli attenta lectione aperte constat. adde quod Anglus, qui e lingua Gallica in Anglicam transtulit, in Epistola ad Lectorem, virum generosum hujus libelli authorem H.C. affirmat usque ad txtremum vitæ halitum fuisse & permansisse Catholico-Romanum; atque hoc in Anglia plurimis optime notum fuisse) is inquam in fine cap. 1. ita de purgatorio loquitur: " Augustinus existimavit illud " rem tantum probabilem esse, & non necessariam; nihil ali- " ud dicens, quam Forsitan Verum est. Neque etiam ipsi in- " ter se Catholici de illo convenire possunt, &c.

15. Joh. Barnesius Anglus Monachus Benedictinus, Vir doctissimus & pacis Ecclesiæ amantissimus, qui cum propterea a Romanensibus zelotis iniquissime nuper actum est Anno 1627. in suo Catholico Romano Pacifico; " de purgatorio, " inquit, quia pii in Domino morientes sunt beati, & requi- " escunt a laboribus suis, & ærumnis hujus vitæ Apoc. 14. non " videtur asserendum purgatorium ullum punitorium, in quo " pii post obitum ignis gehennalis pœnas patiantur; ad quas " transeuntes non abeunt a laboribus hujus vitæ ad quietem, " sed a quiete ad summos labores. Cum tamen libri Maccha- " bæorum approbati in Canon. 84. Apostolorum recepto in 6. Synodo Can. 2. orationem pro defunctis commendent, & " praxis universalis Ecclesiæ in omnibus Liturgiis eam retine- " at, & præstantissimi Patrum sentiant orari posse pro existen- " tibus in cœlis (non clare videntibus secundum suum videri " Deum) sufficit, cum viris doctis asserere, purgatorium ex- " piatorium, in quo sine tormentis Gehennalibus magis magis- " que usque ad diem visionis Dei claræ, fruentes consortio hu- " manitatis Christi & sanctorum perficiunt se in Dei charitate " per fervida & morosa suspiria. Hæc ille: late eadem in sequentibus

quentibus confirmans. Et sic tandem concludit: "Fateor "Augustinum aliquando vacilasse de punitione in purgatorio: "de civit. Dei lib 21. cap. 26. non redarguo, Forsitan verum "est. Et de Fide & Operibus cap. 16. Non abhorret, quantum "arbitror, a ratione veritatis, &c. Punitio egro in purgatorio "est res in opinione humana posita, quæ nec ex Scripturis, nec "Patribus, nec consiliis deduci potest firmiter. Imo (salvo "meliori judicio) opposita sententia eis conformior videtur. Sic ille.

16. Archi-Episcopus Spalatensis de Republ. Ecclesiast. lib. 7. cap. 11. n. 9. "Purgatorium nullum esse in eo sensu, in quo "a nostris ponitur, arbitror me ibi (lib. 5. cap. 8.) demon-"strasse. Et moneo articulos fidei de purgatorio & indulgen-"tiis nullos esse, nisi novitios, perperam a nostris super indu-"ctos, &c. igitur per regulas a me assignatas, nulla potestas "est in terris, quæ illis fidei certitudinem possit addere, & con-"sequenter nostri non possunt juste pro hærecicis illos habere, "qui purgatorium & indulgentias negant: ideoque hoc no-"mine eos a communione Ecclesiastica non possunt abjicere. "Sed neque Protestantes possunt hinc tanquam hæreticos "damnare, & a communione sua (quantum in ipsis est) re-"pellere Pontificios, licet & purgatorium & indulgentias mor-"dicus retineant. In his enim proculdubio errant sed non con-"tra fidem, excessus est hic sed non defectus: neque per hos "falsos articulos ulli vero articulo fidei fit injuria. Moneo ta-"men non esse damnandas orationes & oblationes sacrorum "mysteriorum pro defunctis: illæ enim si non ex Scriptura, "saltem ex usu & praxi antiquissima Ecclesiæ, quæ ad Apo-"stolicam traditionem facile possit & soleat a Sanctis Patribus "revocari, suam habent defensionem; ac licet inde verum "Purgatorium non colligatur, colligitur tamen locus aliquis "animarum, in quo peccatorum possint illæ indulgentiam "Ecclesiæ precibus obtinere: plura de purgatorio asserere est magnæ vanitatis & temeritatis, &c.

17. Inter Protestantes Franc. Junius adversus Bellarm. de Purgatorio lib. 1. cap. 10. "Cum juvari animas mortuorum "cœperunt credere Patres, intellexere de adjumento in bonum: "postea vero invalescente errore Purgatorii, intellexere de ad-"jumento ad liberationem illius; priorem sententiam tollera-"ramus, posteriorem pernegamus, &c. Et ibidem Sect. 24. "affirmat, male confundi ista duo doctrinæ capita de Sancto-

rum

" rum requie in expectatione gloriæ, malo (scilicet positivo si-
" ve pœna sensus) carentium, & ad gloriam perfectam an-
" helantium ; pro quibus orabatur prius, & de pœnis purga-
" torialibus in eadem expectatione subeundis, pro quibus
" orant Pontificii. Nos, inquit, prius tolleramus, posterius
" negamus. Hæc Junii sententia Vossio probatur disput. de
" orationibus & oblationibus pro defunctis, &c. Thesi.
ultima.

18. P. Martyr. in cap. 3. 1 ad Cor. pag. 43. facie aversa;
" vidimus jam Purgatorium non esse dogma creditu necessari-
" um, deinde quod si opinione aut suspicione accipiatur, in-
" firmas & debiles habet quibus innitatur rationes, atque pie-
" tati potius officiat, quam eam promoveat. Quamobrem qui
" ipsum esse opinantur non recte faciunt, si id credendum Ec-
" clesiæ proponant, in qua ut fidei objectum, tradi non opor-
" tet, nisi ex Scripturis certo ac indubitato constet.

19. Episcopus Wintoniensis in respons. ad Card. Bellarm.
Apolog. c. 8. p. 208. de purgatorio verba faciens hæc habet:
" Cujus quidem in S. Literis basis firmior non est, locum id
" habere potest inter Opiniones Scholæ, quæ non sine formidi-
" ne contrarii sunt; inter fidei articulos non potest. Loco ergo
" suo consistat, opinio sit, &c. ad fidem ne pertingat ne dogma
" quidem Ecclesiasticum habeatur, &c.

20. Sed ut considerationi huic (in qua quæ forte desideras Lector erudite ea ex aliis qui controversiam hanc susius pertractarunt, petenda esse memineris) finem tandem imponamus, Ad controversiam hanc tollendam vel saltem minuendam Romanenses opinionem suam de Purgatorio punitivo, quum nullis certis fundamentis nec in Scripturis, nec in primorum Seculorum Patribus, nec in Priscis consiliis nitatur, ut supra demonstratum est, pro fidei articulo nec habeant ipsimet, neque aliis obtrudant. Protestantes etiam, quibus opinio ista improbatur, & quidem jure meritoque, hæreseos tamen aut impietatis aperte eandem ne damnent. Sententiæ vero communi Græcorum atque etiam quorundam virorum doctorum in Latina Ecclesia de purgatorio expiatorio (quod solum purgatorii nomen proprie loquendo meretur) in quo sine pœnis gehennalibus, animæ sanctorum, quorum quasi media quædam conditio est, in cœlis quidem, sed in cœlorum loco, Soli Dei noto, magis magisque usque ad diem visionis Dei claræ fruentes conspectu & consortio humanitatis Christi, & sanctorum Angelorum perficiunt se in Dei charitate per fervida &

morosa

morosa suspiria, ut supra dictum est, neutri pertinaciter obluctentur. Sua enim atque ea quidem haud exigua probabilitate minime destituitur. Mos autem orandi & offerendi pro defunctis antiquissimus,& in universa Christi Ecclesia ab ipsis ferme Apostolorum temporibus receptissimus ne amplius a Protestantibus ut illicitus vel saltem ut inutilis rejiciatur. Revereantur Veteris Ecclesiæ judicium, & perpetua tot seculorum serie confirmatam praxin agnoscant & religiose dehinc hunc ritum, licet non ut absolute necessarium, seu lege divina imperatum, ut licitum tamen, atque etiam utilem, semperque universæ Ecclesiæ probatum, cum publice tum privatim usurpent, ut orbi Christiano pax tantopere omnibus vere doctis & piis exoptata tandem redeat. Faxit Deus Ter Opt. Maximus.

Τῷ μόνῳ Θεῷ δόξα.

Tertul. lib. 1. contra Marcionem.

Omnino res Christiana sancta antiquitate stat nec ruinosa rectius reparabitur, quam si ad originem censeatur.

CONSI-

Consideratio CONTROVERSIÆ HODIERNÆ DE ANGELORUM ET SANCTORUM *Intercessione & Invocatione.*

PARS. I.

In qua de Utrorumque Intercessione agitur.

1. ANgelos omnes generatim, & qui in causis ac necessitatibus particularibus nostri curam gerunt, speciatim pro nobis orare non negant Protestantes doctiores; ut nec orationes nostras ab Angelis istis offerri Deo; intelligendos scilicet solam ministerialem precum nostrarum oblationem, non autem propitiatorium: hæc enim soli Christo Mediatori

Mediatori nostro unico convenit. " Offerre dicuntur custo-
" des Angeli orationes suorum, inquit Vasquez. in primam
" S. Th. tom. 2. disputat. 245. cap. 1. cum simul ipsi depre-
" cantes eorum orationes proponunt, non ut Deo illas mani-
" festent, cum nihil ipsum lateat, sed ut ipsi pro nobis simul
" deprecentur. Largimur (inquit Apologia Augustanæ con-
" fessionis) quod angeli orent pro nobis. Extat enim testi-
" monium Zach. 1. ubi Angelus orat, &c. M. Chemnitius
Loc. Theol. parte prima de creatione pag. 333. edit. Franco-
furtens. Anno 1608. " Angeli offerunt orationes nostras Deo.
" Tob. 12. vers. 12. orant pro nobis. Zach. 1. vers. 12. Job.
" 33. 23. Act. 10. vers. 3. & 4. Adjungunt suas preces nostris.
Apoc. 8. vers. 3. & 4. &c. Joh. Gerardus in L. C. loco de
Scriptura pag. 188. " Novimus sane magnum illum Theolo-
" gum D. Chemnit. tom. 1. loco, &c. Inter officia Angelo-
" rum etiam hoc recensere, quod preces nostras Deo offerant,
" &c. Sed si tale quid Angelis tribuere vellimus, necessario
" distinguendum erit inter oblationem precum ἰσδεικὴν sim-
" plicem, ac ἱλαστικὴν propitiatoriam, per quam preces nostræ
" Deo gratiæ & acceptæ redduntur, qui honor Soli Christo
" relinquendus, &c. Zanchius de operibus Dei, &c. lib. 3.
cap. 14. " Quicquid agimus vel boni vel mali, illud ab An-
" gelis custodibus nostris spectatur & observatur. Hoc idem
" confirmat & hic (Act. 10.) & alii loci, ubi legimus, preces
" nostras deferri in conspectum Dei per Angelos, ut Tob. 12.
&c. Videatur idem Zanchius paulo post cap. 22. circa initi-
um. Petrus Martyr. L. C. classe prima, cap. 12. Sect. 17.
" Quod si legeris in Scripturis (in margine citatur Tob. 12.
" 12.) Angelos deo offerre nostras preces, id ab eis non fit ad
" Deum instituendum sive docendum, &c. quod idem Ange-
" lis invenire asserendo quid incomodi accedat? Hæc Aug.
scripsit l. 15. de Trint. c. 13. &c. videatur Author ipse in Loc.
Apoc. 8. 3. 4. " Primasius, Beda, Haymo, &c. Imo pleri-
" que interpretes, inquit Basilius de Viega Jesuita comment.
" in loc. per Angelum illum Christum intelligi volunt. Neque
" enim alteri (inquit Viega) apte accommodari possunt,
" quæ hoc loco ponuntur cujus enim alterius est universæ Ec-
" clesiæ incensa, h. e. orationes in thuribulo aureo tanta ma-
" jestatis specie Patri offerre? Cujus est, præterquam Christi,
" de igne quo thuribulum aureum erat impletum, partem in

" terras

"terras misisse; easque divini amoris igne, & ignitis Spir. "Sancti donis inflammasse? &c. inter Romanenses tamen (ut alios multos prætermittam) contendit Ribera in locum non Christum sed Angelum aliquem intelligi creatum. Rationes quibus sententiam suam confirmat, videantur apud Authorem ipsum. Vide & Cornelium a lapide in loco.

Estius in locum utramque sententiam Lectori liberam relinquit. Hæc autem illius verba observentur. "Cæterum "ex eo quod Angeli orationes nostras offerant Deo, bene se- "quitur, quod pro nobis orent. Non enim aliter intelligi "possunt orationes nostras Deo offerre, quam eas commen- "dando, ut Deus illas suscipere, acceptare, & exaudire dig- "netur. Hoc autem est suas orationes nostris adjungere, su- "isque orationibus nostras adjuvare, &c. Inter Protestantes Beza in locum, de Angelo intelligit, & affirmat sanctorum orationes in hoc mundo, *Viz.* "Pura illa precum & benefi- "centiæ sacrificia Deo quotidie offerentium, per Angelorum "ministerium Deo offerri, &c. Chemnit. in examine Concilii Trident. de invocatione Sanctorum ad hunc locum respondens inquit, "vel si intelligatur de Angelo simpliciter, "idem erit, quod Scriptura alibi dicit: Angelos offerre ora- "tiones nostras Deo, & referre exauditionem earum. Tob. "12. Dan. 9. & 10. Luc. 1. Act. 10. &c. Et illis addi incen- "sum odoris fragrantis coram Deo non ex Angelorum digni- "tate aut meritis, sed ex ara quæ est ante thronum Dei, &c. Vossius in thesibus suis de invocatione Sanctorum disp. 3. thes. 6. "Atqui non aliud hinc (Apoc. 8. 3, 4.) colligi po- "test, quam orationes nostras ab Angelis offerri Deo, atque "ab iisdem exauditionis nuncium interdum afferri. Quod eti- "am docemur, Dan. 9. 22. & 10. 12. Tob. 12. 15. &c. "Quanquam & in hoc Apoc. loco cum Primasio & aliis per Angelum possumus intelligere Christum, &c. Idem Vossius disp. 2. thesi. 3. locum Jobi cap. 33. 23. "Si fuerit pro eo "Angelus, &c. quem alii Protestantes de propheta, nuncio "& interprete divinæ voluntatis intelligunt, cum doctissimo "Mercero de Angelo intelligendum esse putat: (Mercerum "vide) ita ut ex hoc loco colligi possit, Deum ad hoc Ange- "lorum ministerio uti, ut hominum preces ac negotia ad se "perferant: Quod quemadmodum ex plurimis Scripturarum "locis manifestum est) passiva ac vulgaris in populo Dei

"opinio fuit. Sic ille. De tota hac re legatur locus insignis apud Aug: lib. de Trinit. 15. cap. 13. videatur & epistola 121. cap. 9. Bernard. serm. 7. in Cantica, aliique. Adisis etiam Nicolaum Serarium Jesuit. prolixe hac de re differentem in Tob. cap. 3. in alteram cap. partem Qu. 4. 5. 6. 7, &c. Certe debili admodum argumento pugnant rigidiores Protestantes contra non solum Canonicam istius libri authoritatem (quam certe illi tribuendum esse non existimamus) Sed etiam contra veritatem multorum quæ in illo continentur, inter alia, quia cap. 12. & 15. Angelus dicitur offerre preces sanctorum Deo. Videantur contrariæ super hoc qualicunque, argumento disputationes Anglorum Puritanorum, & molliorum adeoque meliorum, & doctiorum Protest. impressa Anno 1608. p. 171. & seq. Vide & Vorstium in Antibellar. parte 2. p. 142.

2. Cuique saltem fideli ordinarie certum aliquem Angelum tanquam custodem & curatorem assignatum esse, quamvis extra ordinem plures etiam nonnunquam ad eum, pro Dei beneplacito majoris consolationis causa, mittantur, qui ejus salutem procurent, vel orationibus, vel etiam officiis, prout occasio tulerit, vel postulaverit, Multi doctissimi Protestantes probabile, licet non de fide, esse existimant; contra aliorum rigidiorum sententiam, quibus hoc vel falsum commentum, vel saltem omnino incertum esse videtur. Hoc enim multi scripturæ loci probare omnino videntur. Matth. 18. Angeli eorum, &c. Act. 12. ipsius Angelus est. Loquebantur enim fideles illi juxta receptam in populo Dei sententiam. Gen. 48. Angelus qui eruit me, &c. quo de loco paulo post pluribus dicemus. Citantur & alii scripturæ loci qui huic sententiæ firmandæ servire videntur " in hac autem sententia (inquit Zanchius de operibus Dei lib. 3. " cap. 15. thesi 1.) quam magis probabilem esse diximus, omnes Patres fuisse videntur. Patrum vero communis & " constans consensus, multum apud me habet ponderis " & authoritatis, nisi S. literæ contrarium aperte doceant, &c. Legatur Author ipse fuse hac de re isthic differens. Gul. Bucanus in L. C. de Angelis Qu. 28. consentit Similiter & Joannes Rivius vir doctissimus in libro de præsidio Angelico. Martinus Borrhaus in Ecclesiast. ad verba cap. 5. Neque dicas coram Angelo, &c. pag. 58. 59.

Richardus

Richardus Montacutius contra quendam Controverſ. Abbreviatorem cap. 23. Rich. Crakanthorp in defenſione Eccleſiæ Anglicanæ, &c. cap. 58. p. 370. n. 4. " Putamus " equidem & nos adeſſe nobis Cuſtodem Angelum; putamus, inquam; de fide hoc eſſe, indubitatum eſſe, ex te aut quovis tuorum ſcire volumus, &c. Joan. Salkeldus Anglus in tractatu de Angelis cap. 44. & 45. diffuſe hoc ex Patribus cum Græcis tum Latinis probat. Adiſis tractatum ipſum ab Authore, poſtquam deſertis Romanenſibus ſeſe Proteſtantibus adjunxiſſet, conſcriptum & excuſum, Londini A. 1613. A. Rivetus ſummæ controv. tract. 2. quæſt. 47. p. 649. poſt alia nonnulla " illud tamen non eſt alienum a ſcriptura, nec probabilitate caret, quod Deus cuilibet electorum " certum ac peculiarem Angelum, qui ipſum a nativitatis ortu uſque ad obitum cuſtodiat, aſſignaret; præter eos quos " ipſi in difficultatibus extraordinarie ad majorem ſecuritatem ac conſolationem largitur. Hæc ille. Plures in re adeo clara citare non eſt neceſſe. Romanenſes ipſi hoc de fide eſſe non affirmant, ſed aſſertionem hanc quamvis non ſit expreſſa in ſcriptura vel ab Eccleſia definita, tanto tamen conſenſu Eccleſiæ univerſis receptam eſſe, & in ſcriptura, pro ut a Patribus intellecta eſt, tam magnum habere ſundamentum, ut ſine ingenti temeritate ac fere errore negari non poſſit. Ita Suarez. de Angelis. lib. 6. cap. 17. n. 8. Vaſquez in 1. d. Th. tom. 2. diſp. 245. cap. 1. n. 2. aliique.

3. Singulis etiam provinciis certos ordinarie præfectos eſſe Angelos; extra ordinem vero plures quoque & diverſos ad eas mitti iiſdem antedictis, aliiſque moderatioribus Proteſtantibus veriſimile, & cum ſcripturis Dan. 10. & 11. & 12. & Apoc: 12. 7. &c. conſentaneum eſſe videtur. conſentiunt & Patres, de quibus alii fuſe.

4. Angelum Cuſtodem non deſerere penitus alumnum ſuum, quamdiu hæc vita durat, etiamſi peccet, & peccata multiplicet, docent multi Roman. probabile eſſe; nec refragantur Proteſt. multi moderatiores. Zanch. ubi ſupra cap. 17. " Angeli, inquit, quorum curam ex Dei mandato gerunt, eos " nunquam penitus omnive officii genere deſerunt, &c. Conſentiunt & alii, quibus idem veriſimile, & ſcripturis & plurimorum Patrum teſtimoniis maxime conſentaneum videtur.

Nonnulli tamen ex Patribus asserunt, homines peccando Angelos a se profligare, vel ab illis Angelos disjungi. Basilius in psalm. 33. " omni credenti in Dominum Angelus " assidet, si non ipsum nos per prava opera fugaverimus, &c. Orig. hom. 2. in Jerem: in fine tractans illud Jerem. si Curavimus Babylonem, &c. Bernardus in suis sermonibus non semel idem docet. Res utcunque probabilis sit, de fide tamen, & indubitata non est. Salmeron, tom. 4. &c. " p. 449. Non opus est ut semper homini assistat Angelus " custos, quemadmodum nec artifex horologio ex rotis " ferreis constante non semper adest, sed ubi aut perturbatum est, aut ubi mota destitit. ita Angeli custodes, " ubi nostros Affectus ab ordine rectæ rationis recedentes " emendaverint, & ad motum bonorum operum tepentes nos " excitaverint, in cœlum se recipiunt, ubi semper vident faci- " em patris.

5. Ab Angelis custodibus, quæcunque fiunt & dicuntur ab illis, quorum custodiæ sunt deputati, ea ab illis præsentibus, ut semper adesse probabile est, licet de fide non sit, videri & observari extra controversiam est. Quæ autem in nobis sunt cogitationes, desideria & affectus, nisi per externa effecta, vel signa sese utrimque prodant, vel a Deo revelentur, cognosci ab Angelis minime posse recte & congruentur sacris literis 1. Cor. 2. 11. 1. Reg. 8. 39, &c. Patrum doctrinæ asserunt Protestantes. Subscribunt huic sententiæ Romanenses. omnes saniores. Suarez. de Angelis lib. 2. cap. 21. n. 3. " omissis " particularibus opinionibus Theologorum, assertio Catho- " lica est; Angelum non posse naturaliter actum seu con- " sensum liberum voluntatis creatæ in se certo ac evidenter " cognoscere, vel intueri, nisi ab habente talem liberum " affectum alteri manifestetur. Quam assertionem ita indis- " tincte sumptam, inquit, censeo esse de fide, licet in " modo explicandi possit fortasse aliqua opinionum dis- " sensio intervenire vel permitti, &c. Et hanc assertionem prolixe probat cum ex scripturis tum ex Patribus, quoad cogitationes internas, & aliorum Angelorum & hominum; cogitationes autem nostras semper Angelis Custodibus, nedum aliis omnibus a Deo revelari, quis sine divina revelatione ausit dicere? Angeli quidem lætantur super resipiscentiam peccatoris (ut dicitur Luc. 15. 10. qui locus Romanensibus omnibusque, indoctioribus præsertim

sem-

semper in ore est) qui scilicet custodes sunt istius peccatoris; sive perpetui & velut a latere sint, sive hoc officio ad tempus fungentes, de cujus peccatoris conversione vera & sincera, vel ex revelatione divina, vel ex effectis & signis externis optime observatis illis constat: quamque vel iidem aliis Angelis revelant, vel etiam Deus ipse. Unde magnum existit gaudium in cœlo coram Angelis Dei super peccatore pœnitentiam agente. Sed omnes & singulas nostras cogitationes & desideria idcirco a Deo revelari, vel per externa effecta & indicia Angelis etiam custodibus, nedum aliis semper innotescere minime inde efficitur, neque sine temeritate aliqua asseritur. Atque hæc de Angelorum intercessione.

6. Quicquid rigidiores Protestantes vel aliquando docuerint, vel etiam hodieque doceant certum non esse; quod sancti mortui orent pro vivis, ne quidem in genere, omnium tamen æquiorum & saniorum ea mens est, quæ fuit Jac. 6. M. B. R. laudatissimi in Resp. per I. C. ad epist. Card. Perron. scripta p. 59. edit. Londin. 1612. "Beatos Marty-
" res, & alios sanctos cum Christo Capite utriusque Eccle-
" siæ triumphantis, & Militantis, nunc regnantes, veneratur
" ipsius Majestas, eosque pro necessitatibus Ecclesiæ assidue
" orare non dubitat, precesque ipsorum non esse inutiles fir-
" miter credit, &c.

7. Imo in particulari etiam pro quibusdam viventibus sanctos defunctos orare non negant quidam Protestantes probabile esse. Episc. Winton. in resp. ad cap. 20. lib. 5. Replic: Cardin: Perronii p. 44. R. Crakanthorp in defensione Ecclesiæ Anglicanæ contra Archi-Episc. Spalat. cap. 59. n.
" 4. "Non negamus tum Hieron. tum Cypr, tum Nazian-
" zen. tum alios in ea opinione fuisse (quam nos quoque
" ut piam amplectimur, & probabilem) ut putarent
" sanctos defunctos pro aliquibus, qui ipsis noti prius e-
" rant, & chari, etiam in particulari apud Deum preces
" fundere. Hinc Virgines mox ad Dominum cum martyrii
" corona migraturas, hortatur, qui illis & cognitus probe
" fuit & charus, Cyprian. de discipl. & habitu Virg. in fi-
" ne. Mementote tunc nostri, cum incipiet in vobis Virgi-
" nitas honorari, &c. & Cornelium sibi familiarem valdeque
" dilectum alloquitur iterum idem Cyprian. l. 1. ep. 1. si quis
" nostrum prior divinæ dignationis celeritate præcesserit,

" perseveret apud Dominum nostra dilectio, pro fratribus & " sororibus nostris apud misericordiam Patris non cesset ora- " tio. Quod idem de Basilio opinatur Nazianz. orat. funeb. " in laudem Basil. ille, inquit, nunc in cœlis degit, ibique pro " nobis (pro nobis, inquit, in particulari, quos charos hic ha- " buit) ὡς οἶμαι ut arbitor, sacrificia offert, ac pro po- " pulo (hoc nempe particulari quem charum habuit) " Orat.

" Hoc sensu capienda etiam Hieron. verba tam illa ad Pau- " lam, de Blesilla pia ipsius filia tunc defuncta; pro te Do- " minum rogat, mihique veniam impetrat peccatorum; " quam illa ad Heliodorum, Veniet postea dies, quo Hieroso- " lymam cœlestem Vir fortis coronatus incedas; Tunc pa- " rentibus tuis ejusdem civitatis jus petes : tunc & pro me " rogabis, qui te ut vinceres, incitavi.

" Erat Paula, erat & Hieron. Blesillæ erant Heliodoro tum " Parentes ipsius tum Hieronimus non noti solum, sed sum- " me chari. Cur tales a defunctis in particulari Deo com- " mendari diffidamus? Quis vel parentum in filiis, vel fili- " orum in Parentum animabus separatis memoriam recentem " adhuc, & charitatis ardore flagrantem, obliteratam sentiat " credatve? Quis Sanctos Deum intuentes, vel memoria vel " charitate debiliori opinetur in cognatos, charosque amicos " quam erat in fratres suos miser ille & immesericors Epulo! " Roget igitur pro parentibus & amicis notissimis sibi & cha- " rissimis Blesilla, roget Heliodorus, rogent pro similibus alii; " Aliqui etiam, si vis, pro illis particularibus Ecclesiis, regnis " aut provinciis, quorum dum vivi erant, ardentiorem curam " gerebant : quid hoc ad nos, aliosque quos de facie de no- " mine, de conditione & statu penitus ignorant? &c.

Et paulo post : " orare Sanctos defunctos, etiam & in " particulari orare pro eis, quorum notitiam & memoriam " adhuc calentem habent, & secum in cœlum ferunt, libenter " arbitramur, &c.

R. Montacutius contra J. Cæsarem Bulengerum pag. 21. 22. prolixe in eandem sententiam differit. " Sancti, inquit, " ad Christum in cœlo recolecti possunt de via ordinaria per " Christum apud Deum Patrem amicos, familiares, οἰκείους, " notos precibus commendare, & adjuvare in genere; de

" rebus

" rebus ad salutem necessariis procurandis de malis avertendis
" averruncandisque tractare, &c.

Hoc late deinceps ex Cypr. variis locis probat, " ista in-
" quit, Cypriani & similia Patrum, antiquorum testimonia,
" ubi noti cum amicis, familiares stipulantur cum familiaribus,
" nihil prorsus adjuvant enormem illam paxin & opinionem,
" quæ nunc obtinent in Ecclesia pontificia, &c.

Idem in tractatu de Invocatione Sanctorum idiomate Anglico scripto fuse probat pag. 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, & aliquot seq. admittit etiam ibidem ut probabile, quendam vel quosdam Sanctorum defunctorum posse alicujus vel aliquorum hominum vel populorum, &c. ex speciali quadam dispensatione, vel deputatione vel ardenti aut pio affectu, &c. non quidem ordinarie, sed extraordinario modo curam magis specialem gerere, &c. Vide Authorem.

Affirmat idem & alius Anglus, Petrus, Heylinus in Historia quinti Georgii Cappadocis nuper asserta, &c. & excusa Anno 1631. pag. 203. &c.

8. Sed orare Sanctos pro illis in particulari quorum notitiam nullam ante obitum habuerunt, & scire eos aut parentum, aut liberorum, aut amicorum, aut quorumcunque post ipsorum egressum vel omnes actiones, vel conditionem vel preces, non solum vocales, sed etiam mentales; ut pro eis quæ tum petunt in particulari intercedere possint, si non falsum, saltem dubium admodum & incertum esse recte Protestantes arbitrantur; contra Bellarm. de Sanct. Beatit. lib. 1. cap. 20. Sect. deinde ob. 1. non est verum, &c. aliosque plurimos Roman.

9. Certe nullæ Scripturæ hæc docent : ad ea enim loca, quæ vulgo adduci solent a Rom. Jerem. cap. 15. v. 1. 2 Pet. 1. 14. 15. Apoc. 2. 26, 27. & 3. 12. 21. 5. 8. & 6. 10. & 8. 3. 4. Matth. 24. 26. abunde a Protestantibus responsum est; quos adisis.

Imo Scripturæ contrarium docere videntur Esa. 63. 16. 1 Reg. 8. 39. 2. Reg. 22. 20. &c. Solius scilicet Dei & Christi Mediatoris, seu hominis ratione Unionis Hypostaticæ proprium esse, omniũ hominum dicta facta, & cogitata nosse; res humanas ubiq; curare & administrare; ac preces gemitusq;

omnium ubicunque orantium piorum exaudire, &c. nulli autem vel Angelorum vel Sanctorum defunctorum idem datum aut communicatum. Unde etiam liquet, quam infirme sint ratiunculæ, quæ petuntur ab Angelis, & a quibusdam sanctis in terris, Elizeo, Daniele, &c. Ad probandum, Sanctos in cœlis singula quæ hic a piis dicuntur, fiunt & cogitantur in locis etiam longissime distitis, idque sive simul, sive etiam successive nosse. Nihil nunc dicam de male intellecto loco Luc. 20. 36. ubi dicuntur beati fore ἰσάγγελοι, unde colligunt, non minus animas beatas quam Angelos, scire nunc quæ in terris gerantur. Videantur Protest. inprimis Vossii theses Theolog. de Invocatione Sanctorum.

10. Neque unquam hoc in Ecclesia certum fuit, & de fide plurimi enim patrum, ut constet, & confitentur ipsi Rom. Staplet. defens. Ecclesiastic. authorit. lib. 1. cap. 2. aliique multi, ut nos alibi ostendimus, animas Sanctorum usque ad diem judicii non clare videre Deum existimarunt : apud illos igitur certum esse non potuit, quod res humanas clare aut certo sciant.

11. Orig lib. 2. in epist. ad Rom cap. 2. " jam vero si etiam extra corpus positi Sancti, qui cum Christo sunt, agunt " aliquid, & laborant pro nobis ad similitudinem Angelorum, " qui salutis nostræ ministeria procurant, &c. habeatur hoc quoque inter occulta Dei, nec chartis committenda mysteria. Loquitur autem Orig de particulari animarum beatarum pro nobis intercessione, illi Angelorum simili, qui salutis nostræ ministeria, ut recte ait, procurant officii de mandati ratione. Viedatur idem in Cant. Hom. 3. non erit inconveniens siquis arbitretur, &c. Nazianz. orat. 1. in Julianum. " Audi hæc etiam Constantii Magni (sic enim legendum est, non autem ut multi vulgo ex Basil. edit. citant Constantini Magni : Vide R. Montacut. in notis ad orationem hanc : Vide etiam Frontonis Ducæi notas in eandem Orat. 3. in edit. " Parisiensi) anima (cœlo, ut ipse charitatis judicium secu- " tus existimabat, illata) εἴ τις αἴσθησις, si quis mortuis sen- " sus est omnesque eorum, qui imperium ante ipsum tenue- " runt, piæ Christique amantes animæ. Sic Billius, &c. Et rursus in fine orationis in Gorgoniam sororem suam εἴ δέ τις σοὶ, &c. " Si qua tibi nostrorū sit cura, atq; hoc præ-

"mii sit Sanctis animis a Deo concessum, τῶ τοιέτων ἐπαι-
" σθάνεσθαι, ut ista sentiant; suscipe quoque orationem nostram
&c.

Perperam Bellarm. aliique Rom. respondent in his locis, præsertim in hoc posteriori illud (Si) non esse dubitantis, sed affirmantis, ut cum dicit Apostolus ad Philem. Si habes me socium, suscipe illum.

Et Dominus Malach. 1. Si pater ego sum, ubi est honor meus? &c. Et si Deus est animus, &c. ut sensus sit, Audi Constantii anima, quia tibi sensus est, &c. Quia tibi τῶ ἡμετέρων cura est, atque hoc præmii, &c. Quis enim a partium studio alienus, hæc dicta Nazianzi dubitantis potius esse, quam aliquid tanquam indubitatum præsupponentis esse non videat?

Græcus Scholiastes in locum priorem aperte inquit, pag. 2. Edit. Etoniensi, Γ'συκεφάπκον τῦτο; & verba, εἴ τις αἴσθησις, per hæc explicat, ἐὰν τίς αἴσθησις ἐςὶ τῶ τῆδε ἀκέειν.

Hæc autem ἐὰν τὶς ἐςὶ verba sunt non adjurantis, sed dubitantis. Idem Nazianz. Orat. in laudem Basilii. "Et nunc "ille quidem in cœlis est, illic sacrificia pro nobis offerens, "& pro populo preces fundens, ὡς οἶμαι, ut opinor, ni fallor prout vertit Billius.

Vide Edit. Paris. Quod in funebri Patris oratione ait πείθομαι, ego mihi persuadeo. "Nec dubito, ut vertit idem "Billius, quin hoc nunc quoque tanto magis deprecatione sua, "quam prius doctrina præstat, &c.

Male a Billio versum est. Verbum enim πείθομαι significat certam animi persuasionem de re quapiam, sive certa sit morali duntaxat certitudine, cui falsum subesse contingat sive certitudine fidei & infallibili. Vide Philip. 1. 6. 2 Tim. 1. 5. Hebr. 6. 9. Rom. 15. 14.

Præterea nihil hoc spectat ad particularem hanc Sanctorum pro nobis intercessionem, de qua jam controvertitur; sed ad illam, de qua numero sept. dictum, quæ valde probabilis, est.

12. Ob-

12. Observa obiter Lector minus attente hunc locum legisse D. Vossium quando in disp. Historica altera de invocatione Sanctorum, thes. 8. verba quæ hac eadem in sententia leguntur εἰ μὴ τολμηρὸν τοῦτο εἰπεῖν dubitationi Nazianzi de particulari Sanctorum intercessione probandæ adduxit.

Verba enim illa alio referenda esse vel levis loci inspectio clare ostendit. " Ego mihi persuadeo, quod hoc nunc quo-" que tanto magis deprecatione sua, quam prius doctrina præ-" stet, quanto nunc magis Deo appropinquat, ut qui corporeas " compedes excusserit, &c. τάξεως καὶ παῤῥησίας ἀγγελικῆς " εἰ μὴ τολμηρὸν τοῦτο εἰπεῖν, ἀξιούμενος. Angelici ordinis " dignitatem & fiduciam (nisi hoc dictu audax est) consecutus. Eundem errorem errarunt ante illum quidam alii Pro-" testantes.

Quod etiam Orat. 24. haud procul ab initio de Athanasio verba faciens Nazianz. ait: " ille vita defunctus nunc res " nostras εὖ οἶδα bene scio, (ut persuasum habeo vertit Bil-" lius) cœlitus inspicit, ac virtutis causa laborantibus manum " porrigit, &c. Illud εὖ οἶδα aliud non significat quam τὸ πείθομαι superius, opinionem scilicet, & persuasionem valde probabilem de particulari etiam illius intercessione pro Ecclesia omnibusque illius sanis membris propter veritatem fidei (pro qua tuenda innumeras ipsemet dum in vivis esset ærumnas pertulerat) tunc afflictis aut porro affligendis; sed absque singulari rerum omnium, quæ hic in Ecclesia geruntur, & piorum omnium ac singulorum qui omnibus sæculis ab illius in cœlum migratione mala propter fidei ὀρθοδοξίαν perpessi sunt, aut ad huc usque ad finem seculi perpessuri sunt, cognitione.

Sœpe in communi & populari sermone de quibus tantum valde probabiliter opinamur usurpare solemus illud εὖ οἶδα, bene novi, ut constat.

Nimis ergo audax est illa Bell. assertio de Sanctorum Beatitud. lib. 1. cap. 20. Gregor. Nazianzenum passim asserere, Sanctos videre, singulatim scilicet, quid hic agatur; citato hoc Nazianz. cujus nunc meminimus, loco.

loco. Contrarium ex antedictis apparuit. Sed pergamus.

13. Ambrosius de obitu Satyri fratris: " Qua eras sanctæ " mentis misericordia in tuos, si nunc urgeri Italiam tam " propinquo hoste cognosceres, quantum ingemisceres! " quam dolores in Alpium vallo summam nostræ salutis con- " sistere! &c.

14. Hieronimus in Epitaphio Nepotiani (de quo ibidem Hieronymus fidenter: " Scimus Nepotianum nostrum esse " cum Christo & Sanctorum mixtum Choris) circa initium: " Quicquid dixero, quia ille non audit, mutum videtur: & " haud procul a fine; Fœlix Nepotianus, qui hæc non vidit, fœlix qui hæc non audit; nempe Barbarorum incursiones. Inepte respondet Cardin. Perron. Replicationis ad epistolam Seren. M. B. R. lib. 5. cap. 20. ut videre est in opusculis posthumis Episc. Winton. Nepotianum hæc non vidisse nec audivisse oculis & auribus scilicet corporis, &c. Quid enim aliud per videre & audire hic intelligit Hieronymus, quam Cognoscere? Sicut Ambrosius supra locutus est Si nunc urgeri Italiam tam propinquo hoste cognosceres. Et in fine ejusdem Epitaphii: " Cum quo loqui non possumus, " de eo loqui nunquam desinamus. Cum quo loqui, & ad quem loqui, ut scilicet certum sit illum audire quæ loquimur, Hieron. hic idem sunt; ut rursus futilis sit Card. Perronii distinctio hic adhibita inter, parler avec, &, parler a cum, aliquo loqui, & aliquem alloqui.

Augustinus Lib. de cura pro mortuis capite 16. ait defunctos per naturam propriam vivorum rebus interesse non posse, nec quid agamus quidve patiamur novisse cap. 13. quod fuse ibid. probat exemplo piæ suæ matris, ex psal. 26. Pater meus & Mater mea derelinquerunt me, &c. Ex Esaiæ cap. 63. vers. 16. & 2 Reg. cap. 22. v. 20. Vide locum " Proinde fatendum est, inquit, cap. 15. " nescire quidem mortuos quid hic agatur, sed dum hic " agitur; (ubi igitur est speculum Sanct. Trinitatis, in " quo Sancti singulatim omnia nostra vident?) postea " vero audire ab eis qui hinc ad eos moriendo pergunt; " non quidem omnia, sed quæ sinuntur indicare, qui " sinuntur etiam ista meminisse; & quæ illos, quibus hæc " indicant, oportet audire. Possunt & ab Angelis, qui rebus,

" quæ

" quæ aguntur hic, præsto sunt, audire aliquid mortui,
" quod unumquemque illorum audire debere judicat, cui
" cuncta subjecta sunt, &c. Possunt etiam spiritus mortuorum
" aliqua, quæ hic aguntur, quæ necessarium est eos nosse,
" non solum præterita, vel præsentia, verum etiam futura
" revelante spiritu Dei cognoscere. Sicut non omnes homi-
" nes, sed prophetæ, dum hic viverent, cognoscebant, nec ipsi
" omnia, sed quæ illis esse revelanda Dei providentia judica-
" bat, &c. Quam modeste & prudenter hæc Aug. dicta! &.
cap. 16. dubitare se significat, num Martyres generaliter orent pro indigentia supplicantium " sicut nos, inquit, oramus
" pro mortuis, quibus utique non presentamur, nec ubi sint,
" nec quid agant scimus, an vero speciatim pro singulis. Nec explicat inquit Estius in 4. sent: dist: 45. S. 20. utrum singulorum preces sigillatim percipiant.

15. Idem Aug: lib. de vera religione. cap. 55. " Quis-
" quis Angelorum vel hominum in Deo manet, & potest
" humanas preces sentire, in illo me exaudit. Resp. Bell. loco
" supra citato mane tantum κρησφύγετον est. Vide locum.

16. Bernardus (quem ultimum Patrum recte vocabat V. Cl:
" Nicolaus Faber) In obitum Humberti Monachi. Quam-
" diu viveret in ejus laude non aperui os meum, ne forte
" possemus, vel ego adulationis notam, vel ille culpam in-
" currere vanitatis: Ex hoc sane neutrum jam timetur,
" nec ego eum video, & ille forsitan me non audit. Sed etsi
" audiat, non movetur hominum verbis, &c.

17. Hugo de S. Victore, æqualis S. Bernardi ut constat; quæst: 228. in epist: ad Roman. " Quæritur, inquit, an
" sancti, quorum patrocinia postulamus, pro nobis interpel-
" lent, & quomodo? Respondit sanctos pro nobis interpellare
" non est aliud quam Deum pro meritis eorum bonos affectus
" quos habemus in eos propter Deum, remunerare: Et ideo
" nihil interest sive nos audiant sive non. Et de sacramentis l.
2. parte 16. cap. 11. " multi, inquit, in quæstionem adducunt,
" an sancti preces supplicantium audiant, & cum ad inter-
" cedendum invocantur, utrum vota postulantium usque
" ad ipsorum cognitionem perveniant. Difficile est de hu-
" jusmodi judicare. Quomodo enim scientia nostra certa
" esse potest de ipsis, qui eam, quam de nobis habent scienti-
" am, nec capere possumus, nec investigare? Hoc unum

" certum

" certum est, animas sanctorum in secreto divinæ contem-
" plationis constitutas, eorum quæ foris aguntur tantum sci-
" re, quantum vel illis ad gaudium vel nobis ad auxilium
" prodesse constat. Nos intercessores quærimus apud Deum.
" Quid amplius vis? Times ne forte non orent, qui semper
" orant? Quomodo non orabunt pro te, quando tu non
" oras, qui & quando tu non oras, orare tamen non cessant.
" Si non audiunt, inquis, & ego in ventum verba fundo, non
" audientibus & non intelligentibus loquens? Ecce dicamus,
" non audiunt sancti verba postulantium; neque ad beati-
" tudinem illorum attinet ista nosse quæ foris aguntur. Ecce
" dicamus, non audiunt. Nunquid Deus non audit? Quid
" ergo laboras investigare, quid audiant & quantum audiant
" Sancti quos oras; cum ipse Deus audiat propter quem o-
" ras? ipse videt humilitatem tuam, qui remuneraturus est
" devotionem tuam. Tamen si audiunt & quantum audi-
" unt, quid est audire, nisi scire? Unum enim est lumen
" in quo & audiunt ad percipiendum, & vident ad cognos-
" cendum: in quo si quid forte foris agitur, quod modo inte-
" rim non audiunt, aut non vident, mysterium est dispensati-
" onis, non detrimentum felicitatis. Inveniuntur tamen qui-
" dam Sanctorum Patrum (Gregor. Magnum intelligit in Jo-
" bum, &c.) quædam ita dixisse, quasi nihil sit in creaturis,
" quod non videant qui videntem omnia vident. Ego amplius
" judicare non præsumo, nisi hoc solum, quoniam tantum vi-
" dent, quantum illi placitum est quem vident, & in quo vi-
" dent. Hæc ille.

18. Magister sentent. lib. 4. dist. 45. " Non est incredibile
" (minime igitur certum, & de fide) animas Sanctorum,
" quod in abscondito faciei Dei veri luminis illustratione læ-
" tantur, in ipsius contemplatione ea quæ foris aguntur in-
" telligere, quantum vel illi ad gaudium, vel nobis ad auxi-
" lium pertinet, &c. Gabr. Biel in Canone Missæ lect 31.
citato illo, quem nuper adduximus ex Hug de S. Victore de
sacramentis &c. loco, inquit, " Unde Probabiliter dicitur,
" quod licet non necessario sequitur ad Sanctorum beatitudi-
" nem, ut orationes nostras audiant, de congruo tamen Deus
" eis revelat omnia quæ ipsis ab hominibus offeruntur; sive
" ipsos magnificando & laudando; sive eos orando & auxilia
" implorando, &c.

19. Cajetanus in 2. 2. qu: 88. art: 5. " certa ratione
" nesci-

" nescimus an Sancti nostra vota cognoscant, quamvis pie hoc credamus Gul. Estius in 4. sent. dist. 45. S. 18. circa finem, " si recte invocantur sancti, ut habet totius Ecclesiæ " fides: ergo valde probabile est, imo, plus quam probabile, " quod preces invocantium se cognoscant. Quamvis autem " Tridentini Concilii patres istud tanquam rem fidei definire " noluerint, docent tamen Sess. 25. eos impie sentire, qui asse- " runt stultum esse in cœlo regnantibus voce vel mente sup- " plicare; quique sanctorum, ut pro nobis etiam singulis " orent, invocationem esse dicunt idololatriam. Et rursus ibid. Sect. 20. circa finem " non est necesse affirmare, quod semper " omnes sancti cum Christo regnantes cognoscant particula- " riter omnium & singulorum preces quomodocunque genera- " liter ad se directas. Et forte ob hujusmodi dubitatiunculas " non fuit visum Patribus Trid. concilii quæstionem hanc, " an Sancti preces viventium cognoscant, absolute defi- " nire.

20. G. Cassander in epist. ad Jo. Molinæum (num. 19.) p. 1108. & 1109. " De interpellatione Sanctorum jam " olim in Litaniis publicis usitata, scripsi non videri mi- " hi, cur minus liceat beatos illos spiritus ex quadam " pii desiderii redundantia compellare atque exhortari ut " id faciant, quod eos ultro facere credimus; ut perinde " valeat, Omnes sancti orate pro me, atque utinam " omnes sancti orent pro me, *&c.* Huc me primum in- " duxit quod de hac quæstione, an, quatenus & quo- " modo sancti cognoscant & exaudiant singulorum eos " interpellantium preces, nihil apud veteres neque re- " centiores definitum, Sed probabiliter tantum disputa- " tum videam. Notum est quid Aug: de cura pro mor- " tuis de ea re disputat. Et Scotus manifeste asserit, non " esse ex ratione beatitudinis, quod Beati audiant ora- " tiones nostras, probabile tamen esse quod Deus ipsis " revelat. in 4. dist. 45. qu. 4, *&c.* Movit quoque " me potissimum, quod apud Hugonem de S. Vict. le- " geram, non ideo inanes fore nostras preces, quibus " sanctos ad orandum pro nobis invocamus, etiamsi " concedamus eas voces postulantium non audire; Ec- " ce inquit, dicamus, non audiunt, nunquid Deus non " audit? Quid ergo laboras investigare, quid audiant " & quantum audiant sancti quos oras, cum ipse Deus

audiat

" audiat propter quem oras ? Quare cum videre non ne-
" cessarium , ut statuamus sanctos intelligere nostras pre-
" ces ; credebam ad calumnias nonnullorum repellendas
" satis esse si dicamus , per modum desiderii eas interpellatio-
" nes explicari posse ; quod minus habet absurditatis , & di-
" vinarum literarum exemplis congruit. Si quis autem hujus-
" modi compellationes pro intimatione quoque desiderii, &
" directa (ut ita loquamur) alloquutione haberi velit , non
" repugno. Crediderim tamen hujusmodi intimationi taci-
" tam conditionem subesse debere qualem Greg. Nazianz.
" in oratione funebri sororis Gorgoniæ exprimit, cum ait ;
" Proinde si nostri sermones vel parumper tibi curæ sint,
" honorque talis sanctis a Deo donatur animabus , ut talia
" rescişcant , suscipe & tu sermonem nostrum. Hæc omnia
" Cassander.

21. Georg. Wicelius in methodo Concordiæ Ecclesiasticæ & 14. de oratione p. 47. " quid consilii dabitur, ut " non prorsus sublata intercessione (sanctorum) amicitia " inter nos sancta fiat ? Ecclesiastici ponant modum dogmati " suo , & non faciant articulum symboli ex pia persuasione, &c.

22. Jo : Baptista Folengius Monachus Benedictinus multum Jac : Augustino Thuano laudatus Hist. lib. 23. in 1. epist. Joan. cap. 2. ad verba ; " sed & si quis peccaverit , advocatum habemus , &c. Absurdum minime " est opinari , ut inter quos una est Charitas , una e- " tiam sit voluntatis , atque adferendas his , qui in acie " adhuc laborant suppetias , desiderium & affectus , quem " convenientissima voce precationem appellarunt sancti Dei " interpretes. Quid, oro, Ecclesiæ puritati officit istiusmo- " di persuasio ? Nihil certe video detrahi posse fidei can- " dori ; si milites jam in tuto positos pro his, qui in ago- " ne etiam num contendunt, &c. solicitos esse credamus, &c. Nihil hic de singulari cognitione & intercessione dicitur.

23. Jo. Barn. in suo Cath. Rom. pacifico manuscr. S.10. de invocatione sanctorum. " Ex praxi interpellantium san- " ctos non est necesse inferre eos nos certi audire sanctis est

inter-

"interpellatores eorum pie id credere, eos ab illis audiri.
"Et in Paralipomenis ad Sect. hanc affirmat, Sanct. Patres, "quando mente praesentes sanctos alloquuntur & orant, "tacitam conditionem subaudire. Adducit deinde locum Nazianz. de laudibus Gorgoniæ supra citatum. Et illud orat. 1. contra Julianum εἴ τις αἴσθησις. Et de Basilio ὡς οἶμαι. illud Hieronimi in Epitaphio Nepotiani, Non audit quicquid dixero. Aug: de cura pro mortuis cap 13. & de sp. & litera cap. 29. (sed falso videtur scriptum) Orig: lib. 2. in ep: ad Rom. concluditque "& si non sit certum sanctos clare vide"re Deum certum esse nequit, quod res nostras clare aut cer"to sciant pie tamen (inquit ibidem) credimus sanctos nostra"rum rerum curam gerere, & credulitatis hujus suspiciones "non desunt probabiles nempe 1. Eph. 2. 19. sumus conci"ves & domestici & commembra sanctorum: Pronum ergo "est suspicari, eos conversantes cum Christo familiariter "multa ob eo de nobis petere & discere. 2. Angeli ad nos "missi sciunt distincte res nostras. Tob. 12: Zach. 1. Dan. 10. Matth. 18. Cur non referunt aliis? &c. Hæc ille.

24. Jeremias Patriarcha Constantinopol: in censura, &c. cap. 21. "Neque aut Petrus aut Paulus ipse exaudit eorum "quemquam, qui illum invocant, sed gratia & donum quod "habent, juxta illud promissum; Ego, inquit, vobiscum "usque ad consummationem seculi, &c. Neque mi"rum est, sentire Ecclesiam Orientalem, quum sanctos ante "diem judicii Deum clare videre neget.

25. Archiep. spalat. de Rep. Eccles. lib. 7. cap. 12. n. 11. "sanctorum animas beatitudine sua inchoata cum Christo "frui in cœlis, licet nondum ante resurrectionem perfecta, "posui, &c. In atriis eas esse, non in Regiis cubiculis dixe"runt aliqui viri sancti Orthodoxi scriptores, &c. ac proin"de meo quidem judicio, nondum aptæ sunt ad perfecte nos"tra curanda, quantum tamen earum status fert, & inchoata "illa requirit beatitudo (ac multo plus si jam perfecta "fruuntur gloria intra Regia cubicula, quod multi censent, "& ego id eis ut probabile relinquo) illas apud Deum pro "nobis mortalibus, etiam in particulari intercedere videtur "Ecclesiæ Catholicæ id perpetuo fuisse certissimum.

Audacter sane hoc dictum, ut ex antedictis liquidissime; patet

patet nisi dextre accipiatur. Et rursus n. 27. affirmat sanctorum animas cognoscere nostras preces, atque hoc dogma certum esse, licet quomodo & Angeli & sanctorum animæ cognoscant nostra, & nostras audiant preces, præsertim corde solo fusas, nobis ignotum sit.'

Ibidem tamen ex Cassandri epist. 19. ad marginem citata subjungit. " Optime sane Hugo de S. Victore putat, non " ideo inanes fore nostras preces quibus sanctos ad oran- " dum pro nobis invocamus, etiamsi concedamus eas vo- " ces postulantium non audire, *&c.* Nam neque hoc du- " bium (inquit) audiant nec ne, impedire potuit Greg. " Nazianzenum ne invocaret sororem suam Gorgoniam " defunctam: proinde inquit, Si quid, *&c.* Videtur ita- " que in his Sanctorum invocationibus saltem tacita adesse " conditio talis, qualem expressit Gregor; & invocatio hæc " magis, est voti & disiderii, quam allocutiones. Hæc ille; sed male hæc ab eo dicta cohærere videntur.

Ita sœpe illi, licet alias viro doctissimo & controversiarum hodiernarum intelligentissimo in suis libris accidit, ut dum in diversa animus raperetur, & utrique parti gratificari impensissime studeret, haud pauca non satis attente & considerate scriberet. In opere tam longo laborioso juxta ac invidioso nihil mirum bonum quandoque dormitasse Homerum.

26. De modo autem quo Sancti preces nostras omnes intelligunt quantopere dubitent Romanenses ipsi an scilicet a principio beatitudinis suæ videant omnia quæ a nobis geruntur in speculo divinitatis, ut inepte appellant sive in intuitu divinæ essentiæ, an vero ab ipso Deo revelentur orationes nostræ illis quos invocamus, eo ipso momento quo oramus; an vero per Angelos, qui nunc ascendunt in cœlos, nunc inde ad nos descendunt cognoscunt; an per animas Sanctorum de corporibus in cœlum migrantes; an denique aliqua alia ratione nobis incomperta neminem latet qui ipsorum Scripta legit. Videantur Bellarm. videantur & cæteri omnes atque etiam Protestantes.

Aliquid probabile certe offerri potest, quomodo quædam

quæ hic geruntur, ea ſcilicet quæ Deus illis nota vult intelligere poſſint, ſed nihil certi.

Det Dominus pro immenſa ſua gratia, ut ad ſobrietatem ſapiant omnes Chriſtianæ pietatis cultores præſertim in iis, quæ non ſunt clare in Scripturis revelata, nec curioſas & inutiles conſectentur aut ſcrutentur quæſtiones. Atque hæc de Angelorum & Sanctorum interceſſione ſufficicant.

PARS

PARS ALTERA

In qua de Eorundem INVOCATIONE *Agitur.*

CAP. I.

In quo Eorundem Invocationem variis ipsorum Romanensium testimoniis non esse simpliciter necessarium ostenditur.

1. VIderi possent Patres Concilii Tridentini necessitatem invocandi Sanctos astruere, quando Sess. 25. cap. 2. decernunt, impie illos sentire, qui negant Sanctos, invocandos esse: verba enim hæc postrema, ambiguum, ut constat, habent sensum: Sed quum ibidem statuant tantum bonum & utile esse suppliciter illos invocare, nos judicium charitatis secuti, hanc invocationem illis non simpliciter necessariam visam esse existimamus.

2. Bell. etiam, cum titulum hunc præfixisset cap. 19. lib. 1. de Sanctorum beatit. Sanctos esse invocandos, & quamvis aperte etiam necessitatem istiusmodi invocationis, asserere videri possit cap. 25. ejusdem libri, cum ad commune Protestanti-

um argumentum; quod invocatio Sanctorum nullum habeat Scripturæ mandatum, et cætera, respondet, nullum certe mandatum requiri, quando ipsa nos impellit necessitas, hanc tantum tamen thesin subjungere contentus fuit cap. 14. " sancti sive Angeli, sive homines pie, " atque utiliter a viventibus invocantur. Et cap. 10. respon- " dens ad locum Ambrosii, sive alicujus alterius potius in 1. ad Rom. Sic inquit. " Quod in fine addit, ad Deum pro- " merendum non esse opus suffragatore; intelligitur ex parte " Dei, &c. tamen ex parte nostri opus esse suffragatoribus, " vel saltem id esse utilissimnm idem Ambrosius clarissime docet, &c.

3. Jo. Faber. Episc. Viennensis contra Oecolampad. de intercessione Sanctorum pag. 169. " Contendit Oecolampadi- " us in meis scriptis me præcepisse, ut sancti invocentur. Quod " ego in me couflictum assero, & qui legent accuratius, ita esse " comperient, non enim præcepi, sed nos hoc posse facere affir- " mavi: nec enim me latet quot Mosis tabula præcepta com- " plectatur, &c.

4. Suares in defensione fidei Catholicæ adversus Anglicanæ sectæ errores lib. 2. cap. 9. " In hoc puncto (de invoca- " tione sanctorum loquitur) necessarium est opus a fide, & " usum a judicio secernere. Nam licet alicui satis fortasse possit esse ad salutem, Deum per J. Christ. invocare, etiamsi " sanctos non invocet; non tamen sola per Christum invoca- " tio satis erit ad salutem, si de sanctorum invocatione male " sentiat vel judicet, quia per hoc judicium pertinax hæreticus " constituitur, &c. Deinde, quamvis homini de fide invoca- " cationis sanctorū recte sentienti usus talis invocationis possit " non esse impositus sub præcepti necessitate, & ideo satis illi " esse possit Deum per Christum invocare: multis vero, quibus " necessitas invocandi sanctos ex officio & debito ac præcepto " incumbit non satis est Deum per Christum invocare, nisi " sanctos invocando obligationi suæ ac præcepto sibi imposito satisfaciant, &c.

5. Nicol. Serarius de Litaniis lib. 2. quæst. 25. " An " Catholico cuilibet necessarium sit sanctos invocare? Au- " dire, inquit interdum licet tam Catholicos quam hæreticos, " qui hoc interdum sciscitentur, & iis breviter & clare, isto " fere modo respondendum. Primo, Catholico necessarium " est credere, rectam & Christianæ pietati consentaneam esse

" sanctorum

"Sanctorum invocationem; partim quia tota illa docet Ca-
"tholica Ecclesia; partim quia & facit. Secundo, Cum pub-
"licis interest Catholicis quispiam precibus, sive in Liturgia,
"sive in Litania, sive in similibus aliis, & cum publicas pre-
"cari preces debet, verbi causa, si ordine sacro initiatus sit, be-
"neficium habeat Ecclesiasticum, vel alia quacunque de causa,
"tenetur is sanctos invocare; quia vel suam precibus publi-
"cis siquidem earum velit esse particeps, mentem ac volunta-
"tem conjungere, vel eas etiam totas ac integras probare ac
"orare debet. Tertio, Cum privatim orat quis, sive domi hoc
"agat, sive in templo ut Publicanus ille Luc. 18. vers. 13. aut
"alibi nulli ulla Catholico lex aut necessitas, ut sanctos invo-
"cet; sed solum, nullo sanctorum adhibito precatore, affari
"& invocare Deum potest. Quum vero si quis omnibus ne-
"cessario invocandos Sanctos pertinaciter doceret, non aliter
"heræseos damnaretur quam qui res alioqui bonas sed adia-
"phoras omnibus ad salutem necessarias contenderet, &c.
Hæc ille.

6. Cardin. Perronius in ep. ad Seren. M. B. R. Jacob. 6 distinguit in hac re atque id genus aliis inter necessitatem actionis & necessitatem approbationis. Vide resp. Casaub. pag. 30. & Liturgiam Ecclesiæ Anglicanæ improbat; quia invocationem sanctorum qui in cœlis sunt, damnat. v. p. 46. Imo Episcopus Wintoniensis vir gravissimus in sua Responsione ad cap. 10. lib. 5. Replicationis Cardinalis Perroni, inter opuscula posthuma pag. 57. refert sœpe sibi a C. L. Casaub. narratum, quod sibi cum Cardinale de invocatione Sanctorum dissertanti, Cardinalis libere fassus uerit, nunquam tota sua vita se quenquam sanctorum orasse, nisi cum forte processionem sequi contingeret, tunc quidem cum clericis cantasse, ora pro nobis, sed non alias.

7. Georg. Cassander in Consult. Art. 21. pag 986. edit. Paris. "Hæc, quæ de interpellatione Sanctorum dicuntur,
"non eo pertinent, ut simpliciter horum interpellatio ad
"salutem necessaria putetur; (notum est enim illud Chry-
"sost. Homil. de profectu Evangel. Cæterum non opus tibi
"Patronis apud Deum, &c. Sed licet solus sis patronoque
"careas, omnino tamen voti compos eris, &c.) Sed ut ne te-
"mere universam Christi Ecclesiam damnemus, quia hujus-
"jusmodi interpellationẽ tam regnantiũ quam peregrinantiũ

 sancto-

Sanctorum utilem esse Ecclesia judicavit: item, ut nec superbe " hujusmodi Sanctorum preces rejiciamus & aspernemur. Hæc ille.

8. Pontificius ille Anglus Anonymus F. T. qui contra responsionem Episcopi Eliensis, ad C. Bell. Apologiam Anglice scripsit c. 7. n. 29. fatetur Sanctorum invocationem ad salutem non esse necessariam. Videatur Episcopi defensio per Collinum pag. 276.

9. " Bonum est quandoque rogare Sanctos, inquit Jo. Barnesius in suo Catholico-Romano pacifico manuscr. Sect. 10. " de Intercessione Sanctorum, ut Deum orent pro nobis ex af" fectu humanitatis quo ipsi in nos feruntur, &c. non igitur simpliciter necessarium est.

10. Archiep. Spalat. in ostensione errorum Fr. Suarez. cap. 2. n. 20. " Invocationem Sanctorum non esse ad salutem ne" cessariam quod lubens lego & amplector) concedit Suarez. " & sufficere, fideles ad Christum solum Mediatorem confu" giant, &c. An vero articulus fidei sit licite & utiliter posse " Sanctos invocari, ita ut hæresis sit id negare dispuro lib. 7. " suo loco: & ostendo hunc nullo modo posse esse articulum " fidei: sed si sermo sit de invocatione religiosa, esse Ethnicis" mum, Dei proprium honorem in creaturam transferentem. " Si vero invocatio sit pure humana, eam esse tollerabilem, sed periculosam. Hæc ille. Atque hæc de non-necessitate Invocationis Angelorum & Sanctorum ex ipsis Romanensibus dicta sunto.

CAP. II.

In quo eorum Invocationem religiosam aut orationem ad eos proprie loquendo illicitam esse demonstratur.

1. INvocationem Angelorum & Sanctorum plurimi Romanensium actum esse religionis, seu religiosi cultus, vel duliæ religiosæ, & orationem ad eos religiosam esse affirmare haud verentur. Bellarm. lib. 1. de Sanct. beatit. in Ordine disput.

disput. eximium adorationis genus appellat. "Sanctos non "solum honoramus eo cultu (inquit Jo. Azor. Inst. moral. "tom. lib. 9. cap. 10.) quo viros virtute, sapientia, potentia "aut qualibet alia dignitate, præstantes, sed etiam divino cul-"tu & honore, qui est religionis actus. nam ille cultus, qui vi-"ris primariis defertur, non est religionis, sed alterius longe in-"ferioris virtutis, quæ observantia vocatur, actus & officium. "Sed divinos cultus & honores Sanctis non damus propter "ipsos; sed propter Deum, qui eos sanctos efficit. Hæc "ille.

Nicol. Serarius de Litaniis lib. 2. quæst. 27. hac ipse de re verba faciens, "Quid inquit, si & una religionis virtus sit quæ "latriam duliamque contineat? Certe plurimis atque sapientis-"simis ea est opinio.)

2. Adorationem tamen religiosam, quocunque insigniatur nomine sive latriæ, sivæ douliæ, Soli Deo deberi, pariter & omnes illius actus atque officia clarissime docent tam Scripturæ quam Patres, quemadmodum Protest. copiose demonstrarunt, quos Lector benevole Consule.

3. De invocatione autem religiosa, sive oratione proprie sic dicta quæ præcipuus quidam Latriæ actus est, ad solum Deum dirigenda Scripturæ pene ubique & quidem disertissime loquuntur. *Invoca me in die tribulationis, &c.* psal. 50. *qui exaudis orationem : ad te omnis caro venit* psal. 65. 3. *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?* Rom. 10. &c. Ad locum hunc Rom. 10. Bell. lib. sœpe citato cap. 20. Card. Perron. Replicat lib. 5. cap. 20. pag. 149. aliique etiam Rom. absurdissime respondent, non posse quenquam Sanctos invocare, ut sanctos & amicos Dei, qui suo modo in eos non credit, *id est,* non credit esse sanctos, nec in eos sperat, ut in Patronis, &c.

Ad hoc probandum allato illo ad Philem. vers. 5. *Audiens tuam charitatem & fidem, quam habes in Dominum J. & in omnes Sanctos.*

Nova certe est hæc Theologia, & Veteribus plane incognita, qui credendum in Deum semper dixere, nec in quenquam præterea hoc sensu. Greg. Nazianz. Orat. 37. Ruffinus in Symbolum inter opera Cypr. Aug. sive quis est alius Tom. 10. operum Aug. serm. 131. "Sciendum est, quod Ecclesiam credere, non tamen in Ecclesiam credere debeamus : quia Ecclesia non est Deus, sed domus Dei est, &c.

" Credere in aliquem, inquit Estius in locum ad Philem. citat :
" Ecclesiastica phrasi e Scripturis desumpta, professio divini-
" tatis est. Unde & Christus quando dixit Jo. 14. creditis in
" Deum, & in me credite, Deum se esse significavit. Quan-
" quam Hieron. super locum sine scrupulo concedit, adeoque
" affirmat, etiam in sanctos, credendum esse ? sed hoc sensu,
" quia qui credit in Deum, consequenter omnia credit quæ de
" sanctis Deo authore tradita sunt in Scripturis. Quin &
" apud Veteres hic sermo legitur credere in sanctam Ecclesiam (sed nota Lector haud alio sensu quam quo dicunt alii fere omnes, credo Sanctam Ecclesiam) &c. " Sed nobis, in-
" quit Estius, admodum probatur Theodoreti distinctio, qua
" singula reddantur singulis, ita quidem ut fides ad Dominum
" Christum referatur, charitas ad omnes Sanctos, &c. Sicut
" 1. Colos. 4. legitur audientes fidem vestram in C. J. & dile-
" ctionem quam habetis in Sanctos omnes. *i. e.* Christianos egenos & afflictos, &c.

Alias ineptas, quæ a Rom. adhibentur ad hunc locum & consimiles, responsiones silentio prætereo. Legantur Protestantium hac de re disputationes.

4. Patres orationem semper definiunt per relationem directam & expressam ad Deum, & ad nullum alium. Videantur quinque illæ Orationis definitiones, quas Bell. lib. 1. de bonis operibus in particulari, qui est de oratione cap. 1. ex Patribus Basil. Gregor. Nysseno, Chrisost. & Jo. Damasc. collegit. Innumeris Patrum testimoniis probari posset, Deum solum oratione sive invocatione religiosa colendum & adorandum esse. Sed quia luculentissime id ab aliis demonstratum est, nos hoc labore supersedebimus.

Videantur tamen hi Patres. Tertull. de oratione cap. 1. & cap. 9. & Apologet : cap. 30. Ireneus lib. 1. cap. 23. & cap. 35. lib. 2. 17. Orig contra Celsum lib. 5. & lib. 8. Athan. orat. 4. contra Arrianos. Nunquam quispiam precaretur aliquid accipere a Patre & Angelis, aut ullis rebus creatis, &c. Ambr. de obitu Theodosii " sed tamen, tu solus Do-
" mine invocandus es ; te rogandus, ut eum in filiis represen-
" tes. De interpellatione lib. 3. cap. 12. Chrysost. hom. 6. in 2. ad colos. v. 6. & Hom. 9. in 3. ad coloss. v. 16. & in 1. cor. 1. v. 2, &c. Basil. in psal. 5. ad verba " Quoniam ad
" te orabo. Oratio siquidem non ad hominem, inquit, sed
" ad Deum solum dirigitur, &c. S. Ephrem Tom. 1. qui

germanus

germanus est illius fœtus, Deum sic affatur "Ad te, & præ-
" terquam ad te, non facio orationem. *Illaica ve Jchaveca lam at labu* ut habent verba in libello Maronitarum Romæ impr. 1584. lingua quidem Arabica, sed characteribus syriacis. Aug tract. 23. in Evang. Joan. "Hæc est religio Chris-
" tiana, ut non colatur, nisi unus Deus, quia non facit
" animam beatam nisi Unus Deus. & lib. 22. Contra Faus-
" tum. Colimus Martyres cultu dilectionis & societatis,
" quo & in hac vita coluntur homines sancti. & de vera
" relig. cap. 55. Honorandi sunt propter imitationem, non
" adorandi propter religionem; Charitate non servitute ho-
" noramus eos, &c. Videantur & alia multa Aug. loca Hieron. epist. ad Riparium advers. vigilant. Chrysostom. item lib. 1. de oratione & lib. 1. Alios plurimos brevitatis studio cogor prætermittere, ut Epiphan. cæterosque de quibus Protest. copiose. Concil Loodic. can. 35. Quod non o-
" porteat Christianos Ecclesiam Dei relinquere & abire
" καὶ ἀγγέλους ὀνομάζειν atque angelos nominare (pro Angelis admodum inepte & absurde quidam Rom. vel in textu legunt, vel ad marginem annotant angulos forte legendum aut legi posse, Carranza, Sagittarius, Joverius, Petrus Crabb. Surrus, Binius, Henricus Canisius, &c.) & congregationes
" facere, quæ interdicta noscuntur si quis igitur inventus fue-
" rit τούτῃ τῇ κεκρυμμένῃ εἰδωλολατρείᾳ huic occultæ i-
" dololatriæ, serviens, sit anathema, quia dereliquit D. N.
" J. C. Filium Dei, & se idololatriæ tradidit. Theodoret. in Coloss. 2. "Qui legem defendebant, eos etiam ad Angelos
" Colendos inducebant, dicentes fuisse legem per eos datam.
" Mansit autem diu hoc vitium in Phrygia & Pisidia Quocir-
" ca Synodus quoque quæ convenit Laodiceæ, quæ est phry-
" giæ metropolis, lege prohibuit, ne precarentur Angelos.
" Et in hodiernum usque diem licet videre apud illos, &
" eorum finitimos, oratoria sancti Michaelis; illi ergo hoc con-
" sulebant utique humilitate utentes, dicentes universorum
" Deum nec cerni nec comprehendi, nec ad eum posse per-
" veniri, & oportere per Angelos divinam sibi benevolentiam
" conciliare. Hoc autem dixit in humilitate & cultu An-
" gelorum, &c. & in cap. 3. Coloss. Quoniam enim illi
" Angelos jubebant adorare, ipse contrarium præcipit, ut
" & dicta & facta exornent, recordatione Christi Domini.

Et

"Et Deo, inquit, & patri gratiarum actionem emittite per "ipsum, non per Angelos. Hanc etiam legem sequens Laodicena Synodus & volens veteri illi morbo mederi, lege cavit, ne precarentur Angelos, & ne relinquerent D. N. J. Ch. &c. Ad hæc loca Concilii Laod. & Theodori Bell. Card. Perron. aliique Rom. multa respondere solent, quæ ab aliis abunde confutata sunt. Sed hoc imprimis, quod hæretici illi, de quibus Paulus ad Coloss. Synodus Laod. & Theodoret. loquuntur, docuerint; niminem posse per Christum ad Deum accedere, sed per Angelos, illosque idcirco excluso Christo religiose colendos esse. Et citant Chrysost. Hom. 7. in Coloss. sed nec synodus nec Theodor. illis hæreticis tribuit, quod disertis & expressis verbis Christum Mediatorem excluserant aut rijecerint, sed cultum illum religiosum quo precum sacrificiis (quando enim Angelis ut Diis proprie sacrificandum esse docuisse illos Bell. & Perron. affirmant, ineptiunt) Angelos colendos esse docuerunt, pro Christi exclusione sive derelictione habent, imo ut occultum quoddam idololatriæ genus damnant. Chrysost. autem eo loco, quem citant, affirmat, ideo dixisse hæreticos illos, Non oportere per Christum accedere, sed per Angelos, ἐκεῖνο γὰρ μεῖζόν ἐστιν ἢ καθ' ἡμᾶς præ humilitate id dixisse, fortasse non vera, sed in speciem tamen apparente. Majus enim id esse, quam ut nobis conveniat, recta scilicet adire Christum, & sine Angelorum interventu. Indignum id esse majestate & amplitudine unigeniti, quod per unigenitum adduceremur ad Patrem; humanæ tenuitati commodius esse, ut Angeli nostræ adductioni inserviant. Inde autem factum, ut per totum caput illud, sursum Apostolus & deorsum, quæ de Christo versaret, sanguinem crucis, passionem, dilectionem, quo vitiosum illam humilitatem excuteret, & ad Christum ἀμέσως vel sine Angelis perveniri posse, indicaret: ut recte respondet Episc. Eliensis in resp. ad C. Bell. Apologiam cap. 8. p. 180. 181.

5. Imo quidam etiam ex Romanensibus ipsis, qui de invocatione sanctorum præsentis Ecclesiæ Romanæ doctrinam & praxin acerrime defendunt, adorationem & cultum, qui sanctis exhibetur, cujus illorum invocationem partem præcipuam constituunt, vi veritatis coacti concedunt, non esse opus religionis; ut quæ circa cultum solius Dei versetur, sed peculiaris

ris virtutis à religione distinctæ, nempe singularis observantiæ. D. Thom. 2. 2. qu. 81. art. 1. "Religio importat ordinem ad "Deum; & art. 8. Religio est virtus exhibens Deo famulatum in iis quæ specialiter pertinent ad Deum. Vasq. in 3. D. Thom. Tom. 1. disp. 98 cap. 1. "cum religio circa cultum "Dei solum versetur, cultus & honor, qui proxime sanctis "defertur, ad ipsum non poterit referri, alioquin si esset actus "religionis, latriæ quoque diceretur. Latria enim & reli-"gio idem sunt, &c. Vide plura in eandem sententiam, ibid. Suarez. de orat. lib. 2. cap. 10. n. 8. "orationem quam "ad sanctos fundimns, non esse actum a virtute religionis "elicitum per se loquendo, sed a virtute Duliæ, quam esse "distinctam a Religione, supra ostensum est. Greg. de Valentia lib. 3. de idololatria cap. 7. "cultus sanctorum, sicut "neque aliorum hominum, proprie non est cultus religionis "erga Deum, sed alterius definitæ virtutis, re ipsa a religione "distinctæ, nempe singularis observantiæ, &c. Unde & Aquinas expresse 2. 2. qu. 83. art. 4. ad. 1. "illi soli impen-"dimus orando religionis cultum, a quo quærimus obtine-"re quod oramus. quia in hoc protestamur eum bonorum "nostrorum authorem; non autem eis quos requirimus quasi "interpellatores nostros apud Deum. Vide etiam hic Adamum Conzen in cap. 6. Matth. v. 9 qu. 2. "nulla creatura, "inquit, invocanda est oratione religiosa, sed alia rogari po-"test, sive vivat in hoc seculo, sive cum Deo in cœlis "conjuncta per eum nostras necessitates agnoscat v. p. 48. b. Adamus Contzen Jesuita, &c.

6. Sed hisce Missis veniamus ad Theologos moderatiores. Georg. Cassander in defensione L. de officio pii viri p. 849. "Veteres adducti scripturæ testimoniis & exemplis, quibus "manifestum est preces justorum hominum pro aliis suscep-"tas plurimum apud Deum valere, ad hæc certo persuasi ho-"mines non extingui morte, sed Christo conjunctos beatam "vitam agere, eorum quoque precibus in cœlo regnantium, "se in hac vita peregrinantes juvari magnopere optarunt ac "postularunt, &c. ut precibus illorum, quas plurimum "apud Deum valere credebant, nostris quoque precibus ad-"junctis, facilius a Deo patre per unicum mediatorem & "propitiatorē Christū quod vellent impetrarent, &c. Neq; per "hoc puram & Legitimam Dei invocationem ullo modo cor-"rumpi censebant, non sane magis quam cum in hac vita fra-

tres

"tres obsecramus, ut nos precibus suis apud Deum laborantes adjuvent. Hoc autem vel ipsi scholastici viderunt, in quibus Alexander Alensis qu: 92. membro 1. art. 4. disputans de eo qui sit orandus, solum Deum simpliciter adorandum & invocandum asserit; ut a quo solo sit omne bonum; sanctos vero magis se habere ex parte orantium quasi coadjuvantes, quam illius qui oratur. Hæc inquit, nemo sanus impietatis damnare poterit, &c. Vide & ejusdem consult. art. 21. ubi p. 965. eadem legere est.

"Jo. Barnesius loco supra citato. Invocatio sanctorum non est actus religionis, aut oratio Theologice loquendo (quod in Paralipon. adductis variis Patrum & quibusdam Romanensium "ipsorum testimoniis probat) magis quam cum oramus viros justos hic viventes, quos sanctos reputamus, ut sint nobiscum, & pro nobis apud Deum comprecatores. Atque hic sententiam Cossandri loco jam allegato laudat. Et rursus, proprie ergo loquendo non oramus aut invocamus sanctos religioso cultu (qui soli Deo debetur) sed quadam humanitate eos monemus & rogamus, ut Deum pro nobis vellent religioso cultu interpellare.

7. Jeremias P. Constantinop. in censura de præcipuis, &c. cap. 21. "Nos dicimus invocationem quidem vere & proprie soli Deo convenire, illique primo & propriissime deberi, eam autem quæ sanctorum est, invocationem non proprie dici, sed ex accidenti, ut ita dicam, quodammodo, & ex gratia & privilegio quodam. Neque enim aut Petrus aut Paulus ipse exaudit eorum quenquam qui illum invocant, sed gratia & donum, quo habent, juxta illud promissũ. Ego inquit, vobiscũ sũ, usq; ad consummationẽ seculi, &c.

Hanc Orientalis Ecclesiæ sententiam approbat Anonymus ille Th. A. J. C. Gallus in suo erudito ad concordiam inter Christianos conciliandam tractatu de Catholicis traditionibus qu. 40. p. 205. 206. versionis Anglicanæ.

Arch. Spalat. in ostensione errorum Fr. Suarez. cap. 2. n. 20. "si sermo sit de invocatione sanctorum religiosa, est Ethnicismus, Dei proprium honorem in Creaturam transferens Si vero invocatio sit pure humana, ea est tolerabilis, sed periculosa. Et de Rep. Eccles. l. 7. c. 12. n. 27. Si sanctorum invocatio fiat cũ religioso cultu, omnino sequitur, injuriam

"fieri

" fieri Deo; qui tamen sciunt, & non negant fideli patere
" aditum etiam immediatum ad Deum orandum, & san-
" ctorum solum postulant patrocinium, eosque secum conan-
" tur habere comprecatores, idque ab eis postulant solo huma-
" no non religioso cultu, neque se interim, suaque religioso
" cultu sanctis subiiciunt ii profecto injuriam Deo nullam fa-
" ciunt, &c.

8. Ex dictis liquido apparet, quam inanes & frivolæ sint destinctiones illæ a C. Perron. in sua Replic. de sanctorum invocatione differente nuper excogitatæ, ut clarissimæ luci tenebras offunderet; Deo soli convenire orationem directam, absolutam, summam sive supremam & finalem & sacrificalem. Angelis autem & sanctis orationem tantum obliquam sive indirectam, relativam, subalternam, transitivam extra sacrificalem, ut ita cum illo loquamur. Honor enim & cultus religiosæ invocationis, sive orationis proprie sic dictæ nulla ratione ulli convenit creaturæ, sed soli Deo. ille enim solus scit omnes cogitationes humanas, semperque gemitus veros a simulatis potest discernere; omnipotens est, & omnipræsens, &c. in quem denique fiducia cordis collocari possit.

Humanam autem Christi naturam, secundum quam duntaxat proprie Mediator noster est, hic semper exceptam volumus, tum quia λόγῳ secundæ Deitatis personæ unita est, tum quia ad supremum gloriæ gradum supra omnes scilicet alias creaturas a Deo Patre est evecta. Facessat hinc Ubiquitariorum, uti appellantur deliramentum, sed quod scripturæ apertissime docent, non est idcirco negandum.

CAP. III.

In quo solam invocationem sive Compellationem Angelorum & sanctorum ut una nobis cum, & pro nobis Deum orent: nec ut illicitam, neque etiam ut inutilem damnandam esse probatur.

1. Nudã Angelorũ & sanctorũ compellationẽ qua moneantur & invitentur, ut nobiscum, & pro nobis Deum orent

orent, quomodo a piis hic viventibus petimus, ut pro nobis apud Deum intercedant, suas preces nostris conjungant, iisdemque nostram salutem sedulo commendent, cum protestantibus iis, qui paulo cautius & distinctius aliis in hoc argumento loqui amant, Advocationem potius, quam invocationem (*a calling unto*, *rather then a calling upon*) appellamus. Invocationis enim vocabulum, ut de sanctis usurpetur, Protestantium aures communiter vix ferre possunt; quia invocare Deum proprie est religioso cordis affectu eum in se in auxilium, imo in cor suum vocare; ut Hieron. vel potius Beda in Proverb. lib. 1. cap. 2. & Aug. lib. 1. confess. cap. 2. testantur; id quod de sanctis dici nequit, & quia verbum invocandi nuspiam in scripturis pro viventium compellatione accipitur, nisi forte quis huc referat illud Esaiæ 34. v. 12. Regem potius invocabant juxta vers. vulgatam. Et illud Ose. 7. 11. Ægyptum invocabant, &c. Advocationem appellare malunt, R. Montacutus in suo tractat. de invocatione sanctorum passim. J. Usserius Arch. Armach. contra Jesuit. Hibern. de hac controversia plurimis in locis R. Crakanth. in Defens. Eccles. Anglic, &c. cap. 58. p. 370, &c. ut alios omittam. Alioqui in significatione vocis lata nihil vetat invocationem appellare.

2. Nullum extare scripturæ mandatum vel etiam idoneum & formale exemplum hujusce vel ullius omnino Angelorum & sanctorum atque horum imprimis advocationis seu compellationis plurimi Romanensium ingenue fatentur. Eccius in Enchiridio cap. 15. sub fin. "explicite non est præcepta "sanctorum invocatio in sacris literis. Non in V. T. ubi po- "pulus alioquin erat propensus in idololatriam, & Patres "erant in Limbo nondum beati (clara scilicet Dei visione) "Esa 63. Abrahan nescivit nos, &c. sub Evangelio etiam "non fuit præcepta, ne gentiles conversi crederent se iterum "induci ad cultum terrigenarum, ac pro veteri more sanctos "non ut Patronos, sed ut Deos adorassent, sicut Lycaoniæ "Paulo & Barnabæ sacrificare volebant. Porro si Apostoli "& Evangelistæ docuissent Sanctos venerandos, arrogantiæ "datum eis fuisset, ac si ipsi post mortem gloriam illam quæsi- "vissent. Noluit ergo spir. S. expressis scripturis docere "venerationem sanctorum, sed ejusmodi firmatos in fide do- "cuit per miracula & sanctorum auxilia, fusis ad eos preci- "bus, illos venerandos, &c. Similiter Alanus Copus

dial.

dial. 3. "nec desunt causæ, cur scripturæ disertam mentio-
" nem hujus invocationis non faciant, &c. Canisius in Catech. folio 230. sanctorum invocationem non constare ex scripturis fatetur.

Tannerus jesuita in compendiaria relatione Colloq. Ratisbon. p. 37. "Fateantur ipsi (Lutherani) quæso, si lubet,
" multa fide infallibili & divina esse credenda, quæ in scriptura sola non contineantur, nec ex ea sola evidenter deducantur; & tunc nihil cum illis amplius magnopere contendemus: fateantur inquam Purgatoriam, fateantur invocationem sanctorum, cultum imaginum, transsubstantiationem in Eucharistia, &c. & similia multa, quæ Catholici credunt, aut observant, &c. Censura Colon. p. 230. concedit scripturam nusquam aperte docere sanctorum invocationem, seu implorare ab illis auxilium, nihilominus tamen esse credendam & recipiendam contendit. Salmeron in 1. Tim. 2. disp. 8. "Dicendum est ideo, non fuisse morem in V. T. adeundi sanctos intercessores, quia nondum erant beati & glorificati, ut modo sunt, ideo non debebatur illis tantus honos, quantus est iste, &c. erat etiam olim periculum idololatriæ, unde etiam sublatus fuit imaginum usus, &c. Ad alium vero quod non sit in N. T. expressum, dicendum est; quod abunde id expressum fuit, si non scripto, saltem traditione viva & consuetudine, quæ vim legis habet, &c. & durum esset, id Judæis præcipere, & occasio daretur Gentibus putandi sibi exhibitos multos Deos pro multitudine Deorum, quos relinquebant. Et hoc quantum ad scripturas. Nam quantum ad verbo & ore traditam doctrinam, non est dubium, quin Ecclesiis Apostoli eam tradiderint. Videatur etiam Peresius de Traditionibus, &c.

Tertia parte de cultu sanctorum fol. 140. "Et quod ante Cornelium Martirem, inquit, nulla extet mentio (quod ego viderim) invocationis & intercessionis sanctorum, in causa forte fuit modestia & humilitas Apostolica. Quid enim dicerent, qui eos hæc docentes audirent, nisi quod de se magna præsumerent, & si quasi Deos facerent? Cum ergo toti intenti essent prædicationi & divulgationi Evangelii, & aliarum rerum, quæ magis ad substantiam salutis attinebant, & captum etiam hominum excedebant, expectabant circa hæc apertam Dei voluntatem,

" tem, frequentia miraculorum non multo post declaratam; &c. Card. Perron. in Replic. contra M. B.R. l. 5. p. 981. ingenue fatetur, de invocatione sanctorum nullum neque præceptum neque etiam exemplum illius formale in S. scripturis inveniri. Vide Molinæi Resp. lib. 7. cap. 6. Bell. ipse de Sanct. beatit. lib. 1. cap. 19. " Notandum est, inquit, quia " ante Christi adventum sancti qui moriebantur, non intra- " bant in cœlum, nec Deum videbant, nec cognoscere pote- " rant ordinarie preces supplicantium, ideo non fuisse consue- " tum in T. V. ut diceretur, Sancte Abraham ora pro me, &c. (idem etiam Suarez. affirmat in 3. part. Tho. tom. 2. disp. 42. sect. 1.) idem legere est. c. 20. atque etiam in ordine. disputationis post præfat. in libri principio. Qua conscientia igitur Bell. cum aliis Romanensibus e V. T. libris invocationem sanctorum probare nititur, imo exempla illius plurima in utroque Testamento extare haud veretur affirmare cap. 20. Certe nullus omnino scripturarum vel V. vel N. T. locus a Rom. 69. pro invocatione sanctorum adduci solet, quē non Veteres plerique omnes, & ex Rom. 69. ipsis aliqui doctissimorum rectius interpretentur. De singulis locis vide Vossium, Mornæum, Chemnitium, Chamierum, aliosque Protestantes.

3. Duo autem sunt scripturæ loca, quæ Angelorum advocationi sive compellationi haud parum favere videri possint, de quibus propterea nonnihil nobis dicendum. Gen. 48. 16. Angelus, inquit, Jacobus, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Hic aperte ait Bellarm. cap. 14. sancti s Jacob Angelum invocavit. Respondent Protestantes 1. intelligendum hunc locum non de Angelo finito & creato, sed de Christo Angelo magni consilii quem septuaginta interpretes legunt Esa. 9. sive Angelo fœderis, ut appellatur Mal. 3. ita intellexisse Novatianum de Trinitate cap. 15. Athanas. contra Arrianos orat. 4. quem lege diligenter. Cyril. Alex. Thesauri lib. 3. cap. 1. Chrysost. in Gen. cap. 48. Hom. 66. Procopium Gazæum in Gen. 48. aliosque nonnullos Patres. Sed quia alii cum veteres tum recentiores Protest. etiam Angelum creatum hic intelligunt, ut Crysost. sermone de Ascensione. Basil. lib. 3. contra Eumonium, qui citant hunc locum, ut probent Angelis homines esse curæ. Calvinus similiter instit. lib. 1. cap. 14. S 6. etsi in comment. in Genes. dicat necesse esse eo loco Christum intelligi. Musculus in Genesin.

Genesin. Mercerus etiam in locum, aliique nonnulli; respondent secundo & quidem recte, nullam hic esse directam & formalem Angeli invocationem seu compellationem Angele Dei benedic pueris istis, sed duntaxat vehemens desiderium, quo Jacob ita fieri cupiebat, sive votum & seriam præsidii Angelici exoptationem : quomodo August. lib. 7. de baptis. cap. 1. " Adjuvet, inquit, nos orationibus suis Cypri- " anus, & donante Domino quantum possumus, bona " ejus immitemur.

" Et in Concil. Calcedon. art. 11. acclamatum est a Pa- " tribus : Flavianus (qui in Ephesina secunda Synodo, " λῃστρικῇ cæsus fuerat, cum Dioscoro se opponeret) post " mortem vivit, Martyr. pro nobis orat. Qui locus a Bellarm. & ab omnibus fere Rom. pro invocatione Sanctorum tanquam maxime illustris adfertur. Cum tamen votum duntaxat sit, non formalis invocatio sive compellatio, quæ fere fit vocandi casu : ora Martyr pro nobis.

Vide Episc. Eliensis Resp. ad C. Bell. Apol. cap. 1. pag. 38. 39. Quam insolenter autem hic insultet Romanensibus aliisque etiam Crakanthropius in defens. Eccles. Anglic. cap. 59. pag. 383. *&c.* dum hæc verba Martyr. pro nobis oret, longe aliter quam vel Romanenses vel Protestantes cæteri omnes (quod quidem sciam) intellexerunt, explicanda esse contendit.

Vide Lector loc. citat. " Expediam, inquit, paucis quæ- " nam verborum istorum mens sit, eoque libentius, ut non " fraudes solum tuorum hominum videas (affatur Arch. Spa- " lat.) sed & ineptias, & quam vere infantuli sint in concilio- " rum & Patrum lectione, in quibus ultra extremam corticem, " nil sapiunt. Hæc ille, non sine singulari jactantia & vanitate.

Immo G. Cassand. cum dubitaret, an sanctico gnoscant & exaudiant singulorum eos interpellantium preces, ut supra ostendimus illud in Litaniis, omnes Sancti orate Deum pro me, sic intelligendum esse censuit; utinam omnes Sancti Deum orent pro me! quam velim ut omnes sancti Deum orent pro me! Quis autem cum Deum orat, non cupiat omnes, quot quot in cœlo & terra sunt pios, preces suas una cum suis precibus conjungere? *&c.*

Vide Hymnos Eccles. cum Scholiis Cassand. pag. 141.

& Arch. Spalat. lib. 7. de Rep. Eccl. cap. 12. n. 27. ait invocationem hanc magis esse voti & desiderii, quam allocutionis.

4. Alter locus est Apoc. 1. 4. Gratia vobis & pax ab eo, qui est, &c. & a septem spiritibus qui in conspectu throni ejus sunt. Hunc locum pro invocatione Angelorum vehementer urget M. Becanus disp. de invocatione sanctorum cum aliis nonnullis Romanens. Respondent Protest.

Primo, Septem spiritus multos hic interpretari Spiritum Sanct. septiformem, cujus septem dona numerantur, ut Primasium, Amber. Bedam, Ansbertum, Rupertum, Haymonem, Thomam, &c.

Alios, (quod idem est) septem dona spiritus sancti, ut Victorinum Martyrem, & Joachimum Abbatem. Anselmum utroque modo. Consentit & Alcasar Jesuita in locum. "Bo-"na, inquit, Theologia non fert, ut gratia & pax Evangelica "ab Angelis postuletur. Vestius p. 183.

Sed dicunt alii probabillius esse, hos septem spiritus esse angelos, qui sunt in conspectu Dei, non ut æquales sed ut ei ministrantes.

Aretas, Ribera, Basilius Vega, multique alii Romanenses inter Protestantes Beza in locum. Dei Majestati inquit, ad-"jungit suos stipatores (hos septem spiritus) non quasi il-"los ulla in parte vel Deo exæquet, vel cum Christo con-"ferat. Sicut etiam Paulus testes una citat Deum, Christum "& Angelos. 1 Tim. 5. 21. Nam quod septem hos spiritus "nonnulli pro spir. sancto acceperunt, cujus septiformis sit (ut "loquuntur) gratia, manifeste refelli potest vel ex ea quod "scribitur infra, c. 5. 6.

" Ac ne quis hoc loco offendatur, quasi ad istos spiritus ali-"quid transferatur, quod ad Deitatem tantum pertineat, &c. "Septem isti spiritus ut ministri ante thronum collocantur: "ergo etiam coram Christo, ut qui Deo Patri assideat.

" Denique ut nemo possit de hoc ambigere, iidem isti sept. "spiritus infra 5. 6. Agni cornua & oculi (*i. e.* ministri) di-"cuntur. Hæc ille.

Drusius præteritorum lib. 10. ad illa Apoc. 14. 7. spiritibus. Spiritus vocat Angelos, juxta illud, qui facit Angelos suos spiritus. Septem autem Angelos esse, qui ministrant in conspectu throni ejus, docet nos historia Tobiæ. Hos alii Archangelos appellant, &c.

Unde

Unde rursus (ut hoc obiter dicamus) patet quam infirmo argumento pugnent rigidiores Protestantes contra veritatem libri Tobiæ propter septem Angelos coram Domino astantes, quorum ille meminit, cap. 12. vers. 15.

Vide Serar. in locum Tobiæ pag. 107. *&c.* Juxta horum igitur sententiam quamvis Joannes iisdem verbis obliquis, & a Deo, & a Christo, & a septem illis spiritibus gratiam & pacem postulet, quod tamen ad Deum & Christum attinet, invocatione religiosa usus est; quod vero ad septem spiritus, votum & serium animi sui desiderium, quo ab illis tanquam spiritibus administratoriis, & in ejusmodi negotio curam nostri habentibus, gratiam & pacem optat, expressit.

Votum igitur hic rursus cernere est; non formalem & directam invocationem seu compellationem Angelorum. Neque tamen propterea hæc Angelorum & Sanctorum compellatio, ut una nobiscum, & pro nobis Deum orent, ut illicita rejicienda est; licet nullum istius rei mandatum, nullum exemplum formale in Scripturis inveniatur; ut Protestantes hodie communiter contendunt.

Episcopus Eliensis vir alioqui doctissimus in Responsione ad Cardin. Bellarmini Apologiam cap. 1. pag. 37. eo usque provehitur, ut affirmet, licet sanctos quos compellamus, nos audire liqueret vel maxime; a nobis tamen eos invocandos vel compellandos non esse, cum præceptum ea de re nullum acceperimus: præceptum autem acceperimus in lege disertis verbis: Quod tibi præcepero, hoc tantum facias. Deuteronom. cap. 12. vers. 32. " Inde, inquit, " id tantum audemus facere, de quo præceptum habemus, *&c.* & pag. 38. atque ut præceptum haud ullum, ita nec exemplum, *&c.* Vide etiam pag. 45. Quod ad primum illud licet liqueret vel maxime, *&c.*

Audiatur R. Montacut. Præsul nunc Anglicanus contra J. C. Bullengerum Antidiatriba 1. p. 23. " Tu mihi proba, & " demonstra, Bullingere, posse me certum esse de scientia san- " ctorum particulari, quocunque tandem modo acquisita (id " enim tibi largior, neque enim de matutina aut vespertina " hæc aut illa litigabo vel sollicitus ero) Ego certe quod ad " me ipsum attinet, sanctos defunctos, Beatum Virginem " θεοτόκον, sanctissimos Apostolos, cæterosque gloriosissimos " Martyres, Stephanum, alios, de quorum constat æterna fe-

" licitate non verebor adire, interpellare, alloqui, supplicibus " precibus deprecari; habeant me commendatū & adjutū suis " intercessionibus apud Deum Patrem, per J. Christ. Generis humani μεσίτην & ἀπολυτρωτὴν. Nimirum non ad alium " modum, quam quo & possum & debeo e vinclo illo charita- " tis in communione sanctorum, viros virtute & sanctitate con- " spicuos rogare, Ecclsiæ præsules, & ad sacra altaria Deo in- " servientes obsecrare, velint pro me apud Deum intercedere, " *&c.* ita unum hoc demonstra & doce in hac causa sancto- " rum scientiam περιστάτων, *&c.* De cæteris convenit inter " nos facillime de sanctorum intercessione & interpellatione " non laborabimus. Hæc ille.

Vide eundem in eandem sententiam in Tract. Anglic. de invocat. sanct. pag. 119. *&c.* Quod ad alterum attinet, quia nullum extat præceptum de hac re, *&c.* audiatur Rob. Burhillus Anglus contra M. Becani controversiam Anglicanam, *&c.* & pro Episc. Eleensis Resp. ad Apolog. Bell. cap. 6. qu. 21. " Episcopus inquit, non vult nihil in quocumque rerum " genere fieri quod præceptum non est; sed de iis tantum re- " bus loquitur, in quibus substantialis pars aliqua divini cul- " tus ponatur. Et rursus Deut. 4. 2. de tota lege, dicitur, ne " addite ad id quod præcipio vobis neque detrahite; puta quo " ad substantiam cultus divini, *&c.* & Deut. 12. 32. dicitur " quod in cultu Dei (puta quoad rerum substantiam) nihil " faciendum sit, nisi quod ipse expresse præceperit.

Similiter & Collinus in sua Episcopi defensione supra citata respondet pag. 305. *&c.* At in sanctorum invocatione sive interpellatione ne ipsi quidem Rom. saltem doctiores & modestiores, substantialem aliquam partem cultus divini ponunt, cum non simpliciter eam necessariam esse existiment, ut supra demonstravimus, sed ritum tantum sua natura adiaphorum, licitum, imo pium etiam & utilem.

Audiatur, quæso Episcopus ipse pag. 36. " De iis quæ ad " salutem necessariæ verba Regis sunt; quæ vero Cardinalis " adduxit, privatæ devotionis obsequio a quibusdam facta, " publica Ecclesiæ doctrina vel necessitate ulla facienda ab " omnibus non proponuntur. Multum interest, animine ar- " dore abreptus quis rem faciat, cui inquit, indulgeri potest (at non inquam ego, si rem illicitam & præcepto divino re- repugnantem faciat, ut hodie putatur a plerisque Protest.)

Si

" Si quis sanctos interpellit, an quasi id ei (si salvus esse velit)
" necessario sit faciendum.

" Nec enim id de vestris (credo) quispiam ita frontem " perfricabit, ut affirmet, tam hæc necessaria esse ut qui quo- " tidie, sedulo Deum per Christum invocet (uti Christianum " par est) etsi sanctos non interpellet penitus ; aut qui Reli- " quias haud unquam viderit, vel si viderit, dubius animi sit, " an veræ Reliquiæ sint, nec proin adoret ; salutem conse- " qui non possit, aut anima ei inde valde periclitetur. Hæc ille.

Multos ritus, tanquam licitos & pios a Patribus acceptos, de quibus nullum præceptum, nullum etiam exemplum in S. scripturis invenias, retinet & usurpat hodieque Ecclesia Anglicana ipsa, ut consignationem frontis baptizati per signum crucis ; geniculationem in percipienda Eucharistica ; jejunium quadragessimale ; & alia jejunii stata tempora, & id genus multa alia : Puritanis frustra reclamantibus, & continuo objectantibus, ne addite ad id quod præcipio vobis.

Satis est, quum res tantum adiaphora sit, si sacris literis non repugnet, sed cum iisdem congruat : Patres certe adducti scripturæ testimoniis & exemplis, (ut inquit Cassand. loco supra citato) quibus manifestum est, preces justorum hominum pro aliis susceptas plurimum apud Deum valere ; ad hæc certo persuasi justos non extingui morte, sed Christo conjunctos beatam vitam agere, & multo nunc ardentius, quam unquam antea, pro nobis orare, cum sint majori charitate præditi, quam antea & (ut loquitur Cypran. sermone de mortalitate) de sua immortalitate securi, & de nostra incolumitate soliciti, eorum quoque precibus in cœlo regnantium, se in hac vita peregrinantes juvari magnopere optarunt quod nemo non licere dixerit) ac postularunt (quatenus scilicet illis rerum nostrarum sensus esset :) etsi enim ἰδιοπάθειαν ut Protestantes quidam loquuntur) ac particularem necessitatum & calamitatum nostrarum sensum illos obtinere maxime incertum sit, συμπάθειαν tamen & communem sensum, quem habent ex Dei verbo & propria experientia, quis sanæ mentis illis ademerit ? atque votum illud

 suum

ſuum ac deſiderium vel omnes in univerſum, vel nominatim quoque aliquos ex iis, tanquam ſpiritu & animo præſentes, appellando, tum in publicis tum in privatis precibus declararunt: non quo illos mediatores ſummos & propitiatores apud Deum conſtituerunt; ſed ut precibus illorum, quas plurimum apud Deum valere credebant, noſtris quoque precibus adjunctis facilius a Deo Patre per unicum Mediatorem & propitiatorem Chriſtum quod vellent, impetrarent.

6. In Patribus etiam, qui Nicænum Concilium primum præceſſere, *id eſt*, tribus primis vixerunt ſeculis, nihil legere eſt, unde certo ac perſpicue invocatio ſive directa compellatio in precibus aut angelorum aut ſanctorum probari poſſit.

Fruſtra ſententiæ contrariæ probandæ citat Bell. Dionyſ. Areopagit. cap. 7. Eccl. Hierarch. " Impoſſibilium ſuperflua " ſpe ille ſuſpenſus eſt, qui ſanctorum flagitat preces, " & naturæ ipſorum conſentaneas ſacras operationes abi- " git; cum author ille quiſquis fuit poſterior fuerit Nicæna Synodo, ut ſupra diximus, cum de Purgatorio ageremus.

Neque etiam clare loquitur locus de directa petitione per modum formalis compellationis precum ſanctorum defunctorum pro aliis; ſed de precibus ſanctorum, ſive ἐν τῷδε τῷ βίῳ ſive defunctorum ad Deum quatenus pro aliis valeant.

Irenæus etiam lib. 5. contra hæreſes ultra medium. " Et ſicut illa (Eva) ſeducta eſt, ut effugerit Deum, ſic hæc " (Maria) ſuaſa eſt obedire Deo, ut Virginis Evæ Virgo Ma- " ria fieret advocata. Ubi Bellar. exultans exclamat; Quid clarius? nihil probat. " Cui enim veriſimile fiat (ut recte reſpondet Voſſius diſp. Hiſtorica prima de invoc. ſanctorum theſ. 1.) " hoc Irenæum unquam ſcripſiſſe, ea ſaltem mente, qua vult Bell. quippe ſeu Eva ſtatim poſt obitum; ſive ut Patres cenſent; demum cum Chriſto in cœlum tranſlatat fuit " ſane multo ante Mariam in cœlum fuerit tranſlata. Sed ſine " dubio, inquit, παράκλητον ſcripſerat Irenæus (ſcripſit " enim Græce.) quæ vox cum Conſolatricem hic ſignificaret " (ſolatium enim Evæ poſt peccatum, promiſſiumq; ſalvatorem " in Maria Virgine fuiſſe dici poteſt, non quidem καθ' αὐτὴν ſed

"sed metonymice vel synecdochice, qua salutaris incarnatio-
"nis organum futura erat) Vetus interpres advocatam vertit,
"quomodo & Tertul. ac Novatianus aliquoties Christum di-
"cunt apud Johan. discipulos promittere alium advocatum;
"cum advocati appellatio magis convenat Christo, consola-
"toris autem spiritu sancto.

Vide hic Chemnit. Chamierum aliosque etiam Protestantes sermo de sanctissima Deipara falso Athanasio tribuitur, ut confitetur Petrus Nannius professor Lovaniensis in præfat. Athan. imo ipse Bell. lib. de Script. Eccles. in Athanas. & Baron. in Annalibus anno 48. num. 19. & seq. Locus qui ex Eusebio lib. 13. præparat Evang. cap. 7. citatur a Bell. aliisque Rom. in Latina versione Trapezuntii corruptus est, ut sœpe responderunt Protestantes quos consule, confer tantum exemplar Græcum cum Trapezuntina translatione, & luce clarius apparebit. De aliis qui Concil. Nicænum præcesserunt, vel potius præcessisse a quibusdam Rom. finguntur, lege eos qui hanc controversiam fusius pertractant. Peresius de Traditionibus parte tertia de cultu sanctorum pag. 140. fatetur, a tempore Cornelii martyris tantum scriptis Sanctorum, intercessiones sanctorum (particulares scil.) commendatos; & a tempore Basilii invocationes Sanctorum in scriptis Patrum memoratus fuisse "licet, inquit, cũ non appareat illos ista dogmata primos
"docuisse, sed quasi jam vetustate quadã firmata ipsa recensu-
"isse; & exemplis commendasse, nulli dubium sit, quin de
"divino magisterio descenderit, quod universalis Ecclesia
"Martyrum & sanctorum doctorum circa hæc docebat.

Censura Coloniensis pag. 209. affirmat sanctorum invocationem etiam apud priscos Patres ante annos 200. vulgarem ac usitatam fuisse: sed nullum profert ex Patribus testimonium ante Basil. & Greg. Nazianz. Card. Perron. Repl. suæ, &c. pag. 104. diserte ait, " in Patribus Apostolorum seculo vici-
"nioribus, nullum penitus istius consuetudinis invocandi san-
"ctos vestigium reperiri.

Vide Molinei, resp. lib. 7. cap. 7. p. 24. Neque ii quorum scripta adhuc supersunt, Justinus Martyr. scil. Ignatius, Irenæus, Clem. Alexand. Orig. Tertul. Cypr. Arnob. Lactant. Athanas. Euseb. aliique numero tam pauci sunt quam quæ

fuerit Veteris illorum seculorum Ecclesiæ fides & praxis nos abunde edocere possint: ut frustra C. Perron. cum aliis quibusdam Rom. excipiat maximam partem vetustissimorum illorum scriptorum periisse. Sed Deus bone! quam irreverenter injuriose & contumeliose de Patribus primorum illorum seculorum loquitur C. Perron. pag. 1044. 1045? quod scil. in
" scriptis suis contra Gentes sæpe dixerint non quæ crederent
" ipsimet, sed ea dissimularint & dixerint quæ causæ suæ
" inservirint ad objectiones Gentium refellendas, quod mul-
" ta celaverint, dissimulaverint, (& disguisent) &c. &
" alienam quasi personam interdum induentes occultaverint,
" quod quantum potuerunt fugerint & declinarint occasiones
" omnes verba' faciendi de precibus Ecclesiæ ad sanctos; ne
" Gentiles existimarent superficialem quandam esse conve-
" nientiæ seu conformitatis speciem (licet falsam & æqui-
" vocam) inter illud quod ab Ecclesia sanctis præstabatur,
" & illud quod Gentes falsis suis Diis deferebant; atque
" inde ansam arriperent, licet immerito propriam Ecclesiæ
" praxin in ipsos Patres retorquendi. Hæc omnia verbatim ille. Vide Episc. Winton. contra Perron. p. 51. 52. Atque hæc illius est qualis mirifice jactare solebat erga Patres illos veteres reverentia illos in signis hypocriseos insimulare. Multum ille Romæ cum esset Anno 1605. gloriatus est coram Fr. Suario aliisque permultis, de Responsionibus novis ad Patrum, quæ a Protest. opponuntur, testimonia a se excogitatis, & quarum inquit ipsemet in Epist. ad Card. Bell auctor ante me nullus, (vide Vitam C. Bell. lib. 2. cap. 7. R. 3.) certe ut de multis aliis illius responsionibus nunc sileam, indigna est hæc proxime allata tantæ eruditionis tantæque famæ viro eoque Cardinali.

7. Neque tamen vel hoc nomine Compellatio in precibus Angelorum vel sanctorum de qua dictum rejicienda seu damnanda est. Multi enim ut constat, ritus liciti et utiles a Patribus & Conciliis subsequentium seculorum, imprimis quarti & quinti in Ecclesiam invecti sunt; de quibus in præcedentium seculorum scriptoribus nihil legere est. Par enim & æquale fuit jus Ecclesiæ quarti seculi, atque trium præcedentium ritus licitos et utiles instituendi. Nemo ni fallor, sani cerebri hoc negaverit. Quare pergamus.

8. Circa

8. Circa annum Christi trecentesimum septuagesimum ad sanctorum invocationem publice præire hi populo cœperunt, quibus cura ejus instituendi commissa erat; ut ingenue fatetur Vossius disp. Histor. secunda de hoc argumento, thesi prima. Ac in Græcia quidem primi vel e primis sanem hunc duxerunt Basilius, Nyssenus, Nazianz: ut inquit ille.

Basil. M. in orat. in 40. Martyres " qui aliqua premitur " angustia ad hos confugit κατα φευγει: qui lætatur, ad "hos recurrit. ἐπ' αὐτὺς ἀποτρέχει (Male interpres Latinus; quem Bell. multique alii Rom. sequuntur. Qui aliqua premitur angustia, ad hos confugiat, qui rursus lætatur, hos oret. Vide Episc. Eliens. Resp. ad C. Bell. Apol. cap. 1. p. 40. Chamierum, aliosque) Ad hos *i. e.* ad horum martyrum memorias (scilicet) ubi Deum oret, & martyrum preces cum suis conjungi postulet. Unde paulo post, μετα μαρτύρωντες γέσθω τα αἰτήματα ὑμῶν. cum illis martyribus fiant preces vestræ. *i. e.* cum illorum precibus vestras jungite preces. Et licet hæc, ad hos confugit, ad hos accurrit, indicantis modo dicuntur, non imperantis; nihilo tamen minus intercessioni interpellationi sanctorum favet hic locus Basilii (ut recte notat Fronto Ducæus in Notis in hunc locum) cum constat, nunquam hæc sanctum hunc Patrem ut exemplum imitandum prolaturum fuisse, quæ non probaret, aut quæ in crimen idololatriæ vocari possent; presertim cum addat, eos, qui sic orant; exaudiri: at peccatores non exaudit Deus. Joan. " 9. denique πρεσβυτὰς δυναπωτάτυς. legatos, *h e.* oratores, intercessoresque potentissimos eos appellat. Unde & Vossius ipse loco supra citato ingenue, inquit, " interea fatemur zelum hunc populi non improbari Basilio. Hoc enim satis docet ἐκφώνησις ad Martyres quam subdit.

Illustris est locus apud Greg. Nyssenum fratris Basilii admiratorem & sectatorem studiosissimum orat: in B. Theodorum martyrem circa finem " intercede, inquit, ac deprecare " pro patria apud communem Regem & dominum, *&c.* vide locum. Suspicatur Chamierus de uno Mediatore lib. 8. cap. 7. n. 27. orationem eam non esse Greg. Nysseni. Similiter &.

Episc.

Episc. Wintoniensis in Resp. ad cap. 20. lib. 5. Replic. C. Perron p. 56. 57. Sed non sic diligentissimus Vossius loco cit: cui locus hic valde illustris videtur " Nyssenum vero sic " sensisse, inquit, minus mirandum, cum admirator & secta- " tor fuerit fratris Basilii; Neque etiam Cocus aut Rivetus Critici. Gregor. Nazian. orat. in S. Cypr. (ubi obiter observa propter Authoris errorem de Cypriani illius quam laudat persona, orationem tamen non esse rejiciendam, satis liquide enim fidei alioqui esse & vere Greg. Nazianz. multis viris doctissimis videri) " Virgo Justina Virginem Mariam " rogat, ut sibi periclitanti opem ferat, &c. Durior est (inquit Chamier. de cultu creatur. lib. 20. cap. 5.) hic locus. Vossius similiter clare sententiam Greg. Nazianz. explicare affirmat.

Male autem, illud puellæ illius factum non quidem a Greg. Naz. reprehensum; sed cum idem ejusdem sexus multæ facerent, acriter reprehendisse Epiphan. eodem seculo in Collyridianis, respondet doctissimus Episc. Eliensis contra Bell. p. 42. & contra Perron. p, 34. Adorationem tantum religiosam B. Virginis per orationem proprie sic dictam & per oblationes in Collyridianis reprehendit acriter, & quidem merito Epiphanius; non autem nudam illius compellationem, ut nos orationibus suis apud Dominum adjuvet vel ille vel quisquam alius ex Patribus. Videatur & finis orat. illius & orat. 20. in Basil. & 21. in Athanas.

9. Citatur a Bell. aliisque Rom. a Vossio etiam, locus ut videtur insignis ex Chrysost. Homil. 66. ad pap. Antioch. sive potius (nam ex 80. illis homiliis ad pop. Antioch. primæ tantum viginti & una Chrysost. sunt. Videatur Possev. apparatu in Chrysost. & Bell. ipse lib. de script: Eccl. in Chrysost.) Hom. 66. in 2. Cor. de imperatore ad sepulchra martyrum δεομένῳ τῶν ἁγίων. sanctos orante, ut pro se apud Deum intercedant. Versiones tamen sunt ab ipsis Roman. editæ, in quibus nihil tale reperias, nec vel paginas integras, quæ clausulam illam vel antecedunt vel sequuntur. Vide Episc. Eliensum contra C. Bell. p. 41. & contra C. Perron. p. 30. 31. Jo. Garetius de sanctorum invocat. p. 96. citat sub nomine Theodori cujusdam Daphnopathi, qui seculis aliquot post Chrisostomum vixit. Sed extant hæc verba in Græcis quos habemus codicibus, etiam in illa laudatissima H. Savilii

editione

editione Chrysost. Chamierus hic versionem accusat, male enim redditum; Fastu deposito stat sanctis supplicaturus, ut pro se apud Deum intercedent, & tentoriorum opificem ac piscatorem patronos etiam defunctos orat, qui diadema gestat. Græce enim, inquit habes δεόμενος τῶν ἁγίων: & postea δεῖται, &c. Ast id verbum norunt omnes, non tantum esse orare, sed etiam indigere; longe melius reddideris; Fastu deposito stat indigens sanctis, ut sibi ad Deum præeant; Et tentoriorum opifice, &c. Patronis etiam defunctis indiget is, &c. Sed inane & ineptum est hoc subterfugium. locus enim Chry. recte perpensus exposcit sic cum aliis omnibus Interpretibus cum Rom. tum Protest. reddamus, Fastu abjecto supplex stat, sanctos obsecrans vel Orans, ut ipsi apud Deum sibi præsidio sint, ὥστε ἀυτοῦ προστῆναι παρὰ τῷ θεῷ, vel intercedent pro ipso apud Deum, &c. Consule Chrysost. ipsum. Episc. Eliensis contra Bell. p. 41. "si detur "denique quod isthuc sic narret Chrys. factum hic narra- "tur modo, statutum nullum recitatur. Factum autem vo- "luntarium, ut liberæ devotionis; non autem, ut rei, ad salutem æternam necessariæ. Sed neque hoc quæritur, an imperatoris factum officium fuerit pietatis, simpliciter necessarium, sed an licite & pie & consentanee Ecclesiæ tunc temporis doctrinæ & praxi istud fecerit; & an Chrys. probatum vel improbatum fuerit. Ut adhuc certius Chrys. mentem super hac re intelligas, audi illum Tom. 5. sermone in sanctos Martyres, Bernicem, Prosdocen & Dominam. p. 481. edit: savil. "μὴ μόνον ἐν τῇ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς ταύτης ἀλλὰ καὶ ἐν ἑτέ- "ραις ἡμέραις προσεδρεύωμεν ἀυταῖς, παρακαλῶμεν ἀυ- "τὰς ἀξιῶμεν γενέσθαι προστάτιδας ἡμῶν. rogemus, obsecre- "mus eas, petamus, postulemus ab illis, &c. ut præsideo no- "bis sint, vel nobis patrocinentur, &c. πολλὴν γὰρ ἔχουσι "παῤῥησίαν οὐχὶ ζῶσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τελευτήσασαι ἢ πολ- "λῷ μᾶλλον τελευτήσασαι. Nunc enim stigmata gestant Domini, &c. Alia loca, ut quæ minus clara sint, silentio prætereo. Ridiculas R. Montacutii responsiones ad locum proxime ex Chrysostomo citatum vide in ejusdem tractatu de invocatione sanct. p. 106 & aliquot seq.

10. Eodem

10. Eodem tempore in occidente consuetudinem eandem probavit & secutus fuit Ambr. qui plurimum Græcos imitari, sœpe etiam exscribere solet " Atque in primis illustris " est, inquit Vossius, ejusdem locus lib. de Viduis, ultera " medium: obsecrandi sunt Angeli, qui nobis ad præsidium " dati sunt, Martyres obsecrandi, quorum videmur nobis " quoddam corporis pignore patrocinium vendicare. Possunt " pro peccatis nostris rogare, qui proprio sanguine etiam si " quæ habuerunt peccata laverunt, &c. Durior est, inquit Chamierus, hic locus, quia scilicet per figuram Prosopopæiæ vel Apostrophes eludi non posse cernebat. Loca enim Patrum, Basilii, Nazianz. & quorundam aliorum, qui inter concionandum sanctos compellaverunt, eorum pro se ipsis & aliis preces serio expetentes, eludere solent multi Protest. per figuram Prosopopæiæ vel apostrophes, qualis est illa Oratoris ad mortuum O Marce Druse te appello, & illa Poetæ ad alium, Audisne hæc Amphiaræ sub terram abdite? non attendentes interim, vel plane rejicientes illorum testimonia, qui vel sanctorum interpellationem nobis commendant, vel narrant, a quibus interpellati sunt. Doctissimus Eliensis contra Bellarm. p. 45. & contra Perron. p. 38. 39, &c. respondet; Ambrosio adhuc Neophyto scriptum fuisse librum illum de Viduis, quod ex eo facile deprehendi posse affirmat, quod ibidem dicat Ambros. lavisse martyres sua peccata proprio sanguine, superfluus enim certe sic esset sanguis Christi. & quod addat, si qua habuerunt peccata, dubitans quasi an Martyres ulla habuerint peccata, nec ne, &c. Sed an fuerit Ambr: Neophytus, nec ne, cum librum illum scriberet (scripsit certe primo sui Episcopatus anno, ipso Eliensi confitente) non laboramus; certe ex iis quæ carpit Eliensis minime apparet eum tunc adeo in Theologia hospitem fuisse. ut ipsa pene illius principia ignoret. Illud, Si qua habuerunt peccata, simile est dicto Jacobi cap. 5. 15. Et oratio fidei servabit infirmum, &c. & si peccata commisit, remittentur ei.

Quod ait lavisse Martyres sua peccata proprio sanguine, idem affirmat Tertull. in Theologia, credo, non infans, in fine Apologetici. " Quis non, ubi requisivit, accedit? ubi accessit, pati exoptat? ut Dei gratiam redimat, ut omnem veniam " ab eo compensatione sanguinis sui expediat? omnia enim huic operi delicta donantur, &c. Chrysost: etiam

" sermone

" sermone de S. Luciano, & quemadmodum ii qui bapti-
" zantur aquis: ita qui martyrium subeunt, proprio sangui-
" ne abluuntur. Multi Patrum quemadmodum baptismate aquæ peccata omnia tolli existimabant & elui, ita & martyrio, quod baptisma sanguinis appellabant; ut omnibus doctis constat; nullum tamen in eo Christi sanguini qui solus est causa meritoria, & principalis ablutionis nostri a peccatis injuriam inserentes. Baptisma enim aquæ, & illud sanguinis: pro mediis tantum subordinatis, vel caulis secundariis & instrumentalibus habebant, per quæ virtus sanguinis Christi nobis applicatur. Sic martyres & Angelos observandos dixerunt, ante illum, ut jam videmus, Græci Patres, quorum ille sedulus fuit Lector & imitator. Quod citat Eliensis ex Ambr. magis provecto jam, melius edocto ut ait, in ad Rom. 1. " ad
" Deum (quem nihil latet, omnium enim merita novit) pro-
" merendum, suffragatore non est opus (certe nec obsecrato-
" re, inquit Eliensis) sed mente devota. primo non nesciebat vir doctissimus commentarios in Epist. Paulinas, qui Ambros. vulgo asscribuntur, illius non esse, sed alicujus alias antiqui scriptoris. Vide contra C. Perron. p. 41. 42. secundo ut ineptas aliorum responsiones omittam, non aliud vult author ille, ut recte respondet Estius in 4. sent: dist. 45. S. 17. quam non esse accedendam ad Deum per suffragatores, eo modo quo itur ad hominem; quasi viz. Rex ille cœlestis egeat monitoribus qui causas supplicantium ei explicent simul & precibus suis commendent, sicut egent reges terreni; cum Deus non tantum preces singulorum audiat, sed etiam intima cordis perspiciat. Unde author addit tantum opus esse mente devota scilicet ad hoc necessaria, ut Deus nos exaudiat. Quæ tamen mens devota loco & tempore non omittit aliorum etiam pro se suffragia implorare. Quod adducit idem Episcopus ex Ambr. in obit: Theodos. Tu solus, Domine, invocandus es contra humanam & civilem (ut quidem doctissimi Theologi etiam Romanenses appellant) sanctorum invocationem nihil faciat, sed omnem religiosam invocationem soli Deo exhibendam esse clarissime ostendit. Quomodo etiam ipse Ambr. fratrem Satyrum defunctum invocet, vide illius orationem in obitum Satyri circa finem.

11. De mente Hieronymi Greg. Naz. discipuli quis dubitet? in Epitaphio Paulæ circa finem " Vale, inquit, o Paula,
" & cultoris tui ultimam senectuté orationibus juva, Fides &

opera

" opera tua te Christo sociant, præsens facilius quod postulas, impetrabis. Non est hic inanis prosopopæia vel apostrophe rhetorica, ut Protest vulgo. affirmant, sed compellatio seria, & petitio efficax orationum Paulæ, ex qua vir sanctissimus sibi auxilium pollicebatur. Erat solita (constantia fœmina Cypria, cujus generum ac filium Hilarion de morte liberarat olei unctione) pervigiles in sepulchro ejus noctes ducere, & quasi cum præsente ad adjuvandas orationes suas sermocinare. ut Hier. scribit in extrema Hilarionis vita. Et contra Vigilant: qui intercessionem sanctorum pro
" vivis, a qua eorundem interpellatio dependet, negabat; de
" barathro pectoris tui cænosam spurcitiem evomens, audes
" dicere, Ergo cineres suos amant animæ Martyrum, & cir-
" cumvolitant eos, semperque præsentes sunt, ne forte si quis
" precator advenerit, absentes audire non possint. Derisisse videtur Vigilant: eos qui sanctos invocabant, ut ex illis duabus vocibus precatores & audire colligere licet. (An enim precatores suos martyrum animæ audire queant nisi invocatæ?)

Unde (quo erat genio) Hier. adeo acerbe hic eum excipit. Nihil falsius, nihil etiam B. Hier. magis injuriose affingi potest, quam quod a rigidioribus Protest. fingitur, Hier. in dogmate quidem de intercessione beatarum animarum pro vivis a Vigil. dissensisse' sed quantum dogma de invocatione Sanctorum spectat ei plane assensum, & ut inepte loquitur R. Crakanth. l. fœre citato cap. 52. p. 330. Hier. totum Vigilantianum hic esse. Videantur alii, qui prolixius hæc pertractant.

CAP. IV.

Eadem sententia fusius adhuc Comprobatur.

1 PRiusquam, quæ huic sententiæ firmandæ ex Aug. proferri possunt, Loca adducam; operæpretium duco, ad locum quendam Aug. in quo omnes ad unum hic dissentientes miri-

mirifice exultant, & tantum non triumphant, accurate respondere. Nam ex aliquo Aug. rivulo quicquid refertur, inquit doctissimus Episcopus Eliensis contra Bell. p. 46 unica ejus sententia tanquam sole siccatur, quam habet " in opere suo " palmari de Civitate Dei lib. 22. cap. 10. Ad quod sacrificium, Martyres (sicut homines Dei qui mundum in ejus " confessione vicerunt) suo loco & ordine nominantur: non " tamen a sacerdote, qui sacrificat invocantur. Qui minus " autem a Sacerdote, inquit Eliensis, quam a populo? aut " extra sacrificium cur liceat, quod ad sacrificium non licet? " Quod non ad missam, cur ad Matutinas? Quod, alioqui " licitum est, ecqua in sacrificio vis, vel Altari, ut reddat illicitum? Hæc ille, vide & contra Perron. p. 37, &c. Respondere solent Rom. & quidem vere, loqui Aug. loco citato de invocatione in Liturgia, & ad altare, ubi cum sacrificium Deo vere offeratur (licet in illius sacrificii ratione explicanda multi Rom. errent, ut alias, Deo volente, demonstrabimus) invocatio ad solum Deum dirigenda est. Sic enim Aug. ibidem " scribit. illi (Gentiles scil.) talibus Diis suis, & templa ædificaverunt & statuerunt aras, & sacerdotes instituerunt, & sacrificia fecerunt. Nos autem martyribus nostris non templa sicut Diis, sed memorias, sicut hominibus " mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, fabricamus: " nec ibi erigimus altaria, in quibus sacrificamus martyribus, " Sed uni Deo, & martyrum & nostro sacrificium immolamus: " ad quod sacrificium, &c. & statim post illa verba; non tamen a sacerdote, qui sacrificat, invocantur. Deo quippe, " inquit, non ipsis sacrificat, quamvis in memoria sacrificet " eorum: quia Dei sacerdos est, non illorum. ipsum vero sacrificium Corpus est Christi, quod non offertur ipsis, quia hoc sunt & ipsi. Et de civit: Dei. lib. 8. cap. 27. " Quis audivit aliquando fidelium stantem sacerdotem ad altare " etiam super sanctum corpus martyris, ad Dei honorem cultumque constructum, dicere in precibus: offero tibi sacrificium Petre, vel paule, vel Cypriane, cum apud eorum memorias offerat, Deo, qui eos & homines & martyres fecit, &c.

Eadem legere est contra Faustum. lib 20. cap. 21. unde in Canone Missæ post Cathalogum sanctorum " subditur: Et " omnium sanctorum tuorum: quorum meritis precibusque " concedas, ut in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio.

lio. Ubi non sancti, sed solus Deus invocatur " In Liturgia, " inquit Wicelius in Methodo Concordiæ Eccl. cap. 5. de " Eucharistia p. 19. non oratur ad Divos, sed ad Deum unum, " ut is ob amorem quo Divos ardet, calamitatem nostram in " hoc periculosissimo vitæ salo clemens respiciat. Quod ait " Aug. serm. 17. de verbis Apostoli: Habet Ecclesiastica dis- " ciplina, quod fideles noverunt, cum Martyres eo loco reci- " tant ad Altare Dei, ut ibi non pro ipsis oretur, pro cæteris " autem defunctis oretur? injuria enim est orare pro Martyre, " cujus nos debemus orationibus commendari. Vide etiam tract. 84 in Joan. apud illum eo loci, commendari martyrum orationibus, non est directe eos invocare, sed tantum rogare Deum, ut non nostris solum, sed ipsorum quoque pro nobis orationibus flectatur Deus; ut si non nostras, quæ sœpe frigent, illorum tamen ardentissimas pro nobis orationes audire dignetur. In Missa quidem Catechumenorum, quæ non est proprie sacrificium, in versiculis post lectionem obiter sancti directe interpellantur; sed in Missa fidelium (uti appellatur) quæ incipit ab oblatione, nunquam sancti directe invocantur. v. Bell. lib 2. de Missa cap. 8. imo in Synodo Carthaginensi 3. Can. 23. cautum est " ut cum ad altare assistitur, semper ad " Patrem dirigatur oratio: licet istud non propter necessitatem, quasi videlicet personam Filii vel spiritus sancti ad Altare compellare nefas sit, sed propter convenientiam factum sit; ut cum in sacro illo mysterio commemoratio sacrosanctæ illius oblationis, qua semet ipsum Christus obtulit immaculatum Deo & Patri peragatur, ad ipsum quoque sacrificium precum nostrarum, & gratiarum actionis dirigatur: ut recte Cassander observat in fine Hymnorum Eccles. p. 298. Nam alioqui in Canone Missæ Ecclesiæ Romanæ in fine dicet sacer- " dos placeat tibi sancta Trinitas obsequium servitutis meæ, " & præsta, ut hoc sacrificium, quod oculis Tuæ Majestatis " indignus obtuli, sit tibi acceptabile, &c. & 3. collectæ ad " Christum ipsum diriguntur. 1. Domine Jesu Ch. qui dixisti, " &c. 2. Domine Jesu Ch. Fili Dei vivi, &c. & 3. perceptio corporis & sanguinis tui. D. Jesu Ch, &c.

2. Ex quibus omnibus liquet, cur in oblatione & invocatione sacerdotis ad Altare sacrificali nulla sanctorum interpellatio adhibeatur, ut ait Aug. extra sacrificium tamen ea uti liceat. Neque rejicienda est simpliciter distincto Perroniana orationis sacrificalis, & extra sacrificalis: sed interpellationem

sanctorum

ſanctorum male ille orationem, ſi modo orationem proprie ſic dictam intelligat, appellat. Aug. autem Martyrum invocationem non improbari, quod loco citato, & rurſus p. 51. Epiſc. Elienſis affirmat, patet ex De cura pro mortuis cap. "4. ſed cum talia virorum ſolatia requiruntur, quibus eorum pius in ſuos animus appareat, non video quæ ſint adjumenta mortuorum, niſi ad hoc, ut dum recolunt ubi ſint poſita eorum, quos diligunt, corpora, eiſdem ſanctis illos tanquam patronis ſuſceptos apud Dominum adjuvandos orando commendent. Et paulo poſt. Cum itaqne recolit animus ubi ſepultum ſit chariſſimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus, &c. Vide etiam cap. 15. & 16. Mortuos inquit R. Montac. contra Biding. Anti-diatrib. 1. p. 21. "vivorum rebus non intereſſe opinabatur Aug. ſolertiſſimus omnium in fidei dogmatibus diſcutiendis. Cum vero quereretur, quomodo tum Martyres implorabantur, reſpondebat, aliter diſpenſatum fuiſſe cum Martyribus. Viam ergo introducebat extraordinariam. Certum vult eſſe, propter uſum tum frequentiorem, licet non de fide definitum, Martyres imploratos exaudire & adjuvare. ſed quomodo adjuvent invocantes, definire ait vires ſuperare ſuæ intelligentiæ, &c. Hæc ille. Quanquam, inquit Aug. iſta quæſtio vires meæ intelligentiæ vincat, quemadmodum opitulentur Martyres iis quos per eos certum eſt adjuvari? utrum ipſi per ſe ipſos aſſint uno tempore tam diverſis locis, & tanta inter ſe longinquitate, diſcretis, ſive ubi ſunt eorum memoriæ, ſive præter ſuas memorias ubicunque adeſſe ſentiuntur, an ipſis, in loco ſuis meritis congruo, ab omni mortalium converſatione remotis, & tamen generaliter orantibus pro indigentia ſupplicantium, Sicut nos oramus pro mortuis, quibus utique non præſentamur, nec ubi ſint, nec quid agant ſcimus, Deus omnipotens qui eſt ubique præſens, &c. exaudiens martyrum preces, per angelica miniſteria uſq; quaq; diffuſa, præbeat hominibus iſta ſolatia, quibus in hujus vitæ miſeria indicat eſſe præbenda: & ſuorum merita martyrũ ubi vult, quando vult, quomodo vult, maximeque per eorum memorias, quoniam hoc novit expedire nobis ad ædificandam fidem Chriſti, pro cujus illi confeſſione ſunt paſſi, mirabili atque ineffabili poteſtate ac bonitate commendet. Res hæc altior eſt quã ut a me poſſit attingi, & abſtruſior quã ut valeat a me perſcrutari, &c.

Vide locum. Buceri candor hic placet, qui in defens. Reform. Christ. cap. " 43. sic scribit ? ea ratione & modo, quæ " cœlesti eorum vitæ consentanea est, orant sane pro nobis " omnes sancti. Utrum vero peculiariter id faciant pro iis " qui ipsos invocant, vel memorias eorum honoribus afficiunt, " vel ipsorum cognati aut affines sunt, an vero generaliter " pro omnibus, ut pro Electis D. N J. Christi, &c. id D. " August. fatetur adhuc sibi esse ignotum, quoniam sacra " scriptura nihil de eo commemorat. Non dubitabat ille, quin Augustini seculo Sancti ipsi invocarentur, licet non in oratione Liturgica, neque tamen hanc Ecclesiæ vel piorum tunc temporis praxin damnasse Aug. vel affirmat, vel etiam, si maxime affirmasset, unquam probare potuisset. Aug. lib. 20. " contra Faustum cap. 21. populus Christianus memorias " martyrum religiosa solennitate concelebrat, & ad excitan" dam imitationem, & ut meritis eorum consocietur, atque " orationibus adjuvetur: ita tamen ut nulli Martyrum, sed " ipsi Deo martyrum sacrificemus, &c. R. Montacut. in suo tractatu de invocatione sanctorum, licet nullam non quærat rimam qua elabatur, ut clarissima veterum testimonia eludat, pag. tandem 214. 215. 216. respondere cogitur, dicta Aug. quæ pro sanctorum invocatione allegantur, imo pene omnia, quæ in hanc sententiam ex veteribus produci solent, ex opinione tunc communiter in Ecclesia recepta loqui de Martyrum tantum intercessione vel invocatione, & quidem ad memorias eorum, vel in Natali eorum die. *i. e.* in passionis die, quo martyres secundum vitam animalem ac temporariam orbi denascentes vitam cœlestem vivere cæperunt; Inde autem colligi non posse. Sanctos omnes in cœlis viventes & Angelos nobis interpellandos esse, speciali enim præ aliis omnibus saltem sanctis privilegio ex probabili veteris Ecclesiæ sententia in negotiis nostris procurandis gaudere Martyres.

Laudo quod ingenue Martyrum saltem invocationem admisisse Aug. fateatur, sed Angelorum atque aliorum etiam sanctorum interpellationem piæ vetustati probatam fuisse perperam negat; ut ex prædictis clarissime constat.

Doleo certe Joanni Barclaio in sua parænesi, &c. lib. 2. c. 7. p. 339. causam tam justam cum doctissimo Eliensi Epis. hic expostulandi datam. " Serenissimi Britanniarum Regis Elee" mosynarium hic, inquit, alloqui lubet: illi Rex credit,

alii

alii multi credunt, & toties in culpa est, quoties alios in culpa esse facit. Videat porro quanto errore negaverit, Aug. placere, ut Martyres invocentur.

In Resp. ad Apologiam C. Bell. cap. 1. sic loquitur. Aug. autem assentemur, &c. Nam Aug. Martyres non invocantur, &c. Imo, inquit, invocantur Martyres Aug. nisi ipsi Aug. non credimus, &c. Vide locum. Aug. lib. 22. de civit. D. cap. 8.

" Florentinus, inquit, Hipponensis noster, homo religiosus " & pauper, qui Sartoris se arte pascebat, casulam perdiderat, " & unde sibi emeret non habebat : ad viginti Martyres, quo-" rum memoria apud nos est celeberrima, clara voce, ut vesti-" retur, oravit, &c. Adi sis locum. Loci hi sunt ex libris, qui certo sunt Aug. loci autem qui a multis aliis adducuntur, sunt ex scriptis dubiis vel supposititiis petiti.

3. Aliorum quarti & quinti seculorum Patrum testimonia brevitatis causa omitto. Quod autem privatas illas sanctorum compellationes (ut loquuntur) Protest. temporibus Basilii & Nazianzeni usurpari cœptas, tandem circa tempora Gregorii M. *i. e.* ante annos 1000. publicis Litaniis insertas fuisse, & non prius, affirmant, id exigui est momenti ; cum primo non Greg. Magn. primum, sed Patrum etiam anteriorum seculorum, Græcorum & Latinorum, doctissimorum juxta ac sanctissimorum temporibus pubice cum in scriptis tum in concionibus usurpatæ & probatæ fuerint istiusmodi compellationes ut demonstratum est ; secundo narrat Walafridus Strabo lib. de rebus Eccles. cap. 28. Litaniam sanctorum post Eusebiani Martyrologii epitomen a D. Hieron. latine factam, credi in usum assumptam ; vel potius (ut alii Strabonis mentem explicant) ante conversum ab Hieron. Eusebii Martyrologium tanto numero quidem sanctos in Litania recensitos non fuisse. Tunc enim præcipui tantum aliquot, B. Virgo, &c. & qui in uno quoque loco celebriores erant, nominabantur : cæteri universe interpellabantur. Edito vero Martyrologio plurimum nomina, quod in Gregorio Cordubensi Episcopo, in Concilio Episcoporum a Theodosio Imperatore laudatum idem Strabo refert, memorari cœperunt. Vide Serar. de Litaniis lib. 1. cap. [illegible] aliosque.

Denique multis jam sæculis in universa Ecclesia, in Oriente non minus quam in Occidente etiam in Aquilone apud Mus-

rovitas, Litania est decantata; ut puta. S. Petre ora pro nobis. Totius autem Ecclesiæ universalem consensum spernere aut damnare res est longe periculosissima.

4. Certe melius & modestius de hac sanctorum compellatione in Reformationis principio, præcipui quidam Protestantium senserunt & scripserunt; si in ea sententia, quam initio cum veteri Ecclesia communem habebant, permansissent, atque intra abusuum tantum reprehensionem constitissent, melius fortasse auctoritati & paci Ecclesiæ consuluissent; ut sapienter admonet G. Cassander in consult. art. 21. M. Lutherus in Epist. ad Georgium spalatinum Anno. 1518. scripta quæ adhuc extat " Mi Spalatine, non fuit mens mea unquam " Venerationem sanctorum esse superstitiosam, neque invoca- " tiones eorum pro causis vel corporalissimis. Hoc enim sa- " piunt hæretici illi vicini nostri Picardi Bohemia, &c. Et in " Epist. ad Ersurdienses Anno 22. Sinite ut divorum implo- " rent nomina, quando ita volunt, ea tamen lege; ut sciant " sibi cavendum, ne quam fiduciam & præsumptionem persua- " sione salsa inducti, in ullum sanctorum ponant, sed in so- " lum Christum, &c. Et in purgatione quorundam articu- " lorum: de intercessione sanctorum cum tota Ecclesia Chris- " ti sentio, & judico, sanctos a nobis honorandos esse, atque " invocandos. Et de præparatione ad mortem in mortis arti- " culo B. Virginem, suum Angelum & delectum a se Aposto- " lum, & sanctos reliquos, &c. invocare non cesset ut pro se intercedant ad Dominum.

5. J. Occolampad: in annotat. in serm. Chrysost. in Juventinum & Maximum Martyres Basileæ excusis, Anno 1623. p. 163. " Sunt qui de sanctis volunt nihil audire aliud quam " quod dormiant & quiescant in Christo expectantes revelati- " onem & diem D. N. J. Chr. recepturi tunc utramque stolam " simul: nunc neque intercedant; neque si intercedant, " quod ægre admittunt, invocandi sint. Interpellandi offici- " um dicunt solius Christi esse, &c. & nusquam scriptu- " ram nos adhortari, ut sanctos precibus nostris imploremus. " Neque enim huc quadrat illud ultimi psalmi, Laudate " Dominum in sanctis. Vel illud ex Job, convertere ad " aliquem sanctorum, &c. Habet opinio hæc aliquid " haud contemnendum, cui refragari fas non fuerit. Atta- " men ei per omnia nequaquam accesserint. Neque enim

inter-

" intercessionem sanctorum inficias ierim: neque impiorum
" & idololatrorum esse asseveraverim cum illis implorare Pa-
" trocinia sanctorum. Cæterum precor votis omnibus, ut
" prætercursis sanctorum, Angelorumque & omnium quæ
" in medio sunt, cunctis agminibus, summa fide & alacritate,
" ad ipsum Angelorum regem & cœlorum Conditorem con-
" tendamus. Quamvis a nullo exigere ausim; fidem enim
" ad mensuram cuique Deus ipse suppeditat; optarim tamen,
&c. & p. 166. 167. " sancti quoque in cœlis sua charitate
" flagrantes non desinunt pro nobis intercedere. Quid igi-
" tur mali, si hoc petamus fieri, quod credimus Deum velle,
" etiamsi nihil tale præceperit? Quid mali, si & commen-
" demus Patrocinia sanctorum, modo id circumspecte, oppor-
" tune & modice fiat, pro auditorum qualitate? id quod hic
" agit Chrysost: & Nazianz. quoque in laudibus Cypr. Et
" observant hoc ferme omnes Ecclesiæ, tam orientis quam oc-
" cidentis, &c.

6. M. Bucerus contra Episcop. Abrinconsem. " si quis,
" inquit, perpensa infinita illa Dei in sanctos indulgentia &
" facilitate, & simul illorum in nos miseros ad huc conservos
" suos & commembra charitate, animi ardore huc prorum-
" pat, ut illos ceu præsentes præsens appellet, proque se in-
" tercedere ad Deum roget; id, licet in nulla scriptura do-
" ceatur si sic tamen fiat, nulli damnamus. Et postea in ani-
" mis, inquit, sic comparatis, ubi videmus nihil tribui huma-
" nis meritis, sed omnia misericordiæ Dei, & redemptioni
" D. N. J. C. ita quod divos, ut pro se orent, invocant,
" licet id faciant absque ullo & sensu & exemplo scripturæ,
" damnare tamen non possumus. Atque hunc solum in mo-
" dum videmus Orthodoxis Patribus sanctorum cœlitum in-
" vocationem usurpatam & traditam Et in ad Rom. cap. 8.
" p. 413. intercessio, quam pridem Divis tribuunt Ecclesiæ,
" non potest ex scripturis statui aliud esse, quam perpetua illo-
" rum Vota de nostra redemptione consummanda. Quibus fi-
" dere ex se impium, quærere ea incertum est. affectus tamen
" salutis, qui eousque sese attollit, ut Divorum quoque
" intercessionem in Christo non præ Christo quærat, non ex-
" cutiens quam certum sit quo feratur damnari non debet. Et
" hoc reverentiæ detulisse Veterum observationi hac in re,
" quæ scilicet usu, nullo autem oraculo scripturæ inolevit, sa-
" tis fuerit.

7. Joachimus Camerarius, Vir doctissimus in lib. de piis Catholicæ Ecclesiæ precibus cum de sanctis hominibus jam Christo fruentibus loquitur: "pia, inquit, affectio erga illos "& votum communium precum non potest, ut opinor, damnari: cum neque adversetur doctrinæ veritatis cœlestis, & "exempla vetustatis extent.

Vide Cassandr. in defens. lib. de officio pii viri. pag. 847. Orationem illam in Canone Missæ, Omnium sanctorum tuorum precibus concedas, ut in omnibus protectionis tuæ muniamur auxilio Philip. Melanchton in Consilio de moderandis controversiis Religionis, scripto ad Gallos Anno 1535. Intolerabilem non esse censuit. Docti, inquit, de hac forma deliberare possent, &c. Vide pag. 234. partis primæ Consil. Theol. p. M. R. Fieldus in Appendice ad lib. 3. de Ecclesia. pag. 223. edit. ult. asserit nihil continere, quod a Protestantibus improbetur. Th. Mortonus appellat: Cathol. &c. lib. 2. cap. 12. Sect. 2. pag. 227. Nullum in ea idololatriæ periculum inesse posse, cum non ad sanctos directe, sed ad Deum dirigatur.

Audiatur autem super hac re author Enchirid. Colonis in Decalogum pag. 253. "si rem acutius perpendamus, tota con-"tentio (modo absit superstitio) in verbis tantum sita est (inquit,) Convenit enim & absque controversia est, sanctos qui in Domino obdormierunt, sedulo & continue orare pro "nobis, velúti unius ejusdemq; corporis membra, qui nostram "salutem sine quibus consummandi non sunt expectant & "desiderant.

"Alioqui articulus de sanctorum Communione symbolo "fidei eximendus erit; aut Ecclesia triumphans a militante re-"scindenda; quod plane Christianæ aures abhorrent. Jam "quid prohibet, ut quos sedulo pro nobis Deum deprecari sci-"mus eorum etiam precibus concedi petamus, ut in omnibus "divinæ protectionis muniamur auxilo? Certe non poterit "nobis fructus communionis sanctorum Ecclesiæ triumphan-"tis, applicari, quemadmodum nec alia, quæ symbolo con-"tinentur, nisi per fidem, quæ piis votis ac desideriis exci-tanda est.

" Ergo etsi nihil sanctis hinc accedat, quod eos interpella-"mus, ut Deum pro nobis deprecentur, tamen eo ipso fidem "communionis sanctorum in nobis excitamus, ut quod illi "pro nobis assidue faciunt, nobis etiam applicetur, & salutare

" sit

" ſit, quemadmodum Aug. in De cura pro mortuis dicit: " non contemnendum eſſe affectum morientis, qui deſidera- " rit, poſt obitum corpus ſuum in Baſilicam Martyris poni, " ſiquidem is crediderit animam ſuam precibus Martyris ad- " juvari. Hoc enim, quod (ut ſubdit) ita credidit, ſuppli- " catio quædum fuit, & hæc profuit, ſi quid profuit. Non " reſpuit igitur Eccleſia, quicquid citra injuriam Dei fit, quo " fides in nobis excitatur, veluti cum ſanctos nos, tanquam " Patronis poſt Chriſtum apud Deum adjuvandos orando " commendamus. Deus enim cordis inſpector eſt, & voti " pietatem examinat, non ſtructuram verborum.

" Nam quid refert apud Deum, ſive dicamus: ſcimus o " Deus, S. Petrum orare pro nobis: ejus itaque precibus con- " cede, ut nos tuæ protectionis auxilio muniamur, quam ſi di- " camus; S. Petre ora pro nobis: niſi quod quantum ad nos " attinet, cum ſanctos nominatim appellamus, non ſolum fi- " nem, ſed etiam mutuæ charitatis affectum exprimimus, per- " ſuaſum habentes Apoſtolos & Martyres, qui adhuc in cor- " pore conſtituti, & voluerunt & potuerunt pro cæteris orare, " nunc tanto magis pro nobis eſſe ſolicitos, quanto poſt coro- " nas, victorias & triumphos nos ardentiori charitate com- " plectuntur. Hæc omnia ille.

8. J. Caſaub. in Reſp. ad epiſt Card. Perron. pag. 59. " reſpondet Rex; primis naſcentis Eccleſiæ temporibus, ali- " um præter unum Deum Opt. Max. fuiſſe orari ſolitum, de- " monſtrari omnino haud poſſe, &c. Poſtea morem eſſe in- " troductum orandi ad memorias Martyrum: ac paulatim cœ- " piſſe apoſtrophas fieri, ad ſanctos, extra Dei cultum: optari " etiam & vota fieri, non ad illos quidem primo, ſed ut illi Deũ " orarent. Quod ſi hæc fine exempla novo ſtetiſſent, ne rex qui- " dem illorum temporum conſuetudinem vehementer repre- " henderet: certe non ita damnaret, ut quod poſtea receptum " eſt moribus, &c. & pag. 60. poſtremo ſeculi illius (quarti " ſcilicet) morem inter utilia aut licita ſi admiſerunt pii Pa- tres. (Sed cur dubitanter hac de re de qua pii illi Patres nun- quam dubitarunt, loquitur Caſaub? at inter abſolute neceſſa- ria ad ſalutem nunquam profecto poſuerunt: Sed nec doctiores Roman. hoc aſſerunt.

Jo. Gerhardus Loc. Theol. Tom 8. de Morte pag. 603. & 604. n. 377. " Sciendum eſt, inquit, non eſſe quæſtionem de " nuda ſanctorum compellatione, qua ſancti moneantur & in-

" vitentur & pro Ecclesia in terris adhuc militante orent, quo-
" modo a piis in his terris viventibus, vel coram vel per literas
" petimus, ut pro nobis apud Deum intercedant, suas preces
" nostris conjungit, iisdemque salutem nostram fideliter
" commendent, &c. Quamvis enim, inquit, nec hanc de-
" functorum sanctorum compellationem simpliciter probe-
mus (neque tamen simpliciter eam damnare audebat; sed rationes ipsius cur non simpliciter probet audiamus.) " Cum
" illi non amplius ut sancti in terris adhuc viventes rebus no-
" stris intersint (esto, rogamus tamen non frustra ut Deum pro nobis orent ex charitatis affectu, quo ipsi in nos feruntur, & ex eo rerum nostrarum sensu quem habent. De generali nulla est controversia, quod ad particularem sensum atinet, non rogamus nisi hypothetice εἰ τίς ἐστὶ, &c. Multa etiam scire possunt in particulari, de quibus nobis nihil certo constat)
" nec de tali compellatione præceptum vel exemplum extet in script. (Atqui res tantum adiaphora est ac proinde nullum de ea
" præceptum vel exemplum in script. extans necessario exigen-
" dum est, &c.) " Cumque periculum subsit, ne ex tali compel-
" latione absentiū ad religiosam eorundē invocationē fiat progressus. (Sed non continuo propter periculū abusus aut abusum etiam quem reipsa cernimus, legitimus rei usus cum scandalo totius Ecclesiæ tollendus aut damnandus est) " tamen ex
" praxi & confessione Pontificiorum constat, eos non esse
" tali Sanctorum compellatione contentos, sed religiose
" eosdem invocare, &c. Sed de erroribus quorundam Romanensium hac in re cum Deo capite sequente dicemus.

Fr. Whittæus contra Fisherum Jesuit. in ipso disputationis suæ hac de quæstione vestibulo p. 288. timide sic scribit. "Etsi,
" inquit, daretur modum quendam petendi aut compellan-
" di Sanctos & Angelos, ut nobiscum sint comprecatores
" & pro nobis apud Deum intercedant, licitum esse (citat hic ad marginem verba Alex. Hal. 4. qu. 26. m. 2. Artic. 3. de quibus vide supra, & Buceri verba supra Rom. 8. jam antea, allegata, quibus diserte affirmatur, Veterum observationem hac in re damnari non debere.) " Invocatio tamen
" eorundem, juxta Ecclesiæ Romanæ praxin, &c. approbanda non est.

10. R. Montacut. unus tunc ex Canonicis Windesoriensibus coram Rege J. VI. B. M. tractans verba illa psal. 50. invo-

ca

ca me in die tribulationis, &c. & sanctorum atque etiam Angelorum absentium invocationem stultitiæ saltem & fatuitatis damnans, pro concione ipsomet confitente in Tract. de invocatione sanct. p. 96. & impotenter hic in Arch. Spalat. qui concioni tunc interfuit, debacchante & mirifice Paratragædiante hæc dixit, de Angelo Custode fortassis ampliandum. Non quia, ut ait ipsius Hyperaspistes R. Crakanth. contra Arch. Spalat. c. 58. p. 375. prolixiorem tractatum res hæc desiderabat, aut quia cum in Angelo custode major sit pontificiis & spes & species in hac invocationis causa, ampliorem quoque de eo orationem, quam temporis illius angustiæ paterentur, habendam censuit.

Sed quia ut ipse diserte mentem suam loco prædicto explicans dicit cum opinio sit recepta, & quidem jam diu recepta fuerit, licet de fide non sit unumquemque saltem justum Angelorum custodem habere, atque hunc præsentem semper adesse ex Dei mandato & deputatione, nihil absurdi esse existimabat in natura neque analogia fidei aut scripturis ullo modo adversari, multò minus impium esse dicere, Sancte Angele Custos ora pro me, hoc scilicet supposito quod dictum est, & quod Patres semper maxime probabile esse censuerunt. Vide pag. 97, 98, 99. Sed salus Reip. inquit, non vertitur in istis.

Idem ibid. pag. 183. respondens ad factum Justinæ Virginis a Nazianzeno orat. in Cyprianum memoratum; quæ primum ad Deum confugit, sponsum suum Christum defensorem assumpsit, denique Virginem Mariam rogavit, ut periclitanti Virgini opem ferret, &c.

" Hanc, inquit Rom. compellans, libertatem nobis concedite, & litem vobis jam non movemus. Si illi (Rom. scilicet) hoc facerent ipsimet, & proselytos atque novitios suos in omnibus necessitatibus docerent facere, quod fecit Virgo hæc, ad Deum scilicet, & Christum primo confugere, & deinceps ex abundanti sive adjuvent sive non adjuvent in auxilium advocare B. Virg. Mariam, S. Petrum, S. Paulum, εἴ τις αἴσθησις, ut loquitur Nazianz. &c. non contenderemus. In Ecclesiæ Romanæ praxi res longe aliter se habet. Hæc ille. Vide locum.

Sed his missis, audiamus judicia Theologorum moderatorum & concordiæ Ecclesiasticæ apprime studiosorum.

Erasm.

11. Erasm. ep. lib. 25. in ep. ad J. Sadoletum Episc. Carpentoract. pag 984. " Constat nullum esse in divinis voluminibus locum, qui permittit invocare divos, nisi fortassis huc " detorquere placet, quod Dives in Evangelica parabola implorat opem Abrahæ. Quanquam autem in re tanta novare " quicquam præter auctoritatem scripturæ merito periculosum videri possit, tamen invocationem divorum nusquam " improbo, nec improbandam sentio; modo absit superstitio, " quam aliquoties noto, nec id sine causa, &c. Et de amabili Ecclesiæ concordia : " religiosi affectus est, credere sanctos, " &c. nonnihil apud Deum precibus suis posse. Ac quibus " diversa sedit opinio pura mente, sinceraque fide invocent Patrem Fil. & Sp. S. nec obturbent odiose iis qui citra superstitionem implorent divorum suffragia. Superstitio, quam fateor " in invocatione & cultu divorum esse plurimam, congruenda " est pius ac simplex affectus interdum tollerandus est, etiamsi " sit cum aliquo conjunctus errore, ut enim nostra voto non " sentiant divi : sentit tamen Christus, qui & amat simplices " animas, & si minus per sanctos, recte pro sanctis dabit nobis " quæ petimus.

12. Andr. Fricius cujus aliquoties nobis mentio supra facta est lib. 4. de Ecclesia cap. 13. citatis hisce ultimis Erasmi verbis sic loquitur : " Quamobrem moderate mihi & scienter " Erasmus hanc sententiam sic temperasse videtur : Religiosi " affectus est, &c. & in fine cap. Cum igitur multi sint ita " instituti, ut in causis religiosis acquiescere nulla in re possint, " cujus demonstrationem habere non queant ex divinis eloquiis : par fuerit, ut sanctorum invocatio aut autoritatibus " Bibliorum confirmanda sit claris & certis : (sed nullam esse hujus rei necessitatem sæpe nobis dictum est) aut arbitrio cujusque permittenda, nec quisquam ad eam cogendus : " sitque de earum quæstionum numero, in quibus cuique sensu suo abundare liceat.

13. Episcopi Ecclesiæ Anglicanæ in pia & Catholica Christiani hominis institutione tempore Henrici Octavi, edita in explicatione præcepti Decalogi tertii : " Cæterum precari " sanctos, ut nobiscum apud Deum ac pro nobis intercedant : " in his quæ a Deo petimus, quæque a Deo Solo nobis conferri expectamus, modo non eos ut ipsorum donorum & " gratiarum datores, sed intercessores tantum veneremur, ve-

" tustissimo

"tustissimo simul & perpetuo Catholicæ Ecclesiæ usu rece-
"ptum & approbatum est.

In libro Cæsari tradito a quibusdam viris doctis & bonis ad promovendam conciliationem, &c. Ratisb. An. D. 1541. (vide apud Goldastum constituit Imperial. Tom. 2.) artic. 19. qui & dogmata quædam, quæ Ecclesiæ authoritate declarata, firmata sunt. " Nec damnandum est, inquiunt, si
" quis religiosa quadam pietate, & animi quodam errore in
" commemorationem tam intimæ nostræ cum sanctis in
" Christo unionis, eos etiam nominatim appellat. Sed extra
" preces, quæ ad altare offeruntur : in quibus ad solum De-
" um Patrem per Christum dirigenda est oratio, ut habet
" Concil. Carthag. 3. Sic tamen ut tota fiducia in solum Jes.
" Chr. omnis boni authorem reponatur, & nihil quod Deo
" proprium est, sanctis tribuantur, tantum vero ut conservi
" (qui jam meruerant fieri supernorum civium consortes)
" non secus quam qui nobiscum adhuc in carne sunt sancti
Dei homines adjuvandas nostras preces apud Deum implorentur. De Georgii Cassandri sententia ex supradictis facile cuivis constat. Vide Consulat. art. 21. Defens. libelli de officio pii viri p. 849. &c. Epist. 19. quæ est ad Joan. Molinæum.

15. De sententia G. Wicelii, lege desertationem ejusdem super hoc argumento Lipsiæ impressam Anno 1538. Et methodum Concordiæ c. 14. "Quid vero, inquit, concilii da-
" bitur, ut non prorsus sublata intercessione sanctorum, ami-
" citia inter nos sancta fiat : Ecclesiastici ponant modum dog-
" mati suo, & non faciant articulum symboli ex pia persuasi-
" one. Partes non vociferentur impium, quod est probabile,
" nec obturbent cupientibus suis precibus intercessionem cœli
" civium accedere. Æqua ni fallor hæc conditio est, quam si
" utrique accipiant, atque eam non refugiant, pax est, &c.

16. Arch. Spalat. l. 7. de rep. Eccles. c. 12. n 20. & aliquot seq. invocationem humanam, & ut ita dicam, inquit, civilem Angelorum, B. Virg. Mariæ, & sanctorum in cœlis beatorum, antiquam Ecclesiam puram adhuc, & incorruptam usurpasse fuse probat ex patribus ; licet quædam, quæ allegat, testimonia, ex scriptis tantum dubiis, vel suppostititiis deprompta sint. Et n. 27. ad ea quæ Protest. communiter objectant, quod scilicet absque aliqua aut Dei aut Christi injuria non fiat, quod sanctorum animæ nostras invocationes non audiant, denique quod nullum sit Scripturæ mandatum vel exemplum aut pro-

missio

missio de invocat. sanct. respondet, & n. 28. docet quo sensu Aug. de civ. Dei l. 22. c. 10. negaverit sanctos a nobis invocari.

17. Et tandem partes ad mutuam tollerantiam sic hortatur. "Ne ergo propter hunc invocationis sanctorum ritum schismata fiant. Qui sanctos invocant, caveant & plebem instruant sœpissime, ne adsit periculum indebiti, & illiciti sanctorum cultus idololatrici: & bene has invocationes perpurgent. Ac sanctorum invocandorum habeatur delectus, cum sola canonizatio Papalis non sufficiat: qui vero invocationes hasce abjecerunt, ne illas absolute ut in se malas damnent, si caute fiant, sed ut periculosas omittant, & neutri aleros abjiciant sed cum charitate tolerent. Sic ille.

18. J. Barnesius in libro & loco supra memoratis, "bonum est quandoque rogare sanctos, ut Deum pro nobis orent, ex affectu humanitatis quo ipsi in nos feruntur, &c. Et ex praxi interpellantium sanctos non esse inferre eos, nos certo audire. Satis est interpellatores eorum pie id credere, eos ab illis audiri. Et Theol. docent ad actum virtutis moralis, qualis est religio, sufficere, pie credere, quod adsit objectū, circa quod versatur ut ad exercitium eleemosynæ, satis est credi illum esse pauperem, qui stipem mendicato petit: esto pauper non sit. Ita ut conversemur cum sancto sat est pie credere, eum rerum nostraruum curam gerere. Credulitatis hujus suspitiones non desunt probabiles, &c. Vide reliqua quæ subdit supra.

Vide Authorem examinis pacifici, &c. cap. 1. p. 10. versionis Anglicanæ. Et authorem libri de traditionibus Catholicis. Quæst. 40. ubi invocationem sanctorum nec scripturis repugnare neque etiam inanem & inutilem esse, licet sancti omnes interpellationes nostras non cognoscant, ex mente Orientalis Ecclesiæ ostendit. Imo ritum hunc ab Antiquitate in universali Ecclesia receptum esse affirmat. Vide etiam finem Tractatus pag. 233. 234. ubi controversiam hanc inter Orientalem Ecclesiam præsertim, & Protestantes in verbis tantum sitam esse judicat.

CAP.

CAP. *Ult.*

Variæ Corruptelæ & fœdi abusus in doctrina & praxi hodierna Ecclesiæ Romanæ circa invocationem sanctorum monstrantur & breviter refutantur.

1. AUdacter, si non etiam falso docent multi hodie Rom. certum esse imo de fide, quod sancti omnes orationes, quas ad illos fundimus, etiam quæ solo cordis affectu proferuntur, cognoscant. Bell. de Sanctor. beatit. lib. 1. cap. 20. " Etsi, inquit, dubitatio esse possit, quemadmodum cognoscant absentia, & quæ solo cordis affectu interdum proferuntur, tamen certum est eos cognoscere, *&c.* Alexander Pesant. in prima thes. quæst. 12. artic. 10. disput. 7. Concl. 6. " Notandum quod est de fide, beatos cognoscere orationes quas ad illos fundimus, alias frustra fierent. Similiter docent & multi alii, vide quæ supra contra hanc sententiam deseruimus.

2. Non solum ab Angelis, sed etiam a Sanctis regi & gubernari omnes fideles viventes, male a Bell. lib. prædicto cap. 18. aliisque plurimis ut dogma certum statuitur. Neque loca quæ citantur ex Apoc. 2. &. 3. & Matth. 24. necessario aut clare id evincunt Videantur doctissimi interpretes etiam e Roman. in loco. Consultantur etiam Protestantes. Existimarunt quidem veterum multi Martyres, utpote speciali præ aliis privilegio donatos, nostres esse Præsules, ut loquitur Ambr. lib. de Viduis, & Speculatores vitæ actuumque nostrorum, sed probabili tantum opinione; certum autem id esse, & de fide nunquam statuerunt, neque etiam sine expressa revelatione statuere potuerunt.

3. Male tam solicite & anxie Scriptores multi sed, concionatores longe plures in Eccles. Roman. invocationem sanctorum urgent; perinde ac si hujusmodi invocationis necessitatem populo maxime persuasam optarent, quam tamen aperte defendere non audent, doctiores saltem & modestiores ex iis.

" Etsi

" Etsi enim bonum sit quandoque rogare sanctos, inquit
" J. Barnesius, ut Deum pro nobis orent, ex affectu humani-
" tatis, quo ipsi in nos feruntur, tamen utilius est Deum reli-
" giose orare. Et de hac re moneri deberet populus, ne plus re-
" ligionis putent esse in rogandis sanctis, quam in orando
Deo.

Atque hic citat Chrysost. qui Homil. de profectu Evang. expresse monet, Per te ipsum Deum preceris, neque tam facile Deus annuit, cum alii pro nobis orant, ut cum ipsimet oramus. Et Theophyl. in cap. 15. Matth. " Licet, inquit, sancti orent
" pro nobis, tamen nos pro nobis ipsis petentes magis audi-
" mur. Jac. Sadoletus Episc. Carpentoract. Epist. l. 4. epist.
2. ad Erasmum " illud item censuerim, cum jam accepta
" vulgo quædam sint, quæ suapte natura ita redolent pieta-
" tem, ut solum in eis, quod nimium est, subaccusari posse
" videatur (cujusmodi est, inquit, quorundam sanctorum
" veneratio, & picturarum crebritas) non esse popularibus
" studiis obsistendum. Non quin multo sit rectius figere in
" Christo cogitationum summam; sed neque ista a fide nos-
" tra alienæ sunt, & non queunt omnes ad subliniora illa fa-
" cile ascendere. Hæc ille, Sanctorum interpellationem non quidem damnans, quam a fide nostra non alienam esse censet, agnoscens tamen ingenue multo rectius esse in Christo cogitationum summam figere. Sed nimis molliter aleas superstitionis popularis tangit, & tangi vult, cum ait populi opinionibus & studiis non esse obsistendum. Dominus Sotus de justitia & jure l. 10. q. 5. p. 993. " Supremus scopus orandi
" esse debet cor & mentem quam maxime fieri queat deifi-
" care. Quocirca si possibile esset, in Deitatem ipsam, satius
" semper foret attendere. Quod si vel in alios sanctos, vel
" in sacram Virginem attendatur, non sic debet illic mens
" gradum figere, ac si ultimus esset scopus? de quo indocta
" plebs sœpissime errat: sed debet id tanquam medium acci-
" pi, per quod ad Divinitatem, quantum Deus dederit, as-
" cendatur. Quapropter oratio a sanctis sic describitur, ut sit as-
" census mentis, non in Divas neque in alias supremas sub-
" stantias, Sed in Deum ipsum. Hæc ille. Archiep. Spalat. de Rom. Eccl. lib. 7. cap. 12. n. 28. " Cum necessaria non sit
" invocatio sanctorum, & tutior ac utilior pro nobis precator
" sit Christus, tutius & utilius erit ad ipsum solum confugere.

J. Hosmeisterus, post multa e Patribus de invoca. sanct.
testi-

testimonia coacervata, tandem concludit illa sententia, quæ extat, in libris de Visitatione infirmorum, qui Aug. adscribuntur lib. 2, cap. 2. "tutius & jucundius loquor ad meum
" Jesum, quam ad aliquem sanctorum spirituum Dei: plus
" debet mihi Christus, quam alicui cœlestium spiritu-
" um.

4. Sancti orationis & intercessionis Mediatores, nisi in significatione vocis mediatoris perquam lata, impropria, & scripturis inusitata, male a quibusdam, imo a plurimis Roman. appellantur. Sed multo pejus eorum suffragia & preces hoc animo expetuntur, quasi sint exorabiliores Deo & Christo. Sicut enim unus est Deus, ita quoque unus est Mediator Dei & hominum, *&c.* 1. Tim. 2. 5. Homines omnes Christiani inquit Aug. lib. 2. contra Parmenian. cap. 8. " invi-
" cem se commendant orationibus suis: pro quo autem nul-
" lus interpellat, sed ipse pro omnibus, hic unus verusque me-
" diator est.

Jo. Hesselius in 1. Tim. 2. " ob eam causam, inquit,
" Christus dicitur Mediator Dei & hominum, quia Deum
" hominibus reconciliat placando eum super peccatis commis-
" sis, & impetrando nobis spiritum obedientiæ, quo dein-
" ceps placeamus Deo. Itaque ex dictis manifestum est,
" sanctos homines & Angelos non esse Mediatores, ut scrip-
" tura loquitur, quia non possunt per seipsos Deo placere;
" imo ut impropria locutione Mediatores dicantur, non
" tamen Mediatores esse Dei & hominum, sed si ita lo-
" quendum est, Mediatores ad Mediatorem. Quicquid enim
" aut Angelus aut homo sanctus a Deo petit, id petit per
" Christum mediatorem, neque ipse ad Deum immediate ac-
" cedit, ut Christus.

Claud. Espenc. in digressione de Christo Mediatore ad 1. Tim. cap. 2. 1. cap. 120. " non est, inquit, quod moderni
" hinc (quia scil. sancti pro nobis orant) tam vulgarem
" de Mediatore existimationem habeant; ut alios mediato-
" res, nisi forte valde late & improprie captos interponant,
" Cum Mediatoris presse proprieque accepti ratio non in hoc
" sita sit, quod pro cæteris oret; numquid enim omnes tibi
" Mediatores qui pro te orent? Ergo universi quantum li-
" bet peccatores invicem alii aliis omnes omnibus mediatores
" sunt: sed in hoc, quod reliquorum omnium preces & meri-
" ta in eo, ejusque nomine, & per eum Deo placent & accepta

sunt,

ſunt, Joh. 14. 16, &c. Jo. Barneſius ubi ſupra "Sancti "non ſunt Mediatores noſtri apud Deum, qui interveniunt "inter Deum & nos: ſed potius ſunt præclara Chriſti mem-"bra, quæ dignantur eſſe nobiſcum collaterales comprecatores, qui ſe nobiſcum facto agmine proſternunt coram Ag-"no, Mediatore Chriſto, ut Deus per ipſum velit nobis "eſſe propitius. Quod Mediatores eos interdum appellant Patrum aliqui, ut objicit Bell. l. cit. cap. 20. cum aliis multis Rom. nominatim Bernardus, quem ultimum Patrum recte cum N. Fabro appellaveris, ut ſupra dictum id non niſi improprie & Catachreſtice faciunt. Quomodo autem majore ſtudio, & pleniore fiducia plerique Virg. Matris & aliorum ſanctorum, quos ſibi patronos & advocatos delegerunt, nonnunquam etiam obſcurorum & incertorum, quam ipſius Chriſti patrocinio & interceſſioni ſe commendarint, ac proprios Chriſti, tanquam jam advocati & interceſſoris officio defuncti titulos, ad matrem tanquam potiorem, vel certe leniorem & mitiorem tranſtulerint; Neque id a vulgo tantum imperito factitatum, ſed etiam doctorum Theologorum ſcriptis & concionibus comprobatum. Vide Caſſand. in defenſ. libelli de officio pii viri p. 849. 850. Et in conſult. Art. de meritis & interceſſione ſanctorum, aliosque permultos. Inepte a Bellar. de bonis operibus in partic. lib. 1. cap. 15. ſingulæ partes Antiphonæ illius, quæ incipit, Salve Regina. in B. Mariam rectiſſime convenire aſſeruntur, & ſcripturæ manifeſtiſſime eo detorquentur ab illo.

5. Quod Eccl. Romana in ſolennibus quoque precibus ad Deum Patrem non tantum ſanctorum interceſſione, ſed etiam meritis per Chriſtum juvari poſtulat, & quidem more vetuſtiſſimo (niſi ſancti ſuis meritis, *i. e.* ex condignitate ſuorum operum, quæ ex juſto & æquali valore ac pretio, pondere ac menſura præmio vitæ æternæ reſpondet, ut quidam Rom. præſertim Jeſuitæ hodie docent, quæ poſtulamus nobis obtinere intelligantur) errore & culpa omni vocare ingenue confitentur doctiſſimi quidam Proteſt. M. Bucerus in diſputatis Ratisbonæ Anno 46. p. 596. "Cum in his precationibus "(intelligit publicas Eccleſiæ preces, quas Collectas vo-"cant) quicquid divorum tribuitur interceſſionibus, vel "meritis, id totum non ab ipſis divis, ſed a miſericordia Dei, "& per D. N. J. Chr. petitur, eo ipſo, qui ſic orant, confiten-

" tur & testantur, se ea, quæ a Deo per sanctorum intercessio-
" nem & merita orant, agnoscere, esse gratuita Dei dona, ne
" ipsis quidem divis, per quorum merita illi orant, debita u-
" trimque Deus & eo divos suos glorificet, ut propter ipsos
" etiam hominibus benefaciat. Nam & nos istud libenter
" agnoscimus atque prædicamus, Deum sanctorum suorum
" bona opera remunerari, non tantum in ipsis, verum etiam in
" iis, qui ad illos pertinent, & pro quibus intercedunt ipsi:
" promisit enim se diligentibus, & in suis præceptis studen-
" tibus benefacturum in mille generationes.

" Hinc domum Abimilechi Regis, non nisi Abraham in-
" tercedente, sanare voluit, & Moisi donavit salutem totius
" populi, cum pro eo intercederet: D. Paulo animas om-
" nium cum ipso navigantium, numero 176. Hæc
ille.

Idem contra Abrincensem, " Sanctis seu divis, ut ipse ap-
" pellat cœlestibus tribuit nostri summam charitatem, nostræ-
" que salutis voluntatem, Deo quoque illos tanti esse, & pro-
" pter eos nobis plurima largiatur. Ibidem, " Sicut fidem
" ipsam, inquit, bonorum operum ac meritorum fontem,
" donum Dei gratuitum agnoscimus, sic & ipsa opera &
" merita, Dei gratuita munera confitemur, quæ ex se nihil
" ex dignitate autem Dei meritoque Christi, id sive nobis, si-
" ve aliis merentur, quod illis Deus ex ultronea sua benevo-
" lentia rependere statuit.

Ibidem, " Fatemur, inquit, eam esse communionem
" Ecclesiæ, ac mutuam Spiritus Sancti totius divinæ be-
" neficentiæ subministrationem, ut alii aliorum gratia, in-
" gentia a Deo beneficia, tum interna tum externa per-
" cipiant.

Verbis illis Buceri primo citatis R. Fieldus Theologus An-
glus in Appendice libri tertii de Ecclesia pag. 224. neminem
Protestantium contradicere asserit.

Videatur Cassander. in Consult Artic. de Meritis & in-
tercessione Sanctorum. Et epist. 34. ad Renierum Solinandrum
pag. 1127. & 1128.

6. Perperam non tantam intercessionem, sed ipsa cœlestia,
non terrena duntaxat, bona a sanctis petunt & expectant: &
cum Ecclesia universa, inquit Bell. lib. prædicto. cap. 17.
(*viz*. de bonis operibus in particulari lib. 1. cap. 15.) In
hymno ad Virginem dicit.

Maria mater gratiæ,
Mater misericordiæ,
Tu nos ab hoste protege
Et hora mortis suscipe.

Et in hymno Apostolorum:

Quorum præcepto subditur,
Salus, & languor omnium,
Sanate ægros moribus,
Nos reddentes Virtutibus.

Egre Bellarm. hæc & id genus alia excusans, ibidem inquit: "Notandum est, cùm dicimus, non debere peti à sanctis, nisi "ut orent pro nobis, nos non agere de verbis, sed de sensu ver-"borum, nam quantum ad verba, licet dicere, S. Petre, mise-"rere mei, salva me, aperi mihi aditum cœli, item, da mihi "sanitatem corporis, da patientiam, da mihi fortitudinem, "*&c.* dummodo intelligamus, salva me, & miserere mei oran-"do pro me, da mihi hoc & illud tuis precibus & meritis, *&c.*

Affirmat quidem ille sic loqui Greg. Nazianzenum oratione in Cyprianum, & in Basilium, & alios multos veterum. Sed quis in dictis illis Nazianzeni, suscipe dirige, pasce, ostende, abige, & si qua id genns alio sunt, durissimam ἀκυρολογίαν, & Catachresin non inesse videt? ut recte ait Gregor. Wicel. Commentariolo de intercessione Divorum, & quidem non in privatis, nedum in publicis Ecclesiæ orationibus ad imitationem trahendam.

Verissime & certissima ex scientia Arch. Spalat. ubi supra n. 28. "Plebem rudiorem inquit, religiose sanctos invocare "& magis plurimos interne religioso affectu erga B. Virg. aut "aliquem sanctum affici, quam erga Christum, non est dubi-"um. Neque enim invocant sanctorum tanquam peccato-"rem, sed tanquam principalem adjutorem Neque dicunt "ora, sed adjuva, salva, *&c.* Neque aut exprimunt, aut "mente intelligunt, ut hæc fiunt orando, sed ut ipsi sancti se-"ipsis immediate hæc faciant, eosque rogando plurimi V. Ma-"riæ & sanctis se totos, totam animam, totum spiritum, & in "spiritualibus penitus subjiciunt, quæ est idololatria quædam "formata.

Wicelius, ubi supra "Cæterum in periculis, inquit, invoca-"re

"re sanctos, inventum est superstitiosorum, aut certe incauto-
"rum, quorum gratia Messyhiim seu Christiani nos apud
"Judæos male audiamus. Vereor ne tale cedat in opprobri-
"um neglecti Dei qui adjutor est in tribulatione; invoce me
"in die tribulationis tuæ, &c. Unus servator tam corporis
"quam animæ existens, utpote qui unus utrumque concedit,
"quique unus utrumque sospitare potest. Utinam vulgus fide-
"lium errore liberaretur, quo hactenus præsidio sanctorum
"plus filius est quam Dei sui. Hæc ille.

Vide prolixam hujus sententiæ defensionem in lib. 4. ep. Wicelii cujus summam Balthasar Lydius studiose in notis in disput. Taborit pag. 125. collegit. Lege etiam multa in hanc sententiam (divos non invocandos ut salvent, sed ut pro nobis intercedant, implorandos.) In Postill. Wicel. Super Evang. Dom. 5. post Natalem Christi pag. 154.

"Non hæc dicimus, inquit sub finem, quod litaniam Eccl.
"&c. velimus correctam aut abolitam. Aliud est, sanctos auxi-
"liatores invocare, & aliud ad intercedendū pro nobis ad De-
"um implorare. Sacro-sancta est Litania, quæ dicit, salvator
"mundi, adjuva nos, salva nos. Item S. Maria ora pro nobis;
"sancta Dei genetrix ora pro nobis, &c. Nusquam audis Eccl.
"cantum alium. Quæ unquam Eccl. cecinit, Salvator mundi
"ora pro nobis? aut S. Petre, adjuva nos? Quam velim, eos
"qui sese Eccl. esse volunt & contendunt, mentem Eccl. rite
"perspicere; & satis perspectam, tandem strenue etiam mor-
"dicus asserere? Quod nisi fecerint, & schismatum & su-
"perstitionum materiam cadunt, de utroque errore Domino
"aliquando pœnas daturi. Hæc ille.

Th. Aquinas in 2. 2. quæst. 83. artic. 4. in corp. diserte docet, nos non porrigere sanctis preces nostras, quasi per ipsos implendos. "Solius enim inquit, Dei est gratiam & gloriam "dare ps. 83. Sed quasi per ipsos sua intercessione impetran- "das. Et Bell. ipse cap. illo 17. propositione prima idem do- "cet & Valide probat, licet male sibi conscius & gnarus plura a multis doctioribus Rom. Eccl. sanctis adscribi, cautelam illam de qua supra dictum, Notandum tamen est, &c. Postea subjiciat. Similiter & Card. Perron. in Replic. loco sæpe nobis supra allegato, Orationem ad sanctos tantum ut pro nobis orent (*prier pour prier*) astruit.

Vide Resp. Epis. Winton. pag. 57. & seq. aliquot. Vide-

 atur

atur etiam Hos. Confess. Cathol. fidei cap. 58. Enchirid. Colon. p. 254, Estius in Ephes. 3. v. 12.

7. Certe vix gravius a Collyr. Epiphanii, sæculo in provocatione & cultu B. Virg. peccatum fuit, quam hodie non tantum a rudi plebe sed etiam a plerisque Rom. Eccl. doctoribus peccatur. Qua de re supra non nihil a nobis dictum est. Audi nunc paucis alia nonnulla.

In nonnullis Eccl. Canitur, Ora matrem & jube filio, &c. Item O fælix puerpera, Nostra pians scelera, Jure Matris impera Redemptori. Hoc negat Bellar. 1. cap. 16. Negat & Hayus Disput. lib. 2. cap. 6. Contrarium affirmat Cass. in consult. loco supra citato. Habet Missale inviolatæ Reformationis Fontisebrandi concordi omnium conventum consensu Parisiis tersum & emaculatum Anno 1534 in prosa cujus initium, Mariæ præconio serviat, &c. fol. 41. In aliis etiam de B. Maria prosis multa istic impia legere est. Deinde defendit Bell. sed timide: præterea, inquit, si Jos. 19. dicitur: obediente deo voci hominis cur non posset aliquo modo dici? &c. Sed impudentius id facit P. Cott. V. Cham. l. 20. de cultu creaturarum. cap. 1. Adisis Eras. contra Bed. p. 500. & 515. Et Bedam p. 250. & Erasm. Rursus pag. 955. 956. B. Virginis, psalterium Bonaventuræ vulgo adscriptum, de quo v. Cassand. ubi supra, & quod " inquit, Wicel. in Via Regia, excogitavit " & evulgavit in Angeli figura ipse diabolus, altum dormien" tibus Episcopis & negligentibus Prælatis, Cardin. Bell. haud " ita pridem defendere non puduit in Apolog. contra M. B. R. Vide Resp. If. Casaub. ad Epist. Cardin. Perron. pag. 58. vide etiam P. Molinæi Resp. ad C. Perron. lib. 7. cap. 14. pag. 47. 48. Quæ ex Gaber. Biel in Can. Missæ Lect. 80. Ex Barradio Jesuita in Concordiam Evang. Tom. 1. l. 6. c. 11. atq; aliis etiam permultis citari possent, cum apertæ non superstitionis tantum, sed etiam impietatis plena sint, prudens omitto. Clarus Bonarsius, *i. e.* per Anagrammatismum Carolus Scribanius, Jesuita, auctor Amphitheatri honoris vel hortoris potius, ut jure appellandum esse censet Js. Casaub. in epist. ad Font. Duc. pag. 22. 23. &c. quem librum socii tanquam exquisitæ Eruditionis plenum laudant lib. 3. p. 356. &c. Ad Divam Hallensem & Buerum Jesum hoc impium scribit carmen.

Hæreo lac inter meditans interque cruorem,
Inter delicias uberis & lateris;

Et

Et dico (si forte oculos supra ubera tendo)
Diva Parens, mammæ gaudia posco tuæ.
Sed dico (si deinde oculos in vulnera verto)
O Jesu, lateris gaudia malo tui.
Rem scio, prensabo, si fas erit ubera dextra,
Læva prensabo vulnera si dabitur.
Lac Matris miscere volo cum sanguine Nati;
Non possum Antidoto nobiliore frui.

Cætera apud Authorem ipsum lege sis.

Judicium D. Leidhresseri viri doctissimi & moderatissimi (ut hoc obiter dicam) in dissertatione sua politica super doctrinæ captibus inter Academiam Paris. & Soc. J. Patres controversis 1. excusa Francof. An. 1613. l. 2. c. 3. p. 95. de hoc Car. Scribanii Scripto, qui inter alia multa a se edita, etiam de cultu & invocatione sanctorum librum emisit; mihi non probari non potest. " Certe, inquit, de Amphitheatro honoris " quum loquunntur aut scribunt (Jesuitæ) tanquam de ope- " re omni eloquentia & eruditione exculto, quam ipsi sint ista- " rum rerum periti satis ostendunt. Quid enim, quæso, post " literas natas visum est spurcius, turpius, ineptius? Et tamen " illius operis autor, tanquam is in Rep. literaria censuram, " vel potius dictaturam obtineat, de præstantissimis & consum- " matissimis quibusque hominibus audet sententiam ferre. O " stupendam perditissimi nebulonis audaciam! O vesanam " eorum vecordiam, qui se huic homini, a quo eorum societas " tam erudito volumine desensa est, plurimum se debere pro- " fitentur. Hæc ille.

Ex pictura etiam in Silvæducensi templo (referente G. Vossio in disp. Theolog. 3. de invocatione sanct. thesi. 21.) ab Episcopo Masio constituta apparet, quomodo se dubitare profiteantur, utrum ad ubera Virg. Mariæ an ad sanguinem Christi sit recurrendum. Lipsii delirantis ineptias in Hallensi sua diva, ut & in altera Asprìcolli; " ad quam, inquit, non so- " lum viri magni & religionis nostræ Antistites, sed ipse meus " animus, vocarunt, haud moror. Vide sis G. Thomsonum " lib. 2. adversus J. Lipsii pseudoparthenon Alpric. Card. Bell. hac solemni doxologia libros suos omnes de controversiis concludit Laus Deo, Virginique Matri Mariæ: & laus Deo, Virginique Matri Mariæ, Deo item J. C. æterno filio laus & gloria. In fine controv. de cultu sanct. Lugduni Anno 1596.

 Et

Et Gregor. de Valentia. Laus Deo, &c. & Virgini Matri, &c. Item J. Ch, &c. In fine lib. de Missa & de Purgatorio.

8. Superstitione crassa & detestabili officia inter Sanctos & Orationes sunt distributæ. Frustra molitur hujus superstitionis ulcus tegere Bellar. cap. 20 cum aliis multis Rom. " Superstitionem interpretor, inquit Erasm. in Epist. supra citata " ad Jac. Sadoletum, quum omnia petuntur a Divis, quasi " Christus sit mortuus. aut quum hoc animo Divorum opem " imploramus, quasi sint exorabiliores Deo aut quum a singu- " lis peculiaria quædam petimus, quasi hoc possit præstare " Catharina, quod non potest Barbara. aut quum illos incla- " mamus, non ut intercessores, sed ut autores eorum bonorum " quæ nobis largitur Deus.

" Hæc admonere non arbitror tibi impium videri, ne su- " pervacaneum quidem sat scio; si prodigiosam nostratium " hac in re superstitionem cognosces Irrepsit, fatemur, " inquit Author Enchirid. Colon. Explicatione in De- " calogum pag. 254. Pastorum dormitantium incuria er- " ror in Ecclesiam, quo vulgus veræ pietatis non satis intelli- " gens singulorum morborum curam singulis sanctis assigna- " vit, &c.

" Hic itaque inquit paulo post, vigilandum est Parochis, " ut plebem a superstitione contineant, & ad pietam revo- " cent, quod fecerint, si populum docuerint, ut Deo " tanquam omnis boni ac salutis tam spiritualis quam cor- " poralis anthori, suas preces offerat, sanctis vero non aliter, " quam intercessoribus, conjecta interim omni cura in solum " Deum, &c.

" Multi christiani (inquit Ludov. Vives Notis in Aug. " de civit: Dei lib. 8. cap. ult.) in re bona plerumque pec- " cant, quod Divos Divasque non aliter venerantur, quam " Deum. Nec video in multis, quod sit inter illorum opinio- " nem de sanctis, & id quod Gentiles putabant de Diis suis dis- " crimen. Hæc verba ex censura facultatis Theolog Lovaniensis omissa sunt in Editio. Aug. de C D. Paris. 1613.

9. Multi etiam sancti obscuri, incerti quidem etiam quorum historias apocryphas & incertas esse ipsimet Roman. Bellar. Serar. aliique non diffitentur, sed & in rerum natura extitisse aliquando Rigidiores Protest. inficiantur, sed nimis forte audacter in Ecclesia Romana invocari solent.

Ex

Ex horum numero ſunt S. Georgius, Chriſtophorus, Catharina. Aſſertionem hiſtoriæ S. Georgii Çappadocis contra Objectamenta Jo. Rainoldi aliorumque nuper edit. Anno 1631. Petras Heilinus Anglus, quem Conſule ſi libet. Sed de S. Georgio cæteriſque de quibus dubitatur, adiſis Serarium Litan. Et 2. qu. 20. & aliquot ſeq. alioſque nonnullos.

10. Alios abuſus & ſuperſtitiones Romanenſium in invocatione ſanctorum tangere non patitur brevitas affectata. Sed ut Diatribam hanc tandem concludamus; Deus ſolus religioſe adoretur, ſolus oretur per Chriſtum Mediatorem inter Deum atque homines vere & proprie loquendo unicum & ſolum. Vetuſtiſſima conſuetudo in univerſali Eccleſia tam Græca quam Latina recepta Angelos & Sanctos ad eum quem diximus modum interpellendi ne ut impia neque etiam ut vana & ſtulta a Rigidioribus Proteſt. damnetur aut rejiciatur. Fœdi abuſus & ſuperſtitiones, quæ irrepſerunt tollantur, atque ſic pax in poſterum quoad hanc controverſiam, inter Patres facile conciliari & ſanciri poterit. Quam concedere dignetur Deus pacis & omnis concordiæ piæ propter Filium ſuum unigenitum.

Soli Deo gloria.

CON-

Conſideratio brevis HODIERNÆ CONTROVERSIÆ DE CHRISTO MEDIATORE & EJUS MERITO

A Cardinale Bellarmino Lib. 5. de Chriſto pertractatæ.

PARS. I.

Qua diſſeritur, ſecundum quam Naturam Chriſtus ſit Mediator.

1\. Hriſtum, qua Deus erat, etiam antequam incarnaretur inter Patrem & Angelos, atque etiam homines, in ſtatu innocentiæ conſtitutos Mediatoris officio functum, perperam arbitrantur multi Rigidorum Proteſtantium. Calvinus in epiſtolis ſuis ad Polonos, quarum alteram omnium Miniſtrorum Eccleſiæ Genevenſis nomine contra Stancarum ſcripſit. Vide in epiſtolis Calvinis epiſt. 352. Miniſtri

Ministri Rhæticarum Ecclesiarum in disputatione Tiranensi contra Pontificios, Anno 1595. & 1596. super hac ipsa controversia habita parte 1. p. 27. & parte 3. p. 159. & aliquot seq. (De hac disputatione, ut obiter te hoc moneam Lector benevole) vide Thuani histor. lib. 114 p. 597.) aliique non pauci. Propter Christi incarnationem quidem, & merita ejus prævisa, non solum primo homini, Sed etiam Angelis omnem gratiam collatam post Rupertum. lib. 13. in Matth. & lib. 3. de processione spiritus sancti cap. 20. senserunt aliquot antiquiores Scholastici, & quidem recentiores plerisque tamen aliis Theologis Romanens. dissentientibus (vide inter alios Vasq. in 3. D. Th. tom. 1. disp. 10. cap. 4. L. Lessium in disputat. de Prædestinatione Christi. Lege etiam inter Protest. Armin. in Collatione cum Fr. Junio p. 143. 144.) sed Mediatores etiam officio functum, quatenus Deus, non nisi periculosissime dici potest, ut mox dicemus.

2. Christum etiam sub Vet. Test. quando nondum carnem assumpserat, sed Deus solum erat, in quibusdam jam actu Mediatoris munus obiisse falso dicitur. Lubet hic apponere verba nuperi scriptoris Andr. Riveti, qui in comment. in cap. 12. Hoseæ, hanc quæstionem pertractans p. 377. sic scribit "Et
" sane de quibusdam actionibus, imo de omnibus, quæ pro-
" prie ad redemptionem pertinent, & munus sacerdotale, non
" contendimus; quia certum est talem obedientiam non potu-
" isse actu præstari, nisi in humana natura actu existente, &
" per eandem (idem affirmat in psal. 110. p. 157.) Quod si
" reconciliator dictus fuerit Christus Filius Dei, & pro re-
" demptore & propitiatore habitus a fidelibus, ante adventum
" suum, quod certe necessarium fuit; id intelligi non potuit,
" nisi respectu humanitatis suo tempore assumendæ, per
" Deum ante omnem æternitatem (dicendum fuit ab omni
" æternitate) destinatæ ad id, *&c.* Sed præter illam ratio-
" nem, qua filius Dei Mediator dici potuit & redemptor,
" non quod tunc aliquem hujus officii actum exercuerit extra
" carnem; dicimus etiam, eum ante incarnationem potuisse
" aliquos mediatoris actus exercere, quibus caro assumpta
" non fuit actu necessaria; & si quæ tunc fecit mediatorio
" nomine non fuerint sine aliqua relatione ad futuram in-
" carnationem, cujus communicatio illa cum hominibus
" per æconomiam in persona sua, fuit velut prævium quid,
" & indicium certum, *&c.* Et paulo post; Filius Dei fuit
" semper

" semper Mediator omnis doctrinæ cœlestis, quatenus per
" ipsum Deus se hominibus patefecit, &c. Præterea si ali-
" qua ratione Christus fuit Mediator ante assumptam car-
" nem, sequitur esse etiam mediatorem secundum divinam
" naturam, ergo etiam qua Deus, fuit & est mediator, &c. Sic
ille. Sed rursus non minus hic & hisce libet opponere verba
Johannis Piscatoris Scriptoris alioqui rigidissimi, sed in hac
causa multo multis aliis Protestantibus sanioris in Responsio-
ne ad amicum Duplicationem Vorstii parte 3. p. 19. hæc con-
tra Vorstium scribit " Quod ad officia Christi attinet, cer-
" tum est, nullum officium, quatenus officii rationem ha-
" bet, ad naturam ejus divinam pertinere Quia officium est
" opus alicui a superiore mandatum atque præscriptum ad ef-
" ficiendum. At naturæ divinæ seu Deo, quatenus est Deus,
" nihil mandari a quoquam potest: quippe quum non ha-
" beat aliquem superiorem. Est igitur a Majestate Dei alie-
" num, ut officium ei aliquod adscribatur. Interim certum
" & hoc est, Christum officiis quibusdam suis (puta sacer-
" dotali & regio) fungi non potuisse, neque adhuc posse, nisi
" non tantum homo, sed etiam Deus esset. Ad propheti-
" cum vero ejus officium, quod attinet, potuisset illo fungi,
" etiam si nudus homo fuisset, quales fuerunt reliqui prophe-
" tæ. itaque tu hic erras quum dicis, munus propheticum ad
" Christum totum, *h. e.* secundum utramque naturam per-
" tinere. Item quum dicis, omnia mediatoris officia sic com-
" parata esse, ut ad legitimam ipsorum executionem nullum
" aliud suppositum, seu principium agens, quam tota Christi
" persona, quanta quanta est, vel aptum, vel sufficiens, vel dig-
" num sit. Hoc enim de sacerdotali tantum & regio Christi
" officio verum est, de prophetico non item. Hæc ille. &
p. 20. " Etsi Christus, inquit, quum loqueretur ut minister
" circumcisionis, non nudus homo, Sed Deus simul & homo
" erat; tamen tum loquebatur ut nudus homo, non autem ut
" Deus: quia loquebatur, ut propheta; prophetico autem mu-
" nere fungi a Deo, qua Deus, alienum est, &c. Et p. 81.
" Christus, inquit, tum (in Vet. Test. scilicet) non est
" functus officio ullo Mediatoris: quippe ad quæ peragenda
" requirebatur, ut non solum Deus, sed etiam homo esset.
" Etsi autem officia illa in Novo demum Test. peregit; tamen
" ut Deus etiam Electos Vet. Test. & illuminavit & serva-
vit. Et ad locum 1. Pet. 3. 19. a Vorstio objectum sic res-
pondet

pondet ibid " Quod 1. pet. 3. 19. Christus dicitur prædicas-
" se spiritibus, id non est intelligendum tanquam proprie
" dictum, de officio scilicet ejus prophetico: ad quod requi-
" rebatur, ut prædicaret in assumpta natura humana, & per
" illam, ore scilicet suo Evangelium annuntians: Sed intelli-
" gendum illud est per metonymiam subjecti, de prædicatione
" perNoachum facta: quippe quam potentia sua divina ad hæc
" excitavit, &c. Vide Authorem. Et p. 89. " Dicis, inquit,
" regenerationem esse proprie officium mediatoris. At Deus
" electos regeneravit in Vet. Test. antequam Christus in mun-
" dum per incarnationem venisset, & officio mediatoris fun-
" geretur. Hæc ille.

3. Verum quidem est, ubi dicit Paulus Gal. 3. 19. legem ordinatam per Angelos in manu mediatoris. Mediatorem hoc loco Christum plerosque tam Græcos quam latinos, (ut recte annotat Estius in locum) intelligere, ut sensus sit, legem Israelitico populo traditam fuisse per manum, *i.e.* virtutem, potestatem, & directionem Mediatoris Christi, populum illum in suum adventum hoc modo præparantis: Sed loquuntur Patres illi (ut respondet Bellarm. de Christo mediatore. lib. 5. cap. 8.) de Mediatore materialiter, non formaliter; non enim dicunt Christum fuisse mediatorem, aut mediatoris proprie loquendo munus in lege danda Hebræis obiisse, sed dicunt, Christum Mediatorem, *i. e.* illam personam, quæ postea futura erat Mediatrix, atque etiam erat, licet non actu, tamen in Decreto & distinatione Dei, esse verum Deum, & auctorem legis, &c. Diserte enim Chrysostomus & Theophylactus hic dicunt, legem tulisse Christum, ut ita in arbitro ejus sit, eam rursus tollere, quippe qui Dominus ejus sit. Unde clarissime sequitur, eum non ut Mediatorem, Sed ut Auctorem primarium id fecisse. Nec enim Mediator est auctor, nec legem abrogare potest, qui non est Auctor; ut recte affirmat Bellarm.

Veterum tamen nonnulli alii (ut ingenue confitetur Chamierum de Uno Mediatore lib. 8. cap. 6. n. 5.) per Mediatorem hoc loco Mosen intelligunt, non Christum; ut Epiphanius contra Manichæos, Theodoretus, Genadius, apud Oecumenium, &c. Inter Romanenses ut alios mittam, Cornel. a Lapide & Gul. Estius in comment. loci. Verba Estii, quia efficaciora sunt, hic tibi exhibeo " Alii, inquit, Mediatorem,
" hoc loco Moysen intelligunt. Qui sane intellectus multis
" modis

" modis sit probabilis; primum, quia Christus non Vet.
" Test. sed Novi Mediator est; quomodo eum aperte nun-
" cupat Apostolus Heb. 8. & 12. Quo præterea faciunt, quæ
" ibidem, nec non ejusdem Epist. cap. 2. & 9. de differentia
" Christi & moysis quoad utriusque ministerium, disserunrur.
" Quam & Joan. brevi sententia aperuit, dicens. cap. 1. Lex
" per Moysem data est, Gratia & veritas per Jes. Christ. facta
" est.

" Adde quod Moyses ipse sequestrum & Medium, quoad
" legislationem, inter Dominum & filios Israel se vocat, ac
" multis deinde verbis declarat Deut. 5. Ad quem locum,
" hic Paulum respexisse valde verisimile est. Quamvis autem
" per manum in scripturis metaphorice potentia significari
" soleat; quoties tamen aliquid a Deo factum dicitur in ma-
" nu cujuspiam, non potentia, sed ministerium aut instru-
" mentum intelligitur, ut cum factum dicitur verbum Domi-
" ni in manu Aggæi aut Malachiæ prophetæ. Atqui legem
" ministerio Moysi latam a Deo fuisse, planum est; idque
" hac ipsa phrasi, in manu Moysi, multis locis scriptura sig-
" nificat. ut Levit: 10. & 26. Jos: 4. 17. 21. & 22. 2. Paral.
" 33. 34. 35, &c. At ministerio Christi datam aut latam
" fuisse eam legem, nec dicitur usquam, nec sine errore dici po-
test, &c.

Hæc omnia ille. E. Protest. Th. Beza prolixa annotatione hanc sententiam defendit contra Joh: Calvini qui alterum intellectum sequutus est, interpretationem. Bezæ judicium Piscator etiam approbat. Alios commemorare nihil necesse est.

4. Nullo igitur Mediatoris officio Christus ante incarnationem functus est. Quamvis enim concederetur, Deum Patrem nunquam nisi per Verbum Ecclesiæ suæ patefecisse; Christum tamen, qua Deus est, idcirco Propheticum munus (quo non summa aliqua & αὐτοικεςτυειкὴ potestas significatur, sed opera tantum ac ministerium) obiisse non sine errore dici potest. Christus autem ante suam incarnationem sacerdos esse non potuit; quia, ut alia omittam, sacerdotii functio est hominum propria, ideo Christus ut esset sacerdos ex hominibus fuit assumptus, ut recte disserit ex Apostolo. A. Rivetus in psal. 110. p. 457. Ecclesiam etiam pari, imo eadem cum Patre & spiritu sancto potestate rexit

&

& gubernavit, ſumma ſcil. non ſubordin. qualis eſt mediatoria.

5. Ad quæſtionem autem illam, de qua hodie inter partes tantopere contenditur; An ſcil. Chriſtus poſt incarnationem ſuam mediator fuerit ut Deus, an vero ut homo, vel certe conjunctim, ut Deus & homo? piis omnibus, & pacis Eccleſiæ amantibus ſufficiat reſponſio illa Gregorii de valentia lib: de Chriſto Redemptore, & Mediatore. part. 2. c. 4. " ſi, inquit, " Quæſtio ſit, per quid Chriſtus proxime & immediate obierit officium Mediatoris: dicendum eſt, illum Mediatorem fuiſſe tantum, ut hominem, quod etiam aſſeruit D. " Tom. 3. p. q. 26. artic. 2. Si vero communius quæritur, " per quid omnino Mediator fuerit, ſive tanquam per id, " quo proxime exercuerit id officium, ſive tanquam per id " certe a quo valorem acceperit ejus muneris functio: ex " communi & orthodoxa ſententia Patrum reſponderi debet, " Mediatorem Chriſtum fuiſſe, non tantum ut hominem neque tantum ut Deum, ſed conjunctim ut Deum & hominem. Et paulo poſt " Nam primum ſecundum utramque " naturam, licet alia & alia ratione, omnino eſt operatus re- " conciliationem noſtram cum Deo. Deinde ſecundum utram- " que naturam conjunctim, ab utroque etiam extremo per ſe " conſiderato differt. Ita nihil ad rationem mediatoris eo modo deeſt. Hæc ille.

Nec alia eſt Bellarmini ſententia, quando ait lib: cit: c. 1. " ipſum quidem Mediatorem, ſive (ut Theologi loquuntur) " principium, quod operabatur opera Mediatoris, non fuiſſe " Deum ſolum vel hominem ſolum ſed utrumque ſimul, *h. e.* " Verbum incarnatum, ſive Deum humanatum. Et. cap. 2. " non potuiſſe Chriſtum eſſe efficacem Mediatorem, niſi " eſſet divina perſona, quæ officium mediatoris exerceret, " *&c.* ac proinde (ibid) opera Chriſti mediatoris infinitæ " fuiſſe dignitatis, quia non fuerunt opera ſuppoſiti huma- " ni, ſed divini. Principium tamen, quo illa opera a Media- " tore fiebant, fuiſſe naturam humanam, non divinam. Fallitur igitur A. Rivetus quomodo in comment. cap. 12. Hoſ. p. 378. affirmat Gregor: de valentia paucis illis præallegatis totam Bell. diſputationem de Mediatore refelſere. Et ſummæ Controv. Tract. 2. qu. 50. p. 675. contra doctiſſimum Chamierum, qui ſententiam Gregorii de Valentia cum ea quæ eſt Bellarm. & Vaſqueſii confundit, diſcrepare tamen ab ea contendit. Cornel. a Lapide in cap. 3. ad Gal. v. 19. " Chriſtus,

" qua

" qua Deus tantum, sicut & qua homo tantum pars est; &
" alterum extremorum, ergo ut sic, mediator non est, sed ut
" est Deus homo, ut enim est Deus homo sic utramque partem
" & extremum scilicet tam Deum, quam homninem in se quasi
" medio junxit & univit; atque qua Deus mediatoris auctori-
" tatem & dignitatem, qua homo Mediatoris opera, passiones,
& merita exercuit. Hæc ille.

Estque hæc communis Romanens. sententia. Et sufficere visa est ad pacem & concordiam conciliandam Hier. Zanchio epist. lib. 10. epist. ad Fratres per Poloniam. De mediatore.
" Quæ nobis videatur, inquit, posse illis (ministris scilicet Ecclesiarum Polonicarum, inter quos per Fr: Stancarum gravis tum temporis super hac re " excitata fuerit contentio) for-
" ma proponi, quæ & ad pacificationem faciat, & veritatem
" integram puramque retineat atque conservet, paucis acci-
" pite. Cum fateantur, eum qui debebat esse mediator, o-
" portuisse Deum esse & hominem; fateantur ergo ad offici-
" um Mediatoris perficiendum, utramque naturam, divinam
" simul & humanam fuisse necessariam. Humanam, ut ha-
" beret Mediator, quod offerret, &c. Divinam, ut ejus vir-
" tute efficax ad redemptionem fieret sacrificium, &c. ac
" Proinde Christum secundum utramque naturam fuisse me-
" diatorem; & sacrificium quidem fuisse ab humanitate,
" vim vero sacrificii a Deitate. Er certe optima & necessa-
" ria est hæc illatio. Non potuit perfectus esse mediator
" inter Deum & homines, nisi qui verus Deus esset, & homo:
" Ergo ad perficiendum verum Mediatoris officium, non mi-
" nus divina, quam humana natura fuit ei pernecessaria; &
" ea re, neutra fuit aut esse potest in eo otiosa & vacua a Me-
" diatoris officio. Quare si christus officium Mediatoris
" perfecit, non hoc perfecit, quatenus homo tantum, sed etiam
" quatenus Deus est. Admittant igitur hanc consequenti-
" am, quæ necessario consequitur ex assumpto. Et facta
" fuerit Christiana pax atque concordia. Videtur nobis hæc
" componendi ratio non posse merito nec debere ab illis fra-
" tribus rejici, quod et certissima sit & plana, et ad concordi-
" am faciat, & illorum etiam existimationem conservet. Sic
" enim poterunt semper suam explicare sententiam, nimirum
" se, cum dixerunt, Christum esse Mediatorem secundum hu-
" manam naturam tantum, ipsum etiam tantum externum
" Mediatoris spectasse officium, quod quidem officium est
cum

" eum primis pati & mori, sed id quod certe Christo minime
" convenit, nisi quatenus homo est. Est enim passus carne, ut
" ait Petrus. Cæterum se nunquam inficiatos fuisse vim &
" efficaciam sacrificii Christi ab ipsius Deitate & spiritu in
" carnem derivatam fuisse. Hæc omnia vir doctissimus suo
" & collegarum nomine scripsit. Quin imo A. Rivetus loco supra citato ex summa Controv. p. 673. " Cum hoc tempo-
" re, inquit, qui inter Pontificios causam illam agunt, admit-
" tant, unionem hypostaticam fuisse ad mediatorem necessa-
" riam, & ex ea pendere totam dignitatem & efficaciam, eo-
" rum quæ Christus in humana natura pro nostra salute pere-
" git, minor erit difficultas, & fortasse potius de verbis, quam
" de re ipsa erit controversia, Hæc ille. Neuter tamen alias sibi hac in re satis constat, ut mox demonstrabimus. Vide Zanchium in epist. ad Wilh. Stuckium & Rivetum in locis infra citandis in generali etiam Synodo Sendomiriensi Anno 1570. consensus Ecclesiarum Reformatarum Majoris & Minoris Poloniæ cum quibusdam fratribus Ministris, qui sequebantur dogma de Mediatore controversum, in hunc modum factus est, ut legere est in Harmon: confess: " Quidam pii
" fratres, qui inter nos controversam de Mediatore sententiam
" modeste & pietatis regula observata componi cupiebant, &
" Ecclesiæ communionem desiderabant, hanc proposuerant
" Ecclesiæ formulam sopiendæ hujus controversiæ gratia:
" Credimus Mediatorem Dei & hominum esse Christum
" Jes. ita ut mediationis in humana natura peractæ vim to-
" tam ac efficaciam, a divinitate ejusdem Filii incarnati, Pa-
" tris non incarnati, spiritus sancti non incarnati processisse
" non negemus, sed constanter asseveremus. Quam qui-
" dem confessionem illorum Synodus generalis orthodoxe
" intellexit, recepit, & approbavit, hosque Fratres in numerum membrorum Ecclesiæ suæ suscepit, &c. Sic ille. Vide etiam hic J. A. Thuanum Hist. lib. 47. p. 636. qui rem eodem refert modo.

6. " Sed plerique rigidiorum Protest. hac explicatione
" non contenti contendunt Christum ut mediatorem, non
" tantum fecisse humanas operationes, quibus vis & efficacia
" a Christi divinitate processit, Sed etiam operationes divi-
" nas; divinas, inquam, non tantum ratione principii,
" quod, seu supositi: sic enim omnes Christi operatio-
" nes, etiam illæ, per quas munus Mediatoris exercuit,

" fuerunt

" fuerunt divinæ, quia illius, qui verus erat Deus; sed e-
" tiam ratione principii quo, *i. e.* a divina natura,
" tanquam principio, quo eliciuntur & efficiuntur opera
" mediatoria, non minus quam natura humana procedentes.

7. Sed contra hanc sententiam illud primum maxime facit, quod ex ea necessario sequitur, Christum secundum divinam naturam Patre minorem, eique subjunctum & obedientem fuisse, quod sine errore dici non potest. Responsio autem vulgo hic usurpari solita a Protest. Christum sic Patre minorem eique subjectum & obedientem statui secundum divinam naturam non simpliciter & in se consideratam, quæ hæresis est Ariana, sed pro ratione gratiosæ illius Oeconomiæ seu dispensationis, ad quam se nostri causa voluntarie demisit homo factus, non est solida. Simpliciter enim impossibile est (ut recte respondet Gretserus Bellarm. Hyperaspistes) ut Christus etiam voluntarie, secundum naturam divinam Patri se subjiciat proprie loquendo de subjectione; quia non potest velle id, quod per nullam potentiam effici potest. Impossibile autem est, ut ubi est eadem numero res & naturæ identitas, ibi sit subjectio; ut & ibi, ubi prosus est eadem auctoritas, majestas, potestas summa & suprema, quæ in realiter distinctis personis S. S. Trinitatis inest. Nec valet similitudo ex rebus humanis petita, ubi non solum æqualis æquali, sed etiam major se subdere potest sponte minori, quia natura humana, saltem moralis, quoad dignitatem, majoritatis & minoritatis, ut sic loquar, per Vices capax est; minime autem natura divina Christi quæ cum sit omnium suprema, nullius protestati sese subjicere potest. Implicat enim contra dictionem hæc subjectio. Subjectio enim omnis vera & proprie dicta, sive sit libera seu voluntaria sive necessaria & naturalis, imparem sortem & conditionem essenialiter includit. Hoc ultro & ingenue confitetur ex Protest. Joh. Piscator in Notis ad C. Vorstii Amicam Collationem sect. 95. Nam adverba Vorstii
" Nihil vetat, Christum respectu naturæ divinæ, simpli-
" citer & per se consideratæ, Patri suo esse æqualem; & ta-
" men quo ad ordinem subsistendi, sed maxime quoad Oeco-
" nomicam officii Mediatorii susceptionem Deo Patri subjec-
" tum, &c. ad marginem notat 11. Nequaquam: nam
" æqualitas naturæ divinæ subjectionem omnem respuit.
" Et ad verba: Nostri illas Veterum regulas: Æqualitas
" Naturæ non tollit ordinem, aut subordinationem divina-
" rum personarum, sic notat 12. Confundis diversa. Ordo

" quidem est inter tres personas; at non est inter eas subor-
" dinatio, quia hæc pendet a voluntate subordinantis: at ille ab ipsa natura.

Et ad verba. Et sane si Christus etiam in Vet: T. quum nondum homo natus esset, subinde Legatum Patris egit, sive ut Angelum Dei sese gessit. 14. Istud nomen tribuitur filio Dei improprie. Et ad sequentia, sique (ex 15.) imperio (& 16.) ordinatione Patris tandem in carnem venit, ut in ea opus Redemptionis perficeret, *&c.* 15. " Hoc (ex imperio scilicet)
" nusquam, inquit, docet scriptura, & pugnat istud cum ma-
" jestate naturæ divinæ, cui imperari nihil potest. Cum Deus
" sit supremus Dominus. (16.) Illa ordinatio fuit Patri
" cum Filio & spiritu sancto communis; quia est de opere ad
" extra. Verbo ut dicam, tota illa sectione contendit contra Vorstium totum Christum, sive secundum utramque naturam non fuisse in potestate Patris, quod dixerat ille, qua non secundum divinam. Atqui Christus ut Mediator Patris potestati proculdubio subditus est. Quæ quidem Protest. ex Cyrillo lib. 10. Thesauri c. 8. citant de subjectione Filii secundum divinam naturam; etiam, ut affirmant, Patri, nihil ad hanc rem faciunt, ut cuivis locum legenti clare apparere potest. Et subjectionis vocabulū aliquando ibi valde improprie usurpat Cyrillus. Perperam etiam ad hanc Oeconomicam subjectionē Filii ut Dei Patri, rapiunt (Et decreverit exinanitionem illam, de qua Paulus philipp. 2.) Exinanitio enim hæc non consistit in aliqua submissione & dejectione divinæ naturæ intrinseca, (nullo enim modo possibile est, ut Christus vel ulla persona divina in natura divina, etiam voluntarie & œconomice sese exinaniat, vel alteri subjiciat) sed in hoc quod Deus manens id quod erat, *h. e.* Deus, humanam naturam assumere, & sibi hypostatice unire voluit; quodque etiam secundum humanam naturam, vitam adeo inopem, variisque ærumnis & molestiis obnoxiam elegit, ut explicant Theologi.

8. Juxta hanc sententiam Christus, ut Deus, mediator est inter nos & seipsum etiam, ut Deum (tota enim Trinitas, non Pater solus, nobis propter offensas irata fuit placanda) & οἰκονομικῶς se ipso φυσικῶς considerato minor est; Christus etiam qua Deus, quod plane intelligibile est. Videantur aliæ rationes, quæ contra hanc sententiam adduci solent apud alios qui latius hanc controversiam pertractant. ad quas nihil solidi a diversum sentientibus respondetur.

9. Locus

9. Locus Apostoli 1. Tim. 2. Unus Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Christus J. clare demonstrat, secundum quam naturam persona Christi, seu Christus Deus & homo operationes Mediatorias exercuerit, secundum humanam scilicet, unde expresse ait Apostolus, homo Christus Jesus.

10. Locum hunc certe sic intellexit, & sententiam supra traditam clarissime confirmat Aug: lib. 2. de peccato Originali cap. 28. "non per hoc, inquit, mediator est, quod æqualis Patri, per hoc enim quantum pater, tantum & ipse a nobis distat. Et quomodo erit Medietas, ubi eadem ipsa distantia est? ideo Apostolus non ait, unus mediator Dei & hominum Christus Jes. sed homo Christus Jesus. per hoc ergo mediator, per quod Homo inferior Patre, &c. Et in ps. 103. concione 4. de tertia parte ejusdem psalmi. Christus mediator, inter hominem & Deum, non quia Deus; sed quia homo: non quia Deus æqualis Patri, sed si æqualis Patri, non mediator. ut autem sit mediator, descendat a superiore ad inferiorem, ab æqualitate Patris, faciat quod ait Apostolus semet ipsum exinanivit formam servi accipiens, &c. & lib. 10. confess. c. 43. "in quantum homo, inquit, in tantum mediator, in quantum autem verbum, non medius, quia æqualis Deo, & Deus apud Deum, & cum Patre & spiritu sancto unus Deus. Et tract. 82. in Joann. "Mediator, inquit, Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo est Jesus Christus, &c. Vide etiam l. 1. de Trinit. c. 7. "ubi Christus, inquit, in forma Dei æqualis Patri, in forma servi, mediator Dei & hominum, &c. l. 10. de civitate Dei c. 20. & locos alios non paucos. Similiter Fulgent. de incarnat. & gratia Christi c. 13. "Hic in humana natura, in qua mediator Dei & hominũ factus est, justitiam habuit ex Patre, mortem ex matre, ut per ipsam liberaremur ab omni peccato, &c. Adi etiam B. Vigil. l. 5. contra Eutychen. Theodoretũ in locũ. ex. 1. Tim. 2. præcitatũ, aliosq;.

11. Quod ad hæc testimonia, maxime autem Augustini, respondent dissentientes Protest. aliiq; nonnulli, verborum horum hunc esse sensũ. quod Christus, non quia Deus nudus, sed quia Deus homo factus, nec sine homine sit mediator (quo ipso obiter nota Lector manifeste destrui sententiam illorum, qui etiam ante incarnationem Christũ munus mediatoris aliqua ex parte obiisse affirmant) sicut ipse Aug. l. 11. de civit. Dei cap. 2. inquit. "Ad Deũ iter est homini per hominem Deũ. per hoc enim Dei

" filius mediator, per quod & homo. Unde inferunt, non " quod homo sine Deo, sed quod non solus Deus, verum per hominem sit mediator, &c. Verbis Augustini aperte adversatur: Negat enim Augustin. diserte Christum, in quantum Deum, esse mediatorem, quia in quantum Deus est æqualis Patri, mediator autem debet esse medius, distans a duobus extremis. Christus etiam Deus homo æqualis est Patri, non enim propter assumtam humanitatem factus est Patre inferior. Deinde si hæc August. mens fuisset, dicendum illi fuisset, Christus in quantum homo, in tantū non mediator, vel in quantum Deus non mediator, in quantum vero homo Deus Mediator. non autem simpliciter, in quantum homo, in tantū mediator, in quantum Deus non mediator. Deniq; licet non neget Aug. Mediatorem, *h. e.* eum, qui officio Mediatoris fungitur, esse Deum & hominem, negat tamen eum fungi officio Mediatoris, ut Deum utrumque illud Aug. de civit. Dei l. 11. c. 2. exprimit. Ad Deum est iter homini per hominem Deum, (tanquam principium quod) per hoc enim, principium, quo mediatoria opera exercentur & immediate eliciuntur, Dei Filius mediator, per quod & homo. Quod frequenter in ore habent Protest. rigidiores, illud Leonis Magni in Epistola illa celeberrima ad Flavianum: Agit utraque forma, *i. e.* utraque natura, Christi cum alterius communione quod proprium est, verba scilicet operante, quod verbi est, & carne ex sequente, quod carnis est, impertinenter huc trahitur? quia B. Leo non dicit utramque formam, agere opera mediat. sed utramq; formā cū alterius communione agere quod proprium est. De quo nemo sanæ mentis dubitat. Quæ a dissentientibus producuntur testimonia ex Patribus, Iren. l. 3. c. 20. Epiphan. in Anchorato, Chrysost. Ambr. Theodor. Theophyl. in locum. 1. Tim. 2. præ-allegatum. Aug. Enchirid. c. 180. & aliis quibusdam locis, nihil aliud probant, quam mediatorem Dei & hominum debuisse utramque naturam in se habere, ut Deum & homines in amicitiam redigeret; ut ab aliis fuse demonstratum est. Quæritur semper de principio, quo operum Christi mediatoriorum, non de principio quod. Argutias & subtilitates Vasquesii hic disputantis in 3. D. Th. tom. 1. disp. 83. c. 3. contra aliorum suorum gregalium sententiam de principio quod operandi in Christo, utrum sit tantum suppositum, an natura ipsa etiam abstracte considerata non moramur. Quod ad rei summam attinet, ille cum cæteris consentit.

12. Sed videamus quas illi velint actiones mediatorias esse Christi,

Christi, ut Deus est, proprias. Remittere peccata solius, inquiunt, Dei est. Potestas tamen hæc ad Mediatorem pertinet. Resp. potestas suprema & prima remittendi peccata solius Dei est Patris, Filii, & spiritus sancti. satisfacere pro peccatis nostris, & remissionem peccatorum promereri, est proprium Christi mediatoris & hominis; ut etiam peccata remittere, potestate communicata & delegata, sed modo longe excellentiori & eminentiori, quam ministris Ecclesiæ concessa est. Quocirca illam recte vocant scholastici distinctionis gratia potestatem excellentiæ, hanc autem potestatem ministerii. Illuminare hominum mentes, renovare corda, & dare spiritum sanctum, *&c.* Sed hæ operationes quum sint ad extra, Patri cum Filio & spiritu sancto communes sunt. Christus ut mediator & homo ad has actiones non concurrit, nisi instrumentaliter & meritorie; sed ut instrumentum conjunctum & singulare, non separatum & commune; qualia instrumenta fuerunt Apostoli & Prophetæ; ut recte Romanenses. recte etiam Vasq. in 3. D. T. tom. 1. disput. 79. c. 1. "Quamvis dicere possemus, Christum meruisse, ut ad nos mitteretur Spir. S. tamen dici nulla ratione potest, meruisse ad nos mittere. Spirit. Sanct. ipse enim solum potuit mittere Sp. sanctum, quatenus erat verbum, & Filius Dei, & hac ratione non potuit missio cadere sub meritum ipsius, *&c.* Calvin. ipse in Joh. 14. 16. Spiritum hic vocat donum Patris, sed quod ipse precibus suis impetravit: alibi a se ipso dari promittit. utrumque vere & apte dicitur, nam quatenus Christus mediator & patronus noster est, a patre impetrat gratiam spiritus quatenus Deus est eam a se ipso largitur. Hæc ille. Salvare & nos vita æterna donare, *&c.* Respondeat Sibrandus scriptor rigidissimus l. 1. contra socinum de Christo servatore c. 6. p. 67. "Christus, qua Deus dat nobis vitam efficientia, qua homo (adde & mediator, Hæc enim duo fere semper ibi conjungit, ut videre licet) "dat eam nobis merito & obedientia. Sicut p. 202. l. 2. cap. 11. Christus, ut Deus & ut mediator remittit peccata, sed non eodem modo; ut Deus efficienter, ut mediator meritorie.. Hæc ille. incarnari seu assumere naturam humanam, *&c.* sed Christus ut Deus, assumpsit formam servi, non quia in forma Dei mediator fuit, aut unquam futurus erat, sed ut mediatoris officio secundum naturam humanam fungi possit, Sacrificare. Christus enim ut Deus, obtulit Deo Patri humanam naturam in mortem ut victimam, *&c.*

Sic enim non solus Stanislaus Sarnicius multum a Calvino laudatur, sensit, sed permulti etiam alii protest. quorum nominibus parco. Vide sis Lector Æque Chamierum de officio Mediatoris lib. 7. cap. 7. n. 17, &c. At quid clarius illis Cyrilli verbis in Apologia pro 12. capitibus contra Orientales? "Quando Christus factus est homo, voca-" tus est etiam Pontifex, non quod tanquam Majori Deo "offerret sacrificium, sed quod sibi ipsi & Patri, &c. Et in-" fra. Audiens, quod dictus est sacerdos, propter humanita-" tem, erubescis ne? Deinde quomodo non admiratus es, "quod non secundum sacerdotum morem, alteri detulerit "sacrificii modum, sed sibi ipsi potius, & Patri, ut dixi? "Quando dicis, indignum esse Deo, ut sacrificet, adstipulor "& ego. Sed si solum esset & absque carne verbum, recte di-" ceres: at vero quia factum est Caro, vide & sacrificantem "propter humanitatem, & in dignitatibus ultra creaturam, "sicut Deum, confidet enim cum Deo & Patre, itaque vide "ipsum sacrificantem secundum humanitatem considentem "ut Deum, &c. vide Aug. l. 1. de Trinit. c. 10. in psal. 109. & lib. 10. de civit. Dei. c. 20. ubi hæc habet. Unde verus ille "mediator, in quantum formam servi accipiens, mediator effec-" tus est Dei & hominum; cum in forma Dei sacrificium cum "patre sumat, cum quo unus est Deus, tamen in forma servi "sacrificium maluit esse Et lib. 1. de consens. Evangelii. c. 3. Theodoret. in ps. 109. & in c. 2. ad Hebræ. in verba; ut misericors fieret, & Fidelis pontifex apud Deum "Hæc dicta sunt, "inquit, quoad humanitatem. Neq; enim noster pontifex est, ut Deus, sed ut homo. Et in c. 7. de Christo verba faciens "Est, in-" quit, hominis fungi sacerdotio, Dei vero ea quæ offeruntur, suscipere, &c. Greg. Nazianz. orat. 4. de Theologia. Ambr. l. 3. de fide c. 5. Aliosq; plurimos in eandem sententiã conspirantes legere est. Unde nonnulli etiã Protest. multo hic sunt aliis modestiores. Negat A. Rivetus, ut supra diximus, Filium Dei potuisse sacerdotem esse, ante suam incarnationem, quia sacerdotii functio, inquit, est hominum propria, ideo Christus ut esset sacerdos, ex hominibus fuit assumptus. v. Comment. in ps. 110. p. 457. & summ. Controv. Tractat. 2. Qu. 50. p. 675. non tantum sacerdotalis dignitas, inquit (eam plane a Christi divinitate removens) partem muneris mediatorii illius facit, sed etiam prophetica & Regia, &c. Vide locum Piscator. in verba Heb. 9. 14. "Christus obtulit se ipsum per spiritũ æternum Patri

" (ex

"(ex quibus communiter probant Christum secundum di-
" vinitatem sacrificasse vel obtulisse seipsum Patri) per spi-
" ritum æternum, id est, inquit, per animam immortalem, &c.
" Quo minus autem per hæc verba videatur intelligenda Dei-
" tas, vel spiritus sanctus, ratio est. quia Deitatis non est offer-
" re sacrificium, sed ipsa est, cui offertur sacrificium ab homi-
" ne, quatenus homo. Hæc ille. Sed falso per spiritum æter-
num intelligit animam Christi immortalem. Verus verborum sensus est, Christus obtulit se per spiritum sanctum, *i. e.* impellente & cooperante spiritu sancto; obtulit se, inquam, sed secundum naturam humanam: ad hoc enim sacrificium offerendum a spiritu sancto impulsus est. Vide præter Romanenses doctissimum A. Hyperium in locum, ut alios mittam. Rich. Fieldus l. 5. de Ecclesia c. 16. "Neque arbitramur Christum
" mortuum vel seipsum in ara crucis obtulisse, vel denique
" orasse pro nobis secundum naturam divinam, sicut quidam
" calumniantur nos dicere, &c. sed revera multi rigidiorum Protest. diserte affirmant, quicquid ille neget, Christum ut Deum non tantum sacrificasse, sed etiam Patrem pro nobis orasse, imo & obedivisse Patri; quæ omnia a Dei majestate alienissima sunt: quum hæ actiones omnes sint subditorum & inferiorum: neque commentitia illa distinctio, de qua supra quicquã illos juvat, ut ante ostensum. Videantur hic scripta Lutheranorum, aliorumq; Aug. in ps. 87. "Oravit Dominus, non se-
" cundũ formam Dei, sed secundum formam servi, secundum
" hanc enim & passus est. Et in 85. orat pro nobis, ut sacerdos
" noster; orat in nobis, ut caput nostrum; oratur a nobis, ut
Deus noster. Vide eundem in præfat. enarrat. 2. ps. 29. "Ex quo
"enim homo (Christus) ex hoc & infirmus ex quo infirmus ex hoc & orans, &c. Et tract. 102 in Joan. Quia brevitati studemus, consulantur hic alii "sed cum sit Rex mediatorius, inquit
" A. Rivetus summ. controv. loco ante citato, quatenus Deus
" homo, & regni illius administratio solis humanæ naturæ ac-
" tionibus terminari non possit, necessarium est, ut admittantur
" etiam actiones divinæ naturæ, in persona mediatoris? quibus
" suos regat per spiritum suum, eosque tueatur contra omnes
" adversarios, daturusque sit eis, salutem & vitam æternam.
Sed longe aliter Aug. lib. 1. de consensu Evangel. cap. 3. " se-
" cundum hominem, inquit, Christus Rex & pontifex effectus
" est. Christus ut Deus eadẽ potestate, suprema scilic. & cum pa-
" tre & spiritu sancto Ecclesiã & omnia regit ac gubernat, &c.

Qua homo & mediator, ad regiam dignitatem & potestatem, quæ supremæ subdita est, propter obedientiam suam usque ad mortem exaltatus est a patre, & eundem per modum instrumenti sed hypostatice cum divinitate conjuncti & uniti exercet, ut omnes saniores Theologi docent.

Thom. Mortonus Anglus in sua non inerudita prioris Epist. ad Corinth. expositione Londini excus. Anno 1596. in verba c. 15. 24 Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & Patri, *&c.* " Christus, inquit, ut duplicem naturam, ita duplex reg-
" num, *i. e.* summam potestatem & authoritatem, qualis est in
" regibus, habet.

" Nam ut est Deus, potestate omni infinita præ-
" ditus est, primarie a se ipso, æqualiter & una cum
" Patre ab æterno in æternum regnans. Hoc reg-
" num ut a nemine accepit, ita nemini unquam tra-
" det.

" Deinde secundum humanam naturam non est privatus
" homo, sed potius rex, omnem potestatem in cœlo & terra sibi
" datam habens; idque in hunc finem, ut illius virtute omnia
" ad officium mediatoris & salutem Ecclesiæ pertinentia effi-
" cere possit, *&c.*

Et paulo post " Hanc authoritatem, ut & officium
" Mediatoris & humanam naturam a Deo Patre accipit, (qui
" prædicta omnia non immediate per se ipsum, sed per
" Christum hominem operatur) delegatam habet, eam-
" que suscepit quidem una cum humana natura & media-
" toris officio, at non exercuit, & palam ostendit, us-
" quedum Sathanæ, peccato, morte, & reprobis omnibus,
" qui ei adversantur, devictis, in cœlum triumphans ascende-
" ret, *&c.*

Et paulo post " tum demum hæc Christi authoritas cessabit,
" non quidem omnino; nam in æternum & Electis & repro-
" bis dominabitur.

" Sed quoad hanc gubernandi rationem & mediatoris offi-
" cium tradetur Deo, qui immediate sine mediatoris ope
" Ecclesiam reget, & in æternum incolumem servabit.
" Et Patri, *i. e.* Deo Patri, qui omnium creaturarum,

actionum,

" actionum, authoritatem, qui humanæ Christi naturæ,
" mediatoris officii, hujus temporarii regni author & pri-
" mum principium est, tradet quidem, vel potius accipit
" Christus hanc authoritatem sibi ipsi quatenus Deus est sed
" Scriptura ad clariorem humanæ naturæ Christi & officii
" Mediatoris explicationem, ubique humanam, raro autem
" divinam Christi naturam commemorat, sed uni Patri ac
" si solus Deus esset, deitatem attribuit. Hæc ille.

Vide eundem ibid. ad vers. 28. Et ad verba 1 Cor. 11. vers. 3. Caput autem Christi Deus. " Christus, inquit, " quatenus est homo & Mediator, Deo Patri ejusque volun- " tati & imperio per omnia subjicitur, eum omnium suarum " actionum authorem habet & agnoscit, ab eo omnem suam " dignitatem, authoritatem & gloriam capit, &c. Hæc ille multis aliis hac in re, ut in aliis quibusdam multo sanior.

Vide etiam hic si libet apologiam pro confessione Remonst. &c. Ad censuram cap. 2. pag. 39. Joan. Davenant. in cap. 3. Epist. ad Coloss. v. 1. in verba, ubi Christus est in dextra Dei sedens pag. 333. " Illud inprimis tenendum, " inquit, hæc dici de Christo proprie & præcipue secundum " naturam ejus humanam, qua resurrexit & ascendit, & sedet " ad dextram Patris, ut habetur in symbolo Apostolico, &c.

Et paulo post : " Hac sessione significatur, Christum qua " homo est, peracto opere redemptionis nostræ, non modo " immortalitate, & perfecta beatitudine donatum, sed in " cœlos evectum, supra omnes creaturas collocatum, to- " tius mundi Dominum, Gubernatorem, & judicem; Ec- " clesiæ autem inprimis Regem & Patronum gloriosissi- " mum & potentissimum constitutum.

Vide Authorem ipsum, qui tamen alibi sibi vix constare videtur.

13. Distinctio hic a plerisque usurpari solita non absolute Christum secundum divinam naturam toti Trinitati communem, esse Mediatorem, sed secundum naturam divinam in hypostaci filii existentem; inepta est, ne quid gravius dicam. Una enim & eadem imo unica est divinitas, quæ toti Trinitati est communis, & quæ in Filii hypostasi existit: etiam prout in illa existit, ut recte

recte Gretserus contra Frid. Baldam Luther. nam & hac ratione a parte rei communis est Patri & spiritui sancto, licet concipi a nobis possit, ut in solo filio exiitit. Christus Deus incarnatus est, & in carne assumpta persunctus est munere Mediatoris sed non ut Deus, *h. e.* secundum divinam naturam est incarnatus vel Mediator est; necessario enim inde sequeretur, Patrem itidem & spiritum sanctum incarnatos & Mediatores esse; cum quicquid filio secundum naturam divinam primo & per se competit, commune sit Patri & Spiritui sancto: alioqui Christum, ut Deum, *h. e.* ut hypostasin divinam, incarnatum esse, & fuisse, atque etiamnum esse Mediatorem, at non secundum divinam, sed humanam naturam, verissium est, & nemo fidelium dubitat, nedum inficias it, ut idem Gretserus verissime affirmat.

14. Æ. Espencæus Vir alias doctissimus in tractatu de Christo Mediatore qui extat in digressione in cap. 2. ad Tim. a sententia Protestantium rigidiorum videtur non omnino alienus fuisse, licet non raro admodum obscure & ambigue loquatur.

" Et hæc, inquit, cap. 5. illa est Helena, propter quam mi-
" rati sumus Polonos tam acriter dimicare, etiam ali-
" unde accersitis ex Germana & Helvetia copiis auxiliari-
" bus.

" Esse nimirum, qui Mediatorem Dei & hominum Chri-
" stum Jesum, secundum humanam tantum naturam esse di-
" cique adeo præfracte & mordicus tueantur, ut secus senti-
" entes, Mediatorem juxta utramque simul naturam divinam
" atque humanam defendentes, Arianismi & id genus in fi-
" lium Dei Deum hæreseon insimulent.

" Præstabat utique Augustinum Aug. ne dum cæteris, con-
" ciliare, quam committere vel collidere.

" Cum igitur de mediatione hic loquamur, inquit, non pa-
" tienter tantum, aut ad mortem usque & mortem crucis obe-
" diente, sed victoriosa, *h. e.* tot victoriarum, nimirum contra
" diabolum, peccatum, carnem, mundum, mortem, & inferos
" reportatrice.

" Sic Mediatorem sentimus non magis hominem sine Deo,
" quam Deum sine homine esse fore, vel fuisse.

" Sic inquam, sentimus, vel potius cum omnibus totius re-
" tro Ecclesiæ patribus consentimus.

Quibus

Quibus cum nobis sunt de hoc sensu & consensu communes
" rationes.

1. Est non minus de ratione mediatoris esse, quod in aliquo
" utriusque extremi particeps sit, quam quod in aliquo ab u-
" troque extremo distet.

" 2. Si mediator est Christus ut homo tantum, paralogis-
" mus est, & non syllogismus Patrum Græcorum Latinorum-
" que ex mediatoris vocabulo etymologia ratione, officio divi-
" nam in Christo naturam inserentium.

" 3. Quid quod iidem mediatorem non ideo tantum dic-
" tum interpretantur, quod homines Deo reconciliaret, sed
" duo extrema in se uno conjunxerit, unus idem vere Deus,
" vere homo? &c.

Respondet etiam ad illud 1 Tim. 2. vers. 5. Et locus Aug. in speciem pugnantes, ut ait, summopere conciliare laborat. Sed vir doctissimus rationibus suis nihil aliud probat quam oportuisse Mediatorem Dei & hominum, Deum simul & hominem esse, & dignitatem ac efficaciam operum, quæ Christus ut Mediator & homo præstitit, a dignitate personæ procedere

" Nec tamen ob hoc (inquit Aug. lib. 9. de Civit. Dei.
" cap. 15.) Mediator est, quia Verbum: maxime quippe
" immortale, & maxime beatum verbum longe est a mortali-
" bus miseris, sed Mediator per quod homo, &c.

Responsio ad locum 1 Tim. 2. 5. & conciliationis locorum Aug. quas adducit, plane violentæ sunt, nec de Aug. mente, quicquid ille contradicat. Ibidem tamen cap. 6. affirmat, Christum orare, & offerre, qua hominem tantum. " Ac de
" Mediatore, inquit, non tantum orante aut offerente agimus
" sed etiam exorante, perlitante, & propitiante, qualis homo
" simplex non erat futurus, & nisi Deo juxta hypostasin con-
" junctus.

Sed semper confundit actiones Mediatorias proprie sic dictas, & illarum dignitatem & efficaciam; quæ tamen duo si exacte loqui velimus, distingui debent, varia alioquin & gravia incommoda ex confusione necessario sequuntur.

In eadem sententia videtur etiam fuisse Jac. Gorscius Polonus Romanensis, qui prælectionum Plocensium l. 2. dicato serenissimo Poloniæ Regi (liber editus est Coloniæ 1608. Vide Riveti Summ. Controv. loco ante sæpe allegato. " Contra
non

" non paucos, inquit, Catholicorum, & hujus ætatis hæreticum illum contensiosum Fr. Stancarum contendit; Christum secundum utramque naturam Mediatorem esse, ita tamen, ut alia divinitatis ejus sint, alia humanitatis officia & operationes, quæ tamen unum & idem mediationis opus conficiant. Sed in verbis illis, quæ A. Rivetus ex eo producit, minus dextre & commode subinde loquitur.

Qualia enim sunt ista: quia humiliavit se ipsum & exinanivit, & obediens Deo Patri fuit, eo ipso Deum patrem placavit, quæ divinitatis sunt, humiliatus enim Christus secundum divinitatem, non quod divinitas aliquid inde contumeliæ caperet, pura semper & in eadem gloria manens, sed quod forma servi accepta, inferior Patre factus sit, *&c.* Sed quæso an forma servi accepta secundum divinitatem, cujus eadem semper mansit gloria ipsomet confitente, seipsum exinanivit, & inferior & minor Patre factus est?

Alia quæ ex eodem libro citat ibidem Rivetus ex Stanislai Orichovii Roxolani Chimœra contra Stancarum descripta & laudata, ut refert Gorscius ab aliis quibusdam Romanensibus in Italia & Hispania maxime Compluti a Gaspara Cardillo Villapandeo, nôn moror.

Neque enim omnium Theologorum vel Roman. vel Protest. judicia æque exacta sunt; ut nec eorum, quæ ab iis, qui secus quam ipsi sentiunt, dicuntur intelligentia æque clara.

15. Sed ut diatribam hanc tandem concludamus; in hoc conveniunt partes dissidentes, ad Mediatoris personam constituendam, & munus Mediatorium plene & efficaciter exercendum, necessariam fuisse utriusque naturæ in Christo hypostaticam unionem; & actionum ac passionum omnium Mediatoriarum, in humana Christi natura, atque per eam peractarum efficaciam & pondus, a dignitate personæ Christi esse & fluere.

Atque hoc solum sufficiat viris moderatis & pacis Ecclesiæ amantibus. Certe non nisi admodũ incommode immo & periculose asseritur, Christũ etiã secundum divinã naturam munus aliquod Mediat. exercuisse aut exercere, ut propheticũ, Ecclesiam etiam ante incarnationem, ministerialiter docendo, sacerdotale, offerendo se ipsum ut hominem in hostiam, & orando; Regium, potestate dependenti & subordinata, atque a Patre libere & liberaliter, Filio etiam ut Deo donata Ecclesiam regen-

do.

do. Neque tam libenter audio, diversum hac in re sentientes, Arianismi, Eutychianismi, & similium Hæreseon, jam olim ab Ecclesia damnatarum, quasque nulli magis quam illi ipsi detestantur & damnant, licet propter humani judicii imbecilitatem, quid ex quo hic necessario sequatur, clare non videant insimulari & damnari; quod a multis contentiosis scriptoribus, hactenus, sed perverso more factitatum est. Vitentur extrema, & pax esto.

PARS

PARS ALTERA,

Qua Christum MEDIATOREM Sibi etiam aliquid Meruisse, Paucis Ostenditur.

1. Uæstionem hanc; An Christus Mediator obedientia vitæ & mortis, non solum nobis gratiam & gloriam, sed etiam aliquid sibi meruit seu acquiescerit, stultæ curiositatis, & ejusdem definitionem temeritatis damnare non verentur nonnulli e Protest. rigidioribus, imo assertionem hanc Scripturis manifeste repugnare affirmant,ut constat.

2. Christum præcipue quidem incarnatum, & passum ad restitutionem generis humani clarissime & sæpissime docent Scripturæ & Patres; neque diffitentur Romanenses aliique qui Meritum Christi proprium tuentur.

Vasq. in 3. D. T, tom. 1. disp. 79. cap. 1. " Ad testimo-" nia, inquit, illa omnia, in quibus Christus dicitur pro no-" bis laborasse, & aliquid nobis meruisse, Resp. in illis expri-" mi id, quod fuit primariæ intentionis Christi, non tamen ne-" gari, aliquid sibi meruisse. Nostra redemptio; non autem " ea, quam Christus sibi meruit, gloria fuit præcipua causa " adventus & passionis ejus. Hæc ille.

Similiter Bell. Joan. Busæus in Apologet. contra Gerlachium Lutheranum cap. 4. thesi. 41. pag. 96. Et rursus pag. 109. cæterique omnes consentiunt.

Non

Non tamen idcirco negandum est, Christum sua obedientia & passione vere promeruisse etiam exaltationem suæ humanitatis & glorificationem carnis ; nam petiit a patre non nos tantum, sed se etiam glorificari. Jo. 17. gloria corporis, & exaltatione nominis sui, ut exponit ibi Aug.

3. Immo multa scripturæ loca ostendunt, passionem Christi non solum antecessisse ut respondere solent dissentientes, sed etiam causam meritòriam consecutæ exaltationis & glorificationis fuisse, psal. 110. de torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. Esa. 53. 11. & 12. Philip. 2. qui locus inprimis illustris est, humiliavit semet ipsum, *&c.* Propter quod & Deus exaltavit illum, *&c.* Heb. 2. Cum autem qui modo quam Angeli minoratus est, videmus Jesum propter passionem mortis gloria & honore coronatum, *&c.* Sic enim Græci, et multi alii hunc locum intelligunt, licet alii aliter explicent & structura totius orationis, quam alii sua expositione distrahunt, & verba quæ sequuntur quibus Apostolus quasi causam reddens, cur propter passionem mortis gloria & honore fuerit coronatus. Decebat enim, inquit, authorem salutis, *&c.* Hunc verborum sensum maxime probabilem faciunt Apoc. 5. Dignus est Agnus qui occissus est, accipere virtutem, *&c.*

4. Patres omnes communi consensu docent, Christum non tantum nobis salutem, sed sibi etiam exaltationem promeruisse. Illorum testimonia apud alios legantur. Nos in re clara omniumque oculis exposita, nolumus millies ab aliis actum agere. Videatur inprimis Aug. lib. 2. contra Maxim. cap. 5. & l. 3. cap. 2. Et tract. 104. in Joan. Ubi verba Apostoli explicans, propter quod & Deus, *&c.* Humilitas Christi, inquit, charitatis est meritum, claritas humilitatis est prœmium, " sed hoc factum est, in forma servi, *&c.* Consulantur & cæteri, locis ab aliis monstratis.

5. Multi etiam ex doctissimis Protest. contra alios rigidiores hanc sententiam defendunt. Hier. Zanchius in confess. fidei suæ præfat. ad Lectorem. " Cum jam, inquit, absoluta esset " totius libri editio : certior factus fui, non deesse, qui improbent, quod scripsi, c. 11. Apoc. 15. Christum non solum " sibi sed etiam nobis vitam æternam promeruisse : quasi illud " Sibi, impie a me positum fuerit ; miratus sum initio, & non " parum sum miratus : cum nihil hac doctrina sit clarius apud " Patres a quibus & Scholastici acceperunt. Sed simul ac in

" mentem

" mentem mihi venit; diversa esse hominum Palata; & aliis " quidem ut juvenibus vina nova ac dulcia, magis sapere, aliis " ut senibus, vetera tanquam salubriora magis probari: statim desii mirari,

" Veterem illam esse doctrinam, liquet ex veteribus Patri- " bus, qui locum illum ad Philip. 2. Propter quod & Deus ex- " altavit illum, &c.

" Sic interpretati sunt, ut dixerint, Christum sua humi- " litate, obedientia & morte, sibi illam exaltationem prome- " ruisse, quod probat ex Augustino in Joh. tract. 104. in cap. 17.

Beda in cap. 2. ad Philip. Ambr. & Hier. in eundem Apostoli locum, Vigilio contra Eutychen lib. 5. concludit tandem.

" Hæc certe vetus est Ecclesiæ doctrina, Rogo igitur con- " vivas meos, ut si vino & veteri & novo in mensa proposito, " ego tanquam senex, relicto aliis novo, de veteri bibam; ne mihi succenseant, &c.

Vide ejusdem epistolam ad Wilhelmum Stuckium Epist. lib. 1. in qua idem tuetur dogma, & ad contraria objectamenta respondet. Idem Stuckius ibidem in Zanchii responsione se acquiescere ingenue confitetur.

Legatur idem Zanchius in cap. 2. ad Philip. ut & And. Hyperius in eundem locum, similiter Joan. Piscator scribit in 2. ad Philip.

And. Rivetus in cap. 53. Isaiæ v. 11. " Quæritur hic, in- " quit, num Christus passione sua gloriam corporis ad exalta- " tionem illam, ad quam evectus est, meruerit? Id conten- " dunt multi non solum ex Pontificiis, sed ex Orthodoxis " inprimis Cl. Theolo. H. Zanchius in sua confessione &c.

Et paulo post, pag. 469. " Etsi existimemus argumenta " Calvini esse alicujus momenti, nec in ea re valde insisten- " dum, num ratione gloriæ corporis & exaltationis Christi, " obedientia ejus, habeat veram & propriam rationem meriti " id tamen nollemus præfracte negare; tum qui loci sacr. " scripturæ adducti, etsi ad rationem antecedentium & con- " sequentium referri possint, videntur tamen aliquam causam " inferre: tum quia communis fuit veterum sententia, in qua " nihil videtur esse, quod scripturæ sacræ repugnet.

" Certe Aug. diserte scribit tr. 104. in Joh. Christum fu- isse

" isse prius humiliatum in passione, quam in resurrectione
" glorificatum. Humilitatem claritatis esse meritum, clari-
" tatem humilitatis præmium. In hac sententia nihil mali
" esse existimamus, si recte intelligatur, & cætera. Hæc
ille.

Idem tamen in Psal. 110. vers. 7. pag. 483. 484. super hac re disserens mirifice fluctuat; negat tamen se velle huic opinioni nigrum præfigere theta. Adi authorem ipsum.

Vorstius in Anti-Bellarmino, &c. pag. 55. 56. " Etsi
" de hac quæstione non prorsus eadem est omnium Evangeli-
" corum sententia; plerique, tamen doctiores in eam partem
" inclinant, ut cum Pontificiis hac de re non magnopere
" contendendum esse putent; præsertim si verbum mœrendi
" generatim pro verbo comparandi, vel per industriam & la-
" bores acquirendi sive obtinendi atque adipiscendi accipia-
" tur. Quo quidem sensu Veteres sœpissime id usurpasse
" constat. Itaque consensus utrinque facile constitui poterit,
" si modo logomachia & studium cavillandi absuerit. Om-
" nes enim ultro fatentur, Christum hominem, licet ex certa
" & gratiosa Dei ordinatione cœlestem gloriam necessario ad-
" eptus sit, revera tamen non nisi per viam obedientiæ, &
" passionis ad eam pervenire potuisse: immo sua obedientia
" & humiliatione, utpote omnium dignissima & perfectissima,
" tanquam causa antecedente, sive efficiente, prædictam glori-
" am vero sibi peperisse atque obtinuisse, &c. Vide locum
ipsum.

Hanc eandem sententiam acriter desendit contra Sibrandum errore 68. &c. Et in Scholis Alexiacis pag. 166. & sequen. Item pag. 95. & seq. & pag. 114. & seq. Petrus Martyr. in cap. 14. ad Roman. vers. 9. Thomas Bilsonus Episc. Winton. in Recognit. Passionum Christi pag. 672. circa finem, & pag. 20. 21. Lancel. Andreas Episc. etiam nuper Winton. in Concion. Anglic. super Rom. 6. vers. 9, 10, 11. pag. 389. & super Philip. 2. 8. 9. &c. pag. 469. & 474. R. Hookerus lib. 5. de Eccles. Polit. Sect. 55. pag. 303. Alios silentio prætereo, præsertim cum res adeo manifesta sit.

6. Unde Junius in animadversionibus suis hoc saltem fateri cogitur, sive hoc dogma probemus, sive improbemus, non propterea laboraturam Christianorum fidem. Et Chamierus

de officio Mediatoris lib. 7. cap. 8. n. 6. Non esse de hoc articulo sic contendendum, ut de summa religionis Christianæ, sive de fundamentali quopiam articulo fidei, in quo definiendo non queat non gravissime errari, si erratur, *&c.* Sed quis, quæso, pro fundamentali articulo fidei Christianæ hoc habet?

Dogma tantum Scripturis & Patrum judicio maxime consentaneum esse existimat omnes qui id tuentur, & non nisi temere & sine errore aliquo id ab aliis negari aut in dubium vocari.

Certe sic plus quam par est, controversiæ augentur, & triste schisma hodiernum, quod nullis lacrymis satis deplorari potest, fovetur, & alitur. Piarum mentium est litibus, quantum per veritatem licet, minuendis, non vero augendis, quod hodie proh dolor, quam multi nimis cupide factitant! studere.

7. Quod objectant diversum sentientes gloriam corporis Christi, & exaltationem nominis non ex merito aliquo profluxisse, sed ex unione hypostatica; propter dignitatem personæ; manifeste adversatur verbis Apostoli supra citatis, qui propterea διὸ καὶ, *i. e.* propter humilitatem, obedientiam & passionem Deum exaltasse Christum, & dedisse illi nomen, quod est super omne nomen, diserte affirmat.

Præterea duo hæc non repugnant sibi absolute, ut recte monent Romanenses aliquid esse debitum ex unione hypostatica, & cadere sub meritum, præsertim si posteriore demum tempore acquiratur (quemadmodum gloriam corporis & alia nonnulla in ipso unionis hypostaticæ puncto Christus non accepit; sed longo post tempore) quia bene fieri potest, ut idem pluribus nominibus sit debitum.

Zanch. in epist ante allegata ad Stuckium. "At jure, in-
" quis, illi debebatur? *&c.* quo jure Unionis humanæ naturæ cũ
" divina καθ' ὑπόστασιν? Sed hoc non tollit, quin etiam pro-
" pter obedientiam, *&c.*

" Non est absurdum, propter diversas causas aliquid alicui deberi.

" Non fuerunt igitur Patres, aut impii aut imperiti Scrip-
" turarum: quando dixerunt; Christum sua obedientia
" gloriam sibi apud Patrem promeruisse, & humilitatem fu-

isse

" isse glorificationis meritum, glorificationem autem humili-
" tatis fuisse præmium. Hæc ille. Et ib. Christus de se dice-
" bat, Pater meus diligit me, quia quæ placita sunt ei facio
" semper diligebat tamen eum aliam etiam ob causam : nem-
" pe, quia filius erat ipsius. &c.

8. Alias objectiunculas abunde dissolverunt alii, quos consule Lector Candide, Nos ad alia majora, Deo valitudinem & vires benigne concedente, pertractanda properamus.

Soli Deo gloria.

Consideratio Æqua & Pacifica

CONTROVERSIÆ

Hodiernæ Gravissimæ

DE

SACRAMENTO

EUCHARISTIÆ

LIBER I.

In quo de reali Christi in Sacr. Script. EUCHARISTIA præsentia & participatione, ac de modo utriusque breviter tractatur.

CAP. I.

De rebus hisce generaliter disseritur.

1. NIhil in hoc tristi Religionis Dissidio magis dolendum, quam hoc S. S. Eucharistiæ Sacramento, ideo peculiariter a Christo Domino institutio, ut per id arctius ei incorporemur, & ab eo vitam, continuo tenore hauriamus, mutuaque charitate inter nos suo uno capite Christo eo tenacius conglutinemur; Satanam tamen humani generis hostem atrocissimum,

mum, sua improbitate ac audacia & quam plurimos ecclesiæ doctores ac ministros ex φιλονεικία καὶ φιλαρχία, *i. e.* contendendi ac dominandi libidine, multis jam retro sæculis, atque hoc nostro quam maxime, ad contentiones & factiones alendas abusos & adhuc indies abuti. Faxit misericors Deus in Christo cum Spiritu Sanct. ut omni contentione sublata citra veritatis creditu necessariæ jacturam, in hac materia, ut & in aliis omnibus concordibus animis iterum omnes Christiani coalescant. Sed de re jam proposita dicamus.

2. Sententia Zuinglii, quam Theologi Tigurini mordicus retinuerunt ac defenderunt, Christum Scilicet contemplatione tantum fidei esse in Eucharistia præsentem; Nullum hic miraculo locum dandum esse cum sciamus qua ratione Christus carnæ suæ adsit, nimirum spiritu vivificante, spiritualiter & efficaciter: unionem sacramentalem in significatione totam consistere, *&c.* (Vide Rodolph. Hospin. Tigurinum, Historiæ Sacramentariæ parte altera pag. 161. 162.) minime probanda est, quum Script. & communi patrum omnium sententiæ apertissime, adversetur, quemadmodum millies ab aliis demonstratum est.

Hanc tamen sententiam Zuinglii, rejecta illa Calvini de qua jam dicemus, apud Lugdunenses in Gallia, Lodovicus Alamannus Italus acriter defendit. Vide inter epist. Bezæ epist. 5. ad eundem hac ipsa de re scriptam, & nuper qui in Fœderato Belgio vocantur Remonstrantes, in Apologia pro confessione sua cap. 23. pag. 256. Aperte enim ibi profitentur, sed gravissime errantes, se Zuinglii, quem optimum hujus ceremoniæ doctorem inepte, ne quid gravius dicam, appellant, sententiam sequi, ut simplicissimam, & ad idololatriam omnem evitandam in hac materia imprimis necessariam & pag. 257. quæ a Calvino illiusque sequacibus dicuntur de communione in cœna cum physica corporis & sanguinis Christi substantia, non modo ironice incomprehensibilia & ineffabilia illa mysteria vocant, quæ humana seu curiositas, seu superstitio in hoc tam simplice, tam plano, & a nullo non ingenio facile perceptibili ritu finxit potius quam reperit, sed etiam manifestam in se continere tum absurditatem, & ex isto fonte emanavisse, hodieque adhuc fluere ingentem illam idololatriam, qua major concipi vix potest, *&c.* audacter asseverant.

Sed qui hic abjecte de hoc augustissimo Sacramento sentiunt, ut hi aliique hodierni Novatores, eos non mirum nihil

in eo reperire, quod mirentur. Longe aliter pii patres sensẽrunt & scripserunt, qui φρικτὸν hoc μυςήειον, tremendum mysterium, appellare consueti, nunquam sine sacro & religioso horrore de re tanta cogitari voluerunt: quia scilicet firmissime crediderunt, qui digne hæc mysteria corporis & sanguinis Christi sumit, illum vere & realiter corpus & sanguinem Christi in se, sed modo quodam spirituali, miraculoso, & imperceptibili sumere, ut postea dicemus.

3. Sententia Joh. Calvini ista Zuingliana multo sanior & tolerabilior est. Archiep. Spalat. De Rep. Eccl. l. 7. cap. 11. n. 7. "An ita, &c. inquit, a Magistro Calvino reformati "sentirent, diu dubitavi, & volui, dum hæc imprimenda pa-"rabam, plane sententiam Calvini agnoscere. Atque hæc "quæ sequuntur dicta in ejus opusculis reperi. in tract. de "Cœna Dom. Blasphemia est negare in Cœna Dom. offerri "veram Christi communicationem pani & vino corporis & "sanguinis nomen attribuitur, quod sint veluti instrumenta "quibus D. J. C. nobis ea distribuit, panis non est figura nu-"da, & simplex, Sed veritati suæ & substantiæ conjuncta "panis merito dicitur corpus, cum id non modo representet, "verum etiam nobis offerat Intelligimus Christum nobis in "Cœna veram propriamque corporis & sanguinis sui sub-"stantiam donare; panis in hoc consecratus est, ut repræsentet "& exhibeat nobis corpus Domini. Zuinglius & OEcolam-"padius debuerunt adjungere ita signa esse, ut nihilominus "veritas cum eis conjuncta sit: & testari debuissent se non "eo tendere, ut veram communionem obscurarent, quam no-"bis hoc sacramento Dominus in corpore & sanguine ex-"hibet.

"Lutherus propterea incensus est in eos, quia volebat Sa-"cramentum efficax, &c. Fatemur omnes, nos cum juxta "Domini institutum, fide sacramentum recipimus, substan-"tiæ corporis & sanguinis Domini vere fieri participes. Quo-"modo id fiat, alii aliis melius definire, & clarius explicare "possunt. Ne vis sacrosancti hujus mysterii imminuatur, "cogitare debemus id fieri occulta & mirabili Dei virtute, &c. Sic ille inquit Spalat.

4. Hæc Calvini dicta Arch. Spalat. Loco citato n. 8. ad pacem & concordiam, inter partes conciliandam sufficere existimat: "Omnes, inquit, & Pontificii & Lutheri & Calvini

"discreti

" discreti sectatores in eo convenimus, nobis in eo verum ac
" reale Christi corpus vere & realiter exhiberi. Cur ergo in
" hoc non sistimus omnes &c.

Hanc tamen, ut appellat, ingenuam Calvini confessionem, & Spalat. 15. Joh. Barnesius in suo Catholico Romano pacifico S. 7. in paralipom. ad literam B. verbatim ex Spalat. transcribens sibi non probari profitetur, ut quæ consubstantiationi maxime faveat, Sicut infra dicemus. Interim inquit, cum bona venia & Calvini & Spalat. non est additio ad sensum apertum verborum Christi (ut ibi doceat locis citatis) dicere corpus Christi esse in Eucharistia, cum substantia panis permanentis, aut transeuntis, &c. Sed de hac re inferius.

5. Quam religiose, reverenter, & patrium stylo convenienter etiam alibi in scriptis suis de hoc augustissimo mysterio loqui videtur idem Calvinus; Instit. l. 4. c. 17. S. 7. " Nihil,
" inquit restat, nisi ut in ejus mysterii admirationem prorum-
" pam cui nec mens plane cogitando, nec lingua explicando
" par esse. potest. & S. 10. etsi autem incredibile videtur in
" tanta locorú distantia penetrare ad nos Christi carnem ut no-
" bis sit in cibum; meminerimus quantú supra sensus omnes
" nostros emineat arcana Spiritus, S. virtus, & quam stultum
" sit, ejus immensitatem modo nostro velle metiri. Quod
" ergo mens nostra non comprehendit, concipiat fides, spiri-
" tum vere unire quæ locis disjuncta sunt. & S. 32. porro,
" inquit, de modo si quis me interrogat, fateri non pudebit,
" sublimius esse arcanum, quam ut vel meo ingenio compre-
" hendi vel enarrari verbis queat. Similiter Beza de re sacra-
" men. qu. 4. Sed nihilominus, inquit, fatemur incompre-
" hensibile esse mysterium Dei, quo fit, ut quod est, & manet
" in cœlis, & non alibi, nobis qui nunc in terra sumus, & non
" alibi, vere communicatur, &c. & infra Quo fit ut tota hæc
" actio valde proprie μυστεῖον vocetur. Improbat etiam idem Calv. loco quo supra Instit. 4. c. 17. S. 5. sententiam Zuinglii qui manducationem corporis & bibitionem sanguinis Christi, nihil aliud esse dicit, quam in Christum credere " Sunt, inquit,
" qui manducare Christi carnem, & sanguinem ejus bibere
" uno verbo definiunt; nihil esse aliud, quam in ipsum
" Christum credere: Sed mihi expressius quiddam ac subli-
" mius videtur voluisse docere Christus in præclara illa con-

 cione

" cione ubi carnis suæ manducationem nobis commendat :
" nempe vera sui participatione nos vivificare: quam mandu-
" candi etiam ac bibendi verbis ideo designavit, ne quam ab
" ipso vitam percipimus, simplici cognitione percipi quispiam
" putaret, &c. plura in eandem sententiam ex eodem scriptore adferri possunt.

6. Sed quod cum bona venia Calvini & sectatorum illius dictum esto, Calvini sententia & doctrina super hac re, maxime incerta & dubia atque lubrica multis viris doctissimis semper visa est ? & abunde id a plurimis cum Romanensibus tum Lutheranis Theologis est demonstratum ; quos adi si libet. Sola illa consensio mutua in re sacramentaria Ministrorum Tigureinæ Ecclesiæ & Joh. Calvini diligenter perpensa istud Lucidissime ostendit. Vir fuit atque etiamnum est apud multos Protest. magni quidem nominis, ut & meriti, Sed nemo doctorum in verba illius jurare addictus est. Tanti est & esse debet ut utar verbis doctissimi Episc. Eliensis in Tortura Torti p. 309. quanti rationes, quas offert pro se, nec pluris & ut idem rursus in Resp. ad Card. Bell. Apologiam cap. 7. p. 162. Tam non Calvinum quam neque Papam sequimur, ubi a patrum vestigiis, hic vel ille discedit. Dum nunc his, nunc illis gratificari studuit, haud pauca male sibi cohærentia scripsit.

7. Tutissima & rectissima videtur illorum Protestantium aliorumque sententia, qui corpus & sanguinem Christi vere, realiter, & substantialiter in Eucharistia adesse, & sumi existimant, imo firmissime credunt, sed modo humano ingenio incomprehensibili, ac multo magis inexorabili, soli Deo noto, & in scripturas nobis non revelato, non quidem corporali, & per oralem sumptionem, sed neque etiam solo intellectu, ac pura puta fide, sed alia ratione, soli Deo, ut dictum est, cognita, illiusque omnipotentiæ relinquenda.

8. Philip. Melancth. postquam illi Lutheri sententia, quam diu defenderat, displicuisset, in epistola ad Vitum Theodorum, &c. De negotio cœnæ sic scribit: (vid. R. Hosp. l. supra cit. p. 169, &c.) " Ego ne longius recederem a vete-
" ribus, posui in usu sacramentalem præsentiam, & dixi :
" datis his rebus Christum vere adesse, & efficacem esse. Id
" profecto satis est. Nec addidi inclusionem, aut conjun-
" ctionem talem, qua affigeretur τῷ ἄρτῳ τὸ σῶμα, aut ser-
ruminaretur

" ruminaretur aut misceretur. Ego vero, etsi, ut dixi, rea-
" lem pono (præsentiam) tamen non pono inclusionem seu
" ferruminationem, sed sacramentalem, *h. e.* ut signis po-
" sitis adsit Christus vere efficax; quid requires amplius? *&c.*
" & in locis communibus Anno 38. Witemb. *&c.* quid de
" verbis cœnæ senserint ecclesiastici scriptores, ex dictis eo-
" rum apparet. Paulus inquit, panis est communicatio corpo-
" poris Christi, *&c.* Itaque datis his rebus, pane & vino in
" cœna Domini, exhibentur nobis corpus & sanguis Christi,
" & Christus vere adest Sacramento suo, & efficax est in no-
" bis, sicut Hilarius inquit: Quæ sumpta & hausta faciunt,
" ut Christus sit in nobis, & nos in Christo. Mirum profecto
" & ingens pignus est summi erga nos amoris, summæ miseri-
" cordiæ, quod hac ipsa cœna testatum vult, quod seipsum
nobis impertiat, quod nos sibi adjungat tanquam membra,
ut sciamus nos ab eo diligi, respici, servari, *&c.* v. Hospin. p. 274

9. Caspar Cruciger, Theologus Witebergensis, & Melancht. intimus qui etiam tractatui Concordiæ Witebergensis interfuit, in literis ad eundem Vitum Theodorum hæc scripsit, ut legere est apud Hospin quo loco supra p. 171. "Ego quantum
" possum, disputationibus illis (lege locum) interim se-
" positis, sequor, quod existimo tutissimum; veram, adeoque
σωματικὴν παρουσίαν esse in usu Eucharistiæ, quam verba
" Cœnæ, & Paulus omnino videntur Ponere, & verba Nicæni
" Concilii plane testantur. Sed ut præsentiam omnino po-
" nendam esse sentio, ita de modo παρουσίας non disputo.
" puto hoc simplicitati fidei sufficere, credere, quod vere adsit
" Christus, & ejus corpus & sanguis vere exhibeantur utenti-
" bus, *&c.*

10. Videantur & diligenter perpendantur Retractatio M. Buceri de cœna Domini, quam suis enarrationibus in quatuor Evangelistas inseruit, Adi editionem Hervagianam p. 483. & ejusdem scripta Anglicana p. 642. & seq. Historia de concordia circa negotium Eucharisticum inter Lutherum, & superioris Germaniæ Theologos Anno 1536. Witembergæ inita; in Scriptis Anglic. p. 648. & seq. Censura M. Buceri de Tribus propositionibus a P. Martyre Oxonii ad disputandum propositis A. 1549. ubi secundam propositionem Martyr. Corpus & sanguis Christi, non est carnaliter aut corporaliter in pane & vino: nec ut alii dicunt, sub speciebus panis & vini? sic ex-

pressam

pressam optabat. Corpus Christi non continetur localiter in pane & vino: nec iis rebus affixum aut adjunctum est ulla mundi ratione; & 3. Corpus & sanguis Christi uniuntur pani & vino sacramentaliter; voluisse subjici: ita ut credentibus Christus hic vere exhibeatur. fide tamen, nullo vel sensu, vel ratione hujus sæculi intuendus legatur etiam epist. ejusdem ad P. Martyrem eidem censuræ præfixa. Buceri definitio plenior. S. Eucharistiæ cum explicatione sua, ad petitionem D. Petri Alexandri Atrebatensis, Script. Anglic. p. 551, &c. Defensio doctr. Christian. contra Rob. episc. Abrinc. p. 613. & seq. Idem contra Tigurinos defendit Christum in Cœna præsentem esse, præsentiæ vero modum inexplicabilem, & proinde omnipotentiæ divinæ committendum esse. Vide Hospin. ubi supra pag. 162. Epistola Buceri ad Joannem a Lasco de re sacramentaria, quam legere est in epistolis selectioribus Illustrium & clarorum vivorum, &c. Lugd. Batav. excus. An 1617. Centur. 1. epist. 5. Sibi tamen non semper satis constare videtur Bucerus, ut neque etiam recte dubitare, quid vel ubi cœlum illud sit, in quod Christum ascendisse credimus. Vide Confess. Buceri de S. Eucharistia, Argentinæ in Schola publice dictat. Script. Angl. p. 700. & seq. vide etiam p. 697. & seq.

11. Caspar Hedio Lh. D. & Concionator Argentin. Buceri collega, de pace Eccl. Catholicæ apud Goldastum "De "Eucharistiæ dissidio, quod forte in spongiam cadet propediem, optimum videretur consilium, quandoquidem Evangelistæ & paulus de Eucharistia circumcise meminerunt, "veriti nimirum ne quid de tanto mysterio secus dicerent, "quam opportet; optimum videretur, si fidelis & prudens "verbi minister, videns plærosque sic tractare Theologiam, "ut incidant in Matæologiam & ipse paucis & circumcise, & "verbis Evangelistarum & S. Patrum de pane & poculo illo "mystico loquatur. In hoc mihi qui dissidium hoc semper "deflevi & pejus angue odi Phocionis Atheniensis sententia "placuit, qui dum alii solliciti essent, ut quam plurima dicant, quo videantur diserti: illi diversa cura erat, nimirum "ut quæ ad rem faciebant verbis quam paucissimis complecteretur. Errat qui paulo ac Evangelistis prudentior esse vult "deplorate errat cui pudor est in consilio, qui errorem etiam "intellectum vult defendere, & in summa de rebus divinis disserere periculosissimum est, taceo definire velle. confessio de

"cœna

" cœna Domini eſt, quod Chriſtus ut in ultima cœna, ita " etiam hodie diſcipulis ſuis & credentibus, quando juxta " verba Chriſti, Accipite, edite, Hoc eſt corpus me- " um, &c. cœnam ſervant, in hoc Sacramento ſuum " verum corpus & ſanguinem vere ad manducandum & " bibendum dat, in cibum animarum vitæ æternæ, ut " ipſi in Chriſto, & Chriſtus in nobis manere poſſit. Hæc ille.

12. Theologi Witembergenſes Malancht. ſtudioſiſſimi tunc temporis ſectatores, in conventu Dreſdenſi (v. R. Hoſpin. de origine & progreſſu libri concordiæ cap. 3. p. 20.) & conſenſu in eo facto ". Firmiter credimus præſentiam veri corpo- " ris & ſanguinis Chriſti in cœna, &c. & paulo poſt: Vita- " mus etiam peregrina, & ad inſtitutionem cœnæ nihil " pertinentia certamina, quæ ipſe quoque Lutherus tandem " præcidit, &c. De ſacramento corporis & ſanguinis " Chriſti, nunquam docuimus, neque adhuc docemus, quod " Chriſtus e cœlo, vel de dextra patris deſcendat vel aſcendat, " viſibiliter aut inviſibiliter: Sed firmiter retinemus articu- " los fidei, Aſcendit in cœlos, ſedet ad dexteram patris, &c. " Et omnipotentiæ Dei relinquimus quomodo corpus & ſan- " guis Chriſti exhibeantur nobis, &c. vide hic etiam Hoſpin. Hiſtoriæ Sacram partem alteram pag. 292. " qualis au- " tem (inquiunt Witemberg. & lipſenſes Theologi, &c.) ſit " exhibitiones & præſemtiæ modus, cum ſit revera imperveſ- " tigabilis, inquirere & perveſtigare nolumus ſed affirmanti " & vere exhibenti, veraci & omnipotenti Domino reveren- " ter credimus. Joachimus Camerarius vir doctiſſimus & Malancht. amantiſſimus, in Notis ſuis in N. T. in cap. 26. Math. pag. τϋτὸ ἐςὶ τὸ αἷμα nimirum τὸ ἐν τῷ ποτηρίῳ, " Veſcentibus ipſis, diſtribuit Jeſus præſentibus panem cor- " pus ſuum, poculum in quo eſſet ſanguis ipſius, Sive, " quemadmodum Chryſoſt. ἐκεῖνο τὸ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς ῥεῦσαν. " Sunt autem hæc ejuſmodi, quæ non intelliguntur ab ulla " humana ſapientia extra Eccleſiam Chriſti, & ſoli religioſæ " fidelique ſpietati nota; nec profanis diſputationibus ad " captum humanum quaſi enucleanda, ut religionis ſan- " ctitas conſervetur, & rerum arcanarum, quæ Græci, μυςήρια, & latini ſacramenta appellaverunt In 1. Cor. 11. p. " 49.

49. Cum autem hæc Institutionis sint & ὁρίσμα non debet ἀλληγορία aut τύπος, neque τρόπος, inque verbum sig-
" nificatione, ideſt, διανοίᾳ σχῆμα quæri, Sed id intelligi sim-
" pliciter & religiosa fidei assensione comprehendi oportet, quod dicitur. Ubi non est intelligendus omnem simpliciter tropum excludere, nam neque Lutherani rigidiores tropum aliquem in verbis cœnæ inesse negant: Sed hujusmodi tropum, quo vera & realis præsentia, atque exhibitio corporis & sanguinis D. cum elementis sanctificatis excluditur & eluditur: fuit enim Camerarius tenacissimus doctrinæ Melancht. ut omnibus doctis constat.

13. Ut multos alios Germanos silentio prætereamus; legati Wormatiam Missi ab ecclesiis reformatis Gallicis A. 1557, &c. (vide Hospin. ubi supra in hist. Sacramentaria p. 251.) hanc de cœna confessionem Lutheranis exhibuerunt "Fatemur
" in cœna Domini, non omnia modo Christi beneficia, sed ip-
" sam etiam filii hominis substantiam, ipsam, inquam, veram
" carnem, &c. & verum illum sanguinem, quem sudit pro
" nobis non significari duntaxat, aut symbolice, typice vel fi-
" gurate, tanquam absentis memoriam proponi, sed vere ac
" certo repræsentari, exhiberi, & applicanda offerri; adjunctis
" symbolis minime nudis, sed quæ, quod ad Deum ipsum at-
" tinet, promittentem & offerentem semper rem ipsam vere ac
" certo conjunctam habeant, sive fidelibus sive infidelibus
" proponantur. Jam vero modum illum, quo res ipsa i. e. ve-
" rum corpus & verus sanguis Domini cum symbolis copula-
" tur, dicimus esse symbolicum sive sacramentalem. Sacra-
" mentalem autem modum vocamus, non qui sit figurativus
" duntaxat, sed qui vere & certo sub specie rerum visibi-
" lium representet, quod Deus cum symbolis exhibet & affert
" nempe quod paulo ante diximus, verum corpus & sangui-
" nem Christi, ut apparet nos ipsius corporis & sanguinis
" Christi præsentiam in cœna retinere & defendere. Et si quid
" nobis cum vere piis & doctis fratribus controversiæ est, non
" de re ipsa, sed præsentiæ modo duntaxat, qui soli Deo cogni-
" tus est & a nobis creditur, disceptari, &c. & paulo post; Mo-
" dum, quo res ipsa vere ac certo nobis communicatur, non
" facimus naturalem, aut localem copulationem imaginamur,
" &c. aut crassam illam ac diabolicam transsubstantiationem,

non

" non denique crassam quandam commixtionem substantiæ
" Christi cum nostra. sed spiritualem modum esse dicimus, id
" est, qui incomprehensibili spiritus Dei virtute nitatur, quem
" nobis in hoc suo verbo patefecit. Hoc est corpus meum, &c.
" Huic confessioni, inquit Hospin. loco cit. Farellus, Beza,
" Carmelus & Budæus legati scripserunt, idque eo titulo, quod
"in Gallia, Helvetia & Sabaudia ad istum modum de cœna Do-
" minica doceatur & credatur. Displicuit confessio hæc Bezæ
" & collegarum Tigurinis quos diversum ab illa sentire lippis &
" tonsoribus notum erat, ut haud obscure fatetur ipse Beza.
" Nam cum ei illud objecisset Claudius de sainctis in exami-
" ne Calvini. & Bezanæ doctrinæ de cœna D. Beza in prima
" sua Apologia ad eundem Claudium respondet, quod si Fidei
" nomen additum fuisset, rectius factum esset. neque Favelli ne-
" que mea fides unquam apud illos (Tigurinos sc.) in dubium
" venit. Optassent tantum plenius illa fuisse a nobis perscripta.
" Hoc sicuti par erat, mihi & communibus amicis (Calvinum
" intelligit) significarunt, quod vererentur ne qui nostro illo
" scripto abuterentur. Hæc ille, quem profecto nihil erat quod
puderet aut pæniteret confessionis istius; sed tamen non satis bona fide in Gallia, Halvetia & Sabaudia ad istum modum de cœna D. doceri & credi affirmavit vir doctissimus.

14. Episcopus Eliensis in Resp. ad Card. Bell. Apolog c.
" 1. p. 11. Quod carnitalem non latet, nisi violentem & ultro,
" dixit Christus, Hoc est corpus meum: Non hoc modo, hoc
" est corpus meum. Nobis autem, vobiscum de objecto con-
" venit; de modo lis omnis est. De, Hoc est, fide firma tene-
" mus, quod sit: De, Hoc modo est (nempe Transsubstantiato
" in corpus pane) de modo quo fiat ut sit: Per, sive In,
" sive Cum, sive Sub, sive Trans, nullum inibi verbum
" est. Et quia Verbum nullum, merito a fide ablegamus procul,
" inter Scita Scholæ fortasse, inter fidei articulos non poni-
" mus. Quod dixisse olim fertur Durandus, neutiquam no-
" bis displicet: Verbum audimus, motum sentimus, modum
" nescimus, præsentiam credimus; præsentiam (inquam)
" credimus, nec minus quam vos, veram. De modo præ-
" sentiæ nil temere definimus, addo nec anxie inquirimus; non
" magis quam in baptismo nostro, quomodo abluat nos san-
" guis Christi non magis quam in Christi incarnatione quo-
" modo naturæ Divinæ humana, in eandē hypostasin uniatur.
" Inter mysteria ducimus (& quidem mysteriū est Euch. ipsa)

cujus,

" cujus quod reliquum est, debet igne absumi (id est) ele-
" ganter imprimis Patres, fide adorari, non ratione discuti.
Hæc ille. vide etiam ejusd. conciones p. 9. 16. 22. 43. 52. 79.
118. 157. 454.

15. H. Casaubonus in Respon. ad Epist. Card. Perron. citato & descripto integro illo Episc. Eliensis loco ex libro contra Bell. pag. 51. affirmat hanc esse fidem Regis, & Ecclesiæ Anglicanæ super illa re & p. 48. " Legimus, inquit, in Evan-
" geliis, Dominum nostrum cum hoc sacramentum institue-
" bat, panem sumpsisse & dixisse, Hoc est corpus meum: quo-
" modo panis corpus suum esset, ne verbulo quidem uno ex-
" plicuisse legimus. Quod legit ecclesia Anglicana, hoc pie
" credit; quod non legit, pari pietate non inquirit; Mysteri-
" um istud magnum esse, humano ingenio incomprehensibile,
" ac multo magis inenarrabile, fatetur & docet, *&c.* vide authorem ipsum.

16. J. Ep. Roffensis, De potestate Papæ in rebus temporalibus, *&c.* contra Card. Bel. In præf. ad lectorem " Bernardi, inquit,
" sententia hæc est; Quod videlicet usque hodie, eadem ca-
" ro nobis, Sed spiritualiter, utique non carnaliter exhibetur.
" Huic consona est per omnia doctrina Ecclesiæ Anglicanæ,
" quæ (in Catechismo nuper aucto) corpus & sanguinem
" Christi in Cœna Domini, vere & realiter exhiberi, & fide
" recipi asserit, modum autem spiritualem (& proinde inef-
" fabilem & incognitum tradit Et a quæstione περὶ τοῦ τρό-
που sive de modo præsentiæ abstinendum esse docet. Ibidem ex Cyrillo in Joan. l. 4. cap. 13. & Theophylacto in Joan. 6. Verba Durandi speculatoris, supra citata, & versus illos satis notos probat:

" Corpore de Christi lis est, de sanguine lis est.
" Deque modo lis est, non habitura modum.

Citat etiam verba Hardingi in responsione ad art. Episc. Juelli (hac in re sententiæ Tigurinorum & P. Martyris addictissimi) De reali præsentia Art. 5. sect. ult. Modum præsentiæ juxta omnes Catholicos verum & realem, sed longe sublimiorem & excellentiorem, supernaturalem, supersubstantialem, invisibilem, inenarrabilem, hujus sacramenti proprium, non tantum spiritualem, & tamen spiritualem esse. verbo modum præsentiæ talem esse, qualem Deus unus novit; Pontificios

tantum

tantum reprehendit, qui modum hunc definiunt, per viam sc. transſubſtantiationis, quam ignorent antiqui.

17. Conſentit R. Montacutius in Antidiatrib. contra Bulengerum Diatriba 13. p. 143. & contra Anonymum Controv. Abbreviat. Art. 35. & in Appel. ad Cæſarem, contra Purit. parte 2. cap. 30.

18. Doctiſſimus Hookerus De politia Eccleſiaſtica l. 5. ſect. 67. Hyperaſpiſtes ipſius Wilielmus covellus Art 17. De Tranſſubſtantiatione contra puritanos. Theophilus Fieldus epiſcopus Landavenſis, in libello, quem Paraſceven paſchæ inſcripſit, Hookeri ſententiam magnopere laudat p. 113. & ſeq. Bilſonus Epiſc. Winton. Ad Apol. Jeſuit. parte. 4. ubi de Euchariſtia tractat. Chriſtoph. Suttenus in libello de hoc ſacramento conſcripto pene toto; maxime cap. 70. edit Londin. A. 1622. quod caput tum latine, tum Anglice ſcriptum reſtat de hac controverſia lectu apprime dignum Nuperrime Georg. Singus in ſua defenſione Jac. Uſheri Arch. Armachani, &c. parte 1. Anno. 1632. excuſ. pag. 12. diſerte affirmat, neminem latere, quod multi in Eccleſia Anglicana præſentiam Chriſti in ſacramento confiteantur, licet modum non aſſignent.

19. Arch. Spalat. ut conſtat, hanc ſententiam prolixe tuetur, D. Rep. Eccl. lib. 5. cap. 6. & lib. 7. cap. 11. n. 7. & n. 8. "Hic, inquit, eſt tam atrocis & periculoſæ diſſenſionis facillimus modus ſopiendæ: ut omnes veritatem corporis Chriſti in ſumenda Euchariſtia exhiberi uno ore fateamur; & circa modum quo fiat hæc exhibitio, quippe ineffabilem & inexplicabilem, nobis omnibus ſilentium perpetuum indicamus: & ex hac diſſenſione ſchiſmata coalita extinguamus. Hæc ille. vide etiam eundem contra errores Fr. Suarez. cap. 2.

20. Legatur etiam Petri Picherelli viri longe doctiſſimi, & moderatiſſimi Expoſitio verborum cœnæ, & diſſertatio de Miſſa, &c.

21. Author etiam Diallactici de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia pluribus contendit, & ex ſcripturis ac Patribus oſtendit; Euchariſtiam non ſolum figuram eſſe corporis Dominici, Sed etiam veritatem ejuſdem, naturam atque ſubſtantiam in ſe comprehendere: licet quæ de diſcrimine inter illud corpus Chriſti, quod in ſacramento diſtribuitur, & id quod de Virgine Maria aſſumptum, in cœlos aſcendit, &c. Bertramum ſequutus, diſſerit, facile aliquos offendant, (ut Caſſan

dr

dri verbis utar in lib. Epist. epist. 3.) quibus, ex verbis Christi persuasum est. & quidem vere non aliud corpus in sacramento fidelibus dari, quod a Christo pro fidelium salute in mortem traditum fuit. Quamvis autem (inquit) hic distinctione, aliqua opus sit,malim tamen illam ad modum præsentiæ & exhibitionis, quam ad ipsam rem subjectam *h. e.* corpus Christi adhiberi, *&c.* Diallacticon hoc exstat in fine Volum. secundi Tractationum Theologicarum Bezæ. Author hujus libri fuit J. Ponetus Episc. Wintoniensis Anglus, & non alio consilio scriptus & editus est, quam ut dissidientes Lutheranos & Zuinglianos in gratiam reduceret. Vide Hospin. loco quo supra pag. 245. 246.

22. Sed quia sententia hæc non sat recte intelligitur, neque explicatur a multis, qui eandem sequi videntur, ac proinde concordia inter dissidentes impeditur, paulo distinctus hac de re, quam multi alii consueverant, dicamus.

23. Multi hanc veram & realem præsentiam Corpus & Sanguinis Christi in Eucharistia, & utriusque communicationem ne oralem & corporalem aliquam admittere & asserrere videantur, spiritualiter tantum & per fidem utramque effici & perfici affirmant. Ecclesiæ Anglicanæ fidem sic exprimit Casaub. in Resp. ad Epist. Card. Perr. Loco quo supra « Ecclesia Anglicana, ut rem omnem « brevi compendio complectar, in Cœna D. realiter par- « ticipem se fieri credit corporis & sanguinis Christi, « ut Patres Græci dicunt, & quod Bell. ipse fatetur, « spiritualiter. Per fidem enim Christum apprehendunt « & manducant, *&c.* Eadem Ecclesia in exhibitione pa- « nis mystici, hæc verba Ministro præscribit dicenda; « Corpus Domini, *&c.* accipe, & ede hoc in recor- « dationem mortis Christi pro te, & temet illo ale in cor- « de tuo per fidem cum gratiarum actione. vide etiam a- « lios.

24. Spiritualiter profecto corpus Christi in Eucharistia exhiberi, & accipi nonnulli Veterum diserte dixerunt. Athan. in illud Evangelii, Quicunque dixerit, *&c.* « Quot ho- « minibus corpus ejus suffecisset ad cibum, ut universi « mundi alimonia fieret. Sed propterea ascensionis suæ « in cœlum mentionem fecit, ut eos a corporali intellectu abstraheret,

" abstraheret, ac deinde carnem suam (de qua locutus erat) " cibum e supernis cœlestem, & spiritualem alimoniam " (καὶ πνευματικὴν τροφὴν) ab ipsis donandam intellige- " runt. Quæ enim Locutus sum vobis, inquit, spiritus & " vita sunt; quod perinde est, ac si diceret, corpus meum " quod ostenditur, & datur pro mundo, in cibum dabitur, " ut spiritualiter (πνευματικῶς) unicuique tribuatur, " & fiat singulis tutamen præservatioque ad resurrectionem " vitæ æternæ. Hæc sive ille, sive aliquis alius scriptor Vetus. Macarius Homil. 27. " Illo tempore Magnates, Justi, " Reges & prophetæ noverant venturum esse Redemptorem: " at passurum esse, crucifigendum, &c. non norant, &c. ne- " que ascendit in eorum cor baptisma futurum ignis ac spiritus " sancti item in Ecclesia offerendum esse panem & vinum, an- " titypon carnis ejus & sanguinis, sumentesque de pane visi- " bili, spiritualiter, πνευματικῶς, carnem Domini esuros, &c. Bern. in Serm. de S. Martino affirmat, in Sacramento exhiberi nobis veram carnis substantiam, sed spiritualiter, non carnaliter, ut ipse Bell. fateri cogitur, De Eucharistia lib. 1. cap. 2. S. Tertia Regula "licet, inquit, non videatur hæc vox " (spiritualiter) multum frequentanda, quia periculum es- " set, ne traheretur ab adversariis, non tam ad modum, " quam ad ipsam naturam significandam. Sed illud, Spi- " ritualiter, neque Romanenses ipsi recte explicant, adesse " sc. Christum in Eucharistia, non carnaliter, non corpo- " raliter, id est, eo modo quo suapte natura existunt cor- " pora, nec sensibiliter, mobiliter, &c. Sed spiritualiter, id est, modo existendi spirituum, cum Christus totus sit in qua libet parte, adesse tamen per transsubstantionem, ita ut motis speciebus vere moveatur corpus Christi, quamvis per Accidens: quomodo anima nostra vere mutat Locum, cum corpus mutat locum, & ut vere & proprie dicamus Christi corpus in Eucharistia, attolli, deponi, deferri, collocari in altari, vel in pixide, transferri a manu ad os, & ab ore ad stomachum ut loquitur Bellarm. Loco quo supra, S. Ideo sit regula Sexta, &c. & ut recte in Concilio Romano sub Nicolao II. compulsus sit Berengarius confiteri Christi corpus, ratione specierum sc. sive accidentium, quibus

conjunctum est, sensualiter Sacerdotum manibus tangi & frangi ut asserit Bell. ibid. S. Quinta regula. Hæc omnia atque id genus alia plurima nec Scripturæ nec Patres unquam nobis tradiderunt. Neque etiam Protest. illi, qui illud, spiritualiter, sic intelligunt, nos solo intellectu, ac pura fide recipere in nos corpus Christi, Mentem Sp. S. in Scripturis, & Patrum assequuti sunt " sic enim (ut verbis utar Arch. Spa-" lat. De R. Eccl. l. 5. cap. 6. in Appendice ad Cyrill. Alex. " n. 8.) nihil differret Sacramentalis receptio, a fide incarna-" tionis (adde etiam mortis & passionis) differt tamen plu-" rimum, non in effectu, quia ut vidimus in Hilario per fidem " incarnationis assequimur & animæ salutem, & corporis " immortalitatem, & in Eucharistia idem. Sed in modo ope-" randi; in Eucharistia enim, præter fidem, quæ est necessa-" ria, & qua per solum intellectum unimur carni Christi, quæ " est objectum nostræ fidei, ponimus conjunctionem quan-" dam spiritualem veræ & realis carnis Christi cum anima & " corpore etiam nostro, quam melius vocare non possumus, " quam sacramentalem *h. e.* quæ per viam comestionis fiat; " ut dum panem sacrum comedimus, simul cum pane, non " via corporali, sed alia soli Deo nota, quam spiritualem vo-" camus, quia certum est, non posse esse corporalem, eam ve-" ro fatemur cum patribus esse ineffabilem, inexplicabilem, " inexquisitam (ut Cyrill. vocat) *h. e.* non inquirendam, nec " indagandam, sed sola fide credendam, nobis exhibeatur ip-" sum verum corpus Christi, *&c.* & paulo post. Et hæc unio " realis, sacramentalis in modo longe diversa a sola unione fi-" dei, omnes machinas, omnia argumenta, omnia commenta " Perronii demolitur, & vera Patrum sensa a reali præsentia & " soli Deo cognitus. Alterum vero (corporaliter) omnino est " in Cyrillo admittendū, quia & objective, & etiā subjective il-" lud intelligit. ita ut corpus Christi sit receptionis abjectū, & " corpus nostrū sit ejusdē receptionis subjectū & non solus spi-" ritus aut intellectus sed modus hujus receptionis sit penitus, " etiā fidei nostræ, ut dixi, occultus, ut Christi corpus sit in no-" bis non solū objective sed etiam subjective, modo tamen quo-" dā divino spirituali & ineffabili. Hæc ille, apud quem multa alia in eandem sententiam ibi atque alibi legere est.

25. Ac proinde male docetur a multis Prot. hanc præsentiā & communicationē per fidē effici, quia, ut inquiunt illi, fides verbo Dei nitens, res facit præsentes quæ promittuntur Fides,

ut constat, magis proprie dicitur accipere, & apprehendere, quã vel polliceri vel præstare, Verbũ Dei, & promissio, cui fides nostra nititur, præsentia reddit quæ promittit, non fides nostra. Vide Cl. Espensæum Oper. p. 923. & seq. De collatione habita Sangermani inter Prot. & Rom. aliquot Anno 1561. & J. Aug. Thuanum Hist. l. 28. p. 47, *&c.* promissio hujus præsentiæ & communicationis effectum quidem, maxime salutarem, non operatur neque obtinet, nisi in fide viva credentibus, & digne communicantibus, utriusque tamen causa & fundamentum, est, verbum promissionis Christi, non fides nostra.

26. Falso etiã asseritur, haud aliter nos corpus Christi in Eucharistia comedere, quam Patres V. T. qui crediderunt in Christũ. Haud dubie prisci fideles, ante Christi incarnationẽ carnem Christi spiritualiter edebant in manna & rebus aliis figuratam, & sufficienter pro statu œconomiæ illius, ad salutem. 1. Cor. 10, *&c.* Sed nihilominus per communicationem carnis Christi in Eucharistia, multo altius & solidius nos Christianos incorporari Christo, quam priscos fideles, qui Christi incarnationem præcesserant, qui spiritualiter tantum, sive per solam fidem carnem Christi manducabant, credidit semper Ecclesia Catholica. Quod in re sumebatur a Judæis in esu agni Paschalis (ut recte affirmat Arch. Spalat. De R. Eccl. lib. 5. cap. 6. n. 49.) nihil aliud erat nisi agnus, cibus de se consumptibilis. Christi enim corpus, etsi spiritualiter sumeretur per fidem, non tamen in re ipsa sumebatur sed in spe,. At vero panis noster exhibet ipsum Christi corpus reale in reipsa, & non in spe tantum: illi igitur manducabant cum agno Christum fide rei futuræ, & speratæ, nos vero comedimus eundem Christum fide quidem ut illi, sed fide rei præsentis, quæ actu ipso, & non sola spe, nobis cum pane exhibeatur, modo tamen ineffabili, certe non corporali, quod illis non contingebat, & sic illi reipsa non comedebant corpus Christi, *&c.* v. etiam eundem ibid. n. 51. & 77. pag. 167. & n. 97. pag. 191. Admissa igitur illa, ut supra innui Aug. expositione loci 1. Cor. 10. Patres nostri eandem escam spiritualem manducaverunt, *&c. i. e.* (ut ait ille in ps. 77. & tract. 26. in Joan) Hæbræi fideles eandem escam spiritualem comederunt, quam nos, (licet Chrysost. Theophil. & alii multo rectius verba illa intelligant de esca eadem inter omnes Hæbreos tum

 bonos

Bonos tum malos, non autem nobiscum) nihil aliud inde conficitur, quam eandem Judæorum & Christianorum escam fuisse quoad significationem, non autem quoad rei significatæ & figuratæ præsentiam & exhibitionem. Aliud est Pascha inquit Aug. l. 2. contra literas Petiliani, c. 37. quod Judæi de ore celebrant, aliud quod nos in corpore & sanguine Domini accipimus. Et in Psal. 75. Idem, inquit, in mysterio cibus, & potus illorum, & noster; sed significatione idem non specie, quia idem ipse Christus illis in Petra figuratus, nobis in carne manifestatus. Haud absurde igitur dicitur agnum pascalem, manna, Petram, *&c.* Fuisse Sacramenti Eucharistiæ typos & figuras quia quod illa typice significabant & figurabant, hoc non tantum significat & figurat, sed re ipsa etiam exhibet, sed bonis & fidelibus tantum; ut infra dicemus licet panis mysticus nec substantialiter sit ipsummet Christi corpus, neque etiam corporaliter idem in se, *&c.* contineat.

27. Perperam etiam asseritur non aliter in sacramento esse Christi corpus quam inesse in verbi prædicatione & auditu atque res easdem esse, Christum in baptismo induere & ipsius carnem ac sanguinem in cœna sumere. Christum illiusque cœlestia beneficia per Verbum, Baptismum & alia Sacramenta (de quibus alias Deo propitio dicemus) atque per fidem maxime ex parte nostra, modo viva sit ea, nobis a Deo exhiberi & a nobis accipi certissimum est : Sed non minus certum est per manducationem mysticam corporis D. & potum ejus sanguinis in Eucharistica nos multo efficacius & plenius, sublimius & augustius, strictius & arctius corpori & sanguini Christi uniri & incorporari quam per illa. Quam ob causam hoc sacramentum dicitur per excellentiam Communio; ut recte annotat If. Casaub. exerc. 16. pag. 508. 509. quia sc. hunc modum per manducationem mystieam Christus instituit longe efficacissimum, perficiendæ unionis & conjunctionis, quam arctissimæ inter sese & membra sua, itemque membrorum ipsorum inter se.

In cœna enim per admirabilem virtutem Spiritus Sancti, invisibiliter substantiæ corporis Christi communicamus, cujus particeps efficimur, haud secus ac si visibiliter carnem & sanguinem ejus ederemus & biberemus. In baptismo lavacrum est, sed hic alimentum. Baptismus ingressus est in Ecclesiam : Cœna nutrimentum in ecclesia & conservatio. Baptismus est salus, Sacramentum corporis Christi vita, ut ait Aug.

de

de peccatorum merit. & remiss. lib. 1. c. 24. Vide P. Pichellum de Missa pag. 208. & 210. & ad mysticam manducationem verum Christi corpus, non tantum animæ, sed etiam corpori nostro, spiritualiter tamen, hoc est, non corporaliter, exhibetur, & sane alio ac diverso, nobisque propinquiori modo, licet occulto, quam per solam fidem : ut recte Arch. Spalat. ubi supra pag. 237. " Et licet Johan. cap. 6. de esu sacramen- " ti non agat, &c. inquit P. Picher. pag. 193. tamen de ea- " dem carnis Christi manducatione spirituali, mysticaque " cum Christo conjunctione; illic certe per fidem de conjun- " ctionis initio; in Sacramento autem conjunctionis majo- " re propinquitate, augmento, confirmatione, & strictiore " arctioreque vinculo, loquitur. Et fides qua proprie Christi caro in Eucharistia spiritualiter, *h. e.* incorporaliter, manducatur non est ea sola, ut quidam dicunt, qua Christus pro peccatis nostris crucifixus & mortuus creditur; Ea enim fides præsupponitur quidem & prærequiritur sacramentali manducationi sed non est ejus propria; Sed ea fides est, qua creditur verbo Christi dicentis, Hoc est corpus meum, &c. Credere enim Christum ibi esse præsentem, etiam carne vivificatrice, & desiderare eam sumere, nimirum hoc est spritualiter & recte eam manducare in Eucaristica: unde Aug. super Joan. tract. 25. Quid paras dentem & ventrem? crede & manducasti, &c. ut doctiores norunt & notant.

28. Denique gravissime erratur, quando Christum non esse realiter in Eucharistia, hisce ratiunculis urgetur. Christus est in cœlo, loco circumscriptus, &c. igitur non est reipsa vel realiter in Eucharistia. Nemo enim sanæ mentis, Christum e cœlo vel de dextra partis descendere visibiliter aut invisibiliter, ut in cœna vel signis localiter adsit, existimat : Fideles omnes unanimi consensu & uno ore profitentur se firmiter retinere articulos fidei, Ascendit in cœlos, sedet ad dextram Patris & modum hujus præsentiæ credere se non esse naturalem, corporalem, carnalem, localem per se, &c. Absque ulla tamen cœlorum desertione, sed supernaturalem, vide scripta Buceri Anglica pag. 548. &c. Nimis tamen audacter quamplurimi, multis retro sæculis, atque imprimis hoc nostro rixosissimo; nimis inquam audacter, imo plus satis crasse & materialiter de præsentiæ modo loquuti sunt, hodieque loquuntur, quem nos infinitæ Dei sapientiæ & potentiæ omnino relinquendum censemus. De cæteris quæ de orali, etiam indignorum mandu-

cation corporis D. dicenda restant, supersedemus scribere donec de Transubstantiatione & Consubstantiatione paucis disseruerimus.

CAP. II.

In quo de Transubstantiationis possibilitate agitur.

1. QUod ad Transubstantiationem attinet, admodum periculose & nimis audacter negant multi Protest. Deum posse panem substantialiter in corpus Domini convertere. Multa enim potest Deus omnipotens facere supra captum omnium hominum, imo & angelorum. Id quidem quod implicat contradictionem, non posse fieri concedunt omnes; Sed quia in particulari nemini evidenter constat, quæ sit uniuscujusque rei essentia, ac proinde quid implicet, & quid non implicet contradictionem, magnæ profecto temeritatis est propter cæcæ mentis nostræ imbecillitatem; Deo limites præscribere, & præfracte negare omnipotentia suæ illum hoc, vel illud facere posse: Placet nobis judicium Theologorum Wirtembergicorum in confessione sua Anno 1552. Concilio Tridentino proposita cap. de Eucharistica: (Vide Harmon. Confess.) Credimus, inquiunt, omnipotentiam Dei tantam esse, ut possit in Eucharistia substantiam panis & vini vel annihilare, vel in corpus & sanguinem Christi mutare. Sed quod Deus hanc suam absolutam omnipotentiam in Eucharistia exerceat, non videtur esse certo Verbo Dei traditum, & apparet Veteri Ecclesiæ fuisse ignotum. Hæc illi modeste satis. Consentit Andr. Fricius lib. 4. de Ecclesia cap. 16. pag. 295.

2. Zuinglius & OEcolamp. aliquoties, ut constat. concesserunt Luthero, & illius sequacibus, ac proinde & Romanensibus, ut qui idem non minore contentione urgent in transsubstantiatione sua defendenda, quam illi in consubstantiatione sua, Deum quidem hoc posse efficere, ut unum corpus sit in diversis locis, sed quod idem in Eucharistica fieret, & quod

quod Deus id fieri vellet, id vero sibi probari postularunt. Utinam hic pedem fixissent, nec ulterius progressi fuissent discipuli. In Col. Malbrunnensi actione oct. Jacobo Andreæ Lutherano objicienti Calvinistas negare, Christi corpus cœlesti modo pluribus in locis esse posse, ita respondet Zach. Ursinus, Theol. Heidelburgensis. Non negamus, eum ex Dei omnipotentia pluribus in locis esse posse, hoc in controversiam non venit, sed an hoc velle Christum, ex verbo ejus probari possit. Itaque hoc te velle existimavimus, Christi corpus non tantum posse, sed etiam reipsa oportere in S. Cœna præsens esse, &c. v. Urs. &c. p. 155. Idem Ursin Actione ead. p. 153. "Conaberis etiam ostendere (alloquitur Jacobum Andræam) "elevari & imminui a nobis omnipotentiam Dei, cum dicamus "Deum non posse facere, ut corpus in pluribus sit locis, aut ut "Christi corpus per lapidem penetret: De quo responsum "est non semel, nunquam quæsitum esse aut disputatum, an possit Deus hoc aut illud efficere; sed hoc tantum, an ita ve-"lit, &c. Quam vere hæc ultima dicta sunt, judicet Lector æquus. Sæpe enim Matth. Martinus contra Mentzerum, asserit posse quidem Deum, sed non velle, &c.

3. P. Martyr. in Disput. de Eucharistia cum Romanensibus habita Oxon. 1549. illis concessit, per miraculum Christi corpus, per aliud corpus solidum forte penetrare potuisse, atque sic duo corpora simul in eodem loco fuisse, licet negaret, propterea unum corpus in pluribus locis simul esse posse. Utrumque tamen istud plurimis Philosophis & Theologis doctissimis in natura æque absurdum & impossibile, & Deo tamen possibile esse videtur, Verba P. Martyris hic adscribam. "Quum Morganus Theologus Romanæ partis locum objecis-"set Chrysostomi in cap. 20. Joan. hom. 86. de penetratio-"ne corporis Christi ad discipulos januis clausis, respondit "P. Martyr pag. 139. Chrisostomus, inquit, ascribit corpori "Christi, levitatem & tenuitatem tantam, ut januis clausis "ingredi potuerit, & crassitudinem tantam aufert quanta "potuit impedire illum ingressum, non tamen omnem; Sub-"jecit continuo Morganus, corpus Christi intravit clausis fo-"ribus, crassitudine non impediente, ut dicis, ergo tunc erant "duo corpora in uno loco. Martyr ad hæc inquit, duo respon-"deo: primum quod S. Literæ nobis narrant hoc miraculum "ideo facile illis creditur. Verum quod corpus Christi sub-"stantialiter præsens sit in multis locis nusquam docent, &c.

 "Alterum,

"Alterum, quod assero est: In illa penetratione corporis Christi
" ad discipulos vi divinitatis potuisse quantitatem parietis ita
" cedere, ut duo corpora non fuerint simul eodem loco. Et
" memini Tertullianum (quia soletis etiam adducere corpus
" Christi egressum ex utero Virginis clauso) in L. de Carnis
" Resurrectione scribere, Christum nascendo vulvam matris
" apperuisse. Quod etiam Cypr. in expos. Symboli affirmat,
" & Hier. ad Eustochium, &c. scribit Christum de utero Vir-
" ginis cruentum egressum esse. Sunt qui existimant Chri-
" stum egressum uterum Virginis integrum omnino & clau-
" sum. Ut ergo non omnes idem sentiunt quoad hoc, ita ego
" duplicem tibi dedi responsionem; Unam, qua penetrationem
" istam concedo per miraculum, non tamen ita ut, corpus
" Christi omnem quantitatem penetrando amiserit, a simili
" autem, non concedo corpus Christi esse in multis locis, quia
" hoc non tradit scriptura, sed secus ostendit. Altera responsio
" est, vi divinitatis cessisse fores, ut aliqui dicunt apertum Vir-
" ginis uterum, &c. Et p. 198. Deinde Patres qui hanc pene-
" trationem sic affirmant, non habuerunt forte pro tam absur-
" do in natura duo corpora esse simul in eodem loco, quam
" unum corpus esse simul in multis locis. Hæc ille. Idem con-
" tra Gardinerum p. 37. Mihi inquit, dubium non est, vi divi-
" na, partes ostii (per quod sc. Christus ad discipulos ingressus
" est) & lapidis (monumenti sc. vide loc.) cedere potuisse,
" donec transieret Domini corpus, atque post illud osequium
" rursus fuisse conjunctas, &c. Sed vos fingitis, mansisse
" lapidis & ligni soliditatem, atque ea salva neque cedente,
" corpus Christi transiisse. Cur suam potius non relinquitis
corpori Christi soliditatem cui lapis & lignum ad momentum
cesserit? profecto quod a me dicitur, & facilius est, & longe ve-
" risimilius. Si cui tamen videretur vestræ imaginationi assenti-
" ri, quod mihi non videtur, posset adhuc rixam movere, an tan-
" tundem absurdi habeant: Duo corpora simul in eodem loco
" esse, & unum idemque corpus; præservatim humanum, per
" multa loca defundi. Vos, scio, dicetis paria hæc esse. Quid
" si ille negarit? Dixeritque hic tolli atque aboleri naturam
" humani corporis, ibi vero servari? Quibus, obsecro, ratio-
" nibus illum a sua sententia dimovebitis; Hæc ille.

4. Rod. Hosp. in lib. de Formula concordiæ p. 33 facie altera.
" Subito disparere, super aquas ambulare, cætaraq; ejusmodi,
veritatem

" veritatem corporeæ substantiæ non tollunt : neque etiam
" per corpus solidum penetrare, quia sunt duntaxat παραφυ-
" σικὰ & ὑπερφυσικὰ sed plurimis simul locis esse totum, &c.
" omnia hæc sunt vere ἀντιφυσικὰ, unique Deitati quadrant.
Vide Authorem, P. Mart. addictissimum.

5. Bened. Aretius Theologus Bernensis, in Joan. 20. 19.
" Ars vero clausis relictis foribus sit ingressus Christus incer-
" tum est, inquit, fieri potest ut apertæ sint sponte ad Christi
" præsentiam; tamen Theophil, & Chrysost. & Cyril. sic acci-
" piunt quasi divinitatis hinc argumentum eluceat. vide Cyril.
" lib. 12. in Joan cap. 53. & Theophil. in hunc locum. Quæ
" sententia nihil habet absurdi si ad Majestatem solius Christi
" referatur. Nam qua potentia supra aquas ambulavit, eadem
" fores vel aperire vel transire potuit, ut Deo nihil illi invium
" sit, &c. Sic ille.

Joh. Camerarius vir præstantissimus in c. 20. Joh. " Jam
" sub noctem advenit Jesus, nihil obstantibus aut impedenti-
" bus clausis foribus ædium, & mirabilem accessionem illam
" fuisse indicatur. Vide illius notas in Nov. Test.

6. Th. Bilsonus, Anglus Episc. Winton. De Christiana sub-
jectione, &c. Parte 4. p. 373. edit. in 8. de perpetua B. Mariæ
Virginitate disserens, sententiam Augustini in Enchiridio ad
Laurent. cap. 34. (Quod si vel per nascentem corrumperetur
ejus integritas, jam non ille de Virgine nasceretur, &c.) pro-
bare videtur quod sc. B. Virgo non minus post partum, quam
illius conceptionem, virgo permanserit, *i. e.* non solum (ut
multi alii Prot. explicant) sine cogitatione viri, sed, absq; om-
ni omnino corporis læsione; & hunc sententiæ Aug. firmandæ
multa alia ex Aug. operibus ibidem adducit. Vide locum.

7. Similiter scribit Lancel. Andr. Episc. nuper Winton. in
concione super Isaiæ cap. 8. v. 14 Ecce Virgo concipiet. p.
74. circa finem & pag. 574 affirmat, ante revolutum per An-
gelum monumenti lapidem, Christum reddivivum exiisse, li-
cet de lapidis penetratione nihil diserte dicat.

8. Audiatur hic etiam, si libet lector benevole Joan. Casus
Anglus Philosophus, & in medicina D. Oxoniensis, in Com-
ment. in 8. l. Physic. Arist. l. 4 c. 3. p. 523. " Non tamen hic,
" inquit, nego, quin divina potentia hoc fieri possit, ut unum
" numero corpus in pluribus simul existat locis : cum constet
" divina virtute corporum penetrationem fieri posse ,

quæ

" quæ manifesto probat duo corpora esse posse in uno lo-
" co. Quarè pari modo non minus possibile est, per eandem
" virtutem unum corpus in locis pluribus contineri. De priori
" parte nemo Christianorum philosophorum dubitat, qui
" credit Christum illæso Virginis utero natum, clauso sepul-
" chro resurrexisse, iterum ad discipulos obseratis foribus fu-
" isse ingressum, & denique ad patrem ascendentem cœlum
" penetrasse. De ultera vero parte quis litigare debet, si pla-
" ceat divinæ majestati potentem virtutis manum Petro por-
" rigere, ut super aquam inambulet? & D. Ambrosio, ut in
" eodem instanti divinis rebus Mediolani assistere, & Turone
" exequiis D. Martini præsens, interesse dicatur: si Autoni-
" no (viro fide non indigno) sic narranti credamus. v. An-
" ton. 2. p. S. 10. cap. 114. Neque est quod hinc concludas
" contradictionem in Deo. Quæ enim potest esse in infinito
" contradictio, quantumvis hominem in Belluam, aut statu-
" am salis vertat? At dices esse contra dictionem naturæ,
" quam ut ancillam sub umbra alarum fovet. Non est, tum
" quoniam illam ut servam suæ voluntati & potentiæ subje-
" ctam fecit: tum quoniam illius naturam non immobilem
" sed flexibilem mutabilemque fecit. Adde etiam quod hoc
" concesso, non tamen sequetur contradictio quia natura unius
" vel alterius contra legem naturæ concussa aut mutata, uni-
" versalis natura eodem motu labefactata non concidit. Hoc
" Ergo imperium in multis sibi reservat Deus, ut mortales vi-
" dentes mirabilia Dei, & Deum esse, & mirabilem in suis ope-
" ribus existere semper agnoscerent. Et paulo post. Inte-
" rim moneo curiosos sophistas istius ætatis, in qua (heu!)
" nimis multi Athei esse contendunt, ne in rebus sacris, divinæ
" potentiæ, mirisque & occultis miraculis naturæ, nimium
" increduli persistaant. Incredulitas enim in mysteriis Dei in-
" fidelitatis filia est, spuriosque infinitos nomine Christianos
" gignit. Si rationem ergo non videas, &c. ne statim exclames
" (ut soles) hæc fabula est, fieri non potest: Imo sine con-
" tradictione Deus efficere non potest, ut unum idemque cor-
" pus numero in duobus simul subsistat locis, aut duo in uno.
" Qui enim omnia ex nihilo finxit, efficere potest, ut corpus
" clauso sepulchro (non per Angelos, ut ais remoto lapide)
" surgat: ut clauso ostio, non cedente (ut somnias) ad di-
" scipulos intret. Quo concesso, cur spasmo, & paralipsi il-
" lius jam dextram laborare dicis, ut hæc non possit? Nam

quamvis

" quamvis tecum consentiam, quod raro hæc faciat, dissentio
" tamen si doceas, quod omnino non possit. Hæc omnia ille, quem cum opere mirifice laudant plurimi tum Theologi, tum etiam Medici & philosophi Oxonienses, ut videre est in operis initio. Viri moderationem commendo. Sæpe tamen est aliter valde oportuna locutus.

9. Christum Luc. 2. 23. & a quibusdam etiam Patribus (vide hic Maldon. in locum Luc. nunc indicatum) Christum nascendo matris uterum aperuisse dicitur : sed quo sensu videantur. Interpretes. Quam recte autem dicta illa explicent, nos quibus brevitas hic maxime placet nihil dicemus impræsentiarum : certe complures ex Patribus hæc duo ut miracula, Christi scil. nativitatem, seu ingressum in mundum per clausum matris uterum, & ingressum ad discipulos januis clausis sæpe conjungere solent ; in utroque totam rationem facti esse potentiam facientis, ut loquitur Aug. in Epist. 3. ad Volus. affirmantes. Videantur hic alii hisce de rebus suse disserentes. Sed, ut dicamus quod res est, nihil hic certi, & tanquam de fide, statui potest ignorantiam nostram humiliter agnoscamus omnes in plurimis quæ a Deo facta leguntur, quæque etiam non raro hodie fieri cernuntur, potentiam divinam admirari discamus, & caveamus ne propter nostri pectoris angustias quicquam absolutæ Dei potentiæ, qui operatur supra quam petimus aut intelligimus (Ephes. 3.) detrahamus aut derogemus.

10. De modo quo Christus in cœlum assumptus est, placet modestia Gulielmi Estii, qui in Anotat. Marc. ult. vers. 19. sic scribit : " Curiosius nonnulli scrutantur, an Christo ascen-
" dente divisi fuerint cœli, an vero sine divisione eos penetra-
" verit quomodo clausis januis ingressus fuerat ad discipulos.
" Arbitror dicendum Christum pertransivisse cœlos æthereos,
" eo modo quo nunc est in summo cœlo ; & quomodo omnes
" beati cum gloriosis suis corporibus illic versaturi sunt. Sed
" quo id modo fiat ? Nihil certi : Crediderim tamen cœle-
" stia corpora cessura sanctorum corporibus, eo modo quo
" nostris hic corporibus aer cedit. Nam perpetuam illic di-
" mensionum penetrationem ponere, minus habet rationis.
Hæc ille, qui etiam de B. Virginis partu differens Annotat. Luc. 2. vers. 23. sic loquitur : " Vel dici potest, secundum
" multos Catholicos doctores, uterum Virginis nullo modo
" fuisse apertum, sed miraculo quodam supernaturali, sic
" Christum prodiisse utero clauso, sicut prodiit clauso sepul-
" chro,

"sepulchro,& sicut ingressus est ad discipulos januis clausis. vel
" secundum Hieronymum, & alios quosdam dici potest, per
" naturalem meatum exiisse fœtum, sine ulla materni corpo-
" ris violatione, qualis sit in aliis matribus, quæ proinde mag-
" no cum dolore pariunt, maxime in primo partu. Itaque si-
" cut in primo statu fuisset partus naturalis, per meatus natu-
" rales, sine detrimento maternæ integritatis; ita dici potest,
" & in illa matre id accidisse, cui soli contigit sine corruptione
" concipere. Nam & in primo statu conceptus & partus, sine
" virginitatis detrimento fuisse, quia corruptio est ex peccato.
Hæc ille.

11. Accidentia etiam, per divinam omnipotentiam extra omne subjectum posse existere, putavit David Corlæus Ultrajectinus in suis Exercitationibus Phylosophicis, exercit: 5. Sect. 2. p. 93. "Quin & extitisse, ait videri deduci ex histo-
" ria creationis. Dicitur namque lucem esse conditam. Hæc
" erat inquit, accidens, non aliqua substantia lucida. Ap-
" pellavit enim lucem Deus diem, tenebras noctem. At dies
" non est substantia aliqua lucida, sed lumen productum, quod
" est accidens. Lux hæc in nullo erat subjecto. Quodnam
" quæso fuisset illud? An aer? Sed ille die secundo demum
" producebatur. An terra? Sed hæc est corpus opacum. An
" aqua? Sed hæc erat terræ permixta. Taceo, quod aqua il-
" luminata dies vocari nequeat. An cœlum primo die condi-
" tum? Sed illud est Empyreum. In eo vero non fuit hæc lux,
" quia in eo non fuit dies, no fuit nox. Lux vero dies voca-
" batur. Fuit ergo accidens extra subjectum, *&c.* Sic ille, qui tamen ut ab aliis Rigidiorum quorundam Protest. placitis non penitus abhorruisse illum videas, exercit. 10. De loco Sect. 1. p. 212. contendit non posse unum corpus esse in duobus locis, ut nec duo corpora in uno loco, *&c.* Ratio hæc de prima luce ab omnibus fere Rom. huic sententiæ probandæ offertur; in eandem sententiam citato etiam Basil. hom. 2. de Opere sex dierum, & rursus hom. 6. & Joan. Damasc. lib. 2. De Fide Orthod. cap. 7. Vide Bell. de Euch. lib. 3. cap. ult. aliosque fere omnes. Sed supra hac re placet magis judicium Bened. Pererii in 1. Gen. 3. " Si
" Basil. inquit, ut præ se fert, sensit, lucem quæ est
" Accidens, ab omni meteria separatam, esse a Deo
" primo die creatam, maximum profecto inducit mi-
" raculum, & nunquam alias factum preterquam in unico

Eucha-

" Eucharistiæ sacramento. In prima vero rerum effec-
" tione ad miracula non est confugiendum. Quod si Ba-
" sil. existimavit primam illam lucem fuisse factam in aliqua
" materia, quæ postea Soli sit adjecta, vel ex qua Sol forma-
" tus fuerit, idem sentit Beda & Greg. Nazianz. in oratio-
" ne de Novo die Dominico. Sic ille. Audiamus etiam Estium in Annot. Gen. 1. 3. " Probabilissimum inquit, vide-
" tur, per illam lucem intelligi, vel corpus aliquod lucidum,
" vel potius ipsam qualitatem lucis, magna cœli parte diffu-
" sam; Quæ quidem lucida cœli pars, deinde fuerit instar ma-
" teriæ, ex qua postea in partes distributa, ac veluti in igneos
" globos condensata, Sol, Luna, cæteræque stellæ factæ fuerunt,
&c. Sic ille.

12. Christoph. Sheiblerus Lutheranus, Introd. Log. c. 6. p. 302. 303. " Pontificii quidem, inquit, dicunt. Divina virtu-
" te posse Accidens a substantia separari, sicut aiunt fac-
" tum esse in Eucharistia; in qua post consecrationem di-
" cunt esse quantitatem, & figuram, & saporem, & colorem,
" &c. panis; ablata substantia panis, Sed hæc sententia
" efficaciter refutatur ex scriptura, quæ post consecrationem
" etiam nominat panem, neque ulla est necessitas hic a lite-
" ra recedendi. Nunc autem non definimus, an alioquin divina
" virtute possint accidentia extra subjectum subsistere. Sic ille.

Jo. Juellus Episc Sarisburiensis, vir quidem doctissimus, sed Tigurinis & P. Martyri in controversia Sacramentaria nimium addictus, ut supra monui, in Replicatione ad Hardingi responsionem, &c. Art. 10. De Accidentibus sine subjecto, in
" fine. Novimus, inquit, Deum omnipotentem esse, & posse non
" solum Accidentia sustinere (sine subjecto sc.) sed & mortuos
" postquam computruerint, ad vitam revocare. Sed ut Tertull.
" contra praxeam ait. Non quia omnia potest facere, ideo cre-
" dendum est, illum fecisse: sed, an fecerit, requirendum. Sic ille.
Similiter Arthurus Bathomens. & Wellens. Episc. in concione super Marc. 14. 35. 36. p. 147. affirmat Romanenses in Argumento Transsubstantiationis multum de possibili divina potentia differere, quum Prot. solum de possibili secundum voluntatem divinam loquantur. vide locum.

Certe haud pauca firmiter credimus omnes, quæ, si ratio humana consulatur, non minus impossibilia esse, & contra-

dictionem

dictionem manifestam implicare videntur, quam ipsa Transsubstantiatio, de quibus lege sis alios, qui hæc fusius pertractant; dogma de resurrectione eorundem numero corporum, ut alia mittamus, post Originistas & hujus sæculi Anabaptistas, hodie etiam Remonstr. tot non minus difficilibus quam curiosis, ineptisque quæstionibus, quæ aptæ natæ sunt, fidem & veritatem totius Articuli de Resurrectione mortuorum plane suspectam reddere ac dubiam, obnoxium esse videtur; ut affirmare non vereantur, de eo se nihil certi definire posse, sed unicuiq; suum judicium derelinquere liberum, donec summus Arbiter quæstionem decidat. Vide Resp. ad Specimen Calumniarum, *&c.* pag. 121. & Apolog. *&c.* cap. 19. *&c.* Nimiam horum hominum hac in re, ut & in aliis multis audaciam in dubium vocandi ea, quæ ab omnibus orthodoxis semper credita sunt, & quidem Scripturis clarissime suffragantibus, probare non possumus; discant tamen hinc omnes, si Paganam infidelitatem, vel etiam Scepticam ἐποχὴν, Pyrrhoniam hæsitationem & Theologiam Problematicam, ut appellant devitare velint, mature capistrum lasciviæ rationis nostræ injicere, & sub fidei obsequium, in iis quæ clare sunt in Scripturis tradita, humiliter captivare; in aliis etiam, quæ non adeo clare nobis patefacta sunt, infinitam tamen Dei potentiam non nimis coarctare & restringere ad communem naturæ cursum & rationis nostræ captum. Interest enim & nostræ pietatis, & Dei immensitatis, ea sentire, quæ sentire non possumus: sentire quidem in ipso per ipsum, quæ per nos sentire nequeamus. Nunquam satis fuerit homini fœlicis ingenii, cogitare omnia magnifica, ingentia, immensa de ineffabili omnipotentia Dei. Nam quotusquisque nostrum ignorat inscitiam suam? Quam tum demum cum vera sapientia commutabit: ubi non invitus ac vere lubens, fatebitur se nihil scire, ut præclare inquit Schaliger exercit. 365. Sect. 9.

CAP.

CAP. III.

In quo, Transubstantiationem de fide non esse, immo cum Scripturis & Patribus vetustioribus pugnare, hæreseos tamen minime damnandam esse paucis ostenditur.

1. NON extare locum ullum Scripturæ, tam expressum, ut sine Ecclesiæ declaratione in Concilio Lateranensi (scilicet sub Innocentio tertio congregatæ) evidenter cogat transubstantiationem admittere, dixit Scotus, ut fatetur Card. Bellarm. De Eucharistia lib, 3. cap. 23. " Atque id (inquit Bell.) non est omnino improbabile. Nam etiamsi Scriptura, quam nos supra adduximus (nempe hoc est corpus meum) videatur nobis tam clara, ut possit cogere hominem non protervum ; tamen an ita sit, merito dubitari potest cum homines doctissimi & acutissimi (qualis imprimis Scotus fuit) contrarium sentiant. Sic ille.

2. Gabr. Biel. in Canonem Missæ Lect. 40. " Quamvis expresse tradatur in Scriptura, quod corpus Christi veraciter sub speciebus panis continetur, & a fidelibus sumitur : tamen quomodo ibi sit Christi corpus : an per conversionem alicujus in ipsum, an sine conversione incipiat esse corpus Christi cum pane, manentibus substantia & Accidentibus panis, non invenitur expressum in Canone Bibliæ.

3. Cajetan. in 3. Qu. 75. A. 1. " Dico autem, ab Ecclesia, quoniam non apparet ex Evangelio coactivum aliquod, ad intelligendum hæc verba proprie, nempe, Hoc est corpus meum. Vnde Alanus, lib 1. de Eucharistia cap. 34. p. 419. " Cajetanus, inquit, & aliqui vetustiores audiendi non sunt, qui dicunt panem desinere esse, non tam ex Evangelio, quam ex Ecclesiæ authoritate constare.

4. Episc. Roffensis contra Captiv. Babil. c. 9 p. 99. " Corpus Christi fieri per consecrationem, non probatur nudis Evangelii verbis, sine pia interpretatione Ecclesiæ & cap. 1.

" Neque

" Neque ullum hic (de loco Matthæi loquitur) verbum po-
" positum est, quo probetur, in nostra Missa veram fieri car-
" nis & sanguinis Christi præsentiam (qualem sc. Romana
" Ecclesia docet) Sic ille.

5. Gul. Chedzeus Anglus. Theologus Romanæ partis in Disput. Oxon. cum p. Martyre de Eucharistia p. 75. " Quan-
" tum, inquit, ad præsentiam corporis tui in sacratissimo
" eucharistiæ sacramento, firmiter credo (Domine) ex ore
" tuo, &c. p. 76. De modo autem, quo, aut qua ratione
" ibi sit, an cum pane, transelementato, & (ut dicunt)
" transsubstantiato pane 107. apertis verbis Scriptura non
" docet. Sed quid dicemus? apertis verbis non docuit, ergo
" non docuit? absit, Docuit, Sed obscurius, quando dix-
" it, Hoc est corpus, &c. docuit postea per Spiritum san-
" ctum, clarius, docuit Ecclesiam, docuit Concilia, docuit
" Patres omnem veritatem, &c. Sic ille.

6. Præter multos ex doctissimis Protest. qui dogma Transsubstantiationis, cum Scripturis, tum Patribus adversari luculentissime demonstrarunt, adi, obsecro, Lector, eruditam P. Picheielli expositionem Verborum Institutionis Cœnæ Domini, &c. & ejusdem dissertationem de Missa. Lege, & diligentissime considera. Vide etiam Arch. Spalat. l. 5. de Rep. Eccl. cap. 6. fusissime hoc dogma impugnantem & refellentem.

7. Inter locos quamplurimos, qui ex Patribus, contra hoc dogma produci solent, hi maxime illustres sunt: Jo. Chrysost. in epist. ad Cæsarium monachum contra hæres. Apollinarii " Sicut, inquit, antiquam sanctificetur panis, panem no-
" minamus: divina autem illum sanctificante gratia, medi-
" ante sacerdote, liberatus est quidem ab appellatione panis,
" dignus autem habitus est Domini corpus appellatione, etsi
" natura panis in ipso permansit: & non duo corpora, Sed
" unum Filii corpus, corpus prædicatur, sic & hic divina
" mundante natura (vel potius divina natura in corpore insiden-
" te, Græce enim ἐνιδρυούσης legitur) unum Filium, unam
" personam, utraque hæc fecerunt. Negant quidem Rom. (v. Bell. de Euch. lib. 2. cap. 22. aliosque) hanc epistolam Chrysost. esse, cum inter Chrysostomi opera nuspiam reperiatur: extitisse tamen illius MS. in Bibliotheca Florentina exemplar, unde ista transcripsit: testatur P. Martyr, ut ex eo affir-

affirmat Steph. Gardinerus, episc. Winton. lib. 2. de Eucharistia qui etiam ibid. ait, extitisse ejus exemplar in Bibliotheca, vel Archiepiscopi vel Archidiaconi Cantuariensis. Vid Crakanthorp. contra Arch. Spalat. cap. 73. p. 354. Hanc epistolam etiam citatam invenies in Collectaneis contra Severianos quæ ex Fr. Turriani Jesuitæ versione habentur in 4. Tomo Antiq. lect. Henr. Canisii, & Biblioth. Patrum Tom. 4. Part. 2. p. IIII. & in fine. libri Jo. Damasc. contra Acephalos apud eundem H. Canis. Loco. citato. Alia Romanensium effugia vana omitto.

8. Nihil clarius verbis Theodoreti Dial. 1. " Symbola & " signa quæ videntur, appellatione corporis & sanguinis ho- " noravit, ὐ τὴν φύσιν μεταβαλὼν, ἀλλὰ τὴν χάριν τῇ φύσει " προστεθεικὼς, non naturam quidem mutans, sed naturæ " gratiam adjiciens. & Dial. 2. ὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας ὐσίας, καὶ τοῦ σχήματος, καὶ τοῦ εἴδους, &c. Neque enim " Symbola mystica post sanctificationem recedunt a sua natu- " ra. Manent enim in priore substantia, & figura & forma, " & videri & tangi possunt, sicut & prius, &c. Sic illud " corpus Christi puriorem habet formam, figuram, circum- " scriptionem, & (ut summatim dicam) τὴν τοῦ σώματος ὐσίαν, etiamsi post resurrectionem immortale factum sit, & " immune ab omni corruptione, &c. Inepte Bell. hic, ubi supra cap. 27. & alii Rom. respondere solent, per naturam & substantiam symbolorum, quam Theodor. dicit remanere & non mutari, intelligere illum naturam, & essentiam seu substantiam (ut Bell. absurde loqui placet) accidentium; parum etiam Christianæ charitatis & modestiæ illis inest, qui tanti nominis & meriti Patris authoritate elevare conantur (vid. Greg. de Valentia lib. 2. de Transsubstantiatione cap. 7. aliosque plurimos) ex eo, quod de quibusdam erroribus in Concilio Ephesino notatus fuit, tametsi postea resipuerit (ut ipsimet fateri coguntur) nempe ut hac rima elabantur, dum negare non possunt Theodoretum asseruisse elementa in priore substantia manere: quod tamen scripsit in dialogis illis, quos contra Eutychianos, magna cum laude & Ec-

cleſiæ approbatione, Neſtorii hæreſin deteſtatus ſcripſit.

9. Gelaſius ſive is fuerit Epiſcopus Romanus, ut quidam etiam Rom. arbitrantur, ſive alius quidam ejuſdem nominis (videantur hic Critici) teſtis certe antiquus ſatis, & incorruptus, libro de duabus naturis in Chriſto contra Eutich. & Neſtor. Bibl. patr. Tom. 4. "Certe ſacramenta, quæ ſu-
" minus corporis & ſanguinis Chriſti, divina res eſt propter
" quod, & per eadem divinæ efficimur conſortes naturæ; &
" tamen eſſe non deſinit ſubſtantia, vel natura panis & vini.
" Et certe imago & ſimilitudo corporis & ſanguinis Chriſti
" in actione myſteriorum celebrantur. Satis ergo nobis eviden-
" ter oſtenditur, hoc nobis in ipſo Chriſto domino ſentien-
" dum, quod in ejus imagine profitemur, celebramus: & ſu-
" minus: ut, ſicut in hanc, ſcilicet, divinam tranſeunt ſpi-
" ritu ſancto perficiente ſubſtantiam, permanent tamen in
" ſuæ proprietate naturæ, ſic illud ipſum myſterium princi-
" pale, cujus nobis efficientiam vertutemque veraciter repre-
" ſentat, ex iis quibus conſtat, permanentibus, unum Chri-
" ſtum, quia integrum, verumque permanere demon-
" ſtrat.

10. Similiter Ephremus Patriarcha Antiochenus, contra Eutychianos (vide Photii Bibliothecam num. 229) probare intendens per hypoſtaticam unionem, nullam fieri naturarum in Chriſti perſona confuſionem, ſed unamquamque ſuam ſubſtantiam & proprietates retinere, ad id ſimilitudine utitur Sacramentalis unionis; negans in ſacramentis mutationem unius ſubſtantiæ in aliam fieri "Si enim, inquit, & unius
" perſonæ, & utrumque nempe manibus tractabile, & in-
" tractabile, nemo tamen qui mentem habeat, poterit di-
" cere eandem eſſe naturam tractabilis & intractabilis,
" ſub aſpectum cadentis, & inviſibilis. Sic etiam, cor-
" pus Chriſti quod a fidelibus accipitur ϗ τῆς αἰσθητῆς ὐσίας
" ὐκ ἐξίςαται, & a ſenſibili ſubſtantia non recedit (mala fide Andreas Schottus Jeſuita, ſive quis alius interpolator reddidit & ſenſibilis eſſentia non cognoſcitur.) " & manet inſepara-
" tum a gratia intelligibili, & baptiſmus ſpiritualis totum &
" unum quid factus & exiſtens, proprium ſenſibilis eſſentiæ,
" aquæ dico, ſervat, τὸ ἰδιόν τῆς αἰσθητῆς ὐσίας, τῦ ὕδατος
" λέγω διασώζει (ubi rurſus male Schottus interpres;

Hocque

" Hocque substantiæ sensibilis proprium est, per aquam " inquam servat) nec amittit quod factum est. Sic ille.

11. Observet hic lector verba, quæ habentur in præfatione, editioni Dialogorum Theodoreti Romæ excus. per Stephanum Nicolinum Anno 1547. præfixa " Quod de Sacrosanctæ Eucharistiæ mysterio dicet Theodoretus, &c. dictum " esse videtur ex eorum sententia, qui falso asseruerunt esse " in eo pane corpus Christi remanente tamen panis substantia " quod quidem falsum est, &c. Quanquam Theodoretus " hoc fortasse nomine aliqua venia dignus videatur, quod de " ea re ejus tempore ab Ecclesia nondum fuisset aliquid promulgatum, &c. Greg. de Valentia loco supra cit. " Quod si, " inquit, auctores illos (Theodoretum, Gelasum, &c.) no- " lint Panistæ nobiscum ita interpretari, ut certe possent; da- " bimus aliud breve & simplex & sine ullo incommodo res- " ponsum. Enimvero antequam quæstio ista de transsubstan- " tiatione in Ecclesia palam agitaretur, minime mirum est, " si unus aut alter, aut etiam aliqui ex veteribus minus con- " siderate & recte hac de re senserint & scripserint. maxime " cum non tractarent ex instituto ipsam quæstionem. Sic ille. Ruard. Tapper. Art. 14. contra Transsubst. p. 211. ad testimonium Gelasii respondens " Quamvis, inquit, ante defini- " tionem Ecclesiæ Catholicæ veniale fortassis fuerit de hoc " articulo disputare & errare, nunc tamen sententia per Eccle- " siam pronunciata grandis est impietas hanc transsubstantia- " tionem inpugnare, &c. Vide etiam Hardingum contra Apolog Eccle. Anglic. apud Iuellum p. 248. Fisherum contra Joan. Whitum p. 514. c. 56 Martin. Eisengren. de Ecclesia cap. 8. p. 64. " De illo, inquit, primario dogmate, nempe " de Christi existentia in Eucharistia apud Catholicos patres " nunquam fuit dubitatum, quandoquidem per illa verba, " Hoc est corpus meum, Catholica Ecclesia semper rea- " lem Christi corporis existentiam intellexit, & primario- " rum dogmatum ignoratio, nedum error, synceritati repug- " nat. Utpote illa religionis sunt primaria dogmata. Illud " vero dogma, Eucharistia est adoranda, & cætera hujusmo- " di dogmata (ut dogma transsubstantiationis, unde maxi- " me Eucharistiæ adoratio dependit) ex primariis collecta, " ante illorum definitionem, aut ignorare, aut dubitare, " aut circa illa aliter, quam res se habet, citra pertinaci-

" am asserere, fidei synceritati non repugnat. Siquidem hu-
" jusmodi dogmata nec primo, nec explicite proposita fue-
" runt ad credendum, sed ex primariis tantum dogmatibus
" colliguntur. Ante hujusmodi enim dogmatum authenticam
" propositionem & expositionem atque definitionem, illo-
" rum ignoratio aut error, modo sit citra pertinaciam, non
" pugnat cum fide. Vide licet aliqui pastores & Doctores ali-
" quando hujusmodi dogmata ignorassent, aut de illis discor-
" dassent, aut circa illa errassent, nihilominus tamen in Ca-
" tholicæ Ecclesiæ communione & fide perseverarunt. Hæc ille Quædam recte dicta sunt, quædam perperam, ut paulo inferius dicemus. Vide etiam alios in hanc sententiam conspirantes. Non audent igitur Romanenses ipsi paulo verecundiores saltem, negare dogma transsubstantiationis communi Patrum omnium consensu minime niti.

12. De sententia Bartrami satis constat ex lib. de Corp. & Sang. Domini ad Carolum Calv. Imperatorem scripto. "Panis, " inquit, ille vinumque figurate Christi corpus & sanguis " existit. Nam secundum creaturarum substantiam, quod " fuerunt ante consecrationem, hoc & postea consistunt, *&c.* Adi sis authorem ipsum, multum a Trithenno in catalogo Ecclesiast. Illust. Scriptorum Laudatum; ut ut nunc Bellarm. alii que recensiores Romanenses ipsum, ut hæreticum scriptorem damnent. Neminem fere latet, quæ fuerit sententia Theologorum Belgarum, aliorumque quorundam de hoc Bertrami libello In suo Indice expurgatorio " Quan-
" quam, inquiunt, librum istum (Bertrami) magni non
" existimemus momenti, itaque non magnopere laboraturi si-
" mus, si vel nusquam sit, vel intercidat; attamen cum
" jam sæpe recusus sit, & lectus a plurimis, & per inter-
" dictum nomen omnibus innotuerit hæreticis, constet de
" ejus prohibitione per varios Catalogos; fuerit Catholi-
" cus Presbyter ac monachus Corbeiensis Cœnobii, Carolo
" non tam Magno, quam Calvocharus ac venerabilis, juvet
" historiam ejus ætatis; in Catholicis veteribus aliis plurimos
" feramus errores, & extenuemus, excusemus, excogitato
" commento persæpe negemus, & commodũ iis sensum affin-
" gamus, dũ opponuntur in disputationibus, aut in conflictio-
" nibus cum adversariis; non videmus cur non eandem æquita-
" tem & diligentem recognitionem mereatur Bertramus, ne hæ-
" retici ogganniant nos antiquitatem pro ipsis facientẽ exurere

" &

" & prohibere : itaque mirum non esse, pauca pro ipsis videri
" ri facere, nobis Catholicis tam irreverenter antiquitatem vel
" in speciem a nobis dissentientem exsibilare ac perdere. Quin
" & illud metuimus, ne liber iste non solum ab hæreticis,
" verum immorigeris quoque Catholicis, ob interdictum, avi-
" dius legatur, odiosius allegetur, & plus vetitus, quam per-
" missus, noceat. Hæc Censores illi. In fine censuræ verba
ista notatu digna " sunt. Tametsi non diffitear Bertranum
" tunc temporis nescivisse exacte, accidentia ista absque sub-
" stantia omni subsistere, & cætera, quæ subtilissime & verissime
" posterior ætas per S. S. addiderit. Et Fol. 1137. versu 2.
" Legendum invisibiliter pro visibiliter : & infra, v. 36. Se-
" cundum creaturarum substantiam, quod prius fuerunt ante
" consecrationem, hoc & postea consistunt, explicandum est,
" secundum externas species Sacramenti, &c. An hoc sit
cum veteribus scriptoribus Catholicis candide, & bona fide a-
gere judicet æquus Lector. Audiatur hic Henricus Boxhor-
nius Theologiæ licentiatus Lovaniensis, qui relicta externa
Ecclesiæ Romanæ communione lib. 3. de Eucharist. Har-
monia, non procul ab initio sic exclamat; " Sed ô incre-
" dibilis in me Dei Opt Max. benificentia! postquam
" Repurgatorii Indicis, quem tyrannizante Albano, Benedictus
" Arias Montanus, in piorum virorum lucubrationes injurius
" conceperat, exequutor inter primos factus, sexcentas contra
" falsa doctrinæ pontificiæ capita observationes, virgula censo-
" ria annotaveram, quam optarem Lachrymis & sanguine meo
" eluere. Deo misericorditer animum meum concutiente, &
" aperiente oculos meos, in Papatu abominationẽ, &c. animad-
verti. Hæc ille. Vixit & scripsit Bertramus sub Carolo Calvo,
quod fuit, ut ipse Index Belgicus explicat, sub annum Domi-
ni 870.

13. Ælfricus vir doctrina præstans, circa annum D. 990.
in Serm. Saxonico Legend. in Festo Paschat. in Ecclesia An-
glicana; In " Baptismo duo videmus; juxta veram naturam,
" aqua est corruptibilis; per mysticam benedictionem vim ha-
" bet sanctificandi. Itidem in sacra Eucharistia, quod vide-
" tur, panis est & corruptibile corpus; quod spiritualiter
" intelligimus, vita est, & immortalitatem donat. Multum
" differunt invisibilis hostiæ virtus, & visibilis propriæ
" naturæ forma. Natura, est panis corruptibilis, & vi-
" num corruptibile. Potentia Dei, est vere corpus Christi &

 " sanguis;

" sanguinis : non sic tamen corporaliter, sed spiritualiter, &c.

14. Walafridi Strabonis verba De rebus Eccles. cap. 16. in quibus panis & vini substantiam in Eucharistia agnoscit brevitatis studio omitto : ut & sententiam Ruperti Abbatis Tuitiensis, quæ licet nova & peregrina fuerit in Ecclesia, dogmati tamen transsubstantiationis omnino contrariam fuisse omnibus notum est, docuit enim panem Eucharistiæ hypostatice assumi a Verbo, eo prorsus modo, quo natura humana ab eodem Verbo assumpta est. Vid Bell. De Euchar. lib. 3. cap. 11. Lege Rabanum Maurum. De Institut. Cleric. l. 1. c. 31. vixit A. 835.

15. Testimonia aliorum veterum, immo Vetustissimorum scriptorum Irenæi lib. 4. cap. 34. Tertull. Origenis in cap. 15. Matth. Cypriani, Ambrosii, Augustini, &c. consulto præterimus, ne millies ab aliis actum agamus.

16. Inter Theologos Scholasticos Scotus in 4. dist. 11. q. 3. ut dicit non extra ullum scripturæ locum tam expressum, ut sine Ecclesiæ declaratione evidenter cogat transsubstantionem admittere: quod non esse omnino improbabile fatetur Bellarm. ipse, ut supra dictum est, ita etiam nullam Ecclesiæ in Concilio generali declarationem, aut definitionem eam de fide esse, ante lateranense Concilium agnoscit. Adducit quidem duas authoritates Ambrosii, remittitque se ad alias multas quæ habentur de Consecr. d. 2. & apud Magisti. dist. 10. & 11. Sed nullum nominat Concilium ante lateranense Hoc in illo minime probat Bell. l. 3. de Euchar. cap. 23. Penini, inquit, ille dixit quia non legerat Concilium Romanum sub Gregorio 7. Sed ut recte respondet Author Apologiæ Apologeticæ pro Scoto paris. excus. Anno 1623. p. 252. " Illa " authoritas Concil. Rom. habetur de consecr. d. 2. cap. Ego " Berengarius, quam vidit & legit Scotus; ubi tamen non agitur ex professo de transsubstantiatione, seu de panis & vi" ni desitione, sed de vera & reali Christi sub speciebus " panis & vini præsentia, quam Berengarius negabat. Hæc ille. Hugo Cavellus in Scholio ad locum illum Scoti; " Dicendum quod Ecclesia declaravit istum intellectum " esse de veritate fidei in illo symbolo edito sub Innoc. " tertio in Concil. Lateran. Firmiter credimus, &c. ad " marginem notat; Antea si ita credebatur, non ita

expresse.

expresse. Tartaret. in 4. d. 10. q. 1. "Non est necesse ad sal-
" vandum hoc (videlicet præsentiam corporis Christi in Sa-
" cramento) fugere ad conversionem panis in corpus Christi,
" qua a principio Institutionis hujus Sacramenti, fuit necessa-
" rium credere corpus Christi esse sub illis speciebus, quia in
" hoc consistit veritas, & tamen non fuit in principio ita
" manifeste dictum, quod panis convertatur in corpus
Christi. Joh. Unbarn. in 4. d. n. 4. 3. Disp. 42. Sect. 1. " In
" primitiva Ecclesia, de substantia fidei erat, corpus Christi sub
" speciebus contineri: tamen non erat de fide, substantiam pa-
" nis in corpus Christi converti, & facta consecratione illinc
recedere. Faber Faventinus in 4. Sent. d. 11. disp. 45. cap. 4.
" Istæ rationes D. Th. (quibus probat deduci evidenter ex S.
" Scriptura non manere substantiam panis in Eucharistia) licet
" multi Laborent earum efficaciam ostendere, proculdubio se-
" clusa authoritate Ecclesiæ, minime cogunt, habent tamen
" multam probabilitatem. Unde Scotus non dicet absolute,
" illas non concludere, Sed non cogere, qui enim oppositam
" partem sustineret, illis non convinceretur evidenter & neces-
" sario. Ratio ergo efficax sumitur ex authoritatibus SS. PP.
" quæ a Magistro adducuntur dist. 10. & 11, &c. sed quod maxime
" urget est authoritas Ecclesiæ, habetur enim extra, de hæreti-
cis &c. Hæc ille. eadem est reliquorum Scotistarum senten-
tia.

17. Petrus de Alliaco in 4. Sent. q. 6. " Quarta opinio &
" communior est, quod substantia panis non remanet, sed
" simpliciter desinit esse. Cujus possibilitas patet, quia non
" est Deo impossibile, quod illa substantia subito desinat esse,
" quamvis non esset possibile creata virtute. Et licet ita esse
" nonsequatur evidenter ex Scriptura, nec etiam Videre me
" ex determinatione Ecclesiæ, quia tamen magis favet ei
" communis opinio Sanctorum & Doctorum, ideo te-
" neo eam. Et rursus. Ille modus qui ponit substan-
" tiam panis remanere, nec repugnat rationi nec au-
" thoritati Bibliæ, immo est facilior ad intelligen-
" dum, & rationabilior, & non ponit accidentia si-
" ne subjecto, quod est unum de difficilibus, quæ hic ponun-
" tur.

18. Sententia Durandi qui panis saltem materiam per-
manere existimavit cui erudito ignota est? Erasmus inter
scriptores recentiores in Annot. in. 1. Cor. 7. " In syntaxi

" transſubſtantiationem ſero definivit Eccleſia ; diu ſa-
" tis erat credere, ſive ſub pane conſecrato, ſive quocun-
" que modo adeſſe verum corpus Chriſti. Subdit qui-
" dem, Ubi rem propius contemplata eſt, ubi exactius expendit, certius præſcribit. Sed quam certo judicet Orbis Chriſtianus. & in Delectione Præſtigiarum libelli cujuſdam " Si recipimus, inquit, recentium opinionem, nonne ſpecies panis & vini Symbola ſunt corporis & ſanguinis Domini. Sin minus, nonne panis & vinum conſecratum ſymbola ſunt corporis & S. D. ſub his Latentium? Vide Tomum 9. 1281. Alphonſus de Caſtro adverſus hæreſ. l. 8. Tit. Indulg. " De Tranſubſtantiatione panis in corpus Chriſti, rara eſt in Antiquis Scriptoribus mentio. Idem Eraſmus, qui ſupra, p. 780. T. " 9. olim ſatis erat credere corpus Domini adeſſe per conſecrationem Sacerdotis, poſt inventa eſt tranſſubſtantiatio. Tonſtallus Dunelmenſis, epiſcopus, vir doctiſſimus, De veritate Corporis & S.D. in Euchariſtia p. 46, &c. " Ab exordio naſcentis Eccleſiæ, nuſquam quiſquam Catholicus ad baptiſmum admiſſus, dubitavit de præſentia Chriſti in Euchariſtia, ſed omnes antequam ad Lavatri fontem admittebantur, ita edocti, ſe id credere profitebantur, uti Juſtinus Martyr in ſecunda apologia ſua contra gentes teſtatur. Cæterum quomodo panis qui ante conſecrationem erat communis, ineffabili ſpiritus ſanctificatione tranſiret in corpus ejus, veterum doctiſſimi quique inſcrutabile exiſtimaverunt, necum Capernaitis non credentes verbis Chriſti, ſed quomodo id fieret quærentes, tentarint ſupra ſobrietatem ſapere plusquam oportet. illis vero ſatis ſuperque viſum eſt, omnipotentiæ ac verbis Chriſti firmiter credere, qui fidelis eſt in omnibus verbis ſuis, quique mirabilium ſuorum operandi modum, ſolus cum Patre & ſpiritu ſancto novit. Poro ante Innocentium tertium Rom. Epiſc. qui in Lateranenſi Concilio præſedit, tribus modis id poſſe fieri, curioſius ſcrutantibus viſum eſt: Aliis exiſtimantibus una cum pane, vel in pane Chriſti corpus adeſſe, veluti ignem in ferri maſſa, quem modum Lutherus ſecutus videtur: Aliis panem in nihilum redigi, vel corrumpi. Aliis ſubſtantiam panis tranſmutari in ſubſtantiam corporis Chriſti, quem modum ſecutus Innocentius,

" re-

" reliquos modos in eo Concilio rejecit, quamvis miracula non pauciora, imo vero plura quam in reliquis rejectis ab eo modis, oriri curiosius investigantibus videantur. Sed Dei omnipotentiæ, cui nihil est impossibile, miracula cuncta cedere his qui cum Innocentio in eo Concilio interfuerunt visum est, quod is modus maxime cum verbis hisce Christi Hoc est, corpus meum, &c. congruere illis visus est. Nam I. Scotus in 4. Sent. d. 11. q. 3. vocitando Innocentium, ait tres fuisse opiniones: Una quod panis manet, & tamen cum ipso vere est corpus Christi: Alia quod panis non manet & tamen non convertitur, sed desinet esse, vel per annihilationem, vel per resolutionem in materiam, vel per corruptionem in aliud: Tertia, quod panis transsubstantiatur in corpus, & vinum in Sanguinem. Quælibet autem istarum voluit istud commune salvare, quod ibi vere est corpus Christi, quia istud negare est plane contra fidem. Expresse enim a principio institutionis Eucharistiæ, fuit de veritate fidei, quod vere ibi & realiter corpus Christi continetur. Hactenus I. Scotus, &c. An satius autem fuisset curiosis omnibus imposuisse silentium, ne scrutarentur modum quo id fieret, cum viæ Domini sunt investigabiles, Sicut fecerunt prisci illi qui inscrutabilia quærere non tentabant, & facile Deum aliquid efficere posse putabant, cujus nos rationem investigare non possumus. Scribit namque Augustinus ad Volus. epist. 3. dicens: Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse: in talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis: An vero potius de modo quo id fieret, curiosum quemque suæ relinquere conjecturæ, Sicut liberum fuit ante illud Concilium, modo veritatem corporis & sanguinis Domini in Eucharistia esse fateretur, quæ fuit ab initio ipsa Ecclesiæ fides: An fortasse melius de tribus illis modis supra memoratis, illum unum eligere, qui cum verbis Christi maxime quadraret, & cæteros modos abjicere, ne alioqui inter nimis curiosos illius ætatis homines, finis contentionum non fuisset, quando contentioso illo sæculo linguis curiosis silentium inponi alio modo non potuit, Justum existimo (hoc tempori cedens loquitur) ut de ejusmodi, quia Ecclesia columna est veritatis, firmum ejus omnino observetur judicium. Hæc omnia ille.

19. Refert

19. Refert Bernardus Gilginus Tonstabili cognatus (vide illius vitam a Gregorio Carletono episcopo Cicestrensi nuper descriptam pag. 33. 42. & 48.) Tonstallum sæpe dixisse, Innocentium tertium in definienda Transsubstantiatione, ut fidei articulo, temere & inconsiderate egisse quum antea liberum esset opinionem illā amplecti vel respuere; & quod si Concilio illi interfuisset ipsimet Pontifici persuadere potuisset, ut ab illa definitione abstineret.

20. Bened. Arias Mont. in Luc. 22. 19. " Hoc est corpus meum, (hoc est) verum corpus meum in hoc Sacramento panis continetur Sacramentaliter & subdit; cujus arcanam & mysteriis refertissimam rationem ut explicatiorem habeant Christiani, dabit aliquando Deus. Hic procul dubio aqua illi hærebat.

21. Cardinalis Lothar. in Colloquio possiaceno, Bezæ sermonem interrumpens, " equidem existimo, inquit, me posse tueri transubstantiationem: Sed non magnopere fuisse necesse illam a Theologis excogitari arbitror: nec puto hac de causa divisiones debere fieri in Ecclesiis. Vide Hospin. Hist. Sacrament. part. Alter. pag. 300. Calvinus Epist. pag. 518. Cl. de Sainctes Resp. ad Apolog. Bezæ pag. 64.

22. J. Ferus, " Cum certum sit ibi esse corpus Christi, quid opus est disputare, num panis substantia maneat, vel non? in Matth. 26. ut citatur a D. Huncfredo, Jesuitismi parte 2. rat. 3. & a Joh. Barresio in suo Catholico-Romano Pacifico; Ferus, inquit, doctus Franciscanus in Matth. 26. & cætera ut jam dixi. Sed in posterioribus Feri editionibus locus fœde corruptus est, & quibus authoribus, quis nescit? (Cum certum sit ibi esse verum Christi corpus, certum est panis substantiam non remanere) Videatur etiam Author exam. Pacifici c. 1. p. 15. vers. Anglic.

23. Joh. Lasicius Polonus de Religione Armeniorum pag. 59. " In Sacramento Eucharistiæ elementa naturas suas amittere negant Sacramentum religiosius Russis venerantur: persuasi Christum esse in illo, qualem Maria peperit Christum plus quiddam in Liturgia pati, quam in cruce perpessus sit, ex Chrysostomo hauserunt. Id autem corporis ejus Sacramentalem fractionem dicunt. Quærente vero me ex illis, quo id fieret modo, siquidem naturæ panis & Vini, etiam facta con-

" secratione

"secratione, immutatæ permanerent : vi divina respondebant,
" cui fides habenda sit, &c.

24. Cardin. Perronius tunc temporis, Episcopus tantum Ebroicens. in Colloq. Fontibellaq. cum D. de Pless. pag. 16. Interprete Jacobo Conthono Burgundo. " Adit (Pless.) " pro eodem proposito a Card. Bellarm. reprehendi Scotum, " quod putaverit transsubstantiationem non fuisse articulum " fidei ante Concilium Lateranense ; id verum est ; non erat " articulus fidei formaliter, id est, non erat articulus fidei quo- " ad formalitatem publicæ professionis, & quoad prohibitio- " nem, ne quis hoc ignorans excusaretur : non plus quam pro- " cessionem Spiritus Sancti esse etiam ex filio, aliaque similia " ante idem concilium lateranense pro articulis fidei publice " profitendis habebantur. Vide hic Resp. D. de Pless. p. 9. " De Colloq. Fontisbel. Idem (en Harangue au Tiers estate pag. 33. (vide P. Prestonum alias Windringtron. Discussione Concil. Lateran. part. 1. sect. 1. pag. 12.) " Si nihil plane " ad doctrinam & disciplinam Ecclesiasticam spectans in eo " Concil. (Lateran.) ex communi Patrum assensu de- " cretum esset, sequeretur posse ut falsum impugnari articulum " de Transsubstantiatione. J. Casaub. in Resp. ad Card. Perron. " Miratur vero Seren Rex, cum fateatur tua illustris " dignitas non προηγουμένως quærere vos, ut credatur Trans- " substantiatio ; sed ut de præsentiæ veritate ne dubi- " tetur.

25. Jesuitæ Angli, cùm in ipso tum carcere essent (ad minimum) Confessores : Rem, inquiunt, Transsubstantiationis antiqui " Patres ne attigerunt quidem. Vide Discur- " sum modestum de Jesuitis Anglis pag. 13. apud E. Eliensem contra Apolog. Card. Bell cap. 1. pag 7. & Watsonum, Quodlibet. 2. Art. pag. 31. Locus Eliensis episc. Lectu dignissimus est.

26. Joh. Barnesius in Catholico-Romano Pacifico S. S. De Eucharistia : " Assertio Transsubstantiationis, seu muta- " tionis substantialis panis, licet sit opinio communior, non " tamen est fides Ecclesiæ, & Scripturæ ac Patres docentes " μετουσίαν sufficienter exponi possunt de admiranda & su- " pernaturali mutatione panis, per præsentiam corporis Christi " ei accedentem, sine substantiali panis desitione μετουσίαν " illam in augustissimo sacramento factam plerique graves &

antiqui

" antiqui Scriptores ita explicant, ut non fiat per desitio-
" nem substantiæ panis Sed per receptionem supernatura-
" lem substantiæ corporis Christi in substantiam panis. Hæc
" ille, qui plurimorum Scriptorum qua veterum qua re-
" centiorum testimoniis eandem sententiam comprobat.

27. Cardin. Cusanus similiter Excitationum lib. *6.* p. 522. Tamen " Si quis intelligeret, inquit, panem non transsubstan-
" tiari, sed supervestiri nobiliori substantia, quemadmodum
" nos expectamus lumine gloriæ supervestiri, nostra substan-
" tia salva prout quidam veteres Theologi intellexisse repe-
" riuntur, qui dicebant non solum panem, sed & corpus
" Christi esse in sacramento: ille habet ad vim vocabuli atten-
" dere.

28. Suarez. Tom. 3. disp. 5. S. 1. "Scolastici quidem hanc doctri-
" nam de Transsubstantiatione non valde antiquam esse dixe-
" runt inter quos Scotus, & G. Biel. Bell. Recognit. p. 8. S.
" eodem. Dixi conversionem panis in corpus Christi non
" esse productivam Sed adductivam: quod dictum video a
" nonnullis perperam acceptum, qui inde colligunt, non esse
" hanc veram conversionem Sed translocationem. Vasq. in 3.
" D. T. Disp. 18. cap. 1. Cum hoc mysterium conversionis
" (panis & vini in corpus & sanguinem Christi) ita posset
" explicari, ut rudibus etiam & ignaris ad intelligendum
" facile redderetur, Sicut Antiqui Scholastici illud expli-
" carunt; audito nomine transsubstantiationis, tanta in-
" ter Recentiores aliquos Scholasticos de natura illius ex-
" orta fuit controversia, ut quo magis se ab ea extricare
" conati fuerint, eo majoribus difficultatibus seipsos im-
" plicaverint. Ex quo etiam effectum est, ut myste-
" rium fidei nostræ, non modo difficile ad explicandum
" & intelligendum ab eis redditum fuerit, Sed etiam
" adversariorum nostrorum argutiis & cavillationibus illud
" magis exposuerunt; cum alias, si sincere & plane expli-
" caretur, sagittæ parvulorum, plagæ hæreticorum effecta fu-
" issent.

" Ipsa vero vox conversionis & transubstantiationis dis-
" sensioni & controversiæ occasionem dedit: quod actio-
" nem physicam, alicujusque rei productionem primarie
" significare videretur. Quare tota eorum disputatio, in in-
" quirenda natura hujus actionis, & termino per eam pro-
" ducto, posita est, hoc est, solicite inquirunt, qualis actio

" sit

" ſit hæc converſio, & ad quem terminum per ipſam pro-
" ductum terminetur : quo ſane principio ſuppoſito, ne-
" ceſſe fuit, plures inter Scholaſticos, opiniones oriri, cum
" nihil quod plane hac via difficultatem explanet, inveniri
" queat.

29. Et quia ſæpe ante dictum a Romanenſibus & aliis in Concilio Lateranenſi primum tranſubſtantiationis dogma definitum, quantum fidei illius Concilii decretis tribuendum ſit, videat Lector præter Proteſtantes, eruditam diſputationem apud Widdringtonium, in Diſcuſſione Diſcuſſionis Decreti Concil. Lateran. contra Leſſium Jeſ. parte prima Sect. 1. Ne caput in immenſum creſcat cætera in Caput ſequens rejicimus.

C A P. IV.

In quo nec Tranſubſtantiationem, neque conſubſtantiationem hæreſes eſſe oſtenditur, & ſimul de orali, atque etiam indignorum manducatione Corporis Chriſti agitur.

1. A Sæculis aliquam multis creditam fuiſſe Tranſubſtantiationem quibuſdam fidelium, ut Scriptores antiquiores ſilentio prætercam, clare teſtatur Bertramus Presbyter in præfatione lib. de corpore & ſanguine Domini. " Dum enim (inquit) quidam fidelium in Sacramento corporis ſanguiniſ-
" que Chriſti quod in Eccleſia quotidie celebratur, dicunt
" quod nulla ſub-figura, nulla ſub obvelatione fiat, ſed ipſius
" veritatis nuda manifeſtatione peragatur : quidam vero te-
" ſtantur, quod hæc ſub myſterii figura contineantur, & aliud
" ſit quod corporeis ſenſibus appareat, aliud autem quod fides
" aſpiciat non parva diverſitas inter eos eſſe dignoſcitur. Et
" cum Apoſtolus fidelibus ſcribat, ut idem ſapiant & idem di-
" cant omnes, & ſchiſma nullum inter eos appareat, non par-
" vo ſchiſmate dividuntur, qui de myſterio corporis ſanguiniſ-
" que Chriſti non eadem ſententies eloquuntur, &c. Hæc ille.

2. Eadem

2. Eadem ſententia licet non ab omnibus, a quamplurimis tamen jamdiu recepta fuit, atque etiamnum defenditur, in Eccleſia non ſolum Romana ſed & in Græca; quod patet ex Græcis recentioribus (ut alios paulo antiquiores omittam) Nicetæ Theſaur. Orthod. Gr. MS. in Bibl. Bodleiana Euthymio panophia tit. 21. Nicolao Methonenſi, Samona Gazenſi, Nicolao Caboſila, Marco Epheſio, & Beſſarione, qui omnes in ſuis opuſculis apertiſſime Tranſſubſtantiationem confitentur. Et in Conſilio florentino non fuit quæſtio inter Græcos & Latinos (ut Kemnitius aliique multi Proteſt. affirmant) An panis ſubſtantialiter in corpus Chriſti mutaretur; ſed quibuſnam verbis illa ineffabilis mutatio fieret, an ſolis verbis Domini an vero etiam ſacerdotis & Eccleſiæ oratione, &c. Videantur acta Concil. Florent. Jeremias Patriarca Conſtantinop. in cenſura ad Auguſtanam confeſſionem cap. 10. in quo de Cœna Domini agitur. "Multa, inquit, in hac parte "de vobis referuntur quæ nobis nullo pacto probari poſſunt. "Eccleſiæ igitur ſanctæ illud judicium eſt in Sacra Cœna "poſt conſecrationem, & benedictionem, panem in illud ip- "ſum corpus J. C. vinum autem in illum ſanguinem, virtute "Spiritus Sancti tranſire ac immutari. Et paulo poſt, Ne- "que vero aut tunc, cum illis porrigebatur, ea caro, quam ipſe "Dominus gerebat, in cibum dabatur Apoſtolus aut ſanguis "in potum; aut nunc in divina myſteriorum adminiſtratione, "tanquam corpus illud ſurſum tranſlatum, de cœlo iterum "deſcendat (blaſphemum enim hoc eſt) ſed & tunc, & nunc "transformatis & tranſmutatis (μεταποιυμένυ ϗ μετασαλ- "λομένυ) gratia Sp. S. & ejuſdem invocatione, qui omne "hoc perficit & conſummat Sacramentum, ſpeciebus, per di- "divinas & ſacras preces, dominicaque verba; ipſo quidem "pane, in verum corpus Domini, vino autem in verum ſangui- "nem traſeunte & immutato. Et rurſus : Illud ipſum ve- "rum corpus Chriſti, ſub ſpeciebus fermentati panis contine- "tur, &c, Græci qui Venetiis vivunt in Reſp. ſua ad 12. "Quæſtiones a Claud. Card. Guiſ. propoſitas (ſcriptum ex Interpretatione J. Levenklaii prodiit. Anno 1571. Baſil.) quarum prima fuit. "Creduntur Græci, panis ac vini ſub- "ſtantiam in Chriſti corpus mutari, manentibus tantum pa- "nis accidentibus ſine ſubjecta ſubſtantia? ita reſpondent, "Credimus & Confitemur, panem in Chriſti corpus, ac ſimi-

"li

"li ratione vinum in Christi sanguinem ita mutari, ut neque
" panis neque substantiæ ipsius accidentia maneant (en quo
" provehuntur!) sed in divinam substantiam transelementen-
" tur. De quo magni Patris illius Chrysost. testimonium in
26. Matth. audito. Quum Christus ait. H. E. C. M. &c.
citant & verba Theophilacti in 14. Marci ad verba H. E.
C. M. & verba Damasc. Orthod. fid. lib. 3. cap. 14. Cabasilæ, &c. & aliorum quorundam. Ante paucos annos, cum hac de re ego cum Episcopo Dypac. viro certe non indocto, conferrem, Transsubstantiationem clarissime confitebatur, & ex Chrysostomo tueri conabatur. Caspar Peucerus Historicus & Medicus clarissimus in Historia carcerum, &c. pag. 527.
" Transsubstantiationem Pontificii sibi fecerunt propriam, &
" pro ea sola pugnant. Vocabulum cum re ipsa primæ & pu-
" riori Ecclesiæ ignotissimum, natum est in Ecclesia Romana,
" & ab Authoribus Sententiariis & Scholasticis introdu-
" ctum atque usurpatum Recentiores Græci cum hujus
" opinionis ex Romana Ecclesia profectæ meminerunt, μετα-
" βολὴν, ut ostendunt Canon. Græcæ Missæ & Damascenus
" & μετασοιχείωσιν, i. e. mutationem & transelementatio-
" nem vocant. An μετȣσίας seu Transsubstantiationis voca-
" bulo utantur dubito. μεταβολῆς appellatio eadem est;
" quia primi authores hujus sententiæ finxerunt conversatio-
" nem physicam simplicem panis & vini in corpus & sangui-
" nem Christi, quam posteriores Romani & Scholastici ma-
" nentibus accidentibus panis & vini, defendere ut possent,
" commenti sunt μετȣσίαν, seu Transsubstantiationem. Hæc
" ille.

Sandius Anglus, eques Auratus in speculo Europæ p. 233.
" Græci cum Romanis consentiunt in dogmate Transsubstan-
" tiationis & in universum de sacrificio, totoque corpore Mis-
" sæ. Videatur etiam Christ. Potterus in lib. nuper edito contra tractatum Scriptoris Pontificii pag. 86. Sect. 7. cui titulus (Charitate Mistaken, &c.) Petrus Arcudius Corcyræus Presbyter lib, 3. De concordia Ecclesiæ Occidentalis & Orientalis in septem Sacramentorum administratione cap. 2. in
" Sacramento Eucharistiæ imprimis Græci agnoscunt, & am-
" plectuntur, quin & firmissime credunt veram μετȣσιωσίν,
" transubstantiationen, ut satis constat ex Antiquis, & omni-
" um

um ætatum Patribus Græcis ; Sed hoc falso dicitur ut supra ostensum est) Novissime autem ex ipsomet Hieremia P. Constantinop. cap. 10. suæ sensuræ contra Lutheranos, & quamvis eo nomine non utantur, sunt tamen auctiores aliorum nominum quibus eam, quantum fieri potest, appellant, & exprimunt. Dicunt enim μεταβάλλεσθαι, καὶ μεταβολὴν, μεταποιεῖσθαι καὶ μεταποίησιν, μεταβαίνειν καὶ μετάβασιν, μεταῤῥυθμίζειν, μετασκευάζειν μεταστοιχειοῦν τελείωσιν καὶ τελειοῦν, μετένεξιν, aliaque id genus, &c. Hæc ille.

Non possum igitur non mirari, quomodo Thomas Mortonus, Episcopus, &c. in libro tertio de Sacramento Eucharistiæ capite 4. Sect. 7. pagina 144. negant Hieremiæ Patriarchæ Transubstantiationem creditam fuisse ; & ut hujus rei fidem faciat, hæc ciet verba ex Actis Theologorum Wirtemberg. & Hieremiæ P. C. " Non enim hic nominis tantum communicatio est, Sed rei identitas : etenim vere corpus & sanguis Christi mysteria sunt : non quod hæc in corpus humanum transmutentur, sed nos in illa melioribus prævalentibus. Non enim hic negat transmutationem panis in Corpus Christi sed transmutationem corporis & sanguinis Christi in corpus humanum, &c. sicut August. ait : " Non tu te mutabis in me, sed ego mutabor in te. Certe Cyrillus P. Constantinop. in sua confessione fidei nuper scripta Constantinopoli & Sedani excus. Anno 1629. hæc habet verba : " In Eucharistiæ administratione præsentiam veram & realem Christi confitemur & profitemur, at illam quam fides nobis offert, non autem quam excogitata docet transsubstantiatio, &c. per omnia fere ad mentem Calvini. Unde P. Arcudius prænominatus in Præf. sui operis ad Sigismundum 3. Poloniæ R. sic in illum impotentur debacchatur. " Non destiterunt unquam illi ipsi hæretici vexare infœlices Græcos Ruthenosque, ac viro probo nec a Rom. Pontifice dissentiente, Patriarcha Timotheo Constant. vi veneni nuper extincto, alium quendam Cyrillum Pseudo-patriarcham Alexandrinum (qui nunc P. Const. Est, si facto non est functus) Calvinianæ furiæ alumnum, &c. Soluta Turcarum Imperatori pecunia Græcis Constantinopolitanis, quasi alterum Antipapam obtruserunt. Is quamvis genere, nomine, habituque sit Græcus, alterius tamen gentis nefaria dog-

" mata

" mata toto pectore hausit, quæ deinde Græcis in ipsorum
" provinciis, simplicioribus autem Ruthenis in tua ditione,
" abjecta simulatione palam propinavit. Hæc ille; sed quicquid hac de re senserit Cyrillus, certum est recentiores Græcos a Transubstantiationis opinione non fuisse neque etiamnum esse omnino alienos. Hosce autem omnes Christianæ pietatis cultores, hæreseos aut erroris exitialis damnare, magnæ profecto est audaciæ & temeritatis.

3. Lutherus ipse in Captiv. Babilonica Anno 20. scripta.
" Thomistica doctrina est transsubstantiari panem & vinum,
" liberum est & citra salutis periculum, imaginari, operari, &
" credere, remanere aut non remanere substantiam panis & vi-
" ni permitto, inquit, qui volet utramque opinionem tenere:
" Hoc solum nunc ago, ut scrupulos conscientiarum de medio
" tollam, ne quis se rerum hæreseos metuat, si in altari verum panem verumque vinum esse crediderit. " Sed liberum esse si-
" bi sciat citra periculum salutis, alterutrum imaginari, opinari,
" & credere, cum sit hic, nulla necessitas fidei. Et rursus: In
" Sacramento, ut verum corpus, verusque sanguis sit, non est
" necesse panem & vinum transsubstantiari, &c. Permitto ta-
" men aliis opinionem alteram sequi, quæ in Decretali (Fir-
" miter) statuitur, modo non urgeant suas opiniones pro
" articulis fidei acceptari. Et in libro ad Waldenses fratres A. 1523. errorem quidem esse dicit, affirmare, panem in Sacramento non manere, sed tamen in isto errore non multum esse situm. modo corpus & sanguis Christi cum verbo ibi relinquatur. Et An. 1528. In confessione majore rursum scribit; Se hactenus docuisse & adhuc docere, parum referre nec magni momenti quæstionem esse, sive quis panem in Eucharistia manere, sive non manere sed transsubstantiari credat. Hæc ille, cum paulo pacatior esset. Vide Hospit. Historiæ Sacram. part. altera p. 7. 8. Lutheri inconstantiam in aliis scriptis non excuso.

4. Chemnicius in exam. Decret. Conc. Trid. De Transubstantiatione. " Sed dicat quis: Quare ita contendamus, an
" substantia panis in Eucharistia vel remaneat vel non remane-
" at: cum thesaurus Eucharistiæ sit non panis materialis &
" vinum vulgare, sed vera & substantialis præsentia, exhibitio
" & sumptio corporis & sanguis Christi? & cætera. Re-
" spondeo, inquit, nullo modo pari momento censemus

 " panem

"panem & corpus Christi, & Lutherus semper dixit, se in tota "hac disputatione, magis spectare præsentiam corporis & S. "C. in cœna, quam præsentiam panis & vini. Sed quia trans-"substantiatio pro articulo fidei, sub pœna anathematis pro-"ponitur necessario contradictum est, &c. Hæc ille.

5. Longius Consubstantiatorum quam Transubstantiatorum sententiam a Christi verbis recedere; si vel litera spectetur, sive sensus affirmat R. Hospin. Hist. Sacram. parte altera pag. 7. & cæteri Calvini communiter, Beza tamen parte altera Responsionis Ad acta Colloquii Montisbelgard. pag. 253. "Verum est, inquit, fuisse per nos obnixe flaggitatum fra-"ternitatis dextram, non quasi per omnia consentiremus, "sed ut omni offensione animorum sublata placidæ disqui-"sitioni deinceps aditus patefierit. Concensus Sendomirien-"sis Evangelicorum Fratrum quantum ad controversiam de S. Cœna D. sic se habet. "Quantum ad infælix illud "dissidium de Cœna D. attinet convenimus in sententia ver-"borum Domini nostri Jesu Christi ut illa Orthodoxe "intellecta sunt a Patribus, & inprimis Irenæo: "qui duabus rebus scilicet terrena & cœlesti hoc mysterium "constare dixit. Neque elementa signave nuda & vacua illa "esse asserimus, sed simul reipsa credentibus exhibere & præ-"stare Fide quod significant, &c. Hujus autem Sancti mu-"tuique Consensus vinculum fore arbitrati sumus, conveni-"musque, ut quemadmodum illi nos, nostrasque Ecclesias, "& Confessionem nostram, in hac Synodo publicatam, "& Fratrum Orthodoxas esse testantur: sic etiam nos il-"lorum Ecclesias eodem Christiano amore prosequamur, "& Orthodoxas fateamur extremumque Valedicamus: & "altum silentium imponamus omnibus rixis, distractionibus, "disidiis, &c. Ad hæc recipimus, Mutuo concensu, omni "studio nostris fratribus omnibus persuasuros, atque eos in-"vitaturos ad hunc Christianum & unanimem consensum "amplectendum, colendum & conservandum, illumque a-"lendum & obsignandum, præcipue auditione verbi (fre-"quentando tam hujus quam alterius cujusque confessionis "cœtus) & Sacramentorum usu, &c. Formula hæc Consensus sancita fuit Anno 1570. Vid. Paræi Ierenicum cap. 22. Paræus ad 3 .1. ad Cor. v. 12. "Stipulas & ligna intelligit Apo-"stolus dogmata non plane hæretica, impia, blasphema,

"cum

"cum fundamento pugnantia, sed erronea, vana, curiosa,
" non necessaria doctrina fundamentali admixta, &c. Et
" post stipularum acervum, eumque bene magnum conge-
" stum subdit : Credere quod caro Christi ubique sit, quod
" in pane sit, & oraliter manducetur, idque etiam ab im-
" piis, &c. Stipula & palea est. Hæc ille.

Non sunt igitur dogmata hæretica & cum fundamento doctrinæ salutaris pugnantia. Idem in Irenico capite 13. pagina 68. 69. " Porro qui in uno tantum doctrinæ ca-
" pite, eoque fundamentum directe non concernente, dissen-
" tiunt, eos charitatem nequaquam abrumpere, sed
" pacem colere, &c. omni modo convenit, &c. Et pau-
" lo post : Verissime jam inde a scismatis hujus exortu non
" fuit controversia Evangelicis, nisi de corporali præsentia
" in pane Eucharistico & orali manducatione corporis Chri-
" sti, quam fidelibus & infidelibus communem esse volunt
" Lutherani. Et pagina 71. Utrumvis sit, dicimus esse er-
" rorem non de fundamento, sed esse stipulam fundamento,
" superstructam, cujuscunque illa sit, esse paleam, &c.
" Fatetur enim pars altera, oralem manducationem sine
" spirituali, nemini ad salutem prodesse, sed noxiam es-
" se : infidelibus item cum fidelibus communem esse.
" Quid igitur igitur de ea litigabimus ? &c. Et rursus :
" Ponamus veram esse oralem & impiorum manducatio-
" nem cum non sit de fide salutis, an quisquam eam
" non credens erit hæreticus ? ab Ecclesia excludendus ?
" Certe neutra opinio est de fide salutis. Hier. Zanchius in lib. de dissidio in cœna D. Tollendo ait : " Istud de
" Cœna D. inter Ecclesias dissidium non est tale ac tan-
" tum, ut propter illud debeant turbæ in mundo excitari,
" aut alterutræ Ecclesiæ damnari. Rich. Hookerus, licet & Transubstantiationem & Consubstantiationem improbet pro opinionibus tantum superfluis, & quæ ut necessariæ minime urgendæ sint, habet. Vide lib. 5. De Eccles. politica Sect. 67. Vidiatur & Covellus ipsius Hyperaspistes Artic. 17. De Transubstantiatione, qui eandem sententiam defendit.

6. Arch. Spalat. De Rep. Eccles. lib. 7. cap. 11, n. 6.
" Fateor neque Transubstantiationem, neque ubiquitatem
" hæresin ullam directe continere, ac propterea qui eas

" addi ad verba Christi non contentum in iis aperte.
" Non continetur autem in verbis Christi substantiam
" panis desinere adveniente corpore Christi ad panem, ac
" propterea litigandum non est ea de re, cum iis qui ad-
" mittunt realem corporis Christi præsentiam in Sacra-
" mento, ita ut corpus Christi in pane intret in os, &
" manducetur non solum spiritualiter fide cordis, sed e-
" tiam sacramentaliter fide oris; Juxta id Augustini con-
" tra Advers. Legis & Proph. lib. 2. cap. 9. qui ait,
" Nos in Eucharistia Jesum fideli corde & ore suscipere,
&c.

8. Petro Picherello nec Transsubstantiatio, neque e-tiam Consubstantiatio probata fuit, sed mystica præsentia, & participatio corporis Christi, spirituali modo infallibili: De iis tamen qui Transsubstantiationem defendebant, quam modestissime sensit & Locutus est, & in Communione Ecclesiæ Romanæ suaviter & placide obdormivit, ut patet ex illius Dissertatione de Missa cap. 3. circa finem " Finem
" autem, inquit, hic faciam de pane & vino in Cœna rema-
" nentibus: si ante lectorem admonuero, nempe in quadam
" oratione (intelligit orationem Cardinalis Lotharingi in
" Colloquio Possiaceno, unde facile colligi potest quo
" tempore fuerit hic tractatus ab authore scriptus) celeberri-
" mo conventu ante aliquot dies habita, & magna immensæ
" multudinis attentione audita, magnoque applausu accep-
" ta: Quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica
" consecratum consumitur, fuisse pronunciatum corpus & san-
" guinem I. C. esse: verum id nec habent, nec ferre possunt
" pulchra Augustini duo loca lib. 3. de Trinit. alterum cap. 4.
" alterum. 10 e regione ad marginem orationis adnotata, &
" ab oratore permixta, confusa & deprobata. Idque pace, bo-
" naque venia tanti viri, tanta valentis authoritate, tot doti-
" bus, tot benificiis, tot gratiis a Deo cumulati, veritatis ergo
" tantum dictum velim, &c. immo ex advers. uterque locus ex
" purioribus ac posterioribus diligenter animadversus & con-
" sideratus, multum ab iis stat, qui panem volunt esse super-
" stitem. Sic ille. Vide etiam Conclusionem contra Transsub-stantiationem & Consubstantionem in fine Dissect. ejusdem. p. 212. & seq.

9. Contra oralem seu corporalem corporis Christi manducationem, vel potius receptionem, sumptionem,

 partici-

participationem ut loqui amant, qui magis sobrie sapiunt & loquuntur cum Romanenses tum Lutherani (carnem enim Christi dum in hoc Sacramento recipitur & sumitur a nobis, non dentibus atteri seu frangi existimant modestiores omnes contra alios qui crassissime hac de re loquuntur, quia Christi caro in hoc Sacramento tangi nequit, estque immortalis & impartibilis. Manducatio autem realis requirit contactum rei edendæ ut possit dividi & transmutari. Quod hic de corpore Christi fieri nequit. Quæ verba sunt Salmer. Jesuit. Tom. 9. Tract. 20. pagina 136. aliorumque multorum eadem mens est) multa præclare a multis Protestantibus aliisque viris moderatis scripta sunt, ut & contra indignorum seu impiorum manducationem. Hæc nos ad suos authores unde peti & possunt & debent, rejicimus.

Author Dialectici de Eucharistia supra citatus pag. 63. " Quod autem negatur malos edere posse corpus Christi, " quod necessario fieret, si virtus & gratia spiritualis cum " pane conjuncta sit responderi potest, distinctione u" tendum esse. Nam si spectemus ipsam Sacramenti na" turam, divina virtus abesse a signo non potest, qua " Sacramentum est, & huic usui servit : sin mores & in" genium accipientis, illi vita & gratia non est, quod " alioqui natura sua utrumque est, *&c.* Videatur Cyprian. de Cœna D. Aug. contra literas Petiliani lib. 2. cap. 47. & lib 5. de Baptismo contra Donatist. cap. 8. & contra Crescent. lib. 1. capite 25. quos author hic citat. Subdit autem : " Ex his & aliis multis locis patet quod " Eucharistia, quantum ad Sacramenti naturam attinet ve" re corpus & sanguis est Christi, vere divina & sancta " res est, etiam quum ab indignis sumitur : quum ta" men illi minime participes fiant gratiæ illius & sancti" moniæ, sed mortem inde hauriant & condemnationem, " *&c.* Vide Authorem. Christum autem in Eucharistia " comburi, a bestia rodi, *&c.* Posse, Christianis au" ribus indigna sunt, & multi etiam Romanenses vix " ferre possunt. Crassus est hic post alios multos Bellarm. De Eucharistia lib. 3. capite. 10. error. Neque Bellarminum quicquam hic juvat, quod Christum non in propria, sed in aliena specie hæc pati posse dicat.

Quomodo-

Quomodocunque enim hæc dicantur Christi corpori accidere posse, dictu absurdissima, & auditu indignissima sunt. Videantur alii modestiores, qui ab hisce portentosis assertionibus abhorrent. Hardingus apud Juellum Art. 23. *&c.* aliique permulti.

10. Ob hanc tamen sententiam de oralis etiam indignorum manducatione corporis Christi, sobrie & modeste defensam, quod a plerisque cum Romanensibus tum Lutheranis fit, nolim illos infamari & damnari, ut Capernaitas, carnivoros, Christicidas, *αἱματόποτας*, *&c.* Hæc enim convitia, ut nihil in se veri habent, ita ab omni Christiana charitate aliena sunt : ac proinde ab aliis abstinendum est, si Deum, si veritatem, & unitatem Ecclesiæ amamus.

11. De Controversia inter ipsos Romanenses agitata, An per Eucharistiam consequamur solam unionem spiritualem cum Christo per charitatem ut nonnulli in Complutensi & Salmanticensi Academia defenderunt, an vero etiam realem & substantialem carnis nostræ cum carne ejus, quemadmodum Cardin. Mendoza contra eos defendit, vide prolixam disputationem apud Vasquez. in 3. D. T. Tom. 3. Disp. 204. Vide etiam Th. a Jesu de Oratione lib. 4. cap. 27. *&c.* aliosque permultos.

12. Rationes quibus Protestantes rigidiores sibi videntur clarissime demonstrasse utrumque dogma & Romanensium, & Lutheranorum cum fidei articulis pugnare, ac proinde hæretica impia & blasphema esse, abunde cum ab harum sententiarum defensoribus, tum etiam ab aliis Ecclesiæ unitatis cupidis dissolutæ sunt. Quos consule.

Ac proinde ut hunc librum concludam, non levis subit animum meum admiratio, quando apud Th. Mortonum Episcop. Ecclesiæ Angliæ, in Opere de Eucharistia nuper edito Anno 1631. Lib. 4. cap. 1. Sect. 1. lego ; Nemini Protestantium, saniorum scilicet ut ille intelligit, eam moderationem placere posse, de discrepantibus super modo præsentiæ corporis Christi in Sacramento sententiis, ut Sectam Romanam vel Tolerabilem, vel Reconciliabilem esse existimet ; præsertim cum quæstio duntaxat

ſit de modo, ac proinde tota controverſia hac de re inutilis & inanis ſit. Hæc ille. Faxit Deus, ut extremis vitatis piam veritatem, quæ ſæpiuſcule in medio polita eſt, in charitate omnes ſectemur.

Soli Deo gloria.

LIBER

LIBER II.

In quo de Communione, ſub una, vel utraque ſpecie, de Veneratione EUCHARISTIÆ, atque aliis nonnullis dogmatibus controverſis, paucis agitur.

CAP. I.

In quo de Communione ſub una, vel utraque ſpecie paucis agitur.

1. RES non eſt adiaphora, vel libera fidelibus ex calice Euchariſtico bibere, aut non bibere, ſed neceſſaria (extra caſum neceſſitatis ſc. qua de re inferius) & imperata a Chriſto D. Quos in Inſtitutione Cœnæ ſuæ juſſerat manducare, eos ſimiliter bibere omnes juſſit. Bibite ex hoc omnes. Ac proinde alterius ſpeciei interdictio plane illicita eſt; quicquid Romanenſes contra contendunt.

2. Res inquam, neceſſaria eſt; nam ſi aliqua eſt neceſſitas in his verbis: Accipite, manducate perinde & in his erit. Accipite, bibite. Si nulla, poſſunt igitur laici non manducare, quem-

quemadmodum bibere illos non est necesse. Nam res non necessarias citra omnem culpam omittere, cuique fas est, ut recte argumentatur Andr. Fricius In defensione Cœnæ D. integre a populo sumendæ pag. 599. aliique viri doctissimi.

3. Frustra sunt quando aiunt illud Bibite omnes, omnes inquam restringi debere ad Apostolos, quos alloquitur solos. Apostoli enim istic Ecclesiam totam repræsentabant, quocirca (τὸ omnes) universe ad omnes fideles pertinet. sic Patres omnes verba Christi intellexerunt. Etiam Paschasius Radbertus (qui claruit A. D. 820.) lib. de Corp. & S. D. cap. 15. "Bibite ex hoc Omnes; Id est, inquit, tam mi-"nistri quam reliqui credentes. Hic est calix sanguinis mei, novi & æterni Testamenti. Et sane mens fuit Christi, quamvis soli adessent Apostoli, præscribere Ecclesiæ universæ rationem administrandi hoc sacramentum, quam observari vellet, usque ad consummationem sæculi. Quod nisi nobiscum fateri Romanenses volent; unde quæso comprobabunt manducationem panis, ad laicos pertinere? præsertim cum de ea non disertim (omnes) dicatur, quod in calicis præcepto fit ut recte Vossius Disput. 5. de Sacra Cœna. Inanis etiam est illa commentitia distinctio de sacrificantibus & non sacrificantibus; illis scilicet necessitatem impositam esse utramque speciem sumendi: istis alteram tantum, nempe panem. Omnino enim si sacrificantes necessario utraque specie utuntur, ut ostendant, in summo illo Christi sacrificio sanguinem ex corpore effusum fuisse: & cœnantes utraque utantur necesse est, quod Christus convivis suis in memoriam ejusdem sacrificii utrumque dederit, & cibum & potum, & quidem separatim utrumque Fricius quo supra. "Concilium Constantinense, in quo primum alterius "speciei interdictio sancita fuit Sess. 13. clarissime Christi ver-"ba sic eludere conatur, ut licet Christus instituerit, & dede-"rit Sacramentum post cœnam, sub utraque specie discipulis, "hoc non obstante observanda est Ecclesiæ consuetudo, ut non "sumatur nisi a jejunis, Ecclesiam pariter, etsi Christus sub u-"traq; specie sacramentum instituerit & dederit discipulis, jus "habere præcipiendi, ut Laicis sub altera tantum specie præbeatur. Sed dispar valde horum ratio est, ut inquit Vossius post alios innumeros viros doctos; Nam Christus, ut calix bibatur, mandavit,

mandavit, cum dixit, Bibite ex hoc omnes, *&c.* Matth. 26. &, Hoc facile, quotiescunque biberitis, in meam commemorationem. 1. Cor. 11. At non dixit similiter, Hoc facite post cœnam. Nam si (ut inquit Aug. Epist. 118. ad Januar.) hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper sumeretur, credo quod eum morem nemo variasset. Frivola tandem est distinctio illa ab illis usurpari solita inter Christi institutum & mandatum. Quis enim Christi institutum pro mandato non habeat, præsertim cum ita expresse dicatur: Bibite ex hoc omnes. Legatur hic Apostolus Paulus, quo nemo Christi mentem rectius nos docere potest, 1 Cor. 10. & clarius cap. 11. Quæ contra ex Scripturis objiciuntur, nihil in se veri vel Solidi habent. Videantur Protest.

4. Quod ad Ecclesiæ Primitivæ praxin attinet, ipsum Constantinense Concilium Loquatur. Sess. 13. "Licet Christus "suis discipulis administraverit sub utraque specie panis & "vini, tamen. Hoc non obstante, *&c.* & mox. Hæc "consuetudo ad evitandum aliqua pericula & scandala est "rationabiliter introducta; quod licet in primitiva Ec-"clesia hujusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus "sub utraque specie, postea a conficientibus sub utra-"que, & a laicis trantummodo sub specie panis suscipia-"tur.

5. Quæ respondet Bell. (cum aliis) lib. 4. De Eucharistia ad objectiones ex patribus, mera & inania subterfugia sunt, ut intelligenti Lectori obscurum esse non potest. Notatu digna sunt illa verba, quæ in principio cap. habet "Revera "Patres bene intellecti (audax est hæc assertio) nihil eo-"rum habent quæ ipsi illis tribuunt. Nec tamen mi-"randum esset, si aliquis eorum obscurius Loqueretur, "cum tempore ipsorum non fuerit ista quæstio intro-"ducta, sitne utraque species necessario sumenda. Hæc ille. Post plurimos alios qui hanc Ecclesiæ Romanæ mutilationem Eucharistiæ cum scripturis, tum Patribus adversari clarissime ostenderunt, videantur inter Protest. Juellus Mortonus in opere Eucharistico nuper edito, & Fetleyus De grandi sacrilegio Ecclesiæ Romanæ, *&c.* ut alios innumeros taceam, brevitati enim studio, præsertim cum res tam clara sit.

6. Cassander in Consultatione De Sacra Communione Christiani populi in utraque specie, licet eam non jure divino simpliciter

ſimpliciter neceſſariam eſſe exiſtimet, fatetur tamen " Veteres " omnes tum Græcos tum Latinos, in ea ſententia fuiſſe vi- " deri, ut exiſtimaverint in legitima & ſolemni celebratione " corporis & ſanguinis D. & adminiſtratione ac diſpenſatione, " quæ in Eccleſia fideli populo e ſacra menſa fit, duplicem " ſpeciem, panis & vini, eſſe exhibendam: Atque hunc " morem per univerſas Orientis & Occidentis Eccleſias anti- " quitus obſervatum fuiſſe, tum ex priſcorum Patrum mo- " numentis, tum ex vetuſtis divinorum myſteriorum ſormu- " lis apparere. Inductos autem fuiſſe primo exemplo & man- " dato Chriſti, qui inſtituendo hujus Sacramenti uſum, Apo- " ſtolis (fidelium ſacramenta participantium perſonam repre- " ſentantibus) quibus dixerit: Accipite & Edite, iiſdem ipſe " mox dicebat, Bibite ex hoc Omnes, quod ex Veterum ſen- " tentia interpretatur Paſchaſius Ratbertus, (tam miniſtri " quam reliqui credentes) &c. Vide Authorem ipſum, qui multos hic citat patres, imprimis illud Gelaſii memorabile decretum (de Conſecr. diſt. 2. cap. Comperimus) quo jubet eos, qui ſuperſtitione aliqua impediti, a calice ſacrati cruoris abſtinebant, aut integra ſacramenta percipere, aut ab integris arceri quod diviſo unius ejuſdemque myſterii ſine grandi ſacrilegio nequeat provenire. & p. 1025. edit. oper. pariſ. " His, " inquit, & hiſce ſimilibus rationibus inducta Chriſti Eccle- " ſia, Orientalis quidem in hunc uſque diem, Occidentales " vero, ſive Romana mille amplius annis continuis, non aliter " quam ſub duplici ſpecie in conventu Eccleſiæ ſacramentum " hoc adminiſtraſſe legitur, idque in pane & vino, atque adeo " ſeparatim, &c. Ætate autem Leonis & Gelaſii Pontificum, " Manichæi hunc univerſalem & perpetuum Eccleſiæ ritum " violarunt, &c. & p. 1027. Non puto demonſtrari poſſe, " totis mille amplius annis in ulla Catholicæ Eccleſiæ parte " hoc Euchariſtiæ ſacramentum aliter in ſacra Synaxi è menſa " Dominica fideli populo, quam ſub utroque panis vinique " ſymbolo, adminiſtratum fuiſſe. Niſi quod apud latinos, " Paraſcees die ſolo pane pridie ſanctificato & reſervato com- " munio fieri videatur. Sed graviores auctores, &c. & p. " 1028. Non ſatis igitur conſiderate ſcribere videntur, qui " apud Veteres etiam in publicis conventibus, & ordinaria ad- " miniſtratione indifferentem uſum hujus Sacramenti in una " vel duplici ſpecie probare nituntur. Nam ut aliquando in " altera ſpecie vel panis vel vini Euchariſtia data & precepta

" ſit,

" sit: id tamen privatam & extra ordinem, & non nisi quo-" dammodo necessitate impellente factum apparet, &c. Legatur integer ille tractatus: lectu enim dignissimus est, & omnia fere quæ de hoc Argumento dici possunt, istic reperias. Videatur idem in Consultatione sua Artic. 22. ubi eadem supra tradita breviter repetit, & in Epist. 19. quæ est ad Joan. Molinæum p. 1105. & seq. & in Epist. 102. quæ est ad Joannem à Loviano. & in epist. 106. quæ est ad eundem. & epist. 73. quæ est ad Gul. Lindanum, ubi ait optimos quosque desiderio calicis teneri, sed plerosque expetendo non rectam rationem sequi, quod illum ita simpliciter a Christo præceptum, atque adeo necessarium putent, ut nullo tempore in altera specie verum sacramentum corporis Domini præberi possit, quæ persuasio, illis facile, & damnandæ tot sæculis Ecclesiæ Romanæ observationis, & ab ea deficiendi occasionem præbeat. Vide etiam Epist. 115. quæ est ad Georgium Wicelimii Rectissime affirmat Cass. in epist. 19. supra citata, " antiquioribus seculis ad plenam legitimam & solennem " communionem, utriusque Sacramenti corporis & sanguinis " Domini participationem necessariam habitam fuisse de ex-" traordinaria, inquit, infirmorum, abstemiorum, infantum, " peregrinorum, domestica item & privata (de quibus Tertull. " & Hieron.) hic nil loquor, &c. Vide etiam ejusdem Liturgica c. 31.

7. G. Wicelius. Invia Regia " De Communione sub una " specie est in confesso, sumptionem Sacramentalem de altari " æque omnibus Christianis communem extitisse ad salutem, " per omnia Novi Testamenti tempora; obliteratam quidem " paulisper apud nos Occidentales, & ab usu promiscuo semo-" tam suas ob causas, at non deletam omnino atque extin-" ctam, &c. Sed male Ecclesia Romana in publica Synaxi " usum calicis intermisit, neque ullæ justæ causæ cur hoc fa-" ceret, nedum ut illo laicis interdiceret, subfuerunt. Subdit " autem: Ejus rei cum nube quadam certissimorum testium " septi simus, plerophoriam amplectimur, omni excluso du-" bio; alteram quidem in hoc Sacramento speciem, cui assue-" vimus Latini, non impugnantes, nec ullis modis condem-" nantes, aut improbe irridentes sed æqui bonique consulen-" tes; & quidem ita tulerunt tempora novissima, partem in " meliorem interpretantes, pro aliorumque infirmitate, igno-" rantia ac meticulositate aliqua sufferentes, multa etenim

"sunt cujusmodi in reformatis etiam Ecclesiis ac utrumque
"restitutis toleramus: necesse erit ut sciamus, ad perfectio-
"nem viam esse difficillimam, &c. Vide eundem in Methodo Concordiæ cap. 5. p. 20. "De participatione commu-
"nionis facilis erit consensus, si necessitatem legis (absolu-
"tam necessitatem intelligit) de utraque specie Laxarint
"Sectarii, sique Ecclesiastici utraque vescentes Erebi duci
"non miserint, sed medium utrique tenuerint. enimvero
"laudandum, si Generali Synodo consentiatur καθόλου in
"utramque, siquidem olim, ita communicatum in Eccle-
"sia.

8. Gerardus Lorichius lib. de Missa publice proroganda in 7. pt. Canonis "Sunt pseudo-catholici, qui reformationem
"Ecclesiæ quoquo modo remorari non verentur. Hi ne Lai-
"cis altera species restituatur, nullis parcunt blasphemiis,
&c. Idem lib. de Sacra Euch. fol. 73. "Non possum non
"culpare nostrates qui non animadvertunt, Sacramentum
"Eucharistiæ hinc in Simoniæ labi crimen, illinc in hæreseos,
"& homicidiorum causam rapi, propter alterius speciei sub-
"tractionem. Nec hujusmodi malis obviam eunt, sed ma-
"gis dissimulant & adnivant. Vnde omnium hujusmodi ma-
"lorum Dominus ab illis rationem in illo die poscet, &c.
Vide Ejusd. Epitomen Textus & Glossemat. in c. 6. Joannis.

9. Vide Petrum Picherellum fuse in Dissert. De Missa c. 4. De concomitantia & Communione sub ntraque specie differentem.

10. Legatur etiam Ferdinandi Imper. Rescriptum de Usu Calicis Rem ita narrat Andr Dudithius Episcopus Quinque-ecclesiensis Cæsar. Majestatis Legatus, in Orat. habita in Concilio Tridentino pro permissione calicis in sacra Cœna Anno 1562. "Etsi antea satis perspicere potuistis, quæ Cæ-
"saris mens fuerit cum a Sancta Synodo Calicis permissio-
"nem pro regnis & provinciis sibi subjectis petendam cura-
"vit, intellexistisq; tam ex eo libello, qui Cæsareæ Majest. suæ
"nomine vobis oblatus est, quam ex accurata Illustrissimi
"Domini Mantuani primi legati oratione, justis & necessa-
"riis causis Majestatem suam adductam esse, ut hoc pe-
"teret, &c. Vide Goldast. Constit. Imperialium Tom. 2. p. 399. Cæsareæ Majestatis. Articulos (in quibus hic unus

est)

est) de Reformatione Ecclesiæ per Oratores in Conc. Trid. propositos v. p. 376. & Oratorum scriptum De Communione Corporis & S. C. sub utraque specie p. 377. & 378. & Imperatoris ipsius Rescriptum p. 379, &c. Id se tum suo, tum Ducis Bavariæ generi sui nomine petere ait: persuasum, rem dignam pietate ipsius Pontific. & sibi gratissimam, facturum. Literas Ducis Bavariæ, earum saltem summam, habes in Hist. Conc. Trid. lib. 8. p. 922. edit. Francof. & apud Goldast. loco quo supra. p. 399. Idem etiam petiit Rex Galliæ per suos Oratores vide Goldast. ibid. Legesis Jac. Aug. Thuanum Histor. lib. 35. Anno 1564. Histor. Conc. Trid. lib. 6. & Authorem Anonymum Gallum Recognit. Concil. Trid. lib. 2. cap. 1. Nihil tamen hic præstitum est.

11. In Conc. Trid. Cardin. Madrucius absque omni exceptione Calicem permittendum censuit. Similiter Episc. Mutinensis, Caspar de Casal. episcopus Leiviensis, natione Lusitanus, viret vitæ exemplaris, & præstantis doctrinæ. Andr. Dudithius episc. Quinque Ecclesiensis tanquam præsul, non tanquam Cæsare M. Legatus tantum; quanquam plurimis aliis contradicentibus. Vide Hist. Concil. Trid. lib. 6.

12. Joan. Barnesius in Catholico-Romano Pacif. Sect. 7. " Communio sub utraque specie Scripturis, Patribus & Uni- " versalis Ecclesiæ consuetudini est conformior, ac per se lo- " quendo jure divino præscribitur; per Accidens tamen po- " test fieri, ut plebs sub una tantum specie communicet: & " idem late probat ex Cassandro, & Authoribus ab illo citatis in Consult. Art. 22. Et in tractatu de sacra Communione, &c. Alia plurima, quæ ex Romanensibus ipsis citari possent ad ostendendum hanc fuisse antiquissimam & quidem universalis Ecclesiæ consuetudinem ante secula pauca posteriora brevitatis causa omittimus, & lectorem sedulum ad Authores alios ex quibus hæc peti possunt & debent, remittimus.

13. De inconstantia Lutheri de Communione sub una vel utraque specie, tum a Romanensibus, tum etiam ab iis qui vulgo Sacramentarii dicuntur, sœpe exprobata nihil nunc dicam. Vide Hospin. Histor. Sacram. parte altera p. 12. 13. aliosque. Historia Augustanæ Confessionis D. Chytræi p. 254. edit Francof. An. 78. de Confessione quæ super hac re Romanensibus

manensibus. facta dicitur Augustæ a Protest. rem ita refert. "Dehinc de utraque specie Sacramenti non indicatur, quo "modo aut qua ratione excusemus illos, qui una specie utun- "tur: & ex odio adjicitur, quasi nolimus docere, quod qui "sacramentum sub una specie percipiunt, non peccent. "Qui hoc ita obiter legit, possit opinari, nos consentiri "in unius speciei communionem, atque nihilominus vel ex "odio, vel aliis iniquis de causis in publicis concionibus "nolle hoc profiteri. Nos autem e contra verbis & scrip- "tis multoties exposuimus, quo pacto eos qui unam "speciem per necessitatem, quæ multiplex & varia esse "potest, excusatos habeamus: Hac autem Concessione "prohibitionem alterius speciei non approbavimus, &c. Vide Joh. Dietericum Lutheranum Contra Johan. Lampad. Tertiam Mellificii Historici partem. pag. 37.

14. Bucerus in Defens Christ. Reform. Herman. Archiep. Colonens. cap. 73. "Necesse igitur est, ut totalem hanc "calicis Domini, ac dispensationis ejus sublationem sina- "mus esse gravissimum sacrilegium, & abominandam ope- "ris ac mandati I. C. perversionem: nemoque ullo fuco "ordinationem seu dispensationem Ecclesiasticam ex ea fa- "ciat, etiamsi multa millia filiorum Dei, ac verorum mem- "brorum Christi sacrilegium istud ex ignorantia, sicut etiam "alios abusus, longo jam tempore tolerarunt, ac simul exer- "cuerunt. Hæc ille pag. 238. & rursus pag. 241. Si quis "esset, qui vinum bibere non posset, & tali solus panis Domini "porrigeretur, &c. hæc sane esset Ecclesiæ in hoc Sacramento "dispensatio, quæ illi juxta exemplum & verba Domini de "sabbatho licita esset & concessa. At integrum Sacra- "mentum, cujusmodi est dispensatio calicis Christi, uni- "versæ Ecclesiæ penitus substrahere, id ei nullo modo li- "cet.

15. Episc. Eliensis contra Card. Bell. Apol. cap. 8. p. 192. "Si qui in extremis viaticum petant, ab hac autem vel illa spe- "cie abhorreant; quæri potest porro, an eo casu dispensari "posit, ut altera tantum specie communicent: & an (ne- "cessitate id urgente) immutari possit quid, in Eucharistia "(ut olim in Baptismo (linicorum) gratia divina, huma- "num defectum supplente, cum sacramentum propter homi- "nem factum sit; non homo propter Sacramentum. Verum

casus

" casus ille in legem trahendus non esset: (ut jam apud " vos Lex est) Sed cessante ferrea necessitate , de reli-" quo , redeundum mox ad Christi institutum. Hæc ille.

16. Is. Casaub. in Epist. excertitationibus præfixa "Quid? " audebuntne, &c. Dicere doctrinam de adempto populis " calice extra casum necessitatis, &c. esse illam Judæ Apos-" toli semel traditam fidem? Vorstius in Anti-pistorio De " communione sub utraque specie part. 2 pag. 350. Status " quæstionis verus est, An ordinarie in cœtu fidelium, ubi " nullum est necessarium impedimentum, utraque Sacramen-" ti species omnibus communicantibus & quidem necessario, " puta ex ipsius Christi institutione & precepto administran-" da ac percipienda sit: an vero Laicos, item Clericos non " consecrantes, sola panis specie contentos esse oporte-" at. Nos priorem sententiam tenemus, nimirum fre-" ti ipsa Christi institutione & praxi Ecclesiæ Apostolicæ " immo etiam continua observatione sequentis Ecclesiæ " per mille amplius annos, &c. Speciales tamen casus " hic semper excipimus, in quibus alteram speciem fortasse " sufficere posse, non admodum contentiose negamus. Hæc ille.

17. Archiep. Spal. De Rep. Eccl. lib. 5. cap. 6. n. 278. " Dico primo Perfectum ac verum Sacramentum consistère in " utriusque speciei sumptione: ea enim fuit prima Christi in-" stitutio, &c. Vide Authorem. & n. 279. Dico 2. Non esse " adeo sub præcepto, ut Eucharistia & in cibo & in potu sem-" per a fidelibus sumatur, quin ex gravi, sed privata privato-" rum causa, Possit cum fructu, & licite etiam sub solo pane " sumi licet in tali casu Sacramentum vere & proprie, ut dixi, " integrum non sit. Casus vero potest esse, vel ubi vinum " non adsit: vel in abstemio, vel commoditatis privatæ gra-" tia, puta quia quis malit domi communicare, quam in Ec-" clesia, ex legittima causa; is enim ferre secum panem po-" test, vinum non solet, ut exempla antiqua docent (apud " Bell. de Eucharistia lib. 4. cap. 24.) Sed lege universali prohi-" bere Laicis omnibus, & auferre etiam invitis usum calicis, " ubi nulla necessitas cogit, Ecclesia nullo modo potuit, aut " potest: quod enim Christus concessit omnibus, perperam " ab Ecclesia negatur: & ubi commode exhiberi potest, & " debet integrum Sacramentum, cum maxima iniquitate

" mutilatur & dimidiatur: & hoc merito expresse sub Ana-
" themate vetatur a Gelasio Canone Ecclesiastico De Consecr. dist. 2. cap. Comperimus. Hæc ille. Vide alia apud Authorem ibid. & in Ostensione Errorum Suarezii cap. 2. n. 14. & 15. plura de re adeo certa & clara scribere non libet: Legantur alii, qui fusius hanc quæstionem tractarunt; imprimis præter hactenus citatos, tres Dialogi And. Fricii Modrevii, De utraque specie Cœnæ D. & Defensio eorundem per eundem authorem, Disputatio Theologica 5. Gerardi Vossii, De Sacris Cœnæ Dominicæ Symbolis, accurata, & nervosa, alios innumeros ut omittam.

CAP. II.

Quibus verbis fiat Consecratio Eucharistiæ, & Simul de ejusdem reservatione, & veneratione.

1. VErba quibus Eucharistia conficitur, debere esse consecratoria, non concionalia tantum, *i. e.* non tantum dici debere ad populum instruendum, sed etiam, immo potius ad Eucharistiam consecrandam fatentur omnes saniores Protest. Sed consecrationem non aliis verbis fieri, quam istis, H. E. C. M. Et. H. E. S. M. quemadmodum contendunt Romanenses contra Græcos, id plane inficiantur plærique. Non enim solis illis Christi verbis consecrationem fieri existimant, Sed etiam mystica prece, qua Spiritus Sancti adventus imploratur, qui elementa sanctificet, atque adeo actione tota, quatenus ea, cum a ministro, tum a communicantibus fit secundum institutionem Christi.

2. Scriptura certe sententiæ Protest. magis favet, & plurimi Patrum passim dicunt prece atque invocatione elementa consecrari. Vide hic Archiep. Spal. lib. 5. De Rep. Eccles. cap. 6. n. 5. 6. & seq. fuse hoc probantem. Cassand. Epist. 72. quæ est ad Ducis Cliviæ Cancelliarum " De discrimine
" Græco-

" Græcorum & Latinorum videtur tua excellentia non satis
" scripti mei sententiam observasse: nam diserte & expresse
" ibi scribitur, veteres Latinos cum veteribus Græcis, non
" solum in sententia de consecratione, quæ mystica prece
" fit, Sed etiam in precandi forma, qua Sp. S. adventus im-
" ploratur., qui proposita munera sanctificet, convenisse,
" idque probatur testimoniis Hieronymi, Fulg. Gelasii, Isido-
" ri. Veterum autem Latinorum, qui precis & invocationis
" meminerunt, passim obvia sunt, & commemorantur in Antidi-dagmate Coloniensi, ni fallor. ut est illud Hier. ad Evagrium, &c. & Aug. de Trinit. lib. 3. cap. 4, &c. (verba vide
" apud Authores & Cassand.) De posterioribus vero Latinis,
" qui a quingentis annis fuerunt, præsertim Scholasticis,
" manifestum est quod formam consecrationis constituerint
" in solis istis verbis Dominicis H. E. C. M. reliquas autem
" preces ad formam pertinere, &c. & paulo post. Multo
" tutiorem existimo veterum Latinorum & Græcorum con-
" sensum, ut ex Ecclesiarum omnium consuetudine invoca-
" tio quoque adhibeatur. Hæc ille. Gul. Lindanus Panopl. lib. 4. cap. 41. eandem sententiam mordicus defendit ex Justino Martyre Apol. 2. & Basil. de Sp. S. cap. 27. Authores Antidi-dagmatis Colon. ut patet ex ipsorum libro, & Buceri Defensio Christi Reform. &c. cap. 102. ubi male hoc novum dogma appellat, & non solum Scripturæ, & omnibus Patribus, Sed etiam ipsis Doctoribus Scholasticis repugnare contendit. Christoph. de Capite fontium Archiep. Cæsarien. Tract. var. ad Sixtum Quintum Pontif. Paris. 1586. cap. 1. prolixe defendit, non in sola verborum illorum H. E. C. M. prolatione Consecrationem fieri, sed etiam Sacerdotis benedictione, seu precatione. Huic sententiæ firmandæ adducit multos patres post Scripturam, & inter Scholasticos Scotum, & Scholasticorum turbam qui Scotum sequuntur, Alphonsum etiam a Castro, & Lindanum, ad Missales etiam libros antiquos sive Liturg. &c. fidenter provocat omnes Lectores. vide Episc. Mortonum de Euchar. lib. 1. cap. 2. p. 8. & Gerard. Vossium Disp. Theol. 2. De Sacris Cœnæ D. Symbolis Thesi. 2. Alios innumeros brevitatis ergo, silentio prætereo.

3. Hæc Controversiola diu jam, & magno animorum fervore agitata est inter Græcos & Latinos, & multi Latini cum Romanenses, tum etiam Protest. defendunt nonnulli Græco-

rum, alii Latinorum sententiam. Neutra tamen gravis aut impii erroris damnanda est " Multo tutiorem, in-" quit Cassander, Loco supra citato, existimo veterum " Latinorum & Græcorum consensum, &c. Vide supra. Archiep. Spalat. loco citato n. 5. " Major difficul-" tas est quibus verbis sit facienda hæc Consecratio? siqui-" dem neque Scriptura, neque traditio ea præcise explicat. " Omnes enim supra citati Patres eam precibus fieri con-" tendunt, certas preces non explicantes; nonnulli etiam " verba Christi H. E. C. M, &c. Consecratoria & Christo " fuisse, & nobis esse volunt, adeo ut Scholastici jam " ferme omnes in his verbis Domini constanter asseverent " consistere vim Eucharisticam consecrandi; Roma vero " hodie pro hæretico puniat si quis negaret. Ego autem " (ut ingenue dicam quod sentio) ita probabilem pu-" to hanc sententiam, propter alicujus Patris, qui eam " tenuisse videatur, assertionem, ut tamen longe pro-" babiliorem existimem aliam, nimirum precibus Eccle-" siæ fieri Eucharistiæ consecrationem: nam & Scriptura " huic Sententiæ magis favet, & plures Patres eam " docuerunt, & paucioribus implicata est difficultati-bus. Et de Rep. Eccles. lib. 7. cap. 12. n. 104. " Aliæ ve-" ro a Calvino Reformatæ Ecclesiæ, si sola concione, & " ministri adhortatione conficiunt Eucharistiam multis " specialibus adhibitis precibus Sacramenti consecrato-" riis, ego plurimum suspicor eos veram Eucharistiam " non habere, neque video quam excusationem pos-" sint afferre, cur antiquas aut non accipiant, aut non " imitentur in partibus essentialibus saltem, liturgias, " & præsertim Latinæ Ecclesiæ antiquissimæ. Erasmus super illud 1. Cor. 11. H. E. C. M. " In omnibus in-" quit, accedendum est judicio Ecclesiæ, licet hic sermo " videatur jam panem consecratum porrigentis. Mihi in to-" tum videtur consultius de rebus hujusmodi, quæ certis " Scripturæ testimoniis doceri non possunt, Sed ab hu-" manis pendent conjecturis, non adeo fortiter asseverare, " ut nostram opinionem oraculi vice haberi postulemus, ac " fortasse tutius sit Ecclesiasticos proceres non temere pro-" nunciare de quibuslibet, quæ doceri non possunt, quum & " ipsi sint homines & labi queant. Idem in Apologia adversus Monachos Hispanos Tom. 9. p. 868. " Christum his verbis

consecrasse

" consecrasse H. E. C. M, &c. nondum mihi constat
" expresse pronunciatum ab Ecclesia, etiamsi constaret a
" Christo nobis traditam hanc consecrandi formam, & juxta
" speciem probabilius videtur quibusdam, quod benedictione
" consecraverit. Nec ipse Thomas, nec hoc recentior Gabriel
" dissimulant, varias Theologorum hac de re fuisse sententias,
" etiam orthodoxorum, quorum nullus pronunciat hæreticum
" esse de hoc dubitare, nec ullum inducunt authorem qui
" hoc affirmavit, præter Eusebium Emisenum, authorem parum
" secundæ famæ, si modo illius sunt verba quæ referuntur
" in Decr. de Consecr. dist. 2. Quia corpus, &c. Vide
alia ibid. in eandem sententiam. Atque hæc hac de lite sufficiant, in qua nihil temere & tanquam de fide definiendum est.

4. Verus & Legitimus hujus Sacramenti usus in manducatione & potu consistit. Hoc ex parte etiam vidit inter recentiores Scholasticos Gabriel Biel. in Can. lect. 36. " Remissio
" peccatorum, inquit, plus fit per usum hujus Sa-
" cramenti, quam per ipsum in se. Non enim tantum pro-
" dest in pyxide conservatum, sicut oblatum & sump-
" tum in vera fide & devotione. Causam deinde sub-
" dit, quia manducatio & potus, hujus sacramenti est usus.
" Hinc, inquit, & volens discipulos suos Christus, fructus
" hujus sacramenti participes fieri: postquam corpus suum
" consecravit, non sistebat in consecratione. Neque dedit
" discipulis ut ipsum honorifice conservarent: sed dedit in
" sui usum dicens: Accipite & manducate. Et paulo post:
" Ex his satis patet, quod consecratio ad usum, qui est ejus
" manducatio, tanquam ad finem quodammodo proximum
" ordinetur. Quia Christus, postquam accepit panem, bene-
" dixit, dedit discipulis suis, ut manducarent. & Lect. 38. Ipsa
" enim Consecratio non est simpliciter finis consecrantis, sed
" potius usus fidelium. Ad hoc enim consecratur corpus &
" sanguinis, ut fideles eo utantur manducando, & mandu-
" cantes capiti & membris fortius uniantur. Hæc ille.
Videatur etiam Humbertus Episc. contra libellum Nicetæ Monachi apud Cassand. in Liturgicis cap. 20. circa finem.

5. Negari tamen non potest, in veteri etiam Ecclesia obtinuisse reservationem Eucharistiæ, prius privatam domi ab ipsis fidelibus, quod multa Patrum loca clare evincunt

 (vide

(vide Bell. de Euchar. lib. 4. cap. 4. Gerard. Vossium Disp. 41. de Sacram. Euchar. Thes. 8. aliosque) quanquam Locus ille Orig. seu Cyrilli in cap. 7. Levit. hom. 5. Dominus panem, quem Discipulis dabat, cum dicebat, Accipite & manducate, non distulit, nec servari jussit in crastinum, morem illum non omnibus placuisse innuere videatur. Sed clarissime idem ostendit Concil. Cæsaraugustanum in Hispaniis ætate Damasi habitum Anno. scil. 381. quod morem istum esse abrogatum istic saltem demonstrat Can. 3. atque idem confirmatur Concilio Toletano 1. Anno quadringentesimo Can. 14. unde Bell. Loco supra citato " Conc. inquit, Tolet. lib. & Cæsarau-" gust. non prohibent asservari in Ecclesia Eucharistiam, " sed jubent fidelibus communicantibus, ut in Ecclesia com-" municent, & non secum asportent venerabile Sacramentum, &c. Deinde morem veterem fuisse (licet de pari antiquitate non satis clare constat) ut sacramentum publice a Sacerdote in pastophorio, vel pyxide asservaretur, uti & dilationem ad absentes, atque infirmos patet ex historia de Serapione apud Euseb. lib. 6. Hist. Eccl. cap. 36. Quo autem tempore Sacramentum publice administrabatur, ad ægrotos, atque alios qui adesse non possunt, per Diaconum mitti solere etiam Justini Martyris seculo clarissime constat ex ipsius Apolog. 2. pro Christianis, posterioribus vero seculis, cum quotidie fideles communicare non solerent, reliquias Eucharistiæ, vel igni tradi, vel a pueris absumi solere docet Concil. Matisconense 2. (habitum anno 588) can. 6. Hesychius lib. 2. in Levit. cap. 8. Evagrius Scholasticus lib. 4. cap. 35. Niceph. lib. 17. hist. cap. 25. Concil. Aurelianense, testibus Ivone & Burchardo. Gnitmundus lib. 2. & Algerus lib. 2. cap. 2. Videatur hic Bell. loco præcitato cap. 5. & plurimi protest. imprimis Vossius loco quo supra. Sed publica illa asservatio & delatio, ut nec ubique, nec semper recepta fuit, ita etiam ubi obtinuit pro more libero habebatur, non necessario. Sed Synodus Trid. Sess. 13. cap. 6. retinendum omnino salutarem hunc & necessarium morem statuit : Hæc Synodi verba sunt " Denique " in Ecclesia veteri reservabatur quidem Eucharistia, & ad æ-" grotos atque alios absentes deserebatur : sed utrumque fiebat, ut sumeretur & manducaretur atque hic pius mos neutiquam damnari debet. Sed in Romana Ecclesia circumgestatur Eucharistia asservata ad ostentationem & pompam, aut ad incendia, tempestates, aliaque mala averruncanda : atque etiam in

in adoratione ejus peculiaris cultus est institutus, ut post alios innumeros inquit Vossius. Hæc autem commenta utut quibusdam fidelibus placuerint, universæ tamen Ecclesiæ probata fuisse primis & optimis seculis nunquam demonstrari poterit.

6. Vorstius in Anti-Bell. in 3. Tom. p. 406. "Quæstio "hic non est de extraordinaria aliqua S. signorum ad absentes "delatione, aut qualicunque asservatione, in usum ægrotorum, aut advenarum, &c. sed de ordinaria illa repositione, ad "cultum, aut circumgestationem hostiæ, quam vocant, consecratæ, qualis in Papatu hactenus usitata est. Nostri igitur "generatim omnes affirmant: S. Symbola tantum in usu Communionis, qualem Christus instituit, pro Sacramento corporis & S. D. habenda esse: contraque diserte negant, extra "hunc Legitimum usum revera ullum esse Sacramentum. "Nec tamen usum illum ad actum manducationis, ac bibitionis, aut ad certum aliquod temporis momentum, præcise "restringunt sed totam Eucharistiæ actionem, sive integrum "illum actum ceremonialem intelligunt: & Sic regulam illam recte accipi volunt, qua dicitur, Nihil habere rationem "Sacramenti extra Legitimum usum, &c. Hæc ille. Tollatur abusus hodiernæ Ecclesiæ Romanæ, semel consecratam hostiam, in ciboriis, ad circumgestationem, & theatricam pompam asservandi; ut quæ non minus extra communionem, quam in ipsa communione, vel relatione ad eandem, verum & substantiale Christi corpus sit, & maneat, quamdiu scilicet ipsæ species durant: quibus forte corruptis etiam corpus & sanguinis Domini evanescant; & hæc controversia tolli potest, non damnata veteris Ecclesiæ praxi, in asservatione, quæ tunc obtinuit.

7. Alias quæstiunculas, de azymo pane, ac firmamento, de vino temperando aqua in sacro calice, ut & de fractione panis omitto, parum enim momenti in his situm est, neque ob hujusmodi minoris momenti lites Ecclesiarum pax turbanda est, aut Ecclesia schismate dividenda.

8. Quod ad adorationem hujus Sacramenti attinet; quum qui digne sumit S. Symbola, vere & realiter corpus & sanguinem Christi in se, corporaliter, modo tamem quodam spirituali, miraculoso, & imperceptibili sumat;

 omnis

omnis digne communicans adorare potest, & debet corpus Christi, quod recipit, non quod Lateat corporaliter in pane, aut sub pane, aut sub speciebus & accidentibus panis; sed quod quando digne sumitur panis Sacramentalis, tunc etiam sumitur cum pane Christi corpus reale, illi communioni realiter præsens, ut inquit, Arch. Spalat. lib. 7. De Rep. Eccl. cap. 11. n. 7. "Carnem Christi in Mysteriis adoramus, inquit Amb. lib. 3. de Sp. S. cap. 12. Nazianz: in oratione de sancta Gorgonia, "eum, qui super altare colitur, obtestans. Aug. in ps. 98. "Nemo illam carnem (Christi sc.) manducat, nisi prius "adoraverit. Videatur Chrysost. compluribus in scriptorum suorum locis. Consentiunt & reliqui Veteres. Immanis est rigidiorum Protest. error, qui negant Christum in Eucharistia esse adorandum, nisi adoratione interna & mentali, non autem externo aliquo ritu adorativo, ut in geniculatione, aut aliquo alio consimili corporis situ; Hi fere omnes male de præsentia Christi Domini in Sacramento, miro, sed vero modo præsentis sentiunt "Stantes an sedentes proni an supini, erecti an geniculati, manibus passis an junctis, Christum in Eucharistia præsentissimum, "adoremus, adorationis quidem per se non refert, sed temporum magis & locorum, & id genus circumstantiarum, ut recte ait Claudius Espenc. de Eucharistiæ adoratione lib. 2. cap. 16. Sed damnare ut illicitum adorationis gestum exteriorem quem plærique fere omnes Christiani ab Apostolorum usque temporibus, vel stantes, vel genibus incumbentes in suscipienda Eucharistia observarunt, atque etiamnum observant, magnæ profecto temeritatis & audaciæ est. De adorationis gestu exteriori multiplici Lege Espenc. ubi supra. Multa ille refert de veteri standi more ex veteribus, Die Dominico & a die Paschatis in Pentecosten meminit præsertim decreti Concilii Niceni I. quod quæ jam tum irrepserat, genua in paschali tempore ac gaudio flectentium, difformitas, eam ad non flecttentium conformitatem reduxit. narrat etiam ibid. fuisse in Galliis e contrario (anno 1555.) qui subortam in Ecclesia Lugdunensi, eandem in hoc Sacrorum mysteriorum momento non geniculantium disparitatem intolerabilem, (ne quid gravius dicam) rati, ad geniculantium paritatem censerent reducendam, non obstante quavis ejus Ecclesiæ consuetudine

consuetudine contraria " Cujus ejusdem controversiæ (in-
" quit) quis exitus fuerit, haud certo scio, nisi quod audio
" a Christianiss. Rege nostro Henrico 2. ex consilio Cardi-
" nalium Lotharingii & Turnonii, ad eum, in quo ante litem
" motam, statum reductas, & in eodem manere justas. Hæc
ille.

Ruardus Tapperus Art. 14. p. 212. " Nec articulus, in-
" quit, habet, quod prostrati Eucharistiam suscipere debea-
" mus; sed quod recte a nobis adoratur signo externo pro
" conditione loci , temporis & qualitatis personarum, &
" hominum cum quibus conversamur consuetudine. Nam
" cum defertur ad infirmos, genua flectimus si nullum sit
" impedimentum: in plateis autem immundis detegimus ca-
" put cum aliquo alio reverentiæ signo. Si infirmi per pla-
" teas portamur, si curru vehimur signum ostendimus reve-
" rentiæ, quod patitur conditio temporis, loci, & personæ:
" Item decumbentibus aut sedentibus infirmis istud sacra-
" mentum ministramus, præstita reverentia quam possunt.
" Et sacerdotes in Missa consecrant & sumunt stantes. Hæc
ille.

De antiquissimo ritu standi in Eucharistia recipienda, Vide etiam Doctissimum Gabrel. albassinani Aureliensem Episcopum, De Veteribus Ecclesiæ ritibus, Observationem lib. 1. Observ. 12. pag. 82. " eadem, inquit, religio-
" ne atque ob eandem causam, cum Eucharistia reficiendi
" essent fideles, non genibus nixi, non humi jacentes,
" sed erecti, & in cœlum intuentes preces concipiebant. vide etiam eundem pag. 121. Vide sis multos Protest. præsertim Anglos, qui de exteriore adoratione Christi in Eucharistia adversus Puritanos, quos appellunt, scripserunt.

9. Perperam ἀρτολατρεία Romanensibus a Plærisque Prot. objicitur, & illi idololatriæ crassissimæ & gravissimæ ab his insimulantur & damnantur; quum plærique Romanenses ut & alii fideles credant panem consecratum non esse amplius panem, sed corpus Christi, unde illi non panem adorant, sed tantum, ex suppositione, licet falsa, non tamen hæretica aut impia vel cum fide directe pugnante ut superiore libro ostensum est; Christi corpus quod vere adorandum est, adorant. In Eucharistia enim mente discernendum esse

Christum

Christum a visibili signo docent ipsi; & Christum quidem adorandum esse, non tamen Sacramentum quia species illæ sunt res creatæ & inanimes & consequentur incapaces adorationis: neque enim satis est ut Christus sub illis sit, quia etiam "Deus est in anima, tanquam in templo suo, & tamen "adoratur Deus & non anima; ut ait Suarez. Tom. 3. Qu. 79. Artic. 8. Disp. 65. Sect. 1. Bellarm. lib. 4 de Euchar. cap. 29. "Nullus, inquit, Catholicus est qui doceat "ipsa symbola externa per se & proprie esse adoranda cultu la-"triæ, sed solum veneranda cultu quodam minori qui omni-"bus Sacramentis convenit, cultu autem Latriæ dicimus per "se, & proprie Christum esse adorandum, & eam adoratio-"nem, ad symbola etiam panis & vini pertinere, quatenus ap-"prehenduntur; ut quid unum cum ipso Christo quem continent. Quemadmodum, qui Christum in terris vestitum ado-"rabant, non ipsum solum, sed etiam vestes quodammodo adorabant, &c. Quod ad primam Bellarmini assertionem attinet de symbolis venerandis cultu quodam minore, &c. admittimus; Sed quod ait adorationem Latriæ licet Christo per se & propriæ debeatur & exhibeatur, ad symbola etiam pertinere; quatenus apprehenduntur ut quid unum cum ipso Christo quem continent, & quibus quasi vestibus tegitur & absconditur; falsum est; & repugnans plurimorum aliorum sentententiæ. Species enim illæ ad suppositum Christi non spectant, neque unum faciunt cum illo; unde ipsemet fluctuans ait paulo post. "Quicquid sit de modo loquendi, status quæ-"stionis non est, nisi an Christus in Eucharistia sit adoran-"dus cultu latriæ. Sed de hoc Protestantes saniores non dubitant, in sumptione enim Eucharistiæ, ut utar verbis Archiep. Spalat. adorandus est Christus vera Latria, siquidem corpus ejus vivum & gloriosum, miraculo quodam inexplicabili digne sumenti præsens adest; & hæc adoratio non pani, non vino, non sumptioni, non comestioni, non signis, sed ipsi Christi corpori immediate per sumptionem Eucharistiæ exhibito debetur & perficitur.

10. Dan. Tilenus in Parænesi ad Scotos, &c. cap. 12. "Scilicet, inquit, ignorant Angli discrimen quod est inter "Christum & Christi Sacramentum quod ne Pontificii qui-"dem ignorare videri volunt. Tametsi hi panem adorant (ex sententia Protestant. scilicet) non tamen panem adorandum esse dictitant: ideoque nondum consecratum panem

populo

" populo ostendi vetant, ne ab imperita plebecula temere ado-
" retur; sed neque post consecrationem in Transubstantiati-
" onis tragelapho, accidentia sine subjecto, sed solum Chri-
" stum adorari dicunt. Hæc ille.

Adorationem elementorum seu specierum negare Romanenses fatetur etiam Episc. Roffensis Anglus in Tractatu suo de hoc argumento scripto Anglice p. 37. aliique complures. Vide Ursinum in Consid. Com. Clytræ; & contra Theses Rungii. Thes. 7.

11. Cassander in consultat. " De Adoratione Echaristiæ
" ita ex Veterum mente statuendum puto. Cum in hoc Sa-
cramento Christus Deus & homo & corpore & sanguine suo
" præsentem se exhibeat, consequens est, ut in hoc quoque my-
" sterio adoretur, quæ adoratio non ad ipsum signum quod
" exterius videtur, sed ad ipsam rem & veritatem quæ interius
" creditur, referenda sit, quamvis & ipsi signo, cujus jam
" virtus intelligitur, tanquam religioso, & sacro sua veneratio
" debeatur. Hanc verissimam suam sententiam confirmat testimoniis Patrum Ambr. lib. 3. de Sp. Sancto. August. hunc imitati in ps. 98. & epist. 120. Chrysost. in 1. ad Corinth. 10. hom. 24. Theodoreti Dialogo 2. " Intelliguntur (inquit,
" Theodoretus) mystica symbola ea esse quæ facta sunt, &
" creduntur, & adorantur tanquam ea existentia, quæ credun-
" tur. Hæc Cassand. in Artic. de Adorat. Eucharistiæ, Archiep. Spalat. De Rep. Eccl. lib. 7. cap. 11. num. 7. " Re-
" spondeo, inquit, me nullum Idolatricum crimen in adora-
" tione Eucharistiæ si recte dirigitur Intentio, agnoscere.
" Qui enim docent panem non esse amplius panem, Sed corpus
" Christi, illi profecto panem non adorant, sed solum, ex sup-
" positione, licet falsa, Christi corpus vere adorabile, ad-
" orant. Nam neque nostri dicunt species panis & vini,
" hoc est Accidentia illa, esse adoranda, sed dicunt corpus
" Christi verum & reale, quod sub illis speciebus latet, debere
" adorari. Et in hoc nulla est idolatria; docti enim nihil
" aliud nisi Christi corpus, ex suppositione, ut dixi, adorant.
" Quod si scirent sub specibus illic panis, & vini aut sub pane
" & vino non latere verum Christi corpus, certe nullam illis
" exhiberent adorationem; tota ergo mens adorantium ad so-
" lum Christi corpus vivum immediate, & non ad aliquid ali-
" ud dirigitur. Hæc ille, qui tamen in ejusd. libri cap. 12. n. 44. Parum sibi constans affirmat doctos etiam plurimos

nedum rudem plebem, adorare id quod vident, id est panem, seu si vis species panis : quibus nostri dicunt Christum ipsum quasi vestibus tegi & abscondi, &c. Sententia enim ista plurimis Doctoribus Romanensibns displicet ; neque audet Bell. ipse quem ibi impugnat, eam aperte defendere, sed conatur elabi subtili imo futili distinctione , quam ipsemet cum paucis aliis quantumvis doctis, nedum populus imperitus, non intelligunt. Vide Authorem.

12. Joh. Barnesius libro sæpe citato ubi supra : "Corpus "Christi est ibi cum pane, vel permanente vel transeunte, uno "vel alio modo, Ac per consequens non est Idolatria adorare Christum ibi in Eucharistia realiter præsentem.

13. Erasmus de Amabili Ecclesiæ Concordia : "Si in "Eucharistia totus est Christus, cur non est adorandus ? Nul-"lus est tam stollidus, ut humanam Christi naturam adoret "pro divina, aut ut panem & vinum adoret pro Christo. Nul-"lum est Sacramentum tam humile, cui non assistamus nu-"dis capitibus, cum administratur ; velut in Baptismo, in "confirmatione puerorum : quid sentiunt igitur, qui putant "Idolatriam esse, si huic Sacramento caput aperiant, etiamsi "Christi corpus & sanguis tantum ibi sint in sacro signo ? &c.

14. Græci Venetiis viventes in Respons. ad Quæst. 6. Cardin. Guisani. "Huic actioni, quum adsunt Laici, ad "terram usque coram Eucharistia religiosa cum reverentia "procidunt. Reliqui etiam Græci omnes adorant Christum in Eucharistia: & quis ausit omnes hos Christianos Idolatriæ arcessere & damnare ?

15. Author Dialactici Eucharistiæ : "Veteres, quum de "Sacramentis loquebantur variis vocibus usi sunt, honorandi, "venerandi, adorandi ; quibus tamen haud alium quendam "honorem & reverentiam sacris rebus convenientem signifi-"care voluerant, quam illam adorationem quæ præcipitur a "Deo quum ait Dominum Deum tuum adorabis, & illum so-"lum coles, ut duplex adoratio esse definiatur ; altera, qua "Deum ipsum prosequimur ; altera, qua præscripta signa & "mysteria divina ; juxta illud, Adorate scabellum pedum ejus, "quod plærique de arca fœderis intelligunt, alii de humani-"tate Christi interpretantur : aut si eandem utrobique ado-"rationem esse sensent, poterimus docere adorandam car-"nem Christi, quamvis creatura sit, propter conjunctam di-"vinitatem, adorandam arcam fœderis propter divinæ maje-

"statis

" ſtatis præſentiam quam Deus ipſe policitus eſt, affuturam. " Ad quem modum etiam Euchariſtiam poſſumus adorare, " propter ineffabilem & inviſibilem, ut ait Auguſt. Chriſti " gratiam conjunctam, non venerantes id quod videtur & tran- " ſit, ſed id quod creditur & intelligitur. Hæc ille. Atque hæc de Adoratione dicta ſint.

16. Conſuetudinem vero qua panis Euchariſtiæ in publica pompa conſpicuus circumfertur, ac paſſim omnium hominum oculis ingeritur, recte affirmat Caſſand. ubi ſupra præter Veterum morem & mentem, haud ita longo tempore inductam & receptam eſſe. " Veteres enim hoc myſterium in tanta reli- " gione (inquit) & Veneratione habuerunt, ut non modo ad " ejus perceptionem, ſed ne inſpectionem quidem admitte- " rent, niſi fideles, &c. & paulo poſt : Quare videtur hic cir- " cumgeſtationis uſus, citra grave Eccleſiæ damnum, immo, " cum ipſius lucro (ſi modo id prudenter fiat) omitti poſſe, " cum & recens ſit, & ſine ea circumgeſtatione, Sacramento " ſuus honos conſtiterit, & hodie conſtare poſſit. Deinde cum " hodie plerumque non devotioni populi, ſed pompæ magis " & oſtenſioni ſerviat. &c. Vide Authorem ipſum.

17. Eraſmus ubi ſupra : " Chriſtus in eo Sacramento eſt, " ſub ratione cibi ac potus, ut ſumma cum animi puritate ſu- " matur, non ut oſtentetur, aut in ludis publiciſque pompis, " circumferatur, aut in equo circum arva vehatur. Id nequa- " quam eſt veteris exempli, ſed in hoc multitudinis affectui " plus ſatis indultum eſt, &c. Conſule Authorem.

18. Regina Galliæ Anno 1561 referente Thuano Hiſtor. lib. 28. pag. 39. &c. Ex Joannis Monlucii Valentini epiſcopi viri longe doctiſſimi, ut creditur conſilio prolixas ad pontificem dedit literas, quibus inter alia ſacræ communionis uſum integrum hoc eſt, ſub utraque ſpecie ſine perſonarum diſtinctione reſtitui debere oſtendit ; nec conſtantienſis Concilii, quod Dei mandato præponderare minime debeat, authoritatem quo minus id fiat, obeſſe poſſe : recens etiam & nuper inventum Dominici corporis feſtum, quod multarum offenſionum cauſam præbeat & minime neceſſarium ſit, abolendum eſſe, nam myſterium illud ad orationem & ſpiritualem cultum, non ad pompam & ſpectacula inſtitutum eſſe, &c.

19. Urbanum quartum inſtituiſſe primum feſtum corporis Domini, & ſolennem illam proceſſionem Bell. ipſe negare non poteſt ; ſed quod contendit eam inſtitutionem nullo mo-

do

do reprehendi posse, quinimo optimas fuisse rationes ejus festi introducendi quam id verum sit, ex prædictis judicet lector æquus. " Certe circumgestare hoc vestrum (ut ait Episcop. Eliensis in Resp. ad Cardin. Bell. Apolog. cap. 8.) præcepto " Christi contrarium est, nec ei usquam Scriptura favet. Con- " trarium & instituto. Institutum enim tum sacrificii, ut ab- " sumi; tum Sacramenti, ut accipi, manducari, non recondi " & circumferri, &c. Sed de his hæc sufficiant, reliqua controversia De Eucharistia in librum sequentem rejicimus, ne hic ultra modum excrescat.

Soli Deo gloria.

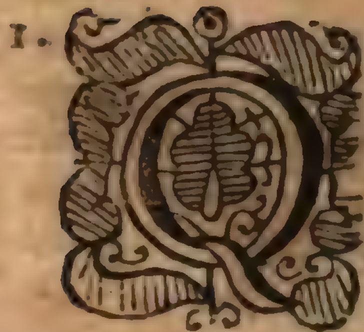
LIBER

LIBER III.
DE
Sacrificio MISSÆ
& Annexis.

CAP. I.

An in MISSA verum sacrificium Deo offeratur.

1. UOD ad nomen Missæ attinet. "Hebraicum vel Chaldaicum esse, putidissimum commentum est, inquit, post alios plurimos doctissimos viros; inprimis autem Picherellum presbyterum in locum Mattth. de S. Cœnæ Institututione, & Dissertat. de Missa cap. 1. Is. Casaub. Exercit. 16. pag. 582. Et seq. hanc sententiam Bellarminus etiam & alii docti Romanenses exploserunt dudum, ut qui diversum sentiunt, plane ridiculi sint, & neque Hebraicas neque Caldaicas literas se intelligere manifeste ostendant.

2. Vocabulum certe Latinum est, & inventum circa finem, ut videtur, tertii seculi, vel paulo ante. Nam si vera est Epistola Cornelii Papæ ad Lupicinum Viennensem, circa annum Domini 250. notum jam erat istud vocabulum; ut recte ait Casaub. ubi supra. Neque a Missæ nomine abhorrent Protest. æquiores, ut ex confessione Augustana, & Rituali Anglicanæ

glicanæ Ecclesiæ, in quo legere est nomina illa (*Christimas* & *Mickaelmas*) Missa Christi, & Missa Michaelis, evidenter patet.

3. Neque etiam a nomine oblationis, sacrificii & immolationis abhorrent Oecolampad. in epistola ad Hedionem Epist. lib. 1. " Quid mali est cum majoribus nostris tam Orienta- " libus quam Occidentalibus , recordationem tanti sa- " crificii, immolationem vocare ? modo absint pernitiosæ " opiniones aliæ. Natus est semel Christus , mortuus " est semel , resurrexit semel ? & egregii concionato- " res declamare solent in Genethliis ; Christus nascitur, " glorificate : Christus e cœlis , occurrite : Christus super " terram, exaltemini. Et pietas pie dictum , pie intelligit, &c. Episc. Eliensis contra Cardin. Bell. Apolog. cap. 8. pag. 184. " Vos tollite de Missa Transubstantiationem ve- " stram ; nec diu nobiscum lis erit de sacrificio Memoriam " ibi fieri sacrificii, damus non inviti Sacrificari ibi Christum " de pane factum , nunquam daturi sacrificii vocem. scil R. " M. B. Patribus usurpatam, nec ponit inter res novas, at ve- " stri in Missa sacrificii. & audet & ponit, &c. Et paulo post, Nec a voce vel sacrificii , vel Oblationis abhorremus. Legantur etiam quæ habet in Concione Anglicana de Imaginationibus pag. 35. ubi patres affirmat usuos non minus, verbo Sacrificii, quam Sacramenti ; Altarias quam Mensæ ; offerendi, quam manducandi, sed utrisque promiscue, ut ostendant utrumque ibi peragi. Videatur etiam Casaub. in Resp. ad Epist. Cardin. Perronii pag. 52. De Sacrificio in Ecclesia Christiana, & idem Eliensis jam nominatus Concione 77. de Resurrectione pag. 453. aliique complures.

4. Panem & vinum aliquo modo in Missa Deo offerri, Sacra Scriptura clare & diserte non docet. Ex loco famoso Gen. 14. Melchisedecus Rex Salem (הוציא hotsi) protulit, vel ut alii vertunt, obtulit panem & vinum, & erat (alii erat enim) Sacerdos Dei altissimi : &. benedixit ei, &c. evinci necessario non posse ingenue fatetur Cardin. Cajetanus ipsi in locum, non posse inquam necessario evinci, quod Melchisedec obtulerit panem & vinum Deo ac proinde Argumentum quod petitur a Sacerd. Melchis. utut figura fuerit Christi, illiusq; Sacerd. ad probandũ quod Christus in ultima Cœna panẽ & vinũ Deo obtulerit, non satis habere roboris, " Nihil, inquit, hic " scribitur

" scribitur de sacrificio seu oblatione, sed de prolatione seu
" extractione, quam Josephus dicit factam ad reficiendum
" victores. Consentiunt Pagninus & Vatablus & omnium
fusissime P. Picherell. Dissect. De Missa cap. 2. p. 116. & seq.
& in Appendice de Missa contra Maldon. p. 333. & seq. Sed patres magno consensu, qui non est spernendus, affirmant, Melchisedec panem & vinum non tantum protulisse & exhibuisse Abrahamo ad alendum exercitum, sed Deo primum quem præclarissimæ victoriæ auctorem agnoscebat, usitato modo, obtulisse & libasse: ac proinde & Christum cujus ille figura fuit, in institutione Eucharistiæ, ut sacerdotem idem egisse. Testimonia Patrum cum Græcorum tum Latinorum magno studio colligit post alios Romanenses Bell. de Missa lib. 1. cap. 6. Idcirco illis recensendis nos supersedebimus.

5. Unde inter Protest. Andr. Chrastovius Polanus De opificio Missæ lib. 1. contra Bellarm. cap. 4. de Sacrificio Melchisedechiano disserens: thesi 65. inquit "etsi autem utraque
" pars non nititur expresso scripturæ testimonio, dum hæc ait:
" panem oblatum fuisse ad sacrificandum: illa vero non ad
" sacrificandum, sed militibus ad reficiendas corporis vires:
" tamen propior est illorum sententia veritati, qui unius con-
" vivii putant fuisse duas actiones. Hic enim regale sacer-
" dotium ostenditur, non ex militum sustentatione vitæ, sed
" ex sufficienti hostiarum oblatione & Abrahæ benidictione,
&c. & thes. 66. " Consensum porro & interpretationis harmo-
" niam, Christianis Pastoribus abjicere non licet: idque cum
" propter Apostolici sæculi vicinitatem, tum propter singula-
" rem omnium concordiam, quæ in omnibus locis habetur.
" Cujusmodi consensum neque sanctorum invocatio, neque
" Purgatorii ignea lotio habere possunt: quia in his & aliis
" controversiis apud Patres diversa invenitur locorum Scrip-
" turæ interpretatio: hic autem omnium veluti conspiratione,
" oblatio Melchisedeci sacra proponitur; ut non tantum A-
" brahæ militibusque, sed etiam Deo incruentum sacrificium
" symbolice oblatum videatur. Quod si, nonnulli Doctores
" Melchisedecum panem & vinum Abrahæ dedisse asserunt,
" primariam tamen illam oblationem quæ fit Deo, non ne-
" gant: sed in consequenti antecedens ponunt: quod confir-
mat testim. Chrysost. Hom. 33. in Genes. & Hom. 66. & Aug. lib. 11. contra Adversarium legis & prophetarum cap.

20. & thesi 68. adducit testimonia Patrum qui loquuntur de oblatione Melchisideci, & impletione ejusdem figuræ in Eucharistia per Christum. Et thesi 72. ad præcipuam Protestantium objectionem respondens ait "Apostolus minima quæ-
" cunque excutiens, omiserat factam a Melchisedecho pa-
" nis & vini oblationem, non propter auditorum tarditatem
" & indignitatem, sed propter historiæ notitiam, & rei propo-
" sitæ excellentiam. Non, inquam, propter indignitatem;
" quia erant fideles. Non propter tarditatem; quia illis altis-
" sima de Filii Dei generatione; & humani generis redemp-
" tione mysteria sunt ab eo exposita. Et quamvis Apostolus
" dicat cap. 5. De quo grandis est nobis sermo & ininterpre-
" tabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad au-
" diendum; tamen hæc redargutio dispositionem magis,
" quam perfectum habitum sonat. Ait enim se de iis melio-
" ra sperare. Notitiæ igitur causa omisit prolationem panis
" & vini, quæ piis atque bonis ultro involat, quoties de sacri-
" ficio Crucis ex collatione Melchisedechiana loquitur. Dum
" ergo vocat Apostolus Sermonem ininterpretabilem, de to-
" to, non de parte istius dogmatis accipiendum est: Neque
" tantum de omissa oblatione panis a Melchisedecho facta:
" sed etiam de explicato, & scriptis commemorato Dei mys-
" terio intelligi debet: quandoquidem hoc textus ipse re-
" quirit, &c. & Thesi 74. contra Bell. differens inquit:
" Benedicere, decimas accipere, oleo insensibili ungi, nulli-
" que succedere, & esse sine geneologia, possunt esse in scrip-
" turis, multis communia. Nam & Adam & Abel nemini
" successerant: & Heliæ geneologia non describitur: & Le-
" vitæ populo benedicebant. En tibi concedo, Bellarmine,
" panis & vini oblationem sic pertinere ad sacerdotium Mel-
" chisedeci, cum sit proprius ejus actus, ut ne Aaronico qui-
" dem competat. Nam ibi sacrificium panis & vini erat ut
" pars quædam, & quasi condimentum alterius sacrificii nec
" simul panem solum cum vino Deo offerebant. Quid hinc
" statuis? Realem Christi oblationem? At hæc illatio non
" ad Sacramentalem, sed ad personalem veritatem pertinet,
&c. & Thesi 75. "Poterit autem quispiam dicere; nos invi-
" cem pugnare, aliorumque rationes, alios expugnare. Sed
" quicunque principalem controversiæ statum intuebitur, op-
" time; videbit, nos mutuo nobismet ipsis inservire. Quas
" enim affert vel Calvinus, vel Chemnicus rationes, non pa-
" nis

" nis & vini benedictionem, sed realem corporis & sangui-
" nis Christi, sub specibus panis & vini oblationem expug-
" nant. Nam & Judaicarum figurarum explicatio, & me-
" thodus illa scribendi ad Hæbræos commemorationem
" Christi symbolicam non extinguunt: sed oblationem corpo-
" ris incorporei ac invisibilis Papisticam: quandoquidem ibi
" Apostolus confert legales umbras cum sacrificio principali,
" non cum sacrificio minus principali. Et Thesi. 81. ex vi
" igitur historiæ præsigurantis hoc mysterium, atque etiam
" consensu Patrum orthodoxo adhibito, neque refutationem
" nostræ partis, neque Argumentorum Jesuiticæ familiæ con-
" stitutionem pertimescimus: sed in Domino Deo confiden-
" ter dicimus Melchisedeci oblationem typicam non admit-
" tere invisibilis Christi immolationem. Hæc omnia ille,
quæ ideo adscripsi quia nemo Protest. hanc rem fusius
pertractat. Quare totum istud caput diligenter Lega-
tur.

6. Franc. Masonus Anglus, De ministerio Anglicano, l. 5. c. 3. p. 573, &c. "Sacrificasse Malchisedechum, multæ rationes
" Patribus suadere poterant. 1. Melchisedechi, addo etiam &
" Abrahami, pietas & religio. 2. Munus sacerdotale. 3. Mos an-
" tiquorum, quibus, post partam victoriam, sacrificare erat in
" usu positum. Denique ne convivia quidem egregia sine sacri-
" ficio iniri solebant. Quare si hæc opinio proponatur tan-
" tum ut conjectura humana, hunc honorem Patribus delatum
" esse volumus, ut eandem, tanquam non improbabilem, am-
" plectamur: verum si obtrudatur, ut dogma Theologicum
" necessario credendum, penitus repudiamus, quia fundatur
" in humanis duntaxat conjecturis, non in divinis scrip-
" turis.

7. Th. Mortonus Anglus & episcopus, De Eucharistia lib. 6. cap. 3. Sect. 1. "Quia quæstio de prolatione panis & vini
" Abrahamo, &c. a Melchisedecho facta, quo scil. fine, an
" ut Deo sacrificaret, an (ut multi existimarunt) tantum ad
" reficiendos Abrahæ milites, id egerit; Patrum judicio illo-
" rum scil. qui sacrificium id appellarunt, exploranda venit;
" hoc supponimus cum Bellarmino lib. 1. de Missa. c. 6. quod
" panis & vinum prolata, Deo fuerint per Melchisedechum ob-
" lata, & non tantum Abrahamo, &c. exhibita. caute sane ne-
que enim illum latere potuit, nisi volentem & ultro, quæ esset
Patrum super hac re sententia.

 8. Litem

8. “Litem de æternitate sacerdotii Christi secundum ordinem Melchisedec recte ait Chrastovius ubi supra Thes. 80. Legem subalternorum tollere posse. Si enim ea quæ subalterna sunt non pugnant, neque æternitas Chemniciana, neque æternitas Bellarminiana inter se pugnabunt. Chemnicius enim æternitatem considerat ratione causæ, & effectus Sacrificii Crucis. Bell. autem ratione dispensationis mysteriorum Dei & applicationis. Quare frustra expugnare nititur Bell. rationes Chemnicii, cum sint fundatæ in petra verbi Dei: Chemnicius non est adeo demens, ut nesciat quid sit quod Paulus ait: Mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Æternitatem infinitam optime Chemnicius in sacrificio Crucis ostendit. Finitam Bell. in sacramentali oblatione non invenuste inquirit, si modo recte intelligit: Nam & antiqui scripturæ interpretes oraculum hoc, Juravit Dominus, *&c.* Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec, ad formam exterioris sacrificii applicant, quod probat testimonio Augustini lib. 1. contra adversarium Legis & prophetarum cap. 20. & Anselmi in 5. cap. ad Hebr. Tu es sacerdos, inquit, id est, sacra dans per te & per tuos; In æternum, id est, quamdiu durabit hoc sæculum: quia non transibit sacerdotium Christi, ut aliud succedat, sicut transivit Leviticum. Quin ipse Paulus dicens, Mortem Domini annunciabitis, donec veniat, an non aperte indicat, finitam æternitatem dispensationis mysteriorum Dei? Hæc ille Disputat quidem Gabr. Vasquez contra sententiam Bell. aliorumque in 3. pt. Thom. Disp. 85. cap. 3. ubi dicit se non posse satis mirari Theologos sui temporis doctissimos, qui censent ex vita æterna & perpetua ipsius Christi sub unione hypostatica, non recte colligi perpetuitatem sacerdotii ejus, *&c.* Sed quam solida sit illius refutatio judicet lector æquus & harum rerum intelligens.

9. Sed ut dimissio sacrificio Melchisedechiano ad propositum redeamus, dicimus, licet & Scrip. clare & dilucide evinci non possit panem & vinum in Missa offerri, Patres tamen passim hoc docere, ut constat ex Irenæo lib. 4. cap. 32. ex variis Cypriani locis; ex Fulgent. lib. de Fide ad Petrum Diaconum cap. 10. aliisque fere innumeris. In Liturgia etiam Latinæ Ecclesiæ, cum ante consecrationem dicunt “Suscipe, sancte Pater hanc immaculatam hostiam; certe pronomen

Hanc

Hanc demonſtrare ad ſenſum id, quod tunc manibus tenent; id autem panis eſt, ut fatentur ipſimet Romanenſes. Et Similes ſunt in Liturgia non paucæ ſententiæ, quæ panem offerri clariſſime demonſtrant. Eodem modo intelligunt pleraque Canonis verba etiam doctiſſimi Proteſt. Sed in re clara & certa non eſt neceſſe diutius immorari. Panis Euchariſticus Deo conſecratur, quia de profano ſeu non ſacro ſacer fit: Deo etiam ſpecialiter dedicatur ut conſtat ex rebus factis, & verbis dictis circa ipſum: Ideo negari non poteſt, quin Deo ſpecialiter offeratur: illi etiam oblato advenit benedictio, advenit comeſtio: immo ad hoc offertur ac benidicitur, ut comedatur. Fit igitur ibi quodammodo ſacrificium panis, qui offertur Deo, & circa quem ex Chriſti inſtituto tot myſtica verba dicuntur, & ritus ſacri peraguntur; ut recte Caſalius, De ſacrificio Miſſæ lib. 1. cap. 20.

10. Dicunt etiam ſæpiſſime S. Patres in Euchariſtia offerri, & ſacrificari ipſum Chriſti corpus, ut ex innumeris pene locis conſtat, ſed non proprie & realiter omnibus ſacrificii proprietatibus ſervatis; ſed per commemorationem & repræſentationem ejus, quod ſemel in unico illo ſacrificio Crucis, quo alia omnia ſacrificia conſummavit Chriſtus ſummus Sacerdos noſter, eſt peractum, & per piam ſupplicationem; qua Eccleſiæ miniſtri propter unici illius ſacrificii perpetuam victimam, in cœlis ad dexteram patris aſſiſtentem, & in ſacra menſa modo ineffabili præſentem, Deum patrem humilime rogant, ut virtutem, & gratiam hujus perennis victimæ, Eccleſiæ ſuæ, ad omnes corporis & animæ neceſſitates efficacem eſſe & ſalutarem eſſe velit.

11. Diſertiſſime enim affirmat Apoſtolus Hebr. 10. eſſe tantum unicam oblationem Chriſti, qua conſummavit in ſempiternum ſanctificatos. v. 14. adeo ut, v. 18. non ſit amplius oblatio pro peccato. Similiter Patres docent: Chryſoſt. quo crebrius nemo hujus Sacrificii meminit in cap. 10. Epiſt. ad Hebr. poſtquam quod in Eccleſia peragitur ſacrificium θυσίαν nominaſſet, continuo ſubjungit, ſive explicationis, ſive etiam correctionis loco μᾶλλον ἢ ἀνάμνησιν θυσίας. Ambr. in eundem locum Euſeb. de Demonſtrat. Evangel. lib. 1. cap. 10. Cypr. lib. 2.

 epiſt.

epist. 3. Passio est enim Domini sacrificium quod offerrimus Theodor. in Hebr. 8. Theophylac. in Hebr. 10. Aug. epist. 23. quæ est ad Bonifacium episcopum. & lib. 20. contra Faustum cap. 21. Author libri ad Petrum Diaconum de fide, cap. 19. aliique quamplurimi quorum testimonia summa diligentia colligerunt alii viri doctissimi, quos consule sis, præsertim Patres ipsos.

12. Quotquot autem Roman. defendunt in Missa vere & proprie corpus Christi sacrificari, mirum quam ipsis aqua hæreat, & inter se pugnantibus sententiis concertent. Novem opiniones super ea re affert episc. Antuerpiensis Malderus Tract. 10. de Justitia & Jure cap. 3. quas omnes refellere nititur, ne Bellarmini quidem sententia excepta, quam sexto ponit loco. Ipsius etiam Malderi sententia nihilo aliorum sententiis melior est. In omni certe vero & proprie sic dicto sacrificio, necesse est ut victima destructiva quadam mutatione consumatur, ut ipsi communiter fatentur. At in Missa corpus Christi neque destruitur neque mutatur ut constat. Nam quod ait Bellarm. (de Missa lib. 1. cap. 27.) cum aliis multis; corpus Christi nullam in se læsionem pati, neque esse suum naturale amittere cum manducatur in Eucharistia: amittere tamen esse Sacramentale, & proinde desinere realiter esse in altari: desinere esse cibum sensibilem; ridiculum est & ineptum subterfugium: nam Si corpus Christi vere destruitur destructione sacramentali (licet non naturali, quia jam est impatibile) quia per destructionem specierum cessat esse ubi fuerat, pariter etiam Deus ipse immutari & destrui dicendus esset; cum desinit esse ubi fuerat, per destructionem rei in qua erat, aut ejusdem annihilationem. Responsio a Vasquez recens excogitata, sacrificium aliquod esse absolutum, aliquod autem esse relativum seu commemorativum, in quo quamvis non fiat immutatio rei, quæ hoc modo offertur, reperitur tamen vera significatio, & nota divinæ omnipotentiæ, Sicut in sacrificio absoluto; videtur ad veritatem proprius accedere, non tamen satis solida est. Nam posito, de quo tamen maxime quæritur, Christum contineri sub speciebus, nunquam vel suis persuadebit, rem illam quæ nullo modo in se immutatur, etsi præsens sit,

vere

vere & proprie in sacrificium offerri ob representationem aliquam mortis præteritæ ejusdem illius rei. Neque etiam per Christi vivi & gloriosi præsentiam in Eucharistia video, quomodo significetur Deum esse authorem vitæ & mortis, qua in re essentiam sacrificii constituit aliis omnibus antea incognitam, ut recte Andr. Rivetus in Psalm. 40. pag. 283, &c. Vide Vasq. in 3. part. Th. Tom. 3. disp. 222. cap. 8.

13. Longe modestius & verius veteres Roman. super hac re quam recentiores multi senserunt. Lombardus lib. 4. dist. 12. "Quæritur, inquit, si quod gerit sacerdos, pro-
" prie dicatur sacrificium, vel immolatio? & si quoti-
" die Christus immoletur, vel semel tantum immolatus sit?
" Ad hoc breviter dici potest, illud quod offertur, &
" consecratur a Sacerdote vocari sacrificium & oblatio-
" nem: quia memoria est & representatio veri sacrificii, &
" sanctæ immolationis factæ in arce crucis. Et semel Chri-
" stus mortuus in cruce est, ibique immolatus est in semet
" ipso: quotidie autem immolatur in sacramento, quia in
" sacramento recordatio fit illius, quod factum est semel.
" Bellarm. inepto respondit lib. 1. De Missa cap. 15. Lombardum hoc loco accipere nomen sacrificii & immolationis pro occasione, &c. An autem sit quod Sacerdos gerit, sacrificium proprie dictum Lombardum non quærere, sed præsupponere, ut omnibus notum est. Duas enim Lombardi quæstiones & solutiones pro unica ponit. Neque enim ille quærit: An quod gerit Sacerdos, sit dicenda Christi occisio: nefas enim est hoc asserere; sed primo interrogat: An quod gerit Sacerdos, proprie dicatur sacrificium, vel immolatio? hoc est, An Christus realiter in Cœna, Deo in sacrificium offeratur; & ad hanc quæstionem respondet Christum non vere nec proprie, sed commemorative ac representative in cœna Deo afferri. Secunda autem quæstio est, An semel tantum Christus immolatus sit, an vero quotidie in Eucharistia immoletur? Et ad hanc quæstionem Lombardus respondet: Semel in Cruce, quotidie in Sacramento. In Sacramento autem, quia ibi recordatio fit illius, quod factum est semel; ut recte Andr. Chrastov. ubi supra cap. 10. Thesi. 86.

14. Neque aliter sensit Thomas in Sum. part. 3. q 83. art.

 1. Duplici

1. "Duplici ratione, inquit, celebratio hujus Sacramenti di-
" citur immolatio Christi: primo quidem: quia sicut dicit
" August. ad Simplicium: solent imagines earum rerum
" nominibus appellari, quarum imagines sunt. &c. Cele-
" bratio autem hujus Sacramenti imago quædam est repræ-
" sentativa passionis Christi quæ est vera ejus immolatio. Et
" ideo celebratio hujus sacramenti dicitur Christi immola-
" tio. unde Ambros. super Epist. ad Hebr. cap. 10. dicit.
" In Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam
" potens; quid ergo nos, nonne per singulos dies offerimus?
" sed ad recordationem mortis ejus. Alio modo quantum
" ad effectum passionis Christi: quia scil: per hoc sacramen-
" tum participes efficimur fructus Dominicæ passionis. Unde
" in quadam Dominicali oratione sacrata dicitur: Quoties
" hujus hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ re-
" demptionis exercetur. Frustra hic Bellarm. ubi supra res-
pondet S. Thomam ut & alios Scholasticos non fuisse solli-
citos de eo, quod nunc est in controversia, sed solum qua ra-
tione sacrificium Missæ possit dici Christi immolatio, id est
occisio, & ideo fere respondere solere, dici immolationem,
quia est repræsentatio immolationis, vel quia habet effec-
tum similem cum ipsa vera & reali Christi occasione. Sed
si hoc effugium obtineat, certe doctrinam Thomæ de re
maximi momenti, quantumvis doctus & subtilis fuerit,
ut & aliorum multorum Scholasticorum valde man-
cam & diminutam fuisse, necesse est fateatur. Sed
nunc vident noctuæ, quod antea aquilæ non vide-
runt.

15. Lyranus in Heb. 10. "Illud quod emundat pecca-
" tum oportet quod sit cœleste & spirituale: & istud quod
" est tale, habet efficaciam perpetuam: & per consequens
" non est reiterabile. Sic autem est dicendum de oblatione
" Christi in cruce, ratione deitatis adjunctæ: & ideo non
" reiteratur, quia semel facta sufficit ad delendum om-
" nia peccata commissa & committenda. Sed ad hoc
" dices, Sacramentum altaris quotidie offertur in Ecclesia,
" &c. Dicendum quod non est ibi sacrificii reiteratio:
" sed unius sacrificii in cruce oblati quotidiana commemo-
" ratio. Propter hoc dicitur Luc. 22. Hæc facite in me-
" am commemorationem: quia idem offertur quod ipse obtu-
" lit.

16. Erasmus

16. Erasmus in Apologia adversus Monachos Hispan. Tom. operum 9. pag. 867. " fateor missam esse sacrificium, " licet non eodem modo quo Christus verum sacrificium " peregit in Cruce : totoque pectore dissentio ab his qui " contendunt, Missam esse abrogandam. & paulo post. At " de rationibus quibus Eucharistia dicatur sacrifici- " um, adhuc disputatur inter Theologos; quemad- " modum multa disputantur de primatu Pontificis; " quod genus, an sit supra Concilium universale, nec " ne.

17. Concil. Provinc. Colon. celebratum Anno 1536. de Administratione Sacramentorum cap. 27. " Docendus item " est populus, quale sit Missæ sacrificium nempe repræsentati- " vum. Semel quidem Christus mortuus est justus pro injustis. " semel in manifestatione sui corporis, in distinctione suorum " membrorum omnium, &c. & tamen quotidie immolatur in " sacramento, non quod toties Christus occidatur, sed quod il- " lud unicum sacrificium mysticis ritibus quotidie renovetur, " quotidianaque recordatione mortis Domini (qua liberati " sumus) in edendo, & potando carnem & sanguinem, quæ " pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim " factum est; facitque oblatio ista sacramentalis moneri " nos, tanquam videamus præsentem dominum in cru- " ce; elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto gra- " tiam salutarem, immolamusque hostiam pro vivis & defun- " ctis, dum pro illis Patrem per Filii mortem depreca- " mur.

18. Enchirid. Colon. de Eucharistia (cujus author fuit I. Gropperus) pag. 65. " Patres non dubitarunt, hoc Christi " corpus in altari, Sacrificium & salutarem victimam ap- " pellare, non ratione sacrificii quod in cruce oblatum est " semel. & pag. 66. Quatenus Ecclesia verum corpus & " verum sanguinem Christi Deo patri offert, sacrificium " mere representativum est ejus quod in cruce semel est " peractum. Et pag. 67. Dum non habemus quod Deo " dignum offerre valeamus pro omnibus quæ retribuit no- " bis, calicem salutaris accipimus, id est, passionem " ejus, repræsentantes Deo Patri opus nostræ redemp- " tionis, ut illius sacrificii semel in cruce pro nobis " oblati, & nostra commemoratione refricati, participes " facti maneamus & vivamus in ipso, per ipsum. Passio

" enim

" enim Domini eſt (ut inquit Cypr. ad Cæcil.) ſacrifi-
" cium quod offerimus, id eſt, quod offerendo repræſenta-
" mus, memores illius unici & ſummi ſacrificii, & ſanctæ
" immolationis in cruce ſactæ. Immolatur ergo Chriſtus
" in altari, ſed ſacramentaliter & myſtice, quia in ſacramen-
" to recordatio illius fit, quod factum eſt ſemel. & pau-
" lo inferius: Quibus verbis quid aliud inculcat B. ille
" pater (Chryſoſt. Homil. 17. ad Hebr.) quam quod in
" hoc ſacrificio ex parte rei oblatæ ſit verum corpus Chriſti,
" quum dicat unum ubique eſſe Chriſtum, & hic ple-
" num & illic plenum, & utrobique unum corpus. Sed
" quod ad oblationem noſtram attinet, eam eſſe exemplar
" illius in cruce factæ, hoc eſt, ſacrificium repræſentati-
" vum.

19. Citatur in eandem ſententiam Antididagma Colon. & Liber a Cæſare propoſitus ad rationem concordiæ ineundam in controverſiis religionis art. 19. apud Goldaſtum. Imperial. conſtit. tom. 2. pag. 197. cum aliis quibuſdam a Richardo Fieldo in Appendice lib. 3. ultimæ edit. pag. 211. & ſeq. Illum adi, quia nos brevitati ſtudemus.

20. " Wicelius examine catechiſtico Miſſam definit, quod
" ſit ſacrificium rememorativum, item laudis & gratiarum
" actionis, Et in examine ordinandorum inquit: Miſſa eſt
" recordatio paſſionis Chriſti, in publico Chriſtianorum
" conventu, ubi a multis aguntur gratiæ ob pretium redemp-
" tionis.

21. Caſſand. in Conſult. De ſacrificio corporis & ſanguinis Chriſti: " Manifeſtum eſt veterem illam Eccleſiam ita ſem-
" per ſenſiſſe: Corpus & ſanguinem Chriſti ſemel in cruce
" oblata, ad ſalutem totius mundi victimam eſſe perpetuam,
" quæ ſemel oblata conſumi non poteſt, ſed efficax manet ad
" remiſſionem quotidianorum delictorum, quare & Chriſtus
" in cœlis perpetuum habens ſacerdotium quotidie hanc pe-
" rennem victimam pro nobis quodammodo offert, quan-
" do apud Patrem interpellat pro nobis. Itaque Eccleſiæ
" miniſtri, idem illud corpus Chriſti ex ipſius mandato
" quotidie offerunt, per myſticam repræſentationem, & com-
" memorationem ſacrificii ſemel peracti, cujus ſacrificii per-
" petuam victimam, in cœlis ad dexteram Patris aſſiſtentem,
" in ſacra menſa præſentem habet; per quam Deo Patri ſup-
" plicant,

" plicant, ut virtutem & gratiam hujus perennis victimæ
" Ecclesiæ suæ, ad omnes corporis & animæ necessitates effi-
" cacem & salutarem esse velit, &c. Non igitur hic novum
" est sacrificium, nam & eadem hic est hostia, quæ in cru-
" ce oblata fuit, & sacrificii illius in Cruce peracti in myste-
" rio commemoratio, & continuati in cœlis sacerdotii, &
" sacrificii Christi in imagine repræsentatio. Vide eundem
" paulo post de Iteratione oblationis Christi semel factæ in
cruce, &c. quod negat; & ex loco Lyrani in Hebr. 10. supra
adducto refellit " utpote a quo (ut inquit) pulcherrime
" hujus sacrificii ratio exposita sit. Et rursum ibidem Dein-
" de est sacrificium corporis Christi; in quo primum consi-
" deratur res oblata, hoc est, ipsum corpus Christi, quod
" unicum est perpetuum & propitiatorium sacrificium? non
" quidem quatenus hic a terreno sacerdote in altari quotidie
" offertur in mortis commemorationem, sed quatenus a
" summo & æterno sacerdote in ara crucis semel est oblatum,
" &c. Deinde sacrificii, & oblationis voce intelligitur ipsa
" actio, seu modus offerendi, qui longe alius est ab eo, qui
" factus est in ara crucis; quamvis hostia, quæ offertur, ea-
" dem sit ibi enim oblatum est hoc corporis sacrificium per
" passionem & mortem, hic per passionis & mortis mysticam
" recordationem & repræsentationem. Et rursum Cum Chri-
" stus sacerdos in æternum sit, perpetuum quoque habet sa-
" crificium, nam hostia illa semel in cruce oblata perpetuam
" habet vim & efficaciam, ad omnia corpus & animi bona
" conferenda. Itaque a Christo sempiterno sacerdote, pro
" salute membrorum suorum in rei veritate offertur, dum pro
" nobis apud Patrem intervenit; hic autem offertur in ima-
" gine & mysterio, cum externis precibus, & interna fide,
" & devotione, hostiam illam unicam nomine totius Ecclesiæ
" sacerdos Deo Patri sistit, & per eam sacrificium hoc laudis,
" & fidei ac devotionis, gratum & acceptum esse postulat,
&c.

22. I. Barnesius in Catholico-Romano Pacifico S. 7.
" Cum unicum sit sacrificium crucis proprie dictum efficax &
" sempiternum, in missa non fit nova iteratio sacrificii alte-
" rius proprie dicti. Recte tamen in Missa dicitur a S. Pa-
" tribus offerri, & sacrificari corpus Christi: eo sensu quo
" asserunt Ecclesiam, quæ est corpus Christi mysticum offer-
" re in Missa semetipsam & preces (Aug De Civit. Dei lib.
" 10.

" 10. cap. 20. & cap. 6.) 2. quia in Missa representatur & " commemoratur sacrificium crucis & passionis Christi, nun- " cupatur sacrificium commemorativum. 3. capiendo, τὸ " sacrificium passive, pro sacrificato, noviter applicato nobis, " recte asseritur sacrificium Missæ, quia in ea continetur cor- " pus Christi, quod fuit vere sacrificatum in unico illo sacrifi- " cio crucis, quo alia omnia sacrificia consummavit; & in Pa- " ralipom. Paulus Heb. 10. docet esse tantum unicam oblatio- " nem Christi, qua suos perfectos reddit. v. 14. adeo ut, v. " 18. non sit amplius oblatio pro peccato. Ex eo constat, " non esse iterationem seu novitatem secundi sacrificii in Mis- " sa. Quare Patres qui docent in Missa peragi sacrificium de " novo, debent exponi uno ex modis relatis in S. 7. Quod " pulchre docet Cassand. in Consult. de Sacrificio art. 23. " ubi ait manifestum esse veterem illam Ecclesiam ita semper " sensisse, &c. Dicta omnia Cassandri supra citata sunt. Concludit tandem Barnes. & in hoc sensu admittitur "hic incruen- " tum sacrificium, & per hoc sattissit omnibus Patribus ad- " ductis a Bell. lib. 1. de Missa cap. 15. pro iteratione sacrificii veri.

23. I. Ferus in Genes. cap. 14. " Justissime sacrificium, " hoc sacramentum nominatur tum quia verus usus hujus sa- " cramenti est, ut in sumptione ejus Deo laudes & gratias " offeramus, tum quod in ipso representatur, & quasi ob o- " culos ponitur unicum illud sacrificium, quod Christus in " cruce perficit; ac Deo sistitur crucifixus ille filius ejus, ad- " moneturque ut propter ipsius passionem & mortem nobis " propitiari dignetur. Denique etiam per sacramentum hoc " admonemur, ut nos ipsos Deo offeramus. Congrue igitur " sacrificium dicitur etiam ab antiquis. Cætera & multa alia in eandem sententiam Lege apud Authorem ipsum ibidem & alibi.

24. De Petri Picherelli sententia super hac re satis constat ex ejusdem Dissertatione de Missa. Legatur etiam Archiep. Spalat. lib. 5. de Republ. Eccl. cap. 6. suse hac de re differens. Et author Examinis Pacifici, &c. cap. 1. vers. Anglic. p. 15. 16.

25. De contentionibus inter Romanenses ipsos in Concil. Trid. agitatis, An Christus scil. in Cœna seipsum obtulerit, an vero præceperit tantum, ut post mortem suam perpetua

in Ecclesia oblatio fieret: quod natura sacrificii verum & proprium sacrificium in Cœna offerri non permitteret. vide Histor. Concil. trid, lib. p. 613. edit. Francos. " Hæc controver-
" sia (ut refert Hist:) non, ut solet, multos a paucis, sed
" tam Theologos, quam patres in partes prope æquales disse-
" cuit, atque a contentione prope absuit, Priores enim quip-
" pe præsidentiores alteram opinionem incusabant uti errone-
" am, Anathema requirentes, quo silentium eis imperaretur,
" hæreseos damnatis omnibus, qui dicerent Christum non
" obtulisse semetipsum in cœna sub speciebus sacramentali-
" bus. Alteri contra affirmabant, non esse eam temporum
" conditionem, ut dogmatis fidei firmamenta quærenda sint
" a rebus incertis novisque opinionibus ab Ecclesia veteri nec
" auditis unquam, nec cogitatis: sed id tenendum, quod ex S.
" Scriptura & patribus liquidum certumque; Christum *viz.* oblationem præcepisse. Ibidem etiam ut legere est, Georgius Ataides Theologus Lucitanus licet Missam esse sacrificium agnosceret ex Apostolica traditione & Patrum communi consensu, argumenta tamen ad id evincendum ex Scripturis ab aliis adduci solita, ut de Melchisedeco, de Agno Paschali, de loco Malachiæ, de muliere Samaritana, de verbis institutionis; Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, & sanguis, qui pro vobis effunditur, de participando sacrificio Judæorum, & de mensa dæmoniorum 1. Corinth. 10. de verbis Christi Hoc facite; aeria & invalida esse contendit; & quidem recte si verum & proprie dictum sacrificium corporis Christi urgeatur. Sententiam Archiepiscopi Granatensis & Cardinalis Seripandi Lege p. 617. Episcopi Cloniensis & Vegliensis contra Salmeronem Jesuit. pag. 624. Atque hæc de hac quæstione sufficiant. Reliqua quæ desiderantur, ex aliis petantur qui susius controversias pertractant.

CAP.

CAP. II.

In quo disquiritur; An MISSA sit Propitiatorium atque etiam Impetratorium Sacrificium & quibus prodest.

1. MIssa superiori quæstione de veritate & proprietate sacrificii corporis Dominici, de qua mirifice inter se dissentiunt Romanenses ut vidimus; sententia tamen quam multi hodie Romanenses tuentur, utut falsa sit minime hæreseos aut erroris impii, cum fide pugnantis damnanda; paucis de iis quæ in hujus capitis titulo præfixa sunt disseramus.

2. Missam non tantum esse sacrificium Eucharisticum & Latrenticum seu honorarium, sed etiam Glasticum seu propitiatorium sano sensu dici posse, recte affirmant Romanenses moderatiores; non quidem ut efficiens propitiationem, & remissionem peccatorum, quod sacrificio crucis proprium est, sed ut eam jam factam impetrans quomodo oratio, cujus hoc sacrificium species est, propitiatoria dici potest, ut inquit Cassand. ubi supra.

3. Enchirid. Colon. de Sacramento Eucharistiæ, p. 680. "Nemo vel primis rudimentis Christianismi imbutus, ignorat, non esse aliam satisfactionem pro peccatis, quam quæ facta est in cruce, eandemque non tantum pro nostris, sed & totius mundi peccatis sufficientissimam esse, nullaque suppletione egere, neque requiri ullam aliam hostiam, aut ullum aliud meritum, per quæ ex impiis efficimur justi, & reconciliemur Deo Patri, &c. Interim tamen omnes scire debent, neminem hujus hostiæ participem fieri, nisi tantum credentum & obtemperantem Evangelio Christi, &c. Quum ergo in Missa propemodum totius Evangelii summa recenseatur, &c. Quis non videt Deum per talem fidem (quæ in hujus repræsentativi sacrificii celebratione, atque adeo ejusdem corporis pro nobis passi manducatione vel

"maxime

" maxime exercetur) beneficium Christi filii sui, suis fideli-
" bus applicare, &c.

4. Joan. Barnesius ubi supra : " Capiendo τὸ sacrificium " passive, pro sacrificato, noviter applicato nobis recte asseri- " tur sacrificium Missæ, quia in ea continetur corpus Christi, " quod fuit vere sacrificatum in unico illo sacrificio Crucis, " quo alia omnia sacrificia consummavit. Immo plurimi Romanenses dicunt sacrificium hoc non tantum repræsentativum & commemorativum esse, sed etiam applicatorium, propitiationis scilicet quæ semel in cruce sufficienter facta est, & eatenus propitiatorium sacrificium recte dici posse ; Antididagma Colon. Wicelius, Sidonius, & authores libri interim dicti.

5. Gul. Estius in cap. 9. ad Hebr. vers. 25. " Quod autem negat Apostolus Christum sæpius offerre seipsum, de " ea dicit oblatione quæ per se valeat ad propitiandum De- " um ; qualis sola est illa, qua seipsum obtulit in cruce, ab " hac enim sicuti sacramenta, sic & Missæ sacrificium vim su- " am omnem recipit. Vide eundem in capite 10. ejus- " dem epistolæ. Et omnes saniores Romanenses quam- " cunque tueantur sententiam de modo vere & realis præsen- " tiæ corporis Christi in Eucharistia, agnoscunt oblationem " sacrificii Missæ incruentam, ab illa una cruenta, quæ fa- " cta est in cruce, omnem suam vim & efficaciam haurire, " perinde ut sacramenta Novi Testamenti.

6. Loca patrum huic sententiæ confirmandæ, adduci solita, videantur apud alios plurimos qui prolixius hisce de rebus scribunt.

7. Quod ad Proest. attinet, audiatur Jo. Barclaius in sua Paræneli, &c. lib. 2. cap. 2. pag. 251, 252. " Dicimus " (Rom. scilicet) Eucharistiæ celebrationem esse sacrificium " vere proprie propitiatorium. Vos (Protestantes) negatis, " aut potius quidam ex vestris nobis enim saltem tacite, eru- " ditiores consentiunt. Is. Casaub. paucis ante obitum " mensibus, in Serenis. Britan. Regis triclinio erat, ego illi " colloquebar, & alius præterea non Catholicus homo ; " Aulicus , adhuc hodie in regis familia & quem si " opus , facillime judicem, Tunc igitur ut sermo " inciderat , contingit de Eucharistia inter nos agi ; " quam ego dum propugno ; nihil inquit Casaub. opus est ut " labores, sponte profiteor, & ex Ecclesiæ antiquæ ritibus

" constare

" constare contendo, Eucharistiam esse sacrificium: Nec sa-
" crificium modo laudis, ut plurimi nostrum volunt, sed sacri-
" ficium Propiatorium, sacrificium ἱλάστικον. Hæc ipsius
" verba fuere: ita gemina lingua, cujus generis hoc sacrifici-
" um censeret, exposuit. Gaudio ego perfundi, ille alter, qui
" tertius colloquio aderat, ita sentientem vehementer mirari;
" & vero plus hac voce se perculsum asserere, quam centum
" Papistarum argumentis. Protest. ille veritati testimoni-
" um perhibere, vivit enim, & est cum Rege assiduus.
" Catholicus autem adeo nunquam fuit, ut timeri nun-
" quam possit, ne ex composito, illa fraude nos juvet.
Hæc ille.

8. Ad locum hunc Barclaii nihil aliud respondet M. Casaub. filius in pietate contra, &c. pag. 78. quam: " Ad lo-
" cum Barclaii quod attinet, ubi dicit Casaubonum in Aula Re-
" gis Seren. asseruisse Eucharistiam esse sacrificium propitiato-
" rium, sacrificium ἱλάστικον multa possent responderi (ne de
" Barclaii fide dubitem) ex Patrum sententia, quæ non sunt hu-
" jus loci.

9. Amandus Polanus, scriptor alioqui rigidissimus, Symphoniæ Cathol. cap. 17. Thes. 3. in declaratione Theseos.
" Itaque Cœna D. est sacrificium tum Eucharisticum tum
" propitiatorium: Eucharisticum quidem proprium, quatenus
" in ejus usu gratias Deo agimus, quod nos a servitute & pœ-
" na peccati in libertatem asserere dignatus est, per filium uni-
" genitum: propitiatorium vero aliquo modo, quatenus
" unici illius sacrificii vere propitiorii memoriam in eo serio
" frequentare jubemur, quod Filius Dei a Patre Missus ipse in
" propria persona semel pro nobis obtulit.

10. Bucerus in Defens. Reform. &c. cap. 84. pag 273.
" Cyprianus in ante-positis verbis inquit, nostrum sacrificium
" esse Christum. Item passionem ejus esse nostrum sacrificium,
" quod in sacra Cœna offerrimus. Et quoniam alio modo non
possunt sacerdotes passionem Christi, & Dominum ipsum of-
" ferre, quam passionem illius, ac fructum qui ex ea enatus est,
" &c. annunciando & prædicando, Deumque Patrem per ip-
" sum pro nobis ipsis acceptis beneficiis digna gratiarum actio-
" ne laudando & celebrando, denique orando, ut passionem &
" resurrectionem dilecti filii sui in nobis efficacem reddat, ut
" quotidie peccatum mortificemus, novam vero ac divinam
vitam

" vitam in nobis provehamus ac confirmemus, &c. Hoc est
" memoriam ejus sicut præcepit celebrare, mortemque ipsius
" annunciare, &c.

11. Græci, &c. ad quæst. 4. Cardinalis Guisani, Quale
" sacrificium hoc esse statuunt? actionis ne gratiarum, an pro
" peccatis expiatorium? sic respondent. Divinum hoc sa-
" crum proprie & expiatorium & gratiarum actionis dicitur.
" Citant Cabasilam c. 52. Basil. in Liturg. Da Domine ut pro
" peccatis nostris & hujusce populi ignorationibus sacrum hoc
" nostrum sit acceptum, tibique gratum. Et rursus: fac nos ido-
" neos ut citra condemnationem hæc immaculata vivificaque
" mysteria participemus ad remissionem delictorum, & Sp.
" Sancti communionem. Simili precatione utitur Chrysost. in
" sua Hierurgia. Hæc ille.

12. Sacrificium autem hoc Cœnæ non solum propitiatorium esse, ac pro peccatorum quæ a nobis quotidie committuntur, remissione, offerri posse modo prædicto corpus Dominicum, sed etiam esse impetratorium, omnis generis beneficiorum, ac pro iis etiam rite offerri, licet Scripturæ diserte & expresse non dicant; Patres tamen unanimi consensu Scripturas sic intellexerunt, quemadmodum ab aliis suse demonstratum est; & Liturgiæ omnes veteres, non semel inter offerendum, orandum præcipiunt pro pace, pro copia fructuum, & pro aliis id genus temporalibus beneficiis, ut nemini ignotum est.

13. Francisc. Whiteus Episc. nunc Eliensis, in Orthod. Fidei, &c. Explanatione, &c. p. 338. 339. " Quod ad no-
" men sacrificii attinet, Ecclesia Anglicana idem attribuit S
" Eucharistiæ neque solum ratione quarundam piarum actio-
" num illi annexarum, ut precum, gratiarum actionis, eleemo-
" synarum, &c. Sed & ratione Eucharistiæ ipsius, in qua 1.
" externa elementa panis & vini, percipientia vocationem
" Dei, &c. (ut loquitur Iren. l. 4. c. 34) consecrantur & ad
" Domini cultum deputantur, &c. & instrumenta gratiæ ho-
" minibus exhibendæ efficiuntur. 2. Corpus & sanguis
" Christi, præsentia animæ (nimis jejune hoc dictum) fide &
" pietate Pastoris & populi qui hæc mysteria percipiunt, Deo
" offeruntur & sistuntur, cum pia supplicatione, ut propter il-
" lorum meritum, gratiam & remissionem peccatorum, atque
" alia benificia, illis Largiri dignari velit.

14. Hieron. Zanchius in cap. 5. ad Ephes. De sacerdotio

Christi differens. "Quod si quis, inquit, Sacrificium hoc, de quo
" dictum est, lasticum a tota Ecclesia, aut etiam per ipsum (ut
" vocant) sacerdotem, totius Ecclesiæ nomine, in publico
" Cœtu, hoc sensu Deo offerri dicat, nimirum quod quisque
" hoc solo Christi sacrificio, Semel pro peccatis nostris Patri
" oblato contentus, in eo totus acquiescat, atque ita Patrum
" precetur, ut hoc unicum sacrificium, cujus publica comme-
" moratio tum verbis, tum ritibus in Cœna D. celebratur, lo-
" co omnium oblationum, satisfactionum, operum, & omni-
" um denique earum rerum, quæ ad peccatorum nostrorum
" expiationem, æternamque salutem necessariæ excogitari ab-
" homine possunt acceptum habeat: cum hoc nos minime
" altercabimur. Nam ad rem ipsam quod attinet, quis hæc
" improbare queat; In hujusmodi etenim sacrificii oblatione,
" summa Christianæ pietatis consistit: Sed longe aliter vulgo
" in Pontificatu doceri consuevit (sed non nisi ab indoctiori-
" bus) Faxit ergo Deus, ut idem sentiamus omnes & consen-
" taneè cum S. Literis Loquamur. Hæc ille. videatur etiam
Rich. Fieldus lib. 3. de Ecclesia in Appendice pag. 200. &
seq.

15. " Cum autem hæc victima (ut Cassandri verbis in
" Consultatione utar) semel oblata sit pro communi totius
" orbis salute tam vivorum quam mortuorum, & ad eam salu-
" tem quotidie efficiendam perpetuam virtutem obtineat, nihil
" est absurdi si in sacra hac actione, pro vivis & mortuis & com-
" muni omnium salute offerri dicatur: quando non solum pro
" iis oblata commemoratur: verum etiam solenni prece pro iis
" omnibus efficax & salutaris esse postulatur. Itaque hoc modo
" sacrificare, est preces & gratiarum actiones, ad impetrandam
" virtutem propositæ illius perennis victimæ Deo Patri offer-
" re. Hoc comprobari posset plurimis Patrum testimoniis.
" Sed videantur hic alii qui hisce de rebus prolixius scribunt.
" Nos in re certa & clara diutius immorari nolumus. Quod au-
tem ad extrahendas defunctorum animas è flammis purgatorii
sacrificia missarum exiguntur, & quidem sæpe repetita; otioso-
rum hominum & simplicitate populorum ad quæstum suum
male abutentium, commentum est. Longe alias ob fines ora-
tum & oblatum pro mortuis in veteri Ecclesia, ut contra Ro-
manenses fuse ostendimus, quum de purgatorio & Oratione
pro defunctis ageremus. Adisis tractatum ipsum. Non levi-
ter hic peccatur a multis tum Romanensibus tum Protest.

Extrema vitanda sunt, veritas quæ in medio sita amplectenda.

16. Perperam Scholasticis Doctoribus aliisque multis Romanensibus affingitur, quasi docuerint & adhuc doceant opus Sacerdotis in Missa valere coram Deo ex opere operato, sine bono motu utentis, sineque opere operantis, hoc est, etiamsi nec sacerdos, nec populus suum opus, hoc est, veram fidem adjungat. Ut ut enim crassus iste error in nimis magna indoctiorum sacerdotum & vulgi parte altas radices egerit; Docent tamen doctiores omnes. S. Cœnam juxta institutionem Christi administratam per se bonum ac salutiferum opus esse omnibus, qui ea rite utuntur; etiamsi sacerdos omni fide destitutus sit, propter Christi institutionem, unde hujus & omnium sacramentorum efficacia potissimum dependet; nihilominus Sumentem judicium sibi sumere, quando sine proprio opere operantis hoc est, opere veræ fidei suæ, opus operatum, quamvis juxta mandatum & institutionem Domini peractum usurpat, vel ejus se participem reddit, ut recte M. Bucerus in Defens. Christ. Reformationis, &c. cap. 101. Vide Cassandri Consult. art. 24.
" Uno ore, inquit, omnes hodie Ecclesiastici scriptores clamant
" falso Ecclesiam (Romanam) accusari, quod doceat, Missæ
" actionem ex opere operato, hoc est, ex opere externo, quatenus id a sacerdote fit, mereri aliis remissionem peccatorum,
" pro quibus applicatur; sed hoc tantummodo docent, corpus
" & sanguinem Christi, quæ in hac sacra actione religiosa commemoratione offeruntur, & fidelibus dispensantur, ex panis
" & vini substantiis consecrari, & virtutem sanctificandi obtinere non ex opere operantis, id est, dignitate & merito celebrantis ministri; sed ex opere operato, hoc est, ordinatione
" & pacto ipsius Christi, hanc sacram actionem instituentis.
" Itaque sacerdotis actionem, tanquam ministri, quæ in sola
" sacramentorum celebratione & humili supplicatione, &
" gratiarum actione consistit, eo tantum valere: ut virtus &
" gratia, quæ corpori & sanguini Christi pro nobis semel immolati perpetuo inest, iis, qui ad eam suscipiendam apti &
" dispositi sunt, applicetur & tribuatur. Plurima alia in eandem sententiam ibidem legere est, citata ex Enchiridio Christianæ institutionis aliisque, ad depellendam calumniam falsæ illius fiduciæ de opere operato, quæ tam odiose universæ Ecclesiæ Romanæ doctoribus objicitur. Lege Authorem.

17. Quod toties hoc cap. sacrificium quod in Cœna peragitur,

 tur,

tur, non tantum Eucharisticum esse, sed etiam sano sensu propitiatorium, & plurimis non solum viventibus, sed etiam defunctis prodesse, quomodo scilicet oratio, cujus hoc sacrificium species est, propitiatoria, &c. dici potest (ut loquitur Cassander) confirmat Bell. ipse de Missa l. 2. c. 5. " Sacrifici-
" um, inquit, simile est orationi, quod attinet ad efficientiam:
" oratio enim non solum prodest oranti, sed etiam iis, pro
" quibus oratur. Unde manducatio Eucharistiæ, quæ fit a
" sacerdote, ut est Sacramenti susceptio, soli sumenti prodest:
" ut autem est sacrificii consummatio, prodest illis omnibus,
" pro quibus oblatum est sacrificium.

Soli Deo gloria.

FINIS.

Index Librorum & Capitum.

Controversia prima de Justificatione

Liber Primus De Fide Justificante.

Liber 2. Quo Controversia de causa formali justificationis consideratur.

Lib. 3. Quo lites de certitudine, mutabilitate, & inæqualitate justitiæ considerantur.

Liber Quartus, quo de justitia operum agitur.

Lib. 5. In quo de meritis Operum agitur.

Controversia secunda, de purgatorio.

nensium

Controversia tertia de Angelorum & Sanctorum Intercessione & Invocatione.

Consideratio brevis controversiæ de Christo Mediatore & ejus merito.

Controversia de Sacramento Eucharistiæ.

damnandam

Liber ſecundus, In quo, de Communione ſub una, vel utraque ſpecie, de Veneratione Euchariſtiæ, atque aliis nonnullis dogmatibus controverſis, paucis agitur.

Liber tertius, De ſacrificio Miſſæ & annexis

FINIS.

5